

СТОЙКО СТОЙКОВ

ТАБУ

ВРЕМЕ НА СТРАХ И СТРАДАНИЕ

ПРЕСЛЕДВАНЕТО НА МАКЕДОНЦИТЕ В БЪЛГАРИЯ

ПО ВРЕМЕТО НА КОМУНИЗМА(1944 – 1989)

СБОРНИК СПОМЕНИ И ДОКУМЕНТИ

ИЗДАВА:

ДРУЖЕСТВО НА РЕПРЕСИРАНИТЕ МАКЕДОНЦИ В БЪЛГАРИЯ

БЛАГОЕВГРАД 2014

***Посвещавам тази книга на всички загинали, затваряни, изселвани,
преследвани и със съсипан живот хора в България поради своето македонско
самосъзнание и любовта си към обединена Македония.***

На баща ми Иван Стойков Петров, преследван за своята народност, и на майка ми Стефанка Благоева Петрова, която понесе тежестта на този кръст в комунистическа България заедно с него.

Те бяха също като нас младежи...
(Никола Вапцаров, Илинденска)

СЪДЪРЖАНИЕ

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯ - 2

УВОД - 3

I. СПОМЕНИ И ЛИЧНИ ДОКУМЕНТИ

Георги Сотиров Дукимов - 28	Илия Божиков Тевилов - 277
Александър Стойков Кочев - 51	Димитър Крумов Иванов - 289
Вангел Стоев Тиков - 53	Христо Пелтеков - 298
Георги Сучев - 80	Даринка Тапанска - 310
Крум Солунов Монеv - 85	Тодор Йорданов Върчарски - 312
Страхил Георгиев Главчев - 114	Илия Атанасов Воденов - 313
Богдан Костадинов Станински - 121	Андон Георгиев Андонов - 320
Петър Митрев Калайджийски - 127	Методи Андреев Гуров - 330
Александър Стоев Христов - 136	Ангел Николов Георгиев - 331
Благой Стоев Христов - 145	Боян Костов Бибишков - 334
Костадин Андреев Златков - 148	
Сократ Маркилов - 151	<i>Спомени за</i>
Стоян Николов Георгиев - 153	<i>Панде Илиев и Георги Гецев - 336</i>
Владимир Иванов Коцелов - 173	Атанас Спасов Гецев - 336
Стоян Миладинов Тасев - 185	Димитър Стоянов Гецев - 339
Борис Христов Петков - 189	Христо Стоянов Гецев - 344
Кирил Илиев Яков Гоцков - 198	Стоян Василев – 346
Георги Йорданов Попатанасов - 200	Крум Филатов – 349
Борис Самуилов Прегъов - 214	Стоян Герасимов Василев - 353
Георги Котев Иванов - 220	Славчо Николов Траянов – 400
Илия Велев – Бабин - 224	Невидимите орли на Беласица - 405
Благой Андонов Божиков - 228	Петър Христов Мицков - 411
Младен Александров Георгиев - 230	Тале Милев Талев - 415
Иван Стойков Петров - 234	Димитър Тодоров Люлейски - 431
Станко Георгиев Илиев - 252	Борис Георгиев Павлов - 432
Атанас Радоев Мутлешов - 257	Крум Михайлов Тимов - 442
Живко Михайлов Йовчев - 266	Димитър Андреев Воденичаров – 450
Георги Марков Марков - 270	Методи Лазаров - 452
Атанас Борисов Сейменов - 273	Яне Петков Петков - 455
Георги Петров Костадинов - 274	Костадин Методиев Петков - 458
	Кратки информации – 450

II. ЗАКОНИ ПО КОИТО СА СЪДЕНИ МАКЕДОНЦИТЕ - 461

III. ДОКУМЕНТИ ОТ БКП И ДЪРЖАВНИЯ ВРЪХ - 463

IV. ДОКУМЕНТИ ОТ ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ - 482

СПИСЪК НА СЪКРАЩЕНИЯ

БЗНС Български земеделски народен съюз	М Мероприятие
БКП Българска комунистическа партия	МС Министерски съвет
БНА Българска народна армия	МНП Министерството на Народната Просвета
БПЦ Българска православна църква	НаД - Наказателно дело
БРП (к) Българска работническа партия (комунисти)	НД Наблюдателно дело
ВГУ Второ главно управление (на Държавна сигурност)	НК – Наказателен кодекс
ВКР – воено контра разузнаване	НЗ – Наказателния закон
ВС – Върховен съд	НМ Народна милиция
ГАР Групова активна разработка	НРБ – Народна република България
ГДОП Групово дело за оперативна проверка	ОД Оперативно дело
ГДОР Групово дело за оперативна разработка	ОК Окръжен комитет (на БКП)
ГПР Групова профилактична разработка	ОНД Оперативно наблюдателно дело
ГСУ Главно следствено управление (на МВР)	ОР Оперативен работник
ДВ Доверителна връзка	ОС – Основен съд
ДДС Дирекция „Държавна сигурност“	ОУ Окръжно управление (на МВР)
ДЛ Доверено лице	ОФ Отечествен фронт
ДНМ Дирекция на народната милиция	СС – секретен сътрудник
ДОИ Дело за оперативно издирване	ПБ Политбюро
ДОН - Дело оперативно наблюдение	ПГУ Първо главно управление (на Държавна сигурност)
ДОП – Дело оперативна проверка	ПР Профилактична разработка
ДОР - Дело оперативна разработка	РО Разузнавателен отдел
ДС – Държавна сигурност	СО Специален отчет
ЗЗНВ – Закон за защита на народната власт	СС Секретен сътрудник
ИСКРА Секретна информационна система на Държавна сигурност	СФРЮ Социалистическа федеративна република Югославия
ИР Изменик на родината (става дума за беглец в чужбина)	ТВО Трудово-възпитателно общежитие
КПП Контролно-пропускателен пункт	ЦГДОР - Централизирано групово дело за оперативна разработка
ЛАР Лична активна разработка	ЦИОУ Централно информационно организационно управление
ЛПР Лична профилактична разработка	ЦК Централен комитет

УВОД

КНИГА ЗА ЧЕСТНИ ХОРА

В ръцете си държите болезнено и тъжно закъсняла книга за една преследвана и отричана истина. Закъсняла е - защото повечето свидетели си отидоха. Толкова от преследваните заради македонското си самосъзнание си заминаха без никой да запише техните спомени! Без никой освен най-близките им да пожелае да ги чуе! Българските историци показаха завидно нежелание да изслушат тази страна на продължаващия десетилетия спор, страната на жертвите. Македонците в България по времето на демокрацията бяха повторно съдени и осъдени без право на защита и без да бъдат изслушани. Вместо тях говореха техните палачи, агенти на Държавна сигурност и всякакви националисти, психопати и нациопати, които представяха себе си като национални герои, а тормоза на невинни хора - за патриотизъм. И така неусетно се стигна дотам македонците да станат едновременно национални врагове, предатели, родоотстъпници, а същевременно и несъществуващи. Едно удивително противоречие, което обаче обяснява защо историците не искаха и да чуят за спомените и документите за преследването и асимилирането на македонското малцинство в България. Усилията им бяха насочени точно в обратна посока - да докажат, че такова малцинство няма и че всички факти за съществуването му са плод на манипулация или насилие. Неизбежна истина е, че неинформираността на българското общество за реалното положение, както и заблудата за несъществуване на македонско малцинство и нация са едно съвременно престъпление на българската историография и българската журналистика. Престъпление едновременно срещу българите (които заблуждават), македонците (които злепоставят) и истината (която изкривяват). Така съдбата на това малцинство, дори самото му съществуване се превърна в тема табу, върху нея тегне заклинанието на диктатора Живков, че в България македонско малцинство „няма и не може да има“¹. Тази фраза и до ден-днешен е догма, тегнеца не само над историците, а и над самото общество в България. Една официална лъжа.

Един от ярките ми детски спомени е нахлуването на милицията и Държавна сигурност рано сутринта в дома ни. Мен и по-малкия ми брат ни разбудиха последни. Вече бяха арестували и отвели баща ни и бяха претърсили всички останали стаи. Трябваше и ние да напуснем своята, за да могат да претърсят и нея. Преровиха навсякъде, дори в тоалетната и под керемидите на покрива. Не видяхме баща си много дни, слушахме какви отчаяни опити правят майка ни и близките, за да му помогнат. Накрая отидохме в МВР - Благоевград, за да го видим. Беше започнал гладна стачка. Размина му се. Спаси го 40-годишнината от Девети септември и започналата перестройка. Причина за арестуването му бе, че е писал стихотворения срещу комунизма и за своята родина Македония, и се е опитал да ги изпрати до Радио Скопие. Не го арестуваха за пръв път... Спомням си и слушането на забранените и заглушавани радиостанции, и страха, и съветите да внимаваме какво говорим и пред кого. Помня сблъсъка с официалната лъжа, която заявяваше, че ни няма, напук на свидетелството на моите родители и на баба ми... Тази лъжа бележеше живота на повечето македонци по един или друг начин, но никога за добро. Лъжата продължи и

---

¹ БКП, Коминтернът и македонският въпрос (1917-1946), т. 2, Архивите говорят, кн. 5, Приложение № 1, с. 1288.

след идването на демокрацията, като дори се разклоняваше, опитваше се да ни убеди, че македонското самосъзнание е освен несъществуващо, но и налагано насила - а аз така и не можех да срещна човек, който помни, че е бил насилван, да ни убеди, че никога не е извършвано насилие над македонците - а аз с всяка следваща година срещам все повече хора, лежали по лагери и затвори, изселвани, бити, уволнявани...

Всичко това ме подтикна да се заема със събирането на спомени и документи от хилядите преследвани заради самосъзнанието си македонци в България. И като казах „хиляди“, нямах за цел да постигна ефективност, а просто да бъда коректен. Пострадалите са хиляди. Колко хиляди - не се знае. Защото, както казах, българските историци през тези 23 години отсъстваха, освен като отрицатели, други историци не проявиха особен интерес, а аз закъснях. Колко пъти ми се случи да науча, че човекът, когото търся, е починал, и веднъж дори да пристигна в предпоследния момент и да намеря човека безсловесен на смъртния му одър! За щастие неколцина се бяха погрижили да публикуват или запишат части от спомените си, преди да си отидат, и така спомените им намериха място в този сборник. Но те бяха малцина.

Но и от тези, които бяха все още живи и които успях да издиря, мнозина отказаха да говорят. Някои бяха отказвали да говорят и пред своите деца, цял живот, така че не бе чудно, че мълчат пред един непознат. Мотивите зад мълчанието на живите и отказа да споделят бяха различни. Страх да не им се случи отново това, което са преживели, или страх тяхното свидетелство да не навреди на децата и внуците им. Никое уверение, че тези времена са минали, не можеше да ги убеди - толкова дълбоко бе циментирано в душата им недоверието или по-скоро вярата в злопаметността на държавата, в която живеят. Други от скромност смятаха своите мъки за нещо дребно на фона на онова, което окачествяваха като подобаващо страдание и героизъм. Трети - защото искаха да забравят и припомнянето им отнемаше съня и покоя. Дори и сред тези, които все пак се съгласиха да разкажат спомените си, горните мотиви не липсваха, така че едни подценяваха големината на страдането, други се съгласяваха да говорят за себе си и за починалите си състрадалници, но отказаха да говорят за все още живите от страх да не им навредят. И все пак, колкото и малко да успях да събера от това, което е било, читателят ще се убеди, че и то е много - като обем и като свидетелство.

Опитах се да компенсирам поне малка част от изгубените поради смъртта на тези хора сведения чрез спомени на близки или техните досиета. В този сборник се съдържат няколко такива свидетелства. Но и сред починалите имаше случаи децата да знаят само, че баща им е страдал, но нищо повече не можеха да кажат, защото „той никога не говореше за това“.

Друг проблем се оказа прикриването на досиета на хора, които извън всяко съмнение имаха такива, защото се бяха занимавали с „антидържавна“ дейност и бяха репресирани. И все пак често Комисията за досиетата им отговаряше, че не открива документи за тях. Тази чистка (известно е, че стотици хиляди са унищожени през 90-те години на XX в.) бе засегнала и някои от запазените досиета. Част от тях са прочиствани, като доста страници и документи липсват, били са целенасочено унищожени поради „липса на историческа стойност“. В един случай имах щастието да притежавам унищожен поради липса на стойност документ в досието на Стоян Герасимов, така че можех да преценя колко необосновани бяха подобни оправдания - документът си имаше своята немалка историческа стойност - съдържаше подробен план как да бъде компрометиран Герасимов - уж като човек на службите - и да бъдат отблъснати хората от него.

Свидетелството на събраните спомени и документи е необоримо. (Затова вероятно ще бъде премълчано от медии, историци и т.н.) Те са потвърдени от много независими и дори враждебни един от друг източници. Освен личното свидетелство на репресирания тук са и разказите на други за него, документи от съдилища, от досиетата в ДС и от отчетите на същата тази ДС. Някои спомени вече са били публикувани в медии или книги и са получили удостоверението на мълчанието и времето - никой не е протестира, не е критикувал, не е отричал съдържанието им. Тук е и неохотното признание на държавата. След 1990 г. тя официално призна, че повечето от тези хора са били репресирани, но не призна това за всички и не за всичко. Мнозина имаха проблеми когато потърсиха спарведливост, а и на тези, на които бе признато, то бе само като политически, не и национално, не като репресирани заради народностното им самосъзнание.

Материалите в този сборник ни най-малко нямат претенцията да изчерпват тази тема. Това едва ли е възможно. Едно заради нейната обширност - хората убити, затваряни, изселвани, бити и тормозени заради македонското си самосъзнание са извънредно много. Освен това в подготовката на този сборник е направено съзнателно ограничение, като са включени само спомени и документи от български архиви (главно съдебни и от ДС). Богатите възможности на събраните и(ли) публикуваните в Югославия и Р Македония спомени почти не са използвани, както не са използвани и архивите в тези държави. Включването им остава за бъдещо издание. Няма съмнение, че множество документи по този въпрос остават непубликувани в българските архиви. Всичко не може да се унищожи.

Това, което повече ме притеснява, е, че и занаят няма да има никакъв интерес, нито желание да изследват този проблем от страна на българските историци, както и от медиите да информират гражданите. Табуто едва ли ще бъде свалено толкова лесно. Стотици хора са направили и все още правят кариерите си на гърба на лъжата, че македонци няма. Противопоставянето и етническата вражда са добра почва за вирееене на зарази. Това е най-богатата след военното време обстановка за разбогатяване. Някои хора, ако нямат срещу какво да се борят, ще изгубят смисъла си за живеене, и още по-лошо за тях - рога на изобилието. Антимакедонизмът в България днес е доходен бизнес, в който се въртят десетки милиони годишно², който има зад гърба си петдесет години живот и едва ли скоро ще бъде закрит. Не си правя илюзии в тази насока. Целта ми беше по-скромна. Да дам думата на тези изстрадали хора, да дам думата на истината по този въпрос. Лъжата и печалбите ѝ не ме вълнуват.

Оставих хората сами да свидетелстват за това, което им се е случило. Съвсем разбираемо, те отговарят за верността на казаното преди всичко пред своята съвест. Те не биха спечелили нищо от публикуването на спомените им, напротив, повечето от половината изразиха в една или друга степен страха си, че може да пострадат заради това. Повечето от думите им са потвърдени с документи и свидетелства от повече източници. Не забелязах и нямаш проблеми с искреността на хората, а със страха им - страх и прикриване на хора с цел да не пострадат. Т.е. дори и истината някъде от някого от тях да е била изкривена, то това е по отношение на притъпяването ѝ, а не в нейното подсилване и разкрасяване.

***

² При това твърдение имам предвид неща като експлоатацията на имотите на македонските бежанци, продаването на българско гражданство на македонци, отпускане на държавни средства за „научна“, разузнавателна и друга дейност, съществуването на множество щатове по македонска линия и т.н.

Както всеки, сблъскал се с този абсурден проблем, е забелязал, сред митовете на българския национализъм място за македонците за съжаление, а може би и за щастие, няма.

Но защо наистина съществуването на македонците се превръща в такъв проблем в България? Те не заплашват държавата и когато не са отричани и преследвани, не поставят под въпрос нито суверенитета ѝ, нито законите ѝ. Кое е още по-учудващо, рядко правят това, дори и когато са преследвани.

Причините са идеологически. Без да правят каквото и да е, със самото си съществуване македонците поставят под съмнение ключови национални митове в България, съгласно които македонците не могат да бъдат никакви други освен българи. Според този мит, който се явява и официална научна доктрина в България, в нея македонско малцинство „няма и не може да има“³, според това не може да има и репресиранни македонци в България. Ето защо репресиите срещу самоопределящите се като македонци хора са тема табу. Табу, защитаващо една поражаваща никому ненужна омраза и лъжа.

На база на тази основополагаща лъжа е изведена една малка догматика, неоставяща място за научна дискусия. Според нея македонската нация е изкуствен продукт на външна намеса, на сърбите по времето на Новакович (кр. 19 в.) или на Коминтерна и негово решение от 1934 г., като е вкарана в живот в рамките на Югославия след 1944 г. чрез жестоки репресии и геноцид. Целта тук не е да се анализира тази лишена от всякакво основание и изсмукана от пръстите догматика, а да посоча нейното влияние върху темата за преследването на македонците в България.

Тъй като македонската нация според тази догматика представлява късен неестествен продукт на насилие на територията на Р Македония, то македонското самосъзнание, регистрирано в България по време на комунизма, се обяснява също като последица на фантастична „насилствена македонизация“ над българи. От тези позиции невъзможни за приемане остават свидетелствата за десен и антикомунистически македонски национализъм в Пиринска Македония след 1944 г. (Дукимов, Монеv, Сучев) и още повече вълната от стотици организации и кръжоци на хора с македонско самосъзнание, пращането в лагери и затвори на стотици (а може би и хиляди) от тях, изселването на хиляди, преследванията и репресиите в Пиринска Македония през целия период на комунизма. Дори и най-разкрепостените изследователи в България, които забелязват тези неща, не могат истински да ги

³ Тези думи на Т. Живков, казани през далечната 1963 г., са все още актуални. Например те бяха цитирани от български евродепутати през ноември 2006 г., когато в Европейския парламент бе поставен въпросът за македонското малцинство в България. На 17.11.2006 г. Кристиан Вигенин, член на ръководството на управляващата тогава партия БСП и заместник-председател на парламентарната група на европейските социалисти, заявява: „Македонско малцинство в България няма и не може да има“. Същия ден Иван Колчаков, български депутат и главен секретар на опозиционната СДС: „Въпросът има ли македонско малцинство в България е риторичен. Не само че няма, а и не може да има.“ Към това се присъединява и депутатът на ДПС и евродепутат Янко Янков: „Няма и не може да има македонско малцинство в България“ (Лилия Томова, Елс де Гроен търси медийни изяви, за да изглежда значима, в. "Дума", 17.11.2006, БСП в медиите,, <http://www.bsp.bg/cgi-bin/e-cms/vis/vis.pl?s=001&p=0030&n=000700&g=&vis=000049>). На 14 декември 2006 г. лидерът на парламентарно представената партия „Ред, законност, справедливост“ Яне Янев: „Няма, не е имало и не може да има македонско малцинство в България“ (Галина Гиргинова, Яне Янев: Парламентът да приеме единна позиция, за да се сложи край на спекулациите с "македонското малцинство", 14 декември 2006 | 15:18 | Агенция "Фокус"). Същия ден Пламен Рачев, депутат на Коалиция за България: „Не могат да бъдат нарушени правата на малцинство, което не съществува (Мария Сталянова, Пламен Рачев: Официалните македонски институции не приемат тезата за македонско малцинство у нас, 14 декември 2006 | 15:37 | Агенция "Фокус").

приемат и ги омаловажават,⁴ сякаш са някакво недоразумение или излишно репресиране на хорски прищевки. Подобно неуважително отношение не е нещо изненадващо - за българския национализъм по принцип е характерно пълното неуважение към хората с македонското самосъзнание, особено към тези, живеещи в България, на които се гледа в най-добрия случай като на глупаци, а по-често като врагове и национални предатели. Защото съществуването им опровергава основния български национален мит, носещата греда на българския национализъм - че Македония и македонците са били и са най-чисти българи.⁵

***

Невинността на преследваните заради самосъзнанието си хора, за които се говори в този сборник, е несъмнена. Без да има нужда от по-специално доказателство, ще посоча простия факт, че те макар и с огромно нежелание, са признати за репресирани и са получили, макар и символични обезщетения, не от друг, а от държавата, която ги е осъдила - България. Казвам това, защото неизбежно ще се появят дежурните отрицатели, които ще се опитат, ако не могат да премълчат истината, съдържаща се в този сборник, то да я компрометират, обявявайки пострадалите за виновни, за врагове на България и за шпиони на чужди разузнавания. На такива горният факт е достатъчен отговор.

Повечето репресирани са започнали своя трънлив път като младежи, неосъзнаващи опасността, представляваща този нечовешки режим, риска, криещ се в действията им за самите тях. Млади и идеалисти, те храбро и безразсъдно са се застъпвали за своята народност и родина, за правото да бъдат такива, каквито се чувстват, каквито са научени от родителите си. Тяхната нерадостна съдба е станала причина в Пиринска Македония да се появи практиката родителите македонци да не говорят с децата си за тяхната македонска националност. Един тъжен плод на страха, който прекъсва приемствеността между поколенията – феномен, с който неведнъж съм се сблъсквал..

⁴ Например Чавдар Маринов (От „интернационализъм“ към национализъм - част 1, (Комунистическият режим, македонският въпрос и политиката към етническите и религиозни общности)“, Оригиналното публикувано в История на Народна република България. Режимът и обществото. Под общата редакция на Ивайло Знеполски. С.: Институт за изследване на близкото минало, Сиела, 478-529, тук цитирано по Либерален преглед 29 Юли 2013, <https://librev.com/discussion-bulgaria-publisher/2127-from-internationalism-to-nationalism-1>), описва доста репресии на македонци в България по време на комунизма, но напук ще заяви: „Нито в Пиринския край, нито в останалите части на страната кристализира значим колективитет, който може да бъде окачествен като македонско малцинство. В този смисъл хомогенизационната политика на режима не среща истинска съпротива... Не стоят обаче така нещата с ясно оформените като идентичност етнически и религиозни общности, на първо място мюсюлманските“. Също и при Михаил Иванов, Документални страници за „възродителния процес“ (1984-1989), сп. Обектив, септември 2010 г., <http://bghelsinki.org/index.php?module=pages&lq=bq&page=obektiv17908>, един подробен материал, засягащ повечето малцинства (турци, роми, помаци) и документацията за тяхното преследване, но напълно игнорира едно от най-преследваните - македонското, защото, както е деклариран при различни случаи Иванов, те нямат обективни белези на малцинство (Михаил Иванов, Писмо до БХК: Македонци у нас има, македонско малцинство - няма, 10 Юни 2009, сп. Обектив, <http://www.bghelsinki.org/bg/publikacii/digest/mikhail-ivanov/2009-06/pismo-do-bhk-makedonci-u-nas-ima-makedonsko-malcinstvo-nyama/>).

⁵ Твърдението, че няма исторически и всякакви други аргументи за съществуване на македонско малцинство е редовен рефрен на позициите на българската държава и в ново време. Те се базират на тези, формулирани по времето на Тодор Живков, и потвърдени в „зората на демокрацията“. Така на 6 март 1990 г. българският парламент със специална декларация отговори на искането на югославската скупщина да бъде признато македонското малцинство с твърдението, че „няма нито исторически, нито правни, нито каквито и да било други основания да се търси такова малцинство“, думи, казани преди това на 2 януари от външния министър Бойко Димитров (виж броевете на „Работническо дело“ от съответните дати; Стойко Стойков, Македонците во Бугарија во борба за човекови права, Благоевград, 2005, с. 2,3). Те са в сила до днес. Тази аргументация е разбита след 1990 г. от съществуването на македонски организации, искащи признаване на македонско малцинство. Но по отношение на миналото това вършат репресираните македонци и свидетелствата за тяхната съдба. Разбираемо е, че свидетелството нито на едните, нито на другите никой в България не желае да чуе.

Става дума основно за младежки кръжоци, главната им цел обикновено е била да изучават македонското минало, а основните средства са набавяне, четене и обсъждане на литература, пеене на забранените македонски песни, слушане на забранените македонски радия, а като най-драстични - писането на надписи и разхвърляне на позиви. За тези си действия са плащали освен с преминаването през мелачката на следствието на ДС, също и с години по затвори, заточения далече от родния край, следене и тормоз не само на тях, но и на техните семейства.

***

Политиката на отричане на македонската нация и идентичност, която се намира в пряка връзка с претенциите на българската държава и национализъм да завладеят Македония, провеждана през XIX и първата половина на XX век, е вземала много жертви. Репресирани заради македонското си самосъзнание хора в България от 1944 до 1989 г. са просто една част от тях. Поне до 1968 г. същината на спора между България и Югославия продължава да бъде кой да владее Македония, и в частност - Пиринска Македония.

На преследване са подлагани не само македонският национализъм и неговите носители, но и най-обикновеното самоопределение като македонец по националност и отхвърлянето на налаганата отгоре българска идентичност. В различните периоди преследванията имат различни конкретни поводи, цели и съответно различни жертви.⁶

В периода от 1944-1948 г., когато в една или друга степен официалният курс в България е насочен към обединяване на Македония в рамките на една южнославянска федерация, са преследвани македонските националисти антикомунисти. Това са хора, които се борят за създаване на цяла обединена некомунистическа Македония с център Солун и под покровителството на западните демокрации. В този сборник тях ги виждаме в групата на Дукимов и сред поне част от хората на Герасим Тодоров (Крум Монеv, Георги Сучев и др.). Тези хора не приемали комунистическата половинчата формула за решаване на македонския въпрос чрез обединение само на Пиринска и Вардарска Македония в рамките на комунистическа федерация. Вместо това те мечтаели за цялостна обединена, независима и некомунистическа Македония. Изключването на Егейска Македония от комунистическата формула за решаване на македонския въпрос правела алтернативната идея особено привлекателна за бежанците от Егейска Македония, които желяели да се завърнат в родния си край. Тези групи могат да се сблизат по идеи с войнишките бунтове на Скопското кале и в щипската казарма, и други подобни проявление във Вардарска Македония в периода 1944-1945, сходни по идеи и надежди - за създаване на обединена македонска държава с център Солун.

Резолюцията на Информбюро от 28 юни 1948 г., с която Титова Югославия е обвинена за връзки със западните буржоазии и отклонение от комунистическия път на развитие, довежда до поява на нов вид репресирани. Това са хората, застъпвали се открито за обединение на Македония в рамките на Балканска федерация или на Титова Югославия, активните поддръжници на така наречената „културна автономия“ в Пиринска Македония през 1947-1948 г. Цифрата на репресирани е изненадващо

⁶ Описаните събития и репресии, които следват се базират предимно върху съдържашото се в сборника и на следните текстове: Васил Јотевски "Македонците во пиринскиот дел на Македонија 1949-1989", Скопје, 2004 с. 52, 54, 55, 57, 65, 66, с. 72-79, 115, 132, 137, 140-142, 147, 149, 154, 155, 160 - 163, 168, 169, 172-176, 176; Чавдар Маринов, цитирано дело; Михаил Иванов, Документални страници за „възродителния процес“; Красимир Кънев, Законодателство и политика към етническите и религиозните малцинства в България", в: А. Кръстева, (ред.), Общности и идентичности в България, София, Петекстон, 1998 г., с. 97, Стойко Стойков, Македонците во Бугарија во борба за човекови права, Благоевград 2005, Димитър Тюлеков, Политическият мит за „македонското малцинство“ в България, Благоевград, 2007, с. 53, 54.

висока и поради това, че учудващо голям брой хора, в това число и комунисти, упорито поддържат тази идея дори и след скъсването между Тито и Сталин.⁷ Жертви стават всички онези, които не се отказват бързо и категорично от подкрепата си за обединението с НР Македония, както и мнозина, нямащи отношение по въпроса хора, особено по границата с Югославия, във връзка със започналата активна диверсанта дейност между двете държави.

На 25 октомври 1948 г. ЦК на БКП издава специална инструкция за прочистване на партийните организации от чужди и кариеристични елементи. Новите партийни ръководители в Пиринска Македония в периода от края на 1949 г. до средата на 1950 г. изключват от редовете на партията в този край над 3000 души (до февруари 1954 г. броят на изключените ще достигне 4700). Сред мотивите са „нарушеното партийно единство и споменатата специална инструкция на ЦК“. На 3 август 1949 г. цяла Пиринска Македония е провъзгласена за погранична зона за отиването и за напускането, на която е нужен открит лист, издаван от милицията.

Последва вълна от репресии, главна мишена на която са работилите, подкрепящите и дори само съмнителните по отношение идеята за обединение на Пиринска и Вардарска Македония. В партийните редици настъпва лов на вещици. На мушката се оказват и всички, учили в Македония, които са превърнати в сътрудници на службите или заточени и изпратени по лагери, или на работа далеч от родния си край. Сред тези, които първи се оказват на прицел, е голяма македонска организация в Петрич (в този сборник пример на репресии срещу тези хора са спомените на Александър Кочев). През 1949 г. мнозина от членовете ѝ са осъдени на концлагер и изпратени в Белене. Сред жертвите на преследванията се оказали членовете на Македонската народна федерална организация.

Според един документ от София в периода от 28 декември 1948 г. до 20 януари 1949 г. само в Петрич са арестувани 71 човека, неприемащи новата македонска линия на партията. От Светиврачка околия са арестувани повече от сто души, мнозинството от тях членове на компартията, и са обвинени за титовисти. В Горноджумайско - в селата Бураново, Лисия, Бучино, са арестувани и осъдени секретарите на партийните организации и голям брой членове с обвинение, че искали да бягат в Югославия.

През август 1949 г. в Горна Джумая се провежда голям процес против македонски активисти, наречени в обвинението „бивши полицейски кучета, жандарми, хора на Иван Михайлов и слуги на САЩ и Англия. На 24 август всички обвинени, след като били принудени да признаят нелепите обвинения, са осъдени: на доживотен затвор - Петър Дим. Качаков, Крум К. Джамбазов и Стоян М. Георгиев (от Горна Джумая); на 15 години затвор - Стоян Хр. Делвински (Горна Джумая), Лазар Ст. Механджийски (Струмски чифлик); на 10 години затвор - Гаврил Анг. Малюков (Струмски чифлик); на 8 години - Димитър Ст. Атанасов (Струмски чифлик); на 5 години - Ефтим Т. Тимчев (Горна Джумая), Славчо Йос. Лунджов (Церово), Райчо Т. Георгиев (Марулево); на 3 години - Таско Йор. Христов (Марулево), Георги Н. Пейчинев (Струмски чифлик).

Сред първите изведени пред съда и осъдени македонци в Разложко са учителят Борис Коларов от Банско (10 г. затвор), Иван Джолев (15 г.) Георги Тадев (10 г.), Иван Терзиев (4 г.), Асен Зафиров и Лазар Байрактаров (на по 3 г.) - всичките „за шпионаж и за независима Македония под протекторат на Америка“. При опит да избягат в Македония са убити трима души от с. Елешница, Разложко.

⁷ Дори според един документ от това време скъсването направило самоидентификацията „македонец“ привлекателна и за онези от македонците с антикомунистически убеждения, които дотогава я отхвърляли, и че търсенето на югославска литература се увеличило (Македонският въпрос в българо-югославските отношения, 1944-1952, Архивите говорят, № 31, с. 371, 372. Информация на Борис Вапцаров от 19 юли 1948 г. ЦДА, ф. 147,6, оп. 3, а.е. 1009, л. 1-3).

Най-големият процес от този период е от март 1949 г. В него са обвинени двамата членове на АСНОМ от Пиринска Македония и активни партизани Атанас Великов Атанасов и Васил Григоров Василев, и двамата от Петрич, подпредседателят на МНФО Страхил Георгиев Димитров (Петрич), съветникът към МНФО Георги Пандов Китанов, членовете и симпатизантите на МНФО Иван Костадинов Димитров, Кирил Гоцков, Александър Илиев-Зайков, Танчо Сухарев (Петрич), Стоян Димитров Стойчев (Коларово), Костадин Митрев Караджов (Крушица), Христо Мицков Петров (Коларово), Вангел Смилков Янков (Самуилово), Петър Атанасов Димитров, Петър Костов Пенев, Стою Мицов Христов, Благой Илиев Костадинов (Свети Врач), Зора Ил. Кацарска (Горна Джумая), Димитър Янчев (Ключ), Сотир Костов Илиев (Гега), Костадин Иванов Костов (Габрене), Вангел Стоев Стоилов (Велюшец), Стоимен Муртин (Горна Джумая). На всички тези дейността по македонския въпрос 1944-1948 г. им се взема като утежняващо вината обстоятелство. С подобно обвинение са осъдени и изтъркнати партизани от Пиринска Македония, които в периода 1946-1949 г. встъпват като македонци в редовете на партизанското движение в Гърция - четирима от тях на 28 февруари 1950 г. са осъдени на смърт и екзекутирани.

През ноември 1949 г. от Горноджумайска околия са интернирани 67 фамилии. Такива са интернирани от всички пирински околии, като броят им през 1949 г. бил над 200 семейства. Това са членовете на семействата на осъдените или избягали в Македония. Имали право да вземат у себе си само по 3000 лева (нищожна сума по това време) и ръчен багаж, като имотите им запустявали. Според една информация на гарата в Горна Джумая се оформила влакова композиция от 43 вагона, предназначени за интернирани лица, като на гражданите било най-строго забранено да контактуват с тях.

Процесът срещу Трайчо Костов също бил използван за пропаганда против Македония и осъждане на четирима македонски активисти: Васил Ивановски, Иван Масларов, Илия Баялцалиев, Благой Хаджипанзов.

Тези групи са подложени на следене, арести, измъчване в арестите, изселване, затвор, при което имало и смъртни случаи (при арести или при следствието). Обвинявани са във всякакви грехове - като михайловисти, фашисти, сътрудници на УДБА, титовисти, борци за независима Македония под протекторат на САЩ, оръдия на Скопие, на западния империализъм и всякакви подобни. Много от съдените са били комунисти, които, преди да бъдат съдени, са изключени от редовете на партията. Мнозина от осъдените оставят костите си в лагерите и затворите.

Репресиите предизвикали бягства към Македония, като избягалите там създали свое сдружение през 1949 г. Съдейки по големия брой репресирани, може да се заключи, че новата политика срещнала силна съпротива и била наложена не със силата на аргументите, а чрез терор. От 1948 до 1953 г. приоритетни жертви са всички онези, които искали обединение на Македония на Пиринска Македония към НР Македония, но властите не прощавали и на онези, които поставяли въпроса за цялостно обединение на Македония.

Когато говорим за хората, съдени по това време, не бива да забравяме, че политиката на обединение до 1948 г. е официална българска държавна политика, така че и дума не може да става за някакво предателство от тяхна страна, както често се опитват да бъдат оклеветени. Те са жертви, не престъпници.

През 1956 г. българските власти допускат може би единственото изцяло свободно преброяване⁸ на населението в Пиринска Македония. В директивите за провеждането му партийно-държавното ръководство решава, че регистрираните по-рано като „македонци“ могат да се самоопределят „такива, каквито се чувстват“ (предложение на Централно статистическо управление при МС от 25 август 1956, приложено към решение на Политбюро на ЦК на БКП от 4 октомври 1956 г.). ОК на БКП в Благоевград на 3 ноември 1956 г. постановява експлицитно: „Всеки свободно да определя своята националност. Никакво насилие“, а това е изрично посочено и в упътването към преброяването. В резултат 187 787 се самоопределят като македонци, от които в Пиринска Македония - 178 000, а останалите в останалите части на България. В Пиринска Македония македонци са 63,33% от населението, 33% са българи, а 3% други (главно турци, роми и помаци).⁹

По това време БКП дори лансира идеята за превръщане на Пиринска Македония в Пиемонт за обединение на Македония. Влошаването на отношенията с Югославия във връзка с унгарските събития, както и засилването на една групировка комунисти националисти начело с Тодор Живков в ЦК на БКП започват решително да променят позицията на партията и държавата по македонския въпрос. На пленума, проведен през май 1958 г., БКП отново актуализира македонския въпрос, нападайки Югославия, че стои на националистически позиции. На 7-ия си конгрес (2-7 юни 1958 г.) БКП заема позиция, че населението в Пиринска Македония според история, език, бит и култура винаги се е намирало в непрекъсната връзка с историята и развитието на българския народ.

Репресиите и съпротивата през петдесетте години не спират. В периода 1948-1960 г. ежегодно се разкриват от три до пет малки групи, „главно създадени под влияние на Радио Скопие“, според тълкуванието на властите. След 1955 г. редица доклади на МВР, на ОК - Благоевград и на структурите на ЦК свидетелстват за наличие на индивидуално или организирано демонстриране на македонска идентичност в Пиринския край. През 1956 г. се създава ООМ (Организация за обединение на Македония), която изпраща устава си заедно с писмо до ООН, както и до Хрущов и Булганин, които се намирали на посещение в Белград. В писмото се твърди, че след XX конгрес на КПСС се създали условия за обединение на Македония, а обединението на Македония фигурира и в първа точка на устава. През същата 1956 г. ученици в петричката гимназия създават организация, която пише македонски лозунги, но скоро е разкрита. През 1957 г. в Петрич е създадена нелегална организация с цел „борба за обединение на Македония“. В нейното ръководство влизат Кирил Т. Ружин (Бебо Кика), Стамат Алексов Мешков, Стоян Николов Георгиев, Вангел Урдов, Иван Ванчо Караманджулов, Томата Иванов Рупинов, Георги Стоянов, Ангел Ангелаков, Кирил Ангелаков, а имало и други 70 членове. Благодарение на провокатор са арестувани най-изтъкнатите активисти. Съдени са на 8 февруари 1958 г. в Окръжен съд - Благоевград с обвинение, че са искали да свалят социалистическия строй и „отцепване на Пиринския край и присъединяването му към трета държава“. Осъден е на 10 години затвор Кирил Т. Ружин, Стоян Георгиев - на 4 години затвор, Вангел Урдов - на 2 г., Стамат Мешков и Тома Иванов - на по година и половина. По това време в Старозагорския затвор се намират и следните македонски дейци: Иван Кучкудеров (с. Черешница), Димитър Терзиев, Тимльо Запров (Гоце Делчев), Иван Биков (Самуилово), Станко (с. Черниче) и много други. През декември 1958 г. в

⁸ Всъщност българската държава и историография са смятали и резултатите от преброяването през 1948 г. за точни, както си личи от История на България, т. 2, Москва, 1955, с. 535, 546, в която те са цитирани.

⁹ Красимир Кънев, Законодателство и политика към етническите и религиозните малцинства в България", в: А. Кръстева, (ред.), Общности и идентичности в България, София, Петекстон, 1998 г., с. 97

Окръжния съд в Благоевград са съдени младежи от разложката гимназия. Осъдени са Борис Самоилов Прегов - на 10 години, и Георги Попатанасов - на 5 години затвор.

През 1958 г. е разбита ученическа македонска група в Сандански и са осъдени Методи Бошков - на 5 години и 6 месеци затвор, Младен Георгиев - на 5 г., Стойко Давчев - на 4 г. (през следващата година Върховният съд намалява присъдите им съответно на 3 и 2 години затвор). В края на 1958 г. е открита младежка македонска група в района на селата Кромидово - Петрово. Иван Хаджииванов е осъден на 10 месеца затвор. В периода след 1958 г. в българските затвори се намира и Венко Тамакяров от с. Мусомища.

През 1959 г. във възпитателното трудово училище в Бойчиновци се намират Димитър Бундов и Благо Гущеров од с. Яново и Венко от Гоце Делчев. През 1960 г. за антибългарска пропаганда и опит за минаване на границата са осъдени членовете на македонска патриотична група: Йордан Трендафилов - 14 г., Марин Маринов - 15 г., Стоян Тасев - 12 г. (изкарва в затвора 5 г.), К. Месов - 4 г.

По времето до 1963 г. се преследват еднакво както онези македонци, които мечтаят за пълно некомунистическо обединение, така и онези, които виждат обединението в рамките на Югославия. Жертви все по-често стават обаче и хора, просто организирано изразяващи македонското си самосъзнание (виж например спомените на Коцелов).

Решителната промяна в партийната позиция се случва на пленума на ЦК на БКП, проведен на 11 и 12 март 1963 г. Малко преди това Живков се е разправил със силен промакедонски кадър и някогашен активист на ВМРО (об) като Антон Югов, дотогавашен министър-председател. Живков провъзгласява, че „Населението от Пиринския край е част от българската нация. Никаква македонска националност там няма и не може да има”, а македонската нация е именувана „така наречената македонска нация”¹⁰. Позицията на Тодор Живков намира тиха опозиция в самия ЦК и на пленума „все още имало немалък брой от членовете на ЦК, които не били подготвени да приемат новите становища по македонския въпрос”. Все пак становищата на Живков ще станат официални както за българската историография (до днес), така и за партията и държавата (в голяма степен пак до днес).

Така от 1963 г. България поема курс на пълно отричане на македонската идентичност. Сред репресираните освен мечтаещите за обединение на Македония сега се оказват и голям брой хора (предимно младежи), просто защитаващи македонското си самосъзнание. Един от първите примери е „другарският съд”, проведен през пролетта на 1963 г. срещу Тевилов, Перкуков и др. в контролирана среда в читалището в Сандански и излъчван по всички високоговорители в града. В този период има няколко ареста и съдебни процеси против групи по македонския въпрос, като са обвинени над 30 човека, членове на македонската младежка група на Гарибалди, групата „Пирин” от Сандански и една група от село Скрът. През 1965 г. е разбита поредната македонска група и се осъдени Борис Петков - на 3 години затвор, а Стоян Тасев - на 6 месеца.

Сериозен проблем за новата линия се оказва самосъзнанието на голяма част от населението в Пиринска Македония и оттам и преброяването на населението през 1965 г., което е в състояние напълно да обори тезите на Живков. Последният е наясно с това и взема мерки да получи удобни за политиката му резултати. На редица места е организирана кампания за агитиране и сплашване на населението с цел да се пише българско (виж спомените на Георги Марков). Това обаче не е достатъчно и за целта

¹⁰ БКП, Коминтернът и македонският въпрос (1917-1946), т. 2, Архивите говорят, кн. 5, Приложение № 1, с. 1288, 1292.

се прибъгва и до измама, или както 20 години по-късно Живков ще го нарече - „един маньовър“, чрез който „за няколко дни цялото население в този край осъмна като чистокръвни българи“. За маньовъра знаели само четирима души, „за да не се издаде дружината“. „Маньовърът“ бил приложен само в Благоевградски окръг. Така броят на хората, самоопределили се македонци в Пиринска Македония, е свален на 1437, което е под 0.5% от населението там и под 1% от предходно записаните 178 862 македонци. В останалата част на страната проблеми не са правени и това довежда до обща бройка за страната от 9632-ма. Кметът на с. Скрът в преброителния картон тогава записва: „По нареждане на Българската политическа партия заявявам, че съм българин“ - тази дързост имала тежки последици за него и неговото семейство.

Кампанията за смяна на паспортите и писането в тях на македонците задължително българи против волята им също предизвиква много инциденти и провокира съпротива, изразена в откази да се смени паспортът, откази да се приемат паспортите, в които пише българин, създаване на организации и подобно (Андонов, Тиков и др.). Властите прибъгват до заплахи, глоби или най-обикновени измами, пишейки хората българи, без значение как сами са се писали в молбите. Председателят на МНФО Никола Георгиев след освобождението си от затвора отказал да приеме новия си личен паспорт, защото в него записали, че е българин.

Това насилие върху волята на хората предизвиква ответна реакция и създаване на вълна нелегални македонски групи. Властта отговаря със серия от процеси и присъди. В този борник са публикувани голям брой спомени и документи, свързани с тези преследвания. Конкретно ще посоча следното:

През ноември 1967 г. Секретариатът на ЦК на БКП посвещава едно заседание на „патриотичното възпитание“ в Благоевградски окръг, след като получава от окръжния първи секретар доклад за 15 разкрити групи с около 90 души обща членска маса, проповядващи „свободна и независима Македония“. Независимо от отчетените „успехи“, данните за малки „националистически“ групи зачестяват по време на кризата от 1967-1968 година. През 1969 г. е разбита такава македонска група и Иван Митров получава 4 години затвор, Костадин Златков се разминава с условна присъда. В резултат на разкриването на друга група са осъдени Вангел Тиков - на 5 г. затвор, а Тале Талев - на две. Сред репресираните е и Стоян Пандалиев от с. Кулата, който преди смяната на курса на партията чете новините на македонски по Радио София.

Насилието над волеизявлението е съпроводено с усилен мерки за асимилация. В своята програмна реч от 1963 г. Живков заявява: „Нужно е активно, непрекъснато да утвърждаваме българското национално съзнание в това население“.¹¹ Тази директива бързо влиза в действие. През 1964 г., в изпълнение на волята на Живков, Секретариатът на ЦК на БКП инициира редица мерки за „класово-патриотичното възпитание“ на населението в Благоевградски окръг. Това води до засилена пропагандна и асимилационна кампания, ръководена от най-високо ниво, целяща да убеди населението (но и света), че македонци като нация, език и история няма. Тази кампания също е сред причините, провокирали съпротива сред младежта в Пиринска Македония и съответно репресии от страна на властите.

Академичните среди и по-специално историците и филолозите са ангажирани още от началото на 60-те години. Борбата срещу „фалшификациите“ на българското минало от страна на Югославия става един от приоритетите на Института по история при БАН. През май 1966 г. той приема „Директиви за изучаването на историята, езика и културата на българското население в Македония и Тракия“. Той не е единствен в

¹¹ БКП, Коминтернът и македонският въпрос (1917-1946), т. 2, 1292.

това отношение. Включва се активно и Институтът по история на БКП (пряко подчинен на ЦК, ИИ на БКП), който се превръща в средище на специалисти по македонския въпрос. На 13 април 1967 г. Политбюро на ЦК на БКП формулира четири принципа на политиката по македонския въпрос, които на практика са в сила до днес и са в основата на българската позиция по еврочленството на Република Македония¹². Живков изготвя тези за възпитание на младежта и народа, разгледани от Политбюро на 12 октомври 1967, а приети и утвърдени от пленума на 26 и 27 декември 1967 г. В тях се предвижда обхващане на всички сегменти на обществото и прехвърляне на ударението върху средновековната история. Този документ ще послужи като идейна основа за подготовения от БАН текст „Македонският въпрос“, който излиза през 1968 г. в 100 000 екземпляра (част от които са изпратени по различни канали във Вардарска Македония). На 13 януари 1968 г. Живков държи реч пред конгреса на Комсомола, при което набляга на македонската история като на българска. През януари започва работа радио „Родина“, което излъчва редовно антимакедонска пропаганда, в това число и цялото съдържание на пропагандната брошура на БАН. Същата година е основано Българското историческо дружество под ръководството на БАН. В рамките на екипа за изготвяне на новата енциклопедия в България е създадена специална „Информативна група Македония“. Целта е да се даде български характер на македонското минало. Решението на Политбюро на ЦК по македонския въпрос от април 1967 г. и особено мероприятията за изпълнението му, приети от Секретариата на 12 март 1968 година, превръщат доказването на българския характер на Македония и македонците в задача на почти всички държавни и обществени структури. Започва усилено търсене и публикуване на всякакви документи в тази насока. Налага се строг контрол над българските архиви, като материалът се разделя на такъв за публикуване, такъв, до който може да се даде достъп (на одобрени учени), и такъв, който е закрит. Разузнаването и ДС се заемат активно с историята и историците (което ще доведе до създаване на културно-историческото разузнаване малко по-късно), пристъпват към следене и бламиране на неудобни учени в страната (като майката на бившия премиер Станишев) и чужбина, към вербуване и купуване на склонни да защитават българската гледна точка учени. Започват мащабни промени в учебниците, музеите, инструментализират се библиотеките, телевизията, радиото, вестниците, пионерските, комсомолските, партийните и отечественофронтовските организации, профсъюзите, казармите, училищата, Българската църква, ДС...

Тази капания се влива в една по-голяма - кампанията за асимилация на малцинствата в България и създаване на единна българска социалистическа нация, стартирана с изказването на Тодор Живков пред завеждащите отдели на Централния комитет на БКП на 4 декември 1967 г.¹³

Част от политиката на властите е насочена към намаляване на македонското влияние в Благоевградски окръг. Въпреки спогодбите с Югославия се правят определени усилия да се минимизира ефектът от съвместните събори, от гостувания

¹² Според нея българското ръководство: 1) се противопоставя на „фалшифицирането“ на „историческите факти“, понеже не открива „исторически и научни данни“ за съществуване на македонци в миналото; 2) признава чисто политическия факт на съществуването на македонска република в Югославия, където македонско национално съзнание „започнало“ да се формира; 3) отхвърля всякакви аспирации към Благоевградски окръг, който е „неразделна част“ от българската нация; и 4) настоява за свободна самоизява на смятащите се за българи в югославска Македония (По Маринов, цитирано дело).

¹³ Живков заявява пред тях: „Значи ли тази наша политика асимилация? Да, от наша марксистко-ленинска гледна точка значи. Защо? Защото ние, провеждайки тази линия, създаваме единна комунистическа нация. Ленин говори за прогресивна асимилация. Именно в случая се касае за прогресивна асимилация на националностите в България, в това число и на турската националност, и тяхното сливане с българската и създаване постепенно на единна комунистическа националност. Ние не говорим сега за асимилация и не е необходимо да говорим.“ (Михаил Иванов, Документални страници за „възродителния процес“).

на македонски певци (правят се неуспешни опити да се организира тяхното освиркване, на концерт на Васка Илиева в Петрич спират тока и подобни) и прожектиране на македонски филми (например „Гемиджиите“ поради небивалия интерес, който събудил сред македонците, бързо е спрял в Пиринска Македония), организирано подслушване кой слуша Радио Скопие, забрана на публично пеене на македонски песни, конфискация на плочи, книги и подобни. Радио Скопие е редовно заглушавано, а за неговото слушане или за пеене на македонски песни ще пострадат извънредно много хора. Ще бъдат наказвани и невинни проявления като поставяне на неудобни въпроси на учителите, писане на македонски стихове и т.н.

Борбата срещу „промакедонския национализъм“ е сред сериозните задачи за ДС и е приоритет за службите поне до 1973 г. През 1973 г. „филтрираните за промакедонски национализъм“ са една от групите хора, предвидени в решение на Държавния съвет за незабавно арестуване и изолиране при опасност за властта или за Варшавския договор. На 2 април 1974 г. Политбюро на БКП решава „проюгославските“, т.е. македонските прояви, да бъдат обект на закрит съдебен процес. Проблеми има и при преброяването през 1975 г., когато стотици, опитали въпреки всичко да се запишат македонци, ги постига съдбата на тези от преброяването през 1965 г. Освен заплахи, тормоз, уволнения от работа и изключване от партията мнозина са и интернирани във вътрешността на България. Въпреки това през 1975 г. са отчетени „граждани от небългарски произход“, включително „македонци“, но данните никога не биват публикувани.

Поради множеството проблеми с малцинствата при записването им в графа „народност“ в паспортите през 70-те години се взема решение тази графа да бъде напълно премахната¹⁴, и така е до днес. Много македонци полагат неимоверни усилия да запазят документи (свидетелства за брак, военни книжки, смъртни актове и т.н.), в които за тях и родителите им пише, че са македонци. Мнозина са тормозени и бити да си предадат старите паспорти. Тези, които са запазили такива документи, днес ги показват с особена гордост.

Преброяванията през 1975 и 1985 г. минават под знака на политиката на изграждане на хомогенна „социалистическа нация“, като за разлика от предишните преброявания, през 1985 г. няма място за други национални идентичности освен „българи“.

Взетите от партийно-държавното ръководство мерки за „осъзнаването“ на населението в Пиринска Македония включват от съдебни процеси срещу хората демонстриращи македонско самосъзнание до промяна на политиката за неинвестиране в окръга (спазвана до 1968 г.), в щедри инвестиции в местната икономика и инфраструктура, както и изграждане на нови културни и образователни институции през 70-те и 80-те години на ХХ в., създавани със съвсем ясна пропагандно-асимилационна цел .

¹⁴ Разпореждане №56 от 29 септември 1978 г. на Министерския съвет "за подмяната на личните паспорти на гражданите на Народна република България", което е с гриф "Секретно" (Протокол №36 на БМС от 14.9.1978 г.). Към него е додаден доклад на министъра на вътрешните работи Димитър Стоянов до председателя на Министерския съвет Станко Тодоров със следната обосновка: "С Решение №264 от 27 юни 1978 г. Политбюро на ЦК на БКП дава съгласие да бъдат подменени личните паспорти на гражданите на НР България с нов образец, като подмяната започне през 1981 г. и приключи през 1985 г... Новият личен паспорт ще отговаря на настъпилите изменения в общественото развитие на страната и ще осигури цялостно изпълнение на Разпореждане №337 на Министерския съвет от 27.IX.1975 г. Същият ще има наименование "личен паспорт на гражданин на Народна република България", с което ще отпадне необходимостта в паспорта да се отбелязва народността на гражданина." (Михаил Иванов, Документални страници за „възродителния процес“).

Репресиите продължават. На 18-19 август 1970 г. ДС арестува Георги Марков Щърбев и Костадин Иванов Томанов от с. Брежани поради образуване през декември 1969 г. на Комитет за защита на македонската нация, целящ откъсване на Пиринска Македония. Комитетът разпространява анонимни позиви. Към групата се присъединяват Петър Димитров Клечеров от Банско, Йордан Георгиев Манов от с. Брезница, Любен Герасимов Станков от с. Гара Пирин (дн. град Кресна).

Създадената на 15 април 1968 г. в Петрич Независима македонска организация „Илинден“ от Сократ Маркилов, Пандо Илиев, Георги Алексов Дунгалов, Илия Кочев, Алексо Иванов, Тодор Циканделов, Иван Тимчев, Йордан Гошев и Иван Немчев и нараснала междуременно между 134 и 300 души (сред тях Стоян Георгиев - Томовичин) от цяла Пиринска Македония е разбита на 5 ноември 1973 г., като в Петрич, София и Разлог са арестувани Сократ Маркилов, Пандо Илиев и Стоян Георгиев, а малко по-късно и Илия Кочев, Тодор Циканделов, Георги Дунгалов, Иван Тимчев и много други. След следствието, в което са инквизириани, е повдигнато обвинение срещу осем души по чл. 109, ал. 1, чл. 108 и чл. 20, ал. 2 и чл. 54 от Наказателния кодекс за застрашаване на сигурността и териториалната цялост на България. Осъдени са Сократ Маркилов, Пандо Илиев и Иван Тимчев - на по 5 години строг затвор, Илия Кочев и Стоян Георгиев - на 4, други трима получават по 3, 1.5 и 1 година. Във връзка с разкриването на НМО „Илинден“ бил обвинен Мирчо Разбойников за „неубеденост“ по „македонския въпрос“ и е остранил от поста управител на библиотеката при ЦК на ОФ.

През 1976 г. е разбита основаната през ноември 1969 г. Македонско-Пиринска комунистическа партия, в която влизат Йордан Костадинов Иванов от с. Илинденци, Кирил Илиев Пенчев, от с. Яново, Спас Костадинов Галчев от с. Влахи, Владо Коцелов от Градешница и Борис Павлов от Крупник. Освен пропаганда последната група си поставя за цел да иска от БКП автономия за Пиринска Македония и по-нататъшно обединение. Чрез Кирил Панчев към нея са привлечени неговите съселяни Благой Чудомиров Гущеров, Георги Илиев Попов, Благой Христов Стоев, Владимир Кирилов Бубов, Любен Иванов Лиманов и Йордан Гушев. Правят се опити за изпращане на становища до македонските власти и медии и до Европейското съвещание за сигурност в Женева (1974 г.). През 1976 г. са обвинени и осъдени Кирил Панчев и Йордан Косатдинов Иванов. В 70-те години Вангел Тиков е интерниран за 5 г. без присъда. През 1980 г. след излизането от затвор Йордан Косатдинов пак е осъден на две години затвор.

Рересиите продължават до края на периода (виж материалите за Тиков, Петров и др.).

Действията на България предизвикват реакции дори и сред останалите социалистически страни и политиката на отричане на македонското малцинство „не се приема в тогавашния социалистически лагер“. През 1971 г. съветският посланик Пузанов настоява в Благоевград да се признае македонското малцинство. Натискът от страна на СССР е достатъчно силен, за да се наложи на Политбюро на пленум на ЦК на БКП през 1972 г. да заклейми националистите в своите редове и да бъде закрыта издаваната в Благоевград поредица „Библиотека за историко-политически знания“. Все пак през 1973 г. Тодор Живков успява да спечели Брежнев за каузата си „с чисто политически аргументи“¹⁵, т.е. че югославяните искали да вземат Пиринска Македония, а не че няма македонско малцинство.

***

¹⁵ Тюлеков, с. 53, 54

Още от 1944 г. с македонците се занимава политическата полиция. Първо това е отделение А в отдел Държавна сигурност. През 1947 г. тази роля поема I отдел на ДДС, занимаващ се със селячество, малцинствата и католическото духовенство. През 1952 г. I отдел на ДДС еволюира, като на негова основа с решение на Секретариата на ЦК на БКП е създадено Трето секретно политическо управление. Шесто управление е формирано със Заповед № I-3728 от 17 ноември 1967 г. на председателя на КДС ген. Ангел Солаков¹⁶. По-нататък именно отдел 3 или 4 на Шесто управление ще се занимава с проявите на „промакедонски национализъм“.

При използването на документите от Държавна сигурност, публикувани в този сборник, трябва да се имат предвид няколко неща.

Първо, те не отразяват реалността такава, каквато е. От една страна, самите агенти на ДС са се опитвали да вместиат случващото се в рамките на официалната и спусната отгоре идеология, характерна с деленето на хората на наши и врагове, и със задължителното търсене на причините за противопоставянето на индивида на комунистическата система или във външно вражеско влияние, или в морална деградация на самата личност. Документите, съставяни от служителите на ДС, са индоктринирани, отразяват моментната политическа линия и идеологическа поръчка на партията - никой от тях не се е осмелявал да представя факти, противоречащи на идейната линия на партията, особено не по противоречащ на исканото начин. Ето защо, противно на фактите (често и на собствените статистики на ДС, виж по-долу), македонците се описват като единици, повлияни от чужда пропаганда, с нисък морал или дори вербувани. Те не са част от малцинство (в документите след 1958 г.), те са врагове на партията и народа, проявява се съвсем определен стремеж да се минимизира тяхната съпротива в обобщителните доклади, предназначени за висшето партийно ръководство, и т.н.¹⁷ Неможещи или по-скоро несмеещи да си обяснят македонското самосъзнание като нещо естествено, в докладите си хората на ДС го представят като продукт на външна пропаганда, а македонците като хора несоциализирани, малограмотни и попаднали под въздействието на югославската пропаганда. Тези шаблони са налагани въпреки реалността, която е, че жертвите са добре образовани за времето си (повечето са ученици в гимназия, а има и студенти, и учители).

На второ място, важен е стремежът да се преувеличи случващото се пред висшестоящите, особено по отношение на разкриване на нелегални групи и шпионаж. Така за група е смятано всяко събрание от трима и повече души, които се събират редовно и имат идеи, различни от властващите. При всички такива случаи се търси организатор, ръководител, име на групата, връзки с чужди разузнавания, устав и т.н. Стремежът е ДС да отчете повече дейност и заслуги, отколкото реално съществуват. По този начин група приятели, ученици с македонско самосъзнание, редовно събиращи се да пеят македонски песни и обсъждат македонския въпрос, се превръща в нелегална организация с вражеска дейност.

На трето място, самите сведения, давани от хората при разпитите, са силно изкривени поради стремежа им да избегнат присъда. Показанията, давани пред ДС, дори и когато не са повлияни от заплахи и насилие, имат за цел да намалят

¹⁶ Христо Христов, Момчил Методиев, Из архивите на ДС, т. 5, Държавна сигурност - политическа полиция, документален сборник, София 2011, с. 15

¹⁷ Това е една тенденция, жива и до днес. ДС прикрива пред властите реалното положение и го представя превратно, като от една страна минимизира, а от друга изопачава реалността, представяйки хората с македонско самосъзнание и техните действия като изолирани случаи, инспирирани отвън под въздействие на чужди пропаганди и разузнавания, и насочени срещу държавата. По този начин тези нереструирани тоталитарни служби играят и до днес своята деструктивна и антидържавна роля в очернянето на македонците и потъпкването на правата им.

максимално вината и евентуалното наказание, да прикрият и представят за нещо дребно максимална част от извършеното. Същото се отнася и до изказвания, правени пред хора, които обвинените са смятали за агенти, тъй като думите им пред същите са имали за цел да заблудят ДС, а не да изкажат истинските идеи и цели на хората.

Некоректни са в голяма степен и доносите на различни агенти, които често се опитват да спечелят благоволенieto на ДС и да изтъкнат своята значимост, или да задоволят изискванията и изпълнят задачите, които им се поставят от ДС.

След 1963 г. партията и държавата започват да третират самоопределението македонец като „национализъм“, а оттам и като буржоазно и антидемократично явление, поради което хората, изявяващи се като македонци или агитиращи в смисъл, че има македонска нация, са обвинявани в проповядване на буржоазно-националистически, антидемократични, антибългарски и антидържавни идеи, и за врагове на „народната власт“. Самото македонско самосъзнание е класифицирано като „антидемократични идеи“, „антидемократическа идеология“, „контрареволуционна идеология... от естество при разпространение да доведе до контрареволуционни резултати“, а позивите с македонско съдържание - като „литература с антидемократично съдържание“ и „вражеско съдържание, насочени срещу народната власт, срещу НРБ и целящи подравянето устоите на НРБ, или най-малкото отслабването на народната власт“ (виж мотивите към присъдата срещу Борис Петков и Стоян Тасев)¹⁸. Целенасочено репресираните са отбелязвани като такива по „националистическа дейност“ и така се прикривала същината на преследването - уж като действие, насочено против национализма. Всъщност обаче става дума най-често за най-обикновено право на самоопределение и свобода на словото, които са преследвани от властите.

След като македонското малцинство е отречено, властите предпочитат да употребяват термини като „промакедонски национализъм“, вместо просто да го нарекат македонски.

Застъпващите се за пълно некомунистическо обединение на Македония в комунистическия жаргон, отразен в документацията в България и Югославия, се наричат обикновено с понятието „михайловисти“. Това обаче не представлява някаква единна идейна група и обозначените с нея хора не споделят дори и едно национално самосъзнание. Употребата на това понятие ни най-малко не предвижда каквато и да било връзка с организацията на Иван Михайлов и нейната идеология. Комунистите дефинират „михайловизма“ като издигане на „лозунг „Независима Македония“ и... методи на работа (терористически акции, агитация и пропаганда против сегашното

¹⁸ Този тип софизми се прилагат и до днес. Българските съдии от времето на демокрацията и Европейския съюз все още се оказват неспособни да нарекат нещата със собствените им имена. Вместо право на самоопределение те определят македонското самосъзнание и дори самото твърдение, че в България съществува македонска нация, като антиконституционни, антибългарски, сепаратизъм и подобно. Виж например Решение №715 на Софийски апелативен съд от 11 април 2013 г., председател Светлана Божкова, с което се отказва регистрацията на поредната македонска организация. „Конституционната норма на чл. 44, ал. 2, която забранява организации, чиято дейност е насочена срещу суверенитета, териториалната цялост на страната и единството на нацията, към разпалване на расова, национална, етническа или религиозна вражда, към нарушаване на правата и свободите на гражданите. Като такава следва да се квалифицира и организация за защита интересите на етническо малцинство, каквото не е историческо структурирано и обособено на територията на РБългария... уставът и средствата за тяхното постигане сочи, че в него се съдържат твърдения за съществуването на македонско етническо малцинство, чиито права са накърнени и са предмет на защита от страна на сдружението. В България не съществува македонско етническо малцинство... Ето защо афиширането на такова малцинство чрез организация - сдружение с нестопанска цел, предназначена да удовлетворява техни специфични потребности, по същество не цели защита на правата им, доколкото те не са различни от тези на останалите граждани, а култивиране сред определена част от българските граждани на различно етническо самосъзнание, каквото не е било формирано по естествен исторически път, а оттам е насочено срещу единството на нацията, което е недопустимо, съгласно чл. 44, ал. 2 от Конституцията.“

решение на македонския въпрос)... те целят събарянето и отслабването на народната власт в България и Югославия". Лозунгът „Независима Македония“ се тълкува пък така: „в действителност този лозунг днес означава откъсване на Македония от Титова Югославия и О.Ф. България, и включването ѝ в лагера на англо-американските империалисти, нареждането ѝ на фронта на гръцките монархофашисти. „Независима“ означава откъсване на македонския народ от братските му славянски народи, от лагера на демокрацията и мира.“ Очевидно е, че под тази широка формулировка попадат неизбежно и всички македонски националистически и антикомунистически формации, повечето от тях нямащи нищо общо с Иван Михайлов и неговата организация. Под този етикет се озовават както реални михайловисти, свързани идейно и организационно с Михайлов и остатъци от неговата организация, така и хора, които се самоидентифицират с нея, без да имат реална организационна връзка и дори без да познават идеологията ѝ. Често пък набедените за „михайловисти“ по никакъв начин не идентифицират себе си с Михайлов и неговото движение, а дори и категорично се разграничават. Още по-малко този термин ни показва националното самоопределение на етикетираните за „михайловисти“. По отношение на самоопределението, сред тях се срещат както такива, самоопределящи се като македонци по националност, така и смятащи се за българи. Етикетът михайловист дава само една-единствена информация за носителя си - че се бори за цяла обединена и некомунистическа Македония. Нищо повече.

В периода от 60-те до 80-те години на XX в. службите проявяват двойствено отношение към македонските активисти. От една страна, служителите са заинтересовани от разкриването на подобни групи и на моменти провокират, подтикват конкретни македонски дейци да преминат от думи към дела, за да могат да отчетат дейност. От друга обаче, се забелязва една все по-засилваща се тенденция да възпират, разубеждават, да „разлагат“, както се изразяват, „обектите“ с цел да не се налага предприемане на директна репресия. Последната тенденция се дължи, изглежда, на неудобството, което причинява на страната и на нейната доктрина за несъществуване на македонско малцинство обстоятелството, че има голям брой репресирани македонци в страната. Това влияе и на отношенията с Югославия, като същевременно дава аргументи на македонците по света да повдигат въпроса пред различни международни институции. Самият партиен връх не гледа с добро око на тези опровергаващи позициите му събития и службите проявяват стремеж да филтрират и минимизират в докладите си случващото се по македонския въпрос. Така при обобщаването на докладите се забелязва тенденция - на колкото по-високо ниво е докладът, толкова повече да се минимизира случващото се по македонския въпрос, дори когато фактите говорят иначе.

Последното е важен момент в правилното разбиране на част от публикуваните тук документи. Колкото по-обобщаващ е един документ на ДС (и според това предназначен за четене от по-висша партийна номенклатура), толкова този въпрос е минимизиран. Това може да се обясни както с нежеланието на тази върхушка да чува, че съществува сериозна съпротива на македонците и въобще македонци, така и с нежеланието на Живков тази съпротива да става достояние на висшия партиен елит. В самия връх на България все още съществува силна опозиция на новия абсурден курс на партията, при това опозиция, намираща подкрепа и в позицията на СССР. Фризирането на докладите в този смисъл цели да лиши опозицията в ЦК и Политбюро от аргументи срещу новата линия, а същевременно да я аргументира с това, че новата линия намира масово приемане и само минимална съпротива на отделни декласирани елементи, попаднали под вражеско югославско влияние. Тази практика има за цел да фризира реалността съгласно догмата, че македонско малцинство не само няма, но и

не може да има; да даде основа на партийната аргументация пред света, че „никой у нас не повдига този въпрос“, използван от времето на Тодор Живков до началото на 90-те години на миналия век.¹⁹

Нека илюстрирам с „Доклад относно дейността на отдел III управление VI ДС през 1973 г.“ Според този документ Трети отдел на Шесто управление на ДС през 1973 г. има 4 1/3²⁰ наследени дела за промакедонски национализъм срещу 3 1/2 за протурски. Нови такива има 2 срещу 2, реализирани и прекратени 1 срещу 0, а в наличност към 31 декември 1973 г. - 6 1/3 срещу 4 и 1/2. Под контрол са водени съответно 4 срещу 26. Данните ясно показват, че вниманието на ДС в тази година се насочва към очакваните прояви на съпротива сред турците, но като конкретна и наследена дейност „промакедонската активност“ продължава чувствително да превъзхожда протурската. Още по-ясно е това от статистиката за сигналите. Протурският национализъм наследява два и получава пет нови сигнала през 1973 г., като към края на годината са им останали 2. По македонска линия ситуацията е следната: 9 наследени и 32 нови, от които 28 са филтрирани (срещу 0 турски), 3 са взети на отчет (срещу 4 турски), 1 е непотвърден (срещу 2 турски) и са останали 9 сигнала към края на годината (срещу 2). Пълната доминация на македонската дейност в областта на получените сигнали е съвсем очевидна за 1972/1973 г., като съставляват повече от 2/3 от наличните сигнали в Трети отдел на ДС. През 1973 г. 28 групи или лица са „филтрирани“ - т.е. подложени на обработка, натиск, заплахи и шантажи заради македонските им убеждения. Положението с агентурата е следното: към края на 1972 г. по линия на промакедонски и проарменски национализъм ДС разполага с 18 агенти, 7 осведомители и 12 явочни квартири (срещу съответно 17/14/18 за протурски национализъм). Можем да предположим, че проарменският национализъм е включен към македонския поради неговия ограничен характер и непрактичността да се прави за него отделна графа. Новопридобити през 1973 г. са 3-ма агенти и 1 осведомител (срещу 5-има осведомители и 4 явочни квартири по турска линия). В края на 1973 г. са налице 18 агенти, 6 осведомители и 11 явочни квартири по линия на промакедонски и проарменски национализъм. Или средно около 1/4 от капацитета на отдела.²¹

Така, въпреки че според статистиката на отдела от сигналите, получени, обработени и наследени през 1973 г., над 2/3 са за „промакедонски национализъм“, в описващия доклад това е споменато с един кратък пасаж, докато другите, макар и далеч по-слабо представени, са описани доста широко. Същото се наблюдава и в обобщаващия доклад на ДС за годината. Тенденцията за непропорционално представяне и дори прикриване на македонските прояви е съвсем очевидна. Например, докато по линия на „михайловизма“ има само един посочен случай, на същия са посветени в доклада 2 пасажа с 15 реда, срещу само един с 3 реда за промакедонски национализъм, въпреки че в последния става въпрос за 6 описани случая (5 лица и една група). Същото е и в отдела на този документ, наречен „работа с вражеския контингент“ (235 лица за 1973 г., от които 35 нови). И тук дума не се казва за македонския контингент, макар че се говори за почти всички други.²²

¹⁹ Един от основните аргументи, който се опитва да лансира още Тодор Живков, е, че самото население в Пиринска Македония не повдига въпроса за малцинствени права. Същото се опитват да правят неговите наследници след 1989 г. Например на 22.02.1990 г. Александър Лилев, тогава лидер на БСП, ще твърди, че „населението в Пиринския край се чувства българско и не повдига този въпрос“ (Виж „Работническо дело“, броевете от съответните дни).

²⁰ За съжаление не можах да установя какво значат дробните числа, използвани в случая - 1/2, 1/3, 2/5 и подобно.

²¹ „Доклад относно дейността на отдел III управление VI ДС през 1973 г.“, с. 10, 16, 20

²² Виж откъсите от доклада на ДС за 1973, публикувани в сборника.

С този изопачен начин на представяне и подслаждане на реалността ДС носи вина и за това, че заблуждава държавното и партийно ръководство и помага за налагане на антимакедонската линия в държавата, противно на реалността и с тежки последици за част от населението.

Тази идеологическа обремененост и терминологически особености трябва да се имат предвид, когато се четат документи от досиетата или разните отчети от ДС.

***

Всеки засечен, че проявява македонско смаосъзнание в този период, а особено след 1963 г., е третиран както враг и ако е изразявал това публично, срещу него са вземани мерки. След като веднъж е набелязан подобен човек, задължително се търси причина за неговото „неестествено“ и „вражеско“ държане, което обикновено се намира в югославската или друга пропаганда и разузнаване. Достатъчно е да е слушал Радио Скопие, за да бъде класифициран по този начин. А по онова време почти всички в Пиринска Македония, които могат, слушат Радио Скопие, дори и голяма част от партийния апарат.

„Проявите на инициативност и независимост най-често водят до „профилактирането“, т.е. до предупреждението на техния автор, което са налага като основното репресивно средство на политическата полиция през късния период на комунизма. „Профилактиката“ крие в себе си няколко големи предимства - по същество това представлява форма на извънсъдебна репресия, без обаче да крие в себе си заплахите за режима, които винаги съпътстват един открит съдебен процес. На второ място - „профилактиката“ не дава възможност за появата на „герои“, „дисиденти“, публично известни борци против режима, видимо пострадали заради своята кауза.“²³

Репресията е в няколко направления и нива - заплаха (лична или срещу близките), натиск, насилие, уволнения, изселване, затвор, разстрел. Тормозът е бил насочен и срещу семействата. Натискът за развод от съпрузите или отказване на децата от родителите е често срещано явление. Веднъж взета под наблюдение, жертвата никога не е била напълно освобождавана от това натрапено наблюдение.

За подхода и философията, по които се е действало през първите две десетилетия (която остава в сила спрямо македонците до края), най-добре е да се даде думата на изтъкнатия член на Политбюро Георги Цанков, казани на пленум на ЦК на БКП на 4 ноември 1962 г.: „В самото следствие беше създадена една теория, че и най-малкото подозрение за гражданин, ако ще той да е член и на партията, то трябва да се провери. Но действително трябва да се провери. Как да се провери? Взема се на разработка. Щом като се вземе на разработка в ДС, дава се насока обезателно да се реализира, т.е. лицето трябва непременно да бъде арестувано. Щом като се арестува, теорията гласи: арестуваният е враг. Тогава не се търси истината враг ли е, или не, а се казва по теорията, която беше възприета, щом като е арестуван, следователно към него отношението е като към враг. Оттам всички извращения, всички инквизиции, това, което натвори и ДС.“

***

ДС използва сложна терминология и съкращения, трудно разбираеми за непосветените. С цел по-добро разбиране на публикуваните текстове давам списък на съкращения в началото на книгата.

²³ Държавна сигурност, Политическа полиция, документарен сборник, т. 5, София, 2011, с. 16

Със звездички в текста *** са отбелязани онези места в документите, които са били заличени от страна на Комисията по досиетата при даването на фотокопия от досиетата на пострадалите или в онези случаи, когато в документите се цитират актуални ЕГН, № на лична карта и адрес.

Когато се цитира документ, взет от друго издание, във фуснота се посочва архивната сигнатура или изданието и страниците на документа според него, докато в текста се посочват страниците, както са в оригиналния документ.

Една от дилемите при подготвяне на труда беше дали крайно неграмотните доклади и донесения на низовите структури на ДС (каквито са те в голямата си част) да се предават в оригинал, или да се редактират. Накрая реших от уважение към читателя документите да се приведат в поносим езиков вид, макар че все пак има места, в които поради неграмотността на представителите на ДС самият смисъл на текста става несигурен. Все пак заслужава да се обърне внимание, че особено на местно ниво агентурата, която е тормозела македонците, обикновено е била ярко неграмотна, със силно ограничен кръгзор и нисък интелект. Често срещу тези примитивни подлоги на режима са стояли интелигентни гимназисти, учители, лекари и въобще честни хора. Затова често оставах с впечатление, че крайно отрицателните характеристики, давани от ДС на нейните жертви, всъщност описват техните палачи.

Включени са и отделни документи за следенето на македонски организации зад граница, когато става дума за участие на македонци, бегълци от България, или такива за връзки, с които са били обвинявани отделни преследвани македонци в България.

Целенасочено са включени и „малки“ спомени - за заплахи и известно насилие (шамари, закани и подобни) с цел да се илюстрира, че заплахата и натискът са били насочени към всички и са касаели и най-дребните прояви на македонско съзнание, а не само към организирани и изтъкнати личности и случаи на съпротива на властта.

Книгата е разделена на две главни части. Първата включва спомените заедно със снимки, съдебни документи, документи от досиетата и от Комисията за репресираните. Втората част съдържа отчети и доклади главно от архивите на Държавна сигурност и други държавни органи. Това позволява сведенията да бъдат засичани от два, три или повече източника, както и да се осветлят от повече страни. Взаимно потвърждаващи се в най-голямата си част, публикуваните материали ни рисуват една картина, нямаща нищо общо с официално пропагандираната. Подбирани са почти изключително спомени и документи, събирани и публикувани в България, между другото и с цел да се избегне дежурното подозрение за антибългарска пропаганда и манипулация, което може да се появи сред мнозина от претровените от официалната пропаганда хора в България.

***

Дължа благодарност на много хора, които по един или друг начин помогнаха за подготовката на този сборник. Конкретно искам да благодаря на Стоян Герасимов, Георги Христов, Иван Сингартийски, Иван Монов, Крум Филатов, Васил Стойчев, Ботьо Вангелов, Христо Джупанов, Никола Атанасов от Коларово, Атанас Мутлешов. Специална благодарност на Австралийско македонския комитет по правата на човека, който подкрепи издаването на този сборник. Нека тези, които съм пропуснал, ми простят! Но най-вече благодаря на онези, които не се побояха да разкажат и чиито спомени създадоха тази книга. Без вас и вашата храброст този сборник никога нямаше да се появи!

***

Кръстих този увод „Книга за честни хора” не само защото в нея се говори за съдбата на честни и искрени хора. Не само защото тя честно свидетелства за една потулвана в България истина. А и защото е предназначена за честни хора, за теб, читателю, който се интересува от истината. За хората, които предпочитат удобната и приятната лъжа пред освобождаващата болезнена истина, тук няма нищо. Това не е лъжица за тяхната уста, нито съдържа подсладителите, без които не могат. Нека я затворят, докато не дораснат, докато дойде денят да си отворят очите и за тази истина. Тази книга ще ги чака.

ПЪРВА ЧАСТ

СПОМЕНИ И ДОСИЕТА

ГЕОРГИ СОТИРОВ ДУКИМОВ

Георги Дукимов е роден на 7.12.1926 год. в с. Горно Броди, околия Сярска, Егейска Македония. Семейството му се заселва в гр. Неврокоп (дн. Гоце Делчев), където завършва средно образование. През 1947 г. е осъден на 8 години и 6 месеца затвор заради членуването си в македонска група, противопоставяща се на комунистическото решение на македонския въпрос.

„Проклетата да е 1913 год. Проклети да бъдат и тези, които разпокъсаха Македония.“ (Думи на бащата на Георги)

„Ние забравяхме, че не сме в наша, македонска държава, а в България. Претърпяхме поражение, но не бяхме победени.“

„Какви врагове бяхме ние, 18-годишни младежи? Може би ги плашеше нашият идеализъм?“

„Политическите боричкания, които се развиваха, нас много не ни занимаваха. В нашето съзнание беше залегнало името Македония и нейната съдба. Иначе не може и да бъде. Македонският революционер получава удари и отляво, и отдясно.“

„Имаше хора, засегнати от партията, които не желаеха да се определят като македонци. Но насилие не се оказваше. Никой не беше репресиран, ако и някои да искат да представят така нещата. Ако някой казва, че е бил малтретиран, то това е лъжа.“

„Ние сме македонци и нищо друго. Родени сме на македонска земя, живеем и ще умрем като македонци. Родолюбието е такова чувство у човека, което го кара да се гордее. Това беше смисълът на нашия живот, това ни даваше сили да оцелеем по мрачните лагери и затвори дълги години. С това ние живеехме, създавахме семейства и поколения, достойни да пазят името Македония.“

„Само който е минал през българските затвори по това време, може да почувства този ужас. Там човек е нищо.“ (Из спомените на Дукимов)

„Те... заявиха, че Иван Михайлов и неговата организация са наистина противонародни... В същото време те обаче мъчно се съгласяваха да признаят, че тяхната организация е била михайловистка... Опитваха се да се извинят, че ОФ общественост не им е помогнала да се ориентират правилно по македонския въпрос и че са били заблудени, плащайки данък на своя висок патриотизъм... съдът намира, че те са до голяма степен искрени, но че те все още не са напълно скъсали

с михайловистката идеология, че у тях има още много да се изживява, да се оправя.“

„На въпроса като излязат в балкана, с кого ще се борят, подсъдимите отговориха, че те имали за цел да агитират за „Независима Македония“ и че щели „да се отбраняват“ срещу ОФ власт, която щяла да ги преследва. От картата, поместена в стенвестника „Свободна Македония“, която е била обградена с дебела черна черта, става ясно, че те са считали цяла Македония за поробена.“

„...„побителите“ на Македония... за тях това са ОФ България и Титова Югославия.“

(Из мотиви към присъдата срещу Дукимов и останалите членове на групата)

Из книгата: ЕДНА ИДЕЯ, ЕДИН ЖИВОТ, Спомени за първия македонски процес в Пиринския дял на Македония (Гоцеделчевско), гр. Гоце Делчев, 1999 г.

В ИМЕТО НА МАКЕДОНИЯ

Моето родно село Горно Броди е разположено в полите на Черна гора... Съдбата на това многобройно население е такава, каквато на всички останали села от Егейския дял на Македония. В продължение на 30-40 години хората са принудени да се пръснат по разни краища на широкия свят, за да търсят спасение от жестокостите на турския ятаган и гръцкия терор. След създаването на Вътрешната македонска революционна организация селото е било крепост на организацията. За тази си активност то е заплатило със скъпи човешки жертви и големи материални загуби. От 1300 къщи, е сринато със земята, като последица от завоевателните войни, които са водели балканските държави с цел завладяване на територии за сметка на нещастния македонски народ. Тази човешка трагедия продължава и до днес в различни краища на Македония. Алчността на балканските асимилатори е ненаситна, подхранвана за свои интереси от някои европейски страни. За срам на 21 век, един нещастен народ, дал толкова скъпи жертви в името на своята свобода, се държи в това безправно положение. Всеки има право на свободен живот в своя собствена държава, за да защитава честта и достойнството на нейните граждани. Това право е защитено с кръвта на хилядите жертви, осеяли всяка педя земя на Македония. Няма равен на себе си като нашия народ, който е създал безсмъртни епопеи в името на своето оцеляване. В тази свещена борба безброй са случаите на себеотрицание и героизъм. В историята на македонския народ са записани със златни букви имената на героите от Солунските атентати, илинденските трагични дни, на Мечкин камък, орлите от "Ножот", които лягат върху бомбите, за да не се предадат живи в ръцете на турците. Безбройните подвизи на толкова светли личности, които безкористно и всеотдайно служеха и положиха кости пред олтара на нашата майка Македония. Всичко това ни кара да се гордеем, че сме синове на тези земи. Да не забравяме нашето призвание - да отстояваме и продължим незавършеното дело. Да не опетним паметта на нашите деди. Да помним техния свещен завет, за което те умряха,

Като последица от войните и жестокостите, които преживява, народът напуска родните си огнища и се скита немил-недраг по чужди земи, за да търси своето спасение. От всичко това, което се случва, не остава настрана и нашето семейство. Това, че ние идваме по българските земи много по-късно (през 1927 год.), говори за родолюбието на моите деди. Те са понесли много беди и унижения от гърците, които

насила са се настанявали в домовете им с цел да ги прогонят. Не им е било леко да напуснат родната стряха. Особено тежко се понасяло напрежението след настаняването на гърци мааджири, докарани от Мала Азия по нашите земи. Насърчавани от гръцките власти, чрез насилие и побоища са принуждавани и малкото останали да напуснат родното си село. В тази трагична година аз съм бил на няколкомесечна възраст.

Роден съм на 7.12.1926 год, в с. Горно Броди, околия Сярска, Егейска Македония. Семейството ни се заселва в гр. Неврокоп (сега носи името на най-великия син на Македония, за наша гордост и синовна признателност - Гоце Делчев). Целта на това заселване е ясна - да бъдат по-близо до границата с надежда за по-скорошно завръщане. Погледите им - насочени винаги на юг, към изоставения дом. Мисълта, че костите на техните деди ще бъдат газени от чужд крак, не им е давала спокойствие.

Баща ми се занимаваше със земеделие и скотовъдство. Всяко лято, когато излизаше на паша в балкана, аз ходех с него да му помагам. Седейки на някоя височина, той винаги с болка ми сочеше на юг и казваше: "Ей там, дето се синее, е Черна гора! В южната страна на планината, в полите ѝ е нашето село. Ако тръгна, за една нощ ще бъда там. Но мога ли да отида? Гърците ни прогониха, за да разполагат те с нашата земя. Проклетата да е 1913 год. Проклети да бъдат и тези, които разпокъсаха Македония." С лице, по което личеше мъка от някаква голяма загуба, и с голямо увлечение започваше да ми разправя колко е било хубаво селото, как са живеели, за хората на различните мегдани, за различните названия на местностите, за кулата, която още стърчи над селото като ням свидетел за отминали славни времена. Колко черкви е имало и коя как се казва, за много други неща, с които свързваше живота си на село. Особено беше словоохотлив, когато разправяше за революционните борби. Как на бащината му мандра са идвали комити и са ги посрещали. За дядо Георги Радев от Броди, ходил с Гоце Делчев и в последния му час, в с. Баница участвал в сражение, където показал голям героизъм. Успял да унищожи много турци от добре заета позиция. Когато пада убит Гоце Делчев, дядо Георги Радев се втурва като разярен с капъчка в уста, а в ръцете с пушка и пистолет, за ужас на аскера. Отишъл да вземе чантата с архива, за да не попадне в ръцете на турците. Често ми разправяше за Зюмбил войвода, за братя Жилеви, за Котата и др. Братя Жилеви били обесени сред селото заради участие в организацията. Същите имали дюкян край кулата. Под самия магазин изкопали таен вход за землянка, където заседавали организационните работници. Отгоре турците си пиели ракията. През 1942 год. аз ходих в Горно Броди и видях землянката. Входът ѝ беше открит и аз влязох вътре. Има кръгла форма, около 4-5 кв.м големина и висока около 2 м. Около самата землянка встрани има направено нещо като пейка за сядане от самата пръст, В онзи момент мислех, че на това място тук или може би там е седял Гоце Делчев със своите другари и е обмислял важни организационни въпроси. Почвата е пореста и не се събаря. Друг път татко ми разправяше как са горили Гранговите къщи. Турците усетили, че в тази къща квартируват комити, и обсадили къщата. Понеже комитите не се предавали, турците запалили къщата, за да унищожат четата. Но какво става? Комитите с ръжен прокопават стените не седем или осем къщи и така успяват да се спасят. След този случай, вбесени от неуспеха си, те връзват около 400 селяни и ги отвеждат в гр. Серес. Там са подложени на жестоки инквизиции. Някои от тях умират вследствие жестокостите. Една част биват заточени в Мала Азия, а много от тях освобождават.

Всичко това аз поглъщах жадно и преживявах като моя лична съдба. Аз благоговеех пред подвига на тези безстрашни хора и същевременно се бунтувах срещу неправдата. Тези спомени, които слушах от татко и моята майка, оставиха

трайни спомени в моето съзнание като много тежка загуба. В гр. Гоце Делчев почти всички жители са бежанци от Егейска Македония. Техните мечти и надежди бяха същите. Вечер, когато се събирахме в квартала с децата и по-големите юноши, приказките ни бяха все за миналото, за революционните борби на нашия народ, за славни войводи и неосъществени блянове. Пеехме само македонски песни. Това ни извисяваше до неузнаваемост. В нас се зареждаше силното желание да бъдем като тях, героите от песента. Искахме да литнем, да развеем бойни знамена и осъществим нашите идеали. Така минаваха много часове от нощите - в мечти. Някаква невидима сила ни обединяваше - нас, младежите от квартал Комсала. Подръка ни бяха портретите на онези страшни войводи, препасани със своето снаряжение. Искахме като пораснем и ние да бъдем като тях. Всичко това ни възпламеняваше и оформяше нашето съзнание.

Спомням си, бях в осми клас на прогимназията. На 24 май по традиция се украсяваха училището и класните стаи с венци и цветя. Ние със Спас Писов решихме да нарисуваме знаме с цветовете черно и червено. На знамето написахме "Свобода или смърт", а отстрани до него - "Независима Македония - за нея ний се борим, за нея ние мрем". Знамето, така подготвено, го окачихме на стената в класната стая. Над него поставихме венец от здравец и други цветя. Това направи силно впечатление на учениците от прогимназията и горните класове. Те се стичаха масово да видят нашата украса. В междучасието оставихме охрана да пази знамето, за да не го свалят някой. Най-активни в това отношение бяха Радой Теохаров и Димитър Трампуцов, който по-късно заболя по българските лагери и се помина. Така знамето престоля три дена въпреки предупрежденията на класния учител Стоян Баятев. На четвъртия ден бяхме атакувани, а охраната беше принудена да се спасява с бягство през прозореца. Знамето беше свалено. В нас остана лошият спомен и грубостта на учителя. Ние забравяхме, че не сме в наша, македонска държава, а в България. Претърпяхме поражение, но не бяхме победени. Гордеехме се, че сме провели една акция, което ни радваше. Придобихме увереност с нашите детски прояви, че ще вървим към мечтана цел.

По-късно, като постъпих в гимназията, попаднах в младежки македонски кръжок, който провеждаше просветна работа с цел запознаване с епизоди от историята на македонския народ. Ръководеха ни ученици от горните класове. В часовете на сбирките се четяха реферати или се говореше по повод някоя забележителна дата. В нашите мисли винаги само тя - Македония, за нас България беше нещо съвсем отделно от нашата борба. В класа ни от 43-ма ученици на събрания ходихме около 37-38 човека. Нашият ръководител беше Пандо Ангелов, който през 1945 год. забегна на запад. Накрая на учебната година се провеждаше общо събрание извън града по мрак. Това беше голямо събитие в живота на организацията. Събираха се над 700 човека от гимназията и някои цивилни лица. Изобщо развиваше се много сериозна организационна дейност. Младежите живееха със своите идеали. Имаше голямо боричкане между различните идейни течения. Македонстващите доминираха в политическия живот. Всички онези, които бяха против една независима Македония, бяха наши врагове. Ние виждахме единствено правилното решение на македонския въпрос в самостоятелна държава.

През лятната ваканция отивахме по родните места в Егейска Македония. От всичко се възхищавахме, чувствахме се като стопани, завърнали се по домовете си от изгнание. Ние бяхме чада почти всички на бедни родители, на които трябваше да помагаме вкъщи и в стопанската дейност. Захласнати по всички тези неща, не усетихме как минават месеци и години, докато дойде 1944 год. Тази година беше и радостна, и трагична. Радостна затова, защото за живот се появи Македонска

република. Трагична, защото нови компактни човешки маси бяха прогонени от Македония и поемаха пътя на нерадостния бежански живот. Годината 1944 дойде като ураган, който помиташе всичко насреща си. Такива трагични събития оставят трайни следи в историята на един народ, който е имал нещастieto да ги преживее. Това се запечатва в съзнанието на народа и се помни с векове. За нас като младежи нещата може би не бяха съвсем ясни поради нашата неопитност в живота. Жалко е, когато застанат брат срещу брат и търсят мъст един от друг. Но ние бяхме в този свят, в тези трудни години и неволно ставахме свидетели на грозни неща. Опиянени люде, вкусили от сладостта на власт, която дойде в името на нещо свято, нещо ново, за което жадуват човеците. В такива моменти трезвата мисъл и благоразумието биват притъпени от една животинска страст за надмощие над другия. Жаждата за отмъщение за сторени или несторени грехове, които са натрупани толкова много в тази македонска трагедия на взаимно изстребление, което е гибелно за народа и за каузата, към която се стремим. Това е жалкото в нашата история. Това ни отслабва, прави ни безсилни да постигнем с общи усилия заветната цел. За съжаление всичко това е подклаждано от чужда пропаганда - на Атина, София и Белград. Македония е била винаги "ябълка на раздора" заради нейното географско разположение. Безсилни сме да променим хода на историята. Нещата ги приемаме такива, каквито са.

Политическите боричкания, които се развиваха, нас много не ни занимаваха. В нашето съзнание беше залегнало името Македония и нейната съдба. Иначе не може и да бъде. Македонският революционер получава удари и отляво, и отдясно. В продължение на 100 год. България няма ясна национална политика, за да я отстоява. А това рефлектира пагубно върху нашето историческо развитие и съдба. За всички техни котерийни борби сме били винаги ние, македонците, изкупителни жертви. Такава е съдбата на народа в трите дяла на разпокъсана Македония. Удари сме получавали и от лицемерната Европа заради нейните егоистични интереси на Балканите. Но какво да се прави, като тук сме родени и сме обградени от хищни зверове, които протягат кървави лапи към нас.

При напрежение мина и 1945 год. Тогавашните управници в онази тоталитарна система бяха незрели. Всеки, който не одобряваше тяхната политика, биваше обявяван за враг. Какви врагове бяхме ние, 18-годишни младежи? Може би ги плашеше нашият идеализъм? Смисълът на нашия живот беше само Македония. Бях арестуван с нашия другар Тодор Атанасов Солаков. Престояхме две денонощия в общия арест. Поради големия студ бяхме принудени да притискаме телата си едно о друго през нощите, за да се затоплим. За какво бяхме арестувани, не можахме да разберем. Освободиха ни, но голямото огорчение остана в нашите почти детски души. Това ни каляваше може би за непредвидимите страдания, които ни очакваха в бъдеще.

Настъпи 1946 година. Македонската република във Федеративна република Югославия укрепваше. Ние заедно с тази част от нашия народ се радвахме. Горди бяхме, че съществува и се развива може би по пътя на едно цялостно обединение в рамките на една Балканска федерация, за която се говореше толкова много. Тази идея ни се виждаше примамлива. Смятахме, че и ние, македонците, ще бъдем една равноправна единица на този славянски съюз на братство и разбирателство. Годината 1946 щеше да бъде с историческо значение, защото предстоеше преброяване на населението и определяне на етническата му принадлежност. Това нас много ни активизира. Няма по-голямо щастие от това да имаш възможност да се самоопределиш като такъв, какъвто се чувстваш. Винаги сме се чувствали като македонци, но щяхме да имаме възможността и да се декларираме като такива със законна сила. Като имахме предвид предстоящото важно събитие, една вечер в дома

на Георги поп Ангелов се събрахме около 15 човека, за да обмислим какво да правим. Присъстваха: Георги Иванов поп Ангелов, Георги Икономов, Костадин Мутафчиев, Георги Сирмин, Александър Георгиев Койков, Тимню Димитров Запрев, Димитър Киримов, Илия Гърков, Марин Ангелов Варадев, аз и някои други. Обменихме мнения по предстоящото преброяване. Нас не ни интересуваше кой е на власт. Всички режими са временни, а Македония е вечна. Създадохме организация с цел чрез агитация да събудим у хората националното самосъзнание и те да се пишат македонци.

Това преброяване се провеждаше по линията на партията в Пиринска Македония. Имаше хора, засегнати от партията, които не желаеха да се определят като македонци. Но насилие не се оказваше. Никой не беше репресиран, ако и някои да искат да представят така нещата. Ако някой казва, че е бил малтретиран, то това е лъжа. Насилие имаше по друга линия и смисъл. Ние сме македонци и нищо друго. Родени сме на македонска земя, живеем и ще умрем като македонци. Родолубието е такова чувство у човека, което го кара да се гордее. Това беше смисълът на нашия живот, това ни даваше сили да оцелеем по мрачните лагери и затвори дълги години. С това ние живеехме, създавахме семейства и поколения, достойни да пазят името Македония.

Поради политически съображения официалната линия на партията започваше да се променя в посока, която по-голямата част от народа не одобряваше. Ние не желаехме Пиринска Македония да бъде присъединена към Югославия. В това ние виждахме някаква опасност за каузата на Македония. Започнахме да реагираме открито. Желаехме да дадем някакъв отпор на тази неправилна постановка на въпроса. Мислихме, че с нашия младежки ентузиазъм решението на въпроса може лесно да се постигне. Започнахме консултации. Организирахме тайни събрания с цел даване отпор на тази политика. Така се стигна до първата сбирка извън града - край Кутевото лозе. Бяхме аз, Лазар Тотин, Спас Писов, Тодор Солаков и др. Втора, по-сериозна среща се състоя в местността Лакото, на която присъстваха Спас Писов, Лазар Тотин, Атанас Лясков, Асен Левков, Марин Барадев, Димитър Киримов, Клия Гърков и аз. Там обмислихме каква да бъде формата на борбата - просветна или въоръжена. Като начало се реши в гимназията да започнем издаването на стенвестник "Македонска мисъл" и "Илинденски лист". Аз намерих художник в лицето на Щерю Щерев (Тегото). Той прояви майсторство и стенвестникът беше впечатляващ. Картата на Македония беше цялата в черно, а градовете - с червени точки. Статиите се списваха от Иван Парасков, Марин Барадев, Георги Дарев и др. Духът и съдържанието бяха в посока на нашата цел - независима Македония. Интересът от страна на учениците от гимназията беше много голям. С тази си дейност започнахме да ставаме все по-дръзки и по-активни. Появиха се гласове в полза на по-смели действия, като въоръжена борба. Ние не си давахме сметка за риска на такава открита борба. Това се дължеше на нашата неопитност. Разумът бе заместен от идеализъм. Смятахме, че трябва да изпълним своя дълг, та ако ще да ни коства и живота. Знаехме, че не сме първите, няма да бъдем и последни. Нашият фанатизъм ни държеше винаги в бойна готовност за саможертва. Така се редяха нелегалните ни събрания, на които обмисляхме средствата за борба. Беше решено да започнем сериозна подготовка - вербуване на нови членове и набавяне на материална част. За кратко време успяхме да проведем многобройни срещи с наши съмишленици от горните класове на гимназията. Хора, които бяха минали през македонските младежки кръжоци, се отзоваха с готовност да участват в тази опасна и непредсказуема борба. Посветени в това дело бяха следните другари: Атанас Ангелов Лясков, Георги Сотиров Дукимов, Спас Кръстев Писов, Асен Василев Левков, Лазар Благов Тотин,

Тома Пасков, Рафаел Хаим Барух, Тимню Димитров Запрев, Александър Георгиев Койков, Георги Иванов поп Ангелов, Илия Щерев Гърков, Костадин Божков Керезиев, Юсин Мехмедов Кантарджиев, Спас Шалев, Марин Ангелов Варадев, Илия Тодоров Домузов, Любен Сотиров Тигалонов, Ангел Каратанев и др. С някои другари срещите бяха почти всекидневни. Разговорите се въртяха все около предстоящата акция. Появиха се и първите оръжия. Трябваше да ги приберем и съхраним на подходящо място, за да ги вземем в последния момент. Една част от оръжието беше пренесено от Спас Писов в кола, натоварена с оборски тор.

Един ден бях отишъл край турския къшлак в местността Керацата. Там случайно забелязах от сламения покрив да се показва цев от пушка. Аз взех пушката и я занесох къщи, за да я почистя и проверя годността ѝ. Това направихме с Костадин Керезов. Промихме я добре и след това отидохме в техния зимник. Заредихме я с патрон, поставихме едно дебело дърво и се прицелихме. Резултата преценихме като много добър. Пушката беше френска, но поемаше гръцки патрони. Друга пушка ни предложи Тимню Запрев. Тъй като пушката беше дълга, а трябваше да се пренесе през града, помолихме Лазар Тотин, понеже е висок и под шинела е най-подходящо. Така и направихме. Една вечер Лазар с още двама, единият отпред, а другият отзад за охрана, донесоха пушката. За да се пренесе до избраното място за скривалище извън града, направих следното: посред бял ден натоварих магарето с един сноп слама, сложих пушката в средата и я откарах на предназначеният място. Освен оръжие ние складирахме и други материали: литература, цигари и храна. Почти всичко бяхме приготвили и очаквахме уречения ден за излизане. Но работата се отложи за след една седмица. Това стана по предложение на Атанас Лясков. Поради какви причини, не разбрах.

През тази трагична седмица самоволно Илия Домузов посвещава в нашата работа бъдещия предател Георги Жерев. Същият бил арестуван през 1945 год. и вербуван за агент на ДС (Държавна сигурност) - гр. Гоце Делчев. Неопитността ни му позволи да се включи и запознае с целия план на нашето мероприятие. Никой не допускаше, че сме в капана на този предател, дирижиран от ДС в лицето на Костадин Кехайов (Бакото). Георги Жерев започна да донася някакви пистолети без патрони, давани му от милицията. Всичко беше в розово сияние, бяхме неудържими. Предателят се открива в повечето случаи, след като извърши подлостта. Насрочихме последно събрание на 20 април в дома на Тома Пасков. Беше Томина неделя, имен ден на домакиня. Там дойде и предателят Георги Стоянов Жерев. Уточнихме деня на излизането - същия ден, в 20 часа. Сборен пункт - турският кашлак, на 2 км от града. Но какво се случи? Към 19 ч. дойде Митрето Воденичаря, изпратен от милиционера Ангел Каратанев, за да ни каже, че в полицията има раздвижване и то е във връзка с нашата акция. Ние веднага се активизирахме и аз започнах да преpraщам хората към сборния пункт. Не знаехме от кого сме предадени и че милицията е блокирала всичко. Най-напред замина Спас Писов, след това Тома Пасков и Радко Евреичето. Аз се върнах да си взема багажа и пред дома на Спас ме арестуваха. Бяха Славчо Карамфилов и един милиционер. Той ме хвана и насочи пистолета срещу мен. Бях много спокоен, а агентът изживяваше някакво напрежение. Както си стоях, аз тропнах с крак, за да проверя бдителността му. Той: "Браво бе, комити! Вместо в балкана тук ще лежим като марцини." И аз заех мястото си до тях. Събрахме се около 25 човека. Всички легахме на едната страна, за да не се гледаме. Позата беше или наляво, или надясно. Понякога на гръб, по команда на милиционера, който ни охраняваше.

Следствието продължи 30 дни. След като приключи, една вечер ни натовариха на камиона - тези, които бяхме определени да бъдем съдени (12 човека), и ни откараха в гр Неврокоп. Там ни настаниха в отделна килия. Бяхме изолирани от останалите

обитатели на затвора. Междувременно поставиха при нас двама подследствени по стопанска линия. Те бяха от с. Бачево - Александър Драговчев и Пешо. Минаваха за хора на властта и задачата им беше да ни подслушват. След преживения кошмар в милицията, в затвора почувствахме облекчение. Следствието беше приключило и никой не ни закачаше. Представявахме интерес за останалите затворници, защото бяхме от първия македонски процес в Пиринския дял на Македония. Нашата конспирация даде кураж и на други и ние бяхме последвани от групи, някои от които попаднаха в затвора. Между тях бяха Атанас Джамбазов, Иван Хуклев, братя Спахиеви и много други.

Постепенно започнахме да привикваме с обстановката в затвора. Животът ни беше сив и еднообразен. Очаквахме обвинителните актове, за да бъдем съдени. При нас често идваше прокурорът Кирил Николов. Той гледаше с големи симпатии на нас, защото бяхме все млади и препълнени с идеализъм. Разбирахме, че и неговото верую беше Македония. Донасяше ни литература с македонска тематика. Обещавахе ни, че ще минем с леки присъди и като бъдем освободени, ще ни издейства една обиколка из Република Македония, за да добием по-правилни впечатления за живота там. В затвора тази, които не се бяхме дипломирали, се готвехме за изпит, за да завършим средното си образование, но впоследствие не ни допуснаха. Така че между четирите стени се явяват проблеми, които заангажират мислите на човека и постепенно го откъсват от външния свят. Младостта е такава сила, която те кара да понасяш всичко хладнокръвно, без сътресения. По цели дни се занимавах с четене на книги, върху които коментирахме. Играехме шах, пеехме, декламирахме. Надзирателите бяха много добри, с изключение на Борис Бончев. Просто им беше разпоредено да ни заключват в килиите. Чрез тях се свързвахме с външния свят. Директорът на затвора беше Славчо Тупаров. Веднъж влязох в пререкание с един милиционер, който ме докладва за тази постъпка и бях наказан с три дена арест. Беше зима, простудих се и получих ревматизъм в колената, спомен за цял живот. Когато човек е без права, понася всичко - лишения и обиди. Славчо Тупаров беше прост и глупав човек.

Бяхме престояли доста месеци в затвора, затова търсехме нещо, което да ни успокои. На 2 август 1947 год. организирахме агитка по случай годишнината от Илинденското въстание. Пред останалите затворници изнесохме програма с песни и декламации. През м. октомври същата година получихме дългоочакваните обвинителни актове. В своите обвинения прокурорът искаше на 4 човека доживотни присъди. Отнасяше се за Атанас Дясков, Георги Дукимов, Спас Писов и Асен Левков. Това разтревожи нашите родители, но ние не се уплашихме. Даже и смъртта бяхме готови да посрещнем - нали е за Македония. Та на Гоце и хилядите борци също им се е живееело, но те умряха за нея, за родината. Докато има неправди, ще има и жертви.

Делото ни беше насрочено за м. октомври 1947 год. Всички бяхме загрижени за протичането на процеса. Уточнявахме кой какво да каже, какво да отрече, какво да бъде държанието ни пред съда и пр. Никакво хленчене пред съда. Не искахме да търсим милост от тези, които ни съдеха. Това го считахме за недостойно, даже за предателство. Не пропуснахме да уточним каква да бъде последната ни дума. Духът ни беше много висок. Не се чувствахме виновни. И каква вина е да обичаш родината си? Никой не може да те отклони от пътя, по който си тръгнал да се жертваш за нея. А Македония към това ни зовеше.

Дойде денят, когато щяхме да бъдем изправени пред съд, който не служеше на нашия народ, а защитаваше чужди интереси. Една сутрин ни подкараха, 12 македонски орли, за да ни съдят, и то за какво?! Единствената ни вина беше, че ние бяхме готови да литнем в борбата и ако се наложи, да положим костите си пред

олтара на Македония. Бяхме заобиколени от орда милиционери, настръхнали като глутница вълци, настървени за кръв. Поведоха ни пеша през центъра на града до съдебната зала. Ние вървахме с високо вдигнати глави и с песен. Строени бяхме по трима в четири редици. Хората се тъпяха и ни окуражаваха с усмивки и подвиквания: "Горе главите!" Това, изглежда, не хареса на българските мекерета, та делото беше отложено. Смутени бяха, че няма да постигнат желанието ефект да сплашат останалата младеж. Делото беше насрочено отново за 14 ноември 1947 год. Този път бяхме натоварени на затворен камион и ни откараха не в съдебната зала, а в гимнастическия салон на гимназията. Училището беше обсадено с униформена и цивилна милиция. Салонът беше претъпкан с народ и наши близки. Улицата гъмжеше от любопитни граждани и ученици от гимназията. Бяхме охранявани много здраво. Започнаха да ни разпитват един по един. Държанието ни беше достойно. Никой не се признаваше за виновен. Влизахме в пререкание със съдебните заседатели, като доказвахме правотата на нашето дело. Разпитите на подсъдимите продължиха 3 дена. След тяхното приключване започна разпитът на свидетелите. Всички свидетели бяха прокурорски. Когато съдията им задаваше въпроси, те винаги поглеждаха към нас и стеснително отговаряха, за да не ни нещо обидят. Най-силно впечатление направи, когато пред съда като свидетел застана еврейчето Рафаел Хаим Барух (Радко). Когато съдията му каза, че той е евреин и къде е тръгнал (а него го заловиха извън града), той гордо заяви: "Преди всичко аз съм македонец. В Македония съм роден и за нея ще се боря". В себе си ние го поздравихме за тази негова смелост и откровеност. Македония е букет от националности. Всеки има място в борбата за справедлив живот и своя свободна родина. Всеки е длъжен като син на тези земя да помогне с каквото може за тържеството на нашата кауза.

Делото продължи 5 дена - до 18 ноември същата година. На тази дата произнесоха присъдите. Дадоха ни последна дума, за да заявим нашето отношение към присъдите. Всички заявихме без колебание: "Милост от вас не искаме и няма да обжалваме присъдите. След излизане от затвора ще продължим да се борим за свободата на Македония!" Това не бяха само силни думи, а думи, които по-късно потвърдихме с дела. Едни от моите другари забегнаха на запад, а други отново попаднаха по лагери и затвори, пак по македонските работи. Салонът гръмна от революционните песни, които запяхме. Пред препълнен с народ салон и състава на съда изпахме две песни: "Македония ни зове" и "Борба смела, македонски народе". Дадоха ни кратко свиждане с родителите и пак с камионетката - в затвора.

Срокът на присъдите беше различен. На повечето от нас като непълнолетни, с изключение на Атанас Ангелов Лясковв, Асен Василев Левкоп, Юсин Мехмедов Кантарджиив, Ангел Каратанев и Спас Шалев, ни беше намалена по една трета част от присъдата. Осъдени бяха, както следва:

- Атанас Ангелов Лясков - 10 год.;
- Георги Сотиров Дукимов - 6 години и 8 месеца;
- Асен Василев Левков - 3 год.;
- Спас Кръстев Писов - 2 год., 2 м. и 20 дни;
- Лазар Благоев Тотин - 2 год., 2 м, и 20 дни;
- Марин Ангелов Барадев - 2 год. 2 м. и 20 дни;
- Георги поп Ангелов - 2 год., 2 м. и 20 дни;
- Александър Койков - 2 год., 2 м. и 20 дни;
- Тимню Димитров Запрев - 2 год., 2 м. и 20 дни;

Юсин Мехмедов Кантарджиев - 2 год.;

Ангел Каратанев - 1 год. и 6 м.;

Спас Шалев - 6 м.

Предварителният арест от 7 м. не ни беше зачетен, та присъдите с това ни се уголемяваха.

В затвора дойде време за размисъл и психическа подготовка, за да изтърпим наказанията, наложени ни от българското правосъдие. Животът започна да протича пак монотонно между четирите страни. В неврокопския затвор престояхме една година и шест месеца. Това продължи до 2 август 1948 год. Тази свещена за нас, македонците, дата е ден на размисъл и преклонение пред паметта и саможертвата на илинденци. По случай тази историческа дата ние пак решихме да празнуваме със съответна програма. В 1948 год. появя друг вятър в отношенията на Югославия със социалистическия лагер. За нас обаче Македония си оставаше със същите проблеми. Отклонение от избрания път не можеше да има. Ние започнахме тържество с песни. Затворът загърмя от гласа на истината, на която се бяхме обрекли. Последваха декламации все в този дух. Като чува това, надзирателите веднага изтичаха да ни предупредят да спрем тържеството. Но ние продължавахме. Дойде главният надзирател, но ние не отстъпихме. Дойде директорът - и него прогонихме. Като видяха, че са безсилни да се наложат, директорът повика въоръжена милиция, която нахълта с насочени автомати срещу нас. Успяха да ни натикат в карцера. Там бяхме наблъскани един до друг. Продължихме с декламации. които изпълняваше Марин Варадев, а останалите пеехме тихо, за да бъде изпълнението по-ефектно. В карцера престояхме две денонощия. Младостта е непобедима. За родината - всичко! Съдбата на роба е жестока. Слушали бяхме за жестокостите в Гърция и Сърбия, които са прилагали, а и в България имахме нещастията да изпитаме върху нашия гръб. Тази наша постъпка принуди властниците да се отърват от нас, но по такъв начин, че да се запомни за дълго. Ще помнят нашите деца и внуци. И така трагедията ни започна на 4.8.1943 год. Сутринта рано призори само за 10-15 мин. бяхме принудени да си съберем багажа. Навързаха ни ръцете отзад с въжета двама по двама. Нахвърлиха ни в един камион като животни и ни подкараха. Никой не знаеше накъде. Започна едно голямо за нас изпитание. Бяхме длъжни да го посрещнем и да го понесем с достойнство, както повеляваше клетвата, която дадохме в затвора пред ножа в евангелието.

От Неврокоп ни откараха в гр. Разлог. Оттам с влака стигнахме до Пловдив. Настаниха ни в едно тясно помещение, което се казваше "етапно". Като легнеш, не можеш да опънеш краката, а ги вдигаш по отсрещната стена. Тук бяхме само 9 човека, а останалите - в неврокопския затвор: Юсин Кантарджиев, Ангел Каратанев и Спас Шалев. През деня беше толкова горещо, че не ни стигаше въздух и се задушавашме. Налагаше се по цял ден на смени да размахваме с едно палто и да охлаждаме въздуха. Изтощението беше голямо. От Пловдив поехме с влака за Стара Загора. Там милицията се отнесе по-човешки. Разрешиха ни да си купим някои неща, от което останахме много доволни. Един милиционер ни каза под секрет, че заминаваме в Плевенския затвор. От Стара Загора отидохме в Горна Оряховица. Там пренощувахме. Цяла нощ не мигнахме от дървеници. На следващия ден бяхме вече в Плевенския затвор. Като влязохме в затвора, останахме като втрещени. Не бяхме виждали такъв страшен затвор. Строица ни в една редица на двора и започнаха щателна проверка на багажа. Обискираха и нас. Охраната на затвора поклащаше заканително глави. Поведоха ни нагоре по железните стълби, които водеха към

страшните килии за уединение. Настаниха ни един по един в отделни килия, без всякакви контакти. Обяснение от никой за нищо.

В килията имаше легло с железни ламарини, масичка, стол и етажерка на стената. Прозорецът беше малък и нависоко, та през него се виждаше само част от синьото небе. На вратата имаше шпионка, през която да ни наблюдават. Това е положението. Няма бог, няма майка, няма милост. Далеч от роден край. Македония беше само в сърцата ни и дали щяхме да я видим, не знаехме. Тя ни зовеше, тя ни чакаше и ние трябваше да издържим с цената на всички несгоди и лишения. Няма по-страшно наказание от самотата. Нали затова бяха създали българските джелати този режим. Няма книги, няма вестници. Същински ад. Такава е македонската голгота и кръста трябва да го понесем.

Дните започнаха да се нижат в тягостно еднообразие. Нямахме възможност да се виждаме. С никого не разговаряхме. Извеждаха ни един по един до тоалетната. След известно време нямаше нужда и да ходим, защото храната беше много оскъдна. Подът на килиите беше мозайка. По цял ден кръстосваш напред и назад по една пътека с дължина три метра. Не ни позволяваха през деня да лягаме. Проверяха ни постоянно от шпионката. Храната беше крайно непълноценна. Едно черпаче чорба и няколко парченца пиперки или зрънца фасул. Хляб по 250 г. Това хроническо недояждане ни изтощаваше много. Стигна се дотам, че когато седя и искам да се изправа, пред погледа ми притъмняваше и падах, докато ми размине. Винаги си спомнях как вкъщи капризничех относно храната и баща ми казваше: "Защото не си видял глад, да ти притъмнява пред очите". И ето това ми се случи. Прав е бил моят татко.

Преди да ни уединят, още на двора си уговорихме някакъв начин за контакти с този, които ти е съсед по килия. Нещо като морзова азбука. Това започнахме да го прилагаме, но бързо ни откриха, понеже като чукнеш по стената, се чува от разстояние. Не ни беше разрешено да получаваме и да пишем писма. В пълна изолация! Въпреки че получавахме по 250 г на ден, за каляване на характера поставяхме хляба на етажерката и цял ден го наблюдавахме, без да посегнем към него. Ядяхме чак вечерта. Такъв беше животът ни месеци наред.

Нашите родители не знаеха къде се намираме. Никой не беше им обяснил. Когато запитвали директора на затвора Славчо Тупаров къде сме изпратени, той най-цинично им отговарял: "Където заслужават, там ги изпратихме". На третия месец моята майка отишла при съдията Михаил Сматракалев. Тъй като и той е от Горно Броди, го помолила да каже къде сме, за да дойдат да ни видят. Тогава той казал, че сме в Плевенския затвор, но я предупредил никъде да не споменава откъде знае. И така след три месеца един ден ни отварят килиите и един след друг ни завеждат в стаята за свиждане. Като отидохме там - какво да видим. На отсрещната стена застанали девет разплакани майки, вперили поглед в нас, като че не могат да познаят рождените си чада. Те просто бяха онемели от това, дето виждаха. Бяхме заприличали на отшелници от глад и изтощение. Ние също се вглеждахме в тях и се опитвахме да ги окуражим, но видът ни беше против нашето желание. Последен дойде за свиждането Спас Писов. Той неволно се усмихна, надзирателят видя и го изгони, като го лиши от свиждане с клетата му майка. Каква жестокост! Какво безчовечие! Само който е минал през българските затвори по това време, може да почувства този ужас. Там човек е нищо. Унижен духовно и физически! След тази трогателна среща с милите ни родители получихме храна по три килограма. Нас ни върнаха по килиите, а нашите майки останаха разплакани, с мисълта дали ще оцелеем, дали ще се върнем здрави по домовете си. Те са поели обратно, за да занесат поздравии на гордия Пирин от

неговите чеда, оковани за тяхното родолюбие с тежки пранги по българските затвори. След трите месеца и свиждането с нашите майки режимът към нас се промени. Започнаха да ни извеждат по 15 мин. на разходка в двора по карето. Движехме се в кръг един по един, на разстояние 5-6 метра, за да не си говорим. По средата стоеше надзирател с помощници, които зорко наблюдаваха нашето поведение. Погледът ни трябваше да бъде пред себе си, в земята. Никога няма да забравя първото ни извеждане на разходка. Някои другари се съблякоха голи до кръста, за да почувстват слънчева топлина. Какви тела се показаха, особено на тези, които бяха по-пълни, като Лазар Тотин, Спас Писов, Марин Варадев. Бяха толкова измършавели, че кожата на телата им висеше като завеса, зад които прозираха кости. Като полуживи сенки се влачехме по карето. Само в очите ни имаше някакъв блясък, който изразяваше жажда за живот. Тези сили може би черпехме от твърдата вяра и убеждение в правотата на идеите, на които се бяхме обрели да служим. Този мъчителен и нечовешки режим продължи още много месеци. Спомням си, веднъж се разхождахме и Кофтето (помощник-надзирател по име Бързяхки, криминален тип) извика: "Баятев, гледай пред себе си!" Сигурно за всички беше голяма изненада споменатото име. Значи нашият учител е също тук, в наказателното отделение. По този начин и ние предизвиквахме надзирателите да споменават нашите имена. Така помогнахме на учителя (който ни свали знамето) да разбере, че и неговите ученици са тук. По-късно се събрахме в общия режим в затвора.

Една сутрин към края на шестия месец пред вратата се изпречи директорът на затвора и ме запита: "Нещо да кажеш, да се оплачеш?". Аз отговорих: "Добре съм, няма от какво да се оплача". Повече въпроси нямаше. Така една след друга се отваряха всички килии, но разговор не се чуваше. После научих от другарите си, че отговорите на зададените от директора въпроси били същите. Никой не хленчел за милост. Това наше държание го вбесило. Вместо да промени режима, защото наказанието ни е било за 6 месеца, той ни го удължава с още 3 месеца. Нашето държание го подразнило и сметнал, че сме непоправими. На деветия месец бяхме отведени в общи килии, като ни пръснаха по различни стаи. Тук вече беше друго. Промяната от уединение към общ режим считахме за спасение. Ориентирахме се бързо в обстановката, защото зад гърба си имахме по две и повече години затвор. Човекът е такова същество, което се приспособява. Обадохме се на родителите си. Разрешаваше ни се да пишем по едно писмо на три месеца и да получаваме по три килограма колет с храна. Това ни подкрепи, та се свързахме постепенно физически.

Общите килии бяха пренаселени. Всеки ден се премерваха по 30-40 см за лягане, и то винаги настрана. Ако искаш да се обърнеш и да легнеш на другата страна, трябва първо да се изхлузиш надолу. Средата в общите килии беше разнородна по възраст и убеждения. Предстоеше ни опознаване един с друг. Още в началото пролича едно негативно предубеждение към нас, македонците. Позволяваха си да ни обиждат, но ние не оставахме длъжни, особено по националния въпрос. Стремяхме се да бъдем коректни в отношенията си, но никога за сметка на македонския народ.

Като задължение всяка година правехме скромно възпоменание на 2 август в памет на загиналите в националноосвободителните борби. Атанас Лясков казваше по някоя дума и се почерпвахме с по една лимонада, Как се посрещаше това, не знаей, защото между другите затворници липсваше идейна връзка. Бяха хора с различни убеждения и интереси.

За наше огорчение между затворниците имаше много полицаи, които бяха служили в Македония по време на окупацията през 1941-1944 год, С тях влизахме в остри спорове. Отвращавахме се от делата им. Често бивахме обиждани и псувани на майка

македонска. От това получавахме голяма душевна болка, защото тази мъченица не заслужаваше тази обида. Това още повече ни убеждаваше в правотата на нашите идеи. Имаше различия в етническото самосъзнание.

По-късно ни настаниха на работа. Аз и Атанас Лясков, понеже бяхме с по-големи присъди, постъпихме в дърводелската работилница. Останалите бяха изпратени да овладяват кошничарския занаят. Така заангажирани, времето ни минаваше по-леко. На тези, които бяха с по-леки присъди, им дойде времето и излязоха от затвора.

Останахме ние с Атанас Лясков. Всеки ден ходехме на работа и бързо овладяхме занаята. По-късно при нас дойде и Георги Каркаланов от с. Тешово, осъден на 3 год. затвор пак по македонските работи. Беше буден и честен другар. С него общувахме постоянно. В затвора имаше и други от Пиринска Македония, но с тях нямаше контакти. Колкото време престояхме в Плевенския затвор, бяхме в непрестанни спорове с българските националисти. Техните постъпки изкопаваха все по-голяма пропаст между нас. В нашата позиция колебание нямаше. Ние живеехме заедно и това им правеше впечатление. Нямаше какво да делим. Македония е една за всички, родени в нея,

Към работилницата имаше началник. Казваше се Въцов. Беше същински садист в отношенията си със затворниците. Ако види, че някой се засмее или говори с друг, веднага пита за какво говорят. Във всяка постъпка търсеше повод за наказание. Имаше и много доносници, които клеветяха затворниците пред ръководството на работилницата. Така аз бях наказан с 15 дена карцер, без да разбира за какво точно. Режимът на карцера включваше една четвърт сух хляб на ден. След карцера пак отидох в дърводелската работилница.

В такава тягостна обстановка минаваше времето, докато дойде денят, в който трябваше да бъда освободен. В Плевенския затвор престоях до 9 декември 1952 год. Понеже не ни признаха предварителния арест, изтърпях почти шест години затвор. В онези мрачни години практикуваха така - от затвора те освобождават, а на портала те чака агент, за да те изпратят отново в лагер. А там условията за живот са още по-тежки. Освобождаването ми на 9 декември не беше гаранция, че ще се върна у дома.

Едва ли може да се опише какво чувство вълнува човек, когато прекрачи прага на затвора, за да излезе на свобода. Докато се върна у дома, постоянно очаквах някой да ме потуца по рамото и да ми покаже обратния път. От нашата група в затвора остана само Атанас Лясков. На следващата 1953 година към месец август излезна и той. Но тъй като неговите родители бяха изселени в Северна България, не му беше разрешено да се върне в родното си село. След като си дойдох вкъщи, аз търсих начин да се обадя в затвора, за да съобщя, че съм си у дома. Използвах наивността на един групов отговорник - бай Коста. Той беше бивш партизанин и много словоохотлив. Писах му няколко реда с неискрено съдържание, че съм много доволен от него и работата в затвора, и т.н. Като получил писмото, той почнал да го чете на затворниците в работилницата. С моето изобретение целта беше постигната.

Както казах, бях освободен на 9 декември, а на 11 декември пристигнах благополучно вкъщи. Майка ми ме посрещна на стълбите с просълзени от радост очи. Бяха ме заробили като дете. Връщах се след 6 години: променен, израснал и с мустаци. Най-доброто беше, че се завърнах жив и здрав. За родителите ми това беше единствената награда. Това беше нещо много. През тези години и те бяха преживели голямо напрежение. Две години багажът им бил вързал на бали и са очаквали да бъдат изселени. Всичко това са понесли стоически, със скрита омраза към тези, които искаха да минат за наши спасители.

Животът ми потече мъчително и скучно. Нямаше ги много от моите другари. Едни бяха забегнали на запад, а други - отново по лагери и затвори. В атмосферата на село се чувстваше напрежение. Водеше се борба за оцеляване. Видяхме се само с Лазар Тотин. След няколко месеца ме взеха трудовак, та и там около две години. Така че на 28 години си бях най-сетне възрастни. Сега пък се явиха други трудности - борба за хляб. Където и да поисках работа, отказваха ми. Набирах винаги за по няколко месеца, и то черна работа. По-добре черна работа вместо черна съвест. Когато човек няма лична икономика, той е зависим. Съдбата му е в ръцете на нечисти хора, които се опитват да го изнудват и да го унижат. По-слабохарактерните хора биваха принуждавани да се пречупят, а другите хитруваха и ги мамеха. Всеки според характера си. Само който се страхува и срамува от черна работа, е способен на подлости. Да бъдеш здрав и да работиш физическа работа е голямо удоволствие. Удоволствие е да твориш нещо за себе си и за обществото.

Един ден заедно с моя приятел Стоян Москов нарамихме раниците и бълчварски инструменти и отидохме да търсим работа в Родопите. Там се организираше пулп за малини и гъби. Тъй като нямахме квартира, известно време се заривахме в сеното на Горското стопанство към с. Сатовча. Кооперациите плащаха добре, та повече от 15 години ходех да работя като бълчвар. Около 9 години работех по складовете на ДСО - гр. Гоце Делчев. През 1974 година постъпих като домакин към Районната потребителна кооперация, откъдето се пенсионирах. Документите, с които се пенсионирах, съдържаха 30 образци №31, от чийто брой се съди на колко врати съм хлопал.

Когато се върнах от затвора, се ожених. Жена ми беше учителка. Добихме си две дъщери. Възрастни всичко протичаше нормално. Трудностите бяха преодолявани с общи усилия. Минаха доста години от затвора. Другарите, които бяха отишли повторно по лагери и затвори, се бяха вече завърнали. Животът отново ни събра, разбира се, с тези, които бяха останали тук, в града, сега с ново име - Гоце Делчев. Започнахме пак да се срещаме. Колективно ходехме по именни дни, но вече семейно. Целта ни беше със съвсем невинни прояви да се поддържа духът между хората. На тези сбирки вместо слово се пееха само македонски песни, в повечето случаи с революционна тематика. Силата на македонската песен е по-голяма от хвърлена бомба. Песните бяха толкова силни по дух и съдържание, че това не се хареса на управляващите. Те следяха всяко неше движение и срещи в града и околните села. Дразнеше ги това, че се събирахме. Македонската песен се беше наложила до такава степен, че се пееше абсолютно навсякъде. Имаше сили, които се дразнеха от всичко това. Предприе се страшна повсеместна акция за забрана на тези опасни за българщината песни. Конфискуваха се плочи. Привикваха се хора в милицията с цел сплашване. Всичко това даде някакъв резултат. Народът беше изживял много неща и се плашеше. Тези мерки от страна на властите не ни стряскаха, защото бяхме видели много по-лоши неща. За нас беше нужно поле за по-смела и резултатна изява. В мен и нашия общ приятел Крум Тончев от с. Мусомища се зароди идеята за организиране на екскурзии в Пирина. Набирахме хора от нашите среди.

Това се случи през 1970 година. Бяхме около 35 човека в местността Крива река. Отидохме сутринта и вечерта се върнахме. Прекарахме си много весело. Изпекохме две овце. Направихме обща трапеза. На следващата година създадохме по-добра организация. Инициативният комитет се разшири. В него влизаха Лазар Тотич, Спас Писов. Крум Тончев и аз. Крум Тончев организираше хората от с. Мусомища и от с. Делчево, Той прояви голяма активност. Всецяло беше предан на делото и беше готов за всякаква саможертва. Изобщо имаше организаторски нюх, затова и довеждаше при всяка сбирка голям брой хора. На всеки от организационния комитет бяха поставени

задачи. Лазар Тотин се грижеше за нощувката в хотела, защото той работеше към това предприятие. Спас Писов имаше задача да подsigури превоза на хората, тъй като работеше към транспортно предприятие. Аз, Георги Дукимов, снабдих храната за всички присъстващи. Освен тези конкретни задачи ние организирахме и хора от гр. Гоце Делчев. Атанас Траханаров намери много добър готвач. В резултат на добра организация можехме да изведем в Пирина около 150 човека. Не липсваше и съответна програма със слово, стихотворения и песни. Всичко беше организирано и насочено в една цел - в името на Македония. Хората се отзоваха с готовност и с голямо желание. Всеки в тези часове изживяваше нещата посвоему, но се чувстваше общият стремеж към една заветна цел - да съхраним нашите идеи.

Беше събота, когато се изнесохме с камиони, натоварени с хора и материална част. Вечерта напалихме огньовете. С веселие и закачки на поляната, а други в хотела, посрещнахме зората на настъпващия ден. Ние, които организирахме тази другарска среща, бяхме в особено приповдигнато настроение. Сутринта прозвуча хубава народна музика, изпълнявана от състава, който беше с нас.

Всеки се движеше по поставените задачи. Подготовката за обяда се организира от майстор-готвача бай Георги Гюрджилев. Бяхме закупили няколко овце. Той постави казаните, нарязва месото и с голямо майсторство на обяд ни поднесе вкусно ядене. Радвахме се, че можехме да организираме толкова много хора в онези страшни времена, през които се наказваше всяка проява на отклонение от диктата на партията. Това беше времето на онази тираническа система. За последствията не мислехме. Самата среща на бойни другари и съмишленици смятахме за безобидна.

Настъпи очакваният момент. Наставихме се на една поляна сред борова гора, недалеч от хотела, с цел да не бъдем уязвими. Хората бяха подредени на обща трапеза във форма на правоъгълник. Музиката не преставаше да свири. С нас заедно се веселеше и природата. Осведомиха ни, че около нас край хотела има гости от Скопие. Аз веднага отидох да ги поканя. Бяха майка с две дъщери. Те с удоволствие приеха поканата и ги настанихме на трапезата. След тази подготовка тръбата прозвуча със сигнал за тишина и внимание. На тържеството присъства и работещият в циповия завод Георги Димчев. Аз го помолих той да вдигне само наздравица, а за слово беше определен друг. Така и стана. Димчев вдигна чашата и произнесе тържествено думите: "Миналата година бяхме 35 човека. Сега сме 150, а догодина, дай боже, да бъдем три милиона." Най-кратки слова, но с ясна цел и политическо значение. Спас Писов говори за събитията на връх Ножот, защото тази историческа дата съвпаднаше с нашата среща. След словото се казаха няколко стихотворения. Едното беше "Епопеята на ножот", а другото - "Зов". След официалната част се пристъпи към обяда. Всички много доволни от вкусното ядене, което бе приготвил бай Георги Гюрджилев. След като се нахранихме, се започна общо веселие. Музикантите бяха неуморими. Играха се хора, пяха се песни, правеха се снимки и така времето течеше неусетно. Привечер се прибрахме доволни и безкрайно щастливи, особено старите поборници. Окриляше ни преживяното през тези два дни. Заживяхме с мисълта, че сме намерили, макар и невинна, форма да покажем, че в това мрачно време, както през вековете, така и днес, македонският дух е жив.

Тази наша проява не остана незабелязана от властта. Информирани от доносник, след няколко дена се проведе едно сериозно разследване от органите на ДС в гр. Гоце Делчев. В най-наивните прояви те виждаха страшни неща. За целта беше извикан човек от Благоевград. Започнаха да ни привикват по-активните по организирането на излета. Интересуваха се как е създадена самата организация, как са извозени толкова хора в Пирина. Ние се опитвахме да представим случая като една

другарска среща и нищо повече. Но те не бяха толкова наивни. Хората, които са присъствали в тази компактна маса, и нашите прояви ги караха да мислят, че тук се върши нещо сериозно, нещо опасно за държавата. Затова бяха стриктни при разследването на случая. Това продължи няколко дена. Тези наши прояви можеха да ни донесат по-големи неприятности, но, изглежда, властта нямаше полза от създаването на македонска процеси.

Дълго време се говореше за станалото в Пирина. Даваха се различни тълкувания. Наричаха го Македонски конгрес и т.н. Но за нас истината беше само една. Тъй като годините, прекарани по българските затвори, бяха много тежки, а и след това бяхме лишени свободно да контактуваме и споделяме нашите съкровени мечти, тази другарска среща ни удовлетворяваше донякъде. Това ни служеше като неизчерпаем източник на духовна храна. Това ни караше да мислим, че не живеем напразно. Смятахме, че сме успели да внушим на враговете на Македония, че борбата продължава в различни форми. Тя няма да престане, защото след нас идват други, може би по-достойни, които ще понесат знамето, на което е написано със златни букви: "Независима Македония".

След тази буря животът ни започна да протича пак сив и еднообразен, с грижи за семейство, за работа, за оцеляване. А македонският проблем остана на политическата сцена и чака своето решение. Ако има македонска държава, ще има мир на Балканите. Това значи братство, разбирателство между народите, разграждане на границите и свободно преминаване в трите дяла на нашата мила родина.

Днес, когато има Македонска република в една част от нашата земя, тя ще служи като обединително звено за останалата разпокъсана Македония. И така обединени, ще намерим място в новия европейски дом, към който се стремим.

Това ке биде! Това е актуално.

МАКЕДОНИЯ НИ ЗОВЕ

Дрънчете, пранги, вий зловещо
по македонската земя,
от векове окована,
от векове във нея слънце не огря.

Зоват ни родни идеали,
забрадки черни ни зоват.
На крак! О, стига веч сме спали,
Борбата е спасителният път!

Народ за рода ни славен
създаде писменост, четмо,
а сам оставен е във мрака
да влачи робство и тегло.

Пирин обятия разтваря,
Вардара песен пак реди -
таз песен, що светът е слушал
през илинденските бурни дни.

Жлая в този ден последен
със пушка във жесток двубой,
настръхнал, яростен, безстрашен,
да бъда с теб, народе мой!

ДУКИМОВ ДОКУМЕНТИ**РЕЗОЛЮЦИЯ**

№ 255

гр. Неврокоп, 18 ноември 1947 год.

В ИМЕТО НА НАРОДА И НАРОДНАТА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

Неврокопският областен съд, наказателно отделение, в публично съдебно заседание от 13 до 18 вкл(ючително) ноември през хилядо деветстотин четиридесет и седма година, в състав:

Председател: Михаил Ив. Сматракалев

Членове: Петър Попов, Стефан Радусhev, доп. чл.,

при секретаря Ил. Усталиев и прокурор Кир. Николов, като разгледа докладваното от председателя Мих. Сматракалев н.о.х. дело № ____ по описа за 1947 год.,

ПРИСЪДИ:

Признава подсъдимия Георги Сотиров Дукимов, 20-годишен, македонец, православен, неженен, грамотен, осъждан, родом от село Горно Броди, Сярска околия, ученик, за **ВИНОВЕН** в това, че през 1947 година е образувал в гр. Неврокоп младежка михайловистка организация с фашистка идеология, която си е поставила за цел подравянето или отслабването властта на Отечествения фронт, поради което и на основание на чл. 1, ал. I от Наредбата-закон за защита на народната власт, във връзка с чл. 58, т. 3 и чл. 61 от Нак. закон го осъжда да изтърпи наказание 6 (шест) години и 8 (осем) месеца строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от Нак. закон за срок от 8 години.

Признава същия подсъдим за **НЕВИНОВЕН** в това, че през същото време и място да е напуснал местожителството си и да е влязъл или да се е зачислил в група, съставена и въръжена с цел да извърши престъпления по същата Наредба-закон за защита на народната власт, поради което го оправдава от отговорност по обвинението му по чл. 4 от същата Наредба-закон.

Признава същия подсъдим за **ВИНОВЕН** в това, че през същото време и място е носел огнестрелно оръжие, пистолет, без разрешение, поради което и на основание чл. 30 от Зак. огр. престъпленията и пр. във връзка с чл. 60 и чл. 58, т. 3 от Нак. закон го осъжда да изтърпи 6 месеца тъмничен затвор и да заплати в полза на държавното съкровище 5000 (пет хиляди) лева глоба, заменима при несъстоятелност с шест месеца тъмничен затвор.

Съгласно чл. 64 от Нак. закон определя на същия подсъдим да изтърпи най-голямото наказание - **ШЕСТ ГОДИНИ И ОСЕМ МЕСЕЦА** строг тъмничен затвор, с лишение на правата по чл. 30 от Нак. закон за срок от **ОСЕМ** години.

Признава подсъдимия Атанас Ангелов Лясков, 22-годишен, македонец, православен, неосъждан, грамотен, земеделец, родом и жител на село Мусомища, Неврокопска околия, за **ВИНОВЕН** в това, че по същото време и място е водил споменатата по-горе организация с фашистка идеология, поради което на основание чл. 1, ал. I от Наредбата-закон за защ. нар. власт, във връзка с чл. 61 от Нак. закон, го осъжда да изтърпи наказание 10 (десет) години строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 12 години.

Признава подсъдимия Асен Василев Левков, 22-годишен, македонец, неженен, православен, неосъждан, грамотен, чиновник, родом и жител на гр. Неврокоп, за **ВИНОВЕН** в това, че по същото време и място е бил член на споменатата по-горе организация с фашистка идеология, поради което на основание чл. 1, ал. II от Нар.

З.З.Н.Вл., във връзка с чл. 61 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание 3 (три) години строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 5 години.

Признава същия подсъдим за НЕВИНОВЕН в това, че е ръководил през същото време и място споменатата по-горе организация, поради което го оправдава по обвинението му по чл. 1, ал. I от същата Наредба-закон.

Признава подсъдимия Марин Ангелов Вардев, 18-годишен, македонец, православен, неосъждан, неженен, грамотен, ученик, родом и жител на село Жостово, Неврокопска околия, за ВИНОВЕН за това, че по същото време и място е бил член на споменатата по-горе организация, поради което на основание чл. 1, ал. II от Нар. З.З.Н.Вл., във връзка с чл. 61 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание 2 (две) години 2 (два) месеца и 20 (двадесет) дни строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава същия подсъдим за НЕВИНОВЕН в това, да е по същото време и място ръководил споменатата по-горе организация, поради което го оправдава по обвинението му по чл. 1, ал. I от същата Наредба-закон.

Признава подсъдимия Спас Кръстев Писов, 18-годишен, македонец, православен, неженен, грамотен, ученик, осъждан, родом и жител на гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е бил член на споменатата по-горе организация, поради което на основание чл. 1, ал. II от Нар. З.З.Н.Вл., във връзка с чл. 61 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание две години два месеца и двадесет дни строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава същия подсъдим за ВИНОВЕН в това, че през същото време и място е носел огнестрелно оръжие, пушка, без разрешение, поради което и на основание чл. 30 от Зак. огр. прест. и пр., във връзка с чл. 60 и чл. 58 от НЗ го осъжда да изтърпи 6 месеца тъмничен затвор и да заплати в полза на държавното съкровище 5000 (пет хиляди) лева глоба, заменима при несъстоятелност с шест месеца тъмничен затвор.

Признава същия подсъдим за НЕВИНОВЕН в това, че през същото време и място да е напуснал местожителството си и влязъл или се зачислил в група, съставена и вържана с цел да извърши престъпления по същата Наредба-закон за защита на народната власт, поради което го оправдава от отговорност по обвинението му по чл. 4 от същата Наредба-закон.

Съгласно чл. 64 от Нак. закон определя на същия подсъдим да изтърпи най-тежкото наказание - ДВЕ ГОДИНИ, ДВА МЕСЕЦА и ДВАДЕСЕТ ДНИ строг тъмничен затвор, с лишение на правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава подсъдимия Лазар Благоев Тотин, 20-годишен, македонец, православен, неженен, грамотен, неосъждан, ученик, родом и жител на гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е бил член на споменатата по-горе организация, поради което на основание чл. 1, ал. II от Нар. З.З.Н.Вл., във връзка с чл. 61 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание ДВЕ ГОДИНИ, ДВА МЕСЕЦА и ДВАДЕСЕТ ДНИ строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава същия подсъдим за ВИНОВЕН в това, че през същото време и място е носел огнестрелно оръжие, пушка, без разрешение, поради което и на основание чл. 30 от Зак. огр. прест. и пр., във връзка с чл. 60 и чл. 58 от НЗ го осъжда да изтърпи 6 месеца тъмничен затвор и да заплати в полза на държавното съкровище 5000 (пет хиляди) лева глоба, заменима при несъстоятелност с шест месеца тъмничен затвор.

Признава същия подсъдим за НЕВИНОВЕН в това, че през същото време и място да е напуснал местожителството си и влязъл или се зачислил в група, съставена и вържана с цел да извърши престъпления по същата Наредба-закон за защита на

народната власт, поради което го оправдава от отговорност по обвинението му по чл. 4 от същата Наредба-закон.

Съгласно чл. 64 от Нак. закон определя на същия подсъдим да изтърпи най-тежкото наказание - ДВЕ ГОДИНИ, ДВА МЕСЕЦА и ДВАДЕСЕТ ДНИ строг тъмничен затвор, с лишение на правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава подсъдимия Александър Георгиев Койков, 19-годишен, македонец, православен, неженен, неосъждан, грамотен, ученик, родом и живущ в гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е бил член на споменатата по-горе организация, поради което на основание чл. 1, ал. II от Нар. З.З.Н.Вл., във връзка с чл. 61 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание ДВЕ ГОДИНИ, ДВА МЕСЕЦА и ДВАДЕСЕТ ДНИ строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години

Признава подсъдимия Георги Иванов Попангелов, 18-годишен, македонец, ...²⁴, православен, неосъждан, грамотен, общ работник, родом и жител на гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е бил член на споменатата по-горе организация, поради което на основание чл. 1, ал. II от Нар. З.З.Н.Вл., във връзка с чл. 61 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание ДВЕ ГОДИНИ, ДВА МЕСЕЦА и ДВАДЕСЕТ ДНИ строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава подсъдимия Тимню Димитров Запрев, 20-годишен, македонец, православен, неженен, неосъждан, грамотен, студент, родом и жител на гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е подпомогнал споменатата по-горе организация, като ѝ е набавил огнестрелно оръжие, пушка, поради което на основание чл. 8 от НЗЗНВл., във връзка с чл. 60 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание ДВЕ ГОДИНИ строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от Нак. закон за срок от 4 години

Признава същия подсъдим за ВИНОВЕН в това, че през същото време и място е носел огнестрелно оръжие, пушка, без разрешение, поради което и на основание чл. 30 от Зак. огр. прест. и пр., във връзка с чл. 60 и чл. 58 от Н.З, го осъжда да изтърпи 6 месеца тъмничен затвор и да заплати в полза на държавното съкровище 5000 (пет хиляди) лева глоба, заменима при несъстоятелност с шест месеца тъмничен затвор.

Съгласно чл. 64 от Нак. закон определя на същия подсъдим да изтърпи най-тежкото наказание - ДВЕ ГОДИНИ строг тъмничен затвор, с лишение на правата по чл. 30 от НЗ за срок от 4 години.

Признава подсъдимия Юсеин Мехмедов Кантарджиев, 28-годишен, турчин, мохамеданин, осъждан, грамотен, земеделец, родом и жител на гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е подпомогнал споменатата по-горе организация, като я снабдил с патрони за пушка, поради което на основание чл. 8 от НЗЗНВл., във връзка с чл. 60 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи наказание ЕДНА ГОДИНА И ШЕСТ МЕСЕЦА строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от Нак. закон за срок от ТРИ години.

Признава подсъдимия Ангел Димитров Каратанев, 30-годишен, македонец, женен, православен, неосъждан, грамотен, милиционер, родом от Кара кьой, Гърция, жител на гр. Неврокоп, за ВИНОВЕН в това, че по същото време и място е подпомогнал споменатата по-горе организация, като я снабдил с патрони за пушка, поради което на основание чл. 8 от НЗЗНВл., във връзка с чл. 60 и чл. 58 от НЗ, го осъжда да изтърпи

---

²⁴ Нечетливо

наказание ДВЕ ГОДИНИ строг тъмничен затвор, с лишение от правата по чл. 30 от Нак. закон за срок от ЧЕТИРИ години.

Осъжда посочените по-горе подсъдими да заплатят солидарно в полза на държавното съкровище 2000 (две хиляди) лева деловодни разноски.

Веществените доказателства: три пушки, едната гръцка, другата и третата манлихерова, три пистолета, единият „Наган“, другият „Парабел“, третият 6/35, един панорамен ъгломер, 25 патрона за пушка, 30 патрона за шмайзер, конфискува в полза на държавата. Конфискува и литература, състояща се от един пакет разни книги и списания. Останалите вещевени доказателства да се върнат на подсъдимите, така както са иззети.

Присъдата е окончателна и може да се обжалва по касационен ред пред Върховния касационен съд в двуседмичен срок от днес.

Председател: Мих. Сматракалев

Членове: И. Попов, Ст. Радучев

МОТИВИ: Подсъдимите Георги Сотиров Дукимов, Атанас Ангелов Лясков, Асен Василев, Левков, Марин Ангелов Вардев, Спас Кръстев Писов, Лазар Благоев Тотин, Александър Георгиев Койков, Георги Иванов Попангелов и Тимню Димитров Запрев се обвиняват в това, че като последователи на реакционната фашистка организация ВМРО (михайловистка), намиращи се под нейно идейно влияние, решили и започнали да работят за реализирането на нейните цели. Първите четирима се обвиняват като ръководители на създадената от тях организация, а другите - като членове. Подсъдимите Георги Дукимов, Спас Писов и Лазар Тотин се обвиняват и в това, че са напуснали местожителството си и са влезли във въоръжена група, съставена с цел да върши престъпления по НЗЗНВл. (чл. 4). Подсъдимите Юсеин Мехмедов Кантарджиев и Ангел Димитров Каратанев се обвиняват, че са помогнали нелегалната михайловистка организация, като са ѝ дали оръжие. Подсъдимият Спас Димитров Шалев се обвинява в това, че е знаел за създадената нелегална организация и нейните намерения, а не е съобщил на властите. Подсъдимите Георги Дукимов, Спас Писов, Лазар Тотин, Темню Запрев се обвиняват още и в това, че са носили или са държали в домовете си оръжие, без да имат разрешение за това (чл. 30 и 31 от ЗОП).

Организацията на Иван Михайлов (ВМРО) е добре позната на македонската и българската общественост. Нейният вожд Иван Михайлов беше най-верното куче на цар Борис и на българската империалистическа буржоазия. Той бе верен агент на немската агентура в България. Дълги години българският дворец беше оставил Иван Михайлов за жупан в Пиринска Македония, където македонското население понасяше един кървав деспотичен режим и се бореше против бандитите с рядко себеотрицание. Не са малко местата в Пиринска Македония, където има заровени избити от бандите на Иван Михайлов народни борци и мирни граждани и селяни. Кръволок и грабител, Иван Михайлов и неговата фашистка организация бяха стражари на българската паразитна буржоазна класа, пазейки я от мощното революционно движение на работническата класа, селяните и прогресивната интелигенция. Иван Михайлов е известен палач не само на македонския, но и на българския народ. Неговите платени агенти убиха през времето на реакционното Мушаново-Гиргиновско правителство редица македонски и български революционери, борци за правда и демокрация, като Симеон Кавракиров, Христо Трайков, Христо Хролев, Димитър Сурлев, Павел Попандов, Божидар Митрев, секретаря на Работническата партия в България - Петко Напетов, видния добруджански прогресивен деец д-р Петър Вичев и още стотици други. Контрареволуционната и палаческа роля на ВМРО (Михайлова) беше известна не само в България, но и в чужбина. Тази роля тя продължи да играе и по време на

народната съпротива, която народите в Югославия и България водеха против немския окупатор и неговите агенти. Иван Михайлов бе доказан агент на германските окупатори и той и неговите „войводи“ организираха контрачетите в Гърция и Егейска Македония против народноосвободителната войска на маршал Тито, против македонските народни партизани и гръцките партизани от ЕАМ. След войната Иван Михайлов се е наредил на страната на новите фашисти, подпалвачи на нова война, на страната на американските империалисти и английските им събратя. Сега той е кръвен враг на своя македонски народ, на Титова Югославия и ОФ България, служейки на международните империалисти против народната деморкация и против славянските народи. Неговата задача е да раздухва омраза и недоверие между Титова Югославия и Димитровска България, да всява смут в редовете на македонския народ, да организира диверсионни и терористически акции в Народна република Македония и в Пиринския край, в Егейска Македония да служи верно на монархофашисткото правителство в Гърция. Лозунгът, който издига тази бандистка организация, е „Независима Македония“. Иван Михайлов иска да измами македонците с този лозунг, който в миналото бе издиган от прогресивните македонски дейци. Но в действителност този лозунг днес означава откъсване на Македония от Титова Югославия и ОФ България и включването ѝ в лагера на англо-американските империалисти, нареждането ѝ на фронта на гръцките монархофашисти. „Независима“ означава откъсване на македонския народ от братските му славянски народи, от лагера на демокрацията и мира.

ВМРО (михайловистка) направи редица опити да разстройва и минара ...те²⁵ на гордостта на всички македонци, Народна република Македония, където народната власт излови и осъди редица негови агенти. Тя прави такива опити и в Пиринския край.

Подсъдимите, които са израснали под влиянието на тази михайловистка идеология, поощрени от съживяването на Михайловата ВМРО в София и от раздвижването на реакционната опозиция в България, и специално в Неврокопско, решават да започнат „революционна“ дейност. Те организират своя група, която се събира няколко пъти на събрание. На първото събрание, станало срещу ....²⁶ (1946-1947), те правят преглед на политическото положение и се ориентират към подкрепа на опозицията. Решават да навлязат и в някои ОФ организации с цел да вършат вредителска дейност. Начало на организационната дейност според данните в делото се счита събранието на Нова година, от....²⁷ в квартирата на подсъдимия Георги Попангелов. Преди това те са направили опит за провеждане на една обща конференция в хижа „Велибит“ (Пирин), но не са успели да се съберат. Атанас Лясков установява известни връзки с човек от американската легация, който го информира по станалия михайловистки процес в София. Първата им проява е издаването на вестник „Свободна Македония“ в гимназията на гр. Неврокоп, от който стенвестник излизат три последователни броя. В този вестник участват Марин Варадев, Георги Дукимов, Лазар Тотин и други. В този вестник те поместват статии с прикрито или открито михайловистко съдържание. Поместват карта на Македония, обградена цялата в черно, което означава, че цяла Македония е в робство. Искали са да се срещнат с гръцката комисия, за да ѝ дадат някои материали, но поради друг маршрут на комисията не са направили това.

Но вестникът бива спрял и тогава те се заемат с втората задача, а именно да организират една въоръжена група, която да излезе в балкана и да ходи по селата да агитира за „Независима Македония“ и да провежда нападения над македонски села с цел набавяне на оръжие и храна. За да организират нелегална терористическа и

²⁵ Нечетливо

²⁶ Нечетливо, вероятно „Нова година“

²⁷ Нечетливо

агитационна група, те се допитват до Атанас Лясков, когото намират в село Мусомища. Той се съгласява да се направи едно събрание, на което той да изясни в един доклад задачите на тая нелегална група. На 6 април това събрание се свиква в лозята край село Мусомища. На него са присъствали: Атанас Лясков, Георги Дукимов, Асен Левков, Лазар Тотин, Спас Писов, Илия Григоров и други. На това събрание Лясков говорил пламенно за „освобождението“ на Македония и дал конкретни препоръки за това как да се организира групата и как да се намери оръжие. В същото време той казал, че това е тежка и отговорна работа и трябва всеки сериозно да се заеме с нея. На събранието се взема единодушно решение да се състави групата, като всеки дава съгласие да участва в нея. Натоварили се хора, които да се погрижат за набавяне на оръжие. Между всички Георги Дукимов се ....²⁸ най-енергично да набави оръжие и успява да набави такова. В тази му дейност проличава неговата организационна ръководна работа. На събранието се определя за дата излизането в балкана: 15-20 април. След като са набавили оръжие, от което една част занасят в местността Керацата, Неврокопско землище, се събират още веднъж на 20 април и същия ден едни от тях излизат, а други биват заловени от народната милиция в града. Сборният им пункт е бил в същата местност - Керацата.

В съдебно заседание подсъдимите направиха самопризнания. Те признаха, че са редактирали три броя от стенвестника „Свободна Македония“, в който е имало поместени лозунги и статии с михайловистко съдържание, както и карта в черно на Македония, признаха, че са правили три събрания, както и ...²⁹ решения, които са взети на тези събрания, признаха как са набавили оръжие, признаха също така, че са виновни, че са били служители на реакционните ...ки³⁰, на международните империалисти, че са наливали вода във воденицата на балканската реакция и на българската опозиция. Те отчетоха своята престъпна дейност като пакостна спрямо македонския народ, както и спрямо българския и югославските народи, че са вървели по погрешен път, като заявиха, че Иван Михайлов и неговата организация са наистина противонародни, антиславянски и вражески настроени към народните маси и техните демократични народни правителства. В същото време те обаче мъчно се съгласяваха да признаят, че тяхната организация е била михайловистка, и не искаха да кажат кои са били ръководители между тях. Опитваха се да се извинят, че ОФ общественост не им е помогнала да се ориентират правилно по македонския въпрос и че са били заблудени, плащайки данък на своя висок патриотизъм.

Преценявайки самопризнанията на подсъдимите, съдът намира, че те са до голяма степен искрени, но че те все още не са напълно скъсали с михайловистката идеология, че у тях има още много да се изживява, да се оправя. В същото време съдът намира, че правят сериозни опити да се отърсят от старото михайловистко влияние и според своите индивидуални особености проявиха това свое усилие по различен начин. Всички заявиха, че са виновни пред македонския народ и пред българския народ, че са служили със своята дейност на империалистите и че очакват справедливо наказание от народния съд. Накрая на своите обяснения те заявиха, че се разкайват за своите деяния и че ще направят всичко възможно да се поправят и да тръгнат по отчественофронтовски народен път...

Повечето от свидетелите говореха в хармония с признанията на подсъдимите. Свидетелите Георги Мадолев и Георги Данелов дадоха обширни обяснения за миналата противонародна дейност на Иван Михайлов и неговата организация, за големите грабежи, за терора, убийствата, побоищата над мирното население и над прогресивните македонски борци. Те двамата дадоха показания и за вестника

²⁸ Нечетливо

²⁹ Нечетливо

³⁰ Нечетливо, вер. „клики“

„Свободна Македония“, който са виждали и прочели, и го охарактеризираха като михайловистки стенвестник. Те обясниха също така днешната позиция и дела на Иван Михайлов, неговата лакейска роля на международните и балкански империалисти, противонародната му терористическа дейност и пропагандата му против демокрациите на Балканите. Свидетелят Константин Кехайов даде изчерпателни показания за разпита на подсъдимите от народната милиция. Той потвърди обясненията на подсъдимите, че милицията се е държала много добре с тях, че не е упражнила каквото и да е насилие към тях, както обясниха пред съда и самите подсъдими. Той даде една верна характеристика на подсъдимите и обясни как се е развила тяхната дейност. Свидетелите Иван Парасков, Илия Щерев, Димитър Кадев, Методи Терзиев, Тома Лазаров, Любен Тигалонов и други, които са били близки другари на подсъдимите, се опитаха да прикрият някои от деянията на подсъдимите...

От данните, събрани на съдебното дирене, и особено от обясненията на подсъдимите се вижда ясно, че организацията, която те са създали, е имала за цел събарянето и отслабването на установената държавна власт в Народната република България. На въпроса като излязат в балкана, с кого ще се борят, подсъдимите отговориха, че те имали за цел да агитират за „Независима Македония“ и че „щели „да се отбраняват“ срещу ОФ власт, която щяла да ги преследва. От картата, поместена в стенвестника „Свободна Македония“, която е била обградена с дебела черна черта, става ясно, че те са считали цяла Македония за поробена, а това значи, че те, борейки се да освободят Македония, ще се борят както срещу ОФ власт (Пиринска Македония), така и срещу НР Македония и Титова Югославия (Вардарска Македония), изобщо борбата им е била против „поробителите“ на Македония, а за тях това са ОФ България и Титова Югославия.³¹

Макар че подсъдимите избягваха да говорят за организация и не искаха да признаят кои са били ръководителите в нея, водими от съображения да намалят своята вина, но от направените няколко събрания, от издаването на вестника, от опита им да организират една общопиринска конференция на хижа „Велибит“, от твърдото им решение да излязат въоръжени в балкана, от трескавата подготовка и намиране на оръжие, от укриването предварително на оръжието в местността Керацата, където е бил изходният им пункт, от факта, че във всички тези деяния са все едни и същи хора, и все възпитаници на михайловистките ученически кръжоци, става ясно, че те са създали една михайловистка организация, която попада под ударите на чл. 1 от НЗЗНВл. Това е безспорно организация михайловистка, тъй като тя издига същия лозунг „Независима Македония“ и има същите методи на работа (терористически акции, агитация и пропаганда против сегашното решение на македонския въпрос). Михайловистките организации са точно такива, които се визират в закона: те целят събарянето и отслабването на народната власт в България и Югославия. Тяхната организация е била сигурно едно от поделенията на ВМРО (михайловистка)...

Председател: Мих. Сватракалев

Членове: И. Попов, Ст. Радучев

³¹ Тук съдът е преднамерено тенденциозен и съзнателно избягва да посочи, че по тази логика подсъдимите са смятали за поробител и Гърция и са щели да се борят и срещу нея.

АЛЕКСАНДЪР СТОЙКОВ КОЧЕВ

Александър Стойков Кочев е роден на 1 май 1920 г. в село Коларово, Петричко. Участва в македонска организация в Петрич заедно с Борис, Васил Атанасов, Васил и Йордан Танев през 1945-1948 г. Тази организация искала въвеждане на македонски език и история в училищата.

Съден както мнозина други, през 1949 г. той е изпратен в Белене за шест години, като изкарва докрай присъдата си.

През 1965 година го пишат против волята му българин.

“Това тук е Македония и македонски народ. Нашите деди се биеха за Македония и ние искаме да продължим тяхната борба.”

„Взеха ни личните паспорти, в които пишеше, че сме македонци, и след това насилно ни караха да се пишем българи. Дадоха ни да попълним декларации. Ние ги попълнихме и се писахме македонци, каквито си бяхме, но те ни ги върнаха, за да се напишем българи. Ние не се съгласихме и накрая те сами ни писаха българи.“

Казвам се Александър Кочев. Баща ми - Стойко, и майка ми - Яна, са от село Горни Порой, Демирхисарско. Аз съм роден на 1 май 1920 г. в село Коларово, Петричко. Стар съм вече³² и малко нещо помня, а преживях ужасни неща.

Бях член на македонското сдружение в Петрич през 1945 - 1946 г. Ръководителят се казваше Борис. Събирахме се в кръчмата на Васил Атанасов. Почнахме да негодуваме, понеже не даваха да се изучават македонски език и история. Казвахме: “Това тук е Македония и македонски народ. Нашите деди се биеха за Македония и ние искаме да продължим тяхната борба.” През 1946 г. ни подгони милицията - мен, Васил и Йордан Танев (в къщата на Васил Танев сега се помещава клубът на ОМО "Илинден" в Петрич). Избягах и се укривах известно време в Драгалевци. Веднага след като се върнах, дойде милицията и направи обиск у дома. Взеха “История на Македония”, документи и други неща. По това време в Петрич се беше създала група от местни хора, която негодуваше срещу режима на Вълко Червенков. Аз знаех за нея, но не я издадох. В нея влизаха и Стоян Китанов и Георги Рачков. Групата носеше македонско име. Арестуваха ме и ме отведоха в милицията в Петрич. Всички ядохме много бой. Биеше ни всеки, кой колкото може да издържи да ни бие. Имаше непрекъснато разпити. Отговарях на всичките въпроси само с “не знам”.

Съдиха ни през 1949 г. в Петрич на публичен процес, за да се сплаши населението. Мен ме осъдиха на шест години и осем месеца затвор. Осъдиха на затвор и Илия Кочев, а кои други и на по колко бяха осъдени, вече не мога да си спомня. Цялата си присъда изкарах в Белене. Имаше там и други македонци. Спомням си за една жена от Мулетарово и за един човек от Петрич - Аркади. Беше страшно. Даваха ни съвсем малко хляб, а ни караха да работим по цял ден - да носим пръст, да берем царевица. Живеехме в бараки като животни. Боят там си беше редовен. Биеха ни често със и без причина. Всеки пазач имаше право да ни млати дори само за удоволствие. Убиваха за нищо - сутрин, когато под конвой на конен милиционер ни водеха като роби на рабо-

³² Спомените са записани през април 2004 г. по време на всемакедонския събор край Роженския манастир, а са публикувани в „Народна воля“, 1 – 15 май 2004 г.

та, някой от затворниците се наведе да откъсне стрък трева, и го застрелят. Никой от затворените там не излезе без последици за своето телесно и душевно здраве.

След като излязох от Белене, се върнах в родния край и се занимавах със земеделие. Повече не ме закачаха, а и аз внимавах.

Проблем имаше само когато ни сменяха паспортите. Взеха ни личните паспорти, в които пишеше, че сме македонци, и след това насила ни караха да се пишем българи. Дадоха ни да попълним декларации. Ние ги попълнихме и се писахме македонци, каквито си бяхме, но те ни ги върнаха, за да се напишем българи. Ние не се съгласихме и накрая те сами ни писаха българи. Имаше големи проблеми за тези, които не се съгласяваха да си сменят паспортите. Оставаш без документ. Получаваше се така, че ако не се пишеш българин, не ти дават шофьорска книжка за моторист.

Сега съм стар и много неща вече не мога да си спомня. А имаше още много - за това как точно се казваше нашата организация, кои членуваха в нея, колко беше голяма, каква конкретна дейност имахме, събития, случки, разговори и думи - всичко си отиде още преди мен.

Симпатизант съм на македонските организации, помагам с каквото мога, но съм болен човек и нямам сила. Годините и Белене не прощават на никого.

ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ

Роден в с. Велюшец (дн. община Струмјани), с полувисше образование, известно време работи като учител, но е уволнен и става общ работник. През 1947 г. като гимназист става член на македонска организация. През 1968 г. е арестуван, разследван и съден за създаване на македонска група, пропагандираща, че македонците са отделна нация. През 1969 г. е осъден е и лежи в затвора 5 години. По-късно е заточен в Северна България. Следен е от ДС и воден на ДОН и ДОР „Нахалния“. Наскоро след задържане от милицията през 1984 г. умира при съмнителни обстоятелства, родили убеждението, че е бил отровен. Пише стихотворения, посветени на Македония.

„Аз имам родина, която се казва Македония. За тая родина аз съм съгласен да дам живота си. Аз искам да живея в нея свободно и да се наричам свободен македонец. Не искам да ме плюват и аз няма да плювам никого. Кой каквото иска да си прави.

Българите да си правят комунизъм, да си оправят вътрешните работи. Мене това не ме засяга.” (Думи на Вангел Тиков: Из строго секретно „Сведение“ на агент „Буян“ до полковник Спасов, дадено на 5 юли 1978 г. в явочна квартира)

„Вангел Тиков... образование полувисше, по професия учител, осъждан на 5 години лишаване от свобода за македонска националистическа дейност... след излизане от затвора беше разселен за 5 години в Силистренски окръг. Продължава да стои на националистически позиции. Води се на ДОН по македонски национализъм.” (От справка на полковник Спасов към „Сведение“ на агент „Калин“, 11 май 1978 г.)

„...и аз обичам родината си... аз искам само едно - ние да станем македонци... да ти кажа право, всеки има право да мисли така, както може и знае... от Македония не мога да се откажа, това е моето убеждение.” (Думи на Вангел Тиков според донесението на агент „Васил“ от 13 април 1978 г.)

„Оставете го, аз вече не мога да го понасям, винаги говори глупости. Аз се чудя на другарите от МВР как го държат още, та тоя на всяка дума говори само Македония. Кой му е дал това право?” (думи на директор на училище в с. Махалата, или Игралище, за Тиков на 9.IV.1978 г. според секретен рапорт на подполковник Костадин Илиев Карпатов.)

БИОГРАФИЯ³³

„Роден съм в село Велюшец, Благоевградско, в семейство на беден селянин. Баща ми Стою Стоилов се занимаваше със земеделие, а понастоящем е покойник. Майка ми Стана Донева също се занимава със земеделие, а понастоящем е пенсионерка. Имам трима братя и три сестри, които всички са семейни и работят в нашия окръг, с изключение на брат ми Борис, който работи като домакин в трудово отделение в град Бургас.

³³ Биографията е базирана на данните от досието и спомени на близките.

Първоначалното си образование завърших в родното си село. Прогимназия учих в село Плоски, Благоевградско, а гимназия завърших през 1949 година в гр. Сандански. Като гимназист избягах в Югославия, защото се уплаших, че ще ме репресират в милицията. Като ученик членувах в СММ. През 1947 г. бях войник в гр. Петрич и през 1949 г. заминах бригадир на обекта Бистрица - Благоевград. От 1950 до 1965 година бях начален, а от 1958 година - и прогимназиален учител. През 1958 година започнах да следвам задочно учителски институт, който завърших успешно. През 1965 година бях уволнен дисциплинарно заради любовни връзки с моя колежка, което по съдебен ред беше опровергано. След уволнението ми до задържането ми през тази³⁴ година аз работя като строителен работник по частни строежи.

През 1952 година сключих граждански брак с Велика Николова от село Махалата, Благоевградски окръг. Съпругата ми е домакиня и се занимава с личното ни стопанство, а понякога работи и в ДЗС. От брака имам три деца, които са ученици. Аз и съпругата ми сме безпартийни.

Друго нямам какво да добавя.” (Из протокол за разпит, гр. София, 9.XII.1968 год., Комитет за държавна сигурност)

РАЗГОВОР ЗА ВАНГЕЛ ТИКОВ³⁵

Ботьо Тиков (вляво), Андон Стоев Тиков и Марика Стоева Тикова, в дома им (вдясно)

СС: - Разкажете ми нещо за себе си!

АТ: - Казвам се Андон Стоев Тиков, брат съм на Вангел Тиков, роден съм на 27 януари 1928 г. в село Велюшец. Във военната книжка ми пише „македонец”. Още я пазя. На тия, които викат, че сме българи, им казвам - какъвто искате ме пишете, ама съм си македонец.

МТ: - През 1992 г., като беше преброяването, ни питат какви сме и викаме македонци. „Ами как така македонци, като живеете в България?”. „Ами, е така! Македонец беше баща ми, майка ми също. Така пишеше в документите ни, преди да ги сменат.” „Ами какъв език говорите?” „Ами какъв - местен език, македонски. Та ние доскоро не думаме така, както сега” (цитира конкретни примери и думи). Много ме е

³⁴ Т.е. 1968 г.

³⁵ Разговорът е проведен на 25 октомври 2012 г. в Сандански. Участваха Стойко Стойков (СС), Ботьо Вангелов Тиков (БТ), Андон Стоев Тиков (АТ) и Марика Стоева Тикова (МТ), в дома на Андон и Марика Тикови.

яд, кога слушам, че Егейска, Вардарска Македония и др. са били български. Ами като са ваши, от не си ги земете?!

Иначе аз се казвам Марика Стоева Тикова, съпруга съм на Андон, родена съм във Велюшец. Цел живот работих, а сега вземам минималната пенсия. Това право ли е? Да знаеш от мене, толкова години съм живела, каквито и промени да стават, честните хора все са най-отзад на опашката.

АТ: - Арнаудов - некога беше кмет през 40-те години, и казваше, че Никола Карев е създал първата македонска република.

БТ: - Крушевската е първата балканска република...

МТ: - Абе за някои може и да е българска, ама за нас си е македонска...

БТ: - Балканска казах, не българска...

МТ: - Аз да ви кажа, па вие ако искате, го пишете. Баща ми - Стойо Георгиев Цомпов от Велюшец, ми е разказвал как през 1930/1931 г. по Никудинската река на Радков мост ги е събрал Ванче Михайлов и им проповедвал, че ке се борат за независима Македония. Когато паднаше комунизмът, слушахме интервюто на Михайлов по телевизията заедно с баща ми и като го чу да казва, че са се борили за България, баща ми, който никога не псуваше, го напсува и каза: „Защо не е сега тука, пред мене, да го плюна в очите. Как, като ни събираше, говореше за едно, а сега говори съвсем друго”. Тогава той беше на 82 години.

СС: - Разкажете за Вангел Тиков, какъв човек беше?

МТ: - Ке ви кажа какъв беше като човек. От 20-годишна съм в това семейство. Вангел беше незаменим, чужда душа нема да изяде, нема да те излъже, да открадне... Даже на мъжа ми съм казвала, че по характер Вангел е по-добър от него, а аз сметам мъжа си за добър човек, винаги сме се разбирали.

АТ: - Брат ми е роден във Велюшец, 24 (май декември беше) 1924 г. Учи в Сандански в осмолетка и понеже немаше гимназия, записа в Петрич. На следващата година отвориша и в Сандански и тогава се прехвърли тук и тук завърши. Учи за редовен учител в Стара Загора. След гимназията работи в Опитна станция, после като учител, а след като го уволниха от учител, пак работи в Опитна станция. Работил е и в ДСК. Като ученик се събираха при Талев в Сандански и там са си коментирали за Македония...

БТ: - Според написаното в делото на процеса се е бранил, че са създали групата, за да изучават какви са и да разпространяват македонска литература, за да се знае какво е наистина. Дали само това е била идеята, или така се е защитавал - не знам.

АТ: - Още кат ученик подгонуваа го, оти не даваха да се говори по македонския въпрос, а той говореше. Арестуваа го, ама не помна точно годините, преди 55-а година, 54-а треба да беше. След като го уволниха, работи малко в Опитна станция и го арестуваха.

АТ: - Понеже го малтретираха, реши да бега през границата и там го бежа фанали. Над Цапарево.

БТ: - От досието се разбра, че са му пузнали провокатори да го подтикнат да бега и така властите са знаели предварително и го хващат.

СС: - А проблеми на вас заради него правили ли са ви?

АТ: - Преди да го арестуват, дойде един цивилен от МВР-то и ми вика: „Викат те малко в МВР-то след работа”. Отивам аз под „Чайка” и се чуда и стоя на вратата... Ето го, иде братът на доктор Пенев и ми вика: „Що бе, ти?” Отговарям: „Нещо ме викат”. „Ами оти така си тръгнал гол?”. „Оти кажаа набръже”. „Абе оди, облечи се! Тука кой

влиза, не излиза”. Влезнах - хора от друго МВР, не от Сандански. Питат: „Ти не може да не знаеш нещо за брат ти, що праи, къде се събират? Ето при Талев се събирали...” Аз викам: „По лице знам много хора в градо, ама по име не ги знам”. На всички въпроси казах, че не знам такива работи. Брат ми е по селата учител, аз съм си тука, откъде ке знам. Он е учен, оти на мене да ми каже? Тия се сменяваха, въртеха ме и все разпитват. Караха ме нещо да пиша, ама им викам: „Това, що ви казах, това е, нищо друго не знам.” Оставиха ме да си помисля и излезнах от стаята. Подържаха ме така. После ме пуснаха и казват: „Пак ке те викаме, ти помисли си за брат си”. Откак го арестуваха, докато го осъдиха, ни викаха много, плашеха...

МТ: - Тогава кой се каже македонец... знаеш ли колко души са изтепани? Много беха избивани - замръкне и не осъмне. Много имаше и в Микрево и... много бой... Не пускаха мъжа ми, който свиреше в оркестъра, да ходи с ансамбъла в Чехия...

АТ: - Даже на партийно събрание го беха казвали, а не ме пускаха, оти съм имал такъв брат. Но Лозански, шефа на ансамбъла, той беше партиец, се застъпи много силно и така заминах.

БТ: - Той излезна също, че е бил агент...

МТ: - Третираха ни много нас, де!

АТ: - Осъдиха Вангел и лежа в Стара Загора.

МТ: - Лежа пет години, а след това го интернираха в силистренското село Окорш, турско село...

БТ: - В затвора в Стара Загора влиза през 1968/9 г. до 1974 г. А после и пет години интерниран в Силистренско.

АТ: - Като се върна, го караха редовно да се подписва в полицията.

АТ: - Беше здрав човек. Като се върна от интернация, си беше добре. Но го викнаха в Благоевград и кат се върна - не беше добре. Сам си каза, че са го били, останал е в безсъзнание... И след кратко време заболел чернодробно, рак на черния дроб...

БТ: - Докторът ми каза, че 2/3 от органите са му засегнати и нищо не може да се направи. Карах го по София, но ми казаха да си го зема.

МТ: - Може некаква инжекция да са му сложили. Защо мисля така? Към 1983/4 г., преди, докато беше жив и работеше на кариерата, дойдоха двама милиционери и ми викат: „Как се казвате” - така и така. „Какво общо имате с Вангел Тиков?” - брат е на мъжа ми... „Е, та той още ли е жив?”... Чудат се! Стана на двора.

БТ: - В досието му, а то е големо, са унищожени много страници...

АТ: - Почина през 1984 г., юни месец.

СС: - От това, което съм чувал за него, е имал висок дух.

БТ: - Оооо, той въобще не им цепеше басма. Помна, веднъж беше на банкет на „Мрамора” през 1982 г. (тогава и аз, и баща ми работехме там), баща ми стана и се хвана на хорото до шефа на милицията Спасов и му каза пред всички: „Спасов, сега може да си шеф на милицията, но за мене си си дърводелец и прост човек!”

МТ: - Дали некога ке се оправат македонските работи, кой знае...

БТ: - Ке се оправат, нема как да не се оправат!

МТ: - Ке се оправат, ама дали ке сме живи да видим...

***

СПОМЕНИ НА НИКОЛА КУТРУЛЕВ ЗА ВАНГЕЛ ТИКОВ

взети на 25 януари 2010 г., гр. Сандански

Вангел Тиков беше много уважаван в Игралище и хората се събираха около него и го слушаха, се едно царо е дошел. В публичен разговор в Игралище Тиков каза: „Търпи народът наш, защото има петвековен стаж“. Беше твърд и безкомпромисен към сменилите националността си и сътрудниците на властта. Отказвал е да си цапа ръката, здрависвайки се с тех. Докато бил в Белене³⁶, бил извикан в санданското МВР за „справка“ - там шефът на милицията Спасов поискал от него да подпише декларация, че нема да се занимава с македонския въпрос - причината да поиска това бил фактът, че дъщеря му се била влюбила в сина на Тиков. Тиков отказал и заявил, че никога нема да позволи синът му да се ожени за дъщерята на предател.³⁷ След което, без да се види с никого в Сандански, се върнал сам в Белене.

Когато веднъж го били арестували и го водили с джип за Благоевград, спрели на Кресненското ханче и там го мъчили, като му вързали с въже краката и надолу с главата го топили в Струма.

***

ИЗ ДОСИЕТО НА ВАНГЕЛ ТИКОВ

Препис!

ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ

8.II.1949 година

Подписаният зам. следовател Илия Благоев Малчев съставих настоящия протокол, като разпитах лицето:

Именувам се ВАНГЕЛ СТОЕВ СТОИЛОВ, роден и живуц в с. Велювец, Санданско, на 23 години, по занятие работник, неосъждан, неженен, грамотен, образование VII клас, български гражданин, казвам следното:

През края на месец април 1946 година срещнах ПЕТЪР АТАНАСОВ ДИМИТРОВ от гр. Сандански, на която среща той ми откри, че работи за присъединяването на Пиринска Македония към Вардарска. Предложи и на мен да работя в тази насока, което аз приех. Срещата стана на ул. „Струма“ в неговата квартира. Като начало той ми даде следните задачи: да агитирам сред населението от Ограждена за присъединяването на нашия край към Вардарска Македония, да давам сведения за михайловисти, легионери, фашисти и др. реакционни елементи, врагове на народната власт, да давам сведение, доклади за стопанското и политическото положение на Огражден.

По така възложените задачи аз направих следното:

а) Дадох едно сведение за михайловиста Никола Янев от гр. Сандански. Сведенията събрах от случайни хора, тогава, когато той беше арестуван от милицията през 1944 година.

б) Дадох два доклада на Петър Димитров, в които описах стопанското положение на населението в Ограждена. В тях аз описах лошото положение на населението в този край, неправилното разпределение на богатата и лошите битови условия. Но след като се обедини Македония, материалното положение ще се подобри, защото ще

³⁶ Вероятно има предвид заточението в Силистренско

³⁷ Това бе потвърдено от сина на Тиков, като отговарящо на истината.

идват материали и храни от долу,³⁸ което нещо ще подобри бита на оградженското население. В края на месец април или началото на месец май Петър Ат. Димитров ме повика в квартирата му, където аз подписах автобиография и декларация, с които се задължавах да работя за присъединяването на Пиринска към Вардарска Македония.

През месец май същата година 1946 г. се събрахме с ПЕТЪР АТАНАСОВ, Петър Стефанов Мицев и аз с цел да напишем афиши за присъединяването на Македония. Написахме ги заедно и след това определихме местата за тяхното залепване. Един решихме да залепим на гимназията, друг на банката, трети на банята. След тяхното разпределение пристъпихме към действие. Взехме ние със Стефан Мицов един афиш, другите ги взеха Петър Атанасов и Петър Панев³⁹ и тръгнахме да ги лепим. След това през месец юни същата година ме повикаха в милицията с Петър Атанасов Димитров, но аз се изплаших да не бият и избягах от там, вечерта, като се стъмни, аз отидох при Петър Димитров и му казах да бягаме, за да не ни бият, но Петър Атанасов ми каза, че нема да ме бият, но аз не го повярвах и реших да бягам, като за другар го взех него, без да има желание той. Вечерта тръгнахме и сутринта стигнахме в село Коларово. Там се явихме на Кирил Гоцков, който от там ни даде един човек, който да ни преведе през границата. След превеждането през границата ние отидохме в с. Ново село. В Ново село се предадохме на войниците, откъдето те ни заведоха в гр. Струмица при Караянов. Тук се запознахме с него...⁴⁰

...от който момент аз престанах да работя по тази линия и въобще да се срещам с Петър Атанасов. През месец февруари 1947 година аз започнах да събирам документи, за да замина за Скопие да следвам шестмесечни педагогически курсове с другаря Стою Мицев от гр. Сандански. Това нещо беше през месец март, но след като не се устрои, ние съвсем се отчаяхме. Една вечер срещнахме по движението Караянев със Стою Мицев и го молим да ни помогне да се запишем в педагогическата гимназия, но той ни отказа, като ни обеща да се срещнем довечера, тогава ще го разрешим. Но това не стана, защото не го срещнахме...⁴¹

През 1948 година се срещнах със Страхил и говорихме за присъединяването на Пиринска към Вардарска Македония, че общо взето, това няма да стане, защото България не я дава поради обтегнатите отношения на двете страни. Ето защо Страхил ми предложи за бягство във Вардарска Македония. Аз бях съгласен. Това нещо можеше да стане тогава, когато има удобен момент, ето защо, за да върви работата, и тук трябва да се намират хора, и за такъв аз намерих Костадин Георгиев Янев, което той не прие и бягството не стана. Друг път срещнах Страхил на главната улица и ми разправяше, че някой от Петрич минал през границата и приел македонска литература, но бил хванат от граничарите и предаден на милицията след това, какво е станало с него не ми каза.

Други хора в тази работа бяха: Методи Пандев, Страхил и Борис Бухтерови, който симпатизираше. ...

8.II.1949 г.

(подпис) Стоев

Вярно с оригинала, следовател (не се чете)

³⁸ Неясно откъде „от долу“. Ясно е, че не може да става дума за Пиринска Македония, а по-вероятно за Егейска Македония. Ако това разбиране е правилно, то значи идеята е била за пълно обединение на Македония, а не само на Пиринска и Вардарска.

³⁹ Или Пенев

⁴⁰ В пропуснатия текст следва разговор, чието съдържание не е дадено, тъй като Тиков заспива от умора, а на следния ден решават двамата да се върнат - откарани до границата в близост до Берово, те я минават през нощта между селата Клепало и Добри лаки, и Петър отива в Сандански.

⁴¹ В пропуснатия текст: април 1947 г. става войник в Петрич, където се запознава със Страхил, а след уволняването отива в Благоевград, в бригадата „Гоце Делчев“, отряд втори „Антон Попов“

***

Из протокол за разпит, гр. София, 14.XI.1968 год., Комитет за държавна сигурност

Подписаният полковник Петър Личев Лазаров, следовател в отдел Следствен КДС, днес разпитах в качеството на обвиняем лицето ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ...

ВЪПРОС: - Тиков, привлечен сте в качеството на обвиняем по чл. 109, ал. 1 и 3, във връзка с чл. 108 и 20 от НК, за това че в съучастие с други лица сте образували и ръководили нелегална група, която си е поставила за цел да извърши престъпление против Народната република и сте разпространявали клеветнически твърдения и литература с такова съдържание. Дайте обяснение по предявеното Ви обвинение!

ОТГОВОР: - Признавам се за виновен, че през м. октомври т.г. съм образувал нелегална група за четене на литература по македонския въпрос. Групата образувах с Миле Талев, сина му Тале Милев, аз, Михаил шофьорът, на когото другите имена не зная, и Васил Гогов. За четене на литература сме се събирали два пъти в дома на Миле Талев...

На тези сбирки сме третирали въпроса за нацията, държавата, имало ли е македонска държава, кога е изчезнала...

ВЪПРОС: - Тиков, показаното от Вас не отговаря на истината. Видно от показанията на обвиняемия Тале Милев, който в протокол за разпит от 11.XI.1968 г. показва следното: „Тиков говореше, че вече е дошло времето да се води агитация за самоосъзнаване на македонците, че сме имали самостоятелна държава преди, че сме отделна нация и трябва да се борим за обединяването на Македония.”

...обв. Васил Гогов, който в протокола си за разпит от 12.XI. т.г. показва следното: „...Вангел Тиков обясни, че нелегалната група се изгражда с цел да се борим за обединяването на Македония, като разясняваме на хората от Пиринския край, че са македонци...”

...обясненията на Милко Кецаров, който в протокола си за разпит от 9.XI. т.г. по въпроса за целта на образуваната от Вас нелегална група обяснява следното: „...Тиков... ми каза, че трябвало нелегално да се борим за обединяване на всички македонци и създаване на самостоятелна македонска държава...” Разкажете истината за целта на образуваната от Вас нелегална група!...

ВЪПРОС: - Каква практическа дейност е извършена от групата и в какво конкретно се изразява?

ОТГОВОР: - Практическата дейност на групата се изразява в четене на литература по македонския въпрос и търсене на хора, които се интересуват по този въпрос. Такава литература съм чел пред групата на две-три сбирки в дома на Миле Талев...

ВЪПРОС: - Каква литература по този въпрос притежавате и откъде сте се снабдили със същата?

ОТГОВОР: - Групата разполага с книгата „Македония” и „Яне Сандански” от 1966 година. Авторите на книгите не са ми известни. Книгата „Македония” притежава Миле Талев... Тези две книги съм чел. Освен тях Тале Милев има и книгата „Съществува ли македонската нация?”, която не съм чел. Други книги не ми е известно да има.

ВЪПРОС: - След четенето на книгите какви указания дадохте на членовете на групата за произхода на населението от Пиринския край?

ОТГОВОР: - След прочитането на книгите казах на членовете на групата, че за да си изясним въпроса, е необходимо да се снабдим с друга литература, тъй като от прочетеното е видно, че населението от нашия край са македонски българи, но до

изясняване на въпроса всеки може да се пише такъв какъвто си иска - македонец или не.

ВЪПРОС: - Това не отговаря на истината. Видно от обясненията на обв. Тале Милев, който в протокола си за разпит от 11.XI. т.г. показва следното: „...След като прочете книгата „Македония“, Тиков обясни, че населението от Пиринския край са македонци... че трябва да се разяснява на населението, че са македонци, а не българи”... Вие имате убеждение, че има македонска нация и че населението от Пиринския край са македонци и затова сте образували нелегална група с цел да пропагандирате убеждението си и да водите борба за обединяване на Македония. Дайте цялостни обяснения по извършената от Вас престъпна дейност!

ОТГОВОР: - ...Пред мен този въпрос изникна, когато ми казаха, че не съм македонец, а българин. Това беше при преброяването през 1965 година, когато насила бях записан българин. Дотогава се пишех македонец. След това пред мен изникна въпросът научно да си обясня този въпрос и затова реших да търся литература. За тази цел исках да взема литература от Македонската република в Югославия и да я сравним с тази, която имаше групата. След като си изясним, че населението от Пиринския край е македонско, тогава да разясняваме на същото, като му даваме литература за четене...

ВЪПРОС: - Има ли групата списък на членовете и кои са в същия?

ОТГОВОР: - Аз лично съставих примерен списък на групата, но лицата които са записани в същата като членове на групата не знаят за това. Този списък направих като пример пред Миле Талев и Тале Милев как именно трябва да се състави списъкът на членовете на групата, а така също и ръководното тяло на същата. По същия начин написах примерно и каква клетвена декларация трябва да има групата. Същата имаше следното съдържание: „Заклевам се в името на македонската държава, който ѝ изневери, ще се накаже със смърт!”...

ВЪПРОС: - Видно от показанията на разпитания в качеството на свидетел Кирил Стоилов Пчеларски, който в протокол за разпит от 5.XI. т.г. показва следното: „В разговор с Тиков той обясни, че в скоро време ще изпраща човек в Югославия, за да урежда нещо по македонския въпрос, т.е. да вземе литература с цел разясняване на хората, че са македонци”...

***

Из протокол за разпит, гр. София, 5.XII.1968 год., Комитет за държавна сигурност

Подписаният полковник Илия Богданов Гергов - следовател в отдел Следствен КДС, днес разпитах в качеството на обвиняем ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ...

ВЪПРОС: - По отношение на целта на бягството Ви в Югославия Вие не казвате истината. Това е видно и от протокола за разпит на свидетеля Кирил Стоилов Пчеларов от 27.XI.1968 година, който по този въпрос показва: „...при една среща през м. октомври т.г. на главната улица в град Сандански Тиков ми каза, че ще ходи в Югославия... Запитах го как и защо ще ходи в Югославия, на което той ми отговори, че ще ходи нелегално, за да се срещне с някакви хора там, от които, ако може, да вземе една пишеща машина, четири пистолета и литература...”

Приканвам Ви да дадете искрени обяснения относно целта на бягството Ви от страната на 17.XI.1968 година!

ОТГОВОР: - Това не отговаря на истината, тъй като никога не съм разговарял с Пчеларов по „македонския въпрос”. Друго нямам какво да обясня.

ВЪПРОС: - Тиков, Вие сте неискрен и сам си противоречите...

ОТГОВОР: - Аз не отричам даденото от мен обяснение по отношение целта на бягството ми от страната, тъй като ние действително трябваше при евентуално благополучно преминаване в Югославия да се срещнем с югославяните и да вземем книга по македонската история, за да я сравним с притежаваната от нас книга „Македония“...

ВЪПРОС: - Не отговаря на истината и обяснението Ви, че Вие не сте говорили по „македонския въпрос“ със свидетеля Кирил Пчеларов. В протокола за разпит от 27.XI. т.г. той показва: „...преди известно време той ми беше говорил... че има хора, с които работят в тази насока (по „македонския въпрос“), и ме беше поканил и мен да участвам“...

„Когато ми каза, че работи по македонския въпрос, Тиков ме запита дали имам някои мои приятели, които мога да привлеча да работят по този въпрос“...

„Малко преди да избягат Тиков и Трайчо, в един разговор с Тиков той ме запита какво съм направил, в смисъл намери ли хора, които искат да работят по „македонския въпрос“.

Защо скривате от следствието разговорите си с Кирил Пчеларов?

ОТГОВОР: - По „македонския въпрос“ с Кирил Пчеларов аз не съм разговарял. С него сме се виждали в гр. Сандански, разговаряли сме, но по други въпроси.

ВЪПРОС: - В протокола за разпит от 14.XI. т.г. на стр. 4 Вие обяснявате: „Създадох група първо да изясним има ли македонска нация, народност и държава“... а на стр. 8 от същия протокол признавате, че сте написали „клетвена декларация за членовете й: „Заклевам се в името на македонската държава, който й изневери, ще се накаже със смърт“. От това е видно, че първото Ви обяснение, т.е. че групата е създадена да си изяснява дали има македонска нация и държава, не отговаря на истината, тъй като в клетвата Вие определено записвате: „Заклевам се в името на македонската държава...“ Това потвърждава обясненията на останалите членове на групата и свидетелите по делото, че становището Ви по този въпрос е било изградено...

В същия протокол за разпит от 14.XI. т.г. Вие обяснявате, че през 1965 година Ви вълнува въпросът имало ли е македонска нация и държава и от каква националност е населението в Пиринския край. В тази връзка сте образували и нелегална група в гр. Сандански. Това не отговаря на истината, тъй като през 1949 година Ви е водено следствие за това, че сте членували в нелегална група, поставила си за цел да се бори за присъединяването на Пиринския край към Югославия...

ОТГОВОР: - Аз не считам, че тогава съм членувал в нелегална група, която е имала за цел да се бори за присъединяване на Пиринския край към Югославия...

ВЪПРОС: - Това, че не знаете кои са били останалите членове на групата⁴² и че не знаете къде живеят... не отговаря на истината. В протокола за разпит от 27.XI. т.г. свидетелят Стефан Мицев от град Сандански... показва следното: „...през 1946 година аз и Тиков се включихме като членове в младежката нелегална група, изградена от Петър Атанасов Димитров, която си беше поставила задача да води агитация за присъединяването на нашия Пирински край към Македония, намираща се в пределите на Югославия... в квартирата на ръководителя на групата ни заварвах и Тиков, дори един път го видях като пишеше лозунги заедно с Петър Пенев, които по-късно и се разлепиха по града... ръководителят на нелегалната група даде да подпишем декларации, с които се задължавахме да работим за присъединяването на Пиринския край към Югославия...“ Защо скривате истината и заблуждавате следствието. Дайте верни обяснения по поставените Ви въпроси?

⁴² Става въпрос за групата от 1949 г.

ОТГОВОР: - Това, което зная по този въпрос, вече го обясних. Друго нямам какво да кажа...

ВЪПРОС: - В протокола за разпит от 15.XI. т.г. Тале Милев Йошев обяснява на стр. 4-та следното: „Отиде при югославяните и ги попита какво продават. Те му отговориха, че продават грамофони плочи, и той ги покани къщи. Дойде само единият... В разговор с него Тиков започна да го пита дали тяхното население милее за нас, в смисъл дали искат да се присъединим към тях... Поиска югославянинът да доведе някой професор от Скопие, за да се срещне с него и да разговарят по „македонския въпрос“... След това говори с югославянина за някакви книги, които да му донесе от Югославия...”

ОТГОВОР: - С този човек аз не съм говорил по „македонския въпрос“. Изобщо с югославски граждани аз не съм разговарял по „македонския въпрос“ и въобще не познавам и не съм разговарял с югославски граждани освен с този, за когото казах...

ИЗ ПРОВЕДЕНИ ОЧНИ СТАВКИ

11.XII.1968 г.

Милчо Петров Кацаров: „Той⁴³ ми каза, че трябва да се отиде в Югославия и от там да се донесе литература по „македонския въпрос“, за да се запознаят хората, че са македонци и да са готови за борба за обединение на Македония (присъединяване на Пиринския край към Република Македония).

Тиков: „Не съм му казвал, че ще вземам от там литература, за да се разпространява сред населението с цел да се подготвя за обединение Пиринския край с Вардарска Македония. Аз му казах, че трябва да се обедини въобще Македония, като имах предвид трите ѝ части.”

11.XII.1968 г.

Миле Талев Йошев: „Тиков ни казваше, че Пиринският край трябва да отиде към Сърбия, по-точно към Вардарска Македония. Освен това четяхме книги по „македонския въпрос“ и Тиков ни разясняваше някои неща по тези книги”.

Тиков: „Не отговаря на истината, че съм казвал Пиринският край да отиде към Вардарска Македония, а казвах, че трябва да стане обединение на трите части на Македония в самостоятелна република, но точно как ще стане това не сме обмисляли. Пред групата съм чел само книгата „Македония“.

ИЗ ПИСМЕНИ ВЪЗРАЖЕНИЯ НА ВАНГЕЛ ТИКОВ ПРЕД СЪДА (с. 7-27)

„Но за да няма двоумене по този въпрос като противната страна⁴⁴, нека да посоча откъде⁴⁵ населението в Пиринския край знае всичко това.

Ето материалите:

а) На конгреса на БКП учител и водач на българския народ издигна лозунга „Македония на македонците“, за уверение на това моля почитаемият съд да се обърне към историята на VII клас и по-точно урока „Отношение на българската буржоазия и БРСДП към македонския въпрос“, а също така географията на VII кл., респективно урока „Народности в България“ от 1949-57 г. Още в том II на икономическата география на България, издание на БАН - Географски институт, 1960 г. И по-точно е

⁴³ Тиков

⁴⁴ Под „противната страна“ Тиков визира прокуратурата

⁴⁵ Тук е зачертана думата „мак“ – СС.

фиксирано така: българи - 88%, турци - 8%, македонци - 2,5%, населяващи в компактни маси Благоевградски окръг.

В книгата „Български книжовен език“ се твърди, че съществува и македонски език и че с него могло да се стигне до дълбините на душата. И това са твърдения на учебници, не издадени без знанието на народната власт, а официални учебници, с автори с висока научна квалификация и изказвания на авторитетни политически дейци. Да се пренебрегва това, да се обвинявам аз или Миле Талев, или който и да било друг поради това, че е чел тези книги, противоречи на истината, особено е неприсъщо за онези, които са запознати с всичко това.

В такъв случай логично би било да се съдят не тези, които са чели тези официални учебници, а този, който е фалшифицирал историческите факти, и онзи, който е допуснал да бъдат пуснати в продажба. Но ще ли да стане това? Отговорът е ясен - не. Беззащитните Тиков и Миле Талев вероятно са виновни за това.

Не ще бъде зле да спомена още няколко факта - така не некой друг, а със знанието на народната власт населението в Пиринския край беше писано македонско в паспортите. Нека да земем за пример моята народност. До 1950 г. бях българин, от 1953 до 1965 г. македонец, а след същата - българин⁴⁶. В паспорта и до настоящия момент съм македонец, а в обвинителния акт българин. Не е необходимо да се назовава какво представлява това за националното чувство.

Твърдението в обв. акт, че съм искал да се присъедини Пиринският край към Югославия, не отговаря на истината и това се вижда от следния факт, който прокуратурата умишлено пренебрегва.

Най-напред трябва да спомена, че ние сме демократична страна. Кой какъв е по народност, е право на самия гражданин, а не на когото и да било. И да се преследва човек поради своята националност, и още повече да се наказва, е несъвместимо с марксизма-ленинизма (интернационализма) по националния въпрос.

Кой е причината аз да имам 2 народности и националности? Ясно е, че истината по един и същ въпрос е една, а не две. Но къде е истината - ето въпроса, който исках аз да разреши, да намеря правилния отговор, но не всичко да изсмукам от пръстите, а от книгите. Смятам, че това не е престъпно. Нима Тиков и Талев са виновни за противоречията, възникнали по този въпрос между др. Георги Димитров и авторите на горепосочените учебници, и днешната ситуация по същия въпрос? Та на нас ли се пада тази голяма чест? Нека правилния отговор на този въпрос предоставим не на някой друг, а на чистата съдийска съвест. Още по-неприемливо е твърдението на преброителя от 1965 г., който заяви: „Решението на партията е такова, всички македонци да се пишат българи, в противен случай ще ми върнат списъците и може да ме накажат като слаб агитатор.“ Този дословен цитат на преброителя явно противоречи на интернационализма и е в рязко противоречие с политиката на партията по повдигнатия въпрос, и злоупотреба с името на партията, с което никой честен човек не може да се помири, който държи на чистотата на партията. Аз не мога да допусна такава постъпка на партия като БКП, която високо държи знамето на интернационализма. Това противоречие ме постави в недоумение. Въпреки авторитета на горепосочените автори аз реших сам да се занимавам по този въпрос. За целта реших да прочета книгата „Македония - минало и сегашни борби“. Но, разбира се, в настоящата книга не можех да намеря истината, защото не съм прочел

⁴⁶ Дадените години от Тиков или са сгрешени, или става въпрос за смесване на преброяванията със смяната на паспортите. Във всеки случай той е бил убеден македонец още след 1946 г. в гимназията, но е напълно възможно в паспортите на населението след 1944 г. по стара традиция всички македонци да са били писани българи и едва след това при новата смяна да е станало възможно да се самоопределят и като македонци.

материалите на двете противоположни страни по този въпрос, за да можем да направя съответния логичен извод.

Но съвсем не стои бедата в това кой какъв се чувства. Този въпрос у нас не е теорема за доказване, а аксиома (в. „Пиринско дело“). Явно е, че някои другари нямат правилно становище по националния въпрос, с което волно или неволно с действията си минават на страната на национализма, което е в грубо противоречие с интернационализма и не е в интерес на по ...тното⁴⁷ равенство на нашия народ. Нима всеки гражданин на Народна република България, който ...⁴⁸ политиката на партията и правителството, не може да бъде добър строител на комунизма? Нима турците и гражданите от другите народности не са отлични флотieri, награждавани с трудови отличия - ордени, медали, грамоти, похвали? Всичко това може да се види от статиите на вестниците „Рудничар“, „Родопски миньор“, „Труд“ и другите наши ежедневници. ...

Щом като Миле Талев е убеден македонец, как ще си обясним факта, че именно др. Йошев се е писал българин. Това може да се види от личния му паспорт. Как тогава един българин ще е съгласен да къса части от своето отечество. Нима в това твърдение има някаква логика?... Но нека да приемем твърдението на противната страна за истина, т.е. че Миле Талев е македонец по народност - да не вярваме на паспорта. Тогава кой е посегнал на националното му чувство? Кой е постъпил като националист? Ще ли прокурорът да търси служебна и съдебна отговорност на нарушителите на интернационализма и закона? Разбира се, това няма да стане - не за това, че няма основание, но за това, че противникът е силен и победата не ще бъде положителна и реномето е съмнително. Но ако това бяха направили Тиков и Миле Талев, съвсем иначе можеше да се получи...

Нека да приемем за вярна и обратната страна, че аз на база на науката съм доказал, че Миле и Тале Йошеви са македонци. Та щом е на база на науката, следва ли да бъдем преследвани? Та нали цялото наше социалистическо строителство (материално и духовно) се гради на базата на науката - маркс-ленинското учение! Та такова третиране не противоречи ли на марксистическата теория?...

Вярно е, че се срещнах с Драганов, но не с цел да говоря по мак. въпрос, а да си купя грамофони плочи, което считам за престъпление. Съще...⁴⁹ отговаря, че съм търсел връзки. За това говори фактът, че аз не познавам никой от Югославия.

По-нататък се твърди за минаването на югославската граница от Тале Йошев и Роза Р...(нечетливо). Цитира се, че това е направено по мое нареждане и съм поръчал да съобщят, че в гр. Сандански под мое ръководство работи група за присъединяване на Пиринска Македония към Югославия. И че Тале и Роза на 24 ...⁵⁰ същите минали нелегално границата и изпълнили това, което им съм поръчал, посочено по-горе. Дадени му са инструкции, пароли и други подобни твърдения. Подобни твърдения не отговарят на действителността. Нека да се позовем на фактите... Има ли поне капка истина в това твърдение? И всичко това ще направя с младоженци, с риск да бъдат убити на границата! И то в такъв момент! Та нима аз ще рискувам живота на едно момиче, което с нищо не е виновно за подобен риск? Не е ли редно да се заключи, че Тале Йошев не е бягал за възстановяване на някакви връзки за престъпна дейност, освен за да избегне взимането на другарката си за втори път.⁵¹ Деяние, за което от никого не е взел разрешение, че всичко горепосочено по-горе от него (групи, връзки и

⁴⁷ Нечетливо.

⁴⁸ Вер. „подкрепя“.

⁴⁹ Не се чете, но несъмнено е съдържало отрицание и смисълът трябва да е, че не е вярно, че е търсил връзки с Югославия

⁵⁰ Не се чете.

⁵¹ По-напред в документа е обяснено, че родителите на Роза са били против брака ѝ с Тале Милев и вече веднъж е била вземана от него и че същият се е боял, че отново ще се случи същото.

др.) не отговаря на истината. Излъгал е югославските власти, за да получи благосклонността им, за което му дали (50)-100 лв. По-нататък се говори за неща, които не заслужават внимание. Дали всичко това е направил, и в настоящия момент не мога да кажа истината. Но ако действително това е вярно, то в никакъв случай не може да влачи каквато и да било отговорност за тези своеволни постъпки на Тале Милев...

Най-напред четем: „През 1946 г. като ученик се включва в националистическа група - с цел присъединяване на Пиринския край към Югославия.” Ако действително е вярно това, което се твърди, тогава защо тази група се ръководеше от комунист? Та нима комунизмът и национализмът може да имат нещо общо?⁵² Явно е, че за всичко това е знаела партията и властта! А още по-красноречив по това отношение е следният факт. След избягването от страх да не ме бият и след като се върнах на третия ден, защо надлежните власти не ми потърсиха отговорност за престъплението? Защо такава отговорност ми потърсиха след пунь години - 1949 г.? Правилният отговор на този въпрос хвърля обилна светлина върху истината. А тя е явна, не може да се отрича. Отговорът на първия въпрос е такъв - партията знаеше това. На втория - защото през 1949 г. Югославия беше изключена от Информбюрото в гр. Букурещ, в резултат на което се обтегнаха отношенията със СССР и съответно и с нас. Точно затова се потърси отговорност през 1949 г. Тъй като партията и правителството не можеше да се обвинят, то ясно е, че вината трябваше да се разтовари върху Тиков. То за това положение все трябваше някой да се обвини и при такова положение вината се хвърля върху слабия, беззащитния, макар той и да е ученик още, малолетен, и му се приписват деяния - такива, като че ли едва ли не е ръководил страната. ...

По-нататък се споменава че съм подписал декларация пред югославските власти. И това не отговаря на истината. Националистически изказвания аз не съм правил и неморални деяния съм нямал...

В акта се твърди, че през 1968 г. съм ръководил група против народната власт. Тази дейност съм извършвал по указание на чужда държава. Това твърдение не отговаря на истината поради факта, че аз не познавам никой от Югославия и която и да било друга държава. Да се злоупотребява с името на Югославия, не е в интерес на добросъседските ни отношения.

Заслужава да се обърне внимание върху цитата, отнасящ се за мероприятията на народната власт: „...коренят се в тяхното превратно тълкуване на исторически установени факти по отношение на националната принадлежност на населението в Благоевградски окръг” (според ред 10-11 отгоре надолу, страница 5 на обвинителния акт).

С този цитат противната страна, особено с думите „превратно тълкуване”, безспорно иска да потвърди, че аз погрешно съм тълкувал установени исторически факти и следователно съм заблуждавал учениците или хората в това отношение. С такова твърдение едва ли може да се потвърдят историческите факти. Доколкото става дума какво е населението в Благоевградски окръг по народност, то засега е българско. Но доколкото става дума какво е било до 1965 г., беше македонско. Нито един честен човек не ще пренебрегне фактите.

Аз до 1965 г., 16.IX., бях учител. Ако действително съм тълкувал историческите факти „превратно”,⁵³ то къде са били колегите, директорът, инспекторите, народната власт, МНП⁵⁴ и др.? Нима всички тези хора са били солидарни с мене? Защо не се привлекат и те под съдебна отговорност? Правилният отговор на тези въпроси ще

⁵² Това изречение е подчертано в оригинала.

⁵³ Подчертано в оригинала

⁵⁴ Министерството на народната просвета.

даде светлина върху истината. Мое служебно задължение е да изяснявам историческите факти така, както се дават в историческите документи и учебници, издадени от МНП на НРБ. Твърдението на противната страна за някакво „превратно тълкуване”⁵⁵ няма място в науката, защото различните хора биха изтълкували установен исторически факт различно, а това би лишило историята от научност и би престанала да съществува като наука. И за всичко това, даже и погрешно изтълкувано и фиксирано в учебниците и историческата научна литература, ли съм виновен аз? Та няма не е известно кой издава всичко това? Смятам за недостойно да изяснявам неща, които са известни не само на пълнолетните, но и на децата.

Не е лошо да напомня на ония, които изпускат предвид факта, че в науката историческите факти и явления винаги се назовават със собствените им имена, противен случай не може да бъде...

Като се има предвид всичко гореизложено, аз не се признавам за виновен...

1.II.1969 г.

С почит: подпис (не се чете)

София - затворът

***

Препис-извлечение

Строго секретно!

Екз. единствен

Съобщава агент „Буян”

Приел: полк. Спасов на 30.VII.1976 год. в ЯК от 19.00 до 20.30 часа

СВЕДЕНИЕ

Приятелят ми разказа .....⁵⁶

На 17.VII. т.г. непознатото лице е провело разговор с лицето Андон ***. Разговорът се е провел в сладкарница „Чайка” към 9 часа сутринта. Непознатото лице попитало Андон верно ли *** Вангел е ходил в Градския комитет на партията да се моли да го пуснат. Андон *** отговорил, че не е верно. Това го пуска милицията с цел да го опетнят. Спасов го е викал два пъти, казал Андон, и го е държал по ....⁵⁷ часа, обаче той не се е съгласил с тях. Непознатото лице запитало Андон какво мисли Вангел според него по тоя въпрос. Андон казал, че доколкото разбира, Вангел никога няма да се предаде. Вангел казал: „Как ще гледам хората в очите, когато се уреди македонският въпрос. Ето затова няма да се предам.”

„БОЯН” / ВЯРНО

***

Препис-извлечение

Строго секретно!

Екз. единствен

Съобщава агент „Калин”

Приел: полк. Спасов на 23.VIII.1977 год. в ЯК „Мак”

СВЕДЕНИЕ

⁵⁵ Подчертано в оригинала

⁵⁶ Многоточие в оригинала.

⁵⁷ Нечетливо

Приятелят ми разказа, че на 6 и 7.VIII.1977 г. в с. Велювец се срещнал с Вангел Тиков. В разговор с него приятелят го попитал как е изкарал наказанието, имало ли е тормоз. Тиков отговорил, че му било тежко, но бил горд. МВР било принудено да отиде да му се моли да се откаже от убежденията си по македонския въпрос, но той казал, че никой не може да му повлияе. Тогава Младенов от МВР му казал: „Ние знаем, че си такъв, но те молим да не говориш пред други хора“. Тиков след това казал, че той това, което мисли, го казва в очите на МВР и на всеки, който го пита, затова МВР не бивало да ангажират хора да го наблюдават. Като бил в затвора, разбрал много работи и сега не го е страх. Даже като бил в затвора, предложил на началника на затвора да разреши на всички македонци, намиращи се в затвора, организирано да отпразнуват Илинденското въстание, но началникът му отказал, като казал, че ако разреши, трябва да отиде в затвора.

Приятелят казал на Вангел, че сега трябва да се пази от лоши хора, защото може пак да пострада. Казал му, че чул от Миле Талев, че Васил Гогов бил голям приятел с МВР и често пъти говорил с хора, работили в МВР. Казал му също и за Георги Петревски, че заедно с Миле Талев са го проследили, че се среща с хората от МВР, и то чак към болницата в гр. Сандански.

Тиков казал: „Това не е верно. Първо, ако е човек на МВР, те никога няма да го изложат, аз на това не вярвам, това е целта на МВР - да накара хората да си нямат вера един на друг, това е най-леко действие да ги скарат помежду си, да немат единство. Това го правеха и в затвора, но ние им разчитахме замисъла, затова не им вярвай, те може и с мене, и с теб да говорят, но ще значи ли това, че сме техни хора“. После приятелят го попитал какво ще прави сега, какво ще работи, учител няма да му позволят да бъде. Тиков каза, че това му е известно, той ще работи физически труд. „МВР ги е страх да не бегам в Югославия, аз немам такива намерения, ще работя да издържам сина ми, който е приет в МГИ - София. Може да ти е чудно защо е приет, но тех ги е страх да не се изложат пред СФРЮ, нали говорят, че никой не преследват за прояви по македонския въпрос. Ако не е СФРЮ, може досега отдавна да са ме убили, и то с тояга, но аз не съм ударен от никой“. После казал, че той никога нямало да рискува да бяга нелегално в СФРЮ, защото може да го убият на границата. Щял да тръгне само тогава, когато се направи кордон от югославски войници. Засега е било по-полезно да бъде тук, а не в Югославия. Разказал, че той по-рано, когато са го хванали, е бил тръгнал да отиде в Югославия и да донесе литература, за да пише история на Пиринска Македония, защото един народ няма ли история, бил изгубен и ще изчезнал.

Приятелят му казал, че той на съборите се срещал с Трайчо,⁵⁸ но той много слабо се интересувал за него, това обиждало приятеля. Вангел казал: „Остави го Трайчо той е просто момче, но аз не му се сърда, той на съда всичко каза за мен и рева да не му наложат тежка присъда, аз бях горд и казах на съда да дадат и неговата вина на мене, ще я понеса“.

След това казал, че ако дойде време да се освободи Македония, тогава ще се търси сметка на всички виновни, които са пречили за освобождението на Македония, та макар и да бъдат искани официално от България.

Оплакал се, че някои го наричали македонствац, той не бил македонствац, а македонец. Македонстващите са били михайловистите, които са искали Македония да се присъедини към България, Яне Сандански бил за Балканска федерация, а Гоце Делчев за независима Македония. Накрая предупредил непознатото лице по тези въпроси да не се приказва, защото имало всекакви хора. Той засега с Миле Талев

⁵⁸ Трайчо (Тале Милев) по това време вече е избягал в Югославия и живее в СР Македония. Става дума за граничните събори между България и Македония.

говорил чрез трето лице, понеже се страхувал да не го обвинят, че провежда некаква дейност.

Повече разговор не е воден.

23.VIII.1977 год.

„Калин”

ЗАДАЧА:

Да се срещне отново с В. Тиков и в разговор с него да изясни следното:

1. Каква история е смятал да пише, след като в СРМ са написали такава история за цяла Македония, той слушал, че Иван Катарджиев е...⁵⁹

.....

***

Препис⁶⁰

Стр. секретно!

Съобщава агент „Буян”
29.IX.1977 год. в ЯК „Мак”.

Приел: полк. Спасов на

ОТНАСЯ СЕ ЗА ИЗКАЗВАНИЯТА НА ОБЕКТИТЕ

Андон Тиков и В. Тиков, и лицата Никола *** и ***.

СВЕДЕНИЕ

Приятелят ми разказа, че едно непознато лице е провело разговор с Андон Тиков на 13.IX. т.г. в цех самообръсначки... След това Андон разказал, че Вангел Тиков се похвалил пред него, че човек от МВР е ходил при него и го попитал как стои нашият въпрос - македонският. Вангел му отговорил, че не е дошло време да решаваме ние този въпрос, той е решен от Г. Димитров и от Ленин...

На 25.IX. ми гостува фелдшерът Станоя Марков от Благоевград. Работи в болницата в Благоевград. През цялото време той се стреми да докаже, че е на страната на македонците, като казал, че Македония съществува и трябва да съществува. Заявил, че България се намира в много неудобно положение, като твърди, че македонците са българи. Защото почти цял свят ги признавал. Пял също така македонски песни.

29.IX.1977 год. „Боян”

.....

СПРАВКА ПО СВЕДЕНИЕТО

1. На сведението може да се вярва, агентът е проверен.
2. Андон Тиков и В. Тиков са обекти по линия на 6-то отделение.
3. Никола Каракичев протича в предишните сведения на аг. „Буян”.
4. Перков се засича за пръв път, не е известен на службата ни. ...

⁵⁹ За съжаление не разполагам с продължението на документа

⁶⁰ С ръкопис е написано отгоре на документа „Карпатов”

***

Стр. секретно!

Съобщава агент „Стоянов”

Приел: резидент „Чакъров” на 29.10.1977 год. от 11 до 12 часа в подходяща канцелария

АГЕНТУРНО СВЕДЕНИЕ

ОТНАСЯ СЕ: за поведението на Вангел Тиков, Васил Гогов и *** Голов, и техни изказвания ...

Източникът съобщава, че на 03.10.1977 год. е провел разговор с *** на пазара в града. *** е казал, че при него е идвал Вангел Тиков. Той му казал... че Вангел Тиков не се отказва от идеите си и че писал някаква история. Казал, че ще опише как е бил задържан, как бил в затвора и че щял да я даде в СФРЮ тази история да се отпечати... и че най-много до пролет да изкараме така, и че онези ще дойдат на власт...

„Стоянов”

СПРАВКА:

1. Вангел Тиков, води се на ДОН по 3-та линия
2. *** пенсионер, известен на службата ни, контингент.
3. Миле Талев, пенсионер, има син ИР в СФРЮ, контингент.

ПОСТАВЕНА ЗАДАЧА:

1. Да се срещне с *** и спомене пред него за разговора си с ***, като изрази съмнение, че това е човек на властта.

2. Да се срещне с Вангел Тиков и му довери разговора си с ***, че това не е човек за нищо. Говори много и ако някой чуе какво разправя, без да се пази, може да ти навее голяма беля, дори и да напишеш такава история, но на мен лично не ми се вярва да довериш това на него, ако е истина. Лек човек е той и от такива ти си изпати според мене...

30.10.1977 год.,

гр. Сандански

***

Препис

Стр. секретно!

Съобщава агент „Калин”

Приел: полк. Спасов на 23.XI.1977 год. в ЯК

СВЕДЕНИЕ:

Отнася се за изказванията на обекта Вангел Тиков, че той търси да се снабди с история на Македония, писана от Иван Катарджиев.

Точна дата не мога да си спомня, но беше към 15.XI.1977 год., в с. Велювец дойде Вангел Тиков и с него водихме разговор. Аз го питах каква ще бъде разликата между новите и старите паспорти, за които той ми говореше. Тиков ми каза, че новите паспорти няма да имат графа народност, а само гражданство.

После го запитах, той говори, че ще пише нова история на Македония и ще ползва данни от СРМ. „Защо ще пишеш история, след като има история от България, а в СРМ

е писал история Иван Катарджиев?” В. Тиков каза, че българите са фалшифицирали и изопачавали историята, той сега искал да се снабди с писаната история от Катарджиев, но не можел. Поръчал на Миле Талев да поръча по снаха му, като идва на гости, да му донесе такава история. В. Тиков е дал бележка на Миле Талев, в бележката пишело „Висша история на Македония”.

След това му казах: „Вангеле, само ние останахме да говорим, че сме македонци, младежта вече се чувства българи, а след някоя година всичко ще се забрави и всичко си отива”. Вангел каза: „Няма страшно, и да се забрави, нали има история, тя ще събуди хората”.

За него каза, че не бил съвременник на Гоце Делчев и Яне Сандански, но историята го научила да ги тачи. Казах му: „Не знам, но вече остаряхме”. Вангел отговори: „Верно, остаряхме, но трябва да оставим нещо на поколението, ние досега нищо не сме оставили”.

Друг разговор с Вангел Тиков не сме водили.

На 23.XI.1977 год. следобед се срещнах с Миле Талев, той ми каза, че една вечер Вангел бил при него и двамата говорили, че трябвало да ме изпратят до *** в Скопие, да го видя какво прави и да донеса история на Македония. Предложението било направено от Миле Талев и Вангел се съгласил.

При срещата ми с Вангел Тиков в с. Велювец той нищо не ми каза за това, че са говорили с Миле да ме изпращат в Скопие.

23.XI.1977 год. „Калин”

***

От „Сведение” на агент „Буян” до полковник Спасов от 31 януари 1978 г.

„В разговор с Георги Динков го попитах как може човек / неговия роднина на властта в СРМ да му се постави такъв интересен въпрос като тоя, че те говорят, подмамват по Радио Скопие, а когато човек изпадне в беда в затвора, не го поглеждат, твоя роднина да не отговори нищо. Да не вземе никакво отношение.⁶¹

Георги Динков отговорил, че неговият роднина, който работи в тяхната сигурност, е идвал,⁶² а друг, пак роднина и големец, но по друга линия, като директор на ТКЗС и народен избраник.

31.I.1978 год. „Буян”

ЗАДАЧИ:

1. Да се срещне с Вангел Тиков... Да изкаже недоволство от правителството в СФРЮ, че специално на него не му обърнало никакво внимание, а на техен съидейник от Микрево - Иван Гюров, при преминаване нелегално в СФРЮ беше стреляно и ранен в краката. Да пита как са се отнесли към него, дали са му помогнали с нещо и ако не са, очаква ли някаква помощ.

ЦЕЛ: Установяване възнамерява ли В. Тиков да провежда македонска националистическа дейност, сред кои хора и как. Поддържа ли някакви връзки с югославските власти и ако засега не поддържа, дали възнамерява да установи такива...

2.II.1978 г. - 33

***

⁶¹ Изречението е неясно и предадено буквално

⁶² Може да се предположи, че е изпуснато „не” - така смисълът става, че споменатият роднина не е идвал, но е идвал друг роднина

Из „Сведение” на агент „Калин” до полковник Спасов от 27 март 1978 г.

...на 20.III.1978 год. Вангел наново посетил Велюшец. При среща с него той ми каза, че е говорил с *** и са определили аз да отида при Трайчо в СФРЮ и донеса висша история на Македония... Казах му, аз ако отида, той трябва да напише на листче какво иска и аз ще го предам на Трайчо. Вангел възрази, че това било опасно, трябвало да се запомни всичко, иначе на границата, ако ме хванат, и той, и аз ще идем в затвора. Аз го уверих, че това е опасно, но аз тази бележка мога да я укривя, да я зашия в палтото. Вангел не се съгласи... след това запитах Вангел какво ще пише, той отговори, че щял да прочете и тая история в Македония, и тая в България, и тогава ще кажел на нашите големци истината по македонския въпрос. Казах, че той говорил с директора на гимназията Христо Тасев, който бил инструктиран от МВР, но установил, че Тасев не разбирал нищо от историята на Македония.

Вангел ми каза, че имал голямо желание неговата дейност по македонския въпрос да се знае в Скопие, там да е била зафиксирана, та като дойде време да се освободи Македония, а това според него ще станело, никой не можел да го спре, тогава и неговата фамилия ще влезе в историята на Македония.

***

Из секретен рапорт на подполковник Костадин Илиев Карпатов, зам. н-к на отделение ДС при РУ на МВР - Сандански, за проведена среща с агент „Васил”⁶³ в явочна квартира „Пионер”.

...агентът заяви, че на 9.IV.1978 година с Вангел Стоев Тиков е разговарял два часа за отношението му и поведението му както преди излизането му от затвора, така и след освобождаването му от с. Орош.

Агентът попитал защо продължава да тормози семейството си и стои на националистически позиции. Казал му: „Идвам с тебе да поговорим по този въпрос и да ти кажа, че не бива да се занимаваш с такива въпроси”. Тиков искал да му каже нещо, но агентът му казал: „Почакай малко. Ще ти дам думата и на тебе. Мене са ме помолили твоя *** да поговоря с тебе по тези въпроси, за да не им отвориш бяля. А ти знаеш много добре, че с твоето поведение ти пречиш не само на себе си, а на цялото семейство”. След като агентът му обяснил обстойно македонския въпрос, Тиков казал: „Ще ти кажа право. Аз разбирам, че ти идваш с добро намерение при мене, защото МВР ми е пращало много хора, но аз разбирам кой за какво идва. Виж, с тебе мога да поговоря спокойно и макар че ти си най-убедителен от всички досега, които са говорили с мене, ще ти кажа и аз, че никой не е в състояние да ме убеди в противното”.

Когато агентът му казал: „Какво говорят югославяните по македонския въпрос, че и Самуил бил македонски цар?”, Тиков отговорил: „Тук и те бъркат, истината е, че македонската нация се сформира от 1893 година”. На въпроса на агента дали е чел „историята на Македония”, Тиков казал, че не я е чел и затова е искал да отиде в СФРЮ да я прочете.

По данни на агента Тиков е чел доста партийни документи, дори заявявал, че е комунист, но същевременно и македонец. Никой не бил в състояние да го убеди в противното.

Говорейки за Балканската федерация, агентът му казал дори какво е имал предвид Георги Димитров и че въпросът с нациите не може никой да отрече с нейните

⁶³ От този рапорт става ясно, че агент „Васил“ през пролетта на 1978 г. отива в София да защитава дисертация.

компоненти. Тиков се съгласил с марксистическата постановка за нациите. Но твърдял, че и македонската нация се е формирала през 1893 г.

Започнал да говори за Яне Сандански, който също е бил македонец, дори на генералната сбирка в гр. Солун, когато е бил решаван въпросът за Македония, Я. Сандански напуснал същата, тъй като там се е говорило за освобождаването на България, а не за Македония.

Когато агентът го упрекнал в невежество по редица въпроси, Тиков му казал: „Аз съм съгласен с тебе да разговарям и не ти се сърдя, тъй като сме близки хора и смятам, че искаш да ми кажеш истината, но някъде и ти я бъркаш”, и веднага посочил учебника от 1964 година за учениците от VI клас, където е било отразено, че в нашата страна живеели и македонци. Тук агентът му посочил неговия баща, дядо му и други по-видни дейци от тяхното село Горна Рибница и района, където никой не се е чувствал македонец, а напротив, твърдели, че са българи и затова са се борили.

Агентът попитал Тиков правилно ли е бил осъден и какво мисли да прави в бъдеще. Последният отговорил, че неправилно е бил осъден, тъй като той се е борил за свободата на Македония. „Добре - казал агентът, - независимо от това, че не си прав, а защо беше решил да избягаш в Югославия, след като се броиш такъв патриот?” „Виж, тук ще ти отговоря - аз нямах намерение да избягам. Аз мислех да отида да взема литература и да провеждам просветна дейност, като се завърна в страната. Така, както е правил Ботев в Румъния, Георги Димитров в СССР”. Че МВР му убили бъдещето. Тогава агентът му казал, че никой не му е убил бъдещето, като му напомнил неговите забегки по женска линия, за което е уволнен като учител. „Това е друга работа - казал Тиков, - но истината бе, че ме подгониха за това, че имах македонски забегки”.

На въпроса на агента: „Верно ли е това, което ми каза миналата година - че по Радио Скопие са съобщили името ти, че са те пуснали вече?” „Верно е - казал Тиков, - лично аз чух това предаване. Да ти кажа право, олекна ми поне за това, че знаят другарите къде се намирам и се интересуват за мене”. Тук агентът наново го упрекнал, че все още има такива забегки, но той продължил да държи на своето.

След малко при тях пристигнали *** и ***, които също започнали да атакуват Тиков. Дори *** казала: „Това, което ти казва ***, е много хубаво, но ти си дебелоглав и да знаеш, че пречиш на нашето бъдеще. *** го поискаха да постъпи на работа в МВР - Пловдив и като дадоха характеристика от Сандански за тебе, хората се отказаха и вместо да живеем по-добре, ти ни правиш само бели. Така ще бъде и с Лиляна, и с Ботьо. Трябва да разбереш най-после, че не бива да се занимаваш с подобни прояви, защото са глупости”.

А *** - директор на училище в с. Махалата, или Игралище, казал: „Оставете го, аз вече не мога да го понасям, винаги говори глупости. Аз се чудя на другарите от МВР как го държат още, та тоя на всяка дума говори само Македония. Кой му е дал това право? Та само той знае истината. Нима ние сме прости хора?!” ...

Тогава агентът му казал: „Аз ще те заведа някога и ще видиш какво представляват Съветите. Те са истински патриоти и защитават интересите на своята родина така, както трябва, а не като тебе - да ставаш предател”. Тиков отговорил: „Мене няма да ме пуснат в СССР, но и аз обичам родината си, дори и комунизма”, и започнал да цитира думи от трудовете на Маркс, решенията на X конгрес. „Аз искам само едно - ние да станем македонци... Но да ти кажа право, всеки има право да мисли така, както може и знае”...

Накрая агентът му казал: „Мене не ме интересуват твоите убеждения, след като не искаш да разбереш истината и да помогнеш на семейството ти, и особено на децата.

Омръзнало ми е вече да се занимавам с твоите деца, на които с каквото съм могъл, съм помагал. Сега е време ти да си седнеш и да заработиш като всички хора, за да не пречиш на децата”. Тиков се съгласил... „но от Македония не мога да се откажа, това е моето убеждение”.

...преди да се разделят, Тиков казал на агента, че МВР се страхува от него и не му давали паспорта, защото там пишело, че е македонец... „но независимо от това, аз се чувствам такъв”...

Изнесеното в рапорта е достоверно и може да му се вярва, тъй като данните са потвърдени и от други източници...

МЕРОПРИЯТИЯ

Да се проведе беседа със *** и *** за оказване на влияние и недопускане провеждане на националистическа дейност...

Да се беседва с ръководството на мрамор и гранит и се назначи на работа, което още повече озлобява обекта.⁶⁴

***

Из строго секретно „Сведение” на агент „Буян” до полковник Спасов, дадено на 5 юли 1978 г. в явочна квартира

Отнася се за вражески изказвания на обектите: В. Тиков, А. Тиков, б. обект Попов, Маламов, Белички и за злоупотребите на главния счетоводител на „Хлебопроизводство” - Тулеков.

СВЕДЕНИЕ:

На 1.V.1978 год. в 10 часа сутринта непознатото лице се е срещнало с Вангел Ст. Тиков и е провело следния разговор... Непознатото лице продължило разговора, като казало, че е разочаровано от братята оттатък. Казало на Вангел, че много примамливо говорят, че увличат някои хора, а после вършат обратното: „Ето например аз лежах 4 години в затвора, мен никой не ме е попитал как съм преживял. Теб не знам, може да ти са помогнали”. Вангел отговорил веднага, че никой не го е погледнал. „Има случай - казало непознатото лице, - когато оттук хора отиват да търсят политическо убежище, те ги връщат”. „Това не е верно” - казал Вангел. Непознатото лице му разказало случая с Иван Гюров от Микрево, по когото са стреляли на границата и след това е върнат на носилка. Вангел се възмутил от това и казал, че не са прави. Непознатото лице му разказало, че по всичко личи, че духът в Македония е вече сръбски. Вангел казал, че ако е за сърби, по-добре българи, защото сме свикнали. Вангел продължил, че уважава ония оттатък заради това, че запазили името Македония, но ако смятат да спекулират с нея, той не е съгласен. Той казал, че в Македония уважавал само поколението на Димитър Влахов, а в България поколението на Г. Димитров.

Непознатото лице казало на Вангел, че има намерение да потърси некое отговорно лице от Македония и да му постави всички тия въпроси - да видим те какво ще отговорят. Вангел одобрил тая идея. Непознатото лице разказало на Вангел, че посредством негов приятел е поставен тоя въпрос, но той не е могъл да отговори нищо. Вангел казал, че няма никакво обвързване към ръководството на Вардарска Македония. Моите и твоите идеи - казал той, - са еднакви. Независима Македония⁶⁵...”

...накрая Вангел казал следното: „Аз имам родина, която се казва Македония. За тая родина аз съм съгласен да дам живота си. Аз искам да живея в нея свободно и да се наричам свободен македонец. Не искам да ме плюват и аз няма да плювам никого.

⁶⁴ Целият текст е изписан с много неточен език и на места смисълът става неясен

⁶⁵ Независима Македония е подчертано с молив

Кой каквото иска да си прави. Българите да си правят комунизъм, да си оправят вътрешните работи. Мене това не ме засяга". Непознатото лице каза: „Но, виж, тук македонският въпрос вече е решен. На изборите всички се писаха българи". Вангел казал, че при тия избори никой не е питан какъв е по народност. Вангел подчертал, че гледищата ни се схождат. Идеите ни са еднакви и ще можем да се разбираме...

СПРАВКА ПО СВЕДЕНИЕТО:

1. На сведението може да се вярва, тъй като агентът е проверен.
2. Вангел Стоев Тиков е на 54 години, образование полувисше, по професия учител. Осъждан за македонска националистическа дейност. Понастоящем общ работник към мраморната кариера с. Илинденци. Води се на ДОН по 3-та линия.
2. Андон Стоев Тиков, на 50 години, образование основно, работник в ТПК „Братски труд". Води се на ДОН по 3-та линия.
3. Асен Попов, на 50 години, образование полувисше, по професия учител, бивш обект по линия на БЗО.
4. Д-р Белички, на 58 години, бивш обект по 6-то отделение. Понастоящем е зам. главен лекар към Балнеосанаториума.
5. Атанас Тюлеков е на 43 години, главен счетоводител на „Хлебна промишленост", гр. Сандански, член на БКП.

***

Препис

Строго секретно!

Приел: полк. Иван Спасов на 28.08.1980 год. в канцелария

ЗАЯВЛЕНИЕ

от *** ***, жител на гр. Сандански, ул. „Пирин" № 34.

ОТНОСНО: Провеждане на вражеска дейност от обекта В. Тиков

На 18.08.1980 год. пътувах заедно с Вангел Тиков с работническия рейс за обект „Мурата". Вангел седеше на задната седалка, аз седнах при него и се заприказвахме... Обясних му, че и аз не съм добре, ръководството не ме тачи поради това, че бях осъждан за македонска дейност.

Вангел ме запита кога и как съм осъждан, аз му разказах и той тогава започна да се хвали, че бил революционер, че посветил живота си на свободата на Македония, че е лежал в затвора. Сега му е мъчно, че хората не го разбират и не знаят какво иска той, няма с кого да сподели своите възгледи.

Обърна се към мен и каза, че ние трябва да търсим хора, да повдигаме духа, да ги подготвяме да бъдат готови при благоприятна обстановка.

Рецитира негови стихотворения, за които каза, че той е автор. Запомних стихотворението „Шовинист", „Родина", „Мижитурка". Разказа, че имал около 18 стихотворения, говореше ми, че той не се плаши и страхува от никого и свободно изразява своите идейни убеждения по македонския въпрос. Разказа ми виц против др. Тодор Живков и Добри Джуров. ...

28.08.1980 год.

подпис (не се чете)

гр. Сандански

ВЕРНО

ОЦЕНКА

Данните могат да се приемат за достоверни.

Обектът Вангел Тиков продължава да стои на вражески позиции и търси съмишленици. Демонстрира смелост и засега си е поставил задача да търси хора, да им повдига духа, за да бъдат готови при създадена се обстановка.

На *** бе поставено поръчение да възпира Тиков от провеждането на активна вражеска дейност.

За целта:

Да го предупреди, че тази смелост, която той проявява, е излишна, може да попадне на лоши хора и да отиде в затвора. Според него сега не е подходящо времето и обстановката за такава дейност. Да му каже, че за воденето на вражеска пропаганда може веднага да го осъдят и като отиде в затвора, ще му пропаднат всички планове, които има.

Да го пита дали ще ходи на събора⁶⁶ на 21.09. т. г., за него да каже, че ако намери превоз, може да отиде да види какво става в Македонията.

Целта е да проверим дали Тиков няма да ангажира Георгиев да отиде на събора и изпълни негови поръчки - закупуване на литература, установяване на връзки и пр.

СПРАВКА ПО ЗАСЕЧЕНИТЕ ЛИЦА:

1. Вангел Стоев Тиков се води на ДОН по 3-та линия - македонски национализъм.

МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Да се ускори плануването филтрационен разговор с обекта Тиков.
2. Да се насочи аг. и ДЛ към неговите приятелски връзки за установяване тяхното отношение по македонския въпрос и каква характеристика ще дадат на обекта.
3. Да се направи препис за ДОН „Нахалния” за 3-то отделение за информация и за прилагане към материалите на Георгиев.
4. Да се поддържа конспиративният контакт с Георгиев и се провеждат мероприятия за неговото приобщаване.

...началник Районно у-ние на МВР: *полковник Ив. Спасов*

***

Из строго секретно заявление на М. Георгиев до полковник Спасов от 12.09.1980

ОТНОСНО: Вражеските изказвания на обекта В. Тиков и това, че той иска да бъде пренесена неговата „стихосбирка” в СФРЮ по нелегален път, като се използва съборът в гр. Берово.

... Вангел ми предложи да отида на събора⁶⁷ и да пренеса неговата стихосбирка, която трябвало там да се отпечати, ако не се отпечати поне по радиото да се рецитира, за да я чуе той. ... той предложи да взема магнета и да ги запише, за да може да си чуе гласа за да разбере дали гласа му има достатъчно убедителна сила върху тези, които го слушат. ... За него са били интересни от ранга на окръжен ръководител, за такъв му се ходи в затвора. Обясних му, че за 30 лева не си струва да се трепе човек, той отговори, че когато се нервирва не може да издържа.

МЕРОПРИЯТИЯ:

⁶⁶ Става въпрос за съвместните българо-югославски погранични събори, в конкретния случай това е съборът в Берово, което е побратимено със Сандански.

⁶⁷ Събора в Берово.

Да се заведе на ДОР⁶⁸ обектът В. Тиков и се проведат активни мероприятия за документиране и пресичане вражеската дейност на обекта. ...

Полковник Ив. Спасов

***

Препис

Стр. секретно!

Печат: МВР - Районно управление /рег. №3570, Вк. 1/13.IX.1970/... Сандански

ЗАЯВЛЕНИЕ

от МЛАДЕН АЛЕКСАНДРОВ ГЕОРГИЕВ

ОТНОСНО: Изказванията на обекта „Нахалния“, че негов приятел е бил директор на гимназията в гр. Радовиш, СФРЮ, на когото к.в. можел да предаде стихосбирката му (на обекта), за извършен запис на магнетофон на част от стихотворенията на обекта „Нахалния“ и обясненията на обекта, че неговите стихотворения са с националистическа насоченост срещу балканските държави, които не давали възможност на македонската нация да се изяви.

Приел: полк. Спасов на 19.09.1980 в подходящо помещение.

На 18.09.1980 год. към 19.30 часа пред пивницата „Волга“ в гр. Сандански се срещнах с Вангел Тиков... предложих му да отидем в ресторант „Спартак“ и заедно тръгнахме към ресторанта. По пътя той ме запита дали ще ходя на събора в Берово, аз му обясних, че съм се записал... казах му, че той ми поръча да пренеса в Берово стихосбирката му, обаче аз се страхувам по няколко причини. Първо могат да ме хванат на границата, след това да ме вкарат в затвора и да пострада и семейството ми... Другото, което ме смущава - той не казва на кого да предам стихосбирката и аз не мога да разбера как ще я предам на всеки срещнат човек... Тогава той ми каза, че познава много отдавна директора на Радовишката гимназия и че в него мога да бъда сигурен... директорът ще е на събора. Останах с впечатление, че той няма никаква уговорка с директора, и го оставих. След това му казах, че съм потърсил магнетофон и съм намерил такъв у братовчед на моята жена... След като станахме от масата... отидохме в квартирата му (на братовчедата - бел СС)... Пуснах магнета и Вангел почна да рецитира... Запитах Вангел какво е съдържанието им и каква насоченост имат стихотворенията му. Той ми обясни, че неговите стихотворения имат националистически характер, против балканските държави, които не дават възможност на македонската нация да се изяви... Ролката взех от магнета, без да бъда забелязан от Вангел, той не прояви интерес към нея и нейното съхранение.

19.09.1980 г.

гр. Сандански

Подпис (не се чете)

ВЯРНО, полковник Ив. Спасов

***

Препис

Стр. секретно!

ЗАЯВЛЕНИЕ

ОТНОСНО: Изказванията на обекта Вангел Тиков, че той търсил хора с авторитет, политически подготвени и да имат влияние над други хора. Желаете също да запише на магнетофонна лента и останалите негови стихотворения.

⁶⁸ На практика с това вниманието към Тиков е променено от наблюдение към разработка

Съобщава: Младен Александров Георгиев

Приел: полк. Спасов на 29.IX.1980 г. в подходящо помещение.

На 23 т.м. проведох разговор с Вангел Тиков, той ме пита дали съм бил на събора в гр. Берово, казах му, че не съм бил... Стана така, че не можах да изнеса твоите стихотворения, но разбрах, че има нещо несериозно, казваш да я занеса и да я предам на директора на гимназията в Радовиш, но къде ще го видя и дали той ще бъде там, никой не може да каже нищо... Вангел ми каза, че това е било верно, но той искал да ме изпробва дали съм бил готов да изпълня такава задача. После разказа, че с директора се познавал от по-преди, миналата година на събора в гр. Сандански са се срещнали и са отишли при Цано, който живее над сладкарница „Чайка“ и е лежал по македонския въпрос... Разменили си адресите, обещал да му се обади, но още не му се обадил и той не знае нищо... казваше, че нарочно го е водил в Махалата на гости, за да видели хората, че не е бил сам и не поддържал връзки с обикновени хора, а хора, които заемат отговорни длъжности... Вангел ми каза, че този Ангел имал син Иван, който сега е войник, но се познавали добре, и че на този Иван, синът на Ангел, подарил книгата „Автобиография на Гоце Делчев“ от английската писателка Магде Морч⁶⁹ с цел да я прочете и когато се съберат заедно, Вангел да му я разясни. Тогава Вангел ми каза, че на него му трябват такива хора, които да са осъзнати политически, да са малко на брой и да имат влияние над други хора.

...

29.09.1980 г.

Подпис (не се чете)

ВЯРНО

СПРАВКА ПО ЗАЯВЛЕНИЕТО

1. Данните могат да се приемат за достоверни. Георгиев е проверен и е честен в отношенията си с органите на ДС.
2. В. Тиков е обект на ДОР по македонския въпрос.
3. Цано е известен на органите на ДС.
4. Тасев е директор на гимназията в гр. Сандански. Същият е изпълнявал задачи по обекта В. Тиков.
5. Иван Ангелов ...⁷⁰ не е известен на органите на ДС.

ПОСТАВЕНИ ПОРЪЧЕНИЯ

... 2. Да пита В. Тиков как познава Христо Тасев. Според него това е един голям български комунист, завършил история и ревностен защитник на политиката на БКП по македонския въпрос. Защити дисертация и доказа, че Яне Сандански е чист българин. Да го предупреди, че Тасев никога няма да го подкрепи, а напротив - винаги ще бъде срещу него.

МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Да се установи и проучи лицето Иван, ако е войник, да се уведоми ВКР за насочване на агентура с цел проверка отношението му по македонския въпрос.
2. Да се създават условия и предостави възможност на Тиков да запише на магнетофонна лента останалите му стихотворения.
3. Да се приготви препис за ДОР „Нахалния“ материалите на Георгиев и за 3-то отделение. ....

⁶⁹ Т.е. биография на Гоце Делчев от Мерсия Макдермот

⁷⁰ Сеизов или Сезов.

02.10.1980 г.

Полковник: Ив. Спасов

Из „ВЕНЕЦ НА МОЯТА РОДИНА“**СТИХОТВОРЕНИЯ**

гр. Сандански, 1979 г.

нелегално*(КРДОПБГДСРСБНА, Фонд __, Опис __, АЕ III, раз. 3869, т. I, лист №221)***ВЕНЕЦ НА МОЯТА РОДИНА**

Хубава си, моя родино
спрострела китна снага
от Места до Шар и Бабуна,
а от юг
лицето си миеш
от водите на Бялото море.
Венец аз ти свих
от здравец и еделвайса на Пирина,
от пърнара край Вардара
и от маслинови клонки на Егея.
Оросих го с буйните води на Вардар
на които⁷¹ с миризмата на цветята
от планините и полята.

ПРИЗИВ НА ПРАВДАТА

Благодаря ти, мила моя Родино,
че ме роди и с гръдта си откърми,
затуй ще ти бъда аз признателен
чак до хладния си гроб.

За тебе всичко, което можах,
с желание и съвест направих.
Малко или много - на теб
оставям да прецениш.

Кой ли не те погази -
турчин, грък, българин и сърбин,
кой ли балкански шовинист
не се опита да те присвои
и народа ти завинаги да унищожи.
Та нали на Балкана заради тебе
мирът не може да се установи.

О, господа от София и Атина,
кървавите си ръце от родината ми
вие завинаги вдигнете.

---

⁷¹ Вероятно грешка в преписа вместо „напоих те“

Многострадална
Македония
вие обединете.
Справедлив мир завинаги
на Балкана установете.
От историята за последен път
срама заличете.

из РОДИНА

Обичам те, родино мила,
обичам всичко, което природата в теб сътвори.
Обичам гордия Пирин, Бабуна, Шар и Рила.

Обичам твоите равнини зелени
и буйния Вардар, и тиха Струма,
и Егея с Бялото море.

Обичам те, народе мой
многострадален и разединен,
и столетия вече разделен!

ГЕОРГИ СУЧЕВ

Георги Сучев от Горна Белица (дн. Илинденци, община Струмјани), гимназист в Свети Врач (дн. Сандански) е един от примерите за силно изразено македонско самосъзнание при човек с антикомунистически убеждения по време на т. нар. културна автономия.

Става четник при Герасим Тодоров още непълнолетен. Проявява се като един от най-ревностните и безкомпромисни спрямо комунистите и държавата България членове на това движение и се самоубива, за да не бъде заловен от комунистическите власти.

За неговите идеи и постъпки узнаваме от книгата на неговия почти връстник и съратник Крум Монеv.

„Аз не съм дошел тука да се боря за величието на България и българите, аз съм тръгнал да умра за моята майка Македония! Не заради България съм захвърлил ученическата си чанта и съм грабнал карабината, раницата и патроните, не за славата на България страдам сега, а само за Македония!“

„Гошката Сучев беше младеж с изключителни и завидни за възрастта му знания и с необикновена начетеност. И жалко, жалко наистина, че почти детският му живот толкова рано се прекърши, че толкова млад си отиде; жалко за Македония, че толкова рано загуби едно такова талантливо и надарено от природата свое скъпо дете! Жалко, жалко за всички ни!“

„...такива младежи като него никога повече не ми се отдаде да срещна, дори и до ден-днешен!“ (Крум Монеv)

ИЗ „МАКЕДОНИЯ, МОЯТА ОПОРА“, т. 1, 1993 г., на Крум Монеv

(с. 41-42)

Тогав⁷²... пристигна друг младеж, шестнадесетгодишно момче - гимназист, който беше забегнал направо от гимназията в гр. Св. Врач с ученическите си дрехи и фуражката. Той се казваше Георги Сучев и беше от Горна Белица⁷³, но защо и по какви ли по-конкретно причини бе забегнал така ненадейно, това остана тайна за мене. Сега ми е мъчно да описвам на външност този младеж - гимназист. Мога да кажа само това, че леко удълженото му лице изглеждаше като на преждевременно остарял млад човек. А и самите му разбирания, начинът му на мислене - всичко беше като у възрастен човек, а не като у шестнадесетгодишен хлапак. Ще добавя и това, че Сучев беше с редки умствени способности за неговите години. За разлика не само от моя милост, но и от почти всички останали хора при Герасим. Гошката беше запознат твърде добре с македонския въпрос и по-далечното минало на Македония. Той, макар и все още дете, беше много смел и безстрашен до безразсъдност, на което искрено се възхищавах и по човешки му завиждах. Това наистина беше положително, хубаво у него, достойно за уважение и истинско възхищение. Но имаше и нещо друго у онова преждевременно остаряло дете, вследствие на бог знае какви преживявания Гошката

⁷² Наскоро след постъпването на Монеv в отряда на Герасим Тодоров.

⁷³ Сега Илинденци.

бе придобил и други качества, на които не мога да кажа, че съм му завиждал и възхищавал (говоря за тогава, за ония времена, когато нищо не знаех, когато все още нищо не бях изпитал и видял). Тогава, дори и сега колко ми е тежко да го призная - той притежаваше и страшна жестокост! Изключителна жестокост, като се има предвид възрастта му... ония негови прояви на свирепа жестокост, безпомощен свидетел на които само веднъж станах, често пъти ме караха по възможност да стоя надалече от него, да страня от неговата компания. Не само че не можех да го понасям, но и не бях в състояние да го разбирам както трябва. Тогава още не беше по силите ми да се запитам защо и как това възрастно дете е стигнало до това ужасно положение, кой и защо го е така жестоко травматизирал, кой е унищожил човешкото у тази млада душа и го е направил истински звяр?... По онова време и най-малката проява на суровост, независимо от обстоятелствата, за мене си оставаше с нищо неоправдана жестокост, присъща само на зверовете и хищниците, но не и на хората, на разумните човешки същества. Тогава все още не знаех, не бях изпитал истинската и с нищо неоправдана жестокост върху гърба си, за да имам по-добра представа и разбирания за това понятие.

Държа да кажа и това, че онзи гимназист, Гошката, макар и толкова млад... беше получил онази душевна травма (това разбрах по-късно) от личното му присъствие на ужасно мъчителна човешка смърт. Гошо е присъствал на мъчителната смърт на негов приятел и покровител, който, след като се завърнал полужив от килиите на следствения отдел, без да бъде съден, със смачкани от жестоки побоища вътрешности, събрали се в долната част на коремната кухня като в торба, умрял у дома си в гр. Св. Врач...

(с. 44)

(На път, отивайки да разпитат предполагаемия провокатор Димитър Гюров.)

И като вървяхме надолу, между другото неволно чух и това как Георги Сучев с цялата си сериозност укоряваше Герасим за това, че се осланял на съвсем случайни хора, когато трябвало да се вършат толкова важни и отговорни работи:

- Изпрати мене, тази работа възложи на мене и не само че ще убия когото ми наредиш, но така също и главата му ще ти донеса!

Помня, че Герасим се засмя, позасмяха се и другите, които чуха...

(При жестокия побой над Гюров Монеv стои в страни).

Най-изненадан останах не толкова от другите, а само от Гошката Сучев... като го гледах как неуморно и с нескрито настървение се нахвърляше върху пребития човек и всякога, когато размахваше дългата манлихера, всякога и със страшна злоба викаше: „За Славчо, за Славчо!“

Наистина страшно и ужасно беше да се гледа как един юноша, още с ученическата си униформа, размахва дългата пушка и удря наравно (ако не и повече) с другите, къде по-възрастни от него...

- Хайде, хайде, какво още чакаш, защо го жалиш? - сепна ме нечий глас, който ме изтръгна от вцепенението, в което бях изпаднал. - Да не си мислиш, че ако ти им паднеш, те ще бъдат по-човечни от нас, а? Да не би да се надяваш, че ако ни хванат живи, с перо ще ни галят, баница ще ни поднесат! О, ако ти беше видял Славчо, когато го докараха от милицията, ако го беше видял на каква развалина беше превърнат, как само беше издокаран от ония мародери; ако знаеше с какви болки и мъки той умря пред очите на всички ни там, сигурен съм, че ти нямаше да си такава баба! Но защо ли се занимавам с такъв...

- Страхливец! - прекъснах го набързо.

- Нещо по-лошо дори! - кресна ми Гошката почти в лицето...

(с. 85)

Трябва веднага да поясня, че лошият му характер (според тогавашните ми разбираня) ни най-малко не ми пречеше да го уважавам истински и да го ценя като рядък младеж с изключителни познания в много области, особено из историята на ВМРО и на Македония като цяло. Трябва да си призная, че такива младежи като него никога повече не ми се отдаде да срещна, дори и до ден-днешен!... Казвал съм вече и пак ще повторя, че Гошката Сучев беше младеж с изключителни и завидни за възрастта му знания и с необикновена начетеност. И жалко, жалко наистина, че почти детският му живот толкова рано се прекърши, че толкова млад си отиде; жалко за Македония, че толкова рано загуби едно такова талантливо и надарено от природата свое скъпо дете! Жалко, жалко за всички ни!...

(с. 86)

...Сучев ми довери, и то под пълен секрет... че през нощта при нас ще пристигнат още двамина, някакви си бивши офицери от царската армия...

- Ако това стане, ако при нас наистина дойдат споменатите български офицери, то казвам ти като на брат, че аз ще напусна четата на Герасим и ще се опитам да се прехвърля в групата на Йордан Руйчев от с. Плоски. Уверявам те, че оттук ще се махна, повече не ще остана, защото вече не мога, не мога! Нека Бог да ме съди, ако греша, но казвам ти, че не мога да гледам български офицери като някогашните върховисти отново да се разпореждат в Македония... казвам ти, че ненавиждам тези печенеги, към тях изпитвам чувство на отвращение и с тях не мога да дружа, не мога да ги понасям... Не мога да гледам как нашите къщи както някога ще горят в пламъци, а шопите ще топлят ръцете си и ще палят цигарите си! Ако те имат нужда от свобода, ако им е дотегнала братската прегръдка на Русия, то нека и в България да организират съпротива, нека и техните къщи да горят, нека и техните жени и деца да проклинат живота си, нека и там пламъци да бушуват, а не само при нас, не само в Македония, както е било в миналото! Аз не съм дошел тука да се боря за величието на България и българите, аз съм тръгнал да умра за моята майка Македония! Не заради България съм захвърлил ученическата си чанта и съм грабнал карабината, раницата и патроните, не за славата на България страдам сега, а само за Македония!

Какво ли друго можех да направя тогава, слушайки пламенните слова на Гошката Сучев, какво ли друго освен здраво да стисна костеливата му ръка и, просълзен като него, да му кажа: „Мили братко!“

Разбира се... за мене нищо учудващо не можеше да има в неговите думи, защото и по преди той на няколко пъти поред ми беше говорил за Македония, за македонския въпрос, неведнъж вече бях слушал възторжените му слова по отношение на миналото и на трагичното настояще, в което ние кипим. Още от по преди вече знаех за неговите разбираня, за неговите младежки, почти детски копнежи по Македония и по всичко, свързано с нея... както и преди, така и тогава истински възхитен останах от идеализма на Гошето, който стигаше почти до фанатизъм, възхитен останах от искрената му обич и преданост към Македония и всичко македонско. Възхитен и развълнуван от всичко онова, което бях чул вече от него, в пълна самозабрава и аз, от моя страна, му признах, че от почти същия огън гори и моя милост, но с тази разлика, че аз само горя, а пък той пламти... доверих му, че и аз също обичам Македония и аз копнея за нейната свобода, но не така пламенно, не с такава жар като него.

(с. 87-89).

И за общо нещастие (струва ми се, не греша), за нещастие на всички ни новината, която Сучев ми беше казал вече, се потвърди - рано сутринта куриери доведоха ония хора, ония бивши офицери...

Веднага трябва да кажа, веднага трябва да отбележа и следния факт. Не забелязах никакъв възторг, никаква радост у нашите хора при пристигането на ония бивши офицери; никакво възхищение от това, че при нас идват способни и опитни хора, които можеха да са ни от голяма полза. И от онова, което видях тогава, веднага останах с убеждението, че всеки от нас се отнесе хладно (да не кажа дори и враждебно) към тях, сякаш че имаше предварителна уговорка за проявяване на сдържаност. Докато при идването на други хора, решили да се присъединят към нас, имаше всеобща радост и топлина, то при пристигането на двамата бивши офицери подобно нещо не можеше да се види...

Помня, че сутринта, на разсъмване, когато стана официалното ни представяне на двамата офицери, Гошката Сучев не беше в „строя“. Преодолявайки нормалното човешко любопитство, той нарочно се беше отстранил, за да не подаде ръката си на „печенегите“ и „татарите“...

(с. 90)

...казано ни беше, че те са тръгнали за чужбина, а не да правят „комитлък“ в Македония, както ние предполагахме. В това лично и самият Герасим ни уверяваше...

(с. 96-98)

Много добре помня как Сучев дръзко и предизвикателно заяви на Герасим, че не иска да остава в нашата група... той направо заяви, че се чувства измамен, задето е дошел в групата...

Герасим попита за причините, поради които се е стигнало както до разочарованието, така също и до това необичайно решение.

- Защо ли, питах ме?... Защото, преди да тръгна с вас, аз си мислех, че отивам при свои сънародници, при свои братя македонци, при хора, скъсали всякакви връзки с България и с всичко българско! Тогава си мислех, че тръгвам с мъже, които са се събрали да служат на святи национални идеали... които нямат нищо друго пред себе си освен Македония, за свободата на която са решили да умрат...

- И все пак, млади човече, ти трябва да ми кажеш нещо по-конкретно, разбираемо, защо точно сега...?

- Присъствието на бившите офицери при нас!... За мен те са нещо повече от бившите върховисти... Защо са дошли тука, в нашия край, а не другаде, а? Защо не са останали в България и там да си правят комитлък, там да се борят и българските къщи да горят, а не само нашите, както винаги, така и сега! Там е тяхното място, а не тука, не в Македония! Нека и тези турко-татари, нека и тези печенегии да разберат нещичко от нашата трагедия, нека и те на собствен гръб почувстват нещичко от онова, което Македония векове наред носи на раменете си! Разберете ме добре: не мога повече да ги гледам и понасям - повръща ми се от тях! Или те, или аз!...

Герасим се почуди малко...

- Нали съм казал вече, че тези хора не са дошли при нас, за да останат за по-дълго време... Колкото пък до нашите връзки с България, трябва да не се забравя, че за голямо съжаление нашият край е в нейните предели, в нейните граници, за което по неволя трябва все пак да се държи някаква сметка и да се има винаги предвид. Това засега никой от нас не бива да забравя, защото днес Македония не е вече онова цяло, както е било преди дванадесета-тринадесета година. За наше нещастие днес тя е разкъсана на три части, през тялото ѝ минават три граници и кървенето е по-силно,

отколкото когато и да е по-рано. Впрочем по този въпрос ще се говори, ще се дискутира, защото такава е и моята цел, защото съдбата на Македония е и моя съдба. Но това ще стане по-късно, след време, ако оцелеем, разбира се. Това ще стане, когато укрепнем по-добре, когато стъпим здраво на краката си, а не сега. Не можем така изведнъж да прекъснем артерията, по която тече...

- Отрова и разложение, както някога е казал войводата Гущанов! - извика с все сила Сучев и очите му светнаха от страшна ярост.

(с. 207)

Георги Сучев (Гошката) от Горна Брезница, след като се беше отделил от нас, след като ни напусна през онази тъмна и тревожна нощ, успял незабелязано да се добере до землището на неговото село и в продължение на няколко дни се укривал там, без някой да знае къде е. По-сетне, през една нощ по тъмно той се промъкнал в селото си и се натикал в една турска къща, при друговерци закрила потърсил, на турци живота си поверил. И в онази къща, при турското семейство Гошката прекарал още няколко денонощия и никой не можел да допусне, че именно там, при турците, той ще се укрива! Но поради прекалена чувствителност или поради други някакви си съображения през една нощ той решава и се премества при свой братовчед въпреки настоятелните увещания на своите покровители да не прави това и да не се притеснява, че може да им създава някакви си неприятности. През нощта той решил и отишъл при братовчед си и го помолил за помощ. И братовчедът на драго сърце се съгласил да изпълни роднинския си дълг, ала за твърде късо време. Укрил го в една тютюнева изба и една сутрин го предал... Най-неочаквано Гошката чул трополене на подковани ботуши, а след това и покана да се предаде, защото друг изход нямал. Да се предаде го помолили и неколцина други от неговото село, също и директорът от гимназията в Св. Врач, при когото Гошката учил, преди да избяга при Герасим. Мнозина го молили, мнозина го увещавали да се предаде, ала той все оставал непреклонен, на всички отказвал, всичките увещания той отхвърлил като глупави и безсмислени. Водили се продължителни преговори и увещания, давали се всевъзможни обещания, че няма да бъде съден и наказван. И най-накрая се чул тъп гърмеж изпод земята и подир известно колебание някой от „парламентъорите“ се осмелил да надникне вътре в избата и видял пръснатия череп на младия човек, гърчещото се детско тяло; видял как един млад живот гасне, как юноша си отива преждевременно и завинаги!

КРУМ СОЛУНОВ МОНЕВ

Крум Солунов Монев е роден в с. Ощава, Светиврачка околия, на 5 май 1927 г. В началото на 1948 г. става четник в 6-и пирински отряд на Герасим Тодоров (наречен от комунистите „Бандата на Герасим“), борец се срещу комунистическата власт и за създаване на една цяла, обединена, независима и некомунистическа Македония с център Солун. Прекарва дълги години из българските затвори и до края на страдалническия си живот никога не предава македонската кауза и своето македонско национално самосъзнание. Автор е на автобиографичния роман „Змеят“ и на спомени в три тома, озаглавени „Македония, моята опора“, отпечатани на български и преведени на македонски език. Те съдържат огромна информация за страданията на македонците в България и отдавна вече са се превърнали в трън за псевдоисторици, отрицатели на македонската нация.

„Чудно ми е наистина... защо никой от вас не може да си представи по-друга македонска държава, освен титовска и михайловистка, царборисовска, но не и истинска, не на македонския народ. Странно наистина, че никой от вас не може да приеме, че има нещо чисто македонско, наше си, без други прилагателни и чужди определения, без да ни се прикачва нещо не наше...“ (Крум Монев пред ДС в затвора, т. 2, с. 285)

„Да, да, и аз си имам родина, която обичам повече от себе си, повече от всичко друго, но тя не се нарича България, а разпънатата на кръст и изстрадала Македония!“ (Крум Монев пред военния съд, София, 1957 г.)

„Нима вие сега съвсем сериозно мислите, че вашите граници днес, вашите колове с бодлива тел, разкъсващи снагата на изстрадалата ни родина, са по-законни, исторически по-справедливи, отколкото границата на някогашната турска империя? Нима не знаете, че някогашните граници на турската империя не са накърнявали целостта на Македония, докато днешните...“ (Крум Монев пред българския следовател, 1957 г.)

Крум Монев, из „Македония, моята опора“, 1993 г., т. 1⁷⁴

с. 25-26

Ако трябва да бъда верен на себе си (такова е и непоколебимото ми решение), ако трябва да бъда обективен от началото до края по отношение на себе си, то още сега се налага да кажа, че детството ми (ако това изобщо може да се нарече детство) е било само един трагичен епизод от началното ми съществуване, горчива част от моя живот; дълга и непрекъсната верига от страдания и материални лишения, а така също и безбройни ОГОРЧЕНИЯ! Като дете и юноша - нещо като чужда топка, подритвана

⁷⁴ Съществува определен интерес за превеждането им на английски език, което би принесло голяма полза за популяризирането им по света. Желаетелите нека се свържат с Иван Монев на тел. 0896 516 155.

отвсякъде и от почти всички. Не помня детство, не помня детско безгрижие - винаги съм бил като възрастен, макар и все още невръстно дете, винаги ми е възлагана работа, посилна само за възрастни мъже.

с. 26-27

Ние бяхме многодетно семейство (...) още отрано останахме без баща, сираци, а оттам и голямата ни сиромашия. Щом като завърших началното си образование и научих буквите и числата, вместо да отида в прогимназията, както направиха по-голямата част от съучениците ми, моя милост, едва на дванадесет години, стана овчар у чужди хора - цаниха ме за половин година, и то срещу триста и шестдесет лева и за... едно джобно ножче! (...) Не мога вече с точност да си спомня през колко ли поредни къщи бях преминал като овчар (...) Но помня, че бях овчар у едни хора от съседна нам махала, когато ми се падна само за няколко мига да преживея необикновено вълнение (...) по него време, макар и още почти дете, изпитвах болезнена страст изобщо към почти всички видове оръжия. Особено много бях пристрастен към огнестрелните оръжия - за тях душата си бях готов да дам! (...) „Болест” македонска - ще кажат някои си (...) това било съвсем нормално, защото македончетата, независимо от пол и възраст, първото нещо, за което са се хващали, било пушката или револвера на баща си! Па може и наистина да е така, може да са били прави ония шегаджии тогава - наследство проклето, налагано ни постоянно от неумолимите обстоятелства, от условията ни на живот (...). Тогава нито веднъж не си бях пожелавал да намеря някое заровено съкровище, жълтици или пък друго някакво си богатство, а само исках, само копнеех за някакво си оръжие, за някакво си продупчено желязо.

(Малкият Монеv, търсейки пушки на тавана на една къща, намира чанта с документи от ВМРО, скрива ги в една пещера и забравя за тях. Сега се по-късно, когато, макар съвсем невръстен, започва да взема страна в политическите борби в България.)

с. 30

Тогава, през ония смътни времена (...) страната, която моя милост си беше избрал, бе онази, която губеше, която по силата на така стеклите се обстоятелства предварително бе обречена на неминуема гибел.

с. 30-31

Както е известно, през няколко от следващите години новите комунистическо-болшевишки режими в България и Югославия направиха злополучен опит (зад гърба на македонския народ, разбира се) да разрешат по комунистически македонския въпрос на база на Балканската федерация и във вреда на самата Македония, както впоследствие всеки можа да види и разбере; направи се жалък опит (доколкото намеренията са били искрени, това не зная) да се развърже онзи страшен възел, затегнат преди много години от така наречените Велики сили. Тогава същите режими се опитаха да направят и някакво си сближаване между Югославия и България, потърсиха някакъв си Модус Вивенди, така да се каже, помежду си, опитаха се с цената на всичко, разбира се, само от страна на България, но не се получи почти нищо... А пък в нашия край, наричан тогава, за разлика от сега, Пиринска Македония, се говореше повече за маршал Тито и за неговите партизани, отколкото за самата България. Тогава местните комунистически величия, силните на деня, пееха, славеха и величаеха само Тито и всичко югославско! В цяла Пиринска Македония се проведе нещо като референдум⁷⁵ - допитване до населението: дали хората тук се чувстват

⁷⁵ Става въпрос за редовното преброяване на населението през 1946 г., което Монеv бърка с допитване и референдум

като македонци, или пък като българи. По всяка къща специално натоварени лица за тази цел обикаляха и попълваха писмени декларации относно това кой е македонец и кой българин. И по този повод по ония някогашни събития в нашия край искам да кажа, че днес много се спекулира, както обикновено, много се лъже. Днес наляво и надясно се казва, че поради ония тогавашни събития, поради ония „покръствания“ цялото население от Пиринска Македония се било надигнало на БУНТ, всички се противопоставили на онова „помачване“; всички те са избягали едва ли не в гората, само и само да се „запазят“ като българи и да не бъдат „помакедончвани“. Това не е точно така, това е само гола и твърде закъсняла ЛЪЖА! Това не е истина, що се отнася до подавяващата част от населението, по отношение на обикновените хора, които в повечето случаи са се отнасяли с пълно безразличие към въпросите от подобно естество. Колкото пък до ония хора, до отделните единици, които съзнателно и открито изразиха неодобрението си към онова комунистическо начинание, за тях може да се каже следното: някои от тях наистина са се чувствали българи и за нищо на света не са пожелали да стават македонци. Това е безспорна истина и само един идиот може да твърди обратното! Спрямо такива хора наистина се прилагаше насилие, най-различни шантажи и изнудвания, за да бъдат разубеждавани! Имаше и друга категория хора, които също не приемаха онова „покръстване“. За тях обаче ще кажа, че те не бяха против да се наричат македонци въобще, а бяха против това, че тази идея, това начинание идва не от страна на националистите, а от комунистите... Защото според техните разбирания, щом като дадено нещо идва от страна на комунистите, щом като тази идея, така широко и открито се подема от тях, то тука вече има нещо нечисто и коварно, нещо, което на всяка цена трябва се отхвърли и отрече...

„Щом като това е комунистическа инициатива, значи в нея има нещо подло, подозрително и гнило, лъжливо и коварно!“

И така по силата на прословутите Бледски споразумения между Тито и Димитров (така предполагам, че е) по него време в Пиринска Македония пристигнаха учители от съседна Югославия, по-сетне наричани „Титови емисари“, които трябваше ЕЗИКОВО да подготвят нашето население за предстоящото присъединяване към Вардарска Македония. Откриха се македонски книжарници, усилено и открито започна да се говори за отделна македонска нация, за правото на македонския народ за самоопределение, за всичко онова, което дотогава моя милост почти нищо не знаеше. Пристъпи се към усилена подготовка първо за присъединяването на нашия край към Вардарска Македония, а подир това и към проектираната Балканска федерация. И всичко това не можеше да мине незабелязано покрай мене, без да ме докосне.

(Това е по време на културната автономия, тогава в ръцете на Монеv попада списание с поместено стихотворение „Илинденци“.)

с. 32-34

Изпърво и на него погледнах така, както и на всичко останало - прочетох по нещичко тук-там и го захвърлих, Но по-сетне, подир няколко дена, не зная какво и защо ли нещо ме накара отново, и то на няколко пъти поред, да го прочета и СТАНА истинско ЧУДО - както в приказките. Онова стихотворение или поема (...) ме запали като факла (...) Тогава за първи път видях и почувствах цялото величие и кървав ужас на Илинденската кървава епопея в Македония!

И струва ми се, не ще преувелича, ако кажа, че тогава съвсем ненадейно и много бързо у мене настъпи истински прелом, възмъжаване (...). Подир работа в обуцарската ни работилница (...) често пъти излизах въвн от селото, по-далече и в пълно усамотение, повтарях всяка дума и всеки ред от онази поема (...) така неудържимо се вълнувах, че най-накрая дори се и разплаквах, най-накрая плачех със сълзи неутешимо, сякаш че оплаквах злочестата ни Македония!... Може би ще

изглежда почти невероятно, но аз ще си призная, че оттогава насетне аз наистина се почувствах македонец, а не българин, както дотогава.

(Монев намира скритата торба, от която обаче е останало много малко - част от албума на ВМРО с химна „Изгрей, зора на свободата“. Викат го войник в Радомир.)

Обаче ония тогава военни другари, които ми нареждаха да се явя в Радомир, за да изпълня „войнския“ си дълг към България, не са знаели, че моя милост си има вече друга родина, на която се обрича да служи... Тогава (...) аз си имах нова родина и си мислех, че отивайки при Герасим, аз отивам да изпълнявам дълга си към Македония, а не към България (...). Със същата мисъл и по-сетне страдах из смрадливите циментови клетки (...). Трябва още сега да си призная, че ако нямах онази здрава опора, ако нямах злочестната Македония, едва ли щеше да оцелея като човек, който ходи само с двата си крака и (...) не лази!

с. 13

Някъде е към началото, през първите дни, предполагам, на м. януари 1948 г. С един мой селски, с един мой колега по професия тогава (ако може така да се нарече едно момче - дете на седемнадесет години), с което заедно чиракувахме като обущари по него време в с. Гара Пирин и чието име е Лефтер Петров, та с него след предварителна уговорка през една мразовита януарска нощ тръгнахме нагоре; тръгнахме да търсим ОНИЯ, за които навсякъде се говореше, навсякъде се шушукаха почти невероятни неща. Лефтер имаше свой роднина - чичо, при Герасим Тодоров, името на когото беше Кирил Бенгюзов, забегнал преди известно време поради твърде подозрителни причини и доста загадъчни обстоятелства. И така, през онази студена януарска нощ ние двамата тръгнахме по познат ни вече път, без нито за миг да се обърнем назад, без да се замислим сериозно къде сме се насочили и дали наистина сме готови за нелегална дейност при Герасим...

с. 14-15

Вървим по скования от студ черен път (...). Боже, та ние не вървим, както е нормално, а просто летим, летим нагоре към гордия ни Пирин и най-вече все към ония „загадъчни“ за нас страшни мъже. Чувстваме, че сме безсилни да се съпротивяваме на онази невидима сила, която постоянно ни тласка нагоре, все към онази посока. Ах, Пирине, Пирине, милият ми! Ти си ми най-голямата гордост, ти си наша чудна легенда, ти си най-сетне най-големият и хубав бисер върху короната на поробена и разпокъсана Македония! Милата ми планина, по-сетне колко много ми липсваше, по-късно колко много съм тъгувал по тебе и копнял, когато бях вече много далече и с пречупени крила зад железните решетки...

(При първата им среща с Герасим той се опитва да ги разубеди, обяснявайки им колко труден и опасен е животът при него.)

с. 22

- Няма какво повече да му мисля - едва продумах, треперейки като изсъхнал лист от страх да не би пък насила да ни върнат обратно. - Аз открито пред много хора по най-демонстративен начин съм скъсал повиквателната заповед, с която ми се заповядваше да се явя в Седма трудова дружина - гр. Радомир за изпълнение на някакъв си военен дълг към България. Аз съм се заклел, че в българска казарма кракът ми никога няма да стъпи...

(Герасим го прекъсва и се опитва да го убеди да не влиза в четата, но напразно - Монев става четник при Герасим.)

с. 74-75

(Герасим посещава Влахи и се разправя с комунистическите лидери)

Втората ни поредна визита беше при македонскиот учител Макревски... А единствената причина за оноа наше тогавашно посешение при онзи учител беше само неговата извънучителска дейност там и нищо друго, нищо повеќе...

И без предисловия и всякакви други формалности последваха въпросите, задавани от Герасим:

- Даскал Макревски, зашто си изпратен в с. Влахи и какви са преките ви задължения?

- Да учим вашите дечиня на македонски јазик - отврџаа последниот сџвсем спокојно, та даќе и малко предизвикателно.

А на въпроса, поставен от Петър Гърков (тој беше застанал от другата страна), зашто даскал Макревски не се занимава само с даскалската си работа, а се отклонява и навлиза в мрџсното тресавище, откџдето чист не може да се излезе, последниот смотолевн нешто неразбрано, което само тој можа да чуе и разбере. Тогава Герасим му удари два шамара и каза:

- Засега точка на всичко, но ако ни се наложи пак да дојдем, тогава, даскале, може да се сџрдиш само на себе си, не на нас!

А пџк Попето побџрза да му удари само един тупаник. Макревски седна (или пџк падна) на леглото си, пред което беше застанал, и заоглежда с изненада всичко наоколо, сџкаш че все още не можеше да разбере напџлно какво става в стаята му.

- Да седам ли овде, или да си одам, што ќе ми кажете? - попита тој неочаквано.

- Море, седи си, седи си, никој не те пади за това, дека си македонски даскал и дека учиш децата на македонски језик. Ние не за това сме дошли тази вечер, не за това ти ударих два шамара, а за друго! Ти знаеш, че не заради твоя даскалџк те бия, а заради престџпната ти дейност, заради това, че делиш децата на наши и ваши по комунистически, на приятели и врагове. При тебе сме дошли не да ти пречим да учиш децата на македонски језик - това запомни много добре - а да ти кажем повеќе да не ги занимаваш с Тито, с неговите партизани, с Југославия, да не ги занимаваш сџщо и с Георги Димитров и с ОФ-то, сџс Сталин и Русия, а само с Македонија и нейното минало и настояще, което не е чуждо и на нашата борба. Изпџлнявай само учителските си задължения и това, което ние ти нареждаме, тогава никој от нас нищо лошо няма да ти направи...⁷⁶

с. 117, 118, 119

(Монев, криејки се от милиционерските потери, открива, че в книгата, които му са дадени от четата, се сџдржа следното):

Видях познатите ми вече „записки по историјата на древна и сџвременна Македонија“, една доста обемиста тетрадка-дневник, кџдето Герасим беше отбелязал някои по-особени моменти през нелегалниот си живот дотогава. Имаше и едно малко свитџче, печатано на пишешца машина, което ми се стори, че е нешто като проектоустав

⁷⁶ В спомените на Макревски публикувани во Мишо Китановски, Сежавања: Борис Дуцкиновски и Петар Макревски, Две сведоштва – два аманета, „Пирински глас“, Скопје 1998 г., тој споделя за одношенията си с „бандата“ следното: „На еден наставнички состанок се покрена прашањето еден ученик да не добива училишна ужина, затоа што татко му припаѓал на одметнатата банда. Јас на таа одлука се спротивставив... Моите аргументи победија... Една ноќ, на мое големо изненадување ми упадна во станот водачот на одметнатата банда и ми рече: „Даскале, ти си добар човек, слушнав дека си го одбранил моето дете во училиштето, затоа нема да те убијам. Но затоа пак, ти давам рок од еден ден, да го напуштиш Влахи, и да забораиш на работата што ја вршеше овде“. И одметникот се изгуби во ноќта. ... Јас така наоружан се вратив и продолжив со наставата во училиштето но и внимавав да не ми се случи некоја несреќа. По неколку дена стигна известување дека во организираната потеря одметнатата банда била ликвидирана“.

на „ОМ“ (предполагам Обединена Македония). Там намерих и една малка бележчица, с която се нареждаше на Спас (Пашо) Лазаров при първа възможност книгата да се изпратят където трябва „по канален ред“... почнах да прелиствам онази тетрадка-дневник... там прочетох и разбрах, че преди известно време, още през 1947 година, при Герасим беше идвам Михаил Думбалаков от София, който тогава донесъл „записките“ и онзи незавършен проектоустав на нова македонска организация, наречена „ОМ“, а така също и предложения на някои бивши величия от някогашната ВМРО, които настоявали Герасим да се постави на тяхно разположение и от тях да получава указания какво да прави и какво не, те да са определяли насоката и целите на нашето движение. И във връзка със споменатите предложения на ония някогашни величия от ВМРО той беше отбелязал приблизително следното: „Горчиво е миналото ни, горчиви и пресни са спомените от „братската“ помощ на вашата София - грешките на нашите деди и бащи никога не бива да се повтарят занаят.“

с. 135

(„Бандата на Герасим“ е разбита. Монеv е заловен от властта.)

Тъкмо когато си мислех, че щом като съм обезоръжен, друго нещо повече няма какво да се иска от мене, точно тогава разбрах, че започваше другото, по-страшното изпитание - не само физическото ми унищожение, а и моралното разоръжаване, душевното смачкване и безогледното самооплюване! Тогава най-сетне разбрах, че хората, в чиито ръце бях попаднал, преди да обесят жертвата си, морално я обезоръжават и оплюват, та чак след това на въжето окачват онова, което все още е останало, сянката на онзи, който по-преди е бил нещо като човек.

И след грижлива и доста сериозна физическа обработка, започнала още с пристигането ми в училището, след като ония всесилни другари се убедиха, че моя милост от български език почти нищо не разбира, тогава те обърнаха другата страна на тяхната „човечност“...

(Започват да разпитват не само за него, но и за други, като се опитват да го накарат да ги наклевети. Има и идеологически сблъсъци с разпитващите.)

с. 136

- А какво друго сте, ако не стопроцентови разбойници? - прекъсна ме онзи охранен печенег⁷⁷. - Какво друго може да сте, ако не разбойници, а? Може би борци за освобождаване на жална Македония? Продължителни на илинденците, на ВМРО? - Да, точно така! - побързах да му отговоря, сякаш се боях да не закъснея. - Остави тези глупости настрана, това не е лъжица за мръсната ти уста! Каж ми нещо друго, нещо по-скромно! - озъбва ми се друг, който, както личеше, беше следовател от Държавна сигурност, току-що пристигнал отнякъде.

- Каж ми защо избяга при бандита Герасим, кой те подтикна, кой те излъга да отидеш при онзи разбойник? Каж ми кои са ятаците ви от селото, кой е човекът, обещал да ви даде цяла каса германски патрони, това ми каж, а не твоите глупости, не твоята Македония...

И понеже не разполагаха с повече време за чакане, те прибегнаха към бързата процедура и към физическата принуда с надеждата, че така ще успеят по-бързо да ме „изтискат“ и да свършат тяхната си работа. И за да постигнат целта си чрез физическа принуда, ония печенег⁷⁷ взеха, че ме овързаха така здраво с една ортома, взета кой знае откъде, че и Херкулес да бях, пак не ще можеше да се отвържа! А подир тази операция започна и грижливата физическа обработка, като трима юначаги

⁷⁷ Монеv в разказа за онзи период нарича Печенег⁷⁷ българите.

постоянно се сменяваха, за да не се изморят-преуморят, крещейки непрекъснато и силно: „Говори, говори, говори!“

с. 137

... Трябва да се знае и това, че при онзи постоянен физически натиск, при ония безмилостни побоища и нечовешки мъчения човек дори и да не знае нищо, пак ще проговори, пак ще измисли нещо да каже, камо ли пък да знае и да премълчи, да немее. Аз наистина бях в незавидно положение, в крайно неизгодна позиция - нямах почти нищо за разкриване, свързано с хора от селото ми, нямах нищо за казване или поне, ако нещо знаех, това го знаех само аз и можех наистина да мълча. (...) Реших да се ръководя от правилото: Всичко, що само аз зная, е равно на това, че нищо не зная! От само себе си може да се разбере, че никак не ми беше лесно да се придържам строго към гореспоменатото правило (...) когато бях повален на пода, а отгоре ми няколко охранени и силни като бикове мъже удряха непрекъснато с приклади, ровеха с дулата на пушки, лашкайки ме ту на едната страна, ту на другата, повтаряйки: „Не се блъскай бе, говедо, не виждаш ли, спяп ли си!“ Не ми беше приятно и тогава, когато един от печенегите грабна един кухненски нож и почна не на шега да реже палеца на лявата ми ръка и не спре дотогава, докато острието не взе да стърже по костта... Но не можех нищо да направя, не знаех нищо особено, с което, ако го признаех, можеше донейде да омилостивя моите мъчители (...) Последваха няколко поредни смени на тактиката за принуждение, а така също и на главните действащи лица (...).

с. 145

- Ке бегаме ли, или ке се предаваме? Ха-ха-ха! Магаре ке си продам, пицол ке си купам, шума ке ядам, комита ке станам! Ха-ха-ха!... Олеле-мале, ще се пръсна от смях!

„Ах, мръсник, сам свали маската на лицемерието си, сам се разобличи“ - казах си. А как жестоко се човъркаха кървящите ми рани, как безсрамно се гавреха с всичко онова, което тогава за мене беше нещо повече дори и от светиня. (...)

- Ааа, какво виждам! - възкликва отново онзи шоп. - Та вашият „полковник“ толкова беден ли е, че не е могъл да дава по два цървула на бойците си, а един чифт е делял на двамина, а? (...) Типична македонска работа: ако магаре има, то пък самар няма, ако пицол има, то патрони за него няма, ако жена има, пари няма, нали така?

с. 165

Справедливостта изисква да добавя, че след блокадата от най-обикновения жандарин и прислужник, от най-обикновената клечка, та до чак до окръжния началник - всички, които се занимаваха пряко с нас, все бяха от нашия край, всичките се тупаха по гърдите до посиняване, че само те са истински „македонци“, че само те работят за свободата на Македония, а не ние, „бандитите“, не такива като нас „михайловиستي-главорези“! Тогава те, нашите мъчители, по най-бабитски начин заявяваха, че са македонци и се борят за македонска държава, но само в рамките на Балканска федерация и обезателно под ръководството на легендарния партизански водач и най-мъдър държавник маршал Тито! Тогава те всички до един крещяха, че друг път за Македония няма, а и не бива да има... Тежко и горко тогава на всеки от нас, който въпреки окаяното си положение намираше сили у себе си, имаше доблестта да каже, че и той милее за Македония, че страданията и болките понася пак в името на нея!... Тогава, ако някой кажеше, че вижда и други пътища за спасяването на Македония, той не само че биваше налаган без почивки, но така също и анатемосван като най-зъл враг на южнославянското единство... По-сетне, когато отгоре се даде друга команда, други нареждания, че няма македонски народ, няма и македонци, а всички са българи и т.н., тогава нашите по-предишни „македонски патриоти“ веднага направиха „кръгом“

и всички като по дадена команда почнаха пак да крещят: „Няма Македония и няма македонци, а само българи...“

с. 173

(Разпитите продължават в участъка в град Сандански)

После „добрият“ ми българин хвана парчето бял хляб, огледа го грижливо от всичките му страни, огледа и мене, а подир това отново го постави на голата маса. По същия начин постъпи и с дребните рибички, побелели от изобилна сол, огледа ги, скъса донякъде кесийката и така, както си беше, сложи ги на масата при хляба. - Заповядай на скромната вечеря, на това, що бог ни е дал... Искрено съжалявам, че не мога по това време на нощта да ти предложа нещо по-хубаво да си хапнеш, за да се подкрепиш. (...)

с. 174

„Боже, колко добър човек! - едва не извиках. - Ако всичките комунисти са като този човек, така добри и състрадателни, то не може да има никакво съмнение, че бъдещето принадлежи на тях и на тяхната идеология, спасението на човечеството ще дойде от тези хора!“ (...) Подир още няколко любезни покани най-после се реших (...) И само от чувство за благоприличие, а не от някакви си други съображения, въпреки силния ми глад аз започнах да дъвча като човек и да преглъщам бавно (...) А пък мургавият господин побърза да ми се извини (нарочно, за притъпяване на вниманието ми), че не се е погрижил за „студена водица“, и без да чака каквато и да е реакция от моя страна, грабна една шарена стомна, която не зная откъде ли се взе тогава, и лично отиде да я напълни от чешмата на двора... Боже велики, каква трогателна загриженост! (...) Моят „благодетел“ се върна обратно с шарената стомна в ръка, тропна я лекичко върху масата и от нея изплиска малко вода, за да видя, че не е празна, а е напълнена чак догоре... Всичко е било предвидено, всичко е било пресметнато, и то с най-големи подробности! (...)

- А сега, моля ти се най-приятелски, изяж всичко, и то колкото се може по-бързо, защото се боя да не би пък някой по-голям от мене началник да ме изненада и да види, че съм ти дал ядене. (...)

Силата на страшния глад беше притъпила всякакви други чувства у мене, а колебанието ми отдавна изчезнало: сграбеният с двете ръце бял хляб изчезваше със светкавична бързина, и то до последната троха, а пък ситните рибички заедно със солта (която не беше малко), и те. И най-накрая, когато всичко свърши, разкъсах наполовина хартиената кесийка, за да се уверя, че вътре някоя рибка все още не се укрива, а по-сетне изтърсих така, направо в устата си, и онази солчица, за да не остане никаква следа от каквото и да е ядене, както беше пожелал все още „добрият“ ми човек...

И след като всичко изчезна без остатък, както искаше онзи другар, съвсем естествено беше да посегна и на стомната със студената вода (...) там ударих на камък, както се казва. Останах истински учуден и смаян, когато видях „добрият“ как грабна онази шарена стомна и с все сила през прозореца я запрати навън и чух как тя падна долу на двора и се строши (...) Идваше ми да се изсмея с все сила на онази „глупост“: На хляба прахосници, а на водата пък - скъперници!

- Ха-ха-ха! - изпревари ме със смеха си онзи, който веднага се преобрази и стана още по-страшен за гледане, отколкото беше по-преди. - Хвана ли се, мръсно кученце, хвана ли се най-сетне? Ха-ха-ха... Отсега нататък ще ни отговаряш само с „да“ и никога вече с „не“! Само с „да“ на всичките ни въпроси, така да знаеш, македонско чучело! - озъби ми се онзи идиот, който ставаше все по-страшен. (...)

с. 176

И в онзи момент на изумление като глутница вълци в кабинета нахълтаха предишните ми побойници и, тържествувайки за успеха си, те заедно с моя „доброжелател“ започнаха сатанински да се смеят и да играят от садистична наслада.

- Най-сетне се хвана в капана - завикаха всичките едновременно. - Хитрата сврака - с двата крака! Ха-ха-ха!. (...)

А през него време, докато все още се чудех на какво ония джелати се радват толкова много, тогава изгълтаната солена риба, а така също и солта от кесийката почнаха доста усилено да действат като истинска отрова, те почнаха да вършат онази работа, която господата не можах да извършат по друг начин.

(Монев започва да чувства ужасни болки в стомаха и усеща, че волята му го напуска и всеки момент ще се предаде. Инквизиторите му обясняват, че след само още няколко минути солта ще пробие червата и вредата ще е непоправима; поставят пред очите му кана студена вода и следователят Миладинов започва да я излива в чаша и да я връща обратно. Почти готов да се подчини, Монев се сеца за чешмата в двора на милицията и симулира пристъп на разстройство. Изпращат го до тоалетната с един жандар - пътят минава покрай чешмата с корито мръсна вода.)

И минавайки покрай чешмата, кранчето на която беше затворено, видях, че циментовото корито е пълно догоре с мръсна вода, останала от вечерта, когато жандарите се бяха мили преди вечеря. Точно пред циментовото корито симулирах препъване и падане, а след това се хванах за него и със светкавична бързина гмурнах цялата си глава в мръсната и сапунена вода. И докато жандаринът разбере какво става, аз смучех, смучех от мръсната вода. После той извика, че ще ме застреля, че с щика ще ме промуши, ала аз не обръщах никакво внимание на предупрежденията му, дори не го чувах, а само смучех, смучех... И най-накрая той изпълни закана си - на няколко пъти поред ме „боцна“ с онази руска отвертка, хвана ме с двете си ръце и с все сила ме отскубна от голямото циментово корито.

- Бише мръсно, бише мръсно, аз ќе те науча тебе!

И докато той мърмореше и ме наричаше „бише“, аз отново се отскубнах от ръцете му и пак се хвърлих към коритото, хванах се като пиявица за него и отново засмуках сапунената помия, усещайки как от време на време през гърлото ми преминаваха големи храчки, които се хлъзгаха като голи охлюви! Но тогава, в онзи момент, тази „дреболия“ за мен нямаше никакво значение, това минаваше почти незабелязано, по-важното беше, че стомахът ми се пълни с някаква си течност, която можеше да загаси страшния пожар, който бушуваше вътре (...). И докато не се надух като голяма родопска гайда, докато мръсната вода не достигна до горния край на гърлото ми, докато не преля през устата ми навън, ръцете ми не се пуснаха от коритото, а аз не се помръднах нито с милиметър въпреки ударите с приклада на винтовката и боцканията с руския щик!...

- Айде сега на нужнико бе, смрадливо бише! - забута ме жандаринът.

- Гладен на клозет не ходи! - казах му в отговор и тръгнах обратно към мъчителите си, към следващите изпитания.

(По пътя Монев повръща и така се избавя от солта. Вбесен, следователят започва да го бие и крещи.)

- Твоята мама комитска, мамичката ти македонска ще разплача ей сега... Твоята мила мамица ще... Ще те изям с дрехите, с всичките ти парцали, ей, куче! И всичките ония ругатни и псувни на майка македонска, всичко, което печенегата

изстрелваше пред следователя Миладинов, пред онзи мой „съотечественик“, който само преди няколко дена ми беше заявил, че ще застреля всекиго, който би напуснал майка македонска, тогава мълчеше като статуя, мълчеше и гледаше с тъпа, животинска невъзмутимост!

с. 181

(...) Доколкото си спомням, следствието ни продължи повече от три месеца, през което време имах още не една и две изненади, а много, и то най-разнообразни, коренно различни една от друга. Имаше стоене прав до стената по цели денонощия, докато човек изгуби съзнание и не може повече да стои; имаше крепене на стената с глава, със силно опънати назад крака и ръце на кръста, стоене до стената с главата надолу, превръщане на очните кухини в пепелници, биене с тънки пръчки, и то по най-уязвимите места, и много, много други най-съвършени методи и начини за изтръгване не на безспорни истини, а за изтръгване на възмутителни лъжи и инсинуации. Изпитвах се всички средства и методи, с които се разполагаше, докато най-накрая се стигне до оформянето на що-годе приемливи показания, които „законно“ да оправдаят предварително определените ни присъди. И във връзка с това за себе си ще кажа, че общо взето съм доволен от онова, с което ме представиха пред кукления им съд. Моите окончателни показания, писани от един милиционер поради пребитата ми ръка, който, както по всичко личеше, беше по-неграмотен дори от мене, не ме поставяха в неудобно положение спрямо останалите подсъдими; доволен от себе си съм и за това, че с нищо на никого не навредих, на никого неприятности не причиних, а обратното - там, дето това беше възможно, с нещо помогнах, с нещо облекчавах. В това отношение съвестта ми беше спокойна, от никого за нищо не съм се срамувал...

с. 182

(...) ...понякога в отричанията си стигах и до абсурдни положения, до комични моменти...

- Значи да участваш в убийството и заравянето на човек, извършено преди няколко месеца, това си забравил да споменеш в показанията си, а да ми дрънкаш разни глупости, да ми казваш, че еди-кога си и еди-къде си прал смрадливите си чорапи, кога си кърпил парцалите си, това не си забравил, така ли?... - крещи ми с все сила следователят Миладинов при едно доизясняване.

с. 183

(...) И още незавършило следствието ни, при още много привиквания за справки и доуточнявания, съвсем неочаквано от онези мазета в гр. Св. Врач ненадейно ни преместиха в турския затвор на град Горна Джумая. И там също следствието продължи още доста време, и там привикванията за справки и доуточнявания не спираха, както на нас ни се искаше. И там най-сетне всичко си продължи така, както си беше в гр. Свети Врач, всичко си продължи да си върви постарому, по утъпкания вече път, сякаш че всесилните властници все още не се бяха наиграли на онзи вид „спорт“, на онази игра без правила.

с. 184

(...) И в онази четвърта килия умря в страшни мъки и страдания бай Петър Донков от с. Оцава, първата ни жертва вследствие на жестоките побоища и постоянни изтезания. Умря си човекът без съд и присъда в страшни мъки, и то пред очите на всички ни, без някой с нещо да му помогне, без да може по някакъв си начин страданията му да облекчи. Той умря там и по силата на тогавашните закони, останали от бившите режими, трупът му беше предаден на близките му - все пак малка утеха, защото е намерил покой в родната си земя, в гробищата, дето са погребани негови близки и роднини...

с. 187

(...) Повече от очевидно ставаше, че ония садисти с неограничена власт искаха от всички ни да направят напълно безволеви същества, жалки човечета, каещи се клетници и молещи вече не за друго, не за нещо повече, а само да останат живи, независимо къде и при какви условия. Желанието на мъчителите беше да ни видят паднали на колене или по корем - като някогашните роби пред господарите си, те искаха да ни видят влачещи се по корем като пребити влечуги; най-сетне те искаха да ни видят в положението на всичко друго, но не и прави на крака като нормални човешки същества. И още сега ще кажа, колкото и да не ми се иска това, още сега ще призная, че ония властелини тогава постигнаха почти всичко, що си бяха пожелали по отношение на нас, защото преди всичко те разполагаха с неограничена власт над арестантите, с всичко необходимо първо да ни превърнат в мека глина, а след това и в палячовци, в най-различни играчки и за посмешище на всички.

с. 190

(...) И струва ми се, че на земята едва ли има други хора, които повече да познават силата на страха, отколкото комунистите. И повече от убеден съм, че този страшен бич никъде по света не се използва така сполучливо и резултатно, както при болшевиките, както при поклонниците на земните богове: Маркс, Енгелс, Ленин и Сталин...

(...) „Милост, милост, милост просете - там е вашето спасение!“ - това постоянно ни се натрапваше от всеки що-годе началник, дори и от най-обикновения жандарин.

А ето вече и обвинителните актове, ето и ония нагледни огледала, така да се каже, на които всеки вече можеше да се огледа, да се види до каква степен е обезобразен и очернен повече и от самия дявол... Обвинителният ни акт беше доста обемисто, подобно на западно списание прокурорско творение, където са отразени всичките обвинения; където са упоменати всичките ни „грехове“ спрямо „народната“ власт, всичките ни „злодеяния“ срещу народа и родината. И най-важното за болшевишките ни управници, най-страшното плашило, с което по него време (па и по-сетне) узурпаторите си служеха: с много малко изключения всички сме направени „бивши“ членове на ВМРО - Иван Михайлов! Всички, с малки изключения, сме „главорези-михайловисти“ или пък някакви други страшни врагове.

с. 212

(...) ...с малки изключения всичките сме „членове“ на ВМРО (Иван Михайлов) и болшинството сме подведени по чл. 1, II от ЗЗНВ (Закона за защита на народната власт - б. С.С.) - смърт, или пък в най-добрия случай - доживотна присъда!

ВМРО - нека народът да види истинските лица на новите борци за свободата на Македония, нека хората от Пиринския край да разберат кои и какви са били нелегалните начело с Герасим Тодоров! - ето накратко какво се беше целяло с онова пояснение: „бивши членове на ВМРО, михайловистки главорези“...

с. 214

(...) ...преди да се извърши онзи съдебен ритуал... над всички ни се извърши една поредна гавра, още едно „узаконяване“ на изтръгнатите по насилствен начин самопризнания по време на следствието ни. Една сутрин всички подсъдими един по един минахме пред „комисия“, съставена от „видни“ граждани на гр. Горна Джумая, пред която всеки от нас трябваше да заяви, че самопризнанията си е направил „доброволно“, без физически или морални насилия от страна на следствените органи, и за верността на което всеки окаяник се подписва на лист хартия - нещо като клетвена декларация. И с подписите си ние трябваше да лъжем, да удостоверяваме,

че не сме подлагани на каквито и да са насилия, че никой от нас не е принуждаван да признава неизвършени грехове и т.н. И когато един „другар“, седящ на масата, ми прочете хартиятката - клетвена декларация, и ме подкани да я подписам, аз му казах, че ръката ми е пребита и не мога да държа писалката, следователно не мога да сложа подписа си...

- Как така, кой те е пребил? - сопна ми се той, престорено изненадан.

- Ами вчера се подхлъзнах на заледеното дворче на затвора, та там се пребих...

- Абе ти, изглежда, не си с всичкия си, а? За какъв лед бълнуваш сега, в началото на месец юни? Изглежда, че нещо ти липсва, нещо не е в ред, нали така?

- Хайде, хайде, стига! Ако сега няма лед, все някога е имало! - обажда се набързо един друг, за да сложи край на неудобството, в което изпаднахме.

И доколкото все още си спомням, онова привикване и подписването на онази никому ненужна декларация станаха причина за големи неприятности на някои от арестантите, които с цялата си наивност бяха помислили, че пред тази „неутрална“ комисия ще може да се каже истината и да се отрекат лъжливите признания, изтръгнати с насилие и принуда... Ох, боже, колко скъпо, на колко висока цена те заплатиха още през същата нощ за наивността си, когато отново бяха викани на разпити и принуждавани да потвърдят дадените от по-рано показания!

Така онази комисия послужи за нещо като сито и последна проверка на господата от Държавна сигурност за предварително отсяване... и последно изпитание на ефикасността на тяхната продължителна и грижлива обработка върху жертвите си, които наскоро трябваше да бъдат изправени пред техните марионетки-съдии за узаконяване на предварително определените ни вече присъди.

с. 233, 235, 236

(Присъдата, съдът в Св. Врач)

И най-накрая дойде и многоочакваният финал, колкото и страшен и мъчителен да беше той.

„В името на народа и на Народна република България, съдът постановява:

...

3. „Крум Солунов Монеv (поради непълнолетие) осъжда се на петнадесет години строг тъмничен затвор, лишаване от граждански и политически права за двадесет години...“

...

Когато се четяха присъдите ни, в залата имаше слабо негодувание, тропане с крака по пода, шушукане и скърцане на столовете - нещо, което принуди прокурора на няколко пъти поред да вика за тишина

с. 239

(В изчакване решението на Върховния съд - старият турски затвор в Горна Джумая)

Между ония осемдесет и няколко осъдени вече души, набутани в смрадливата и тъмна дупка, наричана четвърта килия на турския зандан, от време на време възникваха и спорове...

- Ако вие, господин лесничей, съжалявате, че безпричинно сте попаднали тука, между нас, македонците, защото мястото ви наистина не е при нас, ако само една случайност, просто трагично стечение на обстоятелствата е станало причина да попаднеш в затвора, то трябва да знаеш, че с мене не е така. Трябва да ти кажа, че аз много добре съм знаел какво върша и за какво съм го извършил. Знаел съм също и това какво ме очаква, ако попадна в ръцете на Държавна сигурност и в затвора! Знай,

че аз не съжалявам задето са ми окачили тази тежка верига - готов съм и още на две, на три като тази. Не съжалявам, защото винаги съм знаел, че за освобождението на Македония са нужни планини от отрязани човешки глави, цели потоци от кръв и сълзи. И тъй като предварително съм знаел за всичко това, ето и защо не съжалявам за нищо. Дори и тази тежка и ръждясала верига не ми тежи, не ме измъчва! Нищо повече - гордея се, искрено се радвам, че и аз, макар с мъничко, и аз с нещо съм допринесъл и допринасям за поддържане на свещения огън на свободата, който все някога ще пламне и ще изпепели всичките мръсни ръце, които сега стискат за гърлото злочестата ни родина Македония, амин! - чувам прегракналия глас на свещеника Джолев, осъден на смърт чрез обесване и окован в тежка верига, която от време на време подрънчаваше зловеццо.

- Златна ти уста, дедо попе! Чул те господ! Бог да те поживи!... Нека такива като тебе да се раждат безброй из Македония! - провикват се някои от мрачните и вонящи ъгли на килията.

Има и спонтанни ръкопляскания, има и общо настръхване...

Лесничеят Чиков от с. Рила, Дупнишко, наистина случайно беше попаднал сред нас.
с. 253, 254, 255

Към края на престоя ни в турския затвор усилено се заговори, че в скоро време щели да ни преместят из вътрешността на страната, на по-сигурно място и против всякакви евентуалности; понесоха се слухове, че ще ни преместват, за да сме по-далече от Македония, от нашия край.

Със или без нашето желание и съгласие, престоят ни в онзи стар турски затвор стигна до своя неизбежен край, също така и престоят ни на родна земя завърши... Една сутрин, някъде към края на месец август 1948 година, по списък споменаха имената на почти всички обитатели на четвърта килия... И когато се наредихме на онова малко дворче, групата изглеждаше доста внушителна - повече от сто и двадесет осъдени души! Голяма пратка от „дива“ Македония, предназначена за втория централен и дисциплинарен затвор в гр. Сливен, където трябваше да ни „облагородяват“, да ни „цивилизоват“ по комунистически, по сталински...

Повече от очевидно ставаше вече, че е ударил часът, когато всеки от нас трябваше посвоему да се сбогува с родния си край, с Македония, и да потегли надалече, надалече, където ще живее само със спомените си за всичко онова, което е оставено, за всичко скъпо и познато; ударил беше вече часът, когато всеки от нас трябваше да каже: „Сбогом, роден край, сбогом, Македонийо, ние сме достойни за сполетялата ни участ, за нашето нещастие; ние заслужено получихме полагащото ни се страдание... щом като не сме знаели как да се борим и да умираме за тебе, скъпа родино! Прощавай, Македонийо мила, ние се оказахме недостойни за тебе, но дано следващите твои чедра да са на необходимата висота и по-достойни от нас, за да изпълнят дълга си към тебе така, както ти заслужаваш! Сбогом, скъпа родино и прости ни!“

ДОКУМЕНТИ ОТ ДЕЛОТО

Из карта за обвиняемо лице на Крум Монев

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

КАРТА

НА ОБВИНЯЕМОТО ЛИЦЕ

....

1. Име и презиме: Крум Солунов Монев

...

3. *Възраст* - роден на 10 ден III месец 1927 г.
4. *Месторождение* - с. Ощава
5. *Постоянно местожителство* - с. Горна Градешница, околия Св. Врач
6. *Народност* - македонец
7. *Поданство* - българско
8. *Вяра* - изт. православен

ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ

_____ 1948 година

Подписаният Георги Василев Давидов и-р ДС съставих настоящия протокол, като разпитах лицата:

Именувам се свещ. Иван Илиев Джолев, родом от с. Голешево, Св. Врачко, на 28.VII.1908 година, жител на с. Влахи, Св. Врачко, по народност македонец, неосъждан, грамотен, източноправославен, казвам следното:

Като ученик в семинарията ревностно членувах в македонската младежка организация. През ваканциите редовно посещавах събранията, четях реферати и организирах младежите. Най-главната тема при говоренето се състоеше в това, че Македония ще бъде самостоятелна, независима, с политически граници България, Гърция, Сърбия и Турция. Най-умният ръководител на македонската организация е Иван Михайлов, който ще изведе Македония на спасителния бряг. Величаех Бог като Бог - винаги четех македонската литература, препоръчана от македонската организация. Преврата на 19 май 1934 г. посрещнах с омраза, загдето разтури македонската организация, но все пак бях с надежда, че рано или късно ще се осъществи мечтаната идея. Войната през 1941 г. посрещнах с най-голема радост, като виждах в тази война, че Македония ще получи своята свобода. Но победата на съюзниците СССР, Англия и Америка посрещнах с огорчение⁷⁸...

ИЗ ПОКАЗАНИЯ НА ОТЕЦ ДЖОЛЕВ НА ПРОЦЕСА В СВЕТИ ВРАЧ 1948 г. (с. 53)

Свещ. Иван Илиев Джолев: И аз сметнах, че е необходимо създаването на диверсионна група за по-бързото сваляне на властта на ОФ... Като ученик в семинарията членувах в младежката ВМРО и четех такива реферати и литература. Преди 9.IX.1944 г. аз сметах, че войната ще се спечели от Германия, и след 9.IX.1944 г. аз помислих, че Македония е изгубена отново, но впоследствие, като видех свободата в Вардарска и Пиринска Македония, се зарадвах отново...

ИЗ ПОКАЗАНИЯ НА МИХАИЛ ДУМБАЛАКОВ, СВЕТИ ВРАЧ 1948 г. (с. 56)

Аз исках Македония да бъде независима и самостоятелна като цяло. Бил съм и сега съм за създаването на една независима Македония. Една Балканска федерация е наложителна за момента.

⁷⁸ В последното изречение става дума за нападението на Италия срещу Гърция и на Германия срещу Югославия, и надеждата, която имали във връзка с това част от бившите членове на михайловистката ВМРО, че накрая ще се създаде независима македонска държава с германска помощ.

ИЗ СВИДЕТЕЛСТВОТО НА МАКЕДОНСКИЯ УЧИТЕЛ ВЪВ ВЛАХИ ПЕТЪР МИЛУШЕВ МАКРЕВСКИ⁷⁹ НА ПРОЦЕСА В СВЕТИ ВРАЧ 1948 г. (с. 59)

Като учител по македонски език аз постъпих в село Влахи, Св. Врачко, без да знам, че там съществува некаква терористическа банда... На 12.II. т.г. отидохме на седенка в Йордан Руйчев и на седенката влезохме по едно време Герасим Тодоров и Петър Гърков и веднага ме попитаха кой съм аз и откъде съм дошел, и веднага Петър Гърков започна да ме бие и ми удари и няколко приклада с пушката си. Герасим пък Тодоров започна да бие Йордан Руйчев и от последния започнаха да течат кръви. След това Герасим започна да ми говори да се откажа от маркс-ленинизма и да работя не за Титова и Димитровска Македония, а за автономна Македония. Каза, че в Украйна имало сега въстание и скоро властта и у нас щела да падне и по-скоро да съм се махнал от този край и да съм си отишел в Македония. Каза, ако искам да остана във Влахи, то да бъда не активен, а крайно пасивен елемент. Аз излезох от къщата и Герасим след мене и ми каза да си дам парите. Аз му казах, че няма, но той пак настоя със закани и ми взе 4500 лева пари. Пита ме дали имам револвер и след като казах, че нямам такъв, той ме върза, и върза и директора, и хазайката. На другия ден разбрах, че не само аз, а всички учители по македонски език са били връзвани⁸⁰. В селото лицата, които се противопоставяха на моята дейност, бяха свещеника Джолев и Йордан Христов Ангелов (Даскала).

ОТ ОБВИНЕНИЕТО ПРОТИВ „БАНДАТА НА ГЕРАСИМ”⁸¹

1. Михаил Атанасов Думбалаков, родом от с. Суха, Солунско (Македония, живущ в гр. София, българин, грамотен... журналист; 66 год., по чл. 1, ал. II и 4 от ЗЗНВ. (...)

3. Асен Михайлов Иванов, от с. Ощава, Светиврачко, 42-годишен, грамотен... българин, кръчмар... по чл. 1, ал. I от ЗЗНВ, чл. 9, ал. I от ЗЗНВ, във връзка с чл. 48 от Н.З.

4. Крум Солунов Монеv от с. Горна Градешница, Светиврачко, на 20 години, македонец... общар... по чл. 1, ал. II и чл. 4 от ЗЗНВ.

5. Димитър Василев Йосифов от с. Влахи, Светиврачко, 41 год., българин... полуграмотен, воденичар... по чл. 1, ал. II и чл. 4 от ЗЗНВ.

6. Свилен Илиев Божинов от с. Джигурово, Светиврачко, 44-годишен, българин... грамотен... по чл. 1, ал. I и чл. 4 от ЗЗНВ и чл. 324 Н.З. (...)

8. Лефтер Петров Николов... 18 години, македонец... грамотен... по чл. 1, ал. II ЗЗНВ, чл. 247, ал. II + 51, пс 1 и 324 от НЗ.

9. Ангел Тодоров Божинов... 42 години, македонец, грамотен... по чл. 1, ал. II и 4 от ЗЗНВ и чл. 324 НЗ. (...)

⁷⁹ В България доста се спекулира с „побоя” над македонския учител с цел да се докаже, че групата на Герасим се борела против македонската културна автономия. Макревски обаче, както се вижда, се озовава случайно на пътя на групата, а не е търсен специално и не е пребит, а му са ударени два шамара според спомените на Монеv или е ударен два пъти с приклад според неговото и на други свидетелство на процеса, без да му се причинят наранявания. При това причината е неговото обвързване с местните комунистически функционери и власт, срещу които хората на Герасим се борят. Според собственото му свидетелство на процеса привържениците на Герасим са му пречели на желанието да работи в младежката организация, а не на работата му като македонски учител. Групата на Герасим е била до голяма степен спонтанна съпротива на местните хора срещу комунистическата власт и както се вижда и от тук публикуваните документи, сред тях е имало както хора с македонско, така и такива с българско самосъзнание.

⁸⁰ Това твърдение на Макревски не се потвърждава от свидетелствата на другите учители или в спомените.

⁸¹ Тук се цитира, за да се види самосъзнанието на членовете на групата и техните помощници. Очевидно е, че те са имали различно самосъзнание и че деклариранието е било свободно и отразява реалността.

46. Свещеник Иван Илиев Джолев от с. Голишево... на 40 години, македонец... свещеник... по чл. 8 от ЗЗНВ.

47. Иван Николов Врънков от с. Сенокос... на 40 години, македонец, слабограмотен... земеделец... по чл. 8 от ЗЗНВ.

48. Ане Ефтимов Андреев от с. Влахи... на 27 години... грамотен ... македонец... по чл. 8 от ЗЗНВ.

49. Лазар Илиев Кюпев от с. Брежани... на 40 години... слабограмотен... българин, чиновник... по чл. 8 от ЗЗНВ.

50. Вангел Тодоров Христов от с. Ощава... на 63 години... грамотен... търговец... по чл. 8 от ЗЗНВ.

51. Кирил Димитров Ризов от с. Влахи... на 28 години, македонец, грамотен... занятие горски милиционер... по чл. 8 от ЗЗНВ.

52. Костадин Спиоров Томов от с. Склаве... 32-годишен... грамотен, македонец, чиновник... по чл 8 на ЗЗНВ.

53. Георги Димитров Илиев от с. Брежани... 20-годишен, българин... по чл. 8 на ЗЗНВ.

54. Илия Петков Георгиев от с. Кресна... 54 години... българин, търговец - земеделец... по чл. 8 на ЗЗНВ.

55. Димитър Стоянов Димитров от с. Горна Градешница... 42-годишен, македонец... грамотен... по чл 5 ЗЗР - БЗНС - Н. Петков, във връзка с чл. 1, ал. I ЗЗНВ.

56. Георги Иванов Спасов от с. Гара Пирин... на 38 години, македонец, грамотен... по чл. 8 ЗЗНВ.

57. Костадин Митров Лъджов от с. Влахи, на 58 години... грамотен... македонец, земеделец... по чл. 8 ЗЗНВ.

Крум Монев, „Македония, моята опора”, том втори

(Втори централен затвор, Сливен, северна килия на осмо отделение, разговор между съкилийниците)

с. 146-150

...направо му обявих, че съм от Пиринска Македония, а не от Пиринския край, както затворниците тогава имаха навика да наричат тази част от Македония. Прибавих и това, че съм съден с така наречената „БАНДА“ на Герасим Тодоров от 1948 година.

- А, значи ти си македонче, нали така? - подхвърли ми той с нескрита ирония.

- Ами да...

- А, ти си от процеса на Чудомир Илиев и д-р Митов, нали? - намеси се друг...

- И те двамата ли се наричат македонци като тебе, а? - запита ме онзи затворник с очилата, гледайки ме с нескрито презрение, а може би и със съжаление.

- Ако много държите на това, тогава питайте самите тях, а не мене! - отвърнах му троснато, без много-много да се церемоня.

- Нито ти, нито те са македонци! Няма македонци, а има само българи от Македония, наши кръвни братя, откъснати насилствено по силата на Берлинския конгрес! Македонците са измислени от комунистите, от предателите на България, от изменниците на националните ни идеали! - изкрещя ми онзи очилат затворник,

пламнал целият, оглеждайки се наоколо, за да види вероятно каква ще бъде реакцията на останалите колеги към неговия неочакван „залп“.

Тогавя за моя изненада... съвсем неочаквано се намеси и генерал Козирев, ала много спокойно, без изблик на националистически емоции.

- Във връзка с Македония и с македонците аз имам доста неприятен, но същевременно много поучителен спомен, останал от неотдавнашното ми минало - заговори той. - Боя се, че с това, което ще кажа сега, може би ще накърня искрените и родолюбиви чувства на мнозина от съкилийниците си тука, но понеже стана дума за една често оспорвана истина, с която така много се злоупотребява където трябва и дето не трябва; понеже стана дума за исторически безспорен факт, който толкова много се изопачава напоследък, иска ми се да споделя тук пред всички ви онова, на което някога лично станах свидетел...

Било в началото на войната, през 40-та година, когато първите германски войски влезли в гр. Струмица, а веднага подир тях дошли и български офицери начело с генерал Козирев. Но преди още да влезнат в града, българските офицери по шосето настигнали разоръжени югославски войници... Козирев проявил любопитство, пожелал да ги поразпита за нещо: откъде са, кога са разоръжени и накъде отиват. Те му казали, че били пленени от германците, но веднага освободени, защото били македонци, а само сърбите оставили като пленници; всички пленници от другите народности бивали освобождавани и си отивали по родните краища. Тогавя генералът нарочно ги попитал:

- Та вие не сте ли българи бе?

- Не - отвърнали всичките едновременно, - ние сме македонци и заради това германците ни освободиха от пленничество!

За мене беше напълно нормално да се чукна по главата, както се казва, и да се запитам: Това ли са нашите родни братя от Македония, за чиято свобода България е проляла толкова много кръв и натрупала планини от човешки кости по ония там голи чукари, а? За тези ли наши братя, които не ни признават дори и за далечни братовчеди, за тях ли...

- Господин генерал, не Ви прави чест, престанете, престанете! - изкрещя съвсем неочаквано затворникът с очилата, пребледнял, задъхващ се. - Простено е на този заблуден хлапак, отровен от комунистическата измама и лъжа... Той може да говори всевъзможни нелепости, но Вие, на Вас българският народ никога няма да Ви прости...

- Чакай бе, Димитре, чакай бе, човек - помъчи се Козарев да поуспокои сънародника си...

После той като допълнение добави и това, че било крайно време да се признае, че картата, на която до неотдавна България е залагала по отношение на Македония, е бита, шансовете за обединение - проиграни, безвъзратно загубени...

Доколкото си спомням, подир генерал Козарев, който каза твърде много, в килията ни настъпи истинско бръмчене, сякаш че беше пчелен кошер... Ще се опитам да предам нещо от онова, което каза дядо Недялко Атанасов, който въпреки доста напредналата си вече възраст все още минаваше за доста авторитетна личност из средите на БЗНС в черния дом. Онзи старец направо без стеснение или заобикалки, направо заяви, че както той, така също и целият БЗНС *винаги* са считали, че Македония е чужда, далечна за България; тя според неговите думи винаги е носила, носи и ще носи за в бъдеще *само* злини и нещастия, неизброими материални и човешки жертви на България.

- Не е имало и не ще има сериозен български държавник, който да не знае, че Македония никога не ще принадлежи на България!...

- Вие, господа, забравяте посрещането ни в Македония като освободители, забравяте цветята, с които ни обсипваха, сълзите от радост на нашите тамошни братя в ония върховни мигове! - последният словесен залп на онзи българин с очилата, който продължаваше да трепери от напрежение.

- И това помним, но не забравяме и изпращането ни от там, от Македония! - продума като че ли на себе си Козарев...

(следва разказ на Щилиян Пенчовски, който през 1934 г. като прокурор в Сливен получава нареждане да екзекутира македонския четник Стратиев, осъден на смърт след 19-майския преврат)

- И знаете ли какво беше последното желание на онзи четник, какви бяха предсмъртните му думи, а? Да се облече в четническата си униформа. И преди да увисне на бесилката, той извика: „Да живее свободна и независима Македония!“ Никога няма да забравя онова страшно тропане по вратите на другите арестанти и целия затвор в знак на протест срещу екзекуцията, срещу убиването на онзи толкова смел и горд македонски родолюбец... Целият затвор кънтеше, тропаше се, викаше се отвсякъде, от всички килии и етажи. Заповядах на войниците от охраната да дадат няколко залпа за сплашване на бунтуващите се затворници, а пък, от друга страна, нека си кажа истината, с ония няколко изстрела исках да почета паметта на увисналия вече на въжето четник - завърши Щилиян Пенчовски...

(Централен затвор - София)

с.161

Вече съм без име: вместо даденото ми от кръстника име моя милост е № 3948

с. 179-181

(Монев е вкаран в режимното отделение)

В него време в режимното отделение имаше много затворници със смъртни присъди, някои от които поради дългото и мъчително чакане на екзекуция бяха се побъркали вече...

- Кажу какво ти чукаше онзи гад от съседната килия и какво ти му отговори? - завика един от копоите, сграбчвайки ме с голямата си лапа за шията и почна да ме стиска с все сила, да ме души.

- Никой нищо не ми е казал, и никой не ми е чукал - едва промълвих и се помъчих да си поема поне малко въздух... Когато се „събудих“, видях се проснат на циментовия под, целият окървавен и с поизмачкани пръсти на ръцете ми. Злодеите ме бяха ритали, ритали, мачкали бяха пръстите на ръцете ми така, сякаш че са стъпвали по ролкови лагери! (...)

Страшни, неподдаващи се на описание бяха ония тогавашни нощи - нощи на екзекуции и на непрестанни викания и стенания, на сърцераздирателни писъци и охкания. Това беше истински земен ад... А какво да кажа, за кой ли пореден път да споменавам страшния глад, онзи постоянен бич, който денонощно ни шибаше. Денонощно покой не ми даваше, сякаш че бях вече пришпорено добиче, а не човешко същество... бях много слабо облечен и липсата на каквито и да са постелки и завивки, и много студеното време, с една дума - всичко се беше нагласило така, че винаги да бъде в моя вреда...

с. 184-185

Беше някъде към края на месец декември... 1951 година... през една необикновено студена нощ (в режимното отделение всички нощи са студени) желязната решетка издрънча и много човешки крака затропаха из коридора. И не след много желязната врата на моята студена килия внезапно се отвори и вътре нахълтаха неколцина униформени надзиратели и двама или трима цивилни господа. Единият от надзирателите ми заповяда да просна напред и двете си ръце, а друг веднага ми постави лъскави белезници и ме загледа свирепо, кръвнишки, като хищник... Тогава един от цивилните баровци ми поднесе някакъв си лист с изписани по него редове и ми каза да го подпиша без излишни дърпания, защото всяка съпротива била безсмислена и можела само да усложни края на живота ми....

- Какво да се прави, много съжаляваме, но молбата ви за помилване до президиума на Народното събрание е отхвърлена и смъртната присъда потвърдена. За съжаление на нас се падна тази тъжна задача...

- Що да се прави, служебни задължения! - продума другият господин.

- Много съжаляваме, но нищо от нас не зависи...

- Но как така - извиках с все сила, - тука има някаква грешка, недоразумение... Моята присъда е окончателна още преди години и не е смъртна, а петнадесет години строг тъмничен затвор!...

Тогава рицарите на смъртта се спогледаха, казаха си нещо тихичко, попитаха ме как се казвам, защо по-конкретно съм осъден и как съм попаднал в режимното отделение и откога. Подир това след едно „Хмм“ всички излезнаха вън от килията, вратата се затвори и те продължиха в „дълбочина“ на отделението...

И сега все още от време на време се питам дали през онази нощ ония убийци наистина се бяха заблудили, нахълтвайки в моята килия посред нощ, или пък нарочно ми изиграха онзи номер, за да изпробват силата на нервите ми. (...)

(Затворът в Шумен. При редовните подигравки в затвора с македонците един пита Монев, ако паднат комунистите, за коя българска партия ще гласува в Пиринския край)

с. 226

Отговорих му така, както му беше редно: не храня симпатии нито към една политическа партия в България; желанието ми е не да предпочитам едни или други български управници, а пълно освобождаване от *всичко* българско, от *всчко* онова, което ни свързва с България.

- Бре, та ти си отишел много далече в твоя антибългаризъм! - възкликна той, леко почервенял - А какво ще стане с ония ваши сънародници от Македония, които по един или друг начин са свързани и изпитват синовна обич към България? Де ще денете привържениците, българофилите от Македония, ако някога успеете да създадете отделна македонска държава, а?

- Много просто - отвърщам му веднага, - ако от мен се пита, ще кажа: „Който се чувства „нераздено“ с България, Гърция или със Сърбия, да си отиде там, където му харесва!“ Ако на мене се позволи да решавам съдбата на такива „фили“, нито за минута не ще се колебая да ги предам даром...

(В знак на протест за затварянето си без писмена заповед в режимното отделение Монев започва гладна стачка)

с. 238-239

И заредиха се дни на пълно гладуване, на непоносими мъки в онази тъмна дупка, заредиха се дни на глупаво, ала трескаво очакване...

И вместо „анкетна“ комисия, вместо прокурор и разследвания за произволите на началник Владо Иванов един ден в карцера влиза онова джудже в униформа на капитан от МВР... въоръжено с дебела тояга в ръка и придружаван от двама други копои, и без да каже нито една дума, почва да ми нанася удари където му падне, крещейки като луд:

- На ти тебе гладна стачка, на ти стачка, на, на!... А умри де, умри от глад! Гад, паразит, предател, македонско чучело, отвратителна твар!... И да умреш от глад, тука никой нема да те види, никой нищо за тебе няма да узнае... Да не си въобразяваш, че с това ще нарушиш храносмилнето ми или апетита ми, да не мислиш, че нощеска няма да спя спокойно, а? Куче мръсно, главата ти ще строша! Стачкуваш, а? Ха-ха-ха!...

И като че ли нарочно, за да му напомнят, че не е без свидетели, арестантите от другите карцери заудряха с капациите на чугунените кофи по вратите, и то така силно, че цялото подземие закънтя... Отвсякъде започнаха да се чуват гласове:

- Убийци, убийци, не ви ли стига кръвта... Спрете, спрете! Не ви ли се втръсна от пролятата досега човешка кръв, та още искате? Долу тиранията!

Милите ми братя по съдба, нито аз тях познавах, нито пък те мене, защото бяхме от различни етажи и отделения, от различни краища, събрани там, за да умрем и да не пречим на тираните в грабителските им набези. Те удряха по вратите на карцерите с все сила, а когато онова джудже започна да отваря поред бетонните клетки и питаше защо е това чуване, те всички с престорена изненада отвърщаха, че не е имало такова нещо. (...)

с. 239-241

Помня, когато изтече срокът на наказанието ми, наложено от онова жестоко и садистично капитанче, и жандарин ме изведе от подземията и успях да се дотъртя до отделението... Онзи ден беше някакъв си религиозен празник, но какъв точно, не си... по-същественото беше това, че бе празник, някакъв по-особен божий ден... През многогодишния си затворнически живот не помня да съм имал друг подобен ден, не зная друг път да съм ставал свидетел на толкова непринудена атмосфера в килия със затворници; не помня такава близост помежду ни, сякаш беше настъпил момент на великото ЕДИНЕНИЕ на всички хора по целия свят! В килията ни царуваше такъв дух, който, макар и за съвсем малко, преобразява хората, прави ги по-човечни и по-близки; тогава, макар и за сравнително малко време, ние се чувствахме като откъснати от суровата действителност и се бяхме пренесли в по-различен от земния свят. Такива мигове могат *само* да се изживяват, а не да се разказват устно или писмено.

Един от новите съкилийници, някогашен семинарист, отслужи нещо като литургия в килията, запали няколко свецици, изпя няколко черковни песни и отправи молба към ВСЕВИШНИЯ да не забравя бедните и страдащите по грешната земя. Аз нямам думи, нямам сили да предам онова необикновено, онова тайнствено, което намирахме в черковните песни и най-вече в ония мънички пламъчета, които леко се наклоняваха ту към едната страна, ту към другата, сякаш че бяха мънички същества, кланящи се на невидими духове. Сега не съм в състояние да предам онова величествено и тайнствено, което се криеше в отправените към тавана погледи на някогашния семинарист, не мога да изкажа ония чувства на умиление, които тогава изпитвах, всичко онова, което ме караше да се разплача и през сълзи да си шепна:

- Боже, ако ти наистина си всемогъщ и справедлив, ако ти си такъв, какъвто те зная от детските си години, то, моля те, всемогъщи боже, направи така, че на земята да настъпят велики промени, направи така, че човекът да се освободи от всичко порочно, от алчността и ненавистта си, от всичко онова, което го ръфа и разкъсва.

И като допълнение, или по-скоро да се предаде реалност на онази мистичност, в средата на килията върху постлан вестник бяха поставени някакви сухи сладки и - о, боже, не е за вярване на очите, нещо невероятно - едно три-четирикилограмово печено прасенце с вирнати нагоре ушички!... Двама от съкилийниците ми предишния ден бяха имали свиждане с близките си, благодарение на което се дължеше и онова чудо.

И когато религиозното завърши, както му е редът, когато „попът“ каза: „Заповядайте на Христовата трапеза“, точно тогава вратата на килията ни се отвори и вътре влезнаха двама жандарина и двама цивилни от Държавна сигурност, които грижливо огледаха нас и клетката ни.

- Отправяте молитви към вашия бог за спасение, палите свещи и провеждате религиозни служения, а? - изсъска един от господата, облечен с черен елегантен костюм. - На ви бог, на ви Христова трапеза!... А на тебе, попе без брада, на теб влакно по влакно ще изскубя мустаците ти, но не сега, а по-късно!

„Христовата ни трапеза“ беше разритана, разпиляна из цялата килия от онзи цивилен господин, ала онова, което всеки от нас вече беше изпитал по време на богослужението, онова нематериално, което всеки от нас вече беше скътал в паметта си, то остана непокътнато, неразпиляно, то не беше достъпно за краката на ония изверги, то беше извън силите на всесилните! То наистина не можеше да се разпилява с бруталност и с насилие, защото стоеше извън обсега и възможностите на ония садисти, за които нямаше нищо свято и чисто на тази грешна земя!... Това беше първото ми помрачаване.

И второто - пак през същия хубав и незабравим ден разбрах, че от едномесечния ми престой в подземията на затвора съм припечелил и една болест - ПЛЕВРИТ... Никак не е лесно, ако в затвора човек се разболе, и то от такива болести, за чието лечение са необходими и специални условия, и много лекарства - нещо, което там липсваше за всички ни. За мен означаваше, че преждевременно ще напусна този свят, че още твърде млад ще се разделя с всичко лошо и добро. Колкото и тежък да ми беше тогава животът, колкото и неопределено да изглеждаше тогава бъдещето ми, все пак не ми се искаше така да си отида, без да съм видял това, което някога ще трябва да стане...

- Брей - казах си веднага, - значи същата участ ще сполети и моя милост. Значи и аз така ще угасна в този проклет затвор! Да бях умрял като свободен и на родна земя, та да не съжалявам, ама тука, в тази килия, и то в чужда земя...

(Благодарение на добри хора и на фелдшера Моневи си набавя лекарствата и избягва смъртта. В килията влиза нов служител към ДС в затвора, прочулият се с жестокостта си из лагерите Райчев, по произход от Егейска Македония, и започва да пита затворниците за какво са затворени.)

с. 284-285

Дойде ред и на мене (колкото и да не ми се искаше), дойде ред и моите нерви да бъдат подложени на изпитания:

- А ти бе, дрипльо, за какво си съден?

- Участник съм в така наречената „банда“ на Герасим Тодоров от Пиринска Македония - отвръщам му, треперейки от нервно напрежение.

- А какво сте искали да правите там - да продадете и онзи край на Тито и така да създадете велика Югославия ли?

- Точно обратното - ние искахме да откъснем и Вардарска Македония и да създадем отделна държава... Колкото до сделката с Тито за Пиринска Македония, ние

не сме определяли цената на онзи край, това са правили други, вашите другари от София, които по него време въртяха задниците си като последни уличници, и то с единствената цел да се харесат на сърбите!... Не ние, а управниците от София и техните слуги в нашия край флиртуваха с югославските емисари-просветители в Пиринска Македония и величаеха, превъзнасяха до небесата „прославения“ маршал Тито!... Не ние, а други се занимаваха тогава с продажбата на Пиринска Македония... А сега пък ония същите ваши другари, ония проводници на Титовата политика в нашия край, сега те са патриоти, те са по-големи българи от самия хан Аспарух заедно с неговите тогавашни българи!...

Изтръпнах от ужас, когато случайно видях, че по изпитото лице на дракона пробягна някакво болезнено гърчене или потръпване, както се случва при хищниците, преди да забият ноктите си или остриите си зъби в гърба на беззащитната си жертва. (...)

- А каква щеше да бъде вашата държава - титовска или михайловистка? - пита той с престорено спокойствие и безразличие.

- Чудно ми е наистина - заломтих отново, изгубил всякакво търпение, - чудно ми е защо никой от вас не може да си представи по-друга македонска държава освен титовска и михайловистка, царборисовска, но не и истинска, не на македонския народ. Странно наистина, че никой от вас не може да приеме, че има нещо чисто македонско, наше си, без други прилагателни и чужди определения, без да ни се прикачва нещо не наше...

Озовах се в бившата надзирателска стая - дежурна, превърната в кабинет на онази мумия от Държавна сигурност... Предстоеше на четири очи да се доизяснявам с онзи мой „сънародник“, който нарочно няколко пъти поред ми повтаряше, че и той бил „македонец“, че Македония също била негова майка, но...

- Та ти каза, че си михайловист, нали така? - подмята ми той съвсем небрежно, като смука дълбоко запалената цигара. - Упорити хора сте вие, михайловистите, ама глупавички, глупавички...

- Не само че никога не съм бил михайловист, не само че никога не съм симпатизирал на отделни личности - земни богове, но и никога не съм признавал авторитети, пред които да се кланям!...

с. 289, 291, 293

- Слушай, мисля, че не ще разкрия голяма тайна, ако ти кажа, че и в моите жили тече македонска кръв... Искам обаче това да си остане... между двама ни!... Ще ти призная, че и аз обичам Македония, разбира се, посвоему, че и за мене всичко македонско е мило, скъпо... О, признавам ти, че когато Македония плаче и скърби, плача и скърбя и самият аз! Нейното нещастие, нейната съдба е и моя, разбираш ли ме, или не? Но между тебе и мене има нещо, което ни разделя, което ни прави врагове... - Слушай, мой приятел, я ми кажи, ама честно, откровено, а ти за каква македонска държава си, как си представяш нейното вътрешно устройство, външнополитическата ѝ ориентация, и най-важното - на коя външна страна тази държавица ще трябва да се опира и да разчита за своето икономическо и духовно развитие? Кой лагер сега според тебе най-безкористно може да подпомага една бъдеща македонска държава?! Или пък друго - коя държава и народ най-безкористно ще помогне за освобождаването на Македония...

- Що се отнася до вътрешното устройство на предполагаемата македонска държава, до социалната система, това е право на самия народ да определя, а не на

отделни личности, не на самозвани величия. А вътрешната⁸² ориентация винаги трябва да е в интерес на народа и държавата, и никога на приятелите или на неприятелите ни! Политика, подчинена на едно неизменно правило: „Няма вечни приятели, няма вечни врагове, а има вечни народни и държавни интереси!“...

ПРИСЪДА

№ 238

В ИМЕТО НА НАРОДА

Днес, 31 август 1957 год., Софийски военен съд в гр. София в открито съдебно заседание;

Председател: подп. Марко Димитров Манев;

Членове: кап. Боян Константинов Прилепски, ст. лейт. Димо Асенов Хубчев;

при секретар Екатерина Доновска и с участието на военен прокурор майор Тихолов;

по наказателно дело № А - 20/1957 год., докладвано от председателя против подсъдимия тр. р.⁸³ Крум Солунов Монеv.

Съдът, след като прецени събраните доказателства по делото поотделно и в тяхната съвкупност,

УСТАНОВИ:

Подсъдимият произхожда от бедно селско семейство, отрицателно настроено към народната власт. През 1948 година участвал в нелегална банда за борба против народната власт. При разбиването ѝ бил заловен и осъден на 15 години лишаване от свобода и лишаване от права по чл. 28 от НЗ за срок от 20 години. След като престоял в затвора осем и половина години, бил освободен и не след дълго намерил работа в мина „Бобов дол“. На 9 март 1957 година постъпил в редовете на трудовата повинност да отбива редовната си военна служба. Там работил сравнително добре, но поради отрицателното му отношение към народната власт замислил да избяга от България. В началото на месец юни 1957 година бил изпратен на преглед и лечение в ОАБ - София и на 8 юни вместо да се завърне в поделението си, се насочил към границата ни с Югославия и на 13 срещу 14 юни 1957 година преминал същата, без да има разрешение от когото и да било. На 20 юли 1957 година е бил върнат обратно от граничните власти и предаден на българските граничари. При предаването е заявил, че не желае да се завърне в България.

Това съставлява престъпление по чл. 275, ал. I от НК.

При определяне размера на наказанието, което следва да се наложи на подсъдимия, съдът отчете, че са налице отегчаващи обстоятелства - активната му борба против народната власт до влизането му в затвора, фактът, че не е взел урок от наложеното му наказание и великодушието на народната власт, която го е освободила предсрочно от затвора, отрицателното му отношение към народната власт и в момента, поради което му определи наказание - лишаване от свобода за срок от 8 години, лишаване от права по чл. 26 НК за срок от 10 години и глоба в размер на 500 лева. Конфискация съдът не налага поради обстоятелството, че подсъдимият няма никакви имоти.

Водим от горното и на основата на чл. 207 и следващите от НПК, съдът

ПРИСЪДИ:

⁸² Грешка в текста, би трябвало да стои „външната“

⁸³ Непознато съкращение

Признава подсъдимия тр. р. Крум Солунов Монеv, роден на 10 март... в с. Ощава, а сега жител на с. Горна Градешница, Санданско, безпартиен... български гражданин, македонец, осъждан, неженен, образование III пр. клас...⁸⁴, обушарски работник, за ВИНОВЕН в това, че на 13 срещу 14 юни 1957 година без разрешение на надлежните органи на властта е преминал границата ни с Югославия, поради което и на основание чл. 275, ал. I от НК, във вр. с чл. 35 от НК, го осъжда на ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА ЗА СРОК ОТ 8 (ОСЕМ) ГОДИНИ И ЛИШАВАНЕ ОТ ПРАВА ПО ЧЛЕН 28 от НК за срок от 10 (ДЕСЕТ) ГОДИНИ и глоба в размер на 500 (ПЕТСТОТИН) ЛЕВА.

Осъжда същият да заплати направените по делото разноски в размер на 37.60 (тридесет и седем лева и шестдесет стотинки) лева.

Присъдата може да бъде обжалвана пред ВСНРБ - Военно отделение в тридневен срок, считан от днес, 31 август 1957 година.

Председател: подпис (не се чете)

Членове: 1. подпис (не се чете)

2. подпис (не се чете)

Ръкописен текст: Получих 2 преписа от присъдата на 4.IX.1957 г., подпис на Монеv (не се чете)

Вярно с оригинала, печат (Софийски военен съд)

Заверен служебно в еп. Попова - Токова, печат (Софийски военен съд)

Министерство на правосъдието
Главно управление на местата
за лишаване от свобода.
рег. № 1969
София, 26.04.1995 год.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото се издава с уверение на това, че КРУМ СОЛУНОВ МОНЕВ, роден на 31.05.1927 г. в с. Ощава, живущ в с. Долна Градешница, община Кресна, с присъда НОХД няма /данни на... съд е бил осъден на 15 г. лишаване от свобода по чл. 98, ал. II, съотв. чл 1, ал. II ЗЗНВ.

Изтърпял е наказанието от 05.05.1948 г. до 20.07.1956 г. Освободен от затвора в гр. Белене.

Да послужи съгласно чл. 7 от ЗПГРРЛ (Държавен вестник, бр. 50/91 г.)

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ: подпис (не се чете), печат на управлението.

Крум Монеv, „Македония, моята опора”, III-IV част

(Монеv бяга от армията и заедно с един свой приятел, Стефо, минават границата на Югославия в Благоевградско; заловени са от югославските граничари и предадени на УДБА. Монеv установява, че не е добре дошъл. Започват разпити.)

с. 286

- Абе, вие, бугарето...

⁸⁴ Пропуснатите места са нечетливи

- Държа да знаете, господа, че аз не съм българин и не бива да ме бъркате с тях в никакъв случай! - прекъсвам един от тия лешояди. - Аз съм македонец и гавра с националните ми чувства не ще позволя!

- Ами защо те викат Крум бре, а? Не ле Крум се е казвал ненгашен бугарски цар, како што историята го кажува?

- За това иди и попитай моя калтят, който ме е кръстил, който е определил името ми! - крещя с все сила като обезумял в лицето на онзи лакей.

- Ама не си ли от Бугария, бре? - подхвърля ми друг идиот, седнал на една маса.

- Аз съм от Пиринска Македония, от родния край на Яне Сандански, а не от България! - крещя в изстъпление.

- Се едно, се едно...

- А така ли е било, така ли...

- Вакво е, вакво! - потвърждава друг.

„Боже, боже, къде съм попаднал“ - казах си с горчивина.

(Изпратен е в Идризово, където остава към месец).

с. 289

Да бъдеш македонски националист, да обичаш Македония повече от себе си, от всичко друго, в Югославия това се е считало за най-голям човешки грях, а така също и за тежко престъпление! И според преценките на ония там господа от УДБ... аз съм бил безнадежден случай, както се казва в медицината.

- Крум, знай дека вакви михайловистички, македонски националистички као тебе овде све ги изклавме, все ги изтепавме! - заяви ми той с цялото си безсрамие и нагъл цинизъм, след като разбра що за човек съм. - За вакви као тебе овде азил нема, нема!

с. 290

Албанците винаги бяха добре дошли там, към тях се отнасяха с особени грижи и внимание и след кратък престой в лагера ги изпращаха из Македония и ставаха граждани на Югославия. Докато нас пък, с много малки изключения, нас направо ни връщаха в България, направо ни хвърляха в ръцете на граничните власти, а оттам в следствените килии на ДС.

с. 291

Заредиха се трудни разпити, нарочно усложнявани от ония господа, започна мъчително гледане „очи в очи“, както се казва в такива случаи. Навлязохме в тежки спорове по македонския въпрос и по това какво трябва да бъде политическото и икономическо устройство на една бъдеща обединена Македония... А моя милост, виждайки вече къде клонят везните на по-нататъшната ми съдба, знаейки предварително, че каквото и да говоря, с нищо положението си не ще променя, с нищо господата не ще омилостивя, както винаги и навсякъде, така и там останах верен на себе си. Не се колебаех да казвам само онова, което мислех и в което силно вярвах

(споровете по македонския въпрос често завършват с шамари)

с. 293

- Каква поразителна прилика намирам между вас тука, от една страна, и вашите колеги следователи от Пиринска Македония - от другата. Приличате си като...

- Стига, Крум, стига! - прекъсва ме мръсникът неочаквано.

Не намирам да крия, че в България са ме били много, повече дори и от стогодишно магаре, ала никога не съм чувствал ония удари толкова болезнени, както ония шамари, нанасяни ми от големците в емигрантския лагер. Ударите на ония там копои причиняваха повече душевни болки, отколкото физически. И това именно болеше, това именно не можех да понеса не само тогава, но и до ден-днешен. И като че ли ония удари счупиха окончателно и на много парченца чашата на последната ми надежда, сложиха край на всякакви по-нататъшни илюзии...

(Монев достига до мисълта да се самоубие и се обесва, но го съживяват. Започва гладна стачка, която продължава и след като е върнат в България.)

с. 321

- Тука, при нас, нищо по желание не се върши, дори и да поискаш да умреш, и това не може да се направи по собствено желание!

(Започват да го хранят изкуствено и насила, прави нов неуспешен опит за самоубийство, но го спасяват. Вижда се принуден да спре гладната стачка.)

с. 335

Почувствах се люто наранен от обвинението: ИЗМЯНА НА РОДИНАТА!!! Как е възможно да съм изменил на родината си, когато заради тази моя родина толкова много съм страдал, толкова много лишения съм понесъл?... Опитах се някак си да отхвърля онази формулировка, онова обвинение, накърняващо не само човешкото ми достойнство, но и националното ми самосъзнание.

- Много просто - всеки български гражданин, който без разрешение напусне пределите на България или пък направи само опит за подобно нарушение, се подвежда под съдебна отговорност за „измяна на родината“ - отвърна ми флегматикът.

- Но преди всичко аз не съм българин и никой не ме е питал дали желая да съм гражданин на България, или не, дали искам българско поданство, или не! За мене България отдавна е престанала да бъде моя родина - това вие трябва да разберете, преди да ме обвинявате в измяна на родината! - протестирам енергично...

- Но ти си български гражданин и на общо основание ще отговаряш пред законите на страната ни! - продължава упорито капитанът да ми втълпява.

- Да, но баща ми някога е бил турски гражданин - извиквам с все сила. - Следователно за него тогава Турция е била единствената му родина, нали така?... Нима вие сега съвсем сериозно мислите, че вашите граници днес, вашите колове с бодлива тел, разкъсващи снагата на изстрадалата ни родина, са по-законни, исторически по-справедливи, отколкото границата на някогашната турска империя? Нима не знаете, че някогашните граници на турската империя не са накърнявали целостта на Македония, докато днешните...

- Я виж ти, я виж на какво находище съм попаднал! - възкликва той и очите му през дебелия стъкла на очилата започват да святкат... Имало е, значи, лоши хора, които са те подлъгали, че си „македонец“, а не българин?

(Монев му припомня дотогавашната политика на БКП и думи на Георги Димитров и Владимир Поптомов)

с. 338

- Абе всичко това е минало-бешело... Няма вече македонски въпрос, няма вече и македонци, има само българи...

(Монев настоява сам да се защитава пред съда. Дават му думата.)

с. 347

- Тука съм наречен безотечественик, изменник на родината, авантюрист, престъпник, рецидивист и какво ли не още... Дължа обаче да ви заявя, че и аз си имам родина, на която никога и за нищо не съм изменял и заради това съм страдал толкова много, колкото малцина други... Да, да, и аз си имам родина, която обичам повече от себе си, повече от всичко друго, но тя не се нарича България, а разпънатата на кръст и изстрадала Македония! И според мене не може да бъде наричан изменник този, който се бори...

Помня, че самоувереният прокурор подскочи като ужилен и, почервенял като турски фес, протестира енергично, заявявайки, че не ще позволи да използвам подсъдимата скамейка като трибуна, за да пропагандирам (пред кого?!) налудничавите си хрумвания (не убеждения!) и че съм се чувствал не като подсъдим, а нещо повече от обвинител срещу тях. Тогава председателят на съда се видя принуден да ми отнеме думата, заявявайки, че изказванията ми не се протоколират (за да успокои прокурора) и че с това съм услужвал на обвинението, а не на себе си. Дори и двамата жандари, които стояха от двете ми страни, взеха участие в „охлаждането“ на разпалената ми глава.

с. 348

- Е, Круме, „борбата е безмилостно жестока“ - нали така казваше ВАШИЯТ поет Вапцаров? - сепва ме председателят на съда, сякаш нарочно да ми напомни, че нищо още не е свършено, че съденето ми продължава и наказанието е неизбежно.

- По-жестока и по-безмилостна, отколкото сега някои могат да си представят! - отвърнах му, без да го гледам...

(Осъден на осем години, Монеv е изпратен в седмо отделение на Централния затвор)

с. 358

Бях нещо като „стара служба“ пред новобранци в казармата. И може да се каже, че за сравнително късо време спечелих доверието на мнозина от ония окаяници... група младежи от нашия край - мои млади осъзнати сънародници, които в мое лице виждаха едва ли не писана история на Македония. Тогава с възхищение гледах как ония младежи със смътни представи за миналото на народа им и родината за кратко време не само че прогледнаха в този мрачен лабиринт, в онази непрогледна тъмнина, но и укрепваха с всеки изминал вече затворнически ден, ставаха ревностни защитници на всичко наше... Искрено се радвах, че макар и в седмо отделение на Централния затвор, и при ония условия, мога поне донейде да изпълнявам задълженията си към Македония!

А сега искам да спомена имената на някои от ония млади момчета... Помня имената само на трима младежи - деца, които още нямаха брада, а „народната власт“ беше решила да ги подготви за бъдещи свои „класови врагове“, за „изменници“ и „предатели“ на родината.

Иван Георгиев Биков от с. Самуилово, Петричко, Иван Белята от с. Коларово, Петричко, и Борис Христов Петков от с. Гара Пирин. И тримата бяха със сравнително малки присъди и престоят им тогава из затворите не е бил продължителен...

(В затвора в Стара Загора Монеv е извикан в кабинета на началника на затвора)

с. 377

- Ти македонец ли си бе? - подметна ми единият подигравателно, като нарочно наблегна на ударението върху началната гласна.

- Да, македонец съм и заради това съм тука, във вашите затвори!!! - извиках доста силно, което изненада господата големци.

- Ами и аз съм македонец - побърза да се обади началникът на затвора майор Георгиев, но не съм...

- Само че Вие сте началник на затвора, а аз съм затворник! - прекъснах го.

- А сега де, а скарайте се двамата македонци! Ха-ха-ха! - засмяха се те.

- И като македонец не пропускаш и най-малката възможност да завербуваш, да тровиш душите на по-младите затворници от вашия край, за да може и те да мислят като тебе; пред нищо не се спираш, за да тровиш съзнанието на младежите, на неориентираните затворници... С това ти вършиш престъпления, това е наказуемо, знаеш ли?...

- Няма такова нещо, никого не съм вербувал, никого насила македонец не съм правил, никого не съм карал националността си да променя - изревах с радост.

- Да не си въобразяваш, че ще те оставим така свободно да разиграваш коня си по етажите на затвора!... Този път не ще ти се размине, не ще минеш неокъпан! Македония на македонците - нали така казваш на твоите жертви!

- Така казваше вашият вожд Георги Димитров от трибуната на Петия конгрес на вашата партия! - отново се надвиквам с господата...

- Слушай, тъпи македонцо, ако сакаш раат да чиниш... ако искаш... да излезнеш на краката си от затвора - така, както си влезнал, трябва още сега да ни обещаеш, че отсега нататък няма да се занимаваш с вредителска дейност, че занаят няма да пречиш на мероприятията ни и на нашата политика, която провеждаме сред по-младите затворници. В противен случай още сега ще те изпратим в режимното отделение и там ще изкараш присъдата си до края!...

А с това чашата ми на търпение преля, аз се самозабравих, загубих контрол над себе си:

- Дал съм обещание, заклел съм се, че винаги и навсякъде, при всички обстоятелства ще ви преча, с всичките си сили ще руша онова, което вие градите! Заклеял съм се и клетвата си никога няма да наруша, никога!

- Такива като теб сме виждали много, много, дори и по-дръзки, но нито един досега не е устоял докрай на дадената клетва! Всеки е завършил или с лудост и самообесване, или пък с пълзене по корем и молби за милост... Така ще завършиш и ти, глупаво човече! - завърши пророчески инспекторът.

Аз замълчах и не ми достигна смелост да кажа, че съм сигурен в себе си, в издръжливостта си, защото много затворници познавах със стоманени нерви, които наистина не издържаха до края на комунистическата преса...

с. 382

В режимното отделение на Старозагорския затвор прекарахме около седем-осем месеца (не помня точно)...

(там Монева замисля бягство заедно с трима други, но плановете им са прекъснати от преместване в Плевенския затвор)

с. 383

А побоищата, насилията, бруталността и всички животински жестокости почнаха веднага, още от самото „колело“, и продължиха до леденостудените единички... Всеки можеше да разбере, че изпращането ни в Плевенския затвор не беше нито случайно, нито пък и нещо нормално. Всички разбрахме, че сме попаднали в страшен ад, където

по-преди някои затворници, доведени до краен предел на отчаяние и безнадеждност, бяха намерили спасение в самоубийството, хвърляйки се от най-горния етаж. (...)

с. 422

На 24 май 1964 година напуснах жълтия дом с „лютата“ закана камък върху камък да не оставя от онази страшна гробница, но всичко си остана само закана и нищо повече!

***

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО - ЗАТВОРЪТ В СТАРА ЗАГОРА

УДОСТОВЕРЕНИЕ

№114/63 г.

23.10.1990 г./гр. Сандански

Затворът в Стара Загора дава настоящото на Крум Солунов Монеv Боев в уверение на това, че същият е постъпил в затвора на 7.09.57 г. със зачитане на предв. арест от 20.07.57 г. до 6.09.57 г. по изтърпяване на наказание по НОХД № А-20/57 г. на Софийски военен съд в размер на 8 г. лишаване от свобода по чл. 275, ал. I, във вр. с чл. 35 от НК.

Освободен от затвора на 25.05 1964 г. по изтърпяване на наказанието.

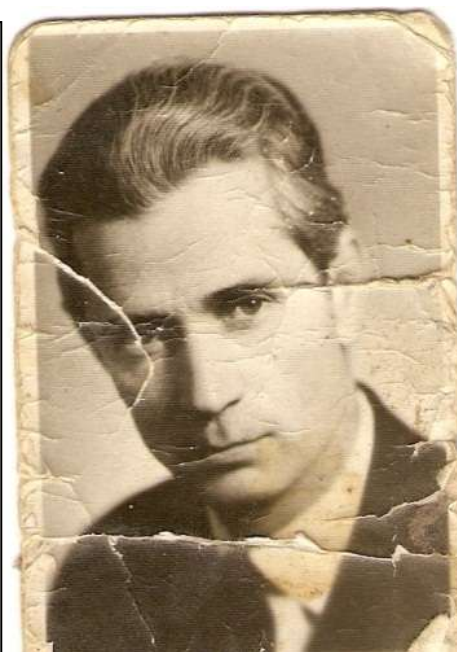
Настоящето се издава, за да му послужи при нужда.

Началник на затвора: подпис (не се чете), печат на затвора.

СТРАХИЛ ГЕОРГИЕВ ГЛАВЧЕВ

Страхил Георгиев Главчев е роден на 24 януари 1926 г. в град Петрич. Комунист и подпомагал антифашистката съпротива преди 1944 г., след 9 септември, той е представител на течението сред македонците, което подкрепя комунистическата формула за решение на македонския въпрос. След резолюцията на Информбюрото е репресиран заедно с множество други македонци в Пиринска Македония застъпвали се за обединението на Вардарска с Пиринска Македония. Арестуван е на 10.12.1948 г. и до август 1949 година е държан без съд и присъда в мините в Бобов дол. От август 1949 до 06.01.1952 г. е изпратен в ТВО - Белене (остров Персин), Свищовско. Отказана му е пенсия на активен борец.

Из МОЯТА РОДИНА

Обичам те земя красива,
тъй както съм обичал майка си
и мило ми е в тебе да живея...
Когато гледам планините
и слушам как шуми Егея,
в шума на Шар, Беласица и Пирина
аз чувам моята родина.

Из МАКЕДОНЕЦ

Ти си македонски син
и с твоя род всеки днес се гордее...
Ти си МАКЕДОНЕЦ,
трябва да обичаш тоз народ
и с гордост трябва да растеш,
че си наследник на нашите илинденци.

ИЗ АВТОБИОГРАФИЯ НА СТРАХИЛ ГЕОРГИЕВ ГЛАВЧЕВ ОТ 1969 ГОДИНА

Роден съм на 24 януари 1926 година в град Петрич. Родителите ми са забегнали от Беломорието през събитията 1916 година и са намерили убежище в град Петрич, дето и са останали да живеят. Създали са пет деца, като аз съм втори по възраст. През цялото време са се занимавали със земеделие и сме обработвали чужда земя като напълджии. Баща ми е бил каруцар до последния момент, а майка - домакиня. Близки и роднини, засегнати от народната власт, нямам, също и забегнали зад граница...

Изхождайки от произхода си и съзнанието, бях задоен от идеите на комунизма още като ученик в VI клас. Движил съм се по това време с прогресивни младежи: Сашо Ризов, Лика Ролева, Стоян Богоев, Иван Мирков Колев, Стоян Лъчев, Лиляна Попова, Мария Божинска, Коце Аргиров и други. През есента на 1943 година съм поддържал близки връзки със Стойчо Гюрето... Чели сме прогресивна литература и сме коментирали за събитията... Поставял ми е задачи да издиря в нашия квартал „Гарата“ прогресивни младежи, на които може да се гласува доверие, за да разпространя дадената ми от него литература с комунистическо съдържание. Сработих се със следните другари: Нонка Лещарова (сестра на Пею Лещаров), Иван Христов Соитерлиев, Гошо Арнаудов, Янко Димитров Баничаров, като за всичко съм докладвал на Стойчо.

Освен тази задача поставена ми бе и задачата да разуча внимателно сред горепосочените другари от махалата дали те, или техните близки са свалили оръжие от „Метаксас“, и ако има, всичко възможно да направя, за да може да се вземе. Такова не открих. Опити сме правили и с Коце Аргиров да откраднем от кантона на с. Митеново и разсадника под гарата. Преди да излезе в нелегалност, Стойчо ме повика у тях, като ми предаде намиращата се в него нелегална литература, да я пазя... По някои въпроси споделях с Коце Аргиров... Намерил бях един наган без патрони и един пистолет 6/35, като споделих с него... Взех ги... Поддържал съм близка връзка и със Сашо Ризов, от когото съм получавал литература и ми е поставял задача... на лятната ваканция на германския лагер... на 10 юли 1944 год. на обедната почивка успях да взема два автомата и триста патрона от полуразтоварения камион... които ги скрих в реката... Преди да напуснем, аз успях да заредя две фигури и при удобен момент да ги взривя...

Ето че приближи Девети септември 1944 година, още в навечерието бях повикан от Стойчо да се явя веднага в отряда. Взех двата автомата и патроните и ги предадох... Взех дейно участие при завземането на властта в града, продължих догонването на немците на Тумба и Струмешкия фронт. Сформирана беше от отряда бойна група, която да охранява и отговаря за боеприпасите и хранителните стоки, останали в Беломорието.

Групата се състоеше от следните другари: Кирил Михов - командир на бойната група, Борис Василев Голашев, Никола Давидов Делев, Максим Шимов и аз. На края на декември 1944 година групата бе разформирана поради затваряне на гръцката граница. По преценка на някои другари и лично другаря Тантилов бях изпратен във Военноморското училище в град Варна. Поради заболяване напуснах. Продължих образованието си в петричката гимназия и завърших през 1946/47 учебна година. През тези години бях секретар на РМС в квартал „Вапцаров“ и работих с другарите Иван Гонов, Надка Ташева, Надка Кочева.

Преди да замина войник, есента на 1947 год. бях приет за член на БКП с поръчители Христо Соитерлиев, Владо Сотеров Шимов и Христо Андонов (Сребрата).

Като войник постъпих в 2/14 пех. дружина - Петрич, четвърта рота, с ротен Борис Роев. През началото на месец ноември 1947 г. ме изпратиха в МНО - София към генерал Иван Врачев. Месец март 1948 г. бях лична охрана на другаря министър на народната отбрана Георги Дамянов и се уволних месец май. Постъпих веднага на работа в ОНС - Петрич и заемах длъжността домакин на Околийския съвет до 12 декември - задържането ми от органите на МВР.

Служих съкратен срок, като ми приспаднаха времепрестоя като доброволец в отряда. Обвинен бях за връзки с някои югославски ръководители и книжари, дошли по това време в нашия край, като съм служил неволно на тяхното разузнаване. Обвинителният материал от прокурорското следствие бе недостатъчен и не бях съден, а въдворен в трудово-възпитателно общежитие в село Белене, Свищовско, дето изтърпявах наложеното ми наказание до 7 януари 1952 г.

Завръщайки се от там, постъпих веднага на работа в болницата в Петрич, през 1955 г. се образува ДАП - преместих се там като диспечер, а 1962 - в Горското стопанство, където работя и досега, като заемам длъжността касиер.

Съгласно постановление на Министерския съвет и наредба № ___ от 15.X.1966 год, точка 37 и 38, се признава времепрестоят ми в Белене, на другари, имали връзка с югославското разузнаване⁸⁵.

Имам издаден документ, при поискване ще Ви го представя.

10 декември 1969 г., Петрич

Подпис: Страхил

**ТЕКСТ ЗА СТРАХИЛ ДИМИТРОВ, НАПИСАН ОТ НЕГОВИЯ ВНУК
СТРАХИЛ ГЛАВЧЕВ**

Страхил Георгиев Димитров (след 1956 г. Главчев) е роден на 24.01.1926 година и починал на 15.05.1987 г.

Роден е в бедно работническо семейство, с родители Георги и Велика Димитрови (Главчеви), прогонени от Егейска Македония и заселили се в гр. Петрич (Пиринска Македония) през 1916 година.

Преди Девети септември 1944 г. е участник в антифашистката борба. След това е работил към община Петрич по изучаването на македонски език. Член на РМС и на БКП.

След решението на Петия конгрес на БКП от декември 1948 година относно политиката на така наречената културна автономия на Пиринска Македония, когато същата е частично отхвърлена, започват масови арести на хора, които са свързани с преподаването и изучаването на македонски език и македонска история, разпространение на македонска литература, вестници и др.

След това решение на БКП Страхил Главчев заедно с Чоната⁸⁶ товарят на файтон, който е собственост на общината, цялата македонска литература, която се намира в македонската книжарница в гр. Петрич, и потеглят в посока СФРЮ (Народна република Македония, една от шестте републики на Югославия), като във файтона се намират и трите невръстни деца на Чоната (Динката, Борис и Томчо). Те са настигнати

⁸⁵ Изречението е така в оригинала.

⁸⁶ Това е прякор, не му знам имената - бел. СГ

край местността 7-ми километър (мостът на р. Струмешница до с. Първомай). След кратка престрелка Страхил Главчев е арестуван заедно с трите деца на Чоната. Последният успява да избяга в Югославия.

Същата вечер са извършени арести на Васил Григоров Василев (Цветков, известен като Партизанина; делегат от Пиринска Македония на Първото заседание на АСНОМ на 2 август 1944 г., когато в манастира „Прохор Пчински“ се учредява съвременната македонска държава), Георги Китанов и др. Първоначално са заведени в милицията в гр. Сандански (Свети Врач), срещу ГУМ - Сандански (сега механа „Маслината“).

Страхил Главчев е арестуван на 10.12.1948 година и до август 1949 година е държан без съд и присъда в мините в Бобов дол. От август 1949 до 06.01.1952 година е изпратен в ТВО - Белене (остров Персин), Свищовско.

При престоя си в Белене той научава от по-възрастен затворник метод за улавяне на змии. Затова след излизането му от лагера става известен в гр. Петрич като Страхил Змияра. Участвал е с още няколко змияри при прочистването на Златни пясъци и Слънчев бряг от змии (справка - книга "Спектър 75" от 1975 година).

Обича поезията, пише стихотворения, като темата е любовта и любовта към Македония.

Има 3 сестри - Ана (починала), Василка (починала), Мария, и брат Илия (починал).

След като излиза от лагера Белене (остров Персин), се жени за Йорданка Гушева Аргилова, от която има две деца: Македонка (кръстена на Македония) Главчева и Димитър Главчев.

Кандидатствал е няколко пъти за пенсия чрез областните комитети на БКП като активен борец против фашизма и капитализма и многократно е отхвърлян, тъй като неговите възгледи по националния въпрос не съвпадат с тези на БКП. Отправя няколко молби до Т. Живков за среща, но неуспешно.

До последно в паспорта му е пишело - етническа принадлежност македонец.

Стихотворения на Страхил Главчев

МАКЕДОНЕЦ.

 Ти си македонски син
 и с твоя род всеки днес се гордее
 в твоя хубав край, днес всичко там расте
 затова днес иска всеки кожата да ти одере.
 Хей там под ония небосклон,
 левял Самуил, понеже брат враг го е пред,
 затова и последния воиник е ослепел.

Из твоите планени са скитали
 некога, плеада видни герои
 вдигали са встания
 за тъз поробена земя.

Ти си МАКЕДОНЕЦ,
 трябва да обичаш тоз народ
 и с гордос трябва да растеш
 че си наследник на нашите илинденци.

ТЪГА.

 Колко тъмно е небето
 колко пусто е полето
 какъв черен мрак е надвесъл
 над земята ни любима.

Погледнете: всичко живо е в черни забратки
 нещастие,.....
 че земята ни родна
 никога не е била свободна.

От както свет светува
 народа ни винаги гладува
 гладуват денонощно децата
 щото са винаги робии на земята.

ТРИ БЛИЗНАКА.

Тримата близнака
са все така сираци
седнали край гората
искат да си подадът ръката.

Целивекове в тъзи
робска дилка ги делят
що си гукат трите
не ще си разберат.

Вие малките близнаци
по сте разделени,
искате ли да станете князи
я, вишете, ако можете се съберете
за да се разберете.

МОЯТА РОДИНА

Високи, сини, хубави планини,
реки и златни равнини,
небе чисто като коприна
ето, това е моята родина.
Обичам те земя красива,
тъи както съм обичал майка си
и мило ми е в тебе да живея
за да мога малката си рожа,
с песен да я деля.
Когато гледам планините
и слушам как шуми Егея,
в шума на Шар, Беласица и Пирина
аз чувам моята родина.

П И Р И Н.

Вятър ли обвеи гората
ето че изгрява луната
тя разказва тишината
за далечни времена.

Как през робските години
ставали са тук хайдушки зборове
как Гоце, Яне, Царацунов, Вапцаров,
млади са загинали под стария пирински
бор.

ОК на БПФК
№ 106/3...1978 г.
БЛАГОВЕГРАД

До
Генерал Георгиев Славен

В ОК на БПФК е постъпила Ваша молба, с която искате да бъдете утвърден за активен борец против фашизма и капитализма и за това да получавате народна пенсия. ОК на БПФК, като събра необходимите сведения, данни и документи на 30.IX.1977 г. на съвместно заседание с ОК на БКП разгледаха най-внимателно молбата Ви, заедно с всички данни в личното Ви дело и решиха, че Вие имате проявена антифашистка дейност, отговаряща на изискванията на постановленията на ЦК на БКП и Министерския съвет, поради което не Ви предлагат в ЦК на БПФК за утвърждаване.

Решението можете да обжалвате в синомесечен срок от поручаване на настоящето писмо, чрез ОК на БПФК до ЦК на БПФК.

ПРЕДСЕДАТЕЛ НА ОК НА БПФК: *Г. Хаджииванов*
/Г. ХАДЖИИВАНОВ/

ЦЕНТРАЛЕН КОМИТЕТ НА БПФК

ДО.....

№ 1960
1978 г.
София

.....
.....

Съобщаваме Ви, че Вашите документи бяха прегледани най-внимателно на заседание на Бюрото на ЦК на БПФК заедно с представители на ОК на БПФК, в резултат на което се реши:

Не Ви се присвоява звание АБПФК, тъй като Вашата антифашистка дейност преди 9.IX.1944 г. не се потвърждава от посочените от Вас свидетели.

С това считайте Вашия въпрос за окончателно приключен. Подаваните от Вас молби по този повод остават към дело.

ОК НА БПФК
ПРЕДСЕДАТЕЛ:

ЦК НА БПФК
ПРЕДСЕДАТЕЛ: *Димчо Дичев*
/Димчо Дичев/

БОГДАН КОСТАДИНОВ СТАНИНСКИ

Богдан Костадинов Станински е станал жертва на преследвания на македонците през 1949 г., без да е бил активен по македонския въпрос. Помествам спомените на негови близки хора като илюстрация колко жестоки са били преследванията, които не са щадили дори и „невинни“ пред властта хора. Слагам невинни в кавички, защото на практика всички съдени тогава обективно са били невинни - както вземащите активна позиция по македонския въпрос, така и пасуващите.

„...извършил деяния против държавната независимост и неприкосновеността на територията и е преминал на страната на враговете на Народната република България“ (извлечение от съдебния акт)

СПОМЕНИ НА БЛИЗКИ⁸⁷

Богдан Станински е роден в с. Габрово, Благоевградско, на 24 май 1912 г. от баща Костадин Ангелов Станински и майка Маруша Николова Михайлова. Имал е среден ръст, черна коса и кафяви очи⁸⁸. През 1925 г. заедно с бащата на жена си - Петър Качулски⁸⁹, са учредили БКП в село Габрово. Същият е разказвал на своите деца, че в края на 40-те години е помогнал на роднини на неговата жена. Баща ѝ е бил купил имот в Делчево, Македония, и когато се затваря границата, жената с двете деца остава в с. Габрово. Богдан и семейството му тогава са живели до заставата - къщата, заставата и жилището се намирили в имот на майката на жена му Стойна (Стойна Петрова Качулска, по мъж Станинска)⁹⁰. И той като пастир е наблюдавал граничарите откъде минават и се връщат и е казал на жена си откъде да минава границата, за да се вижда с баща си. Наклеветили го за това комшиите - на единия жената, а на другата мъжът са от село Панчарево в РМакедония. И понеже това е било малко нарушение⁹¹ - че е казал на децата си и на жената и те са минали границата, и за да може ДС да има по-фрапиращи обвинения, те са използвали, че са имали македонска литература. Пандуро е имал литературата и я сложил в плевнята на Богдан, при храната за животните. И като са дошли ДС и са питали Богдан Станински: „Имаш ли югославска македонска литература?“ Казал: „Немам!“ Те: „Имаш, кажи ни я къде е! - „Немам!“

А преди това хората са завели командира на граничната застава и са казали, че знаят къде е скрита литературата, и му обяснили къде е. И така офицерът я показва на Богдан, а той казва: „Не е моя, аз немам нищо общо с Югославия“.

⁸⁷ По тяхно изрично настояване остават в това издание анонимни, защото се опасяват, че излизането им с истинското име може да има нежелани последици за тях и техни близки.

⁸⁸ Така е описан в съдебния акт.

⁸⁹ Според разказващия през 60-те или 70-те години, когато поотварят границата с Югославия, Кръстю Тричков лично е наградил с риза дедо Петър Качулски, като за целта са го докарали от Щип в село Габрово, Благоевградско.

⁹⁰ Според извлечение от съдебния акт по дело №105/1950 г., направено през 1951 г., жената носи име Стойна Петрова Величкова.

⁹¹ Така определи разказващият - всъщност за тази малка простъпка в присъдата му определят 8 години строг тъмничен затвор, 10 години лишаване от права и 350 000 лева глоба.

За тая работа го интернират на 31 август през 1949 г.⁹² заедно с три от децата. Заедно с жената и децата го интернират, с малолетните му деца, а другите две поголеми деца остават при техни роднини - единият е бил ученик и остава при леля си в Благоевград, а другият остава да чиракува на чичовците в селото. След жестока мизерия - какво ли не са го карали да работи - той беше заболел психически, дълги години го лекуваха и макар да създаде семейство с две деца, накрая го откараха в болницата в с. Хърсово. Там беше се хвърлил от едно дърво - чупи гръбначния си стълб и почива в болницата.

Изселени са в с. Торос, Луковитско, и Богдан там стои шест месеца. Получава призовка да се яви в ДС - Благоевград. Задържат го. Осъждат го, без да е признал вина, макар да са го мъчили. Осъждат го на десет години затвор. На практика за същото нещо го осъждат втори път. Осъден е в делото на Калайджийски. Тъй като е бил член на партията преди това, тогава трябва да са го и изключили. Той иначе не е бил активен по македонския въпрос.

Пращат го по затворите. Първо в Пазарджик, след това в Бургаския, а оттам е откаран в Белене. Бил е строител и май е строил там нещо във връзка с атомна централа, хора, които по времето на комунизма са ходили на екскурзия в Белене, казваха после, че са видели снимката му, окачена с надпис „Първенец строител“.

За да не плаща глобата по присъдата и да не му конфискуват имота, бащата Костадин Ангелов Станински се отказва от сина си и го лишава от наследство.

Богдан е освободен от Бургаския затвор през 1955 г.

Жена му и децата остават интернирани почти пет години - 53 месеца и 22 дни, до 22 февруари 1954 г.⁹³ Изкарват много трудно Сама майка с една мотика храни три деца. Когато се връщат в с. Габрово, става още по-лошо. Не виждат помощ отникъде. Учителите тормозят децата в училище, защото имали баща „фашист“, наказвали ги, биели ги, пишели им ниски оценки, макар да били добри - нито една година не повтаряли. Спомените, които имали от изселването, били лоши - вдигали са хвърляни огризки от ябълки да ядат. Но разказвали, че като се върнали, е било още по-лошо, отколкото при чуждите хора. Помощ отникъде не са имали.

Бащата се прибира след тях. Всичко му е било земено от неговите роднини. Става овчар на ТКЗС-то, с жена му заедно пасат 400 овце. Бил е още тормозен от ДС. Веднъж закарал овците близо до имота на Йордан Станински, жената на когото е била един от оклеветителите, и тази почнала да хвърля с камъни по овците, а той я ударил с тоягата през ръцете. Мъжът ѝ вика кварталния и заедно с един роднина на жената на Ангел Станински (Верка - брат ѝ е бил председател на ТКЗС), та тези заедно го пребиват от бой с колове. Това става в приемната стая в сградата на ТКЗС - таванска стая. Като се прибира, боледува много време и само на един от зетьовете си казва за побоя. И от това, от нерви получава рак и умира на 58-годишна възраст (към 1970 г.).

Майката Стойна Петрова Качулска Станинска след голем тормоз като интернирана, а после и от роднините ѝ на село, не издържа и се обесва на 62-годишна възраст.

Богдан е мразел ДС, но е осъден безпричинно, тъй като е немал отношение по македонския въпрос. Даже някои от неговите съпроцесници като Асен Стамболийски са казвали: „Ние бехме изненадани, че и той беше включен с нас в присъдата“, защото те са работили с некой от Лешко, който е имал връзка с Македония.

⁹² Разказващият посочи несигурно: „Май че месец февруари беше или април“, но от Решение на Административен съд - Благоевград от 14.10.2009 г. по административно дело № 20097030700658 по описа на 2009 г. съдия Серафимка Мадолева, с. 1, децата на Богдан са били изселени на 31 август 1949 г.

⁹³ Цитирано решение на Административен съд - Благоевград от 14.10.2009 г., с. 1

Тормозът надживява Богдан и Стойна. БКП заплашва един от зетьовете им, който е бил член на БКП, че ако не напусне жена си, ќе го изключат от партията. По-късно един от внуците на Богдан кандидатства география в София. Когато баща му отива да види резултата от изпитите, за негова изненада никъде в списъка не намира името на сина си. Започва да задава въпроси и го препращат при декана⁹⁴. Деканът му показва работата на сина му и на още петима. Синът има петица. „Защо го нема в списъка?“ - пита бащата. „Как нема да го дръпнат настрана - отговаря декана, - след като дедо му е бил в затвора по политически причини“.

Големи проблеми имат потомците и при признаването на Богдан за политически и изплащането на обезщетението. Първо им отговарят, че немало доказателства, че е бил политически. Налага се да се правят множество пътувания, проверки, жалби на роднините. Исканията им са връщани многократно. Документите на Богдан били поставени в папката на жена му, на която с червено пишело „политически“. Първо се изплаща само половин обезщетение и след промяната на закона започват нови ходения по мъките. Делата се гледат за пръв път чак 2011 г. (последната жалба е пусната през 2008 г.) и 2012 г., като дори и в момента на вземане на спомените не са приключили (делото е насрочено за 1 април 2013 г.). На различните деца присъждат различен размер обезщетение (на един 1452, на друг 1100 лв. - обжалват).

Разказващите дават и други интересни подробности за времето.

Когато бех учител през 1956 г., ние се водехме македонци, а след това направиха така, че да те сменат да не си македонец, да си българин. Андреев, директор на училището в с. Дъбочица, при смената се беше писал македонец и затова го третираха, но поради една специална причина⁹⁵ го оставиха и не го съдиха. Имаше карта на НР Македония в училището в село Дъбочица (намерих я - некој беше запушил с нея една дупка в джама) и аз я дадох на Андреев, а той я беше предал на Иван Кръстев, квартален за района, и той я конфискува. А аз му я дадох, за да може да има доказателства, че сме били македонци. Защото това до Кочериново е било сè македонско. Гърците зеха най-убавите имоти. Македония още по-убавите, а на нас остана беднотијата - Пирино.

Самият разказвац е имал големи проблеми, монтиран процес и всякакви премеждия, които ми разказа, но поради молбата му засега да не публикувам името му ги изпускам.

(Спомените са взети на 20.02.2013 г. в Благоевград.)

ДОКУМЕНТИ

ИЗВЛЕЧЕНИЕ ОТ ПРИСЪДАТА НА БОГДАН КОСТАДИНОВ СТАНИНСКИ

Съставен в 1 екз.

Година - 1951

Осъждан - не

№ по ред за същото име - 1

Име презиме и прекор на лицето: Богдан Костадинов Станински.

Ден, месец и година на раждането му - 24 май 1912

Място на рождение - с. Габрово, Благоевградско

⁹⁴ Разказващият използваше думата „директор“, но едва ли има съмнение, че става дума за декан

⁹⁵ Не посочвам причината, защото може да урони моралния лик на живи хора.

Поданство - българско

Име и презиме на баща му - Костадин Ангелов Станински

Име и презиме (по баща) на майка му - Стойна Петрова Величкова

Занятие - зидар

Последно местожителство - с. Торос, Луковитско

Отличителни черти:

Ръст - среден

Коси - черни

Очи - кестеняви

Нос - обикновен

Уста - правилна

Цвят - матов

Особени белези - няма.

Н.о.х. №105/1950 г.

Извлечение от съдебния акт:

Върховният съд на републиката, 3 нак. отд., с решението си №771 от 20.X.1950 г. по нак. му д. №627/1950 г. е оставил в сила присъдата на Горноджумайския окол. съд №136 от 21.IV.1950 г. по н.о.х.д. №105/1950, с която е признат подсъдимият БОГДАН КОСТАДИНОВ СТАНИНСКИ за виновен в това, че към края на м. март 1949 г. е помагал на група лица да излезат през границата на страната без разрешение от надлежните власти, поради което и по силата на чл. 155 „а“, ал. II от НЗ, във вр. с чл. 60 от с. зак. го осъжда да изтърпи ОСЕМ години строг тъмничен затвор и да заплати на държавното съкровище 250 000 лева глоба, заменима при неплащане с 1 година тъмничен затвор, лишава го от правата по чл. 30, пп. 1-4 от НЗ за срок от 10 години, считано откак присъдата може да бъде турена в изпълнение, и конфискува част от имуществото му в пари в размер на 100 000 лв. в полза на държавното съкровище.

Че през есента на 1949 г. е извършил деяния против държавната независимост и неприкосновеността на територията, и е преминал на страната на враговете на Народната република България, поради което и по силата на чл. 117 „а“ от НЗ, във вр. с чл. 60 от същ. зак. го осъжда да изтърпи 10 години строг тъмничен затвор и да заплати на държавното съкровище 300 000 лева глоба, заменима при неплащане с 1 година тъмничен затвор, лишава го от правата по чл. 30, пп. 1-4, 6 и 7 от НЗ за срок от 12 години, считано откак присъдата може да бъде турена в изпълнение, и конфискува част от имуществото му в пари в размер на 100 000 лв. в полза на държавното съкровище.

Че през есента на 1941 год. е държал фашистка литература от югославски произход, поради което и по силата на чл. 99 „б“, ал. „нова“ от Нак.зак., във вр. с чл. 60 от с. зак. го осъжда да изтърпи 1 година тъмничен затвор, като го лишава и от правата по чл. 30 от НЗ за срок от 2 години, считано откак присъдата може да бъде турена в изпълнение.

По съвкупност съгласно чл. 64 от НЗ налага на същия подсъдим да изтърпи едно общо наказание от ДЕСЕТ години строг тъмничен затвор с лишаване от правата по чл. 30, пп. 1-4, 6 и 7 от НЗ за срок от 12 години, откак присъдата може да бъде турена в изпълнение, да заплати на държавното съкровище 300 000 лв. глоба, заменима при

незаплащане с една година тъмничен затвор и конфискува част от имуществото му в пари в размер на 100 000 лв. в полза на държавното съкровище.

Присъдата е влязла в законна сила на 20.X.1950 год.

С същата присъда са осъдени още: 1/ Асен Георг. Стамболийски; 2/ Кирил Георг. Стамболийски; 3/ Петър Митрев Калайджийски; 4/ Васил Николов Георгиев; 5/ Славе Ив. Лангов; 6/ Смилен Митев Маерков; 7/ Александър Георг. Хайдушки; 8/ Александър Анг. Василев; 9/ Йордан Янчов Мудурски; 10/ Илия Хо. Велков; 11/ Стоян Ст. Ролев; 12/ Таче Ил. Новоселски; и 13/ Владимир Дим. Петков.

Прегледал: Председател, подпис (не се чете)

печат: гр. БЛАГОЕВГРАД * ОКРЪЖЕН СЪД

Вярно извлечение от оригинала

гр. Благоевград, 16.III.1951 год.

Адм. секретар на Благоевградския окр. съд: подпис (не се чете)⁹⁶

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ образец 10

изх. № р15759/08.07.1993 год.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото удостоверение се издава на РОЗА БОГДАНИНА ТОНОВА, гр. София, жк „Младост 2” *****, който заявява, че е наследник по смисъла на чл. 3, ал. 1 от ЗПГРРЛ - деца на СТОЙНА ПЕТРОВА СТАНИНСКА, в уверение на това, че с административен акт по политически причини същият е бил изселен от с. Габрово, Благоевградско, в с. Торос, Луковитско.

Заедно с наследодателя са били изселени xxxxxxxx⁹⁷ за времето от 31.08.1949 год. до 22.02. 1954 год.

Удостоверението се издава на основа на Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица, обнародван в „Държавен вестник”, бр. 50/25.6.1991 г.

Същото се предявява пред финансовите органи заедно с удостоверение за наследници.

НАЧАЛНИК: подпис (не се чете)

печат: СЛУЖБА * АРХИВИ... (нечетливо)

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ образец 10

изх. № ....⁹⁸95/08.07.1993 год.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото удостоверение се издава на.....⁹⁹ БОГДАНИНА СТАНИНСКА-МУТАВДЖИЙСКА, гр. Благоевград, област Софийска. ....¹⁰⁰ ул. „Заря“ №6, в

⁹⁶ Върху копието на документа е поставен печат на Държавен архив - Благоевград с дата 25 август 2008 г. Фонд №1511, коло №1, А.е. №57... №12, с нечетлив подпис, а отстрани подпис: Директор: П. Станев

⁹⁷ Така е в оригинала

⁹⁸ Нечетливо

уверение на това, че с административен акт по политически причини е бил изселен от с. Габрово, Благоевградско, в с. Торос, Луковитско.

Заедно с наследодателя са били изселени xxxxxxxx¹⁰¹ за времето от 31.08.1949 год. до 22.02. 1954 год.

Удостоверението се издава на основа на Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресирани лица, обнародван в „Държавен вестник“, бр. 50/25.6.1991 г.

Същото се предявява пред финансовите органи заедно с удостоверение за наследници.

НАЧАЛНИК: подпис (не се чете)

печат: СЛУЖБА * АРХИВИ .... (нечетливо)

Печат на копието: ТЕРИТОРИАЛЕН ДЪРЖАВЕН АРХИВ * Благоевград

Подпис: П. Станев

---

⁹⁹ Нечетливо

¹⁰⁰ Нечетливо

¹⁰¹ Така е в оригинала.

ПЕТЪР МИТРЕВ КАЛАЙДЖИЙСКИ

Единствена запазена
снимка на Петър
Калайджийски

Петър Митрев Калайджийски е роден на 4 май 1905 г. в с. Дъбочница, Благоевградско (след разделянето на Македония е в близост до границата с Югославия), от баща Мите Атанасов Калайджийски и майка Яна Митева. Цел живот живее в родното си село, а по занимание е земеделец и майстор-строител. В младостта си, преди да се ожени, влиза във връзка с македонската организация, с ВМРО на Ванче Михайлов, и им услужва като куриер. Питан по-късно на процеса срещу него от комунистическите съдии за причините за включването му във ВМРО и за дейността му там, отговаря, че причината е, че е бил кръгъл сирак и там са му давали малко пари, но единственото, което е правил, е да пренесе по некое писмо, а в убийства и други работи не е участвал. След Девети септември става николапетковист и разнася бялата бюлетина на опозицията по селата, борейки се срещу комунизма. Македонец по самосъзнание.¹ Спомените разказва неговата дъщеря Стоянка Петрова Манова.

Три дена ги съдат на публично дело - приберат ги вечерта и ги бият, утре пак пред съда, пак ги връщат и пак вечерта ги бият. Три ноци тепат - три дена съдат. На първио ден кога ги докарват в съда, един наш комшия, Панто, го видел: от крака кръв от веригата, от ушите кръв от бой. На третата ноц Асен Стамболиски казваше, че цела ноц са тепали баща ми. И на третия ден на делото Софроний Лишенски го е чул как е казал: „Пишете, че сичко е верно, защото инак утре дотука нема да стигна жив“, и тогава го осъждат. Дотогава не е признавал нищо. Разказваше по-късно, че са го карали да признава работи, които не ги е сънувал, а не да ги е вършил - думи на моя баща.

Осъдиха го, че уж е издал сведения от военно естество - държавна тайна на югославското разузнаване. А не пишат на коя дата през 1949 г. е предал тайна, на кого, каква военна тайна, кой му е дал тази военна тайна да я знае, откъде той ке знае военна тайна, като беше земеделец - не е бил военен и нема откъде да знае тайни! И му позволиха на шест месеца да получава само по един колет от осем килограма...

СПОМЕНИ НА СТОЯНКА ПЕТРОВА МАНОВА¹⁰² ЗА НЕЙНИЯ БАЩА

(Разказващата често плаче, докато описва историята)

Стоянка Манова

Дойде един македонец, аз бех на осем години, ние вършеехме, и почна да вика: „Петре, Петре!“. Тоя човек не беше поканен, сам дойде. Тоя бил македонец, дете е минал границата, носи чувал вестници и вика: „Ти трябва да ги разнесеш по вашта територия“, а татко: „Аз не мога, наиди друг!“ А тоя: „Ако не ги разнесеш, ке ти фърля бомба в кашата и ке ти умре семейството“. Баща ми тогава каза: „Остай ги тука“. А вместо да ги разнася, после ги закопава в един андък до ручей. Ама ручеят ги изровя, комшиите ги намират и викат милицията. Баща ми пък си запазва един брой от тия вестници и отива с него при Костандия Тренкоски, негов приятел в Габрово - махала Треновци, и го прочитат там. Тоя му казва: „Остави вестнико аз да чета“. Остава му го и излиза навън, но се усеща, че е сгрешил, и се връща и търси вестника да му го върне, а тоя не дава и вика: „Един човек дойде сега и го отнесе“. Баща ми попитал комшиите дали е идвал човек откак той е излезнал, а те му отговарят, че никой не е идвал. „Требваше да го бия, по-млад и силен бех от него, и да му зема вестника - казваше по-късно, - ама се засрамах, оти беха децата му и жена му там.“ Та тоя го предава на милицията, за да направат сино му началник - и са го направили началник в София. За тоа вестник арестуват баща ми.

Дойде един следовател на село, баща ми вареше ракия. Почерпи го от ракията. Баща ми го пита: „Защо си дошел?“, а оня вика: „На гости“. И го пита само: „Ти колко декара земя имаш, колко ниви и ливади?“ - и си записва. „Коя е твоята къща?“ - записва си. Тате го пита: „Само за това ли си дошел?“ „Аз съм дошел на гости“ - дума. Викна тате на мама да напрати ядене за госта. Мама напрати ядене и апна у нас, дадоха му дамаджана ракия и кошница яйца и тате го изпрати и го пита пак защо е дошел, а тоя пак същото - на гости. И отива следователят в село Падеш, в съвета, намира председателя Спироски (сега е покоен) и му казва, че не е имал право да каже защо е ходил при баща ми, затова моли Спироски да му каже, че вестникът е предаден и че ако до два месеца не напусне през границата, нема да има спасение за него. Спироски на следващия ден дойде и му каза сичко. И настана мъка. Баща ми трябва да мине

¹⁰² При даването на спомените баба Стоянка изказа сериозни притеснения и опасения за това, че може да пострада от властите поради спомените, и те отначало бяха оформени като анонимни. По-късно си промени мнението и позволи да се публикуват с истинското й име. При изговора на имената Стоянка Калайджийска в съответствие с малешевския диалект изговаряше имена като Калайджийски, Стамболийски и подобни като Калайджи'ски, Стамболи'ски...

границата, майка не се съгласява, най мъка за воловете, кой ке ги гледа. И майка му вика: „Не си виновен нищо, и да полежиш малко, пак ке излезеш“. И остана, не избега и го затвориша... и правиха у нас обиски колко искаха. Като се върна след затвора, казваше: „Аз повече не слушам жена!“

На 13 януари 1950 г. инспектор Стефан Петров от ДС праща повиквач - името не помна, но помна, че беше мъж, и той дойде при баща ми към 16 часа, а аз бех с него на ливадата под къщата. И вика на баща ми: „Инспектор Петров каза утре да идеш в Терзиска махала на с. Дъбочица, ама ако може много рано да дойдеш, в темнина. Отиде си, а вечерта пак дойде и казва: „Стефан пак ме прати да ти кажа да идеш утре рано“. „Ами нали днеска ми каза“ - вика тате. „Ама Стефан иска отговор, ти преди не каза дали ке идеш“... „Ке ида!“

Стана сутринта рано-рано, ама не в темнина. Майка му вика: „Петре, не оди в Терзиите, ке ти направи нещо Стефан!“ „Е, па що може да ми направи, он е от Държавна сигурност. Айде - обърна се към мене, - да те вода на Сурва у Терзиите!“ И тръгнахме по една прека пътека през Чукаре. И ойдееме над махалата и отстрани до пътеката видееме, имаше едно тръкало, нещо горено, ама много нещо. Тате попипа пепело между пръстите и каза, че тука нещо е горело, ама огино одамна е изгаснал, и какво ли е било? После разгледа, по края имаше парченца вестници и книги. И отидееме у Терзийци. А то какво било - Стефан и другио през нощта изгорили там македонска литература, а поканили тате да иде по темнина, за да може после него да обвинат.

Затворен е на 19 януари 1950 г. В един най-голем студ го викнаха в Падеш, без да му казват за какво, и тогава го арестуват, а той носил само един нож и му го взимат. Три дена го крият, не го казват къде е. Мама оди да го тера и в Падеш разбира, че е арестуван от милицията, та ходи в ДС - Благоевград да пита, а те го крият и не казват къде е.

В милицията много го бият. След като 15 дена го държат гладен - Стефан Петров Терзиски от наше село, младеж тогава, инспектор от ДС, го бие, с ритници - та изпада в безсъзнание, и кат се събужда, вижда надвесен над него доктор.

А нас много ни тормозиха тогава - с обиските. Затворен е на 19 януари 1950 г., а станало беше вече жетва и обиските продължават - секой ден. Дойдат сутрин от 7 часо и цел ден седат и ние оставаме без работа, не можем да си свършим работата. Блокираа ни - не даваха цел ден да одиме на работа. Майка ми почна да излиза в три сутринта, за да може да работи. Ако некой ден решим малко да си доспим, да не ставаме толко рано - ето ги, идат рано-рано. Последно кат дойдеха, бехме на една далечна нива на Паренико. Осем души дошли и не ни намерили, питали комшиите къде да ни намерат, дойдеха на нивата и арестуваха мама, и викат: „Ти ни пречиш, възпрепятстваш следствието!“ А тя вика: „Не! Вие ми пречите, ке запаля кащата и ке бегам през границата“, а оние викат: „Бегай, кой ти пречи?!“, а тя отговаря: „Нема да бегам, ке се жаля от вас, ке се оплача“ - и те оттогава повече не дойдоа. Дотогава секи ден правеха обиск. Нашата стара къща имаше оджак с верига и от десната страна на веригата - две греди, а между тех мало празно место. Понеже на милиционерите там им чукаше на кухо, две седмици къртиха, докато събориха гредата и разбраха, че там нема скривалище. Наложил се после да викаме майстор и да подпира с чепарка.

В тия обиски намират пари и една манлихера с патрони в плевната. Тя не е била негова, а на Мите Босия, а него при Тасевци (там беше женен), като е бил при жена му, го обкръжават и му казват: „Предай се, оти ке утепаме детето!“ - не некое от неговите, той е имал четири деца, а малкия брат на жена му - Стойчо Иванов Тасев (сега Димов - живее в София). И Босия, макар и без пушка, е имал, както казват,

бомба, но не я е хвърлил, и се предава, за да спаси детето. И го убиват. А пушката остава при баща ми, защото Босия е бил при него предишната вечер - бабата и дедото на Босия (бащата и майката на жена му) са били кумове-старѐци на моите родители (така викаме на вторите кумове, които кръщават второто дете), та затова е идвал при него и си е оставил пушката манлихера, макар баща ми да му е викал да си я земе, да не ходи невъоръжен. Като чува, че е убит, баща ми я зазидва, та и за нея е осъден на 8 години затвор. Босия е македонец, роден в Разловци в Македония - граничен разузнавач, и при некаква престрелка е ранил и утепал некой от командирите на тия, дето са го гонили, та затова го убиват. Воин Тасески и Мите Тасески го предават Босия (сега са покойни) - те са видели, че ходи при жена си и че там му перат дрехите, и го предават; Воин е направен генерал с ордените (посочва гърдите отдясно) в София.

Парите беха наши - майка ми ги беше скрила в железни кутии за бебешка храна с капачки, от старите пари беха - железни монети от 50 и 100 лева. Бехме ги закопали в огнището, а те тропнаха там и усетиха кухо, изкопаха ги и задигнаха парите. Кат се върна от Белене, му казахме на тате за парите, а той вика: „Ако са ги отнесли, аз ако сега бех здрав, повече ке си изкарах“.

Писаха, че вестниците са ги намерили в плевната ни, а ги беха намерили край ручея.

Три дена ги съдат на публично дело - приберат ги вечерта и ги бият, утре пак пред съда, пак ги връщат и пак вечерта ги бият. Три ноци тепат - три дена съдат. На първио ден кога ги докарват в съда, един наш комшия, Панто, го видел: от крака кръв от веригата, от ушите кръв от бой. На третата ноц Асен Стамболиски казваше, че цела ноц са тепали баща ми. И на третия ден на делото Софроний Лишенски го е чул как е казал: „Пишете, че сичко е верно, защото инак утре дотука нема да стигна жив“, и тогава го осъждат. Дотогава не е признавал нищо. Разказваше по-късно, че са го карали да признава работи, които не ги е сънувал, а не да ги е вършил - думи на моя баща.

На делото инспекторо Стефан обвини баща ми, че е ходил тайно през нощта и е изгорел македонска литература - я кой е работил за югославското разузнаване - цела ноц ги е носил там и ги е запалил. А това место е далеко от нас. Мама с адвокат Монеv ме писаха и мене свидетел - нали ходих с него. Но като ме виде, съдията каза да ме изведат от залата (плаче), оти не съм имала 16 години и не съм могла да бъда свидетел. Тогава се дигнаха ора от наше село и свидетелстваха в съда. Казаха, че те стават рано и ходат да работат по нивите, и са щели да видат пушеци, ако е имало нещо по това време - това през нощта е горено, а баща ми е одил по светло. А това в присъдата не го писаха.

Осъдиха заедно 13 души: Асен Георгиев Стамболийски, Кирил Георгиев Стамболийски, Богдан Кост. Станински, Васил Ник. Георгиев. Славе Ив. Лангов, Смилен Митев Маерков, Александър Георгиев Хайдушки, Алекснадър Анг. Василев, Йордан Янчов Мудурски, Илия Велков, Стоян Ст. Ролев, Таче Ил. Новоселски и Владимир Дим. Петков. От тех Славе Лангов беше предател, той ги е предал, осъдиха го ужким, а после го освободиха и дълги години синът му работи в милицията. Единствен жив сега¹⁰³ е Асен Георгиев Стамболийски, живее в Падеш при дъщеря му.

¹⁰³ Това е записано на 7 февруари 2013 г. Асен Стамболийски беше изказал чрез Стоянка Манова съгласие да запиша неговите спомени. За съжаление, когато на 20 февруари 2013 г. го посетих в дома му в Падеш, той беше вече над 90-годишен, тежко болен и не можеше да говори. Дъщеря му Нушка каза, че избягвал да разказва за преживяното и затова тя не може да ми каже много. Когато го питали, им казвал, че е по-добре да не знаят, защото „това е омраза, защо да мразите. Тогава времето беше такава - един те кара насам, друг натам. Ако послушаш единия, ке те ликвидира другият“. Главната му вина е била, че е

Него го съдат, защото е закачил някъде македонско знаме, което е висело така три дена, без да го открият. Майка му имала брат зад границата и веднъж дошел да я види. И кат разбрали, а той вече си е бил бегал, на следващия ден - понеже него не могли да хванат, арестували двамата ѝ синове.

Осъдиха го, че уж е издал сведения от военно естество - държавна тайна на югославското разузнаване. А не пишат на коя дата през 1949 г. е предал тайна, на кого, каква военна тайна, кой му е дал тази военна тайна да я знае, откъде той ке знае военна тайна, като беше земеделец - не е бил военен и нема откъде да знае тайни! И му позволиха на шест месеца да получава само по един колет от осем килограма...

Осъждат го първо на доживотен затвор и един милион лева глоба - това си го спомням, а после в присъдата на Върховния съд е малко по-иначе - доживотен затвор и на 20 години строг тъмничен затвор или по съвкупност доживотен строг тъмничен затвор¹⁰⁴. Освен това и да заплати глоба 600 000 лева, заменима с една година затвор и 300 000 лева. Присъдата влиза в сила на 20 октомври 1950 г., когато я потвърждава Върховният съд.

Тук се води делото, в ДС в Благоевград. После лежи в Сливенския затвор, а след това във Варненски затвор (там му е по-леко и работи по строежите, охраняван от милиционер). Там имал некакъв приятел, Стоян Богдански, по прекор Кокаличе, който пише писмо до ДС и казва, че Петър е осъден, но той е вършил още и това, и това, и това - три неща, за които не е осъден (а уж му е бил приятел). Зарад това нещо е преместен на 13 март 1951 г. в лагера в Белене и седел там до освобождаването си през 1955 г., като от това общо 96 дена (с прекъсвания) е бил в карцера Баня. А тоя карцер е бил такъв - отгоре пръска ситни струйки вода, нема къде да се скриеш - тесно е, а отдолу е вода, и само една тухла на която да стоиш. В лагера не е имало стаи, а дървени преградки, конструкции и леси, един над друг на които са спали а отстрани е било обкръжено с рогозки, през които влизал снегът. Работили са на дига. Общо изкарва 6 години без 3 месеца и излиза по помиловка на президиума №263. Указът е от 15 октомври 1955 г., пускат ги на 19 октомври. След като са ги прибрали от дигата, към 12 часа ги изкарват навън, строяват ги в две редици и започват да извикват имена - полицаите били с шмайзери в ръцете и пръста на спусъците, и тате после викаше: „Съскаа, съскаа“. „В тия редици извикаха мене и всички се чудим какво ке стане с нас, и мислим, че ке ни фърлят в Дунав“. Вместо това ги освобождават. Хвърлят чергите. Превозват ги с лодки до брега. Баща ми нема пари, Асен Стамболиски плаща билета на моя баща, а той после му върнал парите (сама питах за това Асен Стамболиски и ми каза, че сичко е платено и нема дълг).

Като го освободили, беше пратил телеграма, че си идва. а ние не верваме и мислим, че некой ни се подиграва - нали доживотно беше осъден. А една баба Стойна (по прекор баба Ута) ни вика: „Раздигнете къщата, сгответе и ке го чекате, ке сгответе една голема тенджерера боб, ако нема друго“. „Оти толко много манджа, за какво ке ни е?“ - вика майка ми, а бабата: „Кат чуят, че си е дошел, много хора ке дойдат да го видат и ке треба да имаш какво да им сложиш, да им послужиш“. От'ка си дойде, две седмици идваха хора да се радват, че се е прибрал (разплаква се).

имал роднина, женен в Македония. Човекът дори и къщата не си е бил узаконил на свое име, защото и 15 години след освобождението му идвали от милицията и опитвали да му я конфискуват. Вероятно преживените прежеждия довеждат до неговото ослепяване преди двајсетина години. Няколко дни след моето посещение той се помина. Бог да го прости!

¹⁰⁴ Възможно е тука Стоянка Манова да прави грешка - тъй като и в решението на Върховния съд, което публикувам по-долу, е посочено, че е оставена в сила присъдата на по-долната съдебна инстанция. Грешката вероятно идва от следното: осъден е на 600 000, 300 000 и 100 000 лева глоба, но те по съвкупност правят 600 000, а не 1 000 000, защото присъдата не се сумира, а се избира най-голямата.

Като се върна, при него дойдеха военните и казват: „Нещо да не направиш по границата?!“ А той: „Спокойно, кажете на командира си, че нищо няма да права“.

Дойде текезесето. Влезна в текезесето - искаха му плуго, воловете, кобилата - даде ги. Кат му земаха всичко в текезесето, това много лошо му се отрази. Ние бехме много бедни и не можехме да го поддържаме. Той кат се върна, почна всичко да оправя, понеже беше западнало, почна много да работи ка' си е пребиен - за да опра'и сичко, а не требваше толко да се напрега... (плаче).

Откакто се върна, често вечер милицията я пазеше нашата къща. Излезнеш - гледаш некой се дръпва там, от комунистическите пазачи - за да не дойде некой от Македония при моя баща.

На 16 януари 1958 г. той почина¹⁰⁵. Имаше в гърдите затъкнала кръв, дето докторите я вадиха със сонди, ама не можеха. Потърси една вечер да направим качамак - направихме. Качамакът стопли тая кръв и тя потече, почна да храчи парцали кръв и така умре. Това му беше от лагера. А можел е и да не се върне. Стефан Гогоски от село Сухострел (на границата към Кадиница), осъден също, не се е върнал, умрел е в Белене. А моят баща нема да си е дошел, защото в деня на помиловката е бил много болен, та фелдшерът го е спрел от дигата. Много му е помогнал и Антон Донков, затворен генерал - той бил заедно с него, и като получавал пари от тримата братя на жена си, е давал и на баща ми.

Дадоха некакво обезщетение, след кат падна комунизмът, ама инфлацията го изеде и излезна, че земах 50 лева. С това платиха 33 месеца затвор. Останаха 39 месеца затвор и мъка, които после ги платиха по 48 лева месеца и земах 1700 лева.

(Спомените са взети на 7 февруари 2013 г. в Благоевград, проверени и допълнени от Стоянка Манова на 7 март 2013 г.)

ДОКУМЕНТИ

БЮЛЕТИН ЗА БЮРОТО № 177 К

Съставен в 1 екз.

Име, презиме и прякор на лицето: Петър Митрев Калайджийски

Година: 1951

Осъждан: ДА

№ по ред за същото име: 2

Ден, месец и година на раждането му: 4 май 1905 г.

Месторождение (град или село, околия, област): Дъбочица, Благоевградска

Поданство: българско

Име и презиме на баща му: Мите Атанасов Калайджийски

Име и презиме (по баща) на майка му: Яна Митева

Женен, неженен или вдовец. Име и презиме (по баща) на съпруга му: Кръстана Петрова

Занятие: Земеделец

Последно местожителство: с. Дъбочица, Благоевград

НОХД №105/1950 г.

¹⁰⁵ Смъртен акт №2 от 17.01.1958 г., издаден от Общинския народен съвет - с. Падеш

Извлечение от съдебния акт

Върховният съд на републиката, 3 нак. отд., с решението си №771 от 20 октомври 1950 г. по нак. му д. №627/1950 год. е оставил в сила присъдата на Горноджумайски окр. съд №136 от 21.IV.1950 г. по НОХД №105/1950 г., с която е признат подсъдимият ПЕТЪР МИТРЕВ КАЛАЙДЖИЙСКИ за виновен в това, че през 1949 г. в с. Панчарево, Югославия, е издал на органи на югославското разузнаване сведения от военно естество, представляващи военна тайна, поради което и по силата на чл. 112, п. 1 от Нак. зак., във вр. с чл. 60 от същ. зак., го осъжда да изтърпи ДОЖИВОТЕН СТРОГ тъмничен затвор и да изплати на държавното съкровище 600 000 лева глоба, заменима с 1 година тъмничен затвор, лишава го от правата по чл. 30, п.п. 1-4, 6 и 7 от Н. зак. ЗАВИНАГИ и конфискува част от имуществото му в пари в размер 300 000 лв. в полза на държавното съкровище.

Че през есента на 1949 г. е излязъл през границите на страната без разрешение от надлежните власти, поради което и по силата на чл. 155 „а“, ал. I от Нак. зак., във вр. с чл. 60 от същ. зак., го осъжда да изтърпи 10 години строг тъмничен затвор и да заплати на държавното съкровище 300 000 лева глоба, заменима при незаплащане с 1 година тъмничен затвор, лишава го от правата по чл. 30, п.п. 1-4, 6-и от Наказателния закон за срок от 15 години, считано откак присъдата може да бъде турена в изпълнение, и конфискува част от имуществото му в пари в размер на 100 000 лв. в полза на държавното съкровище.

Че през 1949 г. е държал в жилището си в с. Дъбочица, Горноджумайско, огнестрелно оръжие - карабина „Манлихер“ №5931 чг, без да има за това належащо разрешение, поради което и по силата на чл. 399, ал. II от Н.З., във вр. с чл. 60 от същ. зак. го осъжда да изтърпи 8 години строг тъмничен затвор.

Че през 1949 г. есента е държал и пазил в дома си в с. Дъбочица, Горноджумайско, фашистка литература от югославски произход, поради което и по силата на чл. 99 „б“, ал. „нова“ от Нак. зак., във вр. с чл. 60 от същ. зак., го осъжда да изтърпи 2 години тъмничен затвор, като го лишава от правата по чл. 30 от нак. зак. за срок от три години, считано откак присъдата може да бъде турена в изпълнение.

По съвкупност, съгласно чл. 64 от Нак. зак., налага на същия подсъдим да изтърпи едно общо наказание - ДОЖИВОТЕН строг тъмничен затвор, лишаване от правата по чл. 30, п.п. 1-4, 6 и 7 от Н.З. ЗАВИНАГИ, да заплати на държавното съкровище 600 000 лв. Глоба, заменима при незаплащане с една година тъмничен затвор и конфискация на част от имуществото му в пари в размер на 300 000 лв. в полза на държавното съкровище.

Присъдата влиза в законна сила на 20. X.1950 г.

Със същата присъда са осъдени още и: 1/ Асен Георг. Стамболийски, 2/ Кирил Георг. Стамболийски, 3/ Богдан Кост. Станински, 4/ Васил Ник. Георгиев. 5/ Славе Ив. Лангов, 6/ Смилен Митев Маерков, 7/ Александър Георг. Хайдушки, 8/ Алекснадър Анг. Василев, 9/ Йордан Янчов Мудурски, 10/ Илия Хо. Велков, 11/ Стоян Ст. Ролев, 12/ Таче Ил. Новоселски и 13/ Владимир Дим. Петков.

Прегледал: председател / подпис (не се чете), печат (нечетлив)

Вярно извлечение от оригинала

гр. Благоевград, 16. III. 1951 год.

Адм. секретар на Благоевградския окр. съд: подпис (не се чете)

***

М-ВО НА ПРАВОСЪДИЕТО
ЗАТВОРЪТ - гр. БЕЛЕНЕ
рег. № 1323/55, вх. 23/13.03.1991
гр. БЕЛЕНЕ

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Управлението на затвора, гр. Белене, дава настоящото на лицето Петър Митев Атанасов Калайджийски, роден на 4.05.1905 г. в с. Дъбочица, Г. Джумайско, в уверение на това, че същият изтърпял присъда №136/50 г. по осход. №105/50 г. на Г. Джумайски окръжен съд от 20 години лишаване от свобода по чл. 112 155¹⁰⁶ а 399 от НЗ. Начало на наказанието 19.01.1950 г. Освободен от затвора на 19.10.1955 год., указ №263/55 г., с остатъка.¹⁰⁷

Настоящето се издава, за да послужи пред ОбНС, отдел „Финансов“.

НАЧАЛНИК НА ЗАТВОРА - майор: подпис (не се чете)

Печат: „МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО * ЗАТВОР БЕЛЕНЕ“.

***

МВР

Беленският ЗАТВОР

№ 5205, 19.X.1955 год., гр. Белене

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Дирекцията на Беленския затвор дава настоящото на Петър Митев Атанасов Калайджийски от с. Дъбочица, околия Благоевградска, в удостоверение на това, че същият е бил задържан в затвора на 13.III.1951 г. по НД 105/50 год. на Благоевградския народен съд и днес, на 19 октомври 1955 год., се освободи от затвора по полване с ос^{***108}

Началник: подпис (не се чете)

Деловодител: подпис (не се чете)

Печат: „МВР: Затворническо общежитие * Белене* Свищовско“

АП-819-42000-55

ОБРАЗЕЦ I - ЗА ПЪЛНО УВАЖАВАНЕ на претенцията

РЕШЕНИЕ

на Регионална комисия за политическа и гражданска реабилитация - гр. Благоевград в състав:

ПРЕДСЕДАТЕЛ: Елиана Масева, кмет на общината;

СЕКРЕТАР: Стоян Кирилов Димитров;

---

¹⁰⁶ Несигурен прочит

¹⁰⁷ Неясно

¹⁰⁸ Вер. „помилване“, а втората дума е нечетлива

ЧЛЕНОВЕ: 1. Тодор Михайлов Занков;
2. Асен Николов Радонов;
3. Илия Стоянов Чолев;

в заседание на 30.IX.1993 г., като разгледа искането на Стоянка Петрова Манова, преписка № 56/1993 г.,

РЕШИ:

Признава, че Петър Митев Калайджийски е бил репресиран по политически причини съгласно чл. 2, ал. 1, т. 1 от Наредбата за приложение на закона, като репресията се изразява в осъждане по политически причини, каквото е приела общинската комисия, но е изплатена само 1/2 от следващото се обезщетение.

Признава на Стоянка Петрова Манова право на обезщетение на останалата 1/2 част от претърпяната репресия - 25 хил. лева, съгласно от Окръжно на МФ ГДУ 24/11.VIII.1993 г.

Решението подлежи на обжалване пред централната комисия в двумесечен срок от получаване на съобщение за изготвянето му.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: подпис (не се чете);

СЕКРЕТАР: Подпис (не се чете);

ЧЛЕНОВЕ: 1. Подпис (не се чете); 2. Подпис (не се чете); 3. Подпис (не се чете).

АЛЕКСАНДЪР СТОЕВ ХРИСТОВ

Александър Христов е роден на 14.02.1929 година в с. Яново, Пиринска Македония. Учи в Яново, Петрово и Сандански, след което записва в Скопие, в Педагогическото училище. След 1948 г., българските власти не му позволяват да се върне в Скопие и продължава учението си в Благоевград, но не му позволяват да завърши, мобилизират го и го изпращат в уранова мина заедно с други политически "неблагонадеждни" в непоносими условия. Принуден е да избяга на 18.06.1951 г., завършва висше образование в Париж, работи в ББС, ЮНЕСКО, основател е и първи редактор на в. „Народна воля“. лидер на анархисткото движение.

„лидерът на анархистичното движение и секретар на българската секция на ББС Александър Христов... ратувал за обединение на национал-шовинистична основа на македонското население в Гърция, СФРЮ и НРБ. Опитвал се чрез специализиращи преподаватели в Англия да изпраща в България анархистичния вестник „Народна воля“. (Информация на Шесто управление от 8 септември 1987 г.)

Спомени на брата на Александър Христов - Георги Христов

Александър Христов е роден на 14.02.1929 година в с. Яново, Пиринския дял на Македония. Началното си образование завършва в родното си село, а прогимназия в съседното село Петрово. След 6-и клас в гимназията в град Свети Врач (Сандански) той е определен заедно с негови съученици да следва в Скопие, Народна република Македония, и се записва в Педагогическото училище. През 1948 година, когато се затваря границата между Македония и България, той временно е в България и не може да се завърне в Македония. Продължава учението си в Благоевград. Българските власти не му позволяват да завърши образованието си, вземат го в казармата като трудовак и го изпращат в уранова мина в село Блатешница край София. Там се труди заедно с други политически "неблагонадеждни" в непоносими условия.

Изправен пред мрачни перспективи и с опасност за живота, Александър Христов е принуден да избяга от мината и на 18.06.1951 г. нелегално преминава в Гърция. Гръцките власти го вкарват в лагера за емигранти Лаврион, който се намирал покрай Атина. В този лагер по същото време се намира и основателят на ВМРО-ДПМНЕ в емиграция Драги Богдановски. Ето какво пише в своята книга „Четвърта емигрантска Македония“ Ставре Джиков за Драги Богдановски: „Тука, в лагера Лаврион, Богдановски се среща с македонците Александър Христов, познат в емиграцията като Сандо Христов, Георги Донеv и Борислав Ивков, и тримата от Пиринския дял на Македония.“ По-долу в книгата си Джиков пише: „Сандо Христов произхожда от семейство на ВМРО. Неговият дядо е бил член на ВМРО на Яне Сандански до края на нейната забрана.“ Тук, в лагера Лаврион, Александър и Драги имали възможността да споделят общите си виждания за бъдещата борба, за обединението на Македония. Оттук нататък те подържат постоянни контакти, а като факт за това Ставре Джиков пише следното: „Националният съвет на освободителния комитет на Македония

провежда своя конгрес на 14 до 16 юни 1967 година в град Кил, Западна Германия, на който присъстват над 60 представители, а пръв на него ще прочете своя доклад Сандо Христов, председател на Националния съвет „Якне и крепне македонската национална борба“. Няколко месеца Александър престоюва в лагера, откъдето заминава за Бразилия. След около едногодишен престой в тази страна той пак нелегално със свой приятел отива във Франция. Във Франция властите прилагат същите процедури като емигрант, както в Гърция, и след неприятни преживявания успява и се записва да учи френски език в Алианс Франсез. Тук се запознава с англичанката Лидия Терек, с която сключват брак и по-късно им се раждат Майкъл и Хелен.

В Париж Александър Христов завършва журналистика и социология и взема обща диплома за висши социални науки. Дипломира се на 06.07.1965 година. Тук членува в Съюза на българските безвластници в чужбина заедно с много други македонци от Пиринския дял на Македония. Става главен редактор на безвластническото списание в Париж „Наш път“.

Във Франция Александър и съпругата му работят като служители в ЮНЕСКО.

През 1968 г. се установява да живее в Лондон. Около 20 години той работи в българската секция на БиБиСи. В Лондон се запознава и става големи приятели с българския емигрант Георги Марков, който, както е известно, бе убит от българските тайни служби.

От Лондон поддържа редовна връзка с Кръсто Енчев и през 1980 година му гостува в Сидни, Австралия. Там двамата заедно с Ангел Вретовски, Георги Чочков, Митре Мойсовски, Гемиджията и други македонски патриоти полагат основите на вестник "Народна воля". До 1982 г. "Народна воля" излиза в Сидни, като Александър Христов е отговорен редактор на изданието. След 1982 г. вестникът се издава в Лондон, а от април 1992 г. се прехвърля в Благоевград, като грижата за неговото издаване се поема от брата на Александър - Георги Христов, а самият той става почетен главен редактор.

Целият живот на Александър Христов е една борба. Следвайки примера на много македонски дейци, отдали живота си за освобождението на Македония, той споделя характерните за епохата анархистични идеи.

Не може крепителите на безчовечен, терористичен и тираничен режим да приемат спокойно тази страшна за тях молитва и да не посегнат да унищожат носителя на светлината в душите на хората! А тази светлина струи и от страниците на петте му стихосбирки, излезли в Париж, Лондон и София.

На 20 октомври 2005 година след продължително и тежко боледуване в Лондон почива Александър Христов, основателят и първи главен редактор на в. „Народна воля“.

Ще запомним Александър Христов като воин, въоръжен с прогресивни идеи и перо, с любов към хората и към Македония. Той винаги и навсякъде воюва с един отмиращ свят, в който властват омразата, празнотата, заблудите и жестокостта.

Александър Христов винаги се е чувствал Човек! Докрай успя да отстои своето достойнство и с дела да защити веруюто си: "...жадуваме за слънце и радост да бликне във нашето измъчено македонско сърце!"

На нашите потомци ще пренесем през дебрите на времето спомена за един прекрасен човек и всеотдаен родолюбец. Македония ще го помни!

ИЗГНАНИК

Недраг се скитам по чужбина,
далеч от моя бащин кът;
и нямам майка и роднина
да им разкажа мойта скръб.

Затуй аз често, майко мила,
за тебе мисля в късен час,
за теб, че ти си ме родила,
а тъй далеч съм днес от теб!

Аз зная, че ти често плачеш
за първа рожба - първи плод,

но ти сълзи недей да лееш,
аз моля те за сетен път!

Че ти роди ме, майко моя,
във този робски свят проклет
и що е радост аз не зная -
прогонен от врагът заклет!

Аз може нявга да се върна,
и то ще бъде ден велик;
тогаз с любов ще те прегърна,
ако не падна в бой убит!...

В ЗАТВОРА

На брат ми

Прочетох набързо писмото
и в миг го захвърлих ядосан,
но скоро тъгата
жестока
ми стегна сърцето!
Аз сграбчих отново писмото
и чета
със скръб новината:
„Осъдиха брата
и в Плевен лежи в затвора,
а майка ни плаче -
не спират сълзите!”
Тук няма измама!
За мене е ясно,
че брат ми е хвърлен в затвора
и чужди за него
са слънцето,
въздуха,
простора!
А сивите хладни стени
притискат ужасно
за волност жадуващи гърди!
В килията мрак непрогледен цари!
Над Плевен студеният вятър
злокобно и страшно бучи,
и тялото зъзне
сковано във мъка,

мраз и сълзи!
Не падай ти духом,
о, скъпи ми братко!
А скърцай по-силно зъбите
зад тези бетонни стени,
че тираните нямат насита
във своята жажда за кърви,
за мъст
и вечни злини!
Човекът е още животно
без съвест, морал
и чест!
Но духом не падай
и мъжки понасяй
тез зверски тегла!
В борбата народна
за братство и хляб,
за мир, свобода -
по-твърдо ти вярвай
и знай, че във тъмната нощ,
сред бурите диви
ще блесне на слънцето
най-светлият лъч!
Ще рухнат затворите!
Човекът ще стане **ЧОВЕК**
и радост всеобща
в живота
навред ще цъфти!

МОЕТО ОТЕЧЕСТВО

Аз имам
отечество прекрасно
и мило,
покрито
с гори, поля, морета -
земя обширна и богата,
която дава хляб
на всички раси и народи:
това е цялата планета!
Аз имам
отечество прекрасно
и мило,
без граници и държави,
в което всички хора
са родни скъпи братя!...

***

СТРОГО СЕКРЕТНО!

М Е Р О П Р И Я Т И Я

които 06 управление ДС предлага да се включат в общия план за осуетяване опитите на определени среди в чужбина да фалшифицират и обсебят историческото минало на България.

С цел своевременно разкриване и предотвратяване опитите на научни институти, организации, фондации и отделни научни работници в СФРЮ, Румъния, Гърция, Турция и някои западни страни да фалшифицират и обсебят историческото минало на България, както и оказване на наше влияние, предлагаме да се проведат следните

М Е Р О П Р И Я Т И Я:

1. Съвместно с ПГУ да се доуточняват институтите, фондацииите и други организации и лица зад граница, които фалшифицират и обсебват историческото минало на България.

Срок: постоянен

Отг.: ПГУ и 06 у-ние ДС

2. По институтите и организациите провеждащи активна антибългарска дейност в следните страни:

СФРЮ: Институт за национална история, Институт за македонски език „Кръсте Мисирков”, Институт за фолклор и Матица на изселниците в гр. Скопие, Институт за старославянски култури в гр. Прилеп.

Турция: Асоциацията за култура и солидарност с родопските турци, Дружество за подпомагане на изселниците, Института за турска култура и Турското историческо дружество в гр. Анкара, Института за изучаване на Югоизточна Европа в гр. Одрин, Института за турски език и Института за литература в Истанбул.

Гърция: Институт за балкански изследвания и „Панмакедонски съюз на гърците” в гр. Солун.

Румъния: Институт за югоизточно-европейски изследвания и дружество „Емануил Бокуца“ в гр. Букурещ.

ГФР: Институт за изучаване на източна Европа и Движението за освобождение и обединение на Македония в гр. Мюнхен и лектората по български език.

Англия: Лондонския институт за източно европейски езици и лектората по български език, да се провеждат конкретни мероприятия чрез наши агенти и ДЛ, за своевременното разкриване, предотвратяване и противопоставяне на подготвяните антибългарски публикации.

Активните сътрудници и емисари на тези институти и организации, посещаващи нашата страна да бъдат взети на оперативен отчет.

Да се заведе обектова разработка на дружеството „Емануил Бокуца“ / 04 отдел/.

Да се заведат на литерни дела Института за турски език и Института за литература в Истанбул /04 отдел/

Срок: постоянен

Отг.: ПГУ – ДС, ВГУ – ДС

и 01, 02 и 04 от

дели – 06 ДС

3. Своевременно да се разкриват интересите на чужди учени към нашите „Закрити фондове“ и частни лица разполагащи с материали представляващи обект на спорове в науката. Заедно с административните ръководства ще се вземат мерки за недопускане тяхното използване от неподходящи български и чуждестранни научни работници.

Срок: постоянен

Отг.: 01 и 04 отдели

при 06 ДС

4. Да бъдат установявани и изучавани чуждестранните студенти, аспиранти и специализанти от СУ „Климент Охридски“ и ВТУ „Кирил и Методий“ изучаващи българска история и български език и литература и на подходящите от тях да се оказва въздействие чрез научните им ръководители, наличната агентура и ДЛ за публикуване на статии и материали в чуждестранния печат отстояващи интересите ни по възловите проблеми в областта на историческото ни минало.

Срок: постоянен

Отг.: 02 отдел, 06 ДС

5. По време на провежданите в нашата страна международни конгреси, симпозиуми и семинари да се провеждат мероприятия за долавяне намеренията и дейността на чуждестранните учени да изопачават българската история. По такива лица да се провеждат конкретни мероприятия за даване на отпор и оказване на наше влияние.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ – ДС и

06 у-ние ДС

6. Чрез Славянския комитет да се засили предварителната работа сред чуждестранните студенти-степендианти за насочването им към специалности и подходящи теми, с което да се ангажират в активна дейност в интерес на НР България.

Срок: постоянен

Отг. : 04 отдел при
06 у-ние ДС

7. Чрез МНП и БАН да се установяват преподавателите и научните работници, които ще специализират в посочените в т. 2 институти и организации с оглед недопускане на неподходящи лица. От тези среди да се вербуват или се установяват доверени отношения с подходящи научни работници с оглед придобиване на оперативна информация за плановете на институтите и организациите.

Срок: постоянен

Отг. : 01 и 02 отдели,
06 ДС

8. Чрез Комитета по въпросите на БПЦ и на религиозните култове при Министерството на външните работи да се набелязват мероприятия за предварителна подготовка на свещениците и техните семейства заминаващи на работа в задграничните епархии по онези въпроси, по които противникът застъпва антибългарски становища, с цел даване на аргументиран отпор. Този канал да се използва за изпращане на подходящи агенти за решаване задачи на ДС.

Срок: постоянен

Отг. : 03 отдел -
06 у-ние ДС

9. Чрез Славянския комитет да се подават материали за публикуване в задграничните издания и за излъчване в радиочасовете предназначени за българите в чужбина, осветляващи спорни въпроси от нашето историческо минало, с които противникът спекулира.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ – ДС,
04 отдел – 06 ДС.

10. Чрез подходящи агенти и ДЛ в Св. Синод на БПЦ да се активизира отпечатването на статии и материали в църковните издания по въпроси на историята, които са обект на обсебване и фалшификации. Да се разшири разпространението на сп. „Духовна култура” и „Църковен вестник” на Запад. За целта да се използват и изданията на задграничните епархии.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ - ДС,
03 отдел - 06 ДС.

11. Чрез наша агентура да се оказва влияние на лидери на МПО за засилване дейността им по противопоставяне и разобличаване скопските и гръцките фалшификации на нашата история. За целта по-активно да се използват техните издания в САЩ и Канада.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ - ДС,
04 отдел - 06 ДС.

12. Чрез наша агентура да се оказва влияние на някои лидери на вражеската емиграция за публикуване на материали в техни издания, с които да се противопоставят на опитите за изопачаване на нашата история.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ – ДС, ВГУ – ДС,

05 отдел - 06 у-ние ДС

13. Да продължи работата по връщането в България на архива на Иван Михайлов и ВМРО.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ - ДС,

отдел 04 - 06 ДС

14. Чрез агентура на ДС да се ангажират и активизират чужди учени за издирване на документи в чуждите архиви, които са недостъпни за нашите специалисти и могат да бъдат използвани за научни разработки и публикации в интерес на НРБ.

Срок: постоянен

Отг. : ПГУ – ДС и 01 и 04

отдели при 06 у-ние ДС

15. Съвместно с Комитета за култура, Министерство на външните работи, Главно управление на архивите и други ведомства периодически да се уточнява в кои чужди архиви и библиотеки се съхраняват ценни материали за нашата история и се поставят задачи на подходящи агенти за тяхното филмиране и публикуване.

Срок: постоянен

Отг. ПГУ – ДС и

06 у-ние

НАЧАЛНИК
ДС

УПРАВЛЕНИЕ 06 ДС

Ген. Лейт. : /П. Стоянов/

София, 17. XI. 1981 г.

Държавна сигурност - Политическа полиция, Из архивите на ДС, т. 5, София 2011, т. 5, с.

426

СТРОГО СЕКРЕТНО!

М В Р

ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС

Рег. № 11824 Екз. № 1

- 8. IX.1987 год.

София

ИНФОРМАЦИЯ

За обезпечаване сигурността на българските граждани, временно пребиваващи зад граница по линия на отдел 02.

Злоствна антибългарска и антисоциалистическа пропаганда провежда лидерът на анархистичното движение и секретар на българската секция на ББС Александър Христов, ИП от 1959 г. , който от наш източник се опитвал да събира информация за идейно-политическите течения на Балканските страни, ратувал за обединение на национал-шовинистична основа на македонското население в Гърция, СФРЮ и НРБ. Опитвал се, чрез специализираци преподаватели в Англия, да изпраца в България анархистичния вестник „Народна воля“.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ 02 Полковник Дянков

Нап. в 2 екз

№ 1- отдел 08

№ 2 – отдел 02

Изп. Шапчев

Нап. Тодорова 1983

8. 9. 1982 г.

Държавна сигурност, т. 5, София 2011, т. 5 с. 417, 418

(82-М-122, оп. 1, ае 166)

БЛАГОЙ СТОЕВ ХРИСТОВ

Благой Стоев Христов е роден на 28.03.1934 година в с. Яново, Санданска община, Пиринска Македония. Учи в Яново и Петрово, а след това учи в Духовната академия в гр. София. В казармата е изпратен като трудовак в мините в гр. Перник, където заболява и преждевременно е освободен от казармата. Отказва да се пише българин на преброяванията и участва в македонски организации. Два пъти лежи в затвора. През 1968 г. избягва през граница. един от основателите на ТМРО и в. „Народна воля“.

„През времето на преброяването той категорично заяви пред властите, че е македонец, и лично отиваше в Общинския съвет и милицията да иска да му се напише в паспорта, че по народност е македонец.“

„Благой няколко пъти помагаше финансово на вестник „Народна воля“. Той бе и кръстникът на вестника. Тук, в родното си село, той имаше големи планове за воденето на нашата справедлива борба, за извоюването на правата и свободите на македонците в България. Но смъртта му уби всичко, за което мислеше и мечтаеше.“ (Г. Христов)

Спомени за Благой от брат му Георги Христов

Благой Стоев Христов е роден на 28.03.1934 година в село Яново, Санданска община, Пиринския дял на Македония. Началното си образование завършва в родното си село Яново, а прогимназия в съседното село Петрово. Продължава образованието си в гимназията, а след това учи в Духовната академия в гр. София. В българската казарма служи като трудовак в мините в гр. Перник. Там заболява, след което е преждевременно освободен от казармата.

В Благоевград сключват брак с Николина Георгиева Даскалова и по-късно им се ражда син Александър Благоев Христов.

Поради явните си изявления, че е македонец, той преживява постоянни неприятности. Ако някъде се установи на работа, то след известно време бива освобождаван с мотив, че длъжността се съкращава. През времето на преброяването той категорично заяви пред властите, че е македонец, и лично отиваше в Общинския съвет и милицията да иска да му се напише в паспорта, че по народност е македонец. Благой участваше и в младежки македонски организации с приятели предимно от Пиринския дял на Македония.

Неприятностите, които му сервират непрекъснато служителите от Държавна сигурност, го принудиха да планува бягство зад границата. Първият опит да емигрира той направи с преминаването на гръцката граница. Със свой познат от село Белъово, Санданско, отиват в село Яново. Там преспиват в плевнята на Илия Тодоров, която се намира в горния край на селото. Уговорили се сутринта двамата да се срещнат на определено място, но всеки поотделно. Но вместо неговият придружител да отиде на определеното място, то той отива в казармата в село Петрово и съобщава на

граничарите, че Благой е тръгнал да преминава гръцката граница. Хващат го граничарите и оттам от съда - в затвора.

Когато излиза от затвора, съпругата му Николина казва, че имала някакви проблеми с милицията. Благой имаше много буен характер и бе много безстрашен. Просто не мислеше за последствията от постъпките си, които ще му сервират много неприятности. Той проучва кои са тези офицери от милицията и отива направо там при тях да иска обяснения. Влиза в канцелариите им и направо се нахвърля да им къса пагоните. Спомням си как баща ми разказа случката с Благой и тези офицери, как след известно време на улицата, до пощата, където бе нашата къща в Благоевград, случайно се срещат с началника на Окръжната милиция Жоро Димитров. Той му разказал как неговите подчинени се оплакали от Благой, казвайки му, че се почудили от безстрашието и гнева на Благой.

Живеейки в постоянна несигурност, Благой планува ново бягство. Той ми разказа как, пътувайки с влака от София за Благоевград, се срещат с някой си, който е лежал в затвора. Благой ми каза и името на този човек, но аз съм го забравил, а и документа от съда за осъждането му го нямаме. Те решили да избягат заедно. Но и тук с този нов кандидат за бягство Благой отново попада в измама. Същият го предава и той отново

е осъден и лежи в затвора. След излежаването на присъдата си Благой решава пак да напусне страната и през родното си село Яново прекосява гръцката граница. От Гърция властите го въоръжават и той се връща в Благоевград, без да го разберат българските власти. Когато идва вкъщи и разбира, че синът му е в болницата, той веднага отива при него. Имало забрана да се влиза при болните, но Благой показал пистолета на доктора и той го пуснал да влезе. Когато Благой разказа цялата тази случка с преминаването му в Гърция на баща ми, той му каза, че е направил необмислена постъпка и сега нищо не му оставало освен да отиде при окръжния началник Жоро, който живееше на задната улица на нашата къща и се познаваха с баща ми. Благой решил и отива при Жоро. Когато влиза при него, Благой заварва началника как яде

една голяма ябълка. Жоро му казал да седне и Благой сяда срещу него. След като седнал, Благой извадил пистолета и го сложил на бюрото на Жоро. Като видял оръжието, ябълката, която ял Жоро, така му останала в устата, не очаквайки подобна изненада. Благой му казал, че трябвало да го разстреля, но за това дори и не помислил.

Пак е осъден да лежи в затвора. След излежаването на присъдата си намира работа в София и работи заедно с Мария Самарджиева, жената на генерал Самарджиев, която е лаборант, и работят заедно с Благой в Научния институт за фармацевтично-химическо изследване. Мария го предупреждава, че Държавна сигурност го наблюдава и е по петите му, и има голяма вероятност да бъде наново арестуван заради явните му изказвания, че е македонец, и пропагандата му, че Македония трябва да се обедини. Не понасяйки политическата ситуация, в която си намира, той решава отново да избяга, но вече сам. Преминава границата и отива в Република Македония. Това става на първи август 1969 година. Отбива се през Щип да се види с неговия приятел Борислав Мицков, но той отсъствал и оттам направо заминава за границата към Италия. На 28 август същата година преминава през гр. Триест и се предава там на италианските власти. В Италия е в лагер и като политически емигрант остава три месеца в лагера. От Италия отива във Виена, а

оттам в Англия при брат си Александър. В Англия Благой се свързва с македонците в емиграция и формира тайна ТМРО (Тракийско македонска организация) и веднага започва да издава списание „Смърт или свобода“, на който е главен редактор, в което списание безпощадно разобличава злосторствата на Ванче Михайлов и антимакедонските пропаганди на съседните държави. Има постоянни срещи с Драги Богдановски и са в активна постоянна комуникация.

Благой получава всички издания на ВМРО-ДПМНЕ зад граница, които и аз четох, когато бях в Австрия.

От Англия Благой се премества да живее в Австрия. В Австрия отива и неговият син Александър, който не бе добре със здравето. Здравето на Сашко се влошава още като е в казармата. Там, в тази страна, по непознати досега причини Сашко почива. Благой по това време живее с втората си жена Цветана Парушева, която е от Горнооряховско и като емигрант живее в Австралия. След някоя година заминават с нея за Република Македония и след няколкомесечен престой в Скопие решава да дойде да живее в родното си село Яново, където си построява къща. Той бе много щастлив, че има възможността да живее и прекара остатъка от живота си в родното си село. Но съдбата бе жестока и този път към него. И на 22 септември 2000 година след кратко боледуване Благой почива.

Благой няколко пъти помагаше финансово на вестник „Народна воля“. Той бе и кръстникът на вестника. Тук, в родното си село, той имаше големи планове за воденето на нашата справедлива борба, за извоюването на правата и свободите на македонците в България. Но смъртта му уби всичко, за което мислеше и мечтаеше.

КОСТАДИН АНДРЕЕВ ЗЛАТКОВ

Костадин Андреев Златков, роден в с. Поленица, Санданско на 10 януари 1936 г. участник в македонска организация. След 1990 г. член на ОМО „Илинден и ОМО „Илинден“-ПИРИН. През 1991 г. е библиотекар към ОМО „Илинден“ - гр. Сандански. Неговите спомени са публикувани в „Народна воля“, броя от 1-15 април 2004 г. на с. 3, 4. На 2 юли 2012 г. той даде допълнителни информации, които давам в скоби или под линия. За съжаление, както сам той каза в разговора ни, тъй като е вече на 75 г., има проблеми с паметта и някои от дадените информации могат да страдат от известна неточност.

„На следващия ден на масата пред следователя беше поставен пистолет. „Ти познаваш ли Гоце Делчев?“ - ми викнаха. „Не съм бил роден“ - отговорих. „Ако ти беше Гоце Делчев, ще грабнеше пистолета, ще ни убиеше и ще избягаше“ - ми рекоха.“

„НИЕ НОЩЕС СЪЗДАДОХМЕ МАКЕДОНСКА ОРГАНИЗАЦИЯ“

(„Народна воля“, броя от 1-15 април 2004 г. на с. 3, 4.)

Моето име е Костадин Андреев Златков. Роден съм в село Поленица, Санданско, на 10 януари 1936 г. Дедо ми Костадин Златков от с. Цалим е бил ятак на Яне Сандански. Татко ми Андрей ме запали за Македония, разказвайки ми за дедо ми и за Яне, когото също помнеше. Майка ми - Мария Стоянова, беше от Поленица.

Учих в Поленица до четвърти клас, а след това в училището при гимназията в Сандански. Завърших Минен техникум в Дупница. След завършването на средното образование работих първо в мината в Брежани като завеждащ смяна, след това бях геолог в рудника „Славянка“, накрая работих като техническа безопасност към „Хидрострой“ в град Сандански. Понастоящем съм пенсионер.

Когато бях в седми или в осми клас, учехме за Паисий Хилендарски. Чудех се защо се казва „българин“, а не „македонец“ в пасажа: „О, неразумний юрودة...“. Попитах за това един мой селски и в разговора той ми каза: „Ние нощес създадохме македонска организация.“ Присъствах на две събрания на тази организация. Казваше се ВМРО. Избраха ме за секретар. Председател беше Иван Стефанов Митров, а касиер - Стоян Костадинов Стоянов. От нашето село в организацията участваха 15-16 човека, имаше 5-6 от Джигурово и 5-6 от Палат.¹⁰⁹ Групите от другите села знаеха само по един от нас, който им беше главен. Това се правеше за по-добра конспирация. Всеки агитираше самостоятелно и ставаше ръководител на хората, които е привлякъл.

Това се случваше през 1952-1953 г. По някое време през 1953 г. Иван предложи да държим реч от трибуната пред училището в Поленица, но аз се противопоставих и казах: „Не, ще ни хванат“, и вместо това решихме да напишем нещо. Избрахме стената

¹⁰⁹ На 1 юли 2012 г. Златков допълни и че е имало група в с. Дебрене. Освен това той цитира имената и на следните членове от Поленица: Манол Манолов, Кирил Николов, Йордан.

на училището. Работата я свършихме четирима - аз пазех. По време на акцията мина един партиец и предупредих останалите. Написахме няколко лозунга за Македония.

Следния ден имаше събор по случай Илинден. Беше пълно с милиция и агенти. Иван, Стоян, Стефан Златинов и Атанас Стоянов решили да избягат към планинската местност Пиляфа. Но огладнели и слезли в село Цалим (Иван имаше леля там) и ги хванали. Аз пък реших да се скрия в техникума и не се прибрах цял срок. От хванатите само двама ме издали, а останалите отричали да съм вземал участие. Още при първото ми прибиране ме повикаха в милицията, при някой си Минков. Той ме попита: „Ти си македонец. Познаваш ли ги тези?“ Отговорих положително. „Искали сте да направите нещо против нас“ - ми викаше, но аз отричах. „Внимавай втори път да не се озовеш тук, тъй като знам, че ме лъжеш“ - ми каза, и ме пуснаха, тъй като нямаха доказателства срещу мен.

(На 2 юли 2012 г. Костадин Златков допълни следното: Средно образование завършил в Станке Димитров (Дупница) в Техникума по минна и рударска промишленост. Там са били петнадесетина македонци, които се държали много сплотено понежду си, помагали си и се защитавали. Били оформени в група с псевдоними, като неговият е бил Странджата. Той се е явявал организатор и ръководител. Всеки си имал нож. Внимавали да не си навлекат неприятности. Групата се казвала ТМРО, като идеята взели от абривиатурата на училището ТМРП. В групата влизали четирима от Санданско, от Припечене двама, от Благоевград двама, от Елешница четирима и един от Генерал Тодоров. Можа да си спомни следните имена: Ангел Пранджов (Елешница), Божидар Димитров (Благоевград), Луиза Гърчева (Благоевград), Илия Динков (Припечене), Димитър Облаков (Сандански, след падането на комунизма избягал в Германия), Бакалов (Сандански, който още след като завършил средно, избягал на запад и се намира вероятно в САЩ), Илия Манолев (Генерал Тодоров).

Когато отидох в казармата, бях извикан при политическия командир, който ми каза: „Ти си бил член на ВМРО!“, но аз отричах. Където и да отидех, ме питаха за това.

(На 2 юли 2012 г. Костадин Златков пред мен допълни следното: Започнал работа в мината в Брежани, където към него е работил Димитър Люлейски, с когото често са говорили по македонския въпрос (макар по принцип Златков да избягвал и много да се пазел). Люлейски имал оформена македонска група, в която си спомня, че са влизали и 5-6 жени от мината. И доста други работници били запалени по македонския въпрос. Съществувала е група (разклонение?) начело с Люлейски в Кочова махала. Основно са се занимавали с това да си говорят за Македония и не знае да са предприели никакви конкретни действия¹¹⁰. Поради македонските си позиции започнал да става неудобен и да си има проблеми в Брежани, затова използвал една отворила му се възможност и се преместил като геолог в мина „Славянка“, където работил 12 години.)

Иван работеше в „Кремиковци“. Ходех му на гости. Следяха ни. Поканих го да се премести на работа при мен в рудник „Славянка“ (той учеше същата специалност като мен, но заради Македония не му дадоха диплома). Когато той се премести да работи при мен, ние заедно с Ангел Георгиев и още 5-6 души влязохме във връзка с групата на Вангел Тиков от Сандански. Вангел беше учител в Палат, където по-рано имахме свои хора, на които ходехме на гости, и чрез тях се свързахме с него. Разкриха ни за по-малко от месец покрай Вангел Тиков. Беше изпратен Любен Тиков да ме проучва, но не е предал нищо. Вероятно ни издаде един шофьор от Игралище - Митко (Мишо).

¹¹⁰ Тази интерпретация на Златков не е съвсем точна. При разговор с Люлейски последният ми каза, че не става дума за организирана група с някаква дейност, а по-скоро за познаващи се помежду си македонци, които споделяли че са македонци и си говорели по македонския въпрос (виж неговите спомени, публикувани тук).

Преди да ме арестуват, няколко пъти ме викаха в милицията. Понякога се криех в минамата, за да не ме хванат. Веднъж на събор в Палат, на който имаше много милиция, се уплаших да не сме разкрити и се скрих в една фурна, а след това през баирите се прибрах въщи пеша. Милицията направи обиск у дома. Наредиха ми да отида в мазето, а те преобърнаха всичко с главата надолу. Конфискуваха мои стихотворения и ми ги показаха по време на разпитите.

Арестуваха ме една сутрин към седем часа. Следователят Рангелов опря в мен дулото на пистолет през джоба си и ме отведе в МВР. Аз имах в себе си листче с някои работи по македонския въпрос и го изядох. Разпитваха ме сутрин и вечер. Това беше през 1969 г. Тогава за пръв път чух касетофон - дотогава не бях чувал, че съществува нещо подобно. Пуснаха в съседната килия запис със стонове и думи: „Ооо, утепаха ни, всички признаха...” Уплаших се, че и мен ще бият, но изядох само един тупаник от Спасов¹¹¹. На следващия ден на масата пред следователя беше поставен пистолет. „Ти познаваш ли Гоце Делчев?” - ми викнаха. „Не съм бил роден” - отговорих. „Ако ти беше Гоце Делчев, ще грабнеше пистолета, ще ни убиеше и ще избягаше” - ми рекоха. Уплаших се, че ми поставят клопка, и само си мълчах. Прекарах още седмица в килията, а след това ме освободиха под гаранция. Трябваше всяка сутрин и вечер да отивам да се подписвам и да съобщавам къде ще пътувам. Това продължи пет-шест месеца, без жена ми да знае, не исках да я притеснявам.

Иван излежа четири години в Сливенския затвор. Той страдаше от слабо сърце и от изтезанията по-късно се помина. Аз получих условна присъда. След разкриването ни ние, съзаклятниците, не смеехме да ходим заедно по града от страх да не ни арестуват. Оттогава се отдръпнах от македонската дейност. Но след падането на комунизма се включих активно в борбата за даване права на нас, македонците.

(На 2 юли 2012 г. Костадин Златков допълни следното: Макар много да внимавал да не влезе в очите на властта, той продължил да поддържа контакти на патриотична основа и след като се е прехвърлил от „Славянка” в „Хидрострой” в Сандански като охрана на труда.)

---

¹¹¹ На 2 юли 2012 г. Златков допълни описанието пред мен по следния начин: Накарали го да седне срещу един агент, а Спасов обикалял в кръг около масата, докато го разпитвали. Изведнъж му се нахвърлил и му ударил тупаник в лицето, при което Златков паднал на земята, повличайки масата. Там, на земята, бил ритан от Спасов, а след това свален в своята килия в мазето на старата милиция в Сандански (на днешната главна улица, в близост на ГУМ). За времето от 12-15 дни, през които е бил задържан, му давали боб чорба, но само с по две-три зърна. Отказвал да я приема и станал кожа и кости. Когато го освободили и се прибрал, лицето му било насинено от побоя. В този разговор Златков сподели, че изглежда го е спасило застъпничеството на поленишкия бригадир и бивш партизанин бай Динчо, който заявил на жената на Златков, която работела при него: „Кажете на Динката (Костадин Златков - б. СС), че този път му се размина, но да внимава.”

СОКРАТ МАРКИЛОВ

Сократ Данаилов Маркилов е роден на 12 април 1921 година в село Бутково, Демирхисарско, Егейска Македония. През Втората световна война дезертира от българската армия и се включва в антифашисткото движение. След края на войната живее в Петрич. След 1956 г. е репресиран от българските власти заради македонското му самосъзнание, няколко пъти е пращан в затвор и лежи общо 17 години, а семейството му е интернирано в град Ловеч, при което жена му се самоубива. През 1968 г. е един от основателите на Независима македонска организация „Илинден“, разбита от ДС през 1973 г. През април 1990 г. става един от учредителите на ОМО „Илинден“. Умира на 4 август 1993 в Баня Банско, Струмица. Погребан по негово желание в Петрич.

„Нямам какво да изгубя. Нито деца, нито жена, остава ми само голяят живот. А него винаги мога да дам за Македония“.

От „Животът мина, мой Сократе“, ТВ „Нови сад“, 1990 г.

(Сократ чете от списък)

„Сократ Данаилов Маркилов - 17 години общо. Йордан Иванов Николов - осем години и он. Методи Атанасов, той днеска беше тук. По член 101 - 12 години. Ангел Манцов, това момче, що бега. И оно 12 години. Владимир Георгиев Попов, он беше по член 91 - и он 12 години. Стоян Николов - два пъти е съден по четири - осем години. Иван Тимчев - чл. 108, 109 - пет години. Стоян Георгиев - пет години, чл. 109. Илия Гочев - пет години по чл. 109. Кирил Гогов¹¹² от Габрене - по 109, три години. Георги Бунгалов - по 108, 2 години.“

Документално изявление на Сократ Данаилов Маркилов, жител на гр. Петрич, ул. „Димо Хаджидимов“ № 20, година преди смъртта си¹¹³

Славчо от с. Рибник (бивш снимкаджия към фотото в гр. Петрич) е направил снимки за позиви на ОМО „Илинден“, поръчани от представител на тогавашния ОМО „Илинден“ (Сократ). Същият Славчо представя една от снимките на тогавашния н-к на МВР в Петрич Коста Михалчев, че Сократ (аз) и негови други съратници имат създадена организация ОМО „Илинден“ (нелегална). На 15.XI.1973 г. около 11 часа, понеделник, по пътя за село Дрангово, местността Помпата, до канала спират три коли подред, спира ги джип на МВР. Виждам главата на началника на МВР Михалчев; следващия - Досев; най-отзад Ванчо Фуци (Узунов) и още 7 други, които не ги познавам. Наближавайки до оградата, до която съм аз (Сократ), към мен приближава Михалчев и ми казва: „Добър ден, Сократе, дали знаеш защо идваме?“ Тогава аз (Сократ) отговорих: „Знам, но много малко“. Към мен се приближиха Досев и други двама, хванаха ме за ръцете, сложиха ми белезници и ме бутнаха в лека кола „Лада“. Така до МВР - Петрич. Качиха ме в МВР и в стаята, в която ме заведоха, имаше непознат за мен човек. Преди това Михалчев нареди да ми направят основен обиск, тъй като непознатият се оказа главният прокурор на НРБ Иван Вачков. Започна

¹¹² Името не се чува добре на записа.

¹¹³ Македонски книжовник, бр. 1, 1995 г., л. 23, 24.

разпитът от страна на Вачков: „Колко души е организацията? Къде ви е оръжието? Откога е създадена организацията?“ Аз отговорих: „Нищо не знам“. Казах още, че организацията е създадена на 15.IV.1968 г. Свалиха ме в килиите в петричкото МВР. Веднага по мен дойде милиционер, който ме попита: „За какво си задържан, Сократе?“. Аз отговорих: „Отвори вратата да те видя кой си, за да ти кажа“. Беше Атанас, биячо на милицията. Бяхме познати и го помолих: „Атанасе, правиха ми обиск, на масата има 30 лева, вземи ги и ги занеси на жена ми да купи хлеб за децата.“ С това отиване у дома на милиционера жена ми разбира, че съм задържан. Изпраща ми по същия милиционер шуба. Жена ми веднага влиза във връзка с членове на организацията и им казва, че съм задържан.

На 6.XI.1973 г. сутринта, без да ми дадат залък, ме качиха в същата „Лада“, с която ме закараха в Благоевград, в Окр. МВР. С мен заедно по пътя беше Ацев - полковник, и един милиционер, който ме охраняваше. А в понеделник сутринта при другата смена от МВР ме закараха в София. Заведоха ме в „Развигор“, подземията на Държавна сигурност, кв. „Дървеница“. Условието, при които бях поставен, са под всякаква критика, няма смисъл да ги описвам, защото трудно биха ги възприели онези, които немаат представа. А за тези, които ги знаят, не е нужно да обяснявам. Тогавашният Леонид Шарланджиев издава заповед жена ми да бъде изселена в Ловеч заедно с децата. В къщата са направили няколко обиска и какво си харесали - откраднали.

Когато са изселили жена ми и децата, в акцията са участвали лично Коста Михалчев; Славчо снимкаджията, Чавков, Кицев, Гришата, н-к Държавна сигурност в Петрич, и Стоян Мазников. Досев - също. Независимо че духовете на тези „герои“ вече са се успокоили, случва се, че жена ми идва с открит лист да вземе дрехи и друг багаж от къщата. И направо отива при Михалчев и Инджев да си завери открития лист, като им казва: „Дайте ми 2-3 дена, за да оправя багажа в къщата и да прибера некои неща.“ Но Михалчев и Инджев отказват. „Не само че нема да ти подпишем листа, ами и нема вече Петрич да видиш!“ Излизайки от МВР, жена ми Цвета отива в комшийката Нада Спирова и ѝ казва: „С мен днес така и така постъпиха и ми казаха от МВР, че повече Петрич нема да вида!“ Същия ден, дали Цвета сама е била на градината, дали е умишлено закарана, или проследена, Цвета я намират отровена, но от кой - никой до днес не може да каже. Твърди се, че сама си е сложила край на живота. Но това са партенки на комунистите. Едно от доказателствата за това е: най-напред я намират пратени с джипа на МВР отровена на вилата на лозето ни. Милицията предупреждава моя зет Борис (съпруг на дъщеря ми Дара), че баба му се е отровила в лозето и да отиде заедно с него Илия Димитров от МВР. Така и става. Идва зет ми Борис и заедно с меверистите отиват на лозето. Слагат я в джипа, закарват я в болницата, идват от София с вертолет и установяват, че Цвета (жена ми) се е отровила. И ми беше земен протоколът от медицинската експертиза, който ми беше даден в затвора.

17.02.1992 год.

С уважение:

Сократ Данаилов Маркилов

СТОЯН НИКОЛОВ ГЕОРГИЕВ

Стоян Николов Георгиев (Томовичин) цял живот се бори за правото да бъде македонец и за правата и достойнството на македонците в България. За това два пъти лежи по 4 години в българските затвори по времето на комунизма. Един от основателите на ОМО „Илинден“ през 1990 г. и неин пръв председател. След 1998 г. е почетен председател на ОМО „Илинден“-ПИРИН. В периода 2006-2007 е член на Централния съвет на тази партия, а в 2007-2010 г. е неин съпредседател, след което се оттегля по здравословни причини.

„Не, другарю следовател, аз не съм българин. Аз съм македонец. - А откъде знаеш това? - Откъде? Знаем го от моята родна майка.“ (Георгиев пред следователя, Благоевград, 1957 г.)

„Ние нямахме нищо против българския народ. Ние го уважавахме, но се уважавахме и себе си като македонци...“

„Такива ни бяха тогава младежкият устрем и дързост. Заклехме се в името на нещо свято, което все още не знаехме какво ще бъде, но което обичахме много силно. Мислехме, че само за няколко нощи ще подготвим хиляди македонци и с един светкавичен удар ще обединим трите дела на Македония - Вардарския, Пиринския, Егейския!“

„Искаме да признаете, че сме македонци!“ (Георгиев в отговор на въпрос на следователя какви цели си поставя тяхната организация)

Из „Кратка автобиография“ (2008)

Роден съм на 18 март 1938 г. в гр. Петрич, Пиринския дял на Македония. Родителите на татко ми и на майка ми са били революционери - борци за освобождението на Македония от турско иго.

Закърмен в слободарския дух на моите дедовци, още през 1956 г. формирах група борци за обединяването на трите дяла на нашата разкъсана татковина - Македония.

През ноември 1956 г. бях хванат от органите на Държавна сигурност, бях бит в килиите на ДС - Благоевград, но след 18 дни на мъчения бях освободен и завърших средното си образование.

Летото на 1957 г. отново формирах група от около 60 македонци от родния ми град, но на 5 октомври същата година ни хванаха и отново в килиите на ДС - Благоевград. След 114 дни на разпити - съд и присъда от 4 години лишаване от свобода, които ги отлежах в затвора за политически затворници - гр. Стара Загора.

На 31 януари 1961 г. ме пуснаха от затвора без нито един опростен ден.

От 22 февруари 1962 г. до 22 февруари 1964 г. бях в трудови войски, където работих, тъй като нямах право да нося оръжие.

Между 1965 и 1967 г. завърших Строителен техникум в гр. София и след това започнах работа като строителен техник.

През 1973 г. отново бях арестуван от органите на Държавна сигурност и отново 90 дни и нощи бях разпитван в IV районно управление - София - съдебен процес с присъда отново от 4 години затвор.

Тези 4 години отново ги прекарах в затвора на гр. Стара Загора.

Между другото през 1965 г. сключих граждански брак с моята съпруга Марика, от който ни се родиха две керкички. Именно това положение много тежко се отрази на моите затворнически години. Но съдба. Така е било писано.

През 1976 г. бях освободен и отново на родна земя, при моите най-мили.

От книгата: Стојан Георгиев Томовичин, Македонија над се, Битола, 1990

Естествено беше, че след дългогодишен тормоз, от 1956 г. та до днешен ден, бях изгубил всякаква надежда, че някой ден и аз, както и другите хора, ще имам възможност да се порадвам на прекрасната природа на майка Македония. Може би нямаше да се намирам в такова състояние, ако не се бях родил в град Петрич, където в петдесетте години, докато бях момче, постоянно и навсякъде се пееха македонски революционни маршове и песни, които слушахме по Радио Скопие, напук на забраната от българските власти.

Може би нямаше да се оформя като македонец, ако майка ми не ми разказваше историята на нейния татко Иван Наков, който прекарал цели пет години в солунския затвор „Еди куле“ като борец за освобождение на Македония от турско робство.

Дедо ми Иван се е родил в село Матница, на южните падини на планината Беласица, което днес се намира в Егейския дял на Македония, в Гърция. Бил е участник в националноосвободителната борба на македонците и след един провал, последица от предателство, бил арестуван и осъден от турския съд на пет години строг тъмничен затвор.

Дедото пък на татко ми, който се родил в македонското село Богородица (днешното село Сестрино в планината Огражден в Пиринския дял на Македония), се казвал Георги Янкулски. Докато бил млад, бил много буен, та селяните го викали Дели Георги...

(Убива турци и е принуден да бега от селото - бел. м.)

Така прадедо ми Георги напуснал с. Богородица и се главил като козарче в тогава неголямото селище Петрич. Това било някъде около 1880 г. Тук след някоя годин дедо Георги... се оженил за хубавата девойка Стуица от неговото село... На дедо Георги и баба Стуица им се родили два сина и една дъщеря. По-големият от синовете, Томо, се оженил за баба ми Елена и им се родили тримата синове: Иван през 1906, Никола, татко ми, в 1908 г. и Васил в 1910 г... Томо загинал през 1912 г. за свободата на Македония.

След смъртта на дедо ми Томо неговата жена Елена, с три все още невръстни деца, получила прякора Елена Томовичина, а и децата, Бог да ги прости, докато умряха, бяха наричани Иван Томовичин, Васил Томовичин и Кольо Томовичин.

Достойни потомци, защото и Томчо, синът на Васил Томовичин, и той бе убит от българските граничари, когато беше едва на 24 години, под предлог, че искал нелегално да премине границата с Гърция; достойни казвам, защото и правнуците на дедо Георги, синовете на Никола Томовичин - Стоян и Иван, цял живот се борят за националните права на македонците в Пиринския дял на Македония.

На 18 март 1938 година в малкото погранично градче Петрич, разположено в подножието на Беласица, в семейството на Никола Томовичин и Митра Иванова Накова се роди мъжко дете, което кръстиха Стоян. Може би името са избрали според бъдещия твърд характер на това жилаво дете. Стоян, за да стои и устои пред бурите на времето, на това нестабилно време, когато много по-лесно и по-безобидно в България беше да се наречеш българин, отколкото македонец.

Днес в България един македонец да се нарече българин, значи да получи всичко: и добра работа, и предимство при преминаването във висшите училища, и уважение от органите на властта, и спокойствие - и всичко. А този, който има храброст да заяви, че е македонец, тежко му! Особено тежко беше това в годините на тоталитарния режим в България. Да заявиш на висок глас, че си македонец, означава да си подготвен да поемеш морална, физическа и всякаква отговорност...

Татко ми дълги години бе служител в училището „Кочо Мавродиев“ в Петрич, откъдето получи и скромната си пенсия, а майка ми работеше земеделие и аргатстваше на по-имотните хора в Петрич. Аз съм третото дете на моите родители...

Есента на 1956 г. вече бях ученик в единадесети клас на Първото средно училище „Пейо Яворов“. В началото на месец октомври в залата на читалището „Братя Миладинови“ бе дошъл да изнесе предаване по македонския въпрос първият секретар на Окръжния комитет на БКП в Благоевград Борис Вапцаров, брат на македонския поет Никола Вапцаров. Темата на предаването беше „Македония - географско понятие“.

Човекът си прочете доклада, от който аз много се разгневих, защото до този момент много малко бях прочел за Македония и македонския народ. Но средата, в която бях израсъл, ме бе закърмила с такова мляко (с такова мая), че и покрай множеството превратности и перипетии в живота аз си останах за цял живот македонец.

Тогава на Вапцаров му поставих два въпроса:

1. Къде отидоха древните македонци след идването на римляните на Балканския полуостров?
2. За какво се бореха Гоце Делчев, Дамян Груев, Гьорче Петров, Яне Сандански и техните съмишленици?

Отговорите на Борис Вапцаров бяха много повърхностни. На първия въпрос отговори така: „Македонците бяха гърци“, а на втория: „Гоце Делчев и неговите съмишленици бяха българи и се бореха за освобождение на Македония и присъединяване към България.“

Аз, естествено, не бях доволен от двата отговора, напуснах залата и веднага се заех да правя от дърво клише с надпис „Македония“. За три нощи с нож, игла и други инструменти изработих клишетото, подготвих в кутия за обувки тампон от попивателна хартия, наквасена с мастило, и започнах да отпечатвам в хиляди екземпляри тази единствена дума „Македония“.

Една дума и един мъничък конспиратор в течение на следните два месеца държаха в напрежение цялата милиция в Благоевградски окръг, докато не дойде онзи ноемврийски ден, сряда, 26 ноември 1956 година, когато пред входа на нашата гимназия мен и моя приятел Томата ни задържаха двама агенти от Държавна сигурност. Но за това по-късно...

През 1957 г. в 9-и клас учехме в една паралелка аз и едно момче от нашата махала. Казваше се Любчо Рупанов, беше много слаб ученик по математика. Било, каквото било, Любчо завърши 9-и клас, а аз, който имах само три оценки среден (3), а

останалите бяха четворки и петици¹¹⁴, я оплексах, и то защо? Защото бях македонец! Така за пръв път се сблъсках с българщината и оттогава започна моят трънлив път към Македония.

В 9-и клас български език ни преподаваше една софиянка, която се прекарваше Георгиева. Не знам защо, но ние, учениците, между нас си я наричахме „Козата“. Тази госпожица много ми се ядосваше, защото аз въобще не се трудех да говоря литературен български език. Когато разказвах урок, аз говорех както си говорехме у дома. Редовно КЕ-ках, никога не употребявах частиците ЩЕ и ШЕ, за да изразя някоя глаголна форма за бъдеще време.

Употребявах типични петрички изрази: бегайте, елайте, немойте, некую, сакам, бендисувам, уйдисувам, ке дом, ке терам, ке пишам, и още много други изрази, които тя не можеше да разбере. А когато ѝ кажех: „Максус скапах муцката на бръдако“ тя просто побесняваше.

- Е, другарко - и казвах тогава максус (нарочно) - това е македонски език.

Заради този македонски език, който демонстрирах пред нея, аз загубих цяла година. Много се ядосвах за това, и особено защото бях между най-добрите ученици в класа, а по математика никой не можеше да решава задачите по-добре и по-бързо от мен.

Съучениците ме майтапеха: „Ученикът премина в десети клас, а учителят остана да повтаря девети клас“. „Учителят“ бях аз, защото помагах на Любчо по математика.

Изгубих една година и толкова много тъгувах по нея, че следващата година, когато повтарях 9-и клас, ходех на училище без интерес, отчаян и с понижено настроение.

Сега разбирам, че напразно съм се ядосвал за тази изгубена година, защото онова, което изгубих след това заради доказването на нашата македонска самобитност, е десет пъти по-голямо, по-значително и по-страшно...

Това бе времето, когато едновременно се влюбих и във Величка, и в майка Македония! Вече бях направил печата с думата „Македония“ и разхвърлях хиляди екземпляри от тази за мен най-мила дума в град Петрич и околността.

Вярвах, сега има смисъл за какво да живее човек. Бях посветил в тайните ми работи един друг приятел - Томата. Вече бяхме ученици от 11-и клас, а това бе есента на 1956 година. Томата Иванов и други трима ученици от нашия клас станаха членове в нашата организация: Живко Дончев и Васил Кантарджиев, двамата от Петрич, и Веселин Палушев от с. Капатово, който и до ден-днешен не престава да обича Македония.

Естествено, в моите тайни бях посветил и първата си любов - Величка, която трябваше да изведе знамето на бъдещата македонска революция. Такива ни бяха тогава младежкият устрем и дързост. Заклехме се в името на нещо свято, което все още не знаехме какво ще бъде, но което обичахме много силно. Мислехме, че само за няколко нощи ще подготвим хиляди македонци и с един светкавичен удар ще обединим трите дела на Македония - Вардарския, Пиринския, Егейския!

Започнахме да намираме съмишленици и от гимназия „Гоце Делчев“ с цел да направим Македонска младежка организация на територията на град Петрич, докато един ден не се случи онова, което, както и първата си любов, никога няма да забравя. Онзи 26-и ноември 1956 година, когато за пръв път паднах в лапите на Държавна сигурност.

¹¹⁴ По петобалната система, бел. р.

Откакто ни задържаха пред входа на гимназия „ПК Яворов“, ни отведоха в Районното управление на МВР в Петрич. Началник на управлението беше капитан Шакин - един изключително див и отвратителен тип...

По негово нареждане ме отведоха в една стая, в която ме чакаше един едър и висок агент.

Попита ме как се казвам и защо ме водят при него. Отговорих, че нищо не знам за случая. Тогава той започна да ми пребърква джобовете и когато намери едно смачкано листче с името „Македония“, радостно ме попита:

- А откъде имаш това нещо?
- Намерих го на улицата - отговорих спокойно.

Продължи с претърсването на джобовете на ученическата ми блуза и от вътрешния джоб извади няколко листа изпълнени с думата „Македония“. Погледна ме победоносно със светнали от удоволствие очи и с полусвитите устни ме запита строго:

- А чии са тези листа?
- Само 10-15 секунди размишлявах какъв отговор да дам. Дали да излъжа, или не?...
- Чии са тези листа?
- Мои - отговорих аз и погледнах в пода на стаята.

В този миг върху лявата ми буза се стовари страшен удар. Сред бял ден пред очите ми засвяткаха искри, но запазих самообладание. Нито охнах, нито застенах, като нищо да не се бе случило.

От вцепенението, в което бях изпаднал, ме стресна неговият силен глас:

- С кого си печатал тези работи?
- Сам - отговорих аз.
- А къде?
- У дома.
- Тръгвай! - ми извика със силен заповеден глас и ме изблъска през вратата навън.

Когато излязохме в двора, там вече ни чакаше готов за път един джип с двама цивилни агенти. Седнахме в джипа и за 5-6 минути бяхме пред входа на нашата къща.

Качихме се горе, влязохме в кухнята и пред стъписаните погледи на моите родители аз им показах печата, тампона и няколко бели кариранни листа, които веднага прибраха. Претърсиха още на няколко места в стаята с надежда да открият нещо много по-важно, по-значимо, но след като не откриха нищо друго, ме повлякоха навън.

А горката ми майка, вкаменена от страх, безгласно ронейки сълзи, жално ме изпрати.

Качихме се в джипа и тръгнахме в неизвестна посока. Час и половина след нашето тръгване от град Петрич джипът спря пред входа на Окръжно управление на МВР в град Благоевград.

След като слязохме от джипа, агентите ме предадоха на дежурния старшина, който ме вкара в една тясна стая, претърси ме отново, а след това ме поведе по коридора в посока на една тапицирана в кафява кожа врата, почука по дръжката и след като чу едно отсечено „да“, я отвори. Поздравя един млад офицер с думите:

- Разрешете, другарю началник!
- Да! - каза следователят и старшината напусна стаята...

- Разказвай сега всичко, което си направил за отпечатването на „листчетата“: кога, с кого и колко време ги печатите тези глупости?

- Всичко направих сам: и печата, и отпечатаните листчета, и сам ги разпространявах.

- Лъжеш! - викна лейтенанта.

- Не! - отговорих остро аз.

- Знаеш ли с кого си имаш работа, бре, сине майчин? - заврещя следователят и с два скока дойде до мен. Сграбчи ме силно с дясната си ръка за брадата, викайки:

- Копеле недно! Ще те пребия тук, окото няма да ми трепне!

Аз продължих да мълча, а лейтенантът, не можейки да си контролира нервите, започна да ми удря главата в стената.

Аз пак продължих да мълча. След като разбра, че със сила не може да ме накара да проговоря, натисна едно копче, монтирано на бюрото, и само след 5-6 секунди вратата се отвори и старшината поздрави:

- Разрешете, другарю лейтенант!

- Води го в килията! - нареди следователят.

Старшината ме поведе по едни мозаечни стълби, които водеха в тъмна изба, денонощно осветена с електрическо осветление. На края на избата видях няколко врати, поставени на около 2 метра една от друга. На около 150 см от пода, на средата на всяка врата бяха закачени ламаринки във форма на пресечена през средата (по дължина) круша. До този момент не бях виждал такова чудо и трябваше да помисля известно време, за да се досетя за предназначението на тези ламаринки. По-късно разбрах, че ги наричат „шпионки“.

Над всяка врата беше поставена ламаринка със съответен номер, написан с бяла блажна боя. Спряхме пред номер 12. Старшината отвори вратата, даде ми знак да вляза, след което два пъти от външната страна на вратата завъртя тежкия железен ключ.

Когато влязох, видях, че тясната килия беше постлана със сламеник, покрит с едно изтрито от употреба сиво войнишко одеяло. Върху него бе поставена възглавница с бяла калъфка. В ъгъла на килията зад вратата беше поставена една желязна кофа, до половина напълнена с вода. В нея при случай на нужда затвореният субект можеше да уринира (да моча).

Килията беше денонощно осветена от електрическа крушка... Естествена светлина в килията не допираше.

По нареждане на следователя дежурният старшина всеки ден по веднъж, а някога и по два пъти, ме водеше на разпит. Много ме мъчеше, но аз се бях зарекъл, че с цената на всичко няма да издам другите участници в нашата конспирация. Дълбоко бях убеден, че и моят приятел Томата не е предал нищо.

Така, в постоянно мъчение, издържах цели 15 дни. И колкото по-мъчително минаваха дните в килията, толкова по-арогантен ставаше моят следовател. Но на шестнадесетия ден след моето затваряне, когато в 6 часа сутринта старшината ме отведе до тоалетните, горе на стената на коридорчето, над мивката прочетох, написани с тъп предмет, следните думи: „Шан, признай истината“.

Когато на 26 ноември 1956 година в Районното управление на МВР в Петрич ни разделиха с Томата, аз помислих, че него са го освободили. Но съм се излъгал.

Написаното на стената ясно ми казваше, че и той също така е тук, в някоя от килиите за разпит.

В гимназията ми викаха Шан и кой друг би бил заинтересован да кажа истината освен Томата? А той вече бил признал всичко, което знаел за листчетата. Следователят подигравателно му казал, че аз още се инатя като магаре на мост и не искам да кажа цялата истина. Именно за да прекъсне по-нататъшното ми малтретиране, Томата написал в тоалетната да кажа истината...

Доста размишлявах върху тези две написани на стената думи. Все до обяд мислех какво да правя: дали да продължа с мълчанието пред следователя въпреки големите мъчения, или да призная истината, както ме съветваше моят приятел. Най-после реших да призная, че и други участваха в нашата конспиративна дейност.

Когато след обяд следователят ме повика на разпит, казах цялата истина.

- Е, най-после се вразуми! - каза следовател Никола Митев. - Защо трябваше да мълчиш толкова време? Или мислеше, че ние не знаме какво си направил, с кого, кога и къде?

Аз слушах с наведена глава, без да реагирам на това, което ми говореше. Очевидно доволен от моето закъсняло „самопризнание“, той притисна сигналното копче на бюрото и веднага влезе, рапортувайки, дежурният старшина.

- Отведи го в килията!

И след само 50-60 секунди отново се намирах във временния си дом.

Два дни след това дежурният ме поведе от килията някъде по стълбите. Вместо да спрем на първия етаж, където обичайно ме водеше на разпит, старшината ми нареди да продължа нагоре по стълбите, на втория етаж.

Тук всички врати бяха тапицирани с кафява кожа. Старшината ме поведе към една от тях и чукна по дръжката на вратата. Отвътре се чу едно „да“, след което старшината отвори вратата и доложи:

- Разрешете, другарю началник!

- Да! - рече домакинът и старшината напусна стаята...

- Е, младежо - рече полковникът след пауза от около минута-две, в което време преглеждаше някаква папка в която, предполагам, се намираше моето малко досие. - Как мислиш, не е ли много рано да се занимаваш с такива големи въпроси, на които вече стотина години никой не може да даде отговор?

Той питаше, а аз мълчах...

- Сега - рече полковникът, - имайки предвид твоята младост, факта, че за пръв път се занимаваш с този сложен македонски въпрос, и това, че произхождаш от бедно семейство, решихме да не те прашаваме на съд. Но ако започнеш пак да говориш по този въпрос, а ние сигурно ще разберем за това, знай, че няма така да ти се размине! Бъди сигурен, че ще отидеш в затвора!...

Два часа след моя разговор с полковника дежурният отново се появи пред моята килия.

- Вън - нареди ми той. - Вземи си личните вещи!

(Стоян и Томата са отведени под въоръжена охрана до гарата в Благоевград, а след това в арестантски вагон до Петрич, и там - в МВР. Стоян е извикан на разговор с „Иванов“, който му обяснява, че извършеното от него е било антидържавно дело, за което е трябвало да лежи пет години в затвора, и че за

проявеното към него великодушие трябва да се отблагодари, срещайки се и разговаряйки от време на време с него. След това е освободен и се прибира у дома. Това става на 14 декември 1956 г.)

Заедно с голямата радост да бъда пак у дома, да бъда пак с любимото момиче, аз трябваше всяка сряда да ходя на среща с „другаря“ Иванов, което много ме притесняваше и не ми даваше мир денем и нощем... По цели нощи не можех да заспя. Казвах си: „Как така, Стояне, беше тръгнал да се бориш за правдата на своите братя македонци, а сега трябва да ги предаваш на неприятеля?“ А те от мен само това очакваха. Съветваха ме да се движа в различни среди, да разговарям за Македония, да провокирам моите събеседници, че македонците нямат права, а това, което някой каже в защита на Македония и македонския народ, трябваше да го донасям до най-малката подробност.

Редовно ходех на срещите с Иванов, но нищо конкретно не предприемах за провокиране на македонците. Понеже в продължение на два месеца аз не му предадох нищо, изглежда за да провери моята лоялност към него, Иванов ме накара да се срещна с едно момиче - Лилето Турнова. От нея трябваше да разбере дали получава писма от вуйчо си Даната, който нелегално беше избягал в Германската федерална република.

Изминаха петнадесетина дни, откакто ми беше поставил конкретната задача, но аз все още не се решавах да се срещна с момичето и да проведа искания от следователя разговор... Нали и аз самият винаги съм се възхищавал от делото на великите Гоце Делчев, Даме Груев, Гьорче Петров, Никола Карев, Яне Сандански и плеядата македонски синове и дъщери, загинали за освобождението на македонския народ от турско робство... люто съм мразил предателите на народа. Как можех тогава аз самият да стана предател?

(Дават му да прочете книга за конспирации и на една среща Иванов му обяснява, че докато го няма, ще трябва да докладва на присъстващия петричанин Тома Шопов)

Точно в този момент не знам откъде ми дойде храброст и му казах:

- Ето ви книгата и отсега нататък аз няма да се срещам нито с Вас, нито с другаря Шопов, нито с когото и да е от Държавна сигурност!

„Другарите“ ме погледнаха втренчено, започнаха да си трият очите, да не би да сънуват. Изглеждаше сякаш не можеха да приемат думите ми насериозно.

- Не си прави майтап! - рече Иванов.

- Никакъв майтап не си правя!

- Ама ти сериозно ли говориш?

- Да, сериозно! - рекох отсечено.

- А на кого си казал, че се срещаш с нас? Кой те накара да се откажеш?

- Никой! Това е мое решение и то е окончателно!

- Ама ти с всичкия ли си? - ме попита Иванов. - Даваш ли си сметка за това, което правиш? Знаеш ли какво ще стане сега с тебе? В затвора ще те вкараме!

- Ако искате, пратете ме в космоса. Аз не мога да изпълнявам такава функция, каквато вие искате от мен. Аз не съм роден за това.

При тези думи двамата започнаха да размахват заканително тупаници. А аз най-спокойно им казах да си седят мирно, защото от насилие полза няма да имат. Ако

нямам желание да направя нещо, никой и за нищо на света не е в състояние да ме накара да го направя.

- Марш оттук, никаквец! - развика се Иванов.

Станах, отворих спокойно вратата, без дума да продумам, и си отидох вкъщи.

Така свърши моето зле обмислено съгласие да контактувам с органите на Държавна сигурност. В началото си мислех, че щом имам връзка с тях, ще бъда полезен за делото. Ще мога да узнавам някои работи за истинските македонци и ще имам възможност да ги предупреждавам, когато ги грози опасност, но за тези два месеца и половина, след доста безсънни нощи осъзнах, т.е. дойдох до заключение, че да си македонец, борец за правата на своите братя, а същевременно да сътрудничиш с Държавна сигурност, е изключително сложна и отговорна работа, за която чувствах, че не съм дорасъл. Така вътрешно се успокоих. Започнах да спя нормално, без страх, макар агентите да ме следяха непрекъснато. Следяха ме дори и когато привечер отивах на среща с моето момиче. Но това се понасяше по-лесно, отколкото да се чувствам обвързан с душманите на македонския народ...

По време на същото това лято на 1957 година, веднъж когато се връщах от тухларната, на улицата ме спря един мой съсед, но не знаех никакви подробности за неговия живот... Този Бебо¹¹⁵ Кика, както му викахме в махалата, ме помоли да поразговаряме насаме същия ден в 20 часа вечерта. Приех поканата и както се договорихме, се срещнахме в ресторант „Беласица“, където той работеше като управител на предприятието. Каза ми, че не се страхува от мен и че знае, че съм малтретиран по македонския въпрос. От мен искаше да организирам голяма група хора, които да се борят за обединението на трите части на Македония - Вардарския, Пиринския и Егейския дял.

- Щом е за Македония, готов съм на всичко! - казах уверено аз.

Уговорихме се как да намираме нови членове за организацията, какви да бъдат те, какви документи за членство трябва да правим за новоприетите членове, които трябваше да бъдат написани в два екземпляра, единия от които да го давам на него, а другия да пазя при мен, в досието на нашата организация. Документите имаха приблизително следното съдържание:

„Днес, на 21.07.1957 година, се събрахме по предварителна уговорка аз, Стамат Алексов Мешков, и Стоян Николов Георгиев, за да го разгледаме моето приемане за член на македонската организация, която се бори за обединяване на трите части на Македония.

Заклевам се, че ще работя честно и предано за македонския народ и ако нещо навредя на доброто име на организацията и нейните членове, моля да бъда наказан най-строго“.

По този начин в течение на три месеца аз привлякох около 70 членове на организацията, за някои от които не бях подготвил документи за членство.

От квартал „Виздол“ в нашия град имах един много сериозен съмишленик. Казваше се Вангел Урдов. Не беше много грамотен, но на Македония ѝ трябваша сериозни и верни момчета. С него се бяхме добре опознали още от тухларната. По взаимна уговорка той започна да събира членове от неговия квартал. Беше привлякъл като такива: Иван Карамаджулов, Бисто и др., чиито имена аз не исках да зная.

¹¹⁵ Бебо е обръщение със смисъл „батко“ в частта на Пиринска Македония около планината Али Ботуш

Вангел много настояваше да ме запознае с едно момче, родено в с. Вишлене, по име Борис Попов. Той бил със средно образование и искал да разговаря с организатора, т.е. с мен. Без много да мисля, приех предложението на Вангел и една вечер, на 20 август, се срещнахме в ресторант „Парка“ и Вангел ме запозна с „много доброто“ момче. Разменихме няколко общи приказки, след което предложих на Вангел да ни остави сами, за да завършим искания от Попов разговор. Вангел се сбогува с нас с пожелание за приятен разговор.

Ние двамата взехме да дискутираме за Македония. Попов каза, че бил изгонен от работа, защото се чувствал македонец. Попита ме как би могъл да се почувства като член на нашата организация.

- Трябва първо тук, в твоето сърце, да се почувстваш македонец, та след това като член на нашата организация.

- Аз отдавна се чувствам такъв, но няхах с кого да работя за делото - рече той.

- Щом се чувстваш македонец, ще ти се даде възможност да се включиш като честен борец за македонските правдини.

- Залагам всичко за Македония! - заяви Попов.

Сигурният тон, с който заявяваше всичко това, не остави в мен никакво съмнение, че говори искрено и че е готов като мен на всичко в името на Македония.

(Преповерявайки се на преценката на Вангел, Стоян Георгиев приема Попов без проверка и го прави член. На 5 октомври 1957 г. Стоян Георгиев с измама е изпратен до Сандански и вкаран там в управлението на МВР, където вече го очакват)

Тук вече ме чакаше „моят“ стар познайник, началникът на следователския отдел при МВР - Благоевград, сега вече капитан, Никола Митев. Заради доброто служене, заради откриването на такива като мене „родоотстъпници“¹¹⁶ народната власт ги повишаваше предсрочно в по-високи чинове с ясна сметка още по-жестоко, по-настървено да откриват „неприятелите“ на българския народ. Но ние няхахме нищо против българския народ. Ние го уважавахме, но се уважавахме и себе си като македонци, затова и положението беше много сложно в онези мрачни за македонския народ години. Ние се чувствахме като част от свободния македонски народ, който живееше в рамките на Народна република Македония. Въодушевявахме се от песните и маршовете, които звучаха по Радио Скопие. Тогава все още нямаше телевизия.

Когато влязохме в кабинета, капитанът ми каза:

- О, здравей, стари познайнико. Какво те доведе тук?

- Не знам - рекох аз. - Доведоха ме вашите хора, нека те отговорят.

- Грешеш, „мили“ приятелю, не те, а ти трябва да кажеш защо си тук!

(Прехвърлен е с джип в Благоевград. Разпитите започват, водени от същия капитан. Стоян избира да мълчи.)

...капитанът пламна и се нахвърли бясно върху мене, врещейки истерично.

- Идиот неден! Още ли ще си биеш майтап с мене, мамичката твоя! - и ме хвана за гърлото с две ръце, удряйки ми главата в стената зад мен.

Най-сетне, след пет-шест удара в стената, казах на моя „приятел“ събеседник:

- Какво искаш от мен?

¹¹⁶ В оригинала „родопредавци“

- Разкажи нещо за твоя приятел Киката, кога те срещна пръв път и какво ти каза да правиш?

- Е, това е нещо друго - казах победоносно, въпреки че аз бях пострадалият в малкия ни сблъсък. Тъй като бях задържан в град Сандански, аз не знаех нищо за арестуването на останалите членове на нашата революционна организация... Казвам революционна, защото тогава предвиждахме и употреба на сила за решаването на македонския въпрос. Мислехме, че ако ние започнем борбата в Пиринска Македония, нашите свободни братя от Вардарска Македония ще ни се притекат на помощ, не допускайки, че и там, и покрай това, че се чувстват и са признати като македонци, доста от тях са изкарвали много години по затворите на СФР Югославия заради това, че искаха да обединят трите дяла на нашата разкъсана Македония. Но откъде да знае човек за това нещо, когато имахме тези граници, тези телени мрежи, толкова будно пазени от българските граничари! ...

Но не ми беше позволено повече да мълча и аз разказах накратко за моите разговори с Бебо Кика... Така започна моето второ пътуване в неизвестността. Всеки ден, ама почти всеки ден, дежурният ме водеше при следователя, а някога и по два пъти на ден. Въпроси, въпроси, хиляди... Доста неща бях разказал, но и много неща криех. Стигнахме дотам, че на тридесет и шестия ден от моето затваряне следователят ме принуди да подпиша следното заявление:

„Аз, долуподписания Стоян Николов Георгиев, с подписа си удостоверявам, че освен това, което разказах, няма нищо друго. В противен случай моля да бъде наказан.“

След като подписах заявлението, капитанът го взе при себе си и започна да чете. Четеше победоносно, на висок глас, засмян до ушите. Завършвайки четенето, той започна истерично да се смее...

- Да не съжалиш за дързостта - рече раздражен следователят... В този момент моят събеседник отвори чекмеджето и тресна на бюрото една папка с документи за членство, викайки:

- На, чети и кажи кой е авторът!

Взех документите в ръце и още като погледнах, познах почерка си. Гледах в тях, гледах и в следователя, който внимателно следеше моите реакции. Гледах в документите за членство, гледах в събеседника и изведнъж започнах да се смея и аз, както се смееше преди една минута той. Смеех се, а същевременно сълзи ми течаха от очите... защото сега вече разбрах, че съм изигран, узнах кой е бил истинският предател. Въобще не предполагах, че документите за членство, писани от мене, които бях скрил в комина, може да се намират на разположение на следователя. За това, къде ги бях скрил, знаеше само Борис Попов, прехваленият „македонец“ от с. Вишлене, комуто аз, за голямо съжаление, напълно бях повярвал. Ето тази моя наивност сега ме караше едновременно да се смея и да плача...

- Ти мислиш, че ние нищо не знаем, че ние си губим времето с теб и с другите подобни на теб? Не, младежо, ние знаем всичко за теб, за Томата, Стамат, Вангел, за твоя „учител“ Киката и за всички други от твоята организация. Знаем, че псевдонимът ти е „Сукарно“, и т.н. Кажи ми сега какви цели преследвате, след като се заехте да създадете организация?

- Искаме да признаете, че сме македонци!

- Какви македонци? - викна ядосан следователя. - Ние всички сме българи от паметта на века.

- Не, другарю следовател, аз не съм българин. Аз съм македонец.

- А откъде знаеш това?

- Откъде? Знам го от моята родна майка. Нейният баща Нако Иванов, роден в с. Мътница, Егейска Македония, е лежал 5 години затвор в „Еди куле“ в Солун, защото се е борел за свободата на Македония. Моят дедо Томо по таткова линия е убит през 1912 г., пак за честта на македонца. Ето оттука знам, че съм македонец!

- Е, а как виждаш осъществяването на твоите идеи? Дали с оръжие в ръка?

- Мисля, че македонският въпрос може да се реши в рамките на една Балканска федерация, както на времето виждаше нейното осъществяване Димитър Благоев-Дядото.

- Това са наивни идеи, които не могат да се осъществят.

- Нима Димитър Благоев беше наивен, когато пред Народното събрание на България на 14 ноември 1917 година е заявил: „Аз съм македонски славянин, а македонският народ е по-различен от българския народ“?

- Ето тук Димитър Благоев направи своята капитална грешка - рече следователят.

- А Гоце Делчев, Яне Сандански и плеядата борци, които положиха костите пред олтара на Македония, и те ли направиха капитални грешки? - попитах аз.

- Те се чувстваха българи и се бореха за освобождаването на Македония и нейното присъединяване към България.

- Това не отговаря на истината - рекох аз. - Те се бореха с вички средства срещу българската, сръбската и гръцката пропаганда.

- Остави сега историята, гледай своето положение - каза той...

Така, ден след ден, бавно и мъчително минаваше времето, цели 113 дни, все до завършването на следствието и нашето излизане пред Окръжния съд в Благоевград... на 8 февруари 1958 година...

Съдът, след като изслуша прокурора, нашите (на обвинените) собствени обяснения, както и защитата, донесе за мен следната присъда:

„Благоевградският окръжен съд донесе присъда №142 от 8.02.1958 година според НОХД и според чл. 93, ал. 1 и 2, и във връзка с чл. 82 и чл. 36 от НК, с която осъжда Стоян Николов Георгиев на четири години лишаване от свобода. Лишава го от правата по чл. 28 от НК във времетраене от седем години и му конфискува в полза на държавата имущество на стойност 200 лева. Присъдата влиза в сила на 17. IV.1958 година.“

Кирил Т. Ружин (Бебо Кика) беше осъден на 10 години лишаване от свобода, Стамат Мешков и Тома Иванов - на по година и половина лишаване от свобода, а Вангел Урдов - на 2 години.

Съдебният процес протече зад затворени врати...

(Дават им само десет минути да се видят с близките и ги откарват в седмо отделение на Софийския затвор - отделението за осъдени на смърт и за политически, където престояват 20 дни. Стамат, Томата и Вангел са прехвърлени в Старозагорския затвор, а Стоян и Бебо Кика - в пето отделение на Софийския, където започват да работят в шивашкия цех. След три месеца Стоян отказва да работи, защото така не му остава време за четене и учене на френски език, и е върнат в седмо отделение, откъдето след 7 месеца го изпращат в Старозагорския затвор. След пристигането разбира, че другарите му са преместени в каменоломната, и подава молба и той да бъде прехвърлен там. По време на своите местения Стоян се запознава и с редица други македонци, съдени за националното им самоопределение.)

Тука (в каменоломната - б.р.) заварих едно момче от с. Черешница, Иван Кучкудеров, също осъден на 2 години затвор по македонския въпрос, за когото ми разказваше неговият съпроцесник Димитър Терзиев, с когото прекарахме около месец по време на следствието в Благоевград.

В Софийския затвор се срещнах и с едно момче, казваше се Тимльо Запрев от град Гоце Делчев, осъден три пъти по 3 години във връзка с македонския въпрос. Тук се срещнах с Иван Биков от с. Самуилово, осъден на 2 години лишаване от свобода по македонския въпрос, а срещнах и Станко от с. Черниче, Благоевградско, осъден на 2 години лишаване от свобода като ученик - конспиратор от процеса в Горския техникум в гр. Банско, също така по македонския въпрос.

В Старозагорския затвор срещнах и Китан от с. Гара Пирин¹¹⁷, осъден на 15 години лишаване от свобода през 1949 година на един много голям съдебен процес срещу 149 обвиняеми по македонския въпрос. Тук срещнах и много други момчета от Пиринска Македония, които прекарваха част от своя житейски път по голготата на Македония...

В Старозагорския затвор през пролетта на 1959 година... аз преведох историята на древните македонци от френската „История на древните народи“, но ми беше отнета и аз не можех да я изнеса извън стените на затвора. Тук, в Старозагорския затвор, написах писмо до тогавашния министър-председател и пръв секретар на БКП Тодор Живков¹¹⁸, в което между другото написах: „Докога ще си играете политика с Македония и македонския народ? Вие, господин Живков, пръв поздравихте министър-председателите на новоосвободените държави Куба, Гана, Камерун, но какво сте сторили за Македония?... Вие на чужд гроб плачете, господин министър-председателю...“, и т.н.

Заради това писмо аз след около три месеца бях извикан от инспектора на затворническото отделение полковник Тонев.

(Резултатът е бой и двукатен престой в карцера по 14 дни. Карцерът е два на два метра, тъмен и задушен, и в него са затворени петима едновременно. Въздухът е спарен и не достига. Няма място да се легне или да се изпънат краката. Четирима от затворените правят гладна стачка 6 дни, искайки да дойде прокурорът, но никой не им обръща внимание. Когато след второто наказание, последвало незабавно първото, Стоян излиза от карцера, той е премалял от глад.)

...докато най-после не дойде 30 януари 1961 година, когато бях освободен от затвора в Стара загора. Бях чул такова поверие: „Когато човек излезе от затвора, не трябва да се обръща назад, защото отново може да попадне в него“. Аз никога не съм вярвал в такива неща и се обърнах към тази българска Бастилия, където прекарваше най-хубавите си години интелектуалната съвест на България и Македония. Там прекарах три и половина от моите най-млади години, когато трябваше да завърша висше образование, когато трябваше да обичам и да бъда обичан, когато трябваше да служа войник и т.н. А колко исках да спортувам, колко обичах кожената футболна топка! Но по-различна беше моята съдба и аз трябваше да продължа по моя начертан път...

(Върнал се в Петрич, Стоян Георгиев отива войник и както всички неблагонадеждни, е направен трудовак. Докато служи, веднъж е изпратен за пет дни в карцера след следния диалог между него и капитана пред строя:

- Гаден македонец, не заслужаваш да дишаш въздуха на България!

¹¹⁷ Днес град Кресна, бел. пр.

¹¹⁸ Тук Георгиев бърка - през 1959 г. Тодор Живков все още не е министър-председател

На последната реплика не можех да издържа и му отвърнах:

- Другарю командир, тука е Македония и Вие не заслужавате да дишате нейния въздух!

- Марш, пет дена карцер! Ще те дам на съд, гадно човече! - викна ми командирът.

Пет дни бях затворен. Както след това разбрах, той наистина се опитал да ме даде под съд, но моите родители бяха отишли при Кольо Кючука, братовчед на баща ми, а той и капитан Янакиев били баджанаци. Така роднинските връзки помогнаха да не се намеря отново в затвора, но бях преместен от единица №1640 - Петрич и изпратен да служа в единица №3416 в местността Илинска река, на три километра от Рилския манастир.

(На 22 април 1964 г. се уволнява. Герасим Попов, бившият му учител по математика („аз бях неговата гордост в гимназията“), който по това време е училищен инспектор, го потърсва и настоява, въпреки че е бил в затвора, да започне да работи като учител по математика в с. Долене, където учителства от април до юни 1964 г. и директорът му издава похвална характеристика. Записва в София геодезия и картография и се жени. От април 1969 г. работи като строителен техник в строителното предприятие в Петрич на редица обекти в общината. Работейки на корекцията на р. Струмешница, той през пролетта на 1970 г. се среща със Сократ Маркилов.)

Разказа ми, че вече формирали македонска организация. Аз само му казах, че на всеки, който се е захванал с македонския въпрос, задължително са му смачкали главата. Просто не исках да разговарям с него по този въпрос, защото все още не му вярвах. Дотогава той все още не беше влязъл в македонското движение. По това време аз имах хора, с които се срещах тайно, но с никого не говорех за това. Така със Сократ се разделихме, без да отдам значение на думите, които ми каза за тяхната организация.

(Постепенно се сближават и Стоян прехвърля Сократ да работи при него)

След работа, иначе духовит и занимателен, Сократ често ме канеше у тях да гледам телевизия. При тези посещения той ме запозна с Иван Тимчев от с. Камена, Илия Кочев от същото село и Панде от Петрич, Тодор Циканделов, пак от Петрич, и др., от които аз разбрах, че наиситна има някава новоформирана група. С Иван Тимчев се срещахме по-често, защото той бе по-образован от другите, и двамата започнахме да съчиняваме устава и програмата на организацията.

Междувременно те бяха откраднали една пишеща машина от Горското стопанство в гр. Сандански. Синът на Илия Кочев, който работеше там, и Иван Тимчев с неговия мотоциклет бяха извършили успешно тази задача и ние разполагахме с толкова драгоценния за една конспиративна организация инструмент. На тази машина аз написах един призив до македонския народ, в който го призовавахме на борба за защита на нашите национални права като македонци. Точният текст на този призив се намира в архива на Държавна сигурност в Благоевград.

Противопоставих се на Сократ, казвайки му, че не трябва да се правят документи за членство на хора в организацията, защото ако попаднат в ръцете на Държавна сигурност, това е неопровержимо доказателство за тяхното членство в нашата организация. Но той ме увери, че документите ги крие на сигурно място.

Голяма слабост на Сократ беше, че той в онези мрачни години, без да отбира хората, говореше с всеки човек за нашата организация, поради което много хора бяха потърсили помощ от Държавна сигурност, за да не си навлекат беля по-късно. Така например медицинският техник Кирил Бойчев само за това, че беше адресирал на

френски език плик на едно писмо от нашата организация, по-късно, когато органите на Държавна сигурност разбраха, бе изключен от редовете на комунистическата партия и преместен да работи на село.

През деня ходехме заедно на работа при обекта, а привечер при Сократ работехме по македонския въпрос. Една вечер Сократ ми каза:

- Стояне, говорих с Киро булдозериста от с. Дрангово, но той не иска да влезе в организацията.

- Сократе - му казах, - трябва да бъдеш по-предпазлив, по-внимателен с хората, защото да не си мислиш, че ги каниш на сватба? Само с добри, проверени хора ще разговаряш по нашите въпроси.

След един месец Сократ ми каза:

- Стояне, Киро от с. Дрангово се съгласи да работи за Македония.

- Виж, Сократе, той се съгласи чак след като съобщи в органите на Държавна сигурност за предишния ви разговор.

- Не може да бъде! - обиден отговори той. - Киро е сериозно момче, аз го познавам много отдавна.

- Запомни думите ми - му казах, - скоро ще узнаеш, че съм бил в право.

И наистина. След като по-късно завърши разследването, когато прочетох цялата папка с материалите за нашето дело, първият донос до Държавна сигурност беше подаден от същия този Киро от с. Дрангово. Когато след това ни събраха в една обща килия в Софийския затвор, казах на Сократ:

- Прочете ли, Сократе, кой е подал първия донос до Държавна сигурност за нашата организация?

- Да! - каза той. - Прав си бил.

Казах още на всичките осмина арестувани тогава, че щом са ни събрали на едно място, още преди да започне процесът против нас, значи тук, сред нас осмината, един или двама са хора на Държавна сигурност. И в това бях в право. Иван Тимчев и Тодор Циканделов бяха поддали по време на следствието и станаха техни хора. Това бе в началото на 1974 година. Но да се върна малко преди това.

(През февруари 1972 година Стоян става таксиметров шофьор в Петрич)

Мислех, че така ще имам повече време за разговори с различни хора по македонския въпрос. Наистина се срещах с много хора и по непораждащ съмнение начин узнавах кой как се чувства - македонец или българин. Доста момчета намерих, готови да приемат трудния път на борбата за Македония, но понеже не правех никакви документи за членство с тях, нито един от тях не попадна пред мерника на Държавна сигурност. От собствен опит вече знаех, че ако една тайна едновременно и заедно се разглежда от повече от двама, тя вече не е тайна. Затова, когато разговарях за конспиративни работи, правех това само на четири очи.

(След 10 месеца се превърля в Комунално стопанство - Петрич като техник на строителите бояджиу. Изпратен е в Разлог, където се изгражда Комбинатът за целулоза и картон.)

Тук намерих много добри македончета - колеги: Иван Мекушин, Георги Панков и Веселин Палюшев. С този, последния, още през 1956 година разхвърляхме позиви в град Петрич.

(Когато се връща в Петрич, Стоян Георгиев отива при директора)

- Другарю директор, Вие ми обещахте заплата от 130 лева, ако имам работен стаж над 10 години. Аз Ви доставих трудова книжка с такъв стаж. Защо тогава сте подписали решение за 120 лева?

- Ама Вие сте лежали в затвора по македонския въпрос - рече без церемония директорът.

- Каква връзка има затворът с моята работа? Ял, пил, платил. Сега не трябва ли да живея, не трябва ли да работя? Нали и аз имам семейство?

- Имаш, но ако знаех, че си лежал в затвора по македонския въпрос, нямаше да те приема на работа в моето предприятие - каза той.

- Няма повече да ти досаждам с моето присъствие, другарю директор. Ето сега ще подпиша молба за напускане на работа! - рекох остро аз.

Взех един лист и веднага написах молба.

Така след един месец работене аз трябваше отново да си търся работа.

Ето такава е съдбата на всички, лежали в затвора по македонския въпрос. Бях принуден чак в Разлог да търся работа.

(Намира си работа на гарата в Симитли, където остава девет месеца, докато на 5 ноември 1973 г. е арестуван)

Арестуваха ме в района на КЦК - Разлог и с джип ме отведоха в Районно управление на МВР в града. Тук бях отново изненадан от отвратителната физиономия на началника на Районното управление Шакин, познат още от събитията през 1956/1957 година в гр. Петрич.

Естествено, първата работа на хората от Държавна сигурност беше да ме претърсят и вкарат в килия.

(С белезници на ръцете и придружен от двама цивилни агенти, с една „Волга“ е прехвърлен в Четвърто районно управление в София, където е претърсен основно)

...тук бях съблечен гол, както майка ме е родила. Освен това старшината ме накара да се обърна с гръб към него, след което трябваше да се наведе, за да провери да не съм скрил нож в задника. При тази, последната операция, се почувствах безкрайно унижен, като да не бях човек, а животно...

(Разпитван е от Георги Петков при специален режим)

По време на тримесечния си престой в Четвърто районно управление на МВР - София освен моя следовател не можех никакъв друг човек да видя. Чувствах се, сякаш се намирам в следствения отдел на Гестапо. Толкова мрачна атмосфера царуваше в това злокобно място.

За трети път тук се срещнах с моя бивш следовател Никола Митев - след шестнадесет години. Вече беше стигнал до чин полковник, началник на управлението...

(Препоръчва му да бъде искрен със следователя. Започва следствието.)

Много народ беше задържан. Едни следователи ходеха и по места, там долу, в Македония, разпитвайки свидетелите. Тези, които не бяха по-сериозно ангажирани в организацията, бяха разпитвани в местата, където живеяха, и освобождавани.

В София водеха разследване против петнадесет души, от които седмина накрая бяха освободени. Останахме само осем души, от които трима бяха осъдени на по 5 години лишаване от свобода, двама - на по четири години, един - на три години, един -

на две, и един - на една година. Двама други бяха интернирани за по три години в Делиромана. Не си струва човек да описва хилядите въпроси и отговори, безсънните нощи в мисли за процеса и за моето семейство. Аз бях вече женен, с две малки дечица и затова много тежко изкарах и следствието, и самия затвор - именно заради тях.

Когато видях децата си на съдебния процес в Благоевград, за пръв път от седем месеца след моето затваряне ми стана много тежко. Малкото дете не можеше да ме познае. Жената му каза: „Иди за малко при татко ти“, а то завъртя главата. Изплаши се от мен. Бях подстриган, в затворнически дрехи и детето не можеше да ме познае. А преди да ме арестуват, много обичаше да реши буйната ми коса... По-голямата ми дъщеря, вече ученичка в първо отделение, ме позна веднага и неспирно плачеше... Така след седем месеца аз трябваше да размишлявам какво са виновни децата, за да останат за няколко години без баща?! Нима бяха нещо по-различни от другите деца, които се радваха на присъствието на своите бащи?

От 1957 до 1961 година, когато изкарах първия си затвор, аз бях ерген. Мъчно ми беше за родителите, за сестрите и за брат ми. Но, казвах си, те всички са у дома. Имаше кой да бъде край моите родители. А сега пред тези две малки дечица аз се чувствах много виновен. Не исках да се разделя с тях, но съдба...

С нищо особено и спектакуларно не се запомни процесът, освен че ни съдеха за разпространение на клеветническа пропаганда, т.е. застрашаване сигурността и териториалния интегритет на НР България.

Това е стандартно обвинение за всеки, който се чувства македонец и мисли за Македония. Според законите на НР България такъв е родоотстъпник и работи за отцепването на територии. От този аспект може много още да се напише, но смятам, че няма нужда.

Най-важното е, че след изричането на присъдите от Окръжния съд в Благоевград ние принудително бяхме премахнати от политическия хоризонт на Пиринска Македония. Душманите ликуваха, а нашите близки плачеха. След завършването на процеса и след срещата с нашите най-близки ние бяхме натоварени на един камион-маймунарник и откарани в Софийския затвор.

Тук, в седмо отделение, бяхме разпределени в различни килии. Две седмици след това онези с по-малките присъди ги отведоха да работят в кухнята, с изключение на Сократ и мен. След известно време мен ме изпратиха в Старозагорския окръжен затвор. Присъдата ми беше под № 5/4.VI.1974 г. според НОХД, по чл. 109, ал. 1 и чл. 108 и чл. 20 и 54 от НК, 4 години лишаване от свобода със строг режим. Това означаваше, че само веднъж на два месеца имам право да получавам писмо, колет и 8 лева, или една среща с моите близки.

(Тук 2 месеца е без работа, след което става бояджия. Успява да свърши дневната си норма за 3 часа, а останалото време използва за учене. След като при първото си затваряне научава френски и турски, сега учи гръцки („защото знаех, че в бъдещата ми дейност ще ми бъде от полза да науча езика на душманина, който също като българите отказва да признае македонския език, нация и народ“).

Тук, в затвора, се запознах с двама от моите бъдещи приятели и съборци в борбата за нашето оцеляване като македонци в пределите на Пиринска Македония - Кирил Панчев и Йордан Костадинов. Вторият беше осъден на три години затвор, а по-късно, през 1980 година, заради активна дейност по македонския въпрос отново влезе в затвора за още две години.

След известно време... в Старозагорския затвор беше докаран и Сократ Маркилов. Той не работеше, но няколко пъти на „каретото“ (място за дневна разходка) имахме възможност да разговаряме.

(В затвора идва капитан Инджов от петричката ДС и иска от Стоян да му разкаже за останалите в тяхната конспирация. Конкретно го пита за неговата колежка - „техниката Ружа, гражданката на СФРЮ“, като му обещава, ако го направи, да бъде незабавно освободен от затвора. Стоян категорично отказва и отрича. Връщат го в килията да си помисли.)

На времето, още преди да ни арестуват, аз наистина се срещях с Ружа, моята колежка. Доста често разговаряхме за Македония, но нито ѝ бях предлагал да влезе в организацията, нито пък някаква връзка имаше тя с нашата конспиративна дейност...

И втората присъда излежах стоически, без оплакване, без апатия. Работех и четях, и времето не ми достигаше дори шах да играя. Никога не съм се оплаквал, никога не съм мислел за дома, независимо че у дома оставих жена ми с две дребни дечица, които имаха нужда от нафта през зимата, от моята закрила и от какво ли още не. Но и да се ядосвах, как можех да им помогна от затвора? Помагах им с тридесетте лева, които изпращах на жена ми всеки месец, понеже вече работех и получавах месечно по 20 процента от заработеното, или средно по 40 лева.

Ранната пролет на 1976 година вече бях свободен. Интересно бе, че след всяко мое излизане от затвора ми предлагаша да сътруднича с Държавна сигурност. Този път полковник Атанас Мазнаков ми предложи, но аз категорично отказах.

- Аз на деветнадесет години не станах шпионин, та сега ли?

А той каза:

- Това не е шпиониране, а патриотизъм!

- И този път ще минете без моя патриотизъм - му отговорих.

- Е, добре, ако сега някой дойде и ти каже, че има македонска организация, ще дойдеш ли да ни съобщиш за това?

- Не! - казах. - Никога няма да направя това!

- Ти пак ще влезеш в затвора - каза Мазнаков.

- Това зависи само от мен!

(Стоян 2 месеца и половина е без работа, след това сменява няколко работи. При падането на комунизма работи като инвеститорски контрол към училището за обществено хранене в Петрич.)

Преди да отида на конференцията за човешкото измерение в Копенхаген, Дания, с директора на училището Ангел Янкулски, който е роден в селото на моя праядо Дели Георги, отношенията ни бяха отлични. Постоянно ме канеше на кафе, беше му мило да разговаря с мен. Но когато се върнах от Копенхаген, първата грижа му беше да изкаже недоволството си от мен като ръководител. Каза ми:

- Или работата ще си гледаш, или да си гледаш Македония!

Аз веднага написах молба за напускане на работата, защото Македония за мен е над всичко.

(Остава без работа на 1 август 1990 г.)

РАЙОНЕН СЪД
Петрич

Бюро за съдимост

№ 550

7.V. 1990 г.

гр. Петрич

СВИДЕТЕЛСТВО
ЗА СЪДИМОСТ

Петричкният районен съд

удостоверява, че от справката направена в бюрото за съдимост се оказва, че

СЛОЯН ИЛИДОВ ГЕОРГИЕВ

роден на 16.III.1938 г. в гр. (с.) Петрич

окръг сина (дъщеря) на:

1. майна **МИТРА ИЛИДОВА Никова**

2. баща **Никола Тодор ГЕОРГИЕВ**

1/ЕС на НРБ ^(гр.не-нисна) от с. реш. №406/17.IV.58г. е осъден и оставен в сила пр. №142/4.II.58г. на Бл-ски окр. съд по нохд №507/57г., по чл. 93 ал. I пр. II вр. чл. 82 и чл. 36 НК го осъжда на четири години от свобода. Лишава от правата по чл. 26 НК за срок от девет години е. конфискува в полза на държавата имущество на стойност 200 лв. Присъдата влезла в сила на 17.IV.1958 г.

2/Бл-ски окр. съд с пр. № 54/4.VI.74г. по нохд № 151/74г., влезла в сила на 18.VI.73г., по чл. 109 ал. I и чл. 108 и чл. 20 ал. II и чл. 54 НК го осъжда на четири години лиш. от свобода при строг режим. По чл. 108 и чл. 20 ал. II и чл. 54 НК му налага четири години лиш. от свобода. Съгласно чл. 23 НК определя общо наказание от четири години лиш. от свобода при строг режим. Настоящото важи за работа.

гр. Петрич, 7.V. 1990 г.

РЕГИСТРАТЪН:

СЕКРЕТАР:

ВЛАДИМИР ИВАНОВ КОЦЕЛОВ

Роден е на 1 февруари 1939 година в с. Горна Градешница, Светиврачка (Санданска) околия, днес община Кресна. Участвал в различни македонски организации по време на комунизма, след 1956 година и репресиран поради това - изключван от училище и изселван.

След падането на комунизма е активен участник в македонското движение, заемайки високи позиции като касиер на ОМО „Илинден“ и председател на Централната контролно-ревизионна комисия на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Е, майко Македонийо, хвърляла си твърде качествени семена. В по-големия си процент те покълваха, стремяха се към своя растеж, но ужасната, тежката като огромен ваяк българска държавна машина ни мачкаше и натискаше в блатото, където някои загниваха и умираха. Други след време се опитваха да се поизправят, да се поотърсят от калта, но пак им се случваше нещо подобно.“

„Съдба човешка! - единият брат заминава за България и съответно тук вече му казват, че е българин. Другият остава там, на него му казват, че е грък. Кое е вярното? Нито едното, нито другото, но такава е орисията на нас, македонците. Да си имаме много кумове, та да ни кръщават както си искат...“

„Нашата дейност повече приличаше на кръжок за изучаване на македонската история, някои други събития, пишехме листовки, позиви, които разпространявахме тайно, пускахме ги незабелязано там, където се събират повече хора, на спортни състезания, в киносалона и на други места.“

„...в една юлска нощ 1956 година между два и три часа вратата на стаичката, в която спях, се отвори, в очите ми светеше фенерче и докато се разсънвах, чух думите: „Ставай веднага и ръцете на тила, иначе ще стреляме.“ Бях много объркан, много се изплаших, недоумявах какво става, докато ме блъскаха до стената и ми връзваха ръцете отзад.“ (Владо Коцелов за първото си арестуване от българската милиция, когато е едва 17-годишен)

„Нищо лошо, майко, не съм направил. Арестуват ме заради това, че се интересувам от Македония и македонската история.“

„От лошо - по-лошо, така се отнасяха тогава с нас.“

„В затвора попаднаха петима от ръководството на организацията. Това са: Илия Чиликов, Владо Коцинков, Кръстьо Папазов, Станке Домузетски и Стоян Герчев, а всички бяхме изключени от техникума, някои за две, други за три години, без право да учат в което и да е училище в страната.“

„...още по-хубава е моята родна Пиринска Македония. В нея съм се родил, там искам да си умра.“

**От книгата на Владимир Коцелов „Спомени на един македонец от
Пирина”, Благоевград, 2006**

Роден съм на 01.02.1939 година в с. Горна Градешница, околия Свети Врач (днес Сандански)... Дядо ми, който се казваше Димитър Йосифов Коцелов, е роден около 1870 година... Едно от нещата, които ми е разказвал, когато ме слагаше на коляно и ме подрусваше (бил съм 7-8 до 10-годишен), беше, че един път, когато си орал нивата, оттам минал Гоце с осем души четници. Докато поседнали настриани да си почиват изморените пътници, Гоце разговарял с дядо ми... Само един израз от дядо ми много добре си спомням: „Когато убиха Гоцето, цяла Македония плачеше“. Дядо ми живя до 105 години и ми е разказвал много неща... Добре съм запомнил обаче причината, поради която е бил принуден да напусне родното си село Крушово¹¹⁹, околия Демирхисарска, Егейския дял на Македония, през 1925 година... Дядо ми не могъл да остане в селото, понеже сам чул закани от гръцките власти, че ще го убият. По неволя се записал заедно и с други семейства, че ще се преселят към България. Татко ми Иван, който е роден 1912 г., бил завършил вече трето отделение в гръцко училище. Когато отишли есента да продължи в четвърто, учителят го изгонил по простата причина, че семейството е записано за изселване....

Съдба човешка! - единият брат заминава за България и съответно тук вече му казват, че е българин. Другият остава там, на него му казват, че е грък. Кое е вярното? Нито едното, нито другото, но такава е орисията на нас, македонците. Да си имаме много кумове, та да ни кръщават както си искат... заселили се в село Долна Градешница.

...в селото имаше двама учители, защото имахме училище само до четвърто отделение... За първогимназия децата ходеха в съседното село Горна Белица (сега Илинденци)... Аз самият завърших първогимназия в това село Илинденци... В първи клас ме учеше една учителка, госпожа Балканска, не знам точно откъде беше, но някъде нагоре от България (може и нарочно да са ги пращали в Пиринския дял на Македония), но беше много лоша... Във втори клас учител ми беше Дамян от гр. Перник, но да си кажа откровено, беше много по-човечен...

(Започва блокадата против „бандата“ на Герасим)

...мазетата. Там ставаше нещо ужасно през пролетта на 1948 година. Прекъснахме училище... Селото се изпълни с милиция... Не само нашето село, но и всички останали в района бяха блокирани... не само от нашия край, но милиционери имало от Дупница, Кюстендил, Перник, София, дори и от Северна България... Блокадата представляваше нещо ужасно... Всичко това се правеше с цел селата в целия регион да са под пълен контрол, та да не могат ятаците да подпомагат с храна групата на Герасим Тодоров от село Влахи. В тази група участваха и трима души от нашето село - Крум Солунов Монеv, Лефтер Петров Бенгюзов (двамата са били най-младите в целия състав) и Кирил Бенгюзов - чичо на Лефтер... Аз искам да посоча само видяното от мене. Това, което съм запомнил и е останало в съзнанието ми за оная страшна картина, напоена с мъка страдание и безсилие...

По-горе споменах мазетата... Сега вече предназначението им беше друго. Там бяха заключени самият Крум Монеv и някои от ятаците

...един ден, като си играехме в двора на училището, тичахме, гонехме се и изведнъж спряхме. Спряхме, защото видяхме, че от мазето извеждат „батко Крумчо“, така му казваха по-големите. Беше ужасяващо, жестоко! На краката и ръцете влачеше едни огромни, дебели железни вериги. Едва се движеше. Освен това... известно време

¹¹⁹ Майка ми Велика, родена в 1918 година, е от същото село

го държаха прав до стената, предполагам, че е било, за да видят минаващите селяни в какво състояние е той, та да „внимават“ да не го последват. След това го поведоха по пътя за Горна Белица. Там беше общинският център. По-късно възрастните хора говореха за съдебния процес, как се е държал Крум пред съда, колко твърд е бил, а после и по затворите не скланял глава. Въпреки трудностите, особено в Белене, е останал докрай с македонското си самосъзнание. Впрочем в това аз съм твърдо убеден, защото много пъти се срещаме и разговаряхме в Благоевград и на село в годините, когато вече беше на свобода, та до последния му час. Бог да го прости!

Може би след година (не зная точно) видях още една потресаваща картина. Беше ни съсед - Димитър Стоянов Димитров - човек с високо образование за онова време, кмет на селото до 09.09.1944 година. Изкараха го ятак на Герасимовата група. Дойдоха един ден с джип, арестуваха го, вързаха му ръцете, видях как баба Мила, горката му майка, подаде една шарена черга в черно и бяло (още ми е пред очите) и един вързоп, и толкова - заминаха. По-късно разбрахме, че е осъден на девет години затвор.

Завърших четвърто отделение, след това трябваше да запиша първогимназия, направих го и така тръгнах да пътувам всеки учебен ден до село Горна Белица по общо 15 км... за три години завършихме първогимназия...

Един ден през лятото на 1954 година с моя съсед, набор и съученик Никола Димитров Благоев, казвахме му Колчо, четохме в някакъв вестник, че Горски техникум - гр. Тетевен приема след трети клас ученици за учебната 1954/55 година... Решихме с Колчо да отидем и се запишем. Не искахме да оставаме с третокласно образование. Доста от децата не продължаваха, особено момичетата.

(Записват се и едва там, в Тетевен, разбират, че същия техникум го има и в Банско. Там гладуват и се сблъскват с други проблеми. На следната година се прехвърлят в Банско. Тук Коцелов се сприятелява с Илия Чиликов от село Горно Спанчово, Санданско. През учебната 1956/1957 г. при една разходка същият му казва:

- Владо, какво мислиш ти за съдбата на Македония?...

Малко се постъписах... Гледах го аз няколко секунди, без нищо да кажа, а той може би помисли, че се затруднявам, и ми каза:

- Ако не си подготвен сега за такъв отговор, не бързай, друг път пак ще поговорим и тогава ще ми кажеш.

Реших, че мога да му отговоря още същия момент, и му казах:

- Илия, още като ме попита, почувствах, че по тялото ми минават някакви тръпки, та нали и в моите жили тече македонска кръв...

Той ме погледна повторно в очите, усмихна се и каза:

- С тебе ще можем спокойно да си приказваме за много неща.

Продължихме разходката. Той ми разказваше някои неща за техния регион, за роднини, съседи, приятели, за тяхното самосъзнание и т.н. Аз пък му разказах за това, което знаех за дядо ми, за татко ми... За срещата и разговора на дядо ми с Гоце, за бежанската 1925 година... Спомням си, че в разговора засегнахме и темата за изучаването на македонския език и история. Аз имам братовчеди, които са по пет-шест години по-големи от мене, и когато аз съм бил в първо отделение, те са били във втори-трети клас в първогимназията в село Горна Белица (сега Илинденци) и са изучавали македонски език и история. За съжаление това е продължило твърде

малко. След отнемането правото на културна автономия на Пиринския дял на Македония всичко е приключило...

Един ден Илия ми каза:

- Владо, знаеш ли, че има и други, които мислят като нас?

Аз много се зарадвах на тази новина и оттогава нататък разговорите ни бяха вече за по-сериозна неща. Какво да се прави, как да се действа, за да може повече младежи да имат такива разбирания като нас. Той вече беше разговарял с няколко момчета, но имената не им казваше. Аз, от своя страна, също привлякох няколко, но не и Колчо, който ми беше съквартирант... Като почувствахме вече, че си имаме пълно доверие, един ден и двамата с Илия си казахме кой с кои хора контактува. Оказа се, че помежду си се познаваме. Някои от тях вече се бяха събирали няколко пъти, присъединихме се и ние, така че на първото общо събрание бяхме тринадесет души, от които едно момиче и дванадесет момчета.

Ще се постарая да посоча имената, но предварително заявявам, че някои от тях съм забравил. Може би три-четири. В тази младежка македонска организация членувахме:

Илия Чиликов от село Горно Спанчово, Санданско;

Владо Коцинков от село Садово, Гоце Делчевско;

Станке Домозетски от село Крупник, Благоевградско;

Васил Влахов от село (сега град) Хаджидимово, Гоцеделчевско;

Кръстьо Папазов от Хаджидимово;

Недялка Ламбрева от село Лозеница, Санданско;

Спас Галчев от родното село на Яне Сандански - Влахи, Санданско;

Владимир Коцелов, от село Горна Градешница, Санданско;

Борис Янчев от село Джигурово, Санданско.

...Наскоро ми беше на гости моят много добър приятел и участник в организацията Кръстьо Папазов... Той ми припомни още едно име на участниците и с него вече стават десет, на които знам точните имена. Това е Стоян Герчев от петричките села, мисля, че е от село Гега...

Правехме събрания в собствените ни квартири, винаги на различни места. В моята квартира никога не правехме събрание, защото трябваше да се пазя от съквартиранта си. Нашата дейност повече приличаше на кръжок за изучаване на македонската история, някои други събития, пишехме листовки, позиви, които разпространявахме тайно, пускахме ги незабелязано там, където се събират повече хора, на спортни състезания, в киносалона и на други места.

Нашата задача беше да информираме младежта в региона и да запознаваме хората с историята на Македония. Ние разпространявахме литература, която беше полезна както за нас, така и за всички македонки и македонци, с които успеяхме да направим контакт. Тогава за пръв път се снабдих с книгата на Кръсте П. Мисирков „За македонските работи“, издадена в София през 1903 година. Не ми стигна времето да я прочета цялата. Учебната година свършваше, затова я взех със себе си на село, за да довърша прочитането през ваканцията, а след това да я предам на друг. Прочетох я, но не можах да я предам на друг и сега ще разкажа защо.

Няколко дни след като се прибрахме по домовете за лятна ваканция, в една юлска нощ 1956 година между два и три часа вратата на стаичката, в която спях, се отвори, в

очите ми светеше фенерче и докато се разсънвах, чух думите: „Ставай веднага и ръцете на тила, иначе ще стреляме“. Бях много объркан, много се изплаших, недоумявах какво става, докато ме блъскаха до стената и ми връзваха ръцете отзад. След като се увериха, че съм обезвреден, светнаха лампата.

Видях трима възрастни мъже, сред които познах кмета на селото. Казваше се Георги Бижев, а другите двама не познавах. Не беше трудно да се досетя, че са от Държавна сигурност и че е станал провал в организацията. В продължение може би на около два часа единият остана при мен, а другите двама започнаха обиск на къщата. Не оставиха и кътче непроверено. Всичко бяха обърнали и разхвърляли в стаите... а когато стигнали до тавана... там намериха книгата на Кръсте П. Мисирков, която ужим грижливо бях скрил, и я конфискуваха... Така, може би в пет или в пет и половина часа на разсъмване, след като всичко у дома приключи, трябваше да ме поведат.

Цялото ми семейство беше на балкона. В очите на татко ми видях голямо отчаяние. Майка ми плачеше и ме попита:

- Какво бе, синко, си направил, та това ни се случва?

Казах ѝ:

- Нищо лошо, майко, не съм направил. Арестуват ме заради това, че се интересувам от Македония и македонската история.

Повече няхах възможност нищо да кажа. Заблъскаха ме по стълбите надолу, а другите деца пищяха за батко си, че го отвеждат. На улицата имаше джип. Вкараха ме на задната седалка. Единият от тайните агенти седна до мене с пистолет в ръка, а другият - до шофьора. Потеглихме из черните пътища през синора, та в село Гара Пирин (сега гр. Кресна). Там имаше милиционерски участък. Шефът му беше от нашето село. Казваха му Гришата, винаги строг и намръщен. Не помня колко точно часа ме държаха там, но след обяд ме придвижиха до град Сандански. Вкараха ме в една килия в мазетата на Държавна сигурност и ме оставиха. Никой за нищо не ме потърси до вечерта и през нощта. За условията в тогавашните килии няма да говоря. Всеки, който е бил задържан или пък е прочел нещо, написано от някого, има представа за гнусотията, в която са живеели арестуваните. За храна, вода и нещо друго да не споменаваме. От лошо - по-лошо, така се отнасяха тогава с нас. На следващия ден преди обяд ме изкараха за първи път на разпит. В стаята бяха двама, единият от тях участваше в арестуването ми. Разбрах, че се казвал Лардев. Започнаха с техните си методи: „Ако си кажеш истината, ще минеш по-леко, иначе те чака затвор от толкова години и т.н.“ Казах им, че не съм извършил никакво престъпление и няма за какво да се притеснявам. „Как да няма, а това, че участваш в македонска организация и целите да разкъсате българската държава, нищо ли е?“ Отговорът ми беше: „Няма такова нещо“.

Продължиха да ме питат познавам ли този, онзи и какви са ни отношенията. Реших да мълча, да не отговарям, но беше много трудно.

Връщаха ме в килията, пак ме изкарваха, понякога и през нощта. Отричах, отричах, но почти на всеки разпит съобщавах по някое име на моите другари и от кое село са. Постепенно разбрах, че всичко се знае, и си мислех какво ли е станало, та са разбрали. Мина ми през ума за предателство. Започнах да прехвърлям човек по човек в мислите си и стигнах до едно съмнение. Почти всеки ден пишех показания - кога по-малко, кога повече, според зададените въпроси, и все се чудех как да го увъртам, за да не би и аз да издам нещо, което не знаят. Държаха ме цяла седмица, но дойде време да ме освободят. Прибрах се вкъщи доста уплашен и изтормозен, но след няколко дни започнах да търся контакти с някои от другарите. Първият беше Спас

Галчев от село Влахи, тъй като селата ни бяха съседни. След това имахме среща и с други. Проведохме доста разговори и размишления, та тези от нас, които знаеха, че един от членовете ни е забелязани да тренира футбол на игрището в гр. Банско с някой си Димитров (мисля, че се е казвал), който е бил в Държавна сигурност¹²⁰.

Съмненията са, че на него е възможно да е предаден списък с имената на членовете и населените места, та толкова лесно ни арестуваха в една и съща нощ всички. Името на това момче е Борис Янчев от село Джигурово, който никой от нас до днес не е виждал, а има данни, че е попаднал някъде към гр. Казанлък и бил старшина във военното поделение. Аз не мога да твърдя дали е точно така, но ако е вярно, повече от ясно е кои хора, някога задържани от властта за каквото и да било, могат да постъпят на работа в милицията или във военното поделение.

...Кръстьо Папазов... ми каза и нещо друго. Че същият този Стоян¹²¹ парадирал и се скарал с приятели на площада в селото. Лесно изплюл камъчето и заговорил по македонския въпрос, но такива неща не остават незабелязани. Предатели колкото искаш, винаги ще се намери кой да съобщи в милицията. Прибрали го, разпитвали го и може би нещо признал. Възможно е и оттук да е тръгнала някаква нишка. Кръстьо ми разказа, че по време на процеса Чиликов е намерил удобен момент и е смърлил Герчев за случилото се.

В затвора попаднаха петима от ръководството на организацията. Това са: Илия Чиликов, Владо Коцинков, Кръстьо Папазов, Станке Домузетски и Стоян Герчев, а всички бяхме изключени от техникума, някои за две, други за три години, без право да учат в което и да е училище в страната.

След като бяхме „свободни“, в смисъл не ходехме на училище, при разни срещи и разговори разбрахме, че и в други училища е имало организации като нашата. В гимназиите в Разлог, Сандански, Катунци, Петрич, а може би и другаде, все младежи от Пиринския дял на Македония, които не са забравили, че са с македонско национално самосъзнание.

Е, майко Македонийо, хвърляла си твърде качествени семена. В по-големия си процент те покълваха, стремяха се към своя растеж, но ужасната, тежката като огромен ваяк българска държавна машина ни мачкаше и натискаше в блатото, където някои загниваха и умираха. Други след време се опитваха да се поизправят, да се поотърсят от калта, но пак им се случваше нещо подобно.

След като се прибрах вкъщи, по-подробно обясних на родителите си точно каква е била дейността ни в Банско. Добивах някакво впечатление, че ме разбират, ама все пак ми казваха: „Защо точно ти и Спас (той идваше у нас и те го познаваха), та вие сте още малки. Това е работа за по-големи, които знаят да се пазят!“...

(Загубил правото си да учи, Коцелов помага в работата на село, а след това, макар и твърде млад, започва да работи към геоложка бригада. Става помощник на Геолозите. Работи и като миньор.)

Не си спомням през кой месец, може да е било и през пролетта на 1957 година, там, в Пирина, се запознах с Йордан Костадинов. Той беше дошъл, доколкото си спомням, от Русе, а семейството му живееше някъде в Разградско, и започнал работа в бригадата. Роден беше в село Илинденци и си беше дошъл в родния край. Бях му направил впечатление като най-малкия работник... казали му, че съм от съседното село Градешница и причината да съм там на работа, макар и толкова малък. Това го накарало да намери начин да се сближи с мен... той ми призна, че е македонец и

¹²⁰ Изречението е така в оригинала

¹²¹ Т.е. Стоян Герчев от село Гега

често мислил как и по какъв начин може да се води борба за запазване на самосъзнанието на македонците. Споделяше за живота си в Северна България, за желанието му да се върне в родния край, но и за борбата, която трябваше да води македонският народ, за да продължи да съществува.

(През 1958 г. изтича наказанието и на 15 септември Коцелов заминава за Банско и отива в техникума.)

...след като ме видя, директорът Александър Глушков (казваха му бай Цанката), веднага ми каза:

- Бегай, бегай оттука, ти не можеш да си ученик в нашето училище!

А аз му казах:

- Другарю директор, аз не искам да съм ученик във вашето училище, дошъл съм да ми дадете отпуско, за да отида в друго училище.

- А, отпуско ще ти дам! - бяха неговите думи.

Той не беше лош човек, но на мене ми стана повече от ясно, че Държавна сигурност му е наредила да не ни приема в техникума повторно.

(Приет е в Тетевен, а там пристигат и Спас Галчев, Кръстьо Папазов, Васил Влахов. Тук завършват средно образование.)

За другите наши другари, участници в организацията, повече нищо не знаех. Всеки беше тръгнал по своя път, а може да е било и буренясала пътека, та се бяхме разпилели така, че до днес някои от тях не знам и къде са, а други вече не са между живите.

(Четиримата работят в София, в ТЕЦ „Сталин“, а през септември 1960 г. Коцелов влиза в казарма и е изпратен в Суходол, до София, в школата за младши сержанти, където се измъчва, защото в началото няма македонци. Тук има инцидент с един войник, който „осмели се да ме напсува на майка македонска“. Коцелов грабва щика и се нахвърля върху него, като едва го спират. Разкарван е по карцери и заплашван със затвор, макар да признават, че и другият войник има вина. След като е преместен в Шумен, Коцелов посещава няколко пъти местния клуб на политическите емигранти, където се запознава с македонци, политически бегълци от Егейска Македония от 1949 г. След две години и един месец, през октомври 1962 г. той е освободен от армията и намира работа в текстилна фабрика в Благоевград, а след това и в мебелния цех на Промкомбината, където се сбличава със семейство на бежанци от Егейска Македония. Есента на 1963 г. на улица в Благоевград се среща с Йордан Костадинов, работещ като учител по практика - студена обработка на металите в Механотехникума, който го запознава с Борис Павлов от Крупник, колега на Йордан Костадинов в същото училище. Започват да се срещат редовно и отново на маса се поставя македонският въпрос.)

Стигнахме до решението да учредим македонска организация. Направихме го и я кръстихме Комитет за защита правата на македонците в България. В този комитет членуваха: Йордан Костадинов, Борис Павлов, Ангел Шаров, Киро Панчев, Кирил Иванов (брат на Йордан), аз и други.

Правехме събрания, ходехме на Рилския манастир, в полите на Витоша, над Княжево, в София и други места с цел да не бъдем забелязани от българските власти. Опитвахме се да бъдем предпазливи, но, откровено казано, не бяхме добре подготвени за такива конспирации. Сигурно всички сме допускали грешки, но тук искам да отбележа, че Йордан беше доста избухлив и влизаше в спорове там, където

работеше. Струва ми се, че никак не е било трудно на нагаждачите да го докладват на българските власти.

Няма да мога да опиша цялата дейност на организацията по това време поради причината, която посочих и в началото (не съм си водил записки), но тук искам да отбележа, че аз се постарях да изпълня една от задачите, която си поставихме - да търсим съмишленици и да разширяваме организацията. Естествено, аз се насочих към моето родно село, тъй като там имах приятели и познати от детство, а другите членове - на други места. Още през 1967 г. установих контакти с някои от хората и през 1968-69 година вече имахме група от 6 (шест) души в родното ми село. Отначало се свързах с Ангел Томов Кулалиев и Димитър Андреев Воденичаров, а по-късно привлякохме и Атанас Яноров Секулов, и двамата братя Димитър и Кирил Томови Кулалиеви, съответно братя на Ангел. Този Наско е същият, предан и добър приятел, който ме спаси в геоложката бригада, когато не можех да си избия забоя. Успокояваше ме: „Не се притеснявай, случва се. Аз ще избия и двата, няма да се посрамим!“

Много ми е трудно и никога няма да забравя добрините му... Когато пиша тези редове, сълзите капят от очите ми и с голяма тъга си спомням за този прекрасен човек.

На една от сбирките в дома на Димитър Воденичаров разисквахме много въпроси. Това беше на 04.10.1970 година. На същия ден беше сватбата на моя кум Благой Павлов... Споделих с присъстващите, че от Кръстьо Бижев - гост на сватбата, съм научил, че на Нова година в ресторанта на селото са разхвърляни листовки с надпис: „Искаме да сме си македонци“. Опитах се да обясня, че този, който го е направил, е трябвало да бъде по-предпазлив, защото се е изложил на голяма опасност. Тогава Димитър Кулалиев каза:

- Този, който го е направил, е между нас, нека сам да си каже.

Наско се изправи и призна:

- Аз го направих.

Изработил някакъв печат и напечатал листовките. Вярно е, че е рискувал, но по-късно не разбрах да е разкрит за тази си дейност. Всички хора грешат, включително и ние, но можем ли да виним тези, които са извършили някакъв подвиг поради това, че сърцето и съзнанието са им диктували да го направят, като се отнася за защита на македонската кауза.

През 1969 година и началото на 1970 имах доста активна дейност, но явно и от ДС са били по петите ни. По-късно разбрах, че около дома на Атанас Секулов е имало наблюдатели. Когато при него са идвали съмишленици, след като ги е изпращал, той заличавал стъпките от обувките в калта, но явно и това е проследено. В предложението за моето изселване, направено от началника на Окръжно управление на МВР полковник Арабаджиев... на страница втора е записано: „Коцелов е филтриран няколко пъти“. Сведенията са от някой си сътрудник „Трифон“. Кой е, ДС си го знае, а ние - не. На 24-ти ред отгоре надолу е записано следното:

„На 19.08.1970 година бе извършена филтрация на обектите по ДОР „ИДИОТИ“. В показанията си обектът Васил Георгиев Манов сочи, че на Коцелов е било известно за съществуващата група в с. Брежани, а така също е участвал в друга националистическа група с младежи от Благоевградски окръг, живущи и учащи в София. Със същите през есента на 1969 година са провели една сбирка, на която са обсъдили някои въпроси от националистически характер, а така също са взели решение през пролетта на 1970 година да проведат нова такава сбирка.

Въз основа на горното на 27.08.1970 година Коцелов бе наново филтриран, като по време на филтрацията направи признание и потвърди показанията на Манов.“

Край на цитата.

С Васил Манов действително се познавах, но с него съм се виждал само в Благоевград. Там, в Брежани, ходеше Йордан. Какво е станало, не знам. Откъде и как е започнала да се разплита нишката, не ми е известно. Задържан съм няколко пъти за по два-три дни в килиите на ДС. Разпитите продължаваха денонощно. При един от тях бяха довели Наско от с. Градешница, за да ни направят очна ставка, но тя бе твърде кратка. Само за да потвърди, че ме познава. Беше блед, изплашен, подут и със синини край очите. Явно доста го бяха били. При един от тези разпити се появи и агент Лардев. Същият този, който ме арестува посред нощ в родното ми село през 1956 година. Не закъсня да ми се подиграе. „О, приятел, ние с Вас се срещаме май за втори път“. Не мога, пък и не ми се иска да опиша омразата си към него в този момент, но те така действаха. Така или иначе, нещата не вървяха на добре.

Пускаха ни за по няколко дни, после пак ни привикваха, а и в дните, когато сме били на свобода, треперехме, страхувахме се да се срещнем, защото знаехме, че ни следят. Когато видех милиционер по улиците или някой цивилен агент, потрепвах. Викам си - сега пак ще ме арестуват. Така мина още около месец, ужким на свобода, и дойде времето да ме изселят от Благоевград, а срещу Йордан Костадинов и Кирчо Пенчев имаше процес и бяха осъдени на затвор.

Със Заповед №830/06.10.1970 година на началника на Окръжно управление на МВР - Благоевград, полковник А. Абрашев бях изселен. Това се случи на 10.10.1970 година след обяд, може би към 13.30-14.00 часа. Обадиха ми се по телефона в работата и ми казаха: „Ела за малко до нас“. Отидох и не се върнах. Обадили са се на съпругата ми да ми донесе някоя дрешка и едно одеяло. Всичко бе събрано в единствения ми куфар, който имах у дома, и това е. Следобед ме качиха в една затворена и без прозорци камионетка и потеглихме в някаква посока, без да знам къде, защото при мен беше съвсем тъмно. Аз нищо не виждах. Когато спря, отвориха вратата и ми казаха: „Слизай!“. Аз изпълних заповедта. Взех си куфара и слязох. Отначало не можех да се ориентирам, но след малко разбрах, че се намирам в София, на гарата. „Ела оттук, мини отсам!“ - и ме вкараха в едно помещение, което по-късно разбрах, че се нарича етапно. Картината беше грозна. Претърпано с хора, някои налягали, други седнали, а аз заставах прав в един ъгъл, понеже нямаше друга възможност. Слушах разговорите и недоумявах. Говореха за убийства, за кражби, на кой колко години, по кой член му дали и постепенно разбрах, че това място е за прехвърляне на затворници от един затвор в друг. Беше ужасно. Цяла нощ стоях на един крак, а тези, които си бяха полегнали (явно закоравели престъпници), въобще не ги интересуваше какво става с другите...

(На следния ден е откаран с влак и охрана до Ловеч и разбира, че ще бъде въдворен в село Черни Вит, на 12 километра от Тетевен. Приема го подполковник Панчев от ДС и го разпитва, като се държи човечно с него. Коцелов е пуснат свободно в града и отива при бившите си хазаи, които му намират работа в шперплатената фабрика в селото. След шест месеца подполковникът му разрешава да се премести в Тетевен и се настанява при бившите си хазаи. Работи домакин на стол, а вечер като сервитьор. Тук веднъж го посещават вече освободените Йордан Костадинов и Киро Панчев, което остава незабелязано от ДС. Остава в Тетевен една година и някогашният директор на техникума и сега кмет на града Алекси Милев му предлага да се преселят той и семейството му за постоянно в Тетевен.)

Аз веднага разбрах, че тук има пръст ДС. Искаше да ме отдели завинаги от родната ми Пиринска Македония. Същата тази Държавна сигурност многократно е оказвала натиск върху съпругата ми да се разведе с мене. Обещаваха й какво ли не, само и само да се случи, та да ме унищожат напълно. А тя, горката, всичко ми казваше, стискаше зъби и понасяше неволите, но с нейния силен характер издържа и с най-висока отговорност прецени, че няма нищо по-хубаво на света от едно чисто и искрено семейство. Затова аз съм й много, много благодарен и до края на живота си няма да забравя заслугите й, защото можеше да бъде много по-лошо, ако се беше поддала на натиска. Та след като го поизслушах внимателно, а по това време и разсъждавах върху тези неща, които описвах, дадох му отговор:

- Другарю Милев, вярно е, че Тетевен и целият край са хубави. Хората също са добри (тук имах предвид не само хазяите и другите познати, а и човечността на подполковник Пенчев въпреки служебното му положение). Но още по-хубава е моята родна Пиринска Македония. В нея съм се родил, там искам да си умра...

Той бе разбран човек и всичко му е било ясно, но е трябвало по някакъв начин да изпълни поръчението, което му е било дадено.

Докато бях в село Черни Вит, разбрах, и то още от първия месец, че там има шест-седем семейства от Гоце Делчев и околните села, изселени още от 1949-50 година. Запознах се с някои от тях, но много ще ми е трудно сега да посоча имената им. Помня само дядо Иван... Познавах се с един от синовете му и от него научих за страданията, мъките и неволите по време на изселването им, и то на целите им семейства. Опитах се да си представя трагичната картина, като я сравнявах с моята. Все пак аз бях самичък, а те...? Същият човек ми каза, че са били много повече семейства, но някои са се върнали по родните места. Тези, които останали, решили това да е завинаги, понеже се страхували при евентуално завръщане да не им се случи отново същата трагедия. Тогавашната „народна власт“ не се шегуваше... Та тези македонски семейства решили да останат в село Черни Вит с надеждата, че ще живеят по-спокойно тук, понеже нямали доверие на управниците им по родните места. Тука шест-седем семейства, на други места - седемнадесет, в по-големите градове - седемдесет или седемстотин, в най-големите - като София, Пловдив, Варна, Бургас... със сигурност седем или седемдесет хиляди, та така от трите дяла на Македония - Егея, Вардар и Пирина, огромна част от населението по различни времена и различни причини е разселено из цяла България ...Такива македонски семейства имаше и в Тетевен, останали завинаги там поради това, че се страхували да се завърнат по родните си места заради терора, неправдата, насилията, упражнявани върху тях от местните управници, жадни за власт и драскаци като коте по ламарина, за да се изкачат нагоре във властта и да стигнат до върховете й. Такива бяха и подполковник Минков, и полковник Арабаджиев от Благоевград, които ме предложиха за изселване, и то за пет години в Толбухински (сега Добрички) окръг. Предложението го притежавам, преснимано от досието... Но с този стремеж за величие и растеж тези двамата стигнаха до генералски пагони. Арабаджиев - шеф на Окръжно управление на МВР - Благоевград, а Минков, мисля, че е във Видин.

Познавах някои от семействата, останали в Тетевен, но не всички. Имаше семейства от Симитли и общината, от Катунския район, но най-впечатляващи бяха санданчаните (от град Сандански). Истинската фамилия им е Караяневи. Много голямо семейство - петима братя и една сестра. Известни на целия район. Трима от тях играеха футбол в „Бенковски“ (Тетевен)... и те, горките, останали завинаги там по същите причини, както и много други. ...

(На 21 или 22 април 1972 година Коцелов е освободен преждевременно. Започва в „Стройрайон“ в Благоевград по препоръка на своя баджанак Тодор Георгиев. Хората на ДС започват да притискат и разпитват кой го е препоръчал и защо.)

Веднъж баджанакът се ядосал и им казал: „Ще отида при генерала и ще го попитам. Ако той каже да го уволним, ще го уволним, повече с вас не желая да се разправам.“ Баджанакът при генерала не е ходил, ама и тия спряха да идват.

(Търсейки по-платена работа, Коцелов постъпва в завода за безалкохолни напитки, но и там е тормозен от хората от ДС, които понякога дори нарочно отварят вратата на помещението, където работи, уж по грешка. Директорът обаче му симпатизира.)

При посещение на село, а и в Благоевград, се виждахме с другарите от групата - Наско, Митко, Ангел и Кирчо, разговаряхме за това, което ни беше сполетяло, но всички стигнахме до заключението, че трябва да гледаме само напред и може би един ден ще дойдат по-добри времена.

Един ден, докато чаках влак на гарата... забелязах наблизко под линията Димитър Воденичаров да бере тютюн със съпругата си. Отидох при тях. Поздравих ги и се опитах да започнем разговор, но някак си не стана. Явно Митко се страхуваше някой да не ни наблюдава. Той по професия е учител, работеше в с. Езерец и от там ми беше донесъл голяма, но поокъсана, овехтяла карта на Македония. Когато аз бях изселен, него го уволнили и останал без работа.

По-късно беше възстановен и работеше като учител в с. Долна Градешница. Не знам какво точно му е струвало това, но искам да опиша съмнението си, че са го принудили да им сътрудничи.

Веднъж домашният ми телефон извън и когато вдигнах слушалката, на отсрещната страна беше Димитър Воденичаров. Аз не бях му давал телефонния си номер, но не беше трудно да се намери. Каза ми, че се обажда от пощата и че иска там да се видим. Отидох на срещата, но си имах едно наум. Поздравихме се и след малко той ми предложи да отидем към Ловния дом, да поседим на някоя пейка, да си поприказваме.

Помислих си, че „другарите“ от ДС нарочно са определили мястото, да излезем извън града, да ни проследят, заснемат и след това да ни обвинят, че пак се събираме и замисляме конспирации. Отказах му. Не ни пречи и тук да поседнем на някоя пейка и да поприказваме. Докато двамата разговаряхме, на около 20-30 метра пред пощата имаше двама мъже, които забелязах, че гледат към нас. Изведнъж Митко каза: „Тия двамата са инженери в пощата“. Това много ме озадачи, тъй като аз нищо не бях споделял. След малко се разделихме, без да приказваме за каквото и да е.

Оттогава минаха много години. Виждам съм го така, отдалече, но не съм се осмелил да разговарям с него. Мисля, че ако го спра, непременно ще му поставя тези въпроси, а той едва ли би могъл да ми отговори честно, ако наистина са го оплели в техните мрежи.

В годините, когато работех в завода за безалкохолни напитки, имах възможност да пътувам често из страната. По същото време Йордан Костадинов и Кирчо Панчев бяха в затвора, а семейството на Йордан живееше в село Крумово, край Пловдив.

Тези, които бяхме на свобода от нашата организация, решихме да заделяме по някой лев от оскъдните си заплати, за да подпомагаме семейството на Йордан. Не бяха много парите, но все пак поне за хляб да имат. Децата бяха малки, три на брой, а съпругата му сама работеше.

Когато имах командировки до Пловдив, Бургас или някой друг град в района, минавах оттам да оставя това, което сме събрали. Освен мене и Борис Павлов ходеше да свърши тази работа, когато аз нямах пътуване в тази посока.

(Коцелов, търсейки по-добра заплата, става сервитьор във „Воденицата“ и започва да изкарва добри за времето пари. Хората на ДС започват да идват да го наблюдават и притесняват, проверяват сметките, дали не е надписал и подобни. Викат го в ДС при Арабаджиев, който се опитва чрез свой анализ на историята „да ме убеждава, че съм се заблудил, че няма македонци и никога не е имало“. Коцелов му отговаря:

- Малко сте чел, другарю генерал! Македонци в България има, и то много.

- Много... Ще взема да ви кача на една молотовка и ще ви изпратя оттатък (т.е. в Югославия), за да не се мяркате пред очите ми.

Аз му отговорих, че съм роден в Пиринския дял на Македония и никъде не отивам, тук ще си умра.

Той се вбеси. Аз седях на фотьойла, а той шеташе от единия ъгъл до другия в кабинета си. Тогава Динко Василев се обади отзад:

- Коцелов, Коцелов, добре ти е там, на „Воденицата“, а?!

Стана ми ясно, че ще бъда подгонен отново. Не се мина много време, може би след месец-два, бях на работа дневна смяна, когато дойде председателят на РПК Кирил Фетфов и ме извика настрани в удобен момент. След няколко минути общ разговор ми каза:

- Владе, подай си молба за напускане, иначе аз трябва да те уволня дисциплинарно.

За мен беше повече от ясно кой е наредил това... Казах му:

- Добре, Кире.

(Постъпва в мина „Брежани“, където се пенсионира преди падането на комунизма, а след това се включва в легалното македонско движение).

ДОКУМЕНТИ

Из справка относно държанието и поведението на изселения Владимир Коцелов, направена от подполковник Панчев на 21.01.1972 година, изх. № 137, подписана от окръжен началник на МВР - гр. Ловеч, полковник (подпис не се чете) на 24.01.1972 година (цитирана по книгата).

...филтриран за националистическа дейност, безпартиен, изселен от Благоевград в с. Черни Вит... С националистическа дейност Коцелов се занимава още от 1956 година като ученик в техникума в гр. Банско. По-късно през 1970 година на три пъти ведно с други младежи, провеждащи организирана националистическа дейност, е бил филтриран. Ползва се с авторитет сред неговите съидейници и познати. С цел пресичане по-нататъшната националистическа дейност и влияние е изселен в с. Черни Вит в окръга ни. Тук е пристигнал през месец октомври 1970 година и веднага е бил назначен... С доброто си поведение и с трудолюбието си спечелва доверието и симпатиите на работническия колектив. Не скри от колектива защо е наказан и изпратен тук.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

изх. № 13229/2.10.1991 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Министерство на вътрешните работи дава настоящето удостоверение на ВЛАДИМИР ИВАНОВ КОЦЕЛОВ, живущ в гр. Благоевград, ул. „Славянска“ №4, ЕГН ***** в уверение на това, че за времето от 6.10.1970 г. до 18.04.1972 г. е бил изселен в Черни Вит с административен акт по политически причини.

Настоящото се издава на основа решение на Парламентарната комисия за разглеждане и решаване на някои неотложни въпроси, свързани с допуснати деформации и нарушения на законността в държавния, обществения и стопанския живот, т. 4, публикувано в Държавен вестник, бр. 38 от 11 май 1990 г., и Закона за полит. и гражданска реабилитация - ДВ, 50/91.

НАЧАЛНИК „СЕКРЕТАРИАТ“: подпис (не се чете)

СТОЯН МИЛАДИНОВ ТАСЕВ

Стоян Миладинов Тасев е роден на 04.02.1938 г. в гр. Сандански, почина през юни 2012 г. Участвал в македонски организации по време на комунизма и лежал в затвора заради това. След 1990 г. се включва в ОМО „Илинден“, а след това в ОМО „Илинден“-ПИРИН, като става опора на партията в Сандански.

„Агитирахме сред неосъзнатите македонци, изпратени там по друга линия на неблагоприятност, да осъзнаят какви са по националност. ... Излизахме пред войниците открито и казвахме, че нас всичките ни дискриминират като македонци и затова сме докарани тук като затворници.“

“Направиха шестмесечно разследване. Държаха ни в отделни килии. Това беше “къотек”, бой - страшна работа. Добре, че бяхме млади.“

“Текстът на лозунга ни започваше с думите: “Братя македонци! Ние не сме българи, ние сме македонци...” и т. н.“

НЕ СЪМ СПИРАЛ НИТО ЧАС ДА ПРОПАГАНДИРАМ ЗА МАКЕДОНИЯ

спомени на Стоян Тасев

(“Народна воля”, брой 2, 16 – 31 януари 2004 г.)

Казвам се Стоян Миладинов Тасев. Роден съм на 04.02.1938 г. в гр. Сандански (тогава Св. Врач). Моята дейност започна още на 18-годишна възраст, като войник в с. Пастра, Дупнишко. Там бяхме изпращани като неблагоприятни за “народната” власт. Запознах се с Йордан Трендафилов Костадинов от Гоце Делчев, Марин Маринов от с. Сатовча и Костадин Месов от Гоце Делчев. Всичките бяхме на македонска линия, сблизихме се и започнахме да действаме. Най-сериозен беше Йордан Трендафилов, който беше водач на групата. Имаше и провокатори, повечето от Петричка околия, които също бяха загазили, но бяха станали “ушета”. Редовно правехме събрания и плапувахме да организираме всички неблагоприятни по македонска линия в ядра и, ако

евентуално нещо се случи с нас, да заграбим оръжие и да действаме. Агитирахме сред неосъзнатите македонци, изпратени там по друга линия на неблагоприятност, да осъзнаят какви са по националност. Й. Трендафилов познаваше някои момчета от Гоцеделчевския край и започна да ги привлича към нас. Искане да направят позиви, но аз ги спрях, понеже съществуваше голям риск от провал. Решихме да агитираме устно, и то всеки човек поотделно. Йордан Трендафилов работеше най-много с Марин Маринов, за да го подготви да може да привлича хора към нас. Излизахме пред войниците открито и казвахме, че нас всичките ни дискриминират като македонци и затова сме докарани тук като затворници.

Така измина близо месец (февруари 1960 г.). Работехме усилено и някои се присъединиха - между тях Борис Петков, който тогава изпълняваше длъжност библиотекар. Това продължи, докато не беше докладвано на командира на взвода, че ние тримата вършим пропаганда, че не сме българи, а македонци, и че трябва да сме задружни, да не се делим и да не се плашим от началниците. Тогава ЗКПЧ-то (заместник-командир по политическата част) пристигна от Благоевград и ни извикаха при него. Каза ни директно: абе вие с какво се занимавате тука, защо говорите сред войниците, че има македонска нация, и палите фитила на хората? Ние отричахме. Предупредиха ни и поискаха от нас да подпишем заявления, че няма да се занимаваме с такава дейност. Ние отказахме с обяснението, че и досега не сме се занимавали. Оттогава бяхме под засилен надзор.

Провалът стана на 3 март 1960 г. Отидохме в гр. Рила в градска отпуска и там говорихме с един от войниците, че този ден не е македонски празник, а български, че нашият е на 2 август. Говорихме пред киното. След 15 минути идва Йордан и вика: "Предали са ни на политическата част." Веднага хванахме една кола, за да стигнем до Благоевград. Бяхме във военни дрехи. В Благоевград се прехвърлихме във волгата на един човек, казваше се Мирчо, и заминахме за гр. Гоце Делчев. Бяхме запланували при провал да бягаме през граница. За водач избрахме Марин, понеже беше от граничното село Сатовча. В гр. Гоце Делчев Йордан отиде до вкъщи и разбра, че са го търсили и че границата към Тешово и по Каршиака е блокирана. Обадохме се на Костадин Месов, готвач в ресторант в Гоце Делчев, за да вземем храна, и той реши да дойде с нас, а се присъедини и още едно момче, чието име не помня.

Тръгнахме за границата, разчитайки на Марин. Първата вечер стигнахме до Сатовча и оттам продължихме към границата. Бяхме се наредили в колона един след друг, за да помислят, че сме военни от техните части, и те наистина ни взели за техни хора поради униформите. Когато приближихме към границата при Тешово, те се усъмнили и тръгнаха след нас. Хванаха ни на 1 километър от границата.

Вкараха ни в едно помещение. Дойдоха хора от София и ни закараха в Гоце Делчев, в поделението - оттам в София, в Държавна сигурност. Направиха шестмесечно разследване. Държаха ни в отделни килии. Това беше "къотек", бой - страшна работа. Добре, че бяхме млади. Йордан Трендафилов се показва извънредно силна личност, беше готов да набие бияча. Като мина разпитът, текстът на делото ни беше даден, за да го прочетем, и там видях писмо от Марин Маринов до някакъв полковник в Гранична полиция в Гоце Делчев с информация, че се подготвя бягство през граница, но имена и време не бяха посочени.

На процеса казах, че се чувствам македонец, и не се отказвам от това, а те ме убеждаваха, че македонци няма. Осъдиха ни по чл. 341 от военния закон за опит за бягство и по друг член за антибългарска пропаганда. Присъдиха ни съответно: на Йордан

Трендафилов - 14 г. лишаване от свобода; на Марин Маринов - 15 (като водач на бягството); на мен - 12 г.; на К. Месов - 4 г, а другото момче освободиха.

Изпратиха ни в Стара Загора. Началникът на затвора беше македонец - Георгиев. Там всичките затворници бяха политически и се бяха организирали на групи според идейната принадлежност. Нашата, македонската група, беше най-уважаваната, понеже не вземахме страна в политическите спорове и бяхме сплотени. В затвора изучавахме македонска история, написана на ръка, която тайно се предаваше от македонец на македонец. Там се запознах с Борис Петков и с него говорихме да продължим с македонска дейност след излизането ни от затвора. Изкарах в затвора 5 години - работех като бояджия на мебел. През 1964 г. имаше амнистия по случай годишнината от деветосептемврийския преврат и бях освободен.

След излизането ми от затвора се ожених и живеях в гр. Сандански. Една година покъсно и Б. Петков беше пуснат на свобода. По това време ме викнаха да дослужа казармата, но аз вместо редовна служба избрах да работя в мината в Брежани. Там дойде и Б. Петков и станахме близки. Работех в рудник 300, а той в 370. Решихме да пишем позиви и да ги разпространяваме. За да не ни хванат по почерка, намислихме да задигнем една пишеща машина "Адлер" от ресторант "Република" в Сандански, в който работеше моята балдъза. Б. Петков дойде в Сандански с автобус. Разгледахме и видяхме, че можем да го направим. Взех един чувал от вкъщи и докато хората се веселяха, влязохме през задния вход, взехме машината и я отнесохме в Брежани. Отначало искахме да пишем на восъчна хартия, за да правим повече позиви, но понеже не успяхме, наложи се да ги пишем един по един. Текстът на лозунга ни започваше с думите: "Братя македонци! Ние не сме българи, ние сме македонци..." и т. н. Разпространявахме позиви в Гореме, Цапарево, Добри лаки и други села в Каршиака, както и в гимназията в Сандански, а Б. Петков откара някои и към Разложко. Това се случваше през есента на 1965 г.

Милицията реагира бързо. Издаде ни жената на Б. Петков, която е била сътрудник на Държавна сигурност. Б. Петков я беше карал да пише позиви и тя знаеше къде е скрита машината. Когато в 2 часа сутринта излизах от дома, за да отида на работа, ме причакаха шефът на Държавна сигурност в Сандански Минков (от Варна), началникът на милицията Димитър Кацаров (от Сандански, по късно кмет на града), Каменов от Държавна сигурност (от Видин) и милиционерът бай Цоло. Нахвърлиха се върху мен, свалиха ме на земята, сложиха ми белезници и ми запушиха устата, да не викам. След това почнаха да ме ритат навсякъде по тялото, на самото място - на улицата на 10 метра от дома.

Оттам ме откараха в милицията в Сандански, а след това в Гара Пирин (днес гр. Кресна), където началник на милицията беше Костадин Карпатов. Затвориха ме, както си бях вързан, в една стая. Питам за какво ме арестуват - те викат "ти да ни кажеш за какво". Питам за Б. Петков и на мен всичко ми стана ясно. Отричах всичко, но те при обиска у дома открили 5 - 6 позива под дюшека. Като станал провалът, Б. Петков тръгнал да ме предупреди и стигнал до Градешница, където разбрал, че пътищата са блокирани и се върнал вкъщи (живееше в Гара Пирин). Там го арестуват.

Милицията ме притискаше да кажа къде съм хвърлял позивите, но не казах нищо и ме биха. Откараха ме в Благоевград. При обиска у дома освен позивите конфискували към 5 - 6 книги, както и плочи с македонски народни песни. На корицата на една от книгите (беше за Александър Македонски) бях написал "С.М.Т. Пиринска Македония". Шефът на Държавна сигурност в Благоевград - Жорж, ми се нахвърли и почна да ме

бие заради надписа на книгата, като викаше: “Къде е тая Македония? Та ако я имаше, нямаше ли и аз да я защитавам!” и ме заудря с книгите, свали ме на земята и ме зарита. Направиха очна ставка. Аз отричах. Б. Петков призна за себе си, че е печатал листовките, че ги е давал на мен за разпространение, както и че заедно откраднахме машината, но ме защити, че не съм участвал в печатането на позивите. Него осъдиха на 3 години, а мене на 6 месеца, по чл 108 от Наказателния кодекс за разпространение на вражеска литература и пропаганда. Тъй като вече бях излежал 6 месеца в ареста, след прочитането на присъдата ме изпратиха в Софийския затвор (затвор за политически престъпници и осъдени на смърт) за една седмица и после ме освободиха.

След това трябваше да си сменя паспорта, понеже тогава на всички ги сменяха, и започна разправията. На моя паспорт пишеше “македонец”. Отидох в съвета за това и служителката ми заяви, че трябва да ме пишат българин. Отказах и ме пратиха при председателя на Общинския съвет Джим (роден беше в Америка) и с него се скарахме. Той ме изпрати в милицията. Там обясних каква е работата и те ми казаха: “Иди, пиши се за македонец, кой ти пречи?”, но в общината не ми позволиха да се пиша македонец и ме записаха като “гражданин на НР България”.

След това бях следен. Няколко пъти ми предлагаха да стана доносник, но аз отказвах, заявявайки, че до такава низост няма да падна никога. Продължавах да агитирам пред моите познати, че сме македонци и че България извършва асимилация. На много хора съм давал книги: “История на Македония” и “История на македонския народ”, печатани в НР Македония, книги, които пазя и до днес. И така, не съм пропуснал нито един час да пропагандирам и при мен идваха и хора с добри, и хора с лоши намерения. През 1991 г. се присъединих към ОМО “Илинден” и сега¹²² съм член на “ОМО Илинден” - ПИРИН.

---

¹²² Спомените са записани в периода 2000 – 2003 г.

БОРИС ХРИСТОВ ПЕТКОВ

Борис Христов Петков е роден в с. Влахи (дн. в общ. Кресна) на 3.09. 1938 г., живял е в гр. Кресна. Заради македонските си прояви е изключван от гимназиите в Петрич, Сандански и Благоевград. Три пъти е осъждан от българския съд - два пъти за бягство през границата и веднъж за разпространяване на македонски позиви. Осъден е съответно на 5 (1957), на 20 (1960 г.) и на 3 години (през 1965 г.) лишаване от свобода. След третото си излизане от затвора успява да избяга от България и 43 години живее в САЩ, като подпомага в. „Народна воля“ след 1992 г. Понастоящем живее в старчески дом в Благоевград.

„Като празнувахме Илинден, ни биеха, за пеене на песни за Македония получавахме по 14 дена наказание - изолирани в карцера. Сам в килия... може една година да имам само от наказания.“

„Като ме кръстиха, мама, тате и попът ми казаха, че съм Борис и съм македонец, това знам и това ви казвам... „Каквото искате, пишете - аз съм си македонец.“ И те са писали каквото си искат...“ (Петков пред преброителите през 1965 г.)

„...това население не само не трябва да се срамува да се нарича македонско, но нещо повече - то трябва с оръжие в ръка да се бори против „лобългаряването“, както се изразява Петков“ (из мотивите на Окръжния благоевградски съд, 26.XI.1965 год)

„Там имаше улави като мене за Македония“ (Петков за българските затвори, в които е лежал)

СПОМЕНИ

Казвам се Борис Христов Петков, роден съм в село Влахи на 3 септември 1938 г., живял съм в гр. Кресна, последните 43 години живях в САЩ, а сега съм в старческия дом в „Струмско“, Благоевград.

Родителите ми са починали. Дедо ми Георги е бил знаменосец в четата на Яне Сандански, като са ходили по време на Хуриета в Цариград. Майка ми се казва Ирина Николова и е от Моравска, а баща ми - Христо Георгиев Петков, е от Влахи. Тате беше в македонската конспирация на Герасим за освобождение на Македония (така я наричаше баща ми), бил е ятак и затова беше една година следствен, а после го пуснаха. Родителите ми си беа от там, местни хора. Един прадедо се говореше, че е дошъл от Солун, но не знаеме кой.

Дома се говореше само за Македония - за нищо друго. Старите хора не думаха пред нас, децата, викаха да бегаме, викаха: „Македония не е работа за тебе“. Ама ние подслушвахме какво си говорят.

Записах гимназия в Сандански и говорех за Македония открито. Събирахме се със съученици по домовете и си говорехме, че сме македонци и за Македония, пишехме лозунги: „Македония на македонците! Ние не сме българи!“, „Тука е Македония, не е

България“. Пишихме ги по стените, по мостовете - по Сандански, по Кресна нагоре. Това ставаше някъде около 1954 г. Имаше и други хора с мене в тия работи, но вече не ги помна. Бяхме група буйни младежи за Македония, знаеш, обсъждахме си. Тогава не ни хванаха. Но заради моабетите за Македония ме изключиха. Директорът на гимназията в Сандански (на тета Спаса е роднина) ми вика: „За какво ти е на тебе Македония? Ти знаеш ли тая Македония, кой е влезнал в нея, жив не е изгнал, ама и тия, що са останали, и тия са изгорели!“ (разбираш какво искам да кажа, изгорели не от огън).

Преместих се в гимназията в Петрич. Там същото - бяхме младежи улови - същите работи, същите моабети. И пак: „За какво ви е Македония?“ „На мен - за нищо, на вас за какво ви е? Не е ядене и пиене, за да я изпие.“ И там пишехме лозунги. Имаше и други македонски групи в училището, знаеш, млади, буйни в тая насока. Спомням си за Коцето Бояджиев - Македонски от Петрич, после избега в Америка. Той се върна след 1990 г. тука, беше много богат и искаше да помага на македонските организации, но го убиха в България при инсценирана катастрофа. Други от Петрич? Не си спомням имената, много години минаха.

Като ме изключиха от Петрич, отидех в Благоевград, и тук пак същата работа. И тука пак лозунги - „Да живее Македония!“, „Македония не е България!“, „Ние сме македонци, а не българи!“ По мостове, по стени, по жилищни блокове, даже отзад на сградата на милицията написахме с четка и боя: „Това е Македония и ние сме македонци!“ И тука не си спомням имена. И тука за същото ме изключиха.

Прибрах се дома - нема къде вече да ида и татко вика: „Лоша работа е“. И аз викам: „Тате, вие дома само за Македония думате, пред нас не думате, ама ние не сме глухи - слушаеме!“ „Не ти трябва нищо - вика, - земи си една жена, напрай си деца...“

Първото ми бягство стана през 1954 година.¹²³

Като избегах, югославяните от Берово ме върнаха, защото имали договор с България да връщат бегълците. „Ти си македонец - викат, - и бихме те оставили, но имаме договор с България.“ Върнаха ме, предадоха ме на границата на българските власти.

„Казахме ти, че тая Македония ке те закопа - ми викат от ДС, - а ти не верваш.“ Имаше тормоз при следствието - не ми даваха да ям, викат: „Нали искаш да умреш?!“ Викам им: „Искам да умра, но за Македония, а не искам от глад да умра и за нищо“. Имаше бой, ехеее, бой, бой... „Майка ти твоя, македонска!“ - викат и бият. Викам: „Нали казвате, че сме българи, защо тогава ме псувате на майка македонска?“ Следствието се водеше в Благоевград. Не ми даваха да спия, пречеа ми.

(Осъден на 5 години затвор, Петков излиза по-рано, отива войник и като такъв прави нов опит за бягство на 16 август 1960 г., но е заловен между селата Чучулигово и Кулата. Съден от Военен съд в София за бягство и предателство.)

Военният съд ме осъди за шпионаж, което предвижда 20 години или смърт.¹²⁴ И ме сложиха в седмо отделение - при смъртниците. Изкарах там около три месеца. Сека

¹²³ Всъщност е 1957 г., както може да се види от присъда № 1587 от 4.11.1957 г. на Благоевградския окръжен народен съд. Той е правил опит да бяга в Гърция през есента на 1956 г., но е заловен в граничната закрыта зона на гара Генерал Тодоров и вероятно поради липсата на преки доказателства, че е имал намерения да бяга, той е само сериозно предупреден (според присъда №216 от 28 септември 1960 г. на Софийски военен съд). През 1957 г. е осъден: „...по силата на чл. 275, ал. I от НК, във връзка с чл. 35 от същия кодекс го осъжда да изтърпи 5 /пет/ години лишаване от свобода и да заплати глоба на държавата в размер на 1000 /хиляда/ лева, като го лишава и от правата му по чл. 28 от НК в срок от 7 /седем/ години.“

¹²⁴ Присъда № 216 от 28 септември 1960 г. на Софийски военен съд го осъжда по чл. 35 от НК на 20 години затвор, 21 години лишаване от права и да заплати разносните по делото.

вечер чекаш. Стъпки, приближават вратата ти и после отминават, и отварят съседната... Некой изписка, чуеш вик: „Прощавайте, братя!“, и разбираш, че имаш още ден живот. После една вечер идват едни офицери, отварят вратата ми и ме подкарават да ми изпълнат смъртна присъда. Изкарват ме от килията и ме карат долу, надолу, некакви тунели има там... Викат: „Е там застани!“ - тъмно беше, питам: „Къде?“ - показаха ми стената и застанах пред нея и чекам. Кат дойде един офицер и вика: „Не го убивайте - присъдата е отменена и заменена с 20 години затвор“¹²⁵. Върнаха ме горе и ме сложиха в друго отделение, после ме откараха в Стара Загора, там бех много време - 7-8 години. Там се запознах със Стоян Тасев.

Движихме се отделно на карето на двора на затвора - отделно македонците, отделно българите - държахме се отделно от българите. Бехме на високите нарове, а отдолу - други. Имаше едни, „генералите“ ги викаха, осъдени, и като пееме нещо, викат: „Е ги тия, македонците.“ - „Какво ви пречиме бе!“ - викаме. Тия отговарят: „Защо не ходите заедно с нас на карето, да говориме?“ Отговаряме: „Нема за какво да говорим с вас, немаме почва за разговор.“ Ние организирахме чествания, пееме на македонски песни. Празнувахме Илинден... Като празнувахме Илинден, ни биеха, за пееме на песни за Македония получавахме по 14 дена наказание - изолирани в карцера. Сам в килия. Много ни наказваха - може една година да имам само от наказаня.

Министерството на правосъдието прие некакъв закон - правило: политическите, независимо от какъв вид, щом не са ползвали оръжие срещу властта, им дават амнистия. Така ме пуснаха предсрочно през 1964 г.

Тогава някъде направиха преброяването от 1965 г. Тропнаха на вратата преброителите - мъж и жена, млади, и ми викат: „Здравей, българино!“ Викам им: „Като ме кръстиха, мама, тате и попът ми казаха, че съм Борис и съм македонец, това знам и това ви казвам.“ Те замълчаха. „Каквото искате, пишете - аз съм си македонец.“ И те са писали каквото си искат...

Изпратиха ме в мина „Брежани“ да отбивам военния си дълг. Там се срещнах със Стоян Тасев, с когото се познавахме от затвора в Стара Загора. Договорихме се с него да пишем лозунги, ама с машина - а машина нема. Той обаче намери една - отидехме в Сандански и той вика: „Знам къде има машина“. Отидохме в ресторант „Република“ и откраднахме машината. И почнахме да пишем позиви, аз ги пишех, а после ги размножавахме. Разхвърляхме ги по хора - и на македонисти, и на враговете, които се прават българи, и ония „за“, и ония „против“ Македония, по домовете им ги оставяхме, около къщите. Милицията по моабета, по хората се насочи към нас, викнаха ни в ДС и ни питат защо скитаме насам-натам... пак същите моабети... пак същите работи....

За тия листовки и машината ми дадоха три години затвор. Първо бех в Стара Загора, после в Плевен. Там имаше улави като мене за Македония. Политическите бехме в Плевен на една страна, а криминалните - на другата. Питат ме надзирателите или началниците по отделенията откъде съм и като кажа: „От Македония“ - „Каква Македония бе!“, и бой мааат, мааат... „майка ти, вика, македонска“. Помна един висок, много як и много ме биеше. И на него му викам: „Нали уж съм българин, от ме псуеш на майка македонска?“ Имаше много македонци там, ама не помна вече имена. Предложиха ми политическите да организираме гладна стачка за освобождение и викат: „Теб македонците те слушат“. И направихме такава стачка, и дойдоха да ни бият - понеже не ядем, и ни биха много - двама трима умреха от бой. По физиономия

¹²⁵ Присъдата не е могла да бъде отменена нощно време, така че, въпреки че са знаели, че е заменена, са инсценирали разстрела на Борис Петков.

ги знам и сега ги виждам, но имената вече не мога да си спомня. Участваха и българи, и македонци в стачката.

Зарад нашата гладна стачка разбиха затвора в Плевен - дойде милиция от цела България, заградиха затвора отсекъде. Дори до тоалетните ходехме с милиция и надзиратели. Закриха затвора и казаха: „Утре сутринта багажът ви да е готов, заминават“, и ние мислим в некой лагер ке ни карат, а от там ме върнаха в Стара Загора.

Като ме освободиха, се върнах в Кресна. Тате ми каза един ден, че ме търсят големите - Жоро Георгиев (шеф на Окръжна милиция) и Минков - на ДС. Та тате вика, че ме тръсат и пита дали нещо не съм наприл, а аз викам - нищо. Викат ме с призовка в Благоевград - в ДС, окръжното. Отидех на следващия ден, викам: „Добър ден“ - те нищо не ми отговарат, мълчат и гледат. После: „Оти се скиташ, а не си седиш дома?“ Викам: „Скитам, за да си намера жена, как вие си имате, така и аз искам“. А те: „Кажы коя?“ Наум си викам - много искате да знаете. „Или се отказвай от Македония, или ке те фърлим на рибите в Струма, или на кучетата да те изедат.“ Върнах се при тате и викам му за какво са ме викали и що са ми казали, а той каза: „Ооо, тия много хора изтепаха и никой не знае къде са, дори за нищо, бегай, оти ке те утепат! Тетин ти Янчо го обесиха - че е бил с Герасим да се бори за Македония, затвориха го и го обесиха.“ Викам: „Добре, тате“.

По същото време беше дошъл един човек от Америка и ме потръси дома, а аз си миех зъбите на чешмата. Вика: „Праща ме Коце от Брежани, ако искаш да бегаш, може, само трябва да земеш жена му и дъщеря му, билетът им е платен. А с Коце и жена му се знаехме от Брежани, мината, когато отбивах военната си служба. Той после избегал в САЩ и сега беше пратил американеца да изведе некак семейството му от България. Първо ходих в хотел „Волга“ да го провера тоя човек дали е от Америка, да се увера, че е сериозно и не е пратен от ДС. После отидех в Брежани, в общината, да питам къде живее сега жената на Коце, видех я и й казах, че Коцето е платил сичко. „Ако искаш да бегаш, трябва да дойдеш дома в Кресна в неделя вечерта - има човек, който ке не преведе през границата, а ке не чекат в Берово на площада“. Тя дойде в неделя. Сутринта тръгнахме. Аз понеже съм пасъл овци от Моравска нагоре, в Малешевията, пъта го знаех. Бех разпитал граничари в Кресна и те казах, че имало споразумение с Югославия и сега ни тел нема, ни браздата можеш да познаеш, ни има граничари. Момичето беше маленко - 6-10 години. И отидехме в Берово без проблеми.

Жената и детето човекът ги зема, а аз от Берово отидех за Скопие, защото там човекът, който беше дошел от Америка (а той бил македонец от Солун), имал роднина и ме прати при него да остана 2 седмици, преди да избегам. Земах от Скопие рейса за Любляна с цел да избегам в Италия. Отидех в Триест, на границата, а тоя от Америка беше с мене в същия рейс като мене, а уж не се знаеме. Посъветва ме: „Ке одиш по тротоара полека-полека и ако ти викат, нема да се обръщаш!“ И аз, уж нещо да си зема сода от магазинчето, оттам излизаме и продължаваме полека-полека - бех облечен в костюм с вратовръзка. Почнаха да ми викат, а аз се права глух и не се обръщам ни лево, ни десно. Така минах и след 300-400 метра се предадох на италианците.¹²⁶

КРУМ МОНЕВ ЗА БОРИС ПЕТКОВ

„Македония, моята опора“, част 3-4, с. 358

¹²⁶ Взети в Благоевград, „Струмско“, 26. 02. 2013 г., в присъствието на Стоян Герасимов

(Монев през 1957 г. в Централния затвор, седмо отделение, среща Борис Петков)

Иван Георгиев Биков от с. Самуилово, Петричко, Иван Белята от с. Коларово, Петричко, и Борис Христов Петков от с. Гара Пирин. И тримата бяха със сравнително малки присъди и престоят им тогава из затворите не е бил продължителен. По-късно, след време, в затвора на гр. Стара Загора отново срещнах Борис Петков, и то с доста тежка присъда - двадесет години лишаване от свобода заради това, че е избягал от трудовото поделение и се отправил за българо-гръцката граница. Той беше направил опит да напусне нелегално пределите на социалистическия рай, но за голямо съжаление видели го мръсници и го предали на граничарите. И все пак тогава Борис има голям късмет (ако нещастieto може да се нарече късмет), защото в началото на м. септември 1964 г. режимът на Тодор Живков даде амнистия, по силата на която почти всички бегълци бяха освободени от затворите, включително и моят приятел Борис Петков. Но това не попречи на онова младо момче за трети път да прекрачи прага на ония страшни домове. Ако се не лъжа, вече беше някъде през 1966 г., Борис Петков и един друг наш приятел от гр. Св. Врач - Стоян М. Тасев, двамата задигнали една пишеща машина, с помощта на която почнали да печатат и разпространяват позиви, призоваващи населението от Пиринска Македония на въоръжен бунт срещу присъствието на българските власти в нашия край. За онова тяхно деяние те бяха осъдени на различни срокове затвор.

По-късно вече, когато Борис за трети път излезна от затвора, тогава той беше направил сполучлив опит и благополучно преминал границата, и днес живее в Чикаго, САЩ.

ДОКУМЕНТИ

ПРИСЪДА

№103

гр. Благоевград, 26.XI.1965 год.

В ИМЕТО НА НАРОДА

Благоевградският окръжен съд на 26 ноември, хиляда деветстотин шестдесет и пета година, в открито заседание в следния състав:

Председател: Иван Иванов;

Съдебни заседатели: Стоян Илков, Младен Тодоров;

при секретаря Катина Бумбарова и присъствието на прокурора Георги Куманов, разгледа доложеното от председателя Ив. Иванов наказателно дело №293 по описа на 1965 год.

ПРИСЪДИ:

Признава подсъдимия Борис Христов Петков, роден на 3 IV.¹²⁷1938 година в с. Пирин, Благоевградски окръг, българин¹²⁸, български гражданин, женен, грамотен, осъждан, работник в мина „Пирин“, и Стоян Миладинов Тасев, роден на 4.II.1938 г. от

¹²⁷ Така е в оригинала, всъщност Б.П. е роден на 3 септември.

¹²⁸ Предишните присъди посочват Борис Петков като македонец. Дори в постановление за вземане мярка за неотклонение от 28 август 1965 г. от следовател Крум Поповски, Благоевград, Борис Петков все още е посочен като македонец. В това дело също е съден за разпространяване на македонски лозунги и все пак съдът му налага изкуствено определението българин, без да го пита. Забелязва се, че в самата присъда са положени определени усилия да се прикрие същността на „антидемократичната“ и „националистическа дейност“ на Петков, като самото понятие македонец, македонско съзнателно се избягва. Едва в мотивите намираме данни, че дейността им всъщност е македонска, но и там е виден стремежът това да се осмее и да се припише на тяхното „политическо невежество“.

гр. Сандански, българин, български гражданин, женен, грамотен, осъждан, работник в същата мина, ЗА ВИНОВНИ В ТОВА, че през 1965 година, Благоевградски окръг, действайки в съизвършителство, са държали с цел да разпространят антидемократична литература - листовки с буржоазно националистическо съдържание, поради което и по силата на чл. 91, във вр. с чл. 18, ал. II, чл. 35 НК ги осъжда да изтърпят: БОРИС ХРИСТОВ ПЕТКОВ - 3 години лишаване от свобода, лишава го от правото по чл. 28, т. 1 НК (да избира и да бъде избран) за срок от пет години от влизане на присъдата в сила и му конфискува в полза на държавата имущество на стойност 20 (двадесет лева); а СТОЯН МИЛАДИНОВ ТАСЕВ - 6 месеца лишаване от свобода, лишава го от правото по чл. 28, т. 1 НК (да избира и да бъде избран) за срок от две години от влизане на присъдата в сила и му конфискува в полза на държавата имущество на стойност 20 (двадесет) лева.

Признава същите подсъдими ЗА ВИНОВНИ И В ТОВА, че през месец август, 6-ти, в гр. Сандански, действайки в съучастие (съизвършителство), откраднали една пишеща машина, марка „АДЛЕР“, на стойност 120 лв., собственост на ГТГ „Здрава храна“ - гр. Сандански, с цел да употребят тази машина за писане на позиви с вражеско съдържание, поради което и по силата на чл. 104, ал. I, във вр. с чл. 18, ал. II и чл. 35 НК ги осъжда да изтърпят: Петков - 8 месеца лишаване от свобода, а Тасев - 4 месеца лишаване от свобода.

Съгласно чл. 39 НК съдът наложи на подсъдимите за извършените от тях престъпления да изтърпят по едно общо наказание: Петков - 3 (три) години лишаване от свобода, с лишаване от правата по чл. 28, т. 1 НК (да избира и бъде избран) за срок от 5 години от влизане на присъдата в сила и му конфискува в полза на държавата имущество на стойност 20 (двадесет лева); а Тасев - 6 месеца лишаване от свобода с лишаване от правото по чл. 28, т. 1 НК (да избира и да бъде избран) за срок от две години от влизане на присъдата в сила и му конфискува в полза на държавата имущество на стойност 20 (двадесет) лева.

Зачита предварителното задържане на подсъдимите - на Борис Петков от 26 август 1965 година, а на Стоян Тасев - от 28 август 1965 година.

Конфискува веществените доказателства по делото: 34 печатни позива, 17 броя ръкопечатни, индига, бели листове за пишеща машина и чифт найлонови ръкавици, които като вещи без стойност да бъдат унищожени.

Присъдата може да се обжалва пред Върховния съд на НРБ в двуседмичен срок от днес.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: подпис (не се чете)

СЪДЕБНИ ЗАСЕДАТЕЛИ: подписи (не се четат)

МОТИВИ

Обвинението против двамата подсъдими е по чл. 91 и 104, ал. I, във връзка с чл. 18, ал. II от НК, за това, че през 1963 година, действайки в съучастие, са държали и разпространявали антидемократическа литература - листовки с буржоазно-националистическо съдържание, и за да напечатат същите, са откраднали една пишеща машина... Подсъдимите се признават за виновни и по двете обвинения... Установено е по делото, че двамата подсъдими поради политическото си невежество са изпаднали под влиянието на антидемократическа идеология. Петков е осъждан по чл. 275 и по чл. 341 от НК. За последното престъпление е осъден на 20 години лишаване от свобода. Тасев на два пъти е осъждан по чл. 283 от НК. Осъждан е и по чл. 341 от НК на 12 години лишаване от свобода. По случай двадесетгодишната социалистическа революция в страната наказанието на двамата по чл. 341 от НК е

опростено - те са помилвани и пуснати на свобода. Хуманният акт на народната власт обаче не е оказал положително въздействие върху тях. Те си остават вражески настроени и силно озлобени против народната власт, остават отявлени привърженици на антидемократическа идеология. След освобождаването им от затвора те са настанени да отслужват военната си повинност в мина „Брежани“ - Благоевградски окръг. При една среща в ресторанта на селото двамата стари приятели решават да започнат пропагандирането на буржоазно-националистически възгледи, да показват, че историята на българския народ е била фалшифицирана във вреда на населението от Пиринския край, че това население не е българско, а от векове било включено в някаква си македонска държава, че то има македонска националност и в никакъв случай не трябва да се срамува да се счита като част от някаква македонска нация, каквато според тях била съществувала на Балканския полуостров от 40 000 години, че това население не само не трябва да се срамува да се нарича македонско, но нещо повече - то трябва с оръжие в ръка да се бори против „побългаряването“, както се изразява Петков. Към следственото дело са приложени редица листовки (позиви). Такива са приложени и като веществени доказателства към делото, печатани на пишешта машина. Те са писани от Петков на ръка и на пишешта машина. Съдържанието на тия листовки (позиви) е явно антидемократично, цели се с тия позиви пропагандирането на буржоазно-националистически възгледи сред населението от Пиринския край с оглед оформянето на някаква бъдеща македонска държава, каквато някога според тях е съществувала в продължение на хиляди години. С изразените в листовките антидемократически идеи се цели да се активизира част от населението в страната към извършване на актове, засягащи основите на НРБ. Проповядва се контрареволуционна идеология. Явна е целта да се отслаби и подрони народно-демократическата власт в страната. Касае се за литература с антидемократично съдържание. Петков я е създал за разпространение с посочената по-горе цел. Тя е от естество при разпространение да доведе до контрареволуционни резултати. Този ѝ характер се съзнава от двамата подсъдими. Това ясно се вижда от техните обяснения на следствието и пред съда. Петков е написал ръкописно и на печатна машина всички листовки. Написаните на ръка около двадесет ги е дал на Тасев, за да ги разпространи в гр. Сандански. Тасев работи в мината, но живее в Сандански, където с рейс се прибира всеки ден. Тасев не е разпръснал листовките. Преди да изпълни тази задача, при него се явява Петков. Двамата решават да откраднат отнякъде пишешта машина, за да могат да пишат по-лесно и повече лозунги, листовки с антидемократично съдържание и с посочената по-горе цел. Такава машина те открадват от ресторант „Република“...

Петков... пише листовки с антидемократическо и вражеско съдържание, насочени срещу народната власт, срещу НРБ и целящи подравянето устоите на НРБ, или най-малкото отслабването на народната власт...

Подсъдимият Петков с оглед неговото съдебно минало и с оглед поведението му по процеса, а именно нежеланието му да се отнесе самокритично във връзка с извършените престъпни деяния по отношение на народната власт и социалистическата собственост, се очертава като човек със завишена обществена опасност...

Съдът постанови веществените доказателства по делото: печатни и ръкописни позиви, индига, бели листове, чифт найлонови ръкавици, като вещи без стойност да бъдат конфискувани и унищожени.

Причините за престъпната деятелност съдът съзира в политическото невежество на двамата подсъдими и влиянието на вражеската пропаганда върху същите.

КИРИЛ ИЛИЕВ ЯКОВ ГОЦКОВ

Роден в село Волно, а живял в село Коларово, Петричко. В края на 40-те години е осъждан заради участието си в нелегална македонска организация и е набеден както мнозина други за агент на чуждо разузнаване. През 1957 г. е осъден на 4 години затвор, намалени след това на две и половина, защото публично изявил мнението си, че Македония е под робство и македонците трябва да се борят за нейното освобождение, и за обвинението си към селските власти, че са продажници. Осъждат го на максималната присъда, като съдът не крие, че целта е да се даде пример, като присъдата му трябва „да изиграе своята назидателна роля в обществото“.

„стига с това робство! Ние трябва да освободим Македония от робството! Така както Индия се бори за освобождението си от колониалното робство, така и ние трябва да се борим за освобождението си.“

ПРИСЪДА №249

гр. Благоевград, 16.II.1957 год.

Печат: „Издаденъ преписъ от присъдата и изпратенъ на прокурора при сжда за изпълнение“¹²⁹

Печат: „Издаденъ бюлетин и карта №41, и изпратени на прокурора при сжда на ...19 ... г.“ Подпис (не се чете).

В ИМЕТО НА НАРОДА

Благоевградски окръжен народен съд колегия ____ (__нак. отдел) на шестнадесети февруари хиляда деветстотин петдесет и седма в открито съдебно заседание, в следния състав:

Председател: Спас Недялков;

Съд. заседатели: Димитър Стоименов, Йордан Благоев;

при секретаря Спас Георгиев и присъствието на прокурора Илия Гочев разгледа доложеното от съдията Недялков наказателно дело №13 по описа на 1957 год.

ПРИСЪДИ:

Признава подсъдимия КИРИЛ ИЛИЕВ ЯКОВ ГОЦКОВ, 45-годишен, роден в с. Вилна¹³⁰, Петричко, а жител на село Коларово, Петричко, македонец, български гражданин, женен, грамотен, осъждан, по занятие общ работник, за ВИНОВЕН в това, загдето на 3 октомври 1956 година в село Коларово, Петричко, разгласил обидни, клеветнически и неверни твърдения, които са от естеството да уронят достойнството на българския народ и на Народна република България, вследствие на което и по силата на чл. 88 от НК, във връзка с чл. 35 от същия кодекс го осъжда на 4 /четири/ години лишаване от свобода и да заплати глоба в размер на 1000 /хиляда/ лева, с лишаване от правата на по чл. 28 от НК за срок от шест години и конфискация на част от имуществото му в размер на 200 /двеста/ лева. Зачита предварителното задържане на подсъдимия, считано от 4. XI.1956 година.

¹²⁹ Този и следващият текст-печат е с азбуката отпреди 1944 г.

¹³⁰ Сгрешено - вместо Волно

Присъдата може да се обжалва пред Върховния съд на републиката в двуседмичен срок от днес.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: подпис (не се чете)

СЪД. ЗАСЕДАТЕЛИ: 1. Д. Стоименов; 2. ЙоБив¹³¹

МОТИВИ:

Подсъдимият се обвинява по чл. 88 от НК, загдето на посоченото място и време в обвинителния акт е разгласил неверни, обидни и клеветнически твърдения, които са от естество да уронят достойнството на българския народ и на НРБ.

Подсъдимият не се признава за виновен да е разгласил на публично място инкриминираните изрази в обвинителния акт. Обяснява, че това е инсценировка от свидетеля капитан Яков, с когото не е бил в добри отношения, с цел да му напакости.

Съдът като обсъди и прецени обясненията на подсъдимия и показанията на разпитаните свидетели и останалите писмени доказателства по делото, приема за установено следното:

На 3 октомври 1956 година в село Коларово, Петричко, пред бръснарницата, в присъствието на доста хора подсъдимият в спор за Македония с граничния офицер капитан Яков, с когото се познавал добре, се обърна остро и на висок тон към капитан Яков с думите: „Стига с това робство! Ние трябва да освободим Македония от робството! Така както Индия се бори за освобождението си от колониалното робство, така и ние трябва да се борим за освобождението си.“ Освен това подсъдимият заявил, че македонците в селото, които заемат отговорни места в държавния апарат, „са се продали на България и те били виновни!“

Следва да се подчертае, че подсъдимият казва тези думи на всеослушание пред всички присъстващи пред бръснарницата. Очевидно, че с тези свои изказвания подсъдимият съзнателно, умишлено, с подчертана настървеност на т...тичен вражески и реакционен елемент окачествява Народна република България като колонизаторка, българския народ като колонизаторски, а населението в Пиринския край като роби и потиснат народ, който трябва да се бори за своята свобода. Няма съмнение, че тези разгласени твърдения са клеветнически и неверни по своето съдържание и са от естество да уронят достойнството на българския народ и на Народната република.

Независимо от това, подсъдимият със своето изказване, с което окачествява ръководните лица по места като продажници, също така създава настроение против органите на нашата народна власт и уронва престижа на нашата Народна република, на българския народ.

С всичко това подсъдимият осъществява както обективния, така и субективния състав на чл. 33 от НК, по който наказателен текст следва да се признае за виновен и наказан на четири години лишаване от свобода, с лишаване от правата по чл. 28 от НК за срок от 6 години и конфискация на имуществото му в размер на сума 200 лева, както и глоба в полза на държавата в размер на сумата 1000 лева.

При определянето на размера на наложеното наказание на подсъдимия съдът е изхождал, че са налице отегчаващи вината обстоятелства, каквито са лошата характеристика и подчертаната обществена опасност на самия подсъдим - още в 1945-1948 година, завербуван от чуждото разузнаване, е участвал в нелегална организация с цел да се откъсне Пиринския край от нашата държава, и лошото му

¹³¹ Би трябвало да следва и подпис на секретаря???, но на фотокопието, с което разполагам, долната част на първа страница е покрита с друг лист, на който се намира бележка за влизане в сила на присъдата, която бележка давам в края на тази присъда.

съдебно минало - осъждан за убийство и за бягство през границата от ТВО. Неискреното му държание пред съда, че този процес е бил монтиран от капитан Яков, който е имал лично отношение към подсъдимия във връзка с покупката на едн.....¹³², дадоха основание на съда да приеме, че са налице отегчаващи вината обстоятелства, и точно затова съдът му наложи наказание, което стига към максимума, което наказание с оглед индивидуалната и генерална превенция на присъдата съдът счита за необходимо и достатъчно ....¹³³ да изиграе своята назидателна роля в обществото.

Съгласно чл. 42 от НК, съдът зачита на подсъдимия предварителното задържане ..... присъда ..... чл. 220, ал. III от НИК.¹³⁴

Вярно с оригинала при Благоевградския окръжен съд.

Секретар: подпис (не се чете)

Печат: ОКРЪЖЕН СЪД * БЛАГОЕВГРАД

***

Настоящата присъда е влязла в законна сила на 13 юли 1957 год. с решение №719 на ВС на РБ, с което същата е изменена само досежно размера на наказанието на подсъдимия Кирил Яков Гоцков от с. Волно, Петричко, което намалява на 2 години и 6 месеца лишаване от свобода. В останалата част остава в сила.

Вярно с оригинала при Благоевградския окръжен съд.

Секретар: подпис (не се чете)

Печат: ОКРЪЖЕН СЪД * БЛАГОЕВГРАД

***

ХАРАКТЕРИСТИКА¹³⁵

За въдворения КИРИЛ ИЛИЕВ ГОЦКОВ, род. 4.V.1912 год., от с. ...ово - Петричко, жив. с. Коларово - Петричко, занятие земеделие. Въдворен на 24.2 м.1949 год. за срок от 1 год. като ТИТОВЕЦ и агент на УДБ. На 27.11 м.1949 год. същият избяга от общежитието ни за път към Югославия, беше своевременно заловен. В общежитието работи средно. С мнение да се превъдвори от срок от 12 месеца.

14.2 м.1949 год., с. Белене, Свищовско.

КОМЕНДАНТ: А. Куртов

Ид. ВЪЗПИТАТЕЛ: Б. Митев

¹³² Нечетливо

¹³³ Вероятно „присъдата“

¹³⁴ С многоточие е отбелязан нечетлив текст

¹³⁵ Копие, собственост на автора

Х А Р А К Т Е Р И С Т И К А.

За въдворения КИРИЛ ИЛИЕВ ГОЦКОВ род. 4.V.1912год. от с. Коларево-Петричко ж.п.с. Коларево-Петричко. Занаятие земеделие. Въдворен 24.2м.1949год. за срок от 1год. Като ТИТОВЕЦ и агент на УДБ. 27.11м.49год. съдия избяга от обсажатието ни за път към Югославия. Също своевременно заловен. Роблежатието работи средно. С мнение да превъдвори от срок от 12месеца.

14.2м.1949год.
с.Белене, Свишовско.

КОМЕНТАНТ: *[Signature]*
ид.ВЪЗПИТАТЕЛ: *[Signature]*

Строго поверително!

ДО ДРУГАЯ

ОКОЛНИСКИ НАЧАЛНИК НАМВР
/НАЧАЛНИК НА ДС/
Гр. П Е Т Р И Ч

Съобщавам, че КИРИЛ ИЛИЕВ ГОЦКОВ от с.Коларево-Петричко е освободен от ТОО. Приведете го в известност и го обработете с агентура. За стореното ни уведомете незабавно.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ ДС: *[Signature]* (К. Мирчев)

НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ Ц-РО: *[Signature]* (Ив. Начев)

128

[Handwritten notes and signatures on the left side of the document]

ЃОРЃИ ЈОРДАНОВ ПОП-АТАНАСОВ

Ѓорѓи Поп-Атанасов е роден во с. Елешница, Разлошко на 8 XI 1940 г. Како ученик во разлошката гимназија учествува во две групи, чијашто цел била да се одбранат човековите права на Македонците и особено нивното право на сопствен национален идентитет. За таа своја дејност, иако неполнолетен, е осуден на 5 години затвор. По излегувањето од затворот бил 2 години трудовак, а потоа се запишува на Духовната академија во Софија, којашто ја завршува во 1967 г. Потоа работи во Митрополијата во Благоевград и во окружниот весник „Пиринско дело“. Поради опасност од ново апсење ја напушта Бугарија во летото на 1972 г. и добива политички азил во Република Македонија. Тука го дооформува своето образование – магистрира и докторира на теми од областа на средновековната книжевност.

Бил раководител на Одделението за средновековна книжевност во Институтот за македонска литература и редовен професор на Богословскиот факултет во Скопје по предметите староеврејски јазик, старозаветна егзегетика, библиска херменевтика и библиска археологија. Досега објавил околу 200 статии и 23 книги од областа на библистиката и средновековната книжевност. На 4 VI 2012 е избран за редовен член на Македонската академија на науките и уметностите.

“Единствената моја вина беше што сум Македонец и што сакав да останам Македонец.”

„Групи на отпор против бугарските негатори беа формирани скоро во сите средни училишта на територијата на Пиринска Македонија. Во гимназијата во Гоце Делчев беше групата на Венко Тамахкерев од Мусомиште, во Горскиот техникум во Банско – групата на Станке Домазетски од Крупник, а таква група имаше и во гимназијата во Сандански. Јас учествував во две такви групи во текот на 1957 и 1958 година. За организирањето на првата иницијатор беше Георѓи Голомехов од Јакоруда...“

“ние рековме дека мислиме дека сме Македонци, а тој ни рече: „А бе, кои сте вие да мислите. Тука е партијата, таа ќе мисли.“ Тогаш сфатив дека во комунистичка Бугарија до тој степен безме деградирани како човечки суштества што немавме право ниту да мислиме.”

„...би било неправедно од денешна дистанца да се прогласуваме за некакви херои и борци за национална слобода. Нам едноставно ни беше тешко да прифатиме дека со политички декрет може да ни се промени националниот идентитет, да се избрише нашата вековна македонска традиција. Имавме чувство дека губиме дел од себе, дека повеќе нема да бидеме тоа што биле нашите предци, поради што во нас инстинктивно се појави потреба да реагираме. И ние реагиравме како што знаевме и можевме.“

СЕЌАВАЊА

(своерачен текст, октомври, ноември 2013 г.)

Генерацијата пирински Македонци која растеше во Бугарија после Втората светска војна, беше сведок на повеќе политички настани, коишто влијаеја позитивно или негативно врз положбата на македонското население што живее во Пиринска Македонија и во други делови на бугарската држава. Во текот на еден краток временски период од десетина години, односот на бугарската држава кон Македонците се менуваше драстично брзо, при што се одеше од признавање на националните права на Македонците до целосно негирање на нивното право на сопствен национален и културен идентитет. Во 1946 год. се спроведе попис на населението, на којшто Македонците можеа слободно да се изјаснат за својата национална припадност, по што дојде културната автономија на Пиринска Македонија од 1947-1948 година. Јас добро се сеќавам на учителот по македонски јазик во нашето основно училиште Живко Велевски, кој беше прифатен во Елешница како свој меѓу свои и кон кого елешничани се однесуваа со особена почит и респект, иако тој беше сè уште сосема млад. Во библиотеката на елешничкото основно училиште „Браќа Миладинови“ имаше книги и списанија на македонски јазик, коишто ние со голем интерес ги читавме. Во Горна Џумаја (денес Благоевград) имаше Македонски народен театар, во којшто се даваа претстави на македонски јазик; таму имаше и македонска книжарница, а во окружниот весник „Пиринско дело“ се печатеа статии на македонски јазик. Тој период на македонска слобода, меѓутоа траеше многу кратко. Се случи Информбирото во 1948 год., и македонските учители беа протерани од Пиринскиот дел на Македонија, а со нив и културните работници од Република Македонија.

По смртта на Георги Димитров¹³⁶ (2 јули 1949) и на Владимир Поп-Томов¹³⁷ (1 мај 1952), кои беа демократски ориентирани во однос на македонското прашање, бугарскиот комунистички режим започна брзо да ја менува својата политика во однос на Македонците, враќајќи се на позициите од времето на фашизмот. Оние, пак, високи политички функционери со македонско потекло, како Антон Југов, Георги Трајков, Христо Калаџиев и др. беа принудени да се прилагодат кон новата бугарска политика и да ѝ служат на великобугарската кауза.

Негирањето на правото на Македонците слободно да го изразуваат и непречено да го чуваат и негуваат својот национален и културен идентитет, се заокружи и официјализира на Априлскиот пленум на ЦК на Бугарската комунистичка партија во 1956 година. Во разлошката гимназија, во којашто во тоа време јас учев, доаѓаа разни пропагатори од Софија со цел да ја образложуваат и објаснуваат новата политика на Бугарија во однос на македонското прашање. Учениците од целата гимназија беа собирани повремено во киносалата што се наоѓаше во дворот на гимназијата и на тие собири софиските пропагатори ни објаснуваа дека политиката на Г. Димитров по македонското прашање била погрешна и дека нема Македонци, туку има само Бугари. Овие пропагандистички говори станаа предмет на дискусии меѓу учениците. Ми се чини дека ефектот од нив беше контрапродуктивен во однос на целите што сакаа да ги постигнат софиските пропагатори, бидејќи кај нас се појави поголем интерес за минатото на Македонија и Македонците, па на некои од собириите што следуваа ние

¹³⁶ Георги Димитров е роден во 1882 год. во с. Ковачевци, Радомирско во семејство на родители Македонци. Татко му Димитар Тренчев (1851-1913) потекнува од Мехомија (денес Разлог), а мајка му Парашкева Досева (1862-1944) е родена во Банско. Како претседател на владата на Отечественофронтовска Бугарија (1946-1949) се залагаше за националните права на Македонците и ја овозможи културната автономија на Пиринска Македонија.

¹³⁷ Поп-Томов е од разлошкото село Белица и е еден од основачите на ВМРО-Обединета, нејзин политички секретар и главен уредник на нејзиниот печатен орган „Македонско дело“, во којшто континуирано се врши афирмација на македонската национална самобитност и правото на Македонците на самоопределување и самостојност.

поставувавме незгодни прашања и јавно ги изнесувавме своите ставови, кои беа спротивни на тезите за коишто се залагаа гостите од Софија. Едноставно, меѓу учениците се појави спонтан отпор против негаторите на нашата национална припадност, кој во определени ситуации доби и своја организирана форма.

Групи на отпор против бугарските негатори беа формирани скоро во сите средни училишта на територијата на Пиринска Македонија. Во гимназијата во Гоце Делчев беше групата на Венко Тамахкерев од Мусомиште, во Горскиот техникум во Банско – групата на Станке Домазетски од Крупник, а таква група имаше и во гимназијата во Сандански. Јас учествував во две такви групи во текот на 1957 и 1958 година. За организирањето на првата иницијатор беше Георги Голомехов од Јакоруда, а во неа, покрај мене, членуваа и Иван Дивизијев од моето село Елешница, Али Сеирски (Македонец со исламска семејна традиција) од Краиште и уште два ученика од Јакоруда и еден од Драглишта (не се сеќавам дали беше од Горна или Долна Драглишта). Притоа, морам да нагласам дека би било неправедно од денешна дистанца да се прогласуваме за некакви херои и борци за национална слобода. Нам едноставно ни беше тешко да прифатиме дека со политички декрет може да ни се промени националниот идентитет, да се избрише нашата вековна македонска традиција. Имавме чувство дека губиме дел од себе, дека повеќе нема да бидеме тоа што биле нашите предци, поради што во нас инстинктивно се појави потреба да реагираме. И ние реагиравме како што знаевме и можевме.

Со оглед на тоа што ние јавно ги изнесувавме нашите ставови во однос на македонското национално прашање, мошне бргу некои од членовите на нашата група беа приведени во разлошката милиција и беа држани во притвор десетина дена. Мене од сред час ме приведе агентот Пандохов од Драглишта, чијашто сестра учеше во нашиот клас. По пуштањето од притворот, на собир на кој беа присутни сите ученици од гимназијата, и на кој говореше директорот на гимназијата Ангелов, бевме жигосани како божемни „државни непријатели“ и беше соопштено дека некои од нас се исклучуваат од гимназијата, а на други им беше намалено поведението. Голомехов беше исклучен без право да го продолжи образованието, а јас бев исклучен со право да го продолжам образованието, но во гимназија надвор од територијата на Пиринска Македонија. По собирот или пред него, веќе не се сеќавам, бевме повикани во канцеларијата на директорот Ангелов, каде што беше присутен и околинскиот партиски секретар. Овој секретар беше едно мало чудно човече, а и неговите ставови ми изгледаа многу чудни. Во разговорот со него ние рековме дека мислиме дека сме Македонци, а тој ни рече: „А бе, кои сте вие да мислите. Тука е партијата, таа ќе мисли.“ Тогаш сфатив дека во комунистичка Бугарија до тој степен бевме деградирани како човечки суштества што немавме право ниту да мислиме.

Така, јас заминав да го продолжам школувањето во гимназијата во Велинград, којашто беше најблиску до нашиот крај. Оваа одлука беше во сообразност и со материјалните можности на моите родители. Освен тоа, во овој бугарски град, особено во неговиот дел формиран од бившото село Чепино, имаше многу преселници од Разлошко, па и од моето родно село, кои многу помогнаа при моето сместување и адаптација во новата средина. Следната учебна година одново се вратив во разлошката гимназија, каде што дипломирав во јуни 1958 година.

Втората група ја организиравме со Борис Преѓов од Елешница, со кој бевме во роднински врски – неговата мајка и мојот дедо по татко беа брат и сестра. И тој, као и јас, претходно беше исклучен од Горскиот техникум во Банско и морал да учи една година во техникумот во бугарскиот град Батак. Во новата група беа вклучени некои од учесниците во првата група, но и некои нови членови, од кои двајца беа од Симитли –

Иван Духарски и Мирчо Драганчев. Со нив нè поврза Иван Дивизијев од Елешница, кој од разлошката гимназија отиде да учи во гимназијата во Симитли.

Членовите на новата група беа уапсени на 1 септември 1958 год. Првин нè држеа во притвор десетина дена во разлошката милиција, а откако другите ги ослободија, мене и Борис нè префрлија во истражното одделение на милицијата во Благоевград. Тука, за време на истрагата бевме изложени на крајно груб однос и малтретирање. Преку денот, од 6 часот наутро до 10 часот вечерта, не смеевме да седиме, а ноќно време нè водеа на сослушувања, така што бевме мошне исцрпени. Освен тоа, дневно ни даваа само четвртина леб и две чорби (наутро и навечер), коишто повеќе личеа на помија отколку на храна за луѓе. Јас се чувствував толку истоштен и гладен што скоро секоја ноќ сонував леб: одам во некоја продавница, грабнувам леб и сакам да се скријам некаде да го изедам, но некој трча по мене и ми го зема лебот од рацете. Континуираниот глад, најверојатно, ја менува и психата на човекот. Затоа, кога заврши истрагата и ми беше речено дека татко ми има оставено пари и можам да порачам да ми се купи нешто за јадење, јас порачав да ми купат седум леба и едно кило алва. Во тој момент јас бев апсолутно сигурен дека ќе ги изедам сите лебови и сета алва.

Лошите услови во истражното одделение на благоевградската милиција негативно влијаеја врз нашето здравје. Бевме сместени во самици што исто така лошо влијаеше врз психичкото здравје на притворените лица. Се сеќавам како еднаш имав страшно силна главоболка. Таква главоболка не сум имал никогаш повеќе во текот на мојот живот. Тоа беше дење, а според прописите не смеевме преку денот да седиме на сламените душеци, камо ли да лежиме. Јас, меѓутоа, не можев да издржам и легнав. Тоа го забележа дежурниот милиционер, ја отвори вратата на ќелијата и бараше од мене да станам; јас му објаснив во каква состојба сум и дека не можам да стојам, но тој немаше никакво разбирање за мојата здравствена состојба. Кога виде дека јас не станувам, го извади сламениот душек надвор, но јас продолжив да лежам на бетонскиот под. Тогаш истури неколку кофи вода во мојата ќелија и ме остави да лежам во водата. Кога дојде новата смена, што за моја среќа се случи многу брзо, новиот дежурен милиционер, кога виде дека лежам на мокриот бетон, ме премести во друга ќелија, ми дозволи да лежам, а ми донесе и апче против главоболка. За само неколку часа главоболката ми помина. Тогаш сфатив дека и меѓу нелуѓето имало по некој човек.

Со Борис, и покрај редовното патролирање на дежурниот милиционер, успеавме да воспоставиме контакт. Во тоа време, најверојатно поради долгиот престој во ќелиите-самици, толку ни беше изострен слухот што во секој момент точно знаевме каде се наоѓа дежурниот милиционер. Кога тој беше доволно далеку од нашите ќелии, ние со довикување (се разбира, без тоа да го насети милиционерот) успеавме да размениме по некој збор. Се договоривме преку чукање по ѕидот на ќелиите да се договараме околу сослушувањата и истрагата. Бројот на чукнувањата го означуваше бројот на буквата во редоследот на азбуката. Така, едно чукнување означуваше а, две – б, три – в итн. Се разбира, меѓу одделните чукнувања правевме кратка пауза. На тој начин успеавме да се договориме околу многу работи и да ги координираме нашите искази за време на истрагата.

Во судскиот процес што го организираа бугарските власти, бевме судени и осудени само ние со Борис, додека другите беа присутни во својство на сведоци. Само еден не се појави на судењето што нè тераше да се сомневаме дека бил соработник на бугарските тајни служби.

Процесот се одржа на 12 XII 1958 год. во Разлог. Јас бев осуден на 5 години затвор како неполнолетен (18 години наполнив во истражниот затвор во Благоевград), а Борис, кој беше 2 години повозрасен од мене, на 10 години затворска казна.

По осудувањето бевме префрлени во софискиот централен затвор, каде што престојувавме 2-3 месеци. Бевме во некое специјално одделение на затворот, бидејќи се случуваше ноќно време да слушаме ужасни писоци на затвореници, кои или беа измачувани или беа носени на извршување на смртна казна. Ваквите ноќи беа исклучително тешки за нас. Мислам дека со некаква умисла намерно нè ставија во такво одделение, затоа што ноќно време нè носеа кај некој полициски агент, кој вршеше врз нас притисоци да потпишеме изјава дека се откажуваме од нашите идејни определби во однос на Македонија, со што ние не се согласивме.

Од софискиот затвор нè префрлија во затворот во градот Пазарџик во Јужна Бугарија, кој беше наменет исклучиво за политички затвореници. Меѓу затворениците имаше многу приврзаници на опозицискиот земјоделски лидер Никола Петков, кој претходно бил осуден на смрт и обесен од страна на комунистичкиот режим. Николапетковистите беа исклучително толерантни кон нас Македонците и го респектираа нашето национално чувство. Јас имав многу пријатели меѓу нив.

Во затворот во Пазарџик имаше многу Македонци. Веќе не се сеќавам на сите, но на многумина од нив сè уште ги помнам имињата. Се сеќавам на следниве затвореници од нашиот крај: Ѓорѓи Бојаџиев од Гоцеделчевско, мислам дека беше од селото Корница. Тој бил осуден на смрт и престојувал една година во одделение за такви осуденици. Велеше дека цела година не спиев ноќно време, бидејќи преку ноќта ги извршувале смртните пресуди. Од Гоцеделчевско (Неврокопско) беше и Тома Малечков, кој како студент во Загреб, за време на Втората светска војна, ја извршувал должноста секретар на Ванчо Михајлов, за време на неговиот престој во престолнината на НДХ (Независна држава Хрватска) на Анте Павелиќ. Петар Маљаков од селото Бања, Разлошко и Борис Дагарадин од Банско, исто така, беа во пазарџичкиот затвор. Во овој бугарски затвор беа и Таско Колев од Благоевград, Симеон Данев од Катунци и Благој Давков од Петрич. Благој беше син на Иван Давков, кој е стрелан од комунистите, а потоа рехабилитиран. Тука издржуваа затворска казна и двајца анархисти од нашиот крај: Илија Кеџајов, кој мислам дека беше од селото Габрене, Санданско и Георги Константинов од Благоевград, како и Иван Неврокопски од Крупник, кој заземал високи функции во опозицискиот Земјоделски младински сојуз.

Меѓу затворениците имаше извесен број истакнати бугарски генерали како Иван В'лков, воен министер во владата на Ал. Цанков за време на Септемврскиот бунт во 1923 год., генерал Кирил Станчев, командант на Втората бугарска армија за време на Втората светска војна и учесник во Деветосептемврскиот преврат во 1944 год. Мислам дека ген. Станчев бил првиот бугарски воен министер по војната. Потоа генерал Богданов, кој бил со бугарската војска во окупирана Македонија и кого по војната македонските власти го барале да го судат за воени злосторства.

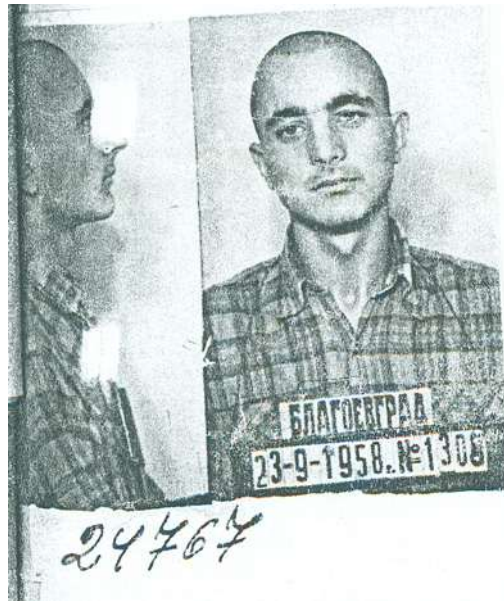
По извесно време нè префрлија во селото Огњаново во близина на Пазарџик, каде што имаше каменолом, во којшто работеа затвореници од пазарџичкиот затвор. Условите беа многу тешки. Секој затвореник требаше да искрши голема количина камења со еден мошне тежок чекан и со вагонетка да ги однесе до една каменотрошачка, којашто беше на околу 200 метри оддалечена од самиот каменолом. Не се сеќавам колку кубика беше тоа, но знам дека за мене, како сè уште сосем млад човек, исполнувањето на определената норма беше невозможна работа. Јас никогаш не успеав да ја исполнам таа норма, па затоа честопати ме оставаа да работам две смени. Не можејќи повеќе да издржам, еден ден откажав да работам, велејќи дека

имам силни болки во пределот на stomakot. Тоа беше протолкувано од затворските власти како бунт против редот во затворот, поради што со џип бев однесен во затворот во Пазарџик и казнет со 14-дневен карцер. Притоа, при носењето во карцерот, милиционерот што ме спроведе таму, ми ја зема горната облека и јас останав сосема слабо облечен; а во тој карцер, длабоко во подрумите на затворот, беше многу студено. Карцерот претставуваше сосем тесна ќелија, на чијшто под имаше дрвена палета, а под неа вода. Седиш во ужасна самотија, се тресеш од студ, не може да се спие – навистина ужасно нешто. Не знам колку време не сум спиеал, но знам дека една ноќ сум заспал и кога се разбудив, дел од главата ми беше во водата во аголот на карцерот. Во затворот во Пазарџик не само во карцерите, туку и во другите затворски простории, во коишто се престојуваше и спиеше, условите за живеење беа катастрофално лоши. Во една просторија беа сместени по дваесетина затвореници, а се спиеше врз сламени душеци, поставени директно врз бетонскиот под. Иако во просториите имаше радијатори за парно, зимно време во тие простории престојувавме и спиевме без никакво отопление. Постарите затвореници ни раскажуваа дека еднаш се случило да им пуштат парно, но во текот на јули, па луѓето едвај останале живи.

По пуштањето од карцерот бев префрлен во специјално казнено одделение на затворот, каде што затворениците беа сместени во самици. Престојот во самица е исклучително тежок, бидејќи и дење и ноќе си сам; не ти даваат ништо за читање, нема со кого да размениш по некој збор. Едноставно седиш и молчиш меѓу четирите ѕидови – денови, месеци, години (некои од затворениците тука беа веќе повеќе години).

Еднаш дневно нè носеа во дворот на затворот на полчасовна прошетка. Нè пуштаа од ќелиите еден по еден и во кружната патека, по којашто се движевме, меѓу затворениците имаше по 5-6 метри растојание. Беше забрането да се разговара: само за еден мал невнимателен гест можеше да те однесат одново во карцерот во подрумите на затворот. Овој режим на самица претставува крајно нехуман однос кон осудените лица. Се сеќавам дека еден од затворениците во тоа одделение, мислам дека се викаше Ефтим Арсов, и беше од Николапетковистите, не можејќи да ја издржи оваа психичка тортура, се обеси.

Додека јас ја издржував казната, татко ми ангажирал адвокат од Софија и поднел жалба на превисоката пресуда. Главен аргумент на ангажираниот адвокат било тоа што сум бил неполнолетен и што единствениот брат на татко ми, чичо Иван, е стрелан од бугарските фашисти како партизан кога бил едвај на 22-годишна возраст. Така, мојот изнамачен татко успеал да издејствува, преку софискиот адвокат, да ми се намали казната од пет на три години. Тоа ми овозможи да излезам од затворот во Пазарџик на 23 декември 1960 година, кога тукушто ја бев започнал дваесет и првата година од својот живот. Меѓутоа, моите маки не завршија со тоа. Само два месеца по излегувањето од затворот, бугарските власти ме испратија на двегодишна принудна работа во таканаречената Трудова повинност, со што јас одново бев казнет поради својата „вина“, иако бев потполно невин. Единствената моја вина беше што сум Македонец и што сакав да останам Македонец.

Горги Поптанасов (слика во полицијата 1958 г.).

През. комисија - пр. Рогоза
г-в. В. Василев

По протокол од 23.09.1958
Во Благоевград
Благоевград

Одн со во р
и
Горге Радичеве Трпачеве од с.
Симонија Радичево, која архива е
в др. - Благоевград.
по н.н.д. № 468/58 н.д.

Архивари музеј

по обвинението ми по првото дело завлавување
се и признавање за виновен и признавање, како и признавање
како и по обвинението по архива Радичеви обвинение
по делото му јам в казено изданици:

Обвинение:
како да ми бидат доведени, мукавани и
различни како обвинение по делото:

1. Никола Антанасов Поптанасов од с. Симонија
Радичево и
2. Валентин Зајков - секретар Д.Н.С. - у. Брани
како му признавање:

Брани, како суди и признавање, какаво в селото ми
а и како признавање признавање на Д.Н.С. - како и како
успешно ми како признавање в селото преку признавање, како
и признавање ми како признавање ми, како и како
како ми како признавање ми како признавање

Брани, како признавање за Д.Н.С. в Брани - како и
како признавање ми како признавање в признавање

Одговор до судот.

ПРОТОКОЛ

гр. Благоевград, 19 ноември 1958 год.

Благоевградският

окръжен
съд

подготвително
съдебно заседание

съдебно заседание на 19 ноември 1958 год. в състав:

Председател: Михаил Ашиктров
~~Народен съдия:~~

Членове: Иван Иванов

~~Съдебни заседатели:~~ Георги Коновски

при участието на секретаря Стойна Костова

и прокурора Мирчо Лазаров

сложи на разглеждане

ОК дело № 468 по описа за 1958 год. доминираният заведено обвинението на
на ~~ГЕОРГИ ИОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ с. Елешница, Разложко и БОРИС САМУИЛОВ~~

на ГЕОРГИ ИОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ с. Елешница, Разложко и БОРИС САМУИЛОВ
ПРЕГЪЛОВ с. Елешница, Разложко - по чл. 70 ал. I във вр. с чл. 18 ал. II за
двамата и във вр. с чл. 44 п. 1 от НК за Попатанасов. - По чл. 275 ал. II
във вр. с чл. 18 ал. II за двамата и във вр. с чл. 44 п. 3 от НК за Попата-
насов.

Председателя на съда отири заседанието и даде думата на прокурора
който заяви:

ПРОКУРОРА: Другари съдии, внесен е обвинителен акт против обвиня-
мите ГЕОРГИ ИОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ с. Елешница, Разложко и БОРИС САМУИЛОВ
ПРЕГЪЛОВ с. Елешница, Разложко по чл. 70 ал. I, във вр. с чл. 18 ал. II за
двамата и във вр. с чл. 44 п. 1 от НК за Попатанасов - по чл. 275 ал. II.
във вр. с чл. 18 ал. II за двамата и във вр. с чл. 44 п. 3 от НК за Попата-
танасов ЗА ТОВА ЧЕ: през 1958 г. до 1. IX. в Разложка околия

1. Първият като непълнолетен, а вторият като пълнолетен образували
група, която си поставила за цел да отбори народнодемократическата
власт в Благоевградски окръг на НРБ чрез бунт.
- чл. 70 ал. I във вр. с чл. 18 ал. II от НК за двамата, а за Попата-
насов и във вр. с чл. 44 п. 1 от НК.

2. Първият като непълнолетен, а втория като пълнолетен се пригото-
влявали да излезат през границите на страната, отивайки в Бгославия,
без разрешение на надлежните органи на властта.
- чл. 275 ал. II във вр. с чл. 18 ал. II от НК за двамата, а за Попата-
танасов и във вр. с чл. 44 п. 3 от НК.

Гореположеното се установява от признанието на обвиняемите, под-
крепено от показанията на свидетелите.

На обвиняемите е взета мерка за неотклонение "Задържане под стра-
жа" като са задържани на 1. IX. 1958 година.

СЪДЪТ след като изслуша заключението на прокурора и след съвета
като се съобрази с данните по делото, намира, че квалификацията е пра-
вна, доказателствата са правилно посочени, мерката за неотклонение е закон-
но съобразена и ще следва да се приеме за съвместно разглеждане със зак-
зателната отговорност на обвиняемите и на основание чл. 163, 164 и 165 с
НК

П О П Р Е Д Е Л И :

I. ПРЕДАВА НА СЪД обвиняемите: ГЕОРГИ БОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ с.Еленица, Разложко и БОРИС САМУИЛОВ ПРЕГЪВ с.Еленица, Разложко
 - по чл.70 ал.І във вр.с чл.18 ал.ІІ за двамата и във вр.с чл.44 п.1 от НК за Попатанасов
 - по чл.275 ал.ІІ във вр.с чл.18 ал.ІІ за двамата и във вр.с чл.44 п.3 от НК за Попатанасов.

II. Утвърждава мерката за неотклонение на обвиняемите "Задържане под стража", които са задържани на 1.IX.1958 година.

Препише от обвинителния акт и от настоящия протокол да се връчат на обвиняемите, които в седмодневен срок от получаването им могат да дадат отговор и посочат доказателствата си.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: /п/ Михаил Димитров

1./п/ Иван Иванов

ЧЛЕНОВЕ: 2./п/ Георги Коновски

ВЕРНО с оригинала, СЕКРЕТ

ОБВИНТЕЛЕН АКТ

по предварително прокурорство вх. № 684/58 г.
 сл. дело № 349/58 г. на Окр. у-ние на МВР -ДС гр. Благоевград
 ПО ОБВИНЕНИЕТО ПРОТИВ

ГЕОРГИ ЙОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ, с. Клешица,
 Разложко

БОРИС САМУИЛОВ ПРЕГЪОВ, с. Клешица, Разложко

- по чл. 70 ал. I във вр. с чл. 18 ал. II за
 двамата и във вр. с чл. 44 п. 1 от НК за
 Попатанасов

- по чл. 276 ал. II във вр. с чл. 18 ал. II за
 двамата и във вр. с чл. 44 п. 3 от НК за
 Попатанасов.

1.

През пролетта на 1958 г. обвиняемият по настоящото Георги
 Йорданов Попатанасов замисля да създаде незаконна организация
 която чрез въоръжена борба да откъсне част от територията на
 НР България и да създаде нова държава на Балканския полуостров.
 Тази идея у Попатанасов възникнала в резултат на непривилегия
 му схващания по македонския въпрос и националистически настроен
 ния зародили се в него още от 1957 г.

В изпълнение на своя замисъл Попатанасов написва едно
 писмо с националистическо съдържание от името на несъществуващо
 лице, което изпраща на съдебника си Иван Борисов Димитров-членски
 ник по това време в гимназията в с. Смиртица, Благоевградско. С
 това писмо той цели да заманиговя Димитров, за да може по-лес
 но да го уличи в замислената от него организация. Същевременно
 по същото време Попатанасов провежда няколко срещи с обвиняемия
 Борис Самуилов Прегъов, когато първоначално настроен национали
 стически, а след това през и-април 1958 г. му предлага да създа
 дат организация, която чрез въоръжена борба да осъществи обедин
 ение на Македония в една и независима държава.

Борис Прегъов възприема предложението на Попатанасов,
 след което двамата се споразумяват да започнат и гражданите на
 организацията чрез създаване групи от по 3-до 5 човека.

3

За да се предпазят от провал Попатанасов и Прегъзов решават организацията да я изграждат както е посочено по-горе на принципа на тройките и четорките, като членовете на същите не са познават помежду си, а позиват само отговорника на групата.

В резултат на това решение обединения Прегъзов се активира и за кратко време успява да създаде група от 4 души младежи на които постъпено им разказва целта и задмислите на организацията като им поставя и конкретни задачи да вербоват нови членове и търсят оръжие.

Писмото, което Попатанасов изпраща на Дивичиев изиграва своята роля. Същото заинтригува посленика, който от своя страна го предоставя на своите приятели Мимчо Драганчев и Иван Духарски от село Сивитли, които проявяват известно любопитство за произхода и съдържанието на писмото. Дивичиев им обяснява, че поддържа свой приятел от гр. Разлог, който може да му изпрати това писмо, тъй като е познат почерка. Във връзка с това Дивичиев им предлага да се срещнат с неговия приятел, за да изяснят характера и произхода на писмото.

През м. май 1958 г. тримата - Дивичиев, Духарски и Драганчев срещават в гр. Разлог, където се срещат с обединения Попатанасов и поискали от него да им обясни с каква цел е изпратено това писмо на Дивичиев. Попатанасов скрива от тях истината и им казва, че писмото го получил от негов приятел от гр. Валуград, но полагане на същото не познава. За да заинтригува още повече Дивичиев и неговите приятели, той им определя среща за 4 дни 1958 г. в с. Сивитли, където ще да им разкаже интересни неща. На въпросната дата и уговореното място те се срещат като Попатанасов доказва със себе си и обединения Борис Сакондов Прегъзов.

На тази среща Попатанасов и Прегъзов им откриват, че те участвуват в организация, която се бори за обединението на Македония и че ще са създали групи в някои села на Разложка околина, след което им предлагат и те да създадат група с такъв цел в с. Сивитли. Духарски и Драганчев на тази среща обаче, не дават определен отговор. Освен това Попатанасов и Прегъзов подкваторили, че е необходимо да се свържат с македонската емиграция в Кан-де или с хора от Угославия и им поставят за задача да се снабдят с оръжие. Накрая те поканили Дивичиев, Духарски и Драганчев в къщата на м. Вли на среща в гр. Разлог, където членовете на създадените от тях групи ще да получат кметве, на които да предоставят и те. Тази среща обаче, не се осъществява.

Очевидно замислята да създаде организация, която чрез въоръжена борба да вземат Македония не е била по силите на Попатанасов, затова той търси по силите от него, които да го ръководят и да му оказват помощ. Такава той вижда в лицето на македонската емиграция в Канада, изхождайки от това, че тази емиграция е публикувала писмо, с което приканва живущите македонци в Канада да присъствуват на една конференция, на която да наблюдават практически мерки за осъществяване създаването на самостоятелна македонска държава на Балканския полуостров. Това писмо Попатанасов научава от в. "Македонски глас" - орган на македонската емиграция в гр. Торонто, към да, в един от броевете на който е публикувано въпросното писмо. Този вестник Попатанасов намира в читалището гр. Гавалог.

Във връзка с това Попатанасов решава да предложи на съответните си трима или пет души от тях да заминат нелегално за Канада, където да се свържат с македонската емиграция около в. "Македонски глас", за да ги уведомят от тях указания и материална помощ, за дейността на организацията тук. В изпълнение на т. по решение Попатанасов провежда една среща на 10 август т. г. в гр. Високо с Борис Прегьов, Иван Дивизиев и Мирчо Драганчев, на които предлага да заминат нелегално за Канада с посочените по-горе цел. Прегьов и Дивизиев възприемат предложението и изобщо не мотивират се, че настоящем границата се охранява и няма да може да преминат безпрепятствено същата. При това положение Попатанасов предлага на останалите Драганчев да остане тук, за да продължи изграждането на организацията, а те с Прегьов и Дивизиев в края на м. август под предлог, че отиват на панаир да заминат в гр. Пловдив, след което да се придвижат до с. Сивихли и от там с Иван Духареки да преминат нелегално в Бгославия, а от там да заминат за Канада.

Впоследствие по този въпрос Попатанасов се среща и с Иван Духареки, на когото излага плана си за преминване нелегално в Бгославия. Последния също отказва, както Драганчев, мотивират се, че границата се охранява добре и не бъдат валовени. По този вид на това Попатанасов предлага да отложат същото и да се опитат да осъществят същото по време на събора на българо-Бгославската граница, който се проектираше по това време да се проведе в района на Петричка околия. Без да постигнат определеното становище се разпадат.

4-

Престъпните замисли на обвиняемите не се осъществяват, поради арестуването им.

При срещите, които Попатанасов е провеждал със съучастниците си е изложил нечии по който организиран да постигне крайната си цел. Така той е предлагал да се снабдят с пистолети, на който да отпечатват позиви със съдържание, приканващо населението на въоръжено въстание срещу властта в Народна република България. Коего впоследствие да се разпространи в отдалечите части на Македония и по този начин да се осъществи обединението на Македония. Във връзка с това е изложил идеята на Борис Прегьов за проучване възможностите за организиране скривалище, където да отпечатват позивите в манастирчето край с. Обидин, Разложко, а сам той се е ангажирал да востъри пистолети.

До задържането им тези задачи не са изпълнени.

II.

Гореположеното се установява от показанията на обвиняемите, подкрепено от показанията на свидетелите.

Поради изложбата и на основание чл. 159 т. 1^а от НК Благоев районската окр. прокуратура

О Б В Д И В А

ГЕОРГИ ЛОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ, роден на 8.XI.1940 г. в с. Клешища, Разложко, жител на с. то село, македонец, български гражданин, наеман, грамотен, земеделец, безпартиен

БОРИС САМУИЛОВ ПРЕГЬОВ, роден на 15.VIII.1938 г. в с. Клешища, Разложко, жител на същото село, македонец, български гражданин, грамотен, земеделец, член на ДСНМ

В ТОВА ЧЕ: през 1958 г. до 1.IX. в Разложко околня

1. първият като непълнолетен, а вторият като пълнолетен образували група, която си постави за цел да събори народнодемократическата власт в Благоевградски окръг на ВРБ чрез бунт.
- чл. 70 ал. I във вр. с чл. 18 ал. II от НК за двамата, а за Попатанасов и във вр. с чл. 44 п. 1 от НК

2. Първият като непълнолетен, а вторият като пълнолетен се приготвяли да излезат през границите на страната, стигайки в Бродскава, без разрешение на надлежните органи на властта.
- чл. 275 ал. II във вр. с чл. 18 ал. II от НК за двамата, а за Попатанасов и във вр. с чл. 44 п. 3 от НК

и на основание чл. 66 от НК, внася делото, ведно с обвинителния акт в Благоевградския окръжен съд за разглеждане

С П И С Ъ К - НА ЛИЦАТА ЗА ПРИЗОВАВАНЕ

I. ОБВИНЯЕМИ:

1. Георги Йорданов Поптанасов - ДС - Благоевград
2. Борне Самуилов Прегълов - ДС - Благоевград

II. СВИДЕТЕЛИ:

1. Иван Борисов Дивизиев с. Клешица, Раилско
2. Драган Йорданов Тошков -
3. Георги Борисов Пандев с. Галино Драглице, Раилско
4. Мирко Митев Драганчев с. Формово, Благоевградско

С П Р А В К А

а. ПИСМЕНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

1. характеристики за обвиняемите №з. 66-67/
2. Книгата "Македония" - минали и нови борби" /з. 68/

с/На обвиняемите е взета марка за неотклонено задържане под стража, която са задържани на 1. IX. 1958 г.

Благоевград,
10. XI. 1958 г.

ЗАМ. ОКРЪЖЕН ПРОКУРОР:

7. - 11. 1958 г.

БОРИС САМУИЛОВ ПРЕГЪОВ

Борис Самуилов Прегъов е роден на 18 юни 1938 г. в с. Елешница, Разложко в местен род свързан с революционните традиции на ВМРО. Той е един от младежите арестувани заради македонското си самосъзнание и мечта за обединена Македония, в края на 50-те години на миналия век.

Лежи в затвора заради това. След 1990 г. се включва в ОМО „Илинден“, която напуска разочарован през 1992 г., когато започват разцепленията. Понастоящем поддържа връзки с ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Събирахме се в квартирите си и си говорехме за Македония.“

„...да създадат организация, която чрез въоръжена борба да осъществи обединение на Македония в единна и независима държава... замисля да създаде нелегална организация, която чрез въоръжена борба да откъсне част от територията на България и да създаде нова държава на Балканския полуостров.“ (От обвинителния акт)

СПОМЕНИ

(Спомените са взети на 19.10.2013 в гр. Разлог.)

Казвам се Борис Самуилов Прегъов. Пиши ме Самуилов с „у“, както е по македонски, а не както ме водят в някои документи - с „о“ по български. Роден съм на 18 юни 1938 г. в с. Елешница, Разложко. Родителите ми, родът ми са елешнишки, местни са. Във ВМРО е участвал Тома Самарджиев, братовчед на баща ми, след Септемврийското въстание той изпровожда Владимир Поптомов до границата и така го спасява. Аз учих в село. Помня много бегло македонските учители в Елешница. Имам и удостоверения от тези класове и в тех пише, че съм македонец. Средно продължих в Техникума за горско стопанство в Банско. Като се събирахме, съучениците там спорехме помежду си по македонските въпроси. Както Вапцаре е правил кръжок, така и ние. Така станах македонец.

В Техникума имаше македонски ученически групи. Беха по-големи ученици от нас. Имаше един от Санданско. Само се чу за тех. Изключиха ги.

Срещнахме се с Георги Попатанасов. Това беше 1957 г. Той учеше в Разлог, но се срещнахме като съселяни в Елешница. Пак приказки, разговори, убеждения... Решихме да направим организация, група. В Елешница я направихме, но имаме срещи и в Банско, и в Разлог. Немаше име нашата група. Беше още в началото си. Участваха в групата различни ученици. Единият беше Иван Дивизиев. Имаше съученици от Драглище. Единият - Иван Пукнев (ако не се лъжа, починал е). Георги Падарев, Иван Дрончилов, също от Драглище. Мои съученици са. Присъединихме се с тех към групата. Георги Попатанасов ни беше като ръководител. Има и един друг - Иван Духарски от Симитли, за когото не ми се говори, защото прочетох после в досието си разни работи...

Ние говорехме повече за това Пиринският дел на Македония да мине към СР Македония . Питайте Попатанасов, той ке ви каже всичко точно, както си беше. Той донесе един вестник, май беше „Македонски глас“, от Канада и ние го четехме, обсъждахме, спорехме. Събирахме се в квартирите си и си говорехме за Македония. Повече работехме от човек на човек, убеждавахме.

И да ти кажа, че ние си бехме предадени още от началото и ни следеха всичко, даже те (ДС) ни насочваха. Това разбрах от досието си. Арестуваха ни. Ние мислехме с Георги да идем, понеже се чувствахме слаби, на крайграничния събор в Петрич, Сандански и оттам да бегаме. Исахме да идем да търсим помощ от Канада, от „Македонски глас“. Една седмица преди да тръгнем ме арестуваха вкъщи. Насекъде, където съм работил, са ме следели, това си разбрах от досието. 1958 г. беше, когато ни арестуваха. Дойдоха у дома, рано към 6 саата през летото, и намериха литература и я конфискуваха, макар че беше безобидна, не беше македонска, а пиратска, приключенска. Над нашата къща има баир и после селяните ми викаха: „Какво бе толкова си направил, че при арестуването ти беха сложили картеница на баира?“

Не мога да кажа, че немаше насилие. Нощно време ни викаха на разпит, в кратките часове, позволени за спане. По трима-четирима те разпитват едновременно. Физическо насилие немаше, само психическо. В София ме вкараха в една стая - само кърви по стената, може и да е била боядисана, само за да ни плашат... Сложиха ме в 7-мо отделение - за политически и осъдени на смърт. Ние не бехме опитни, а тия, разпитвачите, беха все психолози, гледат те в очите и изкарат това, което искат. Тия ни тормозиха, тормозеха и семействата. Като излезохме от затвора, ни караха да ходим да се подписваме всеки ден, за да ни контролират.

Осъдиха ме на 10 години. Изкарах ги в София, Пазарджик и Стара Загора. Освен мене беше осъден само Попатанасов, а другите от групата беха прокурорски свидетели на делото, като свидетелстваха, че са участвали и подобно. В затвора имаше много спорове по македонския въпрос. Спорехме най-много със софиянците. Ние си бехме обособени в македонска група. Беше станал на кариерата към затвора в Стара Загора, до село Калояновец, бой между македонци и софиянци. Станко Георгиев знае повече. Срецахме там много македонци. Станко е съден, понеже бега в Македония, а от там ги връщат и ги съдат, уж за шпионаж. През 1962 г. лагерите се закриха и нас ни освободиха. 4 години и 4 месеца имам по затворите.

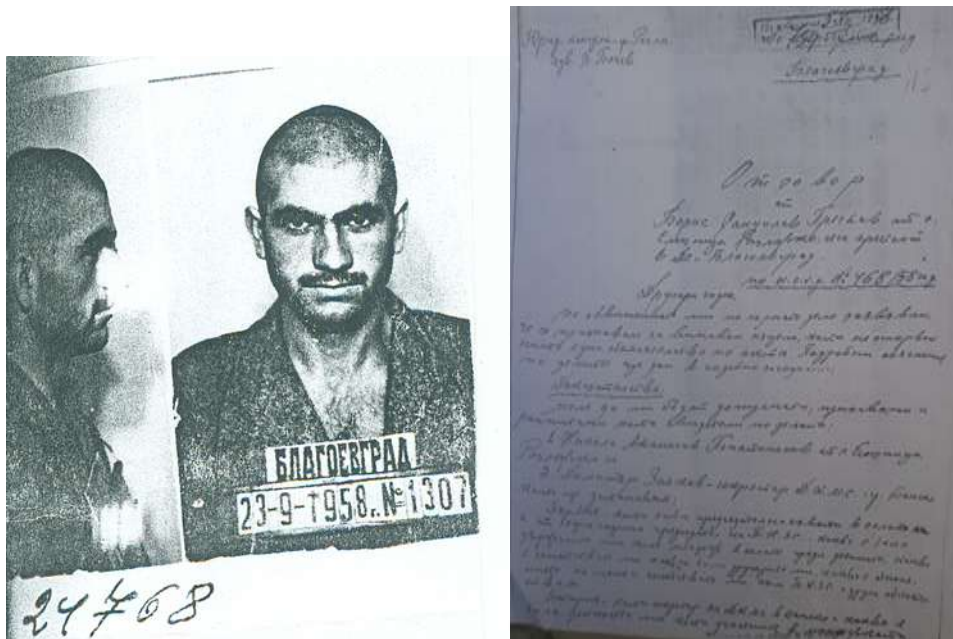
През 1970 г. имах проблеми с гражданския брак, не искаха да ме пишат македонец в свидетелството, а българин, та се наложи да ходя да сключвам църковен брак, там поне нищо не пишеше.

Като излезнах от затвора, се вардех, пазех всека дума как ке продумам. Повече през комунизма не съм се занимавал с такова нещо. От страх. Нелек живот беше, борба, да си траеш, всеки момент да очакваш нещо лошо.

Като падна комунизмът, влезнах в ОМО „Илинден“...

Това мога да кажа. На мене нищо не могат да направят, но на некой от децата - кой знае?! Нищо не се е сменило, системата още си стои...

Друго не искам да пишеш.

Снимка в полицията и отговор на Прегьов до съда.

***

ОБВИНИТЕЛЕН АКТ

по предварително производство вх. № 654/58 г., сл. дело № 349/58 г. на Окр. у-ние на
МВР - ДС, гр. Благоевград

ПО ОБВИНЕНИЕТО ПРОТИВ

ГЕОРГИ ЙОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ, с. Елешница, Разложко;

БОРИС САМУИЛОВ ПРЕГЬОВ, с. Елешница, Разложко.

По чл. 70, ал. I, във вр. с чл. 18, ал. II - за двамата, и във вр. с чл. 44, п. 1 от НЗ - за Попатанасов.

В изпълнение на своя замисъл Попатанасов написва едно писмо с националистическо съдържание от името на несъществуващо лице, което изпраща на съидейника си Иван Борисов Дивизиев - ученик по това време в гимназията в с. Симитли, Благоевградско. С това писмо той целял да заинтригува Дивизиев, за да може по-лесно да го увлече в замислената от него организация. Същевременно по същото време Попатанасов провежда няколко срещи с обвиняемия Борис Самуилов Прегьов, когото първоначално настройва националистически, а после през м. април 1958 г. му предлага да създадат организация, която чрез въоръжена борба да осъществи обединение на Македония в единна и независима държава.

През пролетта на 58 г. обвиняемият по настояване на Георги Попатанасов замисля да създаде нелегална организация, която чрез въоръжена борба да откъсне част от територията на България и да създаде нова държава на Балканския полуостров. Тази идея у Попатанасов възникнала в резултат на неправилните му схващания по македонския въпрос и националистическите настроения, зародили се в него още през 1957 г.

Борис Прегьов възприема предложението на Попатанасов, след което двамата се споразумяват да започнат изграждането на организацията чрез създаване групи от по 3 до 5 човека.

За да се предпазят от провал, Попатанасов и Прегьов решават организацията да я изграждат, както е посочено по-горе, на принципа на тройките и петорките, като членовете на същите не се познават помежду си, а познават само отговорник на групата.

В резултат на това решение обвиняемият Прегьов се активизира и за кратко време успява да създаде група от 4 души младежи, на които поотделно им разяснява целта и задачите на организацията, като им поставя и конкретни такива да вербуват нови членове и търсят оръжие.

Писмото, което Попатанасов изпраща на Дивизиев, изиграва своята роля. Същото заинтригува последния, който, от своя страна, го представя на своите приятели Милчо Драганчев и Иван Духарски от село Симитли, които проявяват известно любопитство за произхода и съдържанието на писмото. Дивизиев им обяснява, че подозира свой приятел от гр. Разлог, който може да му изпрати това писмо, тъй като е познал почерка. Във връзка с това Дивизиев им предлага да се срещнат с неговия приятел, за да изяснят характера и произхода на писмото.

През м. май 1958 г. тримата - Дивизиев, Духарски и Драганчев, заминават за гр. Разлог, където се срещат с обвиняемия Попатанасов и поискали от него да им обясни с каква цел е изпратил писмо на Дивизиев. Попатанасов скрива от тях истината и им казва, че писмото го получил от негов приятел от гр. Велинград, но подателя на същото не познава. За да заинтригува още повече Дивизиев и неговите приятели, той им определя среща на 4 юни 1958 г. в с. Симитли, където щел да им разкаже интересни неща. На въпросната дата и уговореното място те се срещат, като Попатанасов довежда със себе си и обвиняемия Борис Самуилов Прегьов.

На тази среща Попатанасов и Прегьов им откриват, че те участват в организация, която се бори за обединението на Македония, и че те са създали групи в някои села на Разложка околия, след което им предлагат и те да създадат група с такава цел в с. Симитли. Духарски и Драганчев на тази среща не дали определен отговор. Освен това Попатанасов и Прегьов подхвърлили, че е необходимо да се свържат с македонската емиграция в Канада или с хора в Югославия и им поставят за задача да се снабдят с оръжие. Накрая те поканили Дивизиев, Духарски и Драганчев в началото на м. юли на среща в гр. Разлог, на която членовете на създадените от тях групи щели да положат клетва, на която да присъстват и те. Тази среща обаче не се осъществила.

Очевидно задачата да създаде организация, която чрез въоръжена борба да обедини Македония, не е била по силите на Попатанасов, затова той търси по-опитни от него, които да го ръководят и да му оказват помощ. Такива той вижда в лицето на македонската емиграция в Канада, изхождайки от това, че тази емиграция е публикувала писмо, с което призовава живущите македонци в Канада да присъстват на една конференция, на която да набележат практически мерки за осъществяване създаването на самостоятелна македонска държава на Балканския полуостров. Това нещо Попатанасов научава от в. „Македонски глас“ - орган на македонската емиграция в гр. Торонто, Канада, в един от броевете на който е публикувано въпросното писмо. Този вестник Попатанасов намира в читалището в гр. Разлог.

Във връзка с това Попатанасов решава да предложи на съучастниците си трима или петима души от тях да заминат нелегално за Канада, където да се срещнат с македонската емиграция около в. „Македонски глас“, за да получат от тях указания и материална помощ за дейността на организацията тук. В изпълнение на това решение Попатанасов провежда една среща на 10 август т.г. в гр. Банско с Борис Прегьов, Иван Дивизиев и Мирчо Драганчев, на които предлага да заминат нелегално за Канада с посочената по-горе цел. Прегьов и Дивизиев възприемат предложението и посочената

по-горе цел, а Драганчев отказал, мотивирайки се, че понастоящем границата се охранява и няма да може да преминат безпрепятствено същата. При това положение Попатанасов предлага на останалите Драганчев да остане тук, за да продължи изграждането на организацията, а те с Прегъов и Дивизиев в края на м. август под предлог, че отиват на панаир, да заминат за гр. Пловдив, след което да се придвижат до с. Симитли и оттук с Иван Духарски да преминат нелегално в Югославия, а оттам да заминат за Канада.

Впоследствие по този въпрос Попатанасов се среща и с Иван Духарски, на когото излага плана си за преминаване нелегално в Югославия. Последният също отказал, както Драганчев, мотивирайки се, че границата се охранява добре и ще бъдат заловени. Предвид на това Попатанасов предлага да отложат бягството и да се опитат да осъществят същото по време на събора на българо-югославската граница, който се проектирало по това време да се проведе в района на Петричка околия. Без да постигнат определено становище, те се разделят.

Престъпните замисли на обвиняемите не се осъществяват поради арестуването им.

При срещите, които Попатанасов е провеждал със съучастниците си, е изложил начина, по който организацията да постигне крайната си цел. Така той е предлагал да се снабдят с циклостил, на който да отпечатват позиви със съдържание, приканващо населението на въоръжено въстание срещу властта на Народна република България, което впоследствие да се разпространи и в останалите части на Македония, и по този начин да се осъществи обединението на Македония. Във връзка с това е възложил задача на Борис Прегъов за проучване възможностите за организиране скривалище, където да се отпечатат позивите в манастирчето край с. Обидим, Разложко, а сам той се е ангажирал да потърси циклостил.

Гореизложеното се установява от признанията на обвиняемите, подкрепено от показанията на свидетелите.

Поради изложеното и на основание чл. 159, т. „й“ от НПК Благоевградската окр. прокуратура

ОБВИНЯВА

ГЕОРГИ ЙОРДАНОВ ПОПАТАНАСОВ, роден на 8.XI.1940 г. в с. Елешница, Разложко, жител на същото село, македонец, български гражданин, неженен, грамотен, земеделец, безпартиен;

БОРИС САМУИЛОВ ПРЕГЪОВ, роден на 15 юни 1938 г. в с. Елешница, Разложко, жител на същото село, македонец, български гражданин, грамотен, земеделец, член на ДКМС,

В ТОВА, ЧЕ през 1958 г. до 1.IX. в Разложка околия:

1. Първият като непълнолетен, а вторият като пълнолетен образували група, която си поставила за цел да събори народнодемократическата власт в Благоевградски окръг на НРБ чрез бунт.

- чл. 70, ал. I, във вр. с чл. 18, ал. II от НК - за двамата, а за Попатанасов и във вр. с член 44, п. 1 от НК.

2. Първият като непълнолетен, а вторият като пълнолетен се приготвяли да излязат през границата на страната, отивайки в Югославия, без разрешение на надлежните органи на властта.

- чл. 275, ал. II, във вр. с чл. 18, ал. II от НК - за двамата, а за Попатанасов - и във вр. с чл. 44, п. 3 от НК;

и на основание чл. 160 от НПК внася делото ведно с обв. в Благоевградския окр. съд за разглеждане.

СПИСЪК НА ЛИЦАТА ЗА ПРИЗОВАВАНЕ

I. ОБВИНЯЕМИ:

1. Георги Йорданов Попатанасов - ДС Благоевград.
2. Борис Самуилов Прегъов - ДС Благоевград.

II. СВИДЕТЕЛИ:

1. Иван Борисов Дивизиев, с. Елешница, Разложко.
2. Драган Йорданов Тотцов.
3. Георги Борисов Пандев, с. Горно Драглище, Разложко.
4. Мирчо Митев Драганчев, с. Ораново, Благоевградско.

СПРАВКА

а/ ПИСМЕНИ ДОКАЗАТЕЛСТВА

1. Характеристики на обвиняемите (чл. 66-67).
2. Книгата „Македония - минали и нови борби“ (чл. 68).

б/ На обвиняемите е взета мярка за неотклонение „задържане под стража“, когато са задържани на 1.IX.1958 г.

Благоевград,

10.XI.1958 г.

ЗАМ. ОКРЪЖЕН ПРОКУРОР: подпис (Лазаров)

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВООБДИЕТО
 ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА МЕСТАТА
 ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

София - 1309, бул. „Столетов“ № 21
 факс: 32-40-23

Рег. № 2812
 София, 11.05.1998 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото се издава в уверение на това, че БОРИС САМУИЛОВ
ПРЕГЪОВ, РОДЕН НА 18.06.1938г. в гр./с/ Елешница,
 живущ в гр./с/ Банско, ул.№ „Глазие“23, с присъда по
 нохд № 468 / 58 г. на Благоевгр.окръженсъд е бил осъден на
10 г. - м. лишаване от свобода по чл. 70 НЗ
 Изтърпял е наказанието от 01.09.58г. до 31.12.1962г. г.
 Освободен от затвора в гр. Стара Загора

Да послужи, съгласно чл. 7 от ЗПГРРЛ (Държ.в-к
 бр.50/91 г.),

ОТДЕЛ: ОС

ГЕОРГИ КОТЕВ ИВАНОВ

Георги Котев Иванов е роден на 04.10.1940 г. в Горна Джумая (Благоевград). Работи като коректор и журналист във в. „Пиринско дело“, а по-късно и в „Народна воля“. В последния изпълнява де факто ролята на заместник на главния редактор. Член на ОМО „Илинден“-ПИРИН. Почина на 28 май 2013 г.

„как човек да не си остане македонец?“ („Народна воля“, октомври 2008 г.)
„животът какви ли не ни прави, без да ни пита! Само българи не може да ни направи!“ („Народна воля“, юни 2013)

Един недовършен разговор с Георги Иванов...

Веднъж, обсъждайки поредния брой на „Народна воля“ с Георги Иванов, стана дума за Георги Попатанасов, като му казах, че е бил коректор в „Пиринско дело“. Георги Иванов се замисли и разказа, че когато постъпил на работа, колегите го майтапели да не се случело и с него това, както с другия Георги. По-късно му обяснили, че преди него имало коректор Георги, който избягал през границата. Причината била, че толкова много бил задлъжнял на цял Благоевград, че ако не бил избягал, хората щели да го убият. Разказа и други подробности, а се сети и за други подобни случаи. Започнахме да обсъждаме как нарочно и организирано е оклеветявано името на почтени хора, свидетелства за което бях намерил и в досиетата на някои от тях. Меко казано, бях възмутен от гнусното оклеветяване, защото лично познавам Георги Попатанасов - университетски професор и учен, академик в МАНУ, и уверено мога да кажа, че това е един от най-почтените, културни и достойни хора, които познавам.

Планувах да помоля Георги Иванов сам да разкаже тази история, но за съжаление той, който трябваше да бъде коректор и редактор на този сборник, се помина точно преди да започне работа по него. Вместо това ще цитирам думи на Солженицин от биографичния му труд *Бодался теленок с дубом (Очерки литературной жизни)*, 1975, които много подхождат на случая:

„Вече беше започнала да се проявява онази „клевета от трибуната“, която в откритото общество няма как да се приложи, защото обвиняемият винаги може да отговори, а в нашето закрито общество представлява безпогрешна и убийствена форма: печатът пази мълчание (това е за Запада, за да не се привлече вниманието към хайката), а на закрити събрания и инструктажи ораторите по обща команда произнасят многозначително и уверено какви ли не лъжи за неугодния човек. А той не само че няма достъп на тези събрания и инструктажи - за отговор, но дълго време дори не знае къде и какво са говорили за него, само ненадейно усеща, че го загражда стена от глуха клевета.“

Георги Иванов ми разказа много истории от живота си. По моя молба някои от тях (заедно с един мой случай) той описа в поредицата „Ти македонец ли си“ в „Народна воля“. Тук публикувам две от историите. И двете са истински случаи, само имената са сменени.(СС).

ТИ МАКЕДОНЕЦ ЛИ СИ?

Ставро Клисурски (Георги Иванов), „Народна воля“, октомври 2008 г.

Беше някъде към края на петдесетте години на миналия век. Наложих се да си подновя документа за самоличност. Дадох всички необходими бумажки в милицията и в определения срок отидох да си взема паспорта. Капакът на гишето се вдигна, чиновничката ме изслуша, разтвори някаква папка и мълчаливо се обърна към някого настрани, като му кимна. Вратата се отвори и от стаята излезе някакво човекоподобно: малка глава, ниско чело, очички с празен и тъп поглед, високо някъде към два метра, с гръден кош като локомотив, плещи от изгрев до залез, с ръчища като на стара горила. Пристъпи към мен, притисна ме към стената с огромния си търбух и тихичко ме запита: - Ти македонец ли си? Замълчах. Онемях. За пръв път в живота си се сблъсках с такава отчаяна бруталност. И как няма да угасна, след като въобще не съм очаквал нещо такова, след като нямах никаква душевна нагласа да срещна бедствие на два крака, след като не съм имал дори наченка на мисълчица в главата си да върша нещо непристойно и незаконно. Съществува чакаше. Изглежда, че то си беше изграчило репликата, и сега в миниатюрното пространство на мозъчната му кухня мъчително се раждаше новият му въпрос или нещо друго, но му трябваше време, за да го оформи. Чиновничката се показа от гишето и му каза нещо. Грамадата се отмести, бутна ме с пръст назад и с голямо усилие изрече: - И внимавай кво пишеш! Поосъзнах се. Поех някакви листа. Бяха попълнени - трябваше само да ги подпиша. Като през мъгла проумях, че навсякъде вместо македонец пишеше българин. Подписах ги. Вложих максимални усилия да запомня кога да дойда за готовото тескере. Промъкнах се с труд покрай канарата от мускули и се довлякох до улицата. Като след голяма катастрофа започнах да усещам светлината, с учудване забелязах хора, които се движеха свободно, усетих вятър. Пак живееш! Лека-полека започнах да се срамувам от своя уплах, от своя страх, но си спомних думите на хора, минали през мелницата на милицията и на Държавна сигурност, и мъчително стигнах до извода, че понякога отстъплението е по-добро от безумната атака и от обречената на гибел защита... Човешко е - всеки търси начин да се оправдава поне в собствените си очи. В края на краищата не бях убил човек, нито пък бях станал предател. Пак си бях аз. Само се бях подчинил на грубата сила. Та нали човек се страхува от наводнение, земетресение, пожар! Трябва ли да се срамува от това? Спомних си за този случай тези дни. Пак викат македонците в милицията, извинете, в полицията. Пак усещам в себе си това отвратително притеснение от неизвестното и бруталното, от това, което убива у човека най-човешкото - достойнството. Лесно е да демонстрираш сила, когато си във властта, когато ти си властта. И се питам: какво ли се е променило в моята страна за половин век? Докога с азиатска жестокост ще се върви по пътя към Европа? И докато чакам призовка да се явя в полицията, си задавам въпроси. Дали там няма да ме посрещне същество като описаното по-горе? И пак ли ще бъде с такава голяма липса на сиво вещество в пещерата си? Не се ли срамуват някои индивиди да получават пари за тормоз, пари, плащани като данъци и от нас, тормозените? И идва ред и на най-главния въпрос: как човек да не си остане македонец?

ТИ МАКЕДОНЕЦ ЛИ СИ?

Ставро Клисурски (Георги Иванов), „Народна воля“, ноември 2008

Прибирах се от работа. Срещнах Денчо. Поздравихме се, разменихме по няколко обикновени думи и се разминахме. По улицата се зададе един мой съученик и приятел. Отдалече ми протегна ръка, но вместо поздрав изстреля неочакван въпрос:

- Ти македонец ли си?

Погледнах го учудено.

- Видях, че разговаряше с Денчо, затова те запитах.

- Но каква връзка има Денчо с това дали съм македонец?

- Ами... ти не знаеш ли нищо за него?

- Не.

- Навремето Денчо е работил на южната бензиностанция. Бензиджия. Покрай работата се свързал с много шофьори - и тукашни, и македонски. И започнал от добро сърце да прави услуги. Тогава в България липсваха много неща. Отиде някой, помоли Денчо за нещо си и след някой и друг ден желанието му бива изпълнено. Така тука достигали по някоя по-съвременна дреха, грамофонни плочи, книги, вестници от Македония, разни други дребни вещи... Не вземал пари за себе си. Но някой го наклепал, прибрали го "на топло" и от много "съветване" сега е на това дередже.

След още някоя и друга приказка продължих пътя си.

Познавах бегло Денчо. Виждах, че не е наред с главата си, но беше кротък, винаги усмихнат, разговорлив. С особен поглед. Идваше в предприятието, в което работех, и му давахме стари кочани и тетрадки, друга книжнина, стари вестници - въобще всякаква хартия, която ставаше за вторични суровини. Дойде демокрацията. Разбишкаха се работите. По-рядко срещах вече Денчо. Веднъж се видяхме в двора на болницата. Протегнах ръка да се здрависаме. Той се отдръпна:

- Не, не искам да се ръкуваме. Болен съм от жълтеница, да не те заразя.

- Лекуваш ли се? Защо не постъпиш в болница?

- Пия хапчета. Не мога в болница. Имам котка и куче и няма кой да се грижи за тях.

- Нямах ли близки, роднини, комшии? Помоли някой да ги наглежда няколко дни.

- Не става. Кучето хапе, а котката не иска да яде, ако ме няма.

- А защо ти е лошо куче?

- То хапе само когато не съм край него и не ме вижда.

Поговорихме още малко и се разделихме. Вглеждах се в очите му. На усмихнатото му и червендалесто лице те стояха много странно. Сякаш и някаква мисъл се блъскаше зад тях, като в тъмница, и в погледа му струеше голяма болка. Недоизказана.

След време се срещнахме пак. В поликлиниката. Бях се замислил нещо, но Денчо ме видя и, както си му бе обичаят, отдалече гръмогласно ме поздрави. - О, колега, как си?

- Здравей! Добре съм, щом съм тук. Ти как си - протегнах ръка.

- Не, не искам да се ръкувам. Болен съм от жълтеница, да не те заразя.

- Но не се ли лекуваш?

- Пия хапчета. Не ме приемат в болница.

- Кой специалист те лекува?

- Личният ми лекар. Всеки месец идвам при него за лекарства.

- Какво стана с кучето и котката?

- Не знам. Никога не съм имал куче и котка.

Денчо се огледа и с вечната си усмивка тихичко ми сподели:

- Много малко са хората, които все още ме поздравяват и приказват с мен. Няма ли и ти да започнеш да се правиш, че не ме познаваш?

- Не, Денчо, няма. Ако нещо съм се отнесъл, ти ми се обаждай.

И до днес не зная кой е и какъв е този мъж. Разказах това, което съм видял и чул, промених само името. Но вярвам, че ще дойде ден, когато и истината за него, и за други тайни ще излезе на бял свят. Но днес... днес нито има кого да питаш, нито има кой да ти отговори. Най-много да си направиш сам... беля. А Денчо не е луд в общоприетия смисъл - очите му не са празни, а болката и немият въпрос в тях чакат отговор и утеха. И сме длъжни да му ги дадем. Ако за него е късно, то има други, на които можем да помогнем.

Ако не за друго, то поне за да възтържествува правдата. Защото се знае, че най-доброто лекарство срещу всякакви слухове, недомлъвки, клевети, злосторства и прошепнати на ухо думички е разкритата чиста истина, и трябва да се борим за нея, независимо от това, че някои се страхуват до смърт от това. А може би има защо?

ИЛИЯ ВЕЛЕВ – БАБИН

Роден на 8 юли 1941 г. в село Кромидово, Петричко. През 1958 г., седемнадесетгодишен, заедно с Иван Гогов Хаджииванов (от с. Капатово), Георги Пецев и Андон Велев (от село Кромидово) се включва в младежка македонска организация. Организацията си поставя за цел чрез въоръжена борба да постигне обединение на Македония.

Арестуван през същата 1958 г. и измъчван в милицията в Петрич, но спасен чрез застъпничеството на дядо си, докато водачът на групата е осъден на 10 месеца затвор. Тормозен и по-късно, а след 1990 г. е член на ОМО „Илинден“ и ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Срещяхме се почти всяка вечер край реката, която тече между Кромидово и Капатово, и мечтаехме за Македония. Пишехме с въглен лозунги „Да живее Македония!“ и пускахме по реката бутилки с писма, призоваващи на борба за свободата на Македония.“

Срещяхме се всяка вечер и говорехме за Македония,

спомени на Илија Велев – Бабин

(Народна воля, 16 – 31 май 2004 г.)

Името ми е Илия Велев, но повечето ме знаят като Бабин. Роден съм на 8 юли 1941 г. в село Кромидово, където живея и сега. Баща ми се е казвал Йордан - роден в село Хърсово, буден човек, анархокомунист; умрял е, когато съм бил на три години. Майка ми - Петра, е от Хазлатар, Серско. Нейният баща - Костадин Стойков Бошков, беше от онези рядко срещани истински комунисти, абсолютно честен и противник на всяко насилие. Бил е ятак на Никола Калъпчиев в годините 1937 - 1942 г. Беше голям македонец, но ме предупреждаваше: "Ильо, не се захващай с македонския въпрос, той е много труден и ще береш ядове", както и стана.

През 1958 г. заедно с Иван Гогов Хаджииванов (от с. Капатово), Георги Пецев и Андон Велев (от село Кромидово) образувахме тайна македонска група. Иван Гогов беше ученик в гимназията в Катунци и ни каза, че в Катунци вече съществува такава група. Срещяхме се почти всяка вечер край реката, която тече между Кромидово и Капатово, и мечтаехме за Македония. Пишехме с въглен лозунги "Да живее Македония!" и пускахме по реката бутилки с писма, призоваващи на борба за свободата на Македония. Казвахме се ВМРО.

Завърших седми клас в Петрич, при един много уважаван директор - Костадин Връчков, и след това работех като чирак в бръснарница. По инициатива на Иван Гогов ходех на срещи с наши съмишленици в Катунци. Спомням си фамилиите на някои от тях: Лисичков и Коричков, но малки имена не си спомням. Говорехме да събираме оръжие. Аз имах 2 карабини и 1 шмайзер с 4 пълнителя, една бомба "одринка", останали от дядо ми по майка - от село Бурсук. Също и братът на Иван Хаджииванов, който беше фелдшер, имаше оръжие. Борбата, която планувахме, трябваше да доведе до обединена автономна Македония. Бяхме на по седемнадесет години.

Арестуваха ме на 19 декември 1958 г. Дойде милиция от Петрич, с един джип, намериха ме в Хърсово и ме арестуваха. Вкараха ме в джипа и ме откараха в кметството в село Кромидово. При обиска у дома намериха седем кабзи за ловни патрони, които бяха останали от дядо ми. Хванаха се за това. Не ми дадоха възможност да вляза в контакт с бащата на майка ми, който като комунист беше много влиятелен и можеше да помогне. Георги Пецов и брат ми не ги прибра милицията, а само мен - тъй като аз бях ходил по организационна работа в Катунци.

Закараха ме в милицията в Петрич, където началник беше един Гълъбов (или Шакин - не си спомням точно). Разпитваха ме. Аз не знаех, че организацията е разкрита, и те тогава ми казаха, че сме разкрити и че намерили списъка на всички ни, направен от Иван Г. Хаджииванов. (Брат му като комунист предал списъка на милицията.) Началникът на милицията ми викаше: "Ти ли ще освобождаваш Македония!?" Пред бюрото му имаше един пепелник, 15 на 15 сантиметра голям, и като го взе, ме фрасна по главата и я продупчи - "Мамка ви мръсна македонска, вие ли ще освобождавате Македония". Извикаха един милиционер, а той се оказа мой познат - през 1951/1952 г. бях живял при него на квартира - и му наредиха да ме измие. Той ме изми и сложи тютюн на раната. След това заповядаха да ме вкарат в килията и там намерих едно момче от село Скрът, Захов се казваше.

На третия ден узнал дядо ми къде се намирам, тъй като никой не знаел къде сме, и дойде и ме извади. Тогава ми каза да внимавам с македонския въпрос: "Кой се занимава с него, все ще пати".

Така бях спасен чрез намесата на дядо ми, а Иван Хаджииванов получи присъда от десет месеца и я изтлежа. След години Иван Гогов Хаджииванов, човекът, който ни организираше и подтикваше да се борим, ако трябва и с пушка в ръка, за Македония, се предаде - отрече се от борбата ни и заяви, че не сме се борили за автономна Македония. Започна да твърди, че сме българи, за да си запази мястото - директор на училище в едно село. През 1990 г., когато в Капатово се отбелязваше годишнина от смъртта на брат му - поета Кръстьо Гогов Хаджииванов, убит от българската милиция в село Кулата, го срещнах и му рекох: "Ти си предател, щом пишеш в българския печат против Македония, Ване, как можа така да се предадеш?" Отговори ми, че не съм разбрал, но и сестра му, и живият му брат казаха: "Бабин е прав." И те се отрекоха от него.

Но да се върна на своята история. След този случай ми остана едно петно. По онова време да говориш за Македония и македонци беше страшно. А аз бях белязан. И от това - проблеми колкото искаш. На един събор в село Марино поле, по-точно фестивал, на който се пееха македонски народни песни, аз бях ръководител на певческата група от Кромидово. Там имаше един капитан ВКР, който ми каза: "Бабин, искам да изпееш песента "На шести април света Неделя." Аз я изпях на трибуната. Жури беше другарката Тричкова (съпруга на Кръстьо Тричков). Аз пея, но те прецениха, че песента е шовинистична и неудобна, и искаха да спуснат завесата, но аз му се заканих на човека, който трябваше да свърши това, и той не посмя да го направи. Впоследствие ме декласираха, понеже сме пели македонски патриотични песни. А човека, който не спусна завесата, го наказаха (беше комсомолски секретар).

След това, каквото ще да стане - все Бабин е виновен. Ял съм бой за нищо. Големи мъки имах и с паспорта. Отказвах да го сменя и да се пиша българин. Смених го последен, понеже нямаше накъде. По-точно е да се каже, че ми го смениха, на мен и на повечето, без да ни питат. Кандидатствах да стана ловджия. Началникът на милицията в Петрич, подполковник Христов, през 1974/1975 г. ми казваше, че ще ме направят

каквото пожелае - инженер, лекар, шеф на митница, но ловджия - не може. Цял живот исках да стана ловджия, но все ми отказваха.

През 1971 г. ме предупредиха да напусна селото, понеже имах голямо влияние сред съселяните. Обвиняваха ме за това, че хората ме обичат. Та трябвало да се преселя в село Каменар, Поморийско, Бургаски окръг. Избягах от селото за кратко време и след това се върнах. За щастие, това беше само някаква акция, която продължи не повече от 15 - 16 дни. През 1973 г. партийният секретар Янак Драмов търсеше кандидати да се запишат членове на партията, тъй като по онова време никой в селото не искаше да стане член. Той не успя дори след голяма агитация да привлече някой и накрая, от немай къде, се съгласихме с жена ми - Стоя Велева, и Севда Панчева да станем членове на партията, тъй като нямаше кой друг (никой не обичаше комунистите) и можеха големи ядове да възникнат, ако никой в селото не стане член. Когато ме приемаха, ме попитаха за Македония и македонците. Казах им както си беше и тогава подполковник Зигхрид Гавазов от Разложко каза на партийния секретар: "Абе приемете го, та да се куртулисаме от него". Обаче и той не се "куртулиса" от мен. Предлагали са ми да стана сътрудник на Държавна сигурност, но отказвах.

Всички от нашето семейство (аз, брат ми и майка ми) понастоящем сме членове на ОМО "Илинден" - ПИРИН, тъй като ние сме си така закърмени - някои дори ни ненавиждат поради това. В кръчмата ми в Кромидово виси македонско знаме и карта на Македония. Това е един истински македонски клуб.

БЛАГОЙ АНДОНОВ БОЖИКОВ (КОМИТАТА)

Благой Андонов Божиков (Комитата) е роден на 5 април 1949 г. в село Кромидово, Петричко, в семейство на бежанци от Егейска Македония с революционни традиции. С македонска дейност се занимава като ученик в средно образование, за което е изключен и не успява да завърши. След 1990 г. е участник в ОМО „Илинден“ и ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Нема да се плашиш, Македония ќе биде слободна, ќе видиш“ (Дедото на Благо - Костадин Стойков Божков)

„Много ме тормозеха за Македония.“

„Тогава не даваха песни македонски да пеем. ... правеха смущения на македонските радио, не пускаха да се слушат.“

„Ни комсомолец не ме вземаха. Даваха лоши характеристики и биографии. После свирех в градския ансамбъл. Не ме пускаха до Струмица да ида. И в Кипър не ме пуснаха, че съм имал там роднини. Само в Монголия ме пуснаха. А аз кога исках, тогава можех да избегам, позето ни е на границата.“

СПОМЕНИ

(8 ноември 2013 г. в Сандански)

Роден съм на 5 април 1949 г. в Кромидово, казвам се Благой Андонов Божиков. Викат ми Комитата. Бежанци сме от Демир Хисар. Дедо ми Костадин Стойков Божков, стар комита, роден 1900 г., казваше: „Нема да се плашиш, Македония ќе биде слободна, ќе видиш“, и наистина така стана. Имах книги от него. Македонски албум с всичките им снимки. Още от малък знам, че съм македонец, брат ми беше, имахме един учител от Катунци - Гуцеров, учител историк, също и на Ботьо татко му, Вангел Тиков. Тех ги интернираха, когато аз бех втори курс ученик в Селскостопанския техникум, който тогава беше в с. Левуново. Македонец съм си от малък до ден-днешен в червата, никой не може да ми каже... Даже с партийните секретари съм се карал за това, а те викат: „Ќе те вкараме в затвора“.

Още от ученик почнах да се занимавам с македонска дейност. Четех литература, имах я от дедо ми, стар комита.

Ние бехме нелегално пет човека в село Левуново. Брат ми Никола Бабин беше најголемиот, тој командваше. Имаше и други, ние бехме по-малки. Един Сотир от Кономлади, Никола Тегов от Кромидово, Димитър (викахме му Мечо) от Левуново, много умно момче беше, яко, 52-и набор. Имаше карта на Македония, сега е у брат ми. Аз давах книги на по-младите да четат. Аз лепех фишове за едни избори: „Смърт на комунистите!“, „Долу Тодор Живков, да живее Македония“. Позиви лепехме. Ние, ашлаци, събирахме оружје, ќе праим въстание, *** ми ќе праим въстание! Събирахме пушки - 3 карабини имахме с резана цев, взрив имахме - шишарки.

Некой юда ни е предал, Ангел имаше един, избега нагоре, ке го утепахме, беше бельовалия или храсновалия. Беше 1964 г., когато ме арестуваха, Каменов ме арестува. Дойдоха с един джип в квартирата. Немах 18 години, като ме арестуваха, втори курс бех. Земаха ми много книги. Имах много литература, ама всичко ми земаха...

Изкарах 6 дена в МВР в Сандански и само питат - кажи, кажи! Насилие немаше. Полицаят ми викаше, че не съм политически осъзнат. Димитър, Мечо от Левуново, изкара 6 месеца в Белене, 3 месеца не знаеха къде е неговите родители.

Нищо не ме осъдиха, дойде дедо, той беше разузнавач против гърците, та той ме отърва. Изключиха ни от училище и тримата. Та заради това не можах да завърша.

Отидех в казармата, излезнах, почнах работа в леярната, мината и други места. Много ме тормозеха за Македония.

Тогав не даваха песни македонски да пеем. Маникатов, милиционера, помниш ли го? Какъв шамар получих от него! Аз имах един ВЕФ, а тогава правеха смущения на македонските радиа, не пускаха да се слушат. Един път, на събор на хижата горе, много млади македонци сме се събрали, голема група и пускаме Радио Струмица, пеем македонски песни, викаме: „Да живее Македония!“ Дотича тоя Маникатов, удари един шут на радиото и се развика, а аз го напсувах и му рипнах, ама там имало много цивилни милиционери, хванаха ме, вземаха ми паспорта. Маникатов каза: „Ке дойдеш в милицията“. Отидех. В милицията ме караха да се бръсна и стрижа, а Маникатов искаше да ме затвори 15 дена за дребно хулиганство, ама пак се спасих, чрез познат на дедо ми.

Ни комсомолец не ме вземаха. Даваха лоши характеристики и биографии. После свирех в градския ансамбъл. Не ме пускаха до Струмица да ида. И в Кипър не ме пускаха, че съм имал там роднини. Само в Монголия ме пускаха. А аз кога исках, тогава можех да избегам, лозето ни е на границата.

МЛАДЕН АЛЕКСАНДРОВ ГЕОРГИЕВ

Роден в с. Никудин, Санданско, на 28. 02. 1941 г. Лежал в затвора заради участие в младежка македонска група. След падането на комунизма е активист на ОМО „Илинден“, а през 1997 г. е един от членовете на инициативния комитет в Сандански за обединение на организацията. Става член на ОМО „Илинден“-ПИРИН. След 2007 г. на практика се самоизолира от партията, след като е обвинен, че е доносник на Държавна сигурност. Каквато и да е истината, тук публикувам неговите спомени така, както са обявени в „Народна воля“, 16-29. 02. 2004 г., с. 3, 4, за времето, когато е репресиран, което е потвърдено със съдебна присъда.

„в милицията си наваксаха и ни биха. Тогавашният началник на милицията Георги Димитров лично ме биеше и поставяйки пистолет на масата, ме заплашваше, че ще ме застреля като последния кокошкар. В килиите беше тъмно и влажно. Не ни даваха храна.“

„Разпитваше ме капитан Митов. Постоянно ме караше да се откажа от Македония. Добре, как да се откажа, като в паспорта ми пише, че съм македонец? А той ми вика, че това било грешка и че така пишело и в неговия паспорт, но той сега е българин. Даже заяви, че ако се уреди македонският проблем, той пръв ще се пише македонец.“

„Разказах им как Жоро ме горя със запалка под брадата само и само да се откажа от Македония и ми викаше, че Македония я нямало. А аз в отговор му разказах, как дедо ми Атанас се е срещнал с Даме Груев, когато Даме минал през Никудин с товар пушки. ... Тогав Даме ... му казал: „Ние сме се обrekli докато не освободим Македония да не се женим, а ти за един кон се боиш! След като пренесем пушките, ще ти го върнем“.

“Тука няма македонци. Щом си македонец – няма паспорт за тебе.”

Ако е нямало Македония, за какво се е борел Даме?

Спомени на Младен Георгиев

(“Народна воля”, 16 – 29 февруари 2004)

Роден съм в село Никудин, в Каршиака, на 28 февруари 1941 г. Казвам се Младен Георгиев (Глухарски). Баша ми – Александър Атанасов Георгиев, преди 9 септември 1944 г. е работил като бирник, после става член на БКП, но през 1948 г., след Информбюрото, го изключиха като привърженик на Македония. Когато по-късно ме осъдиха, него го заточиха за 3 – 4 години в село Пирин.

През учебната 1957 - 1958 г. записах осми клас в гимназията “Яне Сандански” в град Сандански. Живеех на квартира с мои селски. Една група по-будни момчета започнахме да се събираме, за да изучаваме македонска история. Срещите ставаха в моята квартира, която се намираще в една барака и беше по-настрана. Нямахме ръководител. Спомням си имената на Стойко, Лазо, Методи (сега живее в Кавракирово) - всичките от Никудин, и Стоян от Ладарево. Бяхме към пет–шест души. Като учебно помагало ни послужи една “История на Македония” – учебник за девети клас. Успях да се

снабдя с нея от един ученик от единадесети клас. Тази История беше писана в НР Македония и преведена на български език за нуждите на образованието на македонците в Пиринския дял на Македония, но две-три години преди това беше забранена. Вътре имаше карта на Македония. Аз я прерисувах и закачих на стената. Среците ги организирахме така, че един четеше от учебника, а след това всички коментирахме. Събирахме се през цялата учебна година.

На 24 май 1959 г. в село Крънджалица имаше събор в чест на светите Кирил и Методий. Един член на групата – Методи, без да съгласува с останалите, написал позиви и ги разлепил по стълбовете. В тях писал, че ние сме македонци, че не трябва да слушаме какво ни говорят българите, че уж сме имали български произход, и завършвал с думите: “Да живее Македония!” За нещастие го забелязал един човек, чието име не мога да си спомня, но фамилията му е Филчев, и съобщава на милицията. Този Филчев иначе беше неук човек, но след това го направиха началник.

Така милицията попадна на дирите ни. Задържаха ни два-три дни по-късно. Мен ме арестуваха в квартирата, при тетин ми, който работеше като милиционер. Това стана към пет часа сутринта на първи юни 1958 г. Милиционерите първо обкръжиха къщата, а след това нахлуха с ритници вътре. Водеше ги капитан Гочев от Държавна сигурност. Той видя картата на Македония на стената и възкликна: “А, баш това ни трябва”. Не бяха казали нищо на тетин ми. Той излезе, видя ги и попита: “Защо ги арестувате, какво са направили?”, а те му отговориха, че ни прибират само за справка. Там, пред него, нищо не ни направиха, но след това в милицията си наваксаха и ни биха. Тогавашният началник на милицията Георги Димитров лично ме биеше и поставяйки пистолет на масата, ме заплашваше, че ще ме застреля като последния кокошкар. В килиите беше тъмно и влажно. Не ни даваха храна.

След два дни ни преместиха в килиите на Държавна сигурност. Там наистина беше ад. Правеха ни разпити по всяко време. Гладувахме. Даваха ни само по 200 грама хляб дневно. Първия път глътнах хляба на един залък, мислейки си, че това е само закуската. Един от нас пък даже тръгнал да връща това, което му останало от хляба, добре, че един милиционер му казал, че това му е целодневната дажба. От глад си повтарях “само веднъж да изляза, ще взема хляб, само хляб и ще ям, ще ям докато се наситя”. В килиите нямаше никаква хигиена, беше пълно с бълхи и всякакви ужасии. Нямаше никаква медицина.

Разпитваше ме капитан Митов. Постоянно ме караше да се откажа от Македония. Добре, как да се откажа, като в паспорта ми пише, че съм македонец? А той ми вика, че това било грешка и че така пишело и в неговия паспорт, но той сега е българин. Даже заяви, че ако се уреди македонският проблем, той пръв ще се пише македонец. Но тази пропаганда всекиму е ясна.

В килията изкарах деветдесет дни сам, само от време на време ми пращаха по някое “ухо” – провокатор, но аз внимавах много, защото, направиш ли само един пропуск, нема връщане - те веднага се възползват, за да те пречупят. Пуснаха ме ден преди процеса, за да мога малко да се съвзема за пред съда. Когато излязох, не можах да разпозная приятелите си – беше ме поразила кокоша слепота и не виждах почти нищо на повече от десет метра разстояние.

На 9 октомври 1958 година Окръжен съд – Благоевград, с председател Георги Коновски, членове Станке Крекмански, Борислав Митов, прокурор Мирчо Лазаров и секретар Стойна Костова по нашето дело – номер 372, произнесе следната присъда. На основание на член 70, алинея 1, от Наказателния кодекс, във връзка с член 44, точка 1, и член 18, алинея 2, и член 35 от Наказателния кодекс съдът “осъжда: 1. Методи Гр. Бошков да изтърпи наказание от 5 (пет) години и 6 месеца лишаване от свобо-

да; подсъдимият: Младен Ал. Георгиев да изтърпи наказание от 5 (пет) години лишаване от свобода и подсъдимият Стойко Василев Давчев, да изтърпи наказание от 4 (четири) години лишаване от свобода.” В съда пускаха само най-близки роднини: баща, майка, братя и сестри, така че дядо ми не беше допуснат, казали му, че ще ме види след прочитането на присъдата в двора на Държавна сигурност. На свиждането близките ни успокоиха и ни вдъхнаха кураж. Присъдата влезе в сила на 20 септември 1959 г. с решение номер 454 на Върховния съд на Народна република България, който намали присъдите, като на Методи определиха три, а за мен и за Стойко по две години лишаване от свобода.

На следния ден по канален ред ни откараха в Трудововъзпитателно училище - Бойчиновци, тъй като бяхме малолетни. В Бойчиновци попаднахме на две групи осъдени македонци. Първите - от гимназията в Катунци, бяха писали лозунги по селата Яново и Петрово и от повече от половин година се намираха в наказателното училище. Сред тях бяха Димитър Бундов и Благо Гущеров. Другите бяха двама ученици от Гимназията в Гоце Делчев, единият се казваше Венко.

В училището не ни правеха проблеми. Тъй като с изключение на нас, македонците, всички останали бяха криминални, управата на училището беше принудена да разчита на нас и директорът на училището много ни тачеше. Там тези, които нямаха седми клас, учеха. Аз изучих дърводелски занаят.

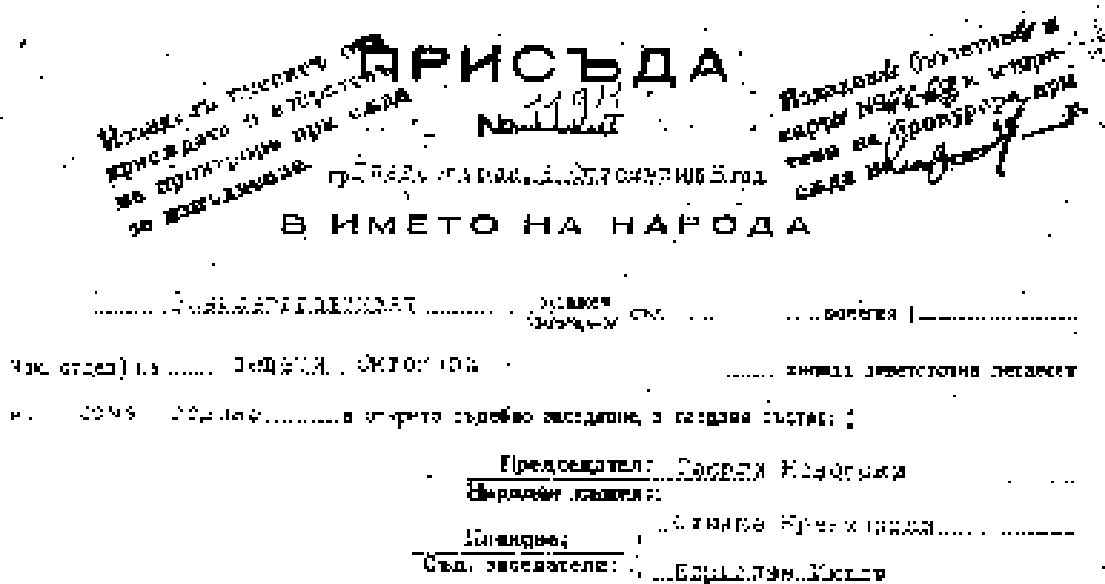
Помежду си разказвахме кой как е попаднал в училището затвор и какво сме патили в килиите на Държавна сигурност. Разказах им как Жоро ме горя със запалка под брадата само и само да се откажа от Македония и ми викаше, че Македония я нямало. А аз в отговор му разказах, как дедо ми Атанас се е срещнал с Даме Груев, когато Даме минал през Никудин с товар пушки. Един от конете започнал да криви и трябвало да се смени. Дедо ми имал хубав кон, но баба ми не го давала. Тогава Даме извадил калъчката, ударил дедо ми по задника и му казал: “Ние сме се обрекли докато не освободим Македония да не се женим, а ти за един кон се боиш! След като пренесем пушките, ще ти го върнем”. Така и станало. Та, викам му на агента, ако не е имало Македония, за какво се е борел Даме?

И така в Бойчиновци прекарах две години. Когато се прибрах в Сандански, не ми даваха да уча, тъй като бях изключен от всички училища, за вечни времена. А имах нещастие да бъда арестуван седмица преди края на срока, когато все още нямах оценка по история, така че и основно образование нямах. Не искаха да ме запишат никъде. Това бяха големи разпавии. Къде ли не ходих по моя въпрос, и в министерството бях, но две години подред нищо не можах да направя. Едва когато заплаших, че ще избягам в Македония и там ще завърша, началникът на окръжната просвета Серафимов ми позволи да се запиша като частен ученик в гимназията в Сандански, и така завърших и вечерна гимназия.

Влязох в казармата като трудовак, но след девет месеца от лошата храна и от тормоза хванах язва на стомаха и ме уволниха. Дълго не можех да си намеря работа. Едва с много усилия успях да стана бояджия в Промкомбината в Сандански.

Нови проблеми настанаха, когато започнаха да сменят паспортите и да ни пишат българи. Когато изтече срокът на личния ми паспорт, се оказах в много лошо положение. Не можех да извадя открит лист, за да посетя селото на жена си – Враня. От Промкомбината започнаха да ме притискат и ми казваха, че без паспорт не мога да остана на работа. Кварталният милиционер постоянно ме преследваше по този въпрос. Ходих няколко пъти в милицията, но не можахме да се разберем. Те ми викат: “Тука няма македонци. Щом си македонец – няма паспорт за тебе.” Видях се в чудо и накрая се принудих да си сменя паспорта.

След това трябваше да внимавам много, но вече бях белязан. Не ме пускаха на свижданията, които се организираха на границата с Македония (жена ми пускаха, а мен - не). Не ме пускаха на работа в чужбина. Всичко, което съм успял да направя, е ставало с много усилия и с подаръци. Дори за да ме приемат на работа на място като урановата мина, бяха необходими големи усилия и ходатайства и едва след като ме проучваха три месеца, през 1984 г. ме приеха на работа. Там и се пенсионирах. След падането на комунизма активно участвам в македонските организации и сега съм член на "ОМО Илинден"- ПИРИН.

“...признава подсъдимите **МЕТОДИ ГРИГОРОВ БОЖКОВ**, на 17 години ... македонец... **МЛАДЕН АЛЕКСАНДРОВ ГЛУХАРСКИ**, на 17 години ... македонец ... **СТОЙКО ВАСИЛЕВ ДАВЧЕВ**, на 15 години ... македонец ... за **ВИНОВНИ** в това, загдето през 1958 година в с. Никудин – Санданско, и град Сандански като непълнолетни образували организация, която си поставя за цел да събори народнодемократическата власт в Благоевградски окръг на НР България чрез бунт, метеж, терористични действия и общоопасни престъпления...”

ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ

Иван Стойков Петров е роден на 10 септември 1943 година. През 1959 г. създава младежка македонска група. Разкрити са, той е арестуван и дълго държан в следствието. Освобождават го, но не престава да се вълнува от македонския въпрос и през 1971 г. ДС му открива досие за оперативно наблюдение. През 1984 г. е арестуван, след като властите залавят негови стихотворения с антикомунистическа и македонска насоченост. След 1990 г. живее в Белгия и е член на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

*„Стойков говори, че единственото му наследство от баща му това било да се чувства и да е македонец. Някога Македония е била свободна и пак трябвало да е така“.*¹³⁸

*„Съжалявал много също защо се писал в паспорта българин. Той не бил такъв. Бил чист македонец. Паспорта щял да хвърли в клозета и да извади нов, в който да се пише македонец. Щял да заплати скъпо за това, но пред съвестта си щял да е чист.“*¹³⁹

*„Може всичко да ми забранят, но аз докрай ще си остана македонец и няма да изневерявам на националността си“.*¹⁴⁰

СПОМЕНИ¹⁴¹

Казвам се Иван Стойков Петров. Роден съм на 10.09.1943 г. в село Ратево, Беровско. Родителите ми се казваха Стойко Иванов Петров и Елена Глигорова Петрова. Иначе рода ми е от Цапарево. Израснах в Каршияка. Основно образование получих в село Раздол. Каршияка е район доста изолиран, особено в миналото, и там хората никога не са имали дилеми относно това какви са по народност. Те винаги са се чувствали македонци от дедо и прадедо. Спомням си в този контекст второто преброяване през 1956 г. в село Раздол. При това преброяване всички се писаха македонци, с изключение на един човек, на когото за това започнаха на шега да му викат Георги Бугарино.

Моето първо сблъскване с органите на така наречената „народна власт“ беше някъде през 1959 г., когато сформирах една малка група със задача да се работи колкото се може по македонска линия, между другото късане на партийни плакати и лозунги и лепене на собствени позиви с македонско съдържание. Това беше впрочем идея, подсказана ми от Петър Мицков, с когото учехме заедно в Горския техникум във Велинград. Когато напуснах техникума, с него продължавах да поддържам връзка с писма, написани с шифър.

¹³⁸ От ПРЕДЛОЖЕНИЕ за откриване на ДОН на лицето ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ от гр. Сандански от 13.XII.1971, КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III, раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 4, дата 17.07.20.

¹³⁹ Из СПРАВКА Относно: вражеската дейност на лицето ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ, КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 10 - 14, дата 17.07.20.

¹⁴⁰ КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III, раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 25-27, дата 17.07.20.

¹⁴¹ За пръв път публикувани във в. „Народна воля“ 16 – 30 април 2004 г. Тук се публикуват с някои допълнения направени от Иван Петров.

Гоше ни информира, че знае къде има пушка, и ние отидехме заедно и тримата, като горяхме от любопитство да видим каква е и в какво състояние, но останахме разочаровани и тримата, тя беше в окаяно състояние, цела ръждесала¹⁴². И така, събирахме се често, четейки книги с македонска тематика, като книгата „50 години от Илинденското въстание”, беседвахме помежду си и решихме да напишем един позив и да го залепим на публично място. Написахме го и аз го залепих на един дървен стълб на улицата. Скоро след това заминах за Дамяница, да работя в тухларната фабрика, макар и малолетен.

Скоро дойде и реакцията на Държавна сигурност, а тук се намесиха и граничните власти. Как се е развивало кълбото не зная, но бяхме разкрити и ударът не закъсна. Баща ми ме извика да се върна в селото, вече не помня какъв беше претекстът. Сетих се, че тук има нещо друго, че може би сме разкрити, и затова на път за селото скрих шифъра в местността Студената вода. Пристигнах в селото и веднага бях повикан да отида в кметството, където ме посрещна агентът Иван Спасов, тогава, през тия години, той беше обикновен агент. И започнаха веднага разпитите. Много настоявах да им предам шифъра, защото между другото беше дошло едно писмо на мой адрес от Велинград, написано със шифър. Аз им дадох фалшив такъв и те напразно си блъскаха главите над писмото, без да разберат каквото и да било. Милицията разбра и за пушката, но не знам какво стана с нея¹⁴³.

След това последва и арестуването. Дойдеха с джипо, ние с тате тръгнахме от Раздоло към Студената вода, там ме качиха в джипа и един от арестуващите - Димитров, едно злобно човече, ми каза: „Да се благодариш, че си син на Стойко горския, иначе много бой щеше да ядеш.”¹⁴⁴

Прекарах 15 дни в милицията, в една килия без светлина, и не знаех кога е ден и кога нощ. Имаше една дупка в стената, която дупка излизаше под прав ъгъл на улицата и бе покрита с железен похлупак. Когато се тропаше по капака от минавачите по улицата, разбирах, че е ден. И всеки ден разпити, разпити - защо съм написал този позив, какви намерения сме имали, каква цел и пр., и пр. Ние бяхме малолетни тогава. Аз и Иван Серафимов бяхме на 15, а Тоше имаше 14 години.

Поех цялата отговорност върху себе си, като казах, че аз съм ги организирал, че те нямат вина, и затова бях задържан повече време в килиите на Държавна сигурност. Изкараха ме тартор. Тъй като бяхме малолетни, властта не ни обърна по-сериозно внимание. По това време баща ми беше партиен секретар в селото. Мисля, че и той помогна да ни освободят, или, другояче казано, да минем по-леко. Петър Мицков беше задържан, но и той беше пуснат. В нашия случай не се стигна до съд. Но както и да е. Мина всичко това някак си набързо и сега, след близо четиридесет години, се питам често от какво се страхуваше тази така наречена „народна власт” от нас, тримата малолетни, все още деца?

И така попаднах в тефтерите на Държавна сигурност, а оттам излизане няма. За да излезеш от тях, имаше само един-единствен начин - да им станеш доносник и да предаваш невинни хора в лапите им.

Скоро след това (през 1963 г.) баща ми почина и цялото ни семейство се премести да живее в град Сандански. Тук се записах в гимназията.

Второто ми сблъскване с Държавна сигурност беше след две години, когато един близък мой другар и приятел от Раздол, Атанас Масторски, ми предложи да отидем в

¹⁴² Допълнено от Иван Петров на 1 септември 2012 г.

¹⁴³ Допълнено от Иван Петров на 1 септември 2012 г.

¹⁴⁴ Допълнено от Иван Петров на 2 септември 2013 г. в Сандански

Петрич, който се намираще в граничната зона. Съгласих се и тръгнахме, но граничните власти ни хванаха още във влака и бяхме директно отведени в милицията в Петрич, тъй като нямахме открит лист или други документи, а само някакви си ученически карти. Преспяхме в милицията една нощ, през деня последва разпит и след това с един автобус ни отведоха в Сандански. Там не ни разпитваха, а ни качиха на джип и ни закараха в Благоевград. Там изкарах една седмица, а Атанас не знам колко време са го задържали. Обвинението беше скалъпено набързо, демек сме искали да бягаме в Гърция. Всеки ден бях разпитван, но отхвърлях каквито и да било инсинуации за такова нещо, а пък и не беше вярно. Тогава бяха готови да ни откарат в някакъв поправителен дом за малолетни, ако бяхме подклекли пред техните заплахи. След шест дни, прекарани в килиите на Държавна сигурност, бяхме освободени поради липса на каквито и да било улики против нас.

Когато завърших гимназия, исках да уча във Висшето военноморско училище, наместо да ходя войник. Но от селото (Раздол) кметът и партийният изпратили лоша характеристика за мен и така дори не бях допуснат до приемни изпити. Казарма отслужих в град Симитли. По мене винаги е имало хора, пуснати от Държавна сигурност, за да ме шпионират - и в казармата, и след това на работа. Този, който ме шпионираше в казармата, сам ми призна, че офицерите са го заставяли да ме следи. Епохата създава хората, какво да се прави!

По-късно се ожених, създадох семейство с три деца. Опитах се на няколко пъти да замина на работа в чужбина, но все напразно. Държавна сигурност поставяше табу на всеки мой опит.

Отидох в София на работа. Приеха ме като радиотелеграфист (такъв бях и като войник в казармата) в поделението в Суходол. Там изкарах само четири месеца. По намеса на вездесъщата Държавна сигурност бях уволнен дисциплинарно, без някакво нарушение от моя страна. Спомням си - целият полк бяхме на поход, някъде към август месец беше, и от сред похода ме върнаха с един джип в поделението. А там в момента имаше едно събиране на всички по-главни офицери специално за мен. Казаха ми да почакам отвън и после ме извикаха. Те, горките, всичките бяха ошашавени от факта, че в поделението си са приели враг на „народната власт“. Командирът на поделението държа кратка реч, като ме обвини пред всички, че съм враг и че съм искал да съборя властта, и още ред степенувани глупости. Изгониха ме от поделението най-брутално. Направи ми впечатление по-късно, че един от по-висшите офицери, вече не си спомням кой беше, ме поздрави много дружелюбно, когато ме срещна веднъж извън поделението. А това беше наскоро след моето уволнение и си рекох: „Все още има човеци, свободомислещи личности в тази държава“. Това за мен беше като морална компенсация за грубото, нечовешко отношение на командира към мен. След уволнението трябваше да заплатя и 300 лева - толкова струваха военните дрехи, тъй като бях уволнен дисциплинарно. Подадох една жалба до тогавашния министър на отбраната Добри Джуров и заповедта беше отменена, така че поне куртулисах да не плащам тази значителна сума.

Веднага след това постъпих на работа като бояджия и тапетаджия към Софстрой ДК-1. Там работих една година, до деня, когато ме извикаха в Районното управление на МВР. Началникът на това Районно управление ми взе паспорта, написа, че е невалиден, и удари печата. Нареди ми в срок от две седмици да си събера багажа, да напусна София и да се върна там, откъдето съм дошъл, според неговите собствени думи. Или, ако се противя, то той ще организира заминаването ми на мои разноски по насилствен начин. Почувствах осезаемо дългата ръка на Държавна сигурност. Къде ли не отидох да се оплаквам, но навсякъде срещях бездушие, едно студено безразличие

към моята съдба. В София живеех семейно, бях се записал във вечерния техникум „Кольо Фичето“ да уча и щяха да ми дадат ведомствен апартамент - бях упоменат в списъка за даване на такива. Но всичко това пропадна само за един ден.

И така бях въдворен в град Сандански, без право да живея на друго място. Тук започнах да работя към „Комунални услуги“ пак като бояджия.

Третият ми директен сблъсък с органите на Държавна сигурност беше през 1984 г., в годината, когато в Съветския съюз беше свален един южнокорейски пътнически самолет с 275 души на борда, сред които жени и деца. Това хладнокръвно убийство на толкова много хора, тази касапница във въздуха ме извади от релси. Всичко в мен кипеше от негодувание, всичко се бунтуваше, бях отвратен до дъното на душата си от този нечовешки и напълно безсмислен акт на съветските комунисти. Реших да реагирам по някакъв начин. Написах едно стихотворение, посветено на това злодеяние, и в него заклеих червените престъпници, причинители на този античовешки акт. После продължих да пиша още поезия, в която критикувах властта. Написах стихотворения и за Македония, пишех и на други теми...

Реших да изпратя тази моя поезия до радио „Дойче веле“. Поставих я в един плик, адресиран до радиото, и предадох писмото на един гражданин на тогавашната СФРЮ с молба да го пусне оттатък границата. Тогава, през тази година, имаше събор на Благоевград с Щип. Как е станало така, че моето писмо попада в ръцете на Държавна сигурност, не знам. Но в едно ранно утро в началото на август дворът у дома се напълни с милиционери и агенти на Държавна сигурност. Още като видях джипката на МВР, разбрах каква е работата. Сложиха ми белезници и ме закараха с тях. Престоях само няколко часа в една килия в новата милиция в града и след това, придружен от двама униформени и една източногерманска студентка, опитала се неуспешно да премине българо-гръцката граница, ме отведоха в Благоевград.

„Твои ли са тези стихотворения?“ - попита ме следователят. „Мои“ - отговорих аз. В случая нямаше какво да се крие, почеркът беше мой. „Защо пишеш против партията?“ - беше един от неговите следващи въпроси. „Защото така мисля“ - отговорих му спокойно. Попита ме поред за всички стихотворения - дали са мои, дали съм ги чел или показвал на други. „Стиховете са мои - му казах, - но не съм ги показвал, нито пък чел на някого“.

Няколкото сблъсъци с Държавна сигурност вече ме бяха калили. Бях показвал, разбира се, поезията и на други, но няма сега да седна да му разправам на кои, та после и тях да задържат и да си имат проблеми.

„Значи така, ти нищо не виждаш хубаво в нашата партия, която направи толкова много за този народ?!“ - много беше разгневен от факта, че пиша против неговата партия (която го хранеше добре), по лицето му личеше.

Там престоях шест дни. А в това време у дома правили няколко обиска, претърсили цялата къща. Много тормоз тогава имаше жена ми с тези чести идвания на милицията къщи. При един от разпитите следователят ме попита дали познавам председателя на тогавашния Окръжен съвет. Бях много учуден от този въпрос, защото наистина не го познавах и не разбирах в каква връзка ме питат. Един път дойде да ме види и прокурорът. И както разбрах по-късно, председателят - съвсем съм му забравил името, нека ми прости за това, се намесил по молба на сестра ми, която работеше там по това време. И по негово настояване, за което му благодаря, а не е за подценяване и обстоятелството, че властта беше започнала да ерозира отвътре и постепенно да завърта кормилото в западно направление, както и това, че тогава бе 40-годишнината

от Деветосептемврийския преврат, аз бях освободен. Всички тези фактори, взети заедно, ми помогнаха тогава, при моя трети сблъсък с „народната власт“.

Малко преди моето арестуване бях подал молба заедно с колегата Георги Милушев, да отидем на работа в тогавашния СССР. След като ме освободиха, пристигна телеграма да заминем и ние отпътувахме. И двамата бяхме много учудени как бяхме приети толкова лесно, след като и той като мен фигурираше в тефтерите на Държавна сигурност. Впоследствие разбрах коя е причината. Началникът на обекта в Украйна, в Крим, където ни взеха да работим, имал много големи връзки в Политбюро на ЦК на БКП. Самият той преди 9 септември 1944 г. участвал във въоръжената съпротива, в някаква подривна група. Така че много не му пукало за това какво ще каже Държавна сигурност. Втората причина беше тази, че обектът имаше голяма нужда от бояджии и шпакловчици. От милицията ходили да питат къде сме. Ходили вкъщи и в магазина, в който работеше жена ми, да я питат къде е Иван. Помислили, че двамата с Георги сме избягали. Това е извънредно рядък случай някой да замине на работа в чужбина без одобрение на всемогъщата Държавна сигурност. Но се случи, а и разгеле - това беше и един отдушник за мен, да се махна от отровната атмосфера, в която се намирах, защото бях следен непрекъснато.

След две години се завърнах от Украйна. Започнах работа към мината в Брежани, където изкарах 3 години. Взех си задграничен паспорт веднага щом като стана възможно след падането на комунизма, участвах в основаването и първите акции на ОМО „Илинден“, а след това заминах на Запад, което си беше моя стара мечта. От 14 години живея в Кралство Белгия и тук намерих спокойна атмосфера, в която може да се води един по-нормален живот.

Често ме питат тук какъв съм по произход. И когато им казвам, че съм македонец, те приемат това за нещо нормално. Тук я няма тази болест, наречена националшовинизъм, от която боледува България. Тук явлението „Божидар Димитров“ не може да съществува, просто няма почва за него.

Поздрав до всички читатели на вестник „Народна воля“, моя любим вестник, а вярвам - и на всички пирински македонци.

***

„И ме писаха какъвто си поискаха“¹⁴⁵

Уважаема редакция на „Народна воля“,

Пиша ви във връзка със статията „Знаещите не говорят - говорещите не знаят“, публикувана в миналия брой на вестника. Искам да споделя някои мои спомени за преброяванията през 1956, 1965 и 1975 г. Роден съм през 1943 г. и по време на преброяването през 1956 г. бях 13-годишен, но добре си спомням и обстановката, и атмосферата - това бе събитие в планинското село. Още повече че баща ми Стойко Петров бе в комисията за преброяването в село Раздоло в Каршияка, където и работеше като горски. За известен период бе и партиен секретар. Помня го как се вълнуваше в този момент. Преди и по време на преброяването не забелязах присъствие на милиция или Държавна сигурност в селото, каквито и да било представители на обществени организации или органи на властта, нямаше и никаква агитация кой как да се пише. Преброяването мина спокойно, като цялото село се писаха македонци освен един. Този човек живееше под нас и той се определи като българин. Немаше никакви последици за него от това, освен че съселяните му прикачиха прякора Бугарино и стана известен като Георги Бугарино. Не съм чул нито

¹⁴⁵ Публикувано в „Народна воля“ септември 2009 г.

тогава, нито през годините и по другите села в Каршияка да е имало натиск или насилие по време на това преброяване. Но дойде периодът след това, когато се започна съвсем друга политика, че няма македонци, че македонците са българи и т.н., и т.н.

При преброяването през 1965 г. вече живеех с майка си в гр. Сандански. Бях ученик в гимназията. Когато дойдоха преброителите у дома, им казах да пишат в графата за народност македонец, но те заявиха, че не може, че няма македонци, и ме писаха против моето желание българин. Така постъпвах с всички. Не можеше човек да се пише македонец. Нас, македонците, вече ни нямаше.

След това започнаха да сменят паспортите ни. Дотогава в документите ни пишеше на всеки, както се е самоопределил - повечето бяхме македонци. Така бях и аз и цялото ни семейство. Когато обаче отидох в съвета да си вадя нов паспорт (вече не помня добре, но мисля, че се ходеше и в съвета, и в милицията по този въпрос), едно се писах аз в документите - македонец, друго ме бяха писали в паспорта ми властниците - българин. И страшно беше да протестираш или да се оплачеш. Малцина останаха тези, които запазиха старите паспорти. Започнаха да ги викат в милицията или съвета и да ги тормозят да ги сменят. Биеха ги, малтретираха и прочие. А със старите паспорти не можеше да се живее, да се започне нова работа, да се преселиш на ново място, да купиш жилище, превозно средство, да извадиш книжка за автомобил. Знаем, че някъде и гонеха хората от работа, като им казваха, че ако искат да останат, трябва да си сменят паспортите.

Аз познавах един човек, Георги Христов Мицев, който дълго време не искаше да си изкара нов паспорт и имаше много разправии с МВР-то. Не зная какво стана накрая с него, какви перипетии е имал, но сега е покоен и съжалявам, че не мога да го разпитам относно тези неща. Много хора си заминха и затова тези, които сме останали и помним, трябва да пишем и казваме истината, за да не се забрави.

Успяха кой как можа да укрие някой и друг документ, в който бяхме записани македонци. Някои казваха, че уж ги изгубили, но и за това браха ядове с милицията. И сега, ако някои новоизпечени българи в нашия край разровят документите на своите родители и дядовци, ще открият такива документи. Те не са останали случайно. Властта ги сменяше и отнемаше, но хората си криеха внимателно по някой и друг такъв документ. Заради това, че в него бяха написани каквито са - македонци.

При следващото преброяване - през 1975 г., системата бе още по-отракана и тогава никой не успя да се запише македонец. Помня как заявих на двамата преброители, че съм македонец, но те ми казаха, че няма такава графа, имало само българин, турчин, циганин... а македонец - не. И ме писаха какъвто си поискаха.

ИЗ ДОСИЕТО

ДЕЛО № 7530 „Вълк“

открито на 14.XII.1971 год. Приключено на..... 19.... год.

III раз - 4033

архивен № НСС 5779/99 г.¹⁴⁶

Строго секретно!

Екз. единствен

¹⁴⁶ Този ред е зачертан.

Печат: УТВЪРЖДАВАМ: НАЧАЛНИК РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ МВР /
ПОДПОЛКОВНИК: (не се чете)

14.XII.1971 ГОДИНА, гр. САНДАНСКИ

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за откриване на ДОН на лицето

ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ от гр. Сандански

....

Предвид на това, че лицето Иван Стойков Петров и занапред си остава потенциален враг, за контролиране на поведението му

ПРЕДЛАГАМ:

Лицето ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ, роден на 10.IX.1943 година в с. Цапарево, жител и живущ в гр. Сандански, да се заведе на ДОН по линия на Шесто управление и е на отчет при отд. ДС - гр. Сандански, като му се даде псевдоним „ВЪЛК“

Предлага: оперативен работник IV степен ст. л-т. С (не се чете)

Отп. в 1 екз.

Екз. е към ДОН „Вълк“

Изп(ълнил) Нап(исал) Стоянов

13.XII.1971 година

КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 4-6, дата 17.07.20...

***

Строго секретно!

Екз. единствен.

СПРАВКА

Относно: вражеската дейност

на лицето ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ

от гр. Сандански

Иван Стойков Петров е роден на 10.09.1943 година в село Цапарево, Благоевградско. Жител и живущ в гр. Сандански, ул. „Поленишки път“. Българин, български гражданин, неосъждан, служил войник, семеен, безпартиен, със средно образование, бояджия при СП „Комунални услуги“ - гр. Сандански. Произхожда от селско средно семейство.

През 1959 година като ученик Петров прави опит да създаде националистическа организация. Поради липса на достатъчно членове се отказва от намеренията си. През 1960 година е писал националистически лозунги по стените в село Раздол. Подготвял е листовки, които възнамерявал да разхвърля из селото. По-късно под негово ръководство е образувана националистическа организация с главна цел да се бори за свободата на Македония. За целта групата под ръководството на Петров е трябвало да се снабди с оръжие. Групата бива разкрита и филтрирана. *1959 год. група с трима души.*¹⁴⁷

През 1967 година като служител в РСК „Санданска Бистрица“ Петров няколко пъти изявява негодувание от службата, която заема, като казва, че е подценен и пр. Прави

¹⁴⁷ Последното изречение е допълнени на ръка

вражески изказвания против политиката на партията по македонския въпрос. Възхвалява живота в САЩ и пред СС „Буян“ казва: „България е експлоатирана от Съв. съюз. По-хубаво е да сме независими, сами и да нямаме нищо общо със СССР“. Неговото единствено желание тогава е да отиде в капиталистическа страна там да забогатее, след което да се завърне в България.

По данни на ДЗ *** Тачева от 19.01.1968 година Стойков се е изказвал, че ще мине през границата за Югославия - Клепало... От Югославия лесно се минавало в Италия. Там въобще не са пазили границата. Югославските граничари се правили, че нищо не виждат. От югославските власти не се страхувал. Знаел какво да им каже. Тук бил враг №1, дотегнало му от всичко. ...

От сведението на СС „Буян“ от 22.01.1968 година е видно, че Петров е с големи забежки по македонския въпрос. Казал: „Аз съм македонец“. И комунист да бил, щял да държи за Македония, защото това наследство единствено било оставено от баща му. Македония трябвало да се обедини, да се освободи, имало е македонска държава и нация, и това, което се говори тук, е заблуда на народа и в очите му се хвърля прах.

На 6.02.1968 година пред ДЗ Тачева Стойков пак заявява, че ще бяга в Югославия. Това щял да направи на 1 май с.г., понеже на тази дата се пускало свободно преминаване в Югославия от с. Клепало. Предложил на Тачева литература, която да укрива в нейния дом. Същата била с македонско историческо съдържание. Била раздадена по приятелите му и трябвало да я прибере и съхрани.

На 5.III.1968 година в разговор с Тачева Стойков й доверил, че в Скопие имал приятел. Казвал се Любчо Арсов. Работил в някакво учреждение и той щял да гарантира за него при преминаването му¹⁴⁸ в Югославия. Любчо идвал в Сандански и разчитал на него много... Съжалявал много също защо се писал в паспорта българин. Той не бил такъв. Бил чист македонец. Паспорта щял да хвърли в клозета и да извади нов, в който да се пише македонец. Щял да заплати скъпо за това, но пред съвестта си щял да е чист. ...

На 25.III.1968 година пред Тачева доверил, че искал да постъпи на работа като военен в поделението в село Игралище. От там щял да се снабди с пистолет и бомби. Бомбите щял да хвърли в сградата на МВР, както той нарича „Осарника“.

В сведението на СС „Буян“ от 19.III.1968 г. е видно, че Стойков събира и притежава националистическа литература. От литературата дал три книги на агента да чете и казал, че в Канада имало изграден комитет, който да се бори за освобождението на Македония.

На 6.IV.1968 година съпругата на Стойков разказала пред ДЗ Тачева, че брат й Виктор Благоев, ученик в Механотехникума в Благоевград, като пиан извикал: „Да живее Македония“. Тя му се скарала за това, но Иван го съветвал да пита него по тези въпроси и да не се плаши. ...

На 7.V.1968 година в дома на СС „Буян“ Стойков с братовчед си Борис искали да пишат националистически лозунги. Според него трябвало на този етап да се води разяснителна просветна дейност за овсвобождението на Македония. Предложил лозунгите да се пишат от него с ръкопис, тъй като, ако са на пишеща машина, МВР имало шрифтове от машините и щяло да ги разкрие. Лозунгите възнемерявали да разхвърлят из град Сандански, с което да се нанася голем удар върху органите на МВР. Посочил, че текстът трябвало да е от изказвания на Г. Димитров пред V конгрес

¹⁴⁸ Подчертано на ръка в оригинала.

на БКП: „Нашата партия стои твърдо на позициите, че Македония принадлежи на македонците.“

На 4.V.1968 година Стойков се похвалил пред ДЗ Тачева, че изучавал усилено френски език. Готвил се напролет да бяга през граница. Заедно с него щял да избяга и негов приятел от с. Цапарево, Борис Арсов, който също бил запален по македонския въпрос. Бягството щяли да осъществят през Драгоман-Димитровград, тъй като там било много по-безопасно. Намесата на СС „Буян“ разколебала намеренията му, като бил разложен.

На 29.VI.1968 година пред Тачева казва, че Георги Димитров бил нарочно отровен от българите, понеже искал да даде Пиринския край на Македония. Снабдил се с нова история на Македония и обещал да я даде и на него да я чете.

На 18.VII.1968 година пред СС „Буян“ казва, че той, Стойков, слушал редовно предаванията на Радио Скопие. От там се говорило истината. Чел някаква статия на скопския журналист Лазо Наумовски, който давал точни исторически справки за македонската нация и държава. Вестник „Поглед“ също писал по този въпрос, но това било лъжа с цел да се хвърля прах в очите на народа. ...

На 13.VIII.1968 година пред СС „Буян“ и Тачева казва, че от Вардарска Македония имало представител в ООН, който движил въпроса за създаване на самостоятелна македонска държава. В Канада имало македонски обединителен комитет, който мислил също за Македония. ...

На 17.XII.1968 година пред „Буян“ заявява, че той имал приятел в Скопие, Серафим Николов, който бил кмет в село Г. Рибница. През 1948 година той работил и за българското разузнаване, и за югославското. Избягал в Югославия и бил добре. Той щял да вземе адреса му от близките му и с него да се свърже, за да даде гаранция пред властите на Югославия, ако бяга.

От заявлението на КС е видно, че на 14.III.1969 г. Стойков изказал негодувание от сегашната политика на партията по македонския въпрос. През 1948 г. от България били позорно изгонени македонските учители, тъй като хората виждали в тях истински просветители. Сега се издала от тук една брошура, която била пълна лъжа за историята на Македония. Според него, докато България има съюз със СССР, то няма да се даде Пиринският край на Македония.

На 6.VI.1969 година в сведението си СС „Буян“ сочи, че Стойков нарекъл Венко Марковски предател на македонския народ и държава. Продал се тук за пари. Скопските ръководители били умни хора, завършили по два факултета и се грижили за народа.

На 28.8.1969 година пред „Буян“ разказва, че той събира усилено македонска литература. Литературата укрива в дома на Димитър Пендурков от гр. Сандански, негов братовчед. Изучава литературата и на старини щял да я подреди в библиотеката си и остави спомен за детето си. Давал по 5 лв., за да се снабди с плочата „Цар Самуил“ и др. такива. Бил наблюдаван от К*** Станоев и съпругата му *** Тачева. Също бил наблюдаван и от готвача на болницата Любчо и от шофьора Гошо. Пазил се и съветвал агента за конспиративност.

На 15.XI.1969 година дал книгата „Рагянето на Македония“ на СС „Буян“ и стихотворения, преписани ръкописно от него. Поправил някои стихотворения, като на мястото „Врагът ще бъде погромен от Шар до Кукуш“ поправил „от Шар“ и писал „до Пирин ядовен“. Според него за обединение на Македония трябвало да се разчита само на Тито и на никой друг.

На 14.XII.1969 година посетил дома на СС „Буян“ заедно с брат си Славчо, който бил управител на ресторант „Малага“ в София. Брат му бил член на БКП, но не бил съгласен с политиката на партията. Това правителство било предателско. Не мислило за народа. Народът изнемощавал и ако десет души излезли в Балкана, около тях щели да се придъединят хиляди.

Показал и дал на сътрудник „Буян“ да прочете стихотворението „Македонец, на пост“. По-късно обяснил, че това стихотворение много обичал и преписал като войник в Симитли от Йордан Милушев от Гореме.

На 27.II.1970 год. пред СС „Буян“ казва, че македонската литература, която притежава, е занесъл в с. Долна Градешница при баба си и някои изпратил при сестра си в София.¹⁴⁹

Стойков в джобното си тефтерче има записани мисли /извадки от Самоил Борисович Бернщайн, Харис Пьотер, историк от Берлин, третира също македонския въпрос/. Тези техни статии се превеждали на много чужди езици. Казал: „Нашата наука, нашата кауза, македонската идея за самостоятелна Македония печели все повече привърженици от световен мащаб“. Пак прочел стихотворението „Македонец, на пост!“:

*Много хора днес отричат
твоя македонски лик,
те на жертва те обричат
в безчовечен нов конфликт.*

*Днес имаш да решаваш
исторически въпрос,
помисли какъв ще ставаш
- македонец, на пост!*

Пред СС „Буян“ при заминаване на работа като телеграфист в Суходол, Софийско, Стойков заявява, че в поделението отива, за да спечели доверието сред воените. Там, в София, щял да има добри възможности да се среща с различни хора от Югославия, да се свързва с дипломати и по дипломатически път да действа за свободата на Македония.

На 12.VII.1971 година вследствие разлагане Стойков дойде в управлението на МВР и написва дейността си. Пише, че той бил българин-македонец. „Не искам от това да правя декларации, като пиша“. Но много личности от Македония са определяли с факти и събития българския лик и облик на Македония. Той сам искал да се убеди в това. Било и глупаво, дори смешно да се разсъждава, че той и някой отделен като него могат да оформят и извършат манипулация за самостоятелна Македония.

В сведението на СС „Любчо“ от 23.I.1971 година е видно, че Стойков пак се проявява в национализъм. Пред него казва, че е роден в Берово, но бил писан в с. Цапарево.

На 27 и 29.IX.1971 година чрез „М-9“ се прихванаха писма, писани от Стойков до емисията на Радио Скопие, в които той отговаря на някои въпроси и пр.

Стойков е воден на ГДОП заедно с Димитър Пендурков. Предвид това, че Пендурков е член на БКП и не се занимава с такава националистическа дейност, а обектът Стойков разлаган премина в ДОН.

Отп. в 1 екз.

ОПЕРАТИВЕН РАБОТНИК IV СТЕПЕН

¹⁴⁹ Вероятно грешка - Иван Петров има брат в София, а сестра му живее в с. Рилци, Благоевградско

Екз. е към ДОН „Вълк”

Ст. л-т: С.....

Изп. Стоянов. /СИ

КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 10 - 14, дата 17.07.20...

***

Строго секретно!

НАЧАЛНИК РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ - МВР, ГР. САНДАНСКИ

РАПОРТ

Относно: проведен разговор с ДЗ С*** Грозданов
от гр. Сандански за гостуването му
в гр. Струмица, СФРЮ, и изказвания на обекта
Иван Стойков, че до края ще остане македонец.

Другарю началник,

На 27.VI.1972 година проведох разговор с ДЗ С*** Грозданов Дамянов от гр. Сандански, който в словесна форма ме информира за следното:

.....

Преди десетина дни бояджията Иван Стойков Петров, с когото ДЗ е учил заедно в училището с. Раздол, работил в ескурзионно бюро, намиращо се над дома на ДЗ. Стойков подхванал разговор с ДЗ и го запитал дали скоро щял да ходи в Струмица. След като му се отговорило от страна на ДЗ, че ще ходи да урежда нивите и пр., Стойков веднага заръчал да му купи малък македоно-френски речник, който се продавал в Струмица на евтина цена.

Иван Стойков се е оплакал на ДЗ, че от МВР искали да го изселят в някое село, където нямало хора. Разказал, че миналата година той си намерил работа към военните в София. След няколко месеца командирът на поделението го извикал и му казал: „Ти си бил фашист и си искал да освобождаваш Македония. На нас тук такива не ни трябват.” Принудил го да си дигне обратно багажа и се завърне. Бил викан в ДС и бил разпитван. Там Каменов му казал: „Ти си умен и се страхуваме от тебе”. Не му се разрешавало в София повече от един ден да стои и също му било забранено да ходи в гранични райони. По-нататък Стойков разказал, че той спечелил някаква награда за участие в конкурс по Радио Скопие. Накрая казал: „Може всичко да ми забранят, но аз докрай ще си остана македонец и няма да изневерявам на националността си”. ...

Като поръчка поставих на ДЗ...

Да проведе разговор с Иван Стойков Петров, може да му отиде на гости и му каже, че е проверил за речника, има го, но не го е взел и сега като отиде, ще го купи. Да му каже, че братовчед му е началник на тяхната митница, не е страшно, ще го прекара...

СПРАВКА:.....

Иван Стойков Петров е бояджия, води се на ДОН „Вълк”.

Отп. в 2 екз.

№ - 1 ДОН „Вълк”

№ - 2 ЛД Югославско

Изп. Нап. Стоянов

29.VI.1972 година

ОПЕРАТИВЕН РАБОТНИК IV СТЕПЕН

СТ. Л-Т. С.....

***

Строго секретно!

Екз. единствен

УТВЪРЖДАВАМ: НАЧАЛНИК РАЙОННО У-НИЕ МВР/ПОДПОЛКОВНИК: (не се чете)

5.VIII.1972 година

ПЛАН

Относно: агентурно-оперативните мероприятия,
които ще се проведат по ДОН „ВЪЛК“
през 2-то шестмесечие на 1972

През шестмесечието ще се работи в следните насоки:

1. Компрометиране и изолиране на обекта. Демонстриране на официални връзки с нас.

Оказване на политическо въздействие. За целта партийният секретар Питър Запрянов и директорът на предприятието и ДЗ Димитър Пендурков, член на БКП, братовчед на обекта, ще оказват политическо влияние.

2. Проверка отношението му към вътрешни и международни събития. За тази цел ще се ползват агент „Буян“ и осв. „Любчо“, като им се поставят конкретни задачи.

3. Поддържа ли връзки с лица от СФРЮ и на каква основа са те. За установяване на горното агент „Буян“ ще изпълни задача.

4. С ДЗ С*** Дамянов ще се установи какви поръки ще прави обектът за СФРЮ и от какви въпроси се интересува. Преди заминаването си Дамянов „доверява“, че началникът на КПП - Струмица е негов братовчед, има и други отговорни служители в Струмица, негови роднини. Изпълнява желанието на обекта и му донася поръчвания от него речник.

ДЗ при посещение дома на обекта ще следи за наличие на националистическа литература.

5. С цел контролиране притежава ли националистическа литература осв. „Любчо“ и агент „Буян“ ще изпълнят задачи.

Съвместно с ОР Благоев ще се провери да не би обектът да крие литература в с. Д. Градешница, при родителите на съпругата му.

6. Обектът ще бъде извикван официално от нас в МВР и се провеждат беседи. За това да се разгласява по телефона, като става достояние сред идейните му връзки.

7. Ще му се провежда „М-9“ с цел засичане връзки зад граница и продължава ли да пише писма до Радио Скопие.

8. За сближаване още повече между обекта и осв. „Любчо“ същият ще направи необходимото да работят в една смяна.

Отп. в 1 екз.
С(нечетливо)

ОПЕРАТИВЕН РАБОТНИК:

Екз. е към ДОН „Вълк“

Изп. Нап. Стоянов

ДОПЪЛНИТЕЛНИ МЕРОПРИЯТИЯ:

1. С цел разлагане на обекта ще проведем беседа със съпругата на Стойков, която да оказва влияние в положителен смисъл на същия.

Срок - 30. XI. 1974 год.

Отг. Карпатов

2. На агент „Буян“ ще бъдат разработени задачи, целящи разлагането на обекта.

Срок - 30. X.1974 година

Отг. н-к МВР и Карпатов

3. Ще бъдат установени връзките на обекта по месторабота с цел оказване на влияние и въздействие.

Срок - 30. X.1974 година

Отг. Карпатов

4. Ще бъдат проведени профилактични беседи с обекта на улицата „като приятели“ и в присъствието на някои от връзките му с цел откъсването им от същия. Подобни беседи ще бъдат провеждани официално и в у-те.

Срок - 10. X.1974 година

Отг. Карпатов

5. В зависимост от резултатите ще бъдат набелязани нови мероприятия за по-нататъшна работа по обекта.

Отг. Карпатов

20.VIII.1974 година

гр. Сандански

ПРЕДЛАГА: *подпис (не се чете)*

КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 28, дата 17.07.20...

***

СТРОГО СЕКРЕТНО!

УТВЪРЖДАВАМ: НАЧАЛНИК РАЙОННО У-НИЕ МВР ПОЛКОВНИК: И.Т..... (И. СПАСОВ)

ПЛАН

ОТНОСНО: Провеждането на агентурно-оперативни мероприятия по обекта на ДОН „Вълк“ - Иван Стойков Петров от гр. Сандански

ДОН „Вълк“ е заведен на лицето Иван Стойков Петров по линия на трето отделение. Възникнал въз основа на получени проверени данни, че обектът е провеждал националистическа дейност и продължава да стои на тези си убеждения. Филтриран два пъти. Способен да се изяви при благоприятна за него обстановка.

Поради липса на подходящ агент по месторабота и живеене на обекта през първото шестмесечие на 1979 година няма информация.

Предвид горното с цел разлагане, компрометиране и приобщаване ще се проведат следните агентурно-оперативни

МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Ще се проверят още веднъж възможностите за оказване на влияние от аг. „Боби“, „Любчо“ и „Иван“, и поставят задачи, целящи проверка стои ли на промакедонски позиции.

Срок - 30.09.1979 година

Отг. ОР Стоянов, Дерменджиев

2. Тъй като обектът често мени работата си и бригадата, в която работи като бояджия, ще се извърши проучване на връзките му и създаде ДЛ за наблюдение и оказване на политическо влияние.

Срок - 30.09.1979 година

Отг. ОР Стоянов

3. Ще се поставят поръчения на ДЛ С*** Грозданов, П*** Христов, Д*** Пендурков, Д*** Марков да установят чрез подходящи разговори провежда ли обектът вражеска пропаганда, стои ли на промакедонските си позиции и пр.

Срок - 10.09.1979 година

4. Обектът ще бъде включен в списъка, даден на ОК на БКП за оказване на политическо влияние от подходящи членове на БКП.

Срок - 20.08.1979 година

Отг. ОР Стоянов

5. С цел организиране получаване информация за поведението на обекта по местоживеене ще се поставят поръчения на ДЗ Христов, С*** Петров да провеждат разговори по ставащи събития и оказват положително влияние на обекта.

Срок - 30.08.1979 година

Отг. ОР Стоянов

6. На партийния секретар при „Благоустроителни строежи“ ще се възложи поръчение да общува с обекта и му въздейства.

Срок - 30.09.1979 година

Отг. ОР Стоянов

7. Чрез ДЛ Д*** Пендурков ще се оказва влияние с цел убеждаването му в безперспективността на идеята за Македония

Срок - 20.09.1979 година

Отг. ОР Стоянов

8. Своевременно ще бъдат издирвани източници за легализиране на получаваната по оперативен път информация и в случай че провежда националистическа македонска или друг вид пропаганда, ще се извика на разговор за предупреждения и пр.

Срок - постоянен

Отг. ОР Илиев

9. Ще бъде провеждано „М-Вихрен“ на цялата входяща и изходяща кореспонденция на обекта.

Срок - постоянен

Отг. НОР Демерджиев

10. Посредством ДЛ Петров и Христов ще се наблюдава домът на обекта посещава ли се от югославски граждани.

Срок - постоянен

Отг. ОР Стоянов

11. По време на събора на българо-югославската дружба, който ще се проведе в гр. Сандански, посредством командира на ДОТ обектът ще бъде заангажиран за отрядник с подходящо ДЛ.

Отп. в 1 екз.

Екз. е към ДОН „Вълк” 7530

Изп. Нап. Стоянов / СИ

09.08.1979 година

КРДОПБГДРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 57,58, дата 17.07.20...

ОПЕРАТИВЕН РАБОТНИК

МАЙОР: С.....

***

Строго секретно!

Печат: МВР /ВКР ЗА 11 Гр(аничен) отряд/ Рег. № 101, екз №3 / Симитли, 04. 06.1984 г.

ДО НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ 01

РАПОРТ

ОТНОСНО: Обстоятелствата, при които са били намерени материали с промакедонско съдържание, подхвърлени в района на 14 Г(ранична) З(аства).

На 03.06.1984 година се проведе традиционният събор на българо-югославската дружба в гр. Благоевград. Югославските граждани влезнаха и напуснаха страната през ГКПП - Станке Лисичково, което се намира в района на 14 Г.З. Граничари от тилната застава се позлваха за охрана и контролиране на движението на югославските граждани в граничната зона и ивица встрани от магистралата.

Такава задача е изпълнявал и граничният отряд в състав: сержант Узунов и мл. с-т Фенев. Към 19.00 часа, когато потокът от коли намалява, мл. с-т Фенев напуска мястото за носене на служба и тръгва към с-т Узунов, за да излязат на магистралата и чакат да дойде автомобилът да ги откара в заставата - такива са били указанията.

При движението си мл. с-т Фенев намира една найлонова чанта с рекламен надпис на нея „Обществено хранене” - Благоевград. В нея имало два плика, завити с вестник „Пиринско дело”. Единият (адресираният до Скопие - Събранието на Македония) е бил разпечатан, а другият - не.

Мл. с-т Фенев показва на с-т Узунов това, което е намерил, след което предават чантата на командира на комендатурата. Той ме уведомява.

Чантата е намерена между съоръжението и границата, на около един километър от портала на съоръжението и на около километър и 800 метра от границата, на 2-3 метра встрани от шосето.

В пликовете имаше един лист голям формат (приложеното фотокопие) и 16 листа малък формат (преснети са най-характерните). Останалите са близки по форма и съдържание.

След съгласуване с териториалните органи се установи, че лицето, писало материалите, се води на оперативен отчет при тях. И най-вероятно да ги е предал на югославски граждани още в Благоевград, а те да са ги изхвърлили преди ГКПП, страхувайки се от проверка. Оригиналните материали предадох на териториалните органи, които ще ползват за легализиране на дейността на обекта.

По искане на началник политотдела (ВРИД КГО) съм му предал по един екземпляр от материалите със съдържание за Афганистан и за корейския самолет.

Предложих му двамата войници да бъдат наградени и той ще ги предложи на КГВ да ги награди със значка „Отличник на ГВ”, втора степен, и по пет дни домашен отпуск.

Горното за сведение.

Отпеч. в 4 екз.

ОР ОТ ИТДЕЛЕНИЕ 01

№1 - за отдела

СТ. Л-Т (Костадинов)

№2 - лит. дело

№3 - ОУ МВР - Благоевград - 03 отделение на ДС.

№4 - папка Делчево

Изп: Костадинов

Нап: Костадинов

Симитли

КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 82, 83, дата 17.07 20...

***

МВР

СТРОГО СЕКРЕТНО!

Районно управление

ДО НАЧАЛНИКА НА

Рег. № 10 50 ... № 1

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ МВР

11.03.1987 г.

ГР. САНДАНСКИ

2800 - САНДАНСКИ

РАПОРТ

ОТНОСНО: Проведена беседа с лицето ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ от гр. Сандански - обект на ДОН „Вълк”, след завръщането му от СССР, където същият беше на задгранична работа.

ДРУГАРЮ НАЧАЛНИК,

На 26.02.1987 г. предвид завръщането на обекта Иван Стойков Петров от задгранична работа в Крим, СССР1 със същия бе проведена беседа.

Без да скрива1 Петров сподели, че ние не сме разбрали как той е успял да замине в СССР на работа...

Освен това обектът Петров изрази желание и претенции, че тъй като той бил раждан в СФРЮ, доколкото знаел, му се полагало паспорт за многократно излизане в Югославия...

Накрая предупредих Петров, че независимо от това, че той въобще не заслужаваше да бъде пуснат където и да е, а трябваше да бъде в затвора, но е била проявена „човещина” към него, която той не заслужавал и това го правело да бъде в наш дълг.

Във връзка с това Петров каза, че той нямало да прави нищо, но не искал да се занимаваме с него и да му пращаме разни хора... Но за това кой какъв се чувства всеки имал право. Даже каза, че ако ни „пречел” тук, можело да му разрешим да си замине официално и напусне страната ни, може и сам, може и със семейството си.

Предупредих го, че за него са направени много компромиси, но повече няма да се правят. Разберем ли нещо, или се занимава с националистическа или друга вражеска дейност, ще бъде предаден на съда.

СПРАВКА ПО РАПОРТА:

Петров продължава да стои на враждебни националистически позиции, въпреки че не ги споделя открито. Доволен е от това, че е успял да замине безпрепятствено за СССР, и храни амбиции, че е надхитрил всички в това отношение. Не чувства особено

угризение на съвестта от извършеното от него досега, а напротив, има известни нотки на самочувствие и окуражаване.

СТ. РАЗУЗНАВАЧ: КАПИТАН И. БОЖИНОВ *Подпис (не се чете)*

Отп. два екз.

№1 - ДОН „Вълк”

№ 2 - Отд. 03 Бл-град.

Изп. Нап. Божинов

03.03.1987 г.

гр. Сандански¹⁵⁰

КРДОПБГДСРСБНА, фонд № III раз, АЕ 4033 (Бл), лист № 128, 129, дата 17.07.20...

ОТ ЗАЛОВЕНИТЕ СТИХОТВОРЕНИЯ¹⁵¹

НА МАКЕДОНИЈА

Го немам твојот лик најаве,
но често го сонувам јас,
кротко ставен на возглаве
во сонот чувам твојот глас.

Името твое го чух нај-напрет
от татко ми, кога малечок бех
и во првиот ми детски лет,
песна за тебе тогаж запех.

Минаја години, денови тешки,
во светот станаја многу грешки.
Се измени тој; пораснах јас,
но сеуште го носам твојот глас.

Неке те заборавам Родино моја,
те чувствувам во мене, секој час,
но за твојата иднина многу се боја,
како ќе биде с теп, утре по нас.

Во тебе сеуште крстот лежи,
сеуште си ти распарчена на три,
а тоа на мене мнгу ми тежи,
што на Европа, Голгота си ти.

Пирин, Вардар и долу Егеја,
што крв тука за вас се пролеја,
бих сакал во едно вас да слеја,
но затоа да мислам, дури не смеја.

¹⁵⁰ Нанесена с ръкопис бележка на края на документа: „нема промена в поведението му и има... (нечетливо)... план за работа. 10.03.87 г.”

¹⁵¹ При стихотворенията на македонски е запазен оригиналният правопис. При условията на комунистическа България македонски език е можело да се учи главно чрез нелегално слушане на Радио Скопие. Езикът в тези стихотворения е плод именно на подобно самообучение.

Споменот за тебе насекаде блика,
што крвта јадно во жилите тика,
на Гоце нај-добрата слика,
Македонија таа се вика.

ГОЦЕ

Име што стана знаме на сите,
на народот стимул моќен в бедите.
Име што стана легенда цела,
во една епоха, динамична, смела.

Роден во Кукуш, во бунтовен грат
во време бурно на мизерии, глат,
ти Гоце, крена уште толку млат
со Турчинот борба, жестока рат.

Нема Гоце град, колиба или село
што не си осветил во своето дело.
На простиот народ ти сборваше смело
со гордо и високо кренато чело.

Ти љулка плетеше горе во Пирин
и сите заедно од Места до Дрин
сакафте со гнеф што Македонија залеја
душман да фрлите долу во Егеја.

И бунтот почна со силен взриф,
светот занеме со стаен здиф.

Во историјата дојде Илинден славен,
ден, кој нема да биде заборавен.

Во Баница падна, Илинден не дочека,
судбината твоја не те почека.
По тебе дојдоа времиња тешки
што ги изменија животите човешки.

Подоцна Гоце во 12-та година,
туѓинци разпарчија твојта Родина.
Какоф греф, Македонио, имаш ти,
та на крст биде распната на три.

Земјо на колена, со длабоки рани,
Дали имаш некој кој да те брани.
Земјо на Гоце, со борби прославена
неке бидеш од нас ти заборавена.

Втори пат природата неке погоди,
таков јунак личен, повторно да роди,
по душа ни срце, Гоце, како тебе,
под морното, сино, македонско небе.

ПАРАПУНОВ

Македонец се роди, израстна в Пирин,
със поглед обрнат към Охрида син,
към мътния Вардар где гневно тече
и водите надолу в Егея влече.

Пирин, Бабуна, Пелистер и Шар
корона достойна за не един цар,
Вардар и Струма, Места и Дрин
и долу Егея, лазурен и син.

Това е Никола земята ти родна,
желаеше силно да я видиш свободна,
в епоха героична, епоха съдбовна,
гореше по нея ти с любов синовна.

В борбата героична ти стана орел,
крила разперил и към Вардар поел,
стъпил разгневен на Пирин и Шар,

на народа ти беше най-близък другар.

Македонио, земя на колена,
обилно с крвта ни ти напоена,
все още кръсът във тебе лежи,
все още в Европа Голгота си ти.

Спиш ли спокойно ти македонецо
смел?

Пирин над теб чело гордо е свел.
От историята наша беше призван,
за Македония скръбна стана курбан.

Вятъра тихо днес Пирин гали,
с илинденски бури крвта ни я пали.
Земята ни родна все още жали
и никога тебе неще те прежали.

СТАНКО ГЕОРГИЕВ ИЛИЕВ

Станко Илиев, роден на 26.08. 1938 г в с. Баня, Разложко, е лежал в затвора заради бягство в Югославия. Занимавал се е умерено с македонска дейност по време на комунизма, неорганизирано, участвал в писане на македонски лозунги, пеене на песни и подобно.

След падането на комунизма се включва в македонското движение. Понастоящем е член на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„До 1956 г. немаше нужда да се включваме и занимаваме с македонска дейност, защото свободно се изразявахме като македонци, пеехме македонски песни, учехме история...“

СПОМЕНИ

(Спомените са взети на 19.10.2013 в с. Баня)

Казвам се Станко Георгиев Илиев. Роден съм в село Баня, Разложко, през 1938 г., на 26-и август. Майка ми е от с. Баня, а баща ми е от Разлог, но осиновен тука. Тук завърших основно училище. Средно - в Банско, в Горския Техникум.

По това време, 1946 - 1956 г., всеки свободно се изявяваше като македонец, дори на документите в графа „народност“ пишеше македонец. От баща ми много съм слушал, много разказваше историята; слушал съм от майка ми, че баща ѝ Атанас Драговчев е бил един от основателите на ВМРО в Баня, онова ВМРО отпреди 1912 г. Неговият брат Симеон е бил четник в четата на Яворов и е участвал в сражението на Вапцаров и Яворов при Голак, той е останал да ги прикрива, докато се изтеглят.

До 1956 г. немаше нужда да се включваме и занимаваме с македонска дейност, защото свободно се изразявахме като македонци, пеехме македонски песни, учехме история... Брат ми е учил македонски език и история до 1948 г. Чел съм неговите учебници. Спомням си някои откъси. А след 1956 г. почнаха да налагат ограничения. До 1960 все още не беше толкова строго. В казармата насекуде казвах, че съм македонец, но немаше неприязън поради това. Бях радиотелеграфист. И моята позивна беше „мак“ - от македонец. Аз през 1959 г. се уволних от казармата и на отчетната книжка ми пише македонец. И на първите паспорти пишеше македонец.

След уволнението от казармата кандидатствах за следване в университета. Необходимо беше тогава да получа одобрение от партийната организация. Помолих баща ми за това и той опита. Но партийната организация не ме удостои с такова право, а без такова удостоверение не можеше. Казаха, че за мене място за следване няма. Като си дойдох тук, в Баня, нямаше работа. И така стигнах до идея: Край с България!

Още като ученици в Банско насекаде, където намирахме удобно място да пишем, пишехме позиви. Пишехме по стените „Македония на македонците“, „Македонци, горе главите“... Беше ни приятно после да ги видим замазани с вар. И по клозетите даже пишехме... Бехме конспиративни и не ни хванаха. Не съм се пазил какво говоря, но така ми се размина.

В организация не сме участвали. Бехме група съученици. Иван Харизанов, Иван Солаков, Иван Бергов. Солаков и Харизанов се включиха по-късно, когато ние бехме решили да бегаме.

С единия - Иван Бергов (почина преди година), който е три години по-възрастен, сме съседни. Четехме книги за македонската история, каквото ни попадне, разменяхме мисли и си говорехме, и полека-лека през летото на 1960 г. стигнахме до заключение, че трябва да изчезваме оттука. Разказахме на Солаков, че искаме да бегаме, и той реши да дойде с нас, като покани и Иван Харизанов.

Почнахме подготовка и да проучваме откъде може да се избега. Свързахме с Иван Горския, работеше в с. Брезница, до югославската граница. Криехме от него целта - казахме му, че искаме да ни осигури работа. Отидохме заедно. Той ни откара на обекта и ние използвахме възможността да разгледаме границата.

И така на 1 декември 1960 г. се озовахме в „братска Югославия“. Минахме без проблем, граничари не ни видяха, нито български, нито югославски - добре се бехме подготвили. Явихме се в Пехчево в милицията, оттам ни откараха в Берово. Посрещането ни от тамошните власти беше в началото доста радушно - имаше добро, специално отношение. Но когато отидохме в Скопие, попаднахме на некакви удбаши и те не се държаха с нас като хора. Дойдоха представители на съда при нас и ние подадохме молби пред югославските власти, че търсим политическо убежище. Даже човекът ни честити и секретарката също ни честити убежището, като че вече всичко е готово. Но след това, изглежда, молбите ни не са били одобрени от по-горните органи.

А аз бех попаднал на един следовател, много свестен, и много добри ни беха отношенията, доставяше ми много литература за четене. Помня една брошура от Лазар Колишевски „История и стварност“. Една негова реч, произнесена в Прилеп на годишнина на едно училище. Особено впечатление ми направи романът „Толе паша“ и даже след като падна комунизмът, специално съм ходил да я търся. И други книги имаше, редовно вестници ми даваше.

Изкарахме там два месеца и половина и една вечер дойде милицията и вика: „Събирайте багажа, заминавате“. С влака тръгнахме, а не знаем закъде. А те - в Ниш и оттам в Димитровград, където една седмица чакахме, докато уредат визите. И оттам в България. Направо от границата - в ДС, в едно отделение в София - седмо - за смъртници и политически.

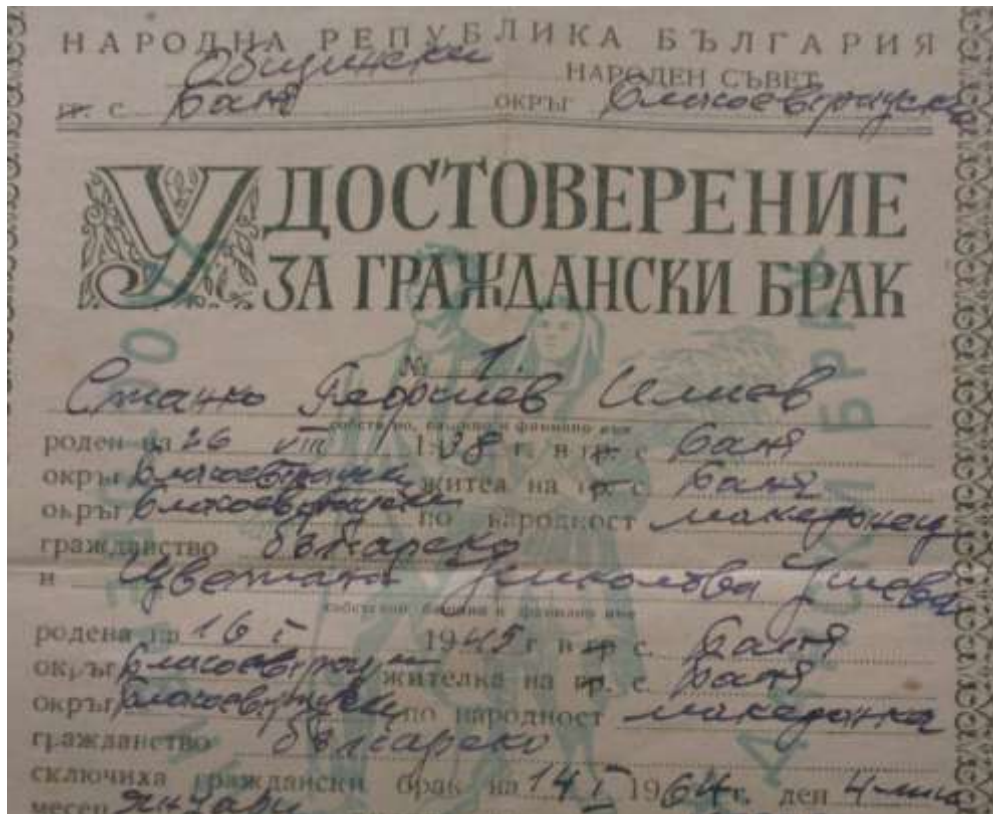
Нямаше насилие. Никъде не е упражнявано такова върху мене. Даже първите думи на тия, които ни посрещнаха на границата, беха: „Тука даже времето е по-хубаво, къде сте тръгнали вие?“. Защото над Югославия в момента беше облачно. Разпитите почнаха, редовно. Не се държаха грубо, физическо насилие нямаше, имаше

психически тормоз. И режимът - сутрин ставаш в 6.00 и до 22.00 немаш право да легаш. Нощно време не са ме викали на разпит. Върху други имаше насилие.

Осъдиха ме на две години. Излежах ги в Стара Загора. Там работех на обекта Калояновец, на каменоломната. Там се обособихме с другите македонци и бехме образували нещо като една група. Как да го кажа... ние, македонците, бехме настрана. Имаше отделно обособени земеделци, националисти и др., а ние, македонците, бехме отделно. Докато бехме там, по едно време даже бех нещо като лидер, все се допитвах до мене. Бехме доста македонци по едно време. От Гоце Делчев там беше Коце Месов, от Петрич - Илия Малечкия и Георги Ангелов (дватамата беха съпроцесници). Илия контактуваше с нас и след като излезнахме, идва тука и пеехме заедно македонски песни. Той беше вкаран в затвора преди казармата. Беха двамата затворени по македонския въпрос. Илия беше много ерудиран, много добре запознат с историята, разказваше... Той оказа много големо влияние върху Бергата. От Мусомища имаше един Ангел Керезиев, от Мулетарово - Иван Кукушлиев, още един от там - Славчо Карцелски. Имаше и един Крум от Огражден с едно младо момче, на което не му помна името. Ние бехме някъде към 30 човека общо. Обособени в македонска група, живеехме много сплотено, много добри отношения имахме помежду си и имахме много добри взаимоотношения с БЗНС николапетковисти - с Димитър Балабанов от Мичурин, Борис Заяко. Те имаха много положително отношение по македонския въпрос. Беха направили по онова време Старозагорския затвор младежки с цел превъзпитаване и имаше назначен възпитател. Та затова толкова младежи се бехме събрали. Имахме конфликти с националистите. Един от София ни викаше, че не сме македонци, стана скандал, прерасна в бой и Илия пострада, а после ние му върнахме на тоя. Това беше на обекта. Аз спрех Бергов тогава - беше хванал една вила...

Излезнах от затвора през 1963 г.

Когато сключвах през 1963 г. граждански брак, гражданското лице ми каза, че не може да ме пише македонец, понеже е забранено, но аз казах, че нема да се пиша друг, и накрая той се съгласи. И сега в удостоверението ми пише македонец! Внукът ми ме пита сега откъде съм македонец, та му викам - понеже дедо ми и баща ми са македонци, и децата ми също, та така и твоят баща е македонец, затова, викам, и ти си македонец.

Удостоверението за граждански брак

Помня преброяването през 1965 г., но тогава никой не е идвал при мене, никой не ме е питал какъв съм и не знам какъв са ме писали. Аз очаквах тогава, че ќе влезе в конфликт с преброителите, но не дойдоха. Но знам случаи с хора, които искаха да се пишат македонци на това преброяване. За един Пенчо - дълго време викаха, че единствен македонец е бил.

Първоначално до 1966 г. работих като общ работник.

Нищо по-специално друго не мога да се сетя в момента. Така изведнъж, без подготовка.

***

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Рег. № 772/София, 7.02.1994 год.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

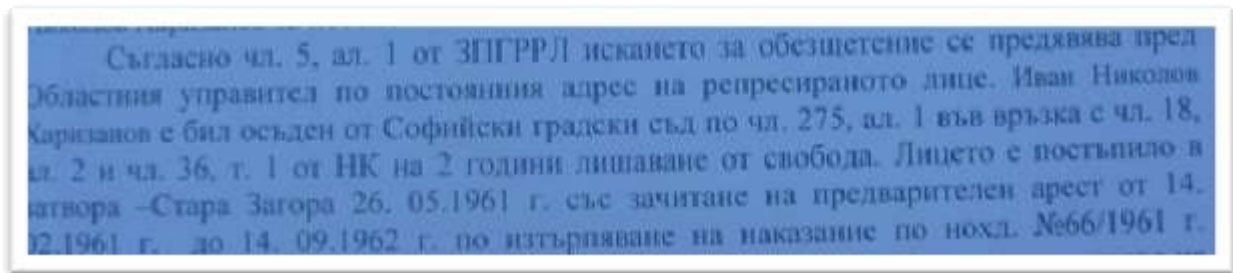
Настоящото се издава в уверение на това, че СТАНКО ГЕОРГИЕВ ИЛИЕВ, роден на 26.08.1938 г. в с. Баня, живущ _____, ул. _____, с присъда по НОХД № 65/61 г. на Софийски градски съд е бил осъден на 02 г. ____ м. лишаване от свобода по чл. 275 и 83, ал. 1 от НК.

Изтърпял е наказанието от 14.02.1961 до 28.06.1962. Освободен от затвора в гр. Стара Загора.

Да послужи съгласно чл. 7 от ЗПГРРЛ/Държавен вестник, бр. 50/91 г.

Печат: МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО/ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Началник отдел: *подпис (не се чете)*

Свидетелство за съдбата на Иван Николов Харизанов

АТАНАС РАДОЕВ МУТЛЕШОВ

Роден през 1948 г. в с. Хърсово, Санданско, в род на потомствени революционери, Атанас Мутлешов завършва рядкото за времето си висше образование, специалност „История“, и участва в няколко младежки македонски групи по време на комунизма. След 1989 г. се включва в македонското движение, става общински председател на ОМО „Илинден“-ПИРИН за Сандански.

„Аз слушах разказите на бабите и дедовците си и те ме запалиха за Македония. От тех научих, че съм македонец.“

„Тогавя това беше популярно да се създават младежки македонски групи, знаехме, че преди нас са разкривани такива групи. И малко романтично бехме настроени - една клетва бехме написали под влияние на четническите и се заклехме всичките.“

„В групата възникваха и спорове за бъдещето на обединена Македония. Стоян развиваше тезата за Македония в рамките на Югославската федерация, а останалите (в това число и аз) бяха за отделна и независима Македония, без Югославия, без България...“

„Помня, през 1965 г. на преброяването исках да ме пишат македонец, но кмета, който ни беше роднина, каза: „Нема да те пишем, защото ке си имаш неприятности!“ И въпреки моите настоявания ме беха писали българин.“

СПОМЕНИ¹⁵²

Казвам се Атанас Радоев Мутлешов, роден съм в Хърсово през 1948 г. Майка ми Елена и баща ми Радой са местни. Дедовците ми са били членове на ВМРО. Казват се Иван и Илия. Баба ми от бащина страна е била също прек участник в криенето на четите на ВМРО през турско. Тя се казваше Елена.

Веднъж сардисват турците селото, а при тех има оръжие. За да го скрият, закачват пушките по синджирите на оджако, а тя е била бременна и скрива револверите около кръста. Турците идват, виждат, че е задимено, защото димът не може да излиза, понеже пушките са наредени по синджира на оджако, и не влизат, а нея, понеже е била бременна, не я закачат, а само й пожелават да бъде момче. Друг път имали комити при тех, а турците сардисват селото. Един комита са го преоблекли като жена, с шамията му прикрили мустаците и брадата и му дали дете да носи. Детето не го познава - плаче. Турците само му казали, че е гладно, да го нахрани. Питали после комитата: „Ами ако те беха разкрили, какво ке правеше?“ „Ами хвърлям детето и почвам да пукам“ - отговорил. Имаше и много други истории от нея, ама съжалявам, че не съм ги записал. Тя даже по-активна е била от дедо ми.

Даваше ми съвети и уроци по конспирация. Ние като деца си играехме военизирани игри и дървените шмайзери и пистолети бяха при мене, а тя ми казваше, че само аз трябва да знам къде е скривалището, защото ако и друг научи, може да има предател

¹⁵² Спомените са взети на 1 февруари 2013 г. в Сандански и допълнени на 17 юли и 2 септември 2013 г.

сред тех и трябва веднага да сменя мястото. И когато след игра аз и някои от приятелите ми го прибирахме на някое място, след като си идеха, аз го премествах на друго място. И когато веднъж стана така, че се скарахме с някои от тях, те беха отишли да вземат и счупят оръжието, се оказа, че то не е там.

Откъм майчина линия дедо ми Илия Ризов е бил в селската милиция на ВМРО и е прек участник в тия събития. Участвал е и във войните и казваше, че след всека война си е носил пушка у дома, ама ги криеше и не успехме да ги намерим. Разказваше как са били мобилизирани от организацията да отиват да потушават Септемврийското въстание в Разлог 1923 г. Има от него останала снимка на първата година след убийството на Тодор Александров, на гроба му в Сугарево събрани хора над тех плакат: „Чрез Голгота към независима Македония“.

Баща ми и негови близки преди 9 септември 1944 г. беха попаднали под влияние на комуниста Веселин Бабалеев, който преди Девети е бил партизанин в Алиботушката чета. Баща ми им е носил храна, бил е ятак. Братовчед му е бил партизанин. Това го знам от една съседка - баба Янка. Разказвала ми е, че сутрин, като изкарат мулето от обора и видат, че е изпотено, се сещат, че баща ми е ходил пак до Али ботуш, взимал е техното муле, за да носи повече товар. Бабалеев по-късно загина на фронта, където е бил доброволец и помощник-командир на дружина. Останал да прикрива отстъплението на неговата дружина при Драва, когато атакували германците, той видел, че за него изход няма, и се самоубил. Та на тая основа по-късно фамилията Бабалееви господстваха в Сандански. Баща ми под негово влияние участва в събитията на 9 септември, в отряд „Яне Сандански“, и участва в установяването на т.нар. „народна власт“ по селата в Катунския край. Оттука прозвището му Радо партизанчето.

Татко става доброволец в Македонската бригада „Яне Сандански“ след Девети септември. Имам и документ за това. Той става кандидат-член на партията, а след две години, през 1946 г. - и член. Но по-късно не му признават заслугите. Единствената полза от това за мене беше, че по-късно, когато ме мъкнеха по ДС и милициите, ми се размина побоят, защото мнозина го познаваха.

Аз слушах разказите на бабите и дедовците си и те ме запалиха за Македония. От тех научих, че съм македонец. Особено ми повлия в тази насока по-късно един от Кючуковите, който най ми показа пътя. Даде ми книгата на Димитър Талев „Илинденци“ (съкратено издание на романа „Илинден“, предназначено за деца и юноши).

През 1963 г. бех ученик в петричката гимназия - тогава се почваше в гимназията от осми клас. Създадохме македонска група от 5-6 човека; двама бехме 8-и клас, а другите беха по-големи. Спомням си Славото, Живко, Атанас, Стоян от Петрич, а другите не си ги спомням. Славото беше от Ново Ходжово и оттогава досега не съм чул нищо повече за него. Останалите беха хърсовалии. Славото ни беше организатор - беше най-голем. Събрахме се първия път в квартирата на Атанас, тя беше близо до казармата, и решихме да направим групата. Тогава това беше популярно да се създават младежки македонски групи, знаехме, че преди нас са разкривани такива групи. И малко романтично бехме настроени - една клетва бехме написали под влияние на четническите и се заклехме всичките. Имам я записана и досега в една тетрадка. Групата ни нямаше име или устав. Дейността ни беше агитация сред хора, за които мислехме, че симпатизират. Точно тогава аз взех „Илинденската епопея“ на Ангел Динев - изданието от 1945 г. Първите й страници липсваха от много четене - нея давахме на всеки един, който чувствахме, че е наш симпатизант.

В групата възникваха и спорове за бъдещето на обединена Македония. Стоян развиваше тезата за Македония в рамките на Югославската федерация, а останалите (в това число и аз) бяха за отделна и независима Македония, без Югославия, без България...

Славото беше като ръководител, но той се премести в друго училище, а Живко и още един отидоха да учат в Перник и групата от само себе си се разпадна.

Беха научили за нас въпреки разпадането ни. Некой беше информирал баща ми за тая моя дейност и той помоли служителя в МВР - Петрич Манов (от Хърсово) да ми бъде настойник в училището. Но като изтеглиха Манов на работа в София, баща ми ми каза, ако се наложи нещо по спешност, да търся Смилков от МВР. Когато се наложи по спешност да ми се разпише бележникът и отидох при него, се оказа, че е майор от ДС, който беше по македонския въпрос. Той се опита да ме разпитва за различни съученици от гимназията. Аз ги познавах, но не знаех, че се занимават с македонския въпрос - тогава научих, че е имало и други като нас. Помня, че ми показа снимката на едно много хубаво момиче от Кулата, съученичка, по което много се заглеждахме, но не знаех, че се занимава с нашия въпрос.

Когато бех в десети клас, дойдоха веднъж в квартирата Янкулов и Смилков от ДС да ме разпитват. Те подходиха като към „наше момче“, а изглежда са знаели, че продължавам да се занимавам с македонския въпрос. А тогава аз бех включен в една друга македонска група.

По това време страшно впечатление ми направи югославският филм „Солунските атентатори“. Стоян го беше гледал някъде и ни предупреди да не го изпуснем. И като дойде в Петрич, веднага отидохме да го гледаме - беше първата половина на 60-те години. Той има силно влияние. Ако знаеш как запали младежите - косите да ти настръхнат! Такова влияние ми оказа, че немаш си на представа. Даже опитах да напиша едно стихотворение за Солунските атентатори. Като видях влиянието на филма, веднага го магнах. Ние успяхме да го гледаме, но за съжаление след това филмът много бързо изчезна.

Помня, през 1965 г. на преброяването исках да ме пишат македонец, но кметът, който ни беше роднина, каза: „Нема да те пишем, защото ке си имаш неприятности!“ И въпреки моите настоявания ме беха писали българин.

Като се разпусна ученическата група в гимназията, влезох в друга в селото ни. Организира ни Стоян Траянов. Той беше по-голям, дори женен (беше се оженил преди казармата). Той до такава степен ни организираше, че провеждахме физкултурни занятия и бойна подготовка по баирите, тичане, скачане... Събирахме оръжие и патрони. При него, в къщата им, в голямата и стара бъчва, която използвахме за скривалище, сглобявахме и разглобявахме неговия „Валтер“, даваше ни задачи да лъскаме патроните. Възлагаше ни постоянно някакви задачи. Беше много твърд, беше малко авторитарен, даже шамари раздаваше, поддържаше силна дисциплина. Правеше ни и проверки за самообладание - веднъж беше сложил в свещта барут, за да види дали ке се стреснем. В тая група бехме около 10 човека: Стоян, Живко, аз, Петър (сега е по Варна), Йордан (сега е в София), Атанас, Захари Поповчев (той пееше само песента „Самуиле, цар македонски...“ та затова прякорът му беше Самуил). Самуил и Атанас си бяха на село, докато другите учехме из разни места из България и затова беха като помощници, лева и десна ръка на Стоян - каквото кажеше, това правеха. Ние имахме връзка с групата на Илия Бабин в Кромидово. Връзката беше Захари Поповчев. Готвехме се за Македония, групата беше чисто македонска. Готвехме се малко детски да се борим за Македония.

Аз имах патрондаш, още от дедо ми останал. Всички ми завиждаха в групата. Баба ми ми показа една пушка и аз, Живко и Пешо организирахме акция и я вдигнахме от къщата на чичо ми и я откарахме у един от нас, имаше и патрони и патрондаши с нея. Стоян после даде заповед да се отнесе на баира и оттам в местността Траянова лозница - имот на Стоян; искаше Стоян да му е близко. Занесохме я аз и Живко, а от нас я взеха Атанас и Захари. И моят патрондаш отиде по баира. По-късно тая пушка я прибрали групата от Кромидово и даже един от тех се хвалеше, че са стреляли с нея.

Един мой познат - Йордан, имаше роднина милиционер, по-късно научил от него и ми каза, че сме били под наблюдение заради това, че сме пели македонски песни и че ни се били нагледали. „Размина ви се Белене“ - каза.

Стоян Траянов загина при мистериозни обстоятелства. Беше тракторист и тракторът го беше затиснал някъде към Любовище или Рожен, където е орал. Свидетели нямаше...

След казармата през 1968 г. отидох да уча в София българска филология в Софийския университет. Влезнах с конкурс, като темата беше за Никола Вапцаров. Изкарах петици и по история, и по литература. Като студенти често се събирахме по разни поводи и когато от другите, които не бяха от нашия край, разберяха, че съм от Пиринска Македония, винаги ставаше спор по македонския въпрос, всички скачаха срещу мен. Даже момичетата ме молеха да не започвам, за да не се развалят събиранията, а аз им казвах, че не аз започвам...

В началото на следването си останах без квартира, на улицата през зимата и за да се стопля, ходех в университетската библиотека, там четех и се топлех. Бях подготвил няколко заглавия със сигнатури по македонския въпрос. Бях прочел вече две и когато отидох за третата, библиотекарката ми каза, че такава книга не съществува. И понеже аз си бях записал заглавието и сигнатурата, ѝ ги показах. Тя се засмя и каза: „Имаше ги, ама сега ги няма“.

От този период имам и друг интересен спомен. Като студент веднъж бях на сватбата на един роднина, син на първи братовчед на баща ми, бивш партизанин и тогава бивш служител на ДС (към 1970 г. беше). Роднините ме помолиха да пея македонски песни и аз запях „Самуиле, цар македонски“. Братчедът на татко като се запени: „Как още можеш да се разхождаш по софийските улици, ти си за затвора, трябва там да те вкарат!“ Всички роднини бяха изненадани от реакцията му.

Имах двама състуденти, които бяха членове на вузовския (от ВУЗ - висше учебно заведение, бел. СС) комитет на Комсомола. Единият беше племенник на Григор Стоичков (който беше министър на транспорта по това време) - Георги Стоичков, за когото казваха, че местото в ДС си го чакало (и наистина там работеше после), и друг - Димитър Вълв. Бяхме приятели. Този комитет издаваше характеристики на завършващите студенти, а от тех зависеше бъдещата работа на човека. Та Георги Стоичков ми написал много лоша характеристика, че съм македонстващ и подобни. Димитър го питал: „Защо си писал толкова лоша характеристика на Атанас, нали ни е приятел?“ А Георги му отговорил: „В интерес на истината трябва всичко да се пише!“ Вълв тайно от него взел и ми променил характеристиката - по-късно ми каза това. Ако не беше направил това, никъде работа по специалността нямаше да мога да си намера.

Станах учител в Банско, в Горския техникум през 1972 г. Бях учител по литература, а после и по история. Като предавах, неизбежно съм се изпускал по нашия въпрос, та учениците са си казвали „тоя учител е наш човек“. Тогава с мене се свърза един ученик от с. Кремен, който учеше в Електротехникума. Беше организирал ученическа

група и търсеха литература. Дадох им книгата на Динев „Илинденска епопея и Крушевската република“. Изтекла е информация. Кметът на нашето селото и партиен секретар, приятел на баща ми, го предупреждава, че ДС се интересува от мене, и той дойде да ме предупреди в Банско. Аз веднага прибрах книгите и заедно с други материали ги дадох на една приятелка в Разлог на съхранение. Стана предателство при тях и мене ме привикаха, като предполагаха, че съм организатор. Викна ме за справка в милицията Тенекеджиев и там ме чакаха полковник от ДС от Благоевград и един майор от София. Разпитваха ме дали съм свързан с тия ученици. В началото почнаха с въпроса дали имам песента „Самуиле, цар македонски“, а аз я имах и на всичките си гости я пусках. Всичко знаеха. „Имам я“ - казах. И те - нищо. Обстановката на разпита беше такава, че имаше голямо напрежение, и сега не мога конкретни работи да си спомна от него. Видяха, че не съм организатор.

Учениците ги изключиха.

Аз след разпита от ДС некакви последици немах, но ме предупредиха да не се занимавам с македонския въпрос. Непосредствено след разпита директорът на училището Чобанов ме привика и ми каза, че щом ДС се интересува от мене, то аз немам място в това училище. Това ми го каза веднага след разпита. А когато отидох есента на работа, беха назначили друг човек на моето място, без да ме предупредат. Аз ходих до Благоевград, реагирах, имах срещи с Борис Аврамов от ОК на БКП, началника на Просветата и др. И накрая се постигна „компромисно“ решение - от техникум ме пратиха учител в основно училище. Тогава още немаше учители със завършено висше образование в основните училища, напротив, имаше много нередовни, със средно образование, но мене, с висше образование, ме пратиха там вместо в средно.

Още първата година в Мелник директорът на училището Васил Божилов ми сподели, че при него е идвала роднина на офицер от ДС в Сандански, която му е заявила, че е изпратена от него, за да я назначи на моето място, защото аз съм бил неблагонадежден. Почти по същото време колежката Манолева ми каза, че при тях, в Общинския комитет на БКП, е идвал служител на ДС, който се интересува за мене. Тя ми каза да внимавам, защото около мене има хора, които ме следят и донасят на службите. Но, както казват, „шило в торба не стои“ - и скоро започнаха неприятности.

Първо ме обвиниха, че съм бойкотирал празника 3 март заради това, че отсъствах по лични причини от тържеството, което аз бях подготвил. Партийният групов отговорник и профпредседателят ме заплашиха с наказания. Но както от един колега (който ми се пишеше приятел) разбрах, в партийната група често са ме предлагали за наказания, от които той ме е спасявал. На мене ми беше чудно как така, без да съм член на БКП, партийната група е разглеждала моето поведение и е решавала съдбата ми.

При едно друго тържество, посветено на годишнината от рождението на Н. Вапцаров, заедно с подготовката на рецитала трябваше да напиша и доклад. Когато докладът беше готов, секретарят на БКП го поиска. Аз предположих, че ще бъде цензуриран, и отказах да му го дам. Но чрез директора на училището докладът все пак беше взет. Един ден ме извикаха в партийния комитет и видях доклада си пред секретаря, целият нашарен с червено. Всичко, свързано с Македония, беше подчертано. Казаха ми да прочета доклада без това, което е подчертано с червено. Аз отказах. Изглежда от този момент съм настъпил големия дявол по опашката, защото започнаха черните серии в живота ми.

Търсеха начин да се отърват от мене. Смених шест училища в пет различни общини, като съм оставал още два пъти без работа.

Следващите години от живота ми бяха най-травматични и затова не ми се разказва. Не искам да си спомням за тях и да ровя, защото, както казва македонският поет Никола Вапцаров, „разровиш ли го, ще мирише и ще горчи като отрова“.

ОТ ТЕТРАДКАТА НА МЛАДИЯ АТАНАС МУТЛЕШОВ (ПАНАС)

Клетвата, над която са се клеели група (6) ученици от гимназията „П.К. Яворов“ в гр. Петрич при образуване на тайна младежка М.Р.О. на 31.I.1964 г.¹⁵³

„Аз, членът на т. мак. организация, се заклеввам да бъда верен до края на живота си на идеала на всеки македонец - извоюване свободата на МАКЕДОНИЯ. За измяна на делото да бъда наказан с оръжието, над което се заклеввам, от желязната ръка на македонския народ.“

СТИХОВЕ

ЗЕМЬО МАКЕДОНСКА

Земьо македонска, пеем всички ние,
земьо македонска, уважавам те.
Гордеем се и пеем песента ти,
но когато сме на веселба събрани.

А утре в нашто ежедневиe
забравяме за родна Македония,
забравяме за хиляди надежди
и се впрягаме във веригите си робски.

...

А за народност щом кат стане дума
и „българи“ в паспортите ни пишат,

тогава само ропот глух се чуе
и ни глас едничък за свобода.

Но толкоз да горя
търпете вие, лъжливи патриоти,
аз вече имам цел велика, славна,
която прави живота ми по-мъдър.

Знайте вий и този свят голям,
със своите закони и неправди,
че на избухналия в Македония пожар
като македонец живота си ще дам
и аз.

МАКЕДОНЦИ

Родината на Македонски и
Самуила,
земя македонска трябва
да се обедини
и няма нигде на света такава сила

¹⁵³ При разговор с него и Живко Йовчев на 29 октомври 2013 г. в Сандански двамата се уточниха, че става дума всъщност за 1963 г.

свободата ни отново да плени.

Като ураган народа ке се дигне
и със страшна сила он ке помете
врагове омразни и душмани жалки,
и вековните ръждясали вериги.

Още помним и ке помним ний,
Родино,
имена кат Делчев, Даме и Сандански.
Ех, кога ке дойдем пак при теб,
Пирин планино,
да се бием с ордите душмански.

МОЙТА ЗЕМЯ

„Над мойта земя напролет лъчите шуртят“ (Вапцаров)

Мойта земя е наистина чудна,
разцъфтяла винаги като пролетен цвят,
осеяна с мури, вековни и горди,
населена с хора с горещи сърца.

Легенди разказват за мойта земя,
окъпана в пот и кръв на герои,
осеяна с кости на страшни комити,
надъхана с песни за Гоце и Яне!

Във нея Пирин гранитна стърчи
и бавниот Вардар водите си носи,
а Банско и Солун легенди разказват
за смутното време на бурна епоха.

За тази земя пях и Вапцаров,
за нея с любов днес пея аз.
За Македония утре ще пеят милиони,
които идат, идат след нас!

Юли 1968 (Панас).

ОТГОВОР

Отново си прашам моето срце,
срце ли срце македонско,
докога ке пееш песни жаловни,
докога ке жалиш маки народни?

Дали ти кръвта тебе не стига,
тая кръв македонска, що доста се лела
во Пирин и Шар, во Солун и Крушево,
во целата наша майка робина?

Що не затупаш брзо, та буйно,
що не ми викнеш гласот за слобода,
песни за Гоце, Яне и Даме,
Гьорче и Пере, Орце и Попето?

А моето срце во мракот ми вели:
Сакам да пеям песни комитски,
силен да викнам гласот за слобода,
со кръв да осветам майка - робина.

Но я ми кажи, младо македонче,
со кого ази борба да водам?
Со кого ази байрак да носам?
- едно ми пиле пролет не прави!

16.12.1969 год.

НА ЯНЕ

Отминаха вълнения и битки
остана сам със своята мечта
и с омраза към враговете наши,
заграбили македонската земя.

Оттегли се, покой ти беше нужен,
но враговете ти, те нямаха покой,
защото знаеха, когато беше нужно,
ти тръгваше с четата си в бой.

Те знаеха, че докато е жив старика,
македонците си имат своя цар
и Пирин е крепостта велика,
на македонизма вечния олтар.

Убиха те подло из засада
и наскърбиха македонските сърца,
но че не успяха духът ти да убият
ще трябва да докажем ний сега.

ТРИДЕСЕТ СЕПАРАТИСТИ ПРЕД НДК

Вие не бяхте много, но не бяхте и
тридесет,
както ви представи българската преса,
но бяхте достатъчно, за да разбие
бронята на отрицанието и на
забравата.

Родоотстъпници жалки вас ви
наричаха,
а с вашата история се гордееха други,
но нима забравиха господата
шовинистите,

че Сандански се биеше и с
върховистите.
Вашето шествие премина през София
хулено, обругано, но и горещо
подкрепяно,
и вашите лозунги на всички доказаха,
че македонци все още има и Македония
е жива.

Не ви беше леко, та вие бяхте първите,
а първите винаги падат и първи,
но пътя, по който вие поехте,
поемат и други, и те не са малко.

(1990 г.)

МИСЛИ

Моят бог е Македония, а идолът, на който се кланям - Гоце Делчев.

*Най-лошото е да изгубиш националната си чест, а най-добрата награда - да
получиш признанието на народа.*

Моята любов е фанатична за Македония и вяра в...¹⁵⁴ за момичетата.

¹⁵⁴ Нечетливо

Военната книжка на бащата на Атанас Мутлешов

ЖИВКО МИХАЙЛОВ ЙОВЧЕВ

Живко Михайлов Йовчев е роден на 21 май 1947 г. в село Хърсово, Санданско. Още като малък влиза в македонска организация, като гимназист става организатор на група. Той е един от онези немного македонски активисти, на които им се е разминала директната репресия. По селата репресията е била по-трудна, понеже много от местните комунисти са били самите убедени македонци или пък от лоялност са прикривали съселаните си от властите и са ги предупреждавали при опасност.

След 1990 г. е член на ОМО „Илинден“-ПИРИН, докато поради инфаркт не се отдръпва от активна дейност.

„Че съм македонец, научих откъде - от дедо ми, от предците. Още от малки обичахме историята, много книги четехме, и то повече македонската история. Това беше нашето потекло и затова...“

„...щом баща ми и майка ми са македонци, то и аз съм македонец.“

„В тия юношески години какво можехме да направим?! Но си мечтаехме за освобождение на Македония.“

Казвам се Живко Михайлов Йовчев, роден на 21 май 1947 г. в село Хърсово. Преди мен две деца са умрели, затова вместо у дома нарочно са ме родили на друго место, оставили са ме на улица, за да може първият, който ме намери, да ми стане калитата (кум). Намира ме първа братовчедка на баща ми и тя ми става калимана. И са ме кръстили Живко - да оживея. Родителите ми са от Хърсово. Нашият род, Смилянският род, по името на прапрадедо Смилян, е дошъл от Кукуш, но не се знае кога. Към 1800 и некая година трябва да е било. Дедо ми Доне е роден през 1876 г., баща му е дедо Йовчо, а неговият баща е Смилян. Смилян е имал двама синове - Ризо и Йовчо.

(Мутлешов: Моят дедо Илия беше Илия Ризов Смилян, роднини се падаме.)

И по майчина линия се падаме роднини, неговата прабаба е сестра на прадедо ми. От малки сме заедно и се уважавахме, комшии бехме.

Доколкото знам, брат му на дедо Доне, дедо Смилян, е бил кмет в Хърсово през турско. Имал е няколко пъти спречкване с турците. Веднъж като ергенин се скарали с един турчин за водата на нивата и се сбили. Баба Филка, която била там, ударила турчина с мотиката по главата, но не го утепала. Дедо го затварят вместо нея - жените не са ги барали, затварят го в затвора в Мелник; обаче в Кромидово турците го познавали дедо ми и накарали пострадалия турчин да иде, дори и да им се извини. И той направил това. Това му е първото спречкване. После през 1905 г. става една афера. Защото те имат едно споразумение с тамошния каймаканин (мелнишкия) - пъдаринът да е християнин, но турците не го правят, не го изпълняват. По заповед на Сандански, както знам, и нашите, местната чета на ВМРО (не са били върховисти), решават и убиват пъдара. Един от поподонковите върши тая работа. Дедо ми не е

участвал, но са комшии с извършителя. Дедо ми е бил десетар. При обиска намират книжа при дедо ми и откарват него и други за Мелник, после в Солун. Изкарва три години в Еди куле до Хуриета през 1908 г., а е бил младоженец. Пускат ги при Хуриета. Баща ми Михаил Андонов Йовчев беше към анархокомунистите. И Веселин Бабалеев е бил анархокомунист, преди да мине към комунистите.

Аджиовите, майчиният род, са от Долно Спанчово. В техния род много отдавна са взели двама братя за еничари (даже стават големци) и затова другите се преселват в Хърсово. Майка знаеше много стари, автентични македонски песни. Щом се съберехме при нея, тя почваше да пее. От нея записваха песни и даже даваха по телевизията.

Че съм македонец, научих откъде - от дедо ми, от предците. Още от малки обичахме историята, много книги четехме, и то повече македонската история. Това беше нашето потекло и затова...

Некъде към 60-та година, бех седми клас, в Хърсово едно момче от наше село, поголемо от нас, ни организира. Стоян Траянов се казваше. Учил беше по Разложко. Не беше много мирен и го беха пратили в ТВУ, и завърши после с нас. Та той ни привлича. Там, по Разложко, е действала такава организация и той е бил с нея. Той ни събра: Пешо Черкезо, аз, Захари Поповчев (Самуил), Илия Велев Николов (Чимата) и - без ние да знаем - Атанас Ковачев (ние му викахме Турчина), Илия Ковачев (Джеси). По-късно влезнаха Данчо, Атанас Мутлешов, Кольо Шимгов и Стоян Касапов. Най-активни бехме аз и Атанас Мутлешов. Нашата цел беше да събираме оръжие. Имахме организация и требваше да имаме оръжие (сmee се). В тия юношески години какво можехме да направим?! Но си мечтаехме за освобождение на Македония. Имахме една пушка от нашия таван, друга взехме от чичото на Мутлешов, саби имаше, патрони много. Взехме пушката с Мутлешов и Пешо от тавана на новата къща и я откарахме на Трояновата лозница. Бехме я заредили и я носихме през Бели камен, после други от нашите я взеха. Едната беше евдзелика, другата - къса манлихера (знаехме, че е къса манлихера, от баба Ленка, бабата на Атанас Мутлешов).

(Мутлешов: Баба ми показва веднъж бомба като манерка с капачка и вътре фитил, недогорел, сигурно от ония, правените от ВМРО, делчевките, и ми каза да внимавам с нея.)

Баба му Ленка беше енциклопедия...

Всичко изчезна заедно със Стоян, защото той ги криеше, и като загина... Давахме клетва, скрити в една голяма бъчва, от ония, мелнишките. Вътре на свещ, с пистолета и камата на масичката, положихме клетвата.

Дедо ми разправяше как турците са обсаждали селото, а отвътре е била местната чета, и нито едните, нито другите са смеели да нападнат. Турците нощно време не са смеяли да одат. В Йочков андък са имали скривалище за оръжие на комитите.

Четехме много литература, имаше една „История на Македония“, циклостилна, от 1961/1962, голем формат (бех я взел от един събор с Македония), с много информация за ВМРО в нея; и една книга за Александър Македонски. Давахме книгите и на други да четат и затова много изчезнаха.

За първи път ходих 1961 г. на първия събор с Македония и понеже бехме малолетни, калеко ми, който беше книжар, ни скри с Тошко между книгите. Тогава взех тая книга - „История на Македония“. Само македонски песни вземахме - на Бадев, Сариевски, Васка Илиева.

(Мутлешов: На съборите ходехме още предишната вечер на Златарево, чакахме и мръзняхме по цела вечер, за да можем да минеме сутринта, оти хора много, и после гледаш да прекараш некая плоча, некая книга.)

Под ръководството на Стоян Траянов правехме учения по баирите, катерене с въжета, тичане, скачахме по трапове... Тренирахме хвърляне на нож... От детските ни игри преди това, които беха военизирани, на партизани си играехме от близкото минало, това дойде.

(Мутлешов: Още от малки имахме партизански отряд, той винаги беше командир, а аз политически комисар).

Бяхме слушали разказите за това, което са правили нашите предци - и ние това правехме. И от литературата се влияехме също. Давахме дежурства, лъскахме патрони. Стоян беше командиро, той беше организаторо. Правехме землянки.

(Мутлешов: В шести-седми клас бехме направили землянка в местността Долните андъци между Хърсово и Спанчово. Бехме я изкопали под една върба, входът добре скрит зад едни къпини, със стълба вътре. Един селянин отива да отреже върбата и така я открива. После в селото се говореше, че е на диверсанти и че некой от Спанчово или Хърсово ги подкрепя).

В осми клас се разпръснахме да учиме на различни места. Аз отидох в Петрич и следващата година, като дойде Атанас Мутлешов, бехме заедно на квартира. Още в осми клас имах там един приятел, Стоян, и още един Стоян - единият от Петрич, а другият беше от Гюргево или Чуричене, бехме много близки, спонтанно си говорехме по тази тема и разбрахме, че сме на едни мисли. След година-две (аз останах, повторих девети клас) започнах да уча с набора на Атанас и се запознах с други момчета от с. Михнево - Любчо, Кирчо и други. Ние вече бехме група - Стояновците, аз, Атанас (Тацето) Мутлешов бехме ядрото, и бехме поели задължение всеки да създаде своя десетка, като хората от десетката да не познават хора извън своя кръг. И аз създадох група от хората от Михнево. Имахме и псевдоними.

(Мутлешов: Моят беше Панас, даже и по-късно приятелите ми викаха така.)

Моя не го помна. Бех на квартира с Атанас Терзиев близо до казармата и там се събрахме и дадохме клетва - 1963 г.

(Уточняват с Мутлешов, че не е могло да бъде през 1964 г., понеже Живко през 1964 г. е напуснал Петрич.)

Занимавахме се с агитация, мислехме да правим позиви и да ги вкарваме в училище. Ние имахме шперцове и влизахме в него и денем, и нощем. Правехме бомбички и една вечер ходихме да хвърляме бомбички, да плашим дежурния в милицията. Мене там ме хванаха и ме вкараха в милицията. Изкараха ми бомбичка от джоба (другите ги бех хвърлил). Питат - това какво е, а аз си трая. Един милиционер вика - това са жабкички, нали не разбираше, а се мислеше компетентен, та така ми се размина.

(Мутлешов: Ние си бехме химици и вземахме бертолетова сол, калиев перманганат, затова влизахме в кабинета по химия. Правехме различни взривни смеси. Пишихме „Да живее Македония“ на учебната дъска.)

Когато си изкарах паспорта и кметът ме попита какъв да ме пише, аз отговорих, че щом баща ми и майка ми са македонци, то и аз съм македонец. Но те ме писаха какъвто си искаха.

Изключиха ме от Петрич и отидех да уча в Перник, в Минногеоложкия техникум, викаха му Бастилията. Там имаше един даскал по български, дето много ни мразеше

македонците. Там, в Перник, все пеехме македонски песни ние, земляците, а другите ни слушаха, но не са ни правили проблеми. Ние си се събирахме нашата организация, като си идвах в селото, и си пеехме македонски песни.

(Мутлешов: Особено „Земьо македонска“, тя ти беше любима.)

На един празник в Хърсово, на Св. Константин и Елена, накарахме циганите да засвирят „Земьо македонска“ и се хванахме всичките на хорото. Щом бехме в селото, се знаеше - нашата група пееше македонски песни, ние бехме по-буйни. Не сме имали проблеми с песните.

(Мутлешов вметва, че по-късно разбира, че са били под наблюдение заради песните.)

Плочите, които успяхме да докараме от Македония, ги пускахме силно, и то близо до къщата на кмета, а той си траеше. Сино му беше с нас, как нема да си трае. Много ни защитаваше...

(Мутлешов: Тоя същият предупреди баща ми за Банско. Помня, като студент бех в Свищов на симпозиум и понеже колегите искаха да им пея македонски песни, ако пред всеки имаше вино - пред мене имаше две чаши, ако по чаша ракия пред другите - пред мен две. И аз като запех, всички от ресторанта дойдоха при нас, там било пълно македонци.)

Работех в геофизична група през 1971 г., когато разбрах, че Стоян е загинал. Прибирам се от работа и виждам ковчега, и ми казаха. Отишъл да коси трева по с. Любовище с трактора. Тракторът се обръща и му затиска главата с шкафчето с инструментите, и така там загива. Беше много самонадеян, не се плашеше от нищо, умееше да се бие, учеше ни как да блокираме нож, как да прилагаме хватки.

Наши близки, по-големи от нас, ни караха да се откажем от тия работи, но ние не се отказвахме.

След 1970 г. се разпръснахме по различни места и така групата ни се разпадна.

(29 октомври 2013 г., Сандански, присъства Атанас Мутлешов)

ГЕОРГИ МАРКОВ МАРКОВ

Георги Марков Марков е роден с. Коларово, Петричко, на 5.03.1940 г. Бил е организатор на македонска ученическа група в Петрич, за което е арестуван, бит и изключен от училището. Член е на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„И ме биха и разпитваха всека вечер. А ние просто се чувствахме македонци, горехме от идеята, а не бехме агитирани от некого, та да има кого да предадем. Ние си бехме и инициаторите, и изпълнителите. Така контактувахме с шифри, пеехме песни, говорехме, правехме позиви, просто мечтаехме...“

„Аз казах, че съм македонец и че категорично не съм българин... Никога българин не съм се писал.“

„Аз искам да питам (гласът му трепери), ама не знам кого, кой може да ми каже аз какъв съм - когато майка ми и баща ми са македонци, аз какъв да съм. Аз съм такъв какъвто се чувствам. Ние сме си македонци. Защото светът може да се запали от Македония, не защото ние се борим за нея, а защото трите съседни държави се борят за нея.“

Георги Марков: Никога българин не съм се писал!

МАЙКА МИ И БАЩА МИ СА МАКЕДОНЦИ, АЗ КАКЪВ ДА СЪМ?

(„Народна воля“, бр. 6, юни 2013 г.)

(Спомените са взети на 12.11.2010 г. Коларово, Петричко)

Казвам се Георги Марков Марков, роден съм в с. Коларово, Петричко, на 5.03.1940 г., а моите родители са: майка ми - от Шугово, а баща ми от с. Родорово, Егейска Македония.

Майка ми и баща ми са разказвали как от малки са страдали и са гонени, как гърците са ги питали сърби ли са, или българи, или гърци, а отговор македонец не допусkali, не приемали. И според както са кажели са ги изпращали в съответната страна. Но парите за имотите им са били изядени от България и старите хора псуваха: „Мама му деба, що се писааме българи, та нищо не получихме“. Първо са били прогонени и населени далече – по Елхово, но после заедно с много други се връщат до границата и се населват тук, да са по-близко, с надежда да могат да се върнат по родните места.

В училище бех награден с македонска книга мисля, че се казваше „Мисе“.

Помня едно преброяване в гимназията; имаше един Макенджиев от с. Марикостеново и той ни каза: който е македонец, да вдигне ръката, и аз бех от първите, а и много други вдигнаха ръка и това бе една от причините да ме изключат от гимназията. А иначе бех комсомолски секретар.

Като ученик в гимназията в Петрич бех организатор на една група, приятели съученици, които пеехме македонски песни, говорехме си за Македония, пишехме нощно време в моята квартира лозунги като „Смърт на българските комунисти“ (аз ги пишех защото пишех добре) и разхвърляхме нощем по Петрич позиви. Позивите имаха такова съдържание: „Вън българите от Македония“, „Вън окупаторите от Македония“ и други няколко с подобно съдържание. Аз даже измислих азбука – шифър, и така пишехме писма от Петрич до Коларово. Като за всека буква измислих

да се разбира друга. Такова писмо беше хванато по-късно от полицията. В групата участваха хора от Коларово и Петрич. Един от тях беше Симеон Петров Великов, друг - Лиляна Георгиева Лъонова, също така и Димитър Атанасов Димитриев (мой братовчед), имаше още много хора, чиито имена не мога вече да си спомня, а повечето вече починаха (само Лиляна е жива от тези, които казах). Не съм агитиран или организиран от никого, чел съм история, книги, слушал съм разказите на моите родители и това ме е мотивирало. Аз бях организатор на тая група. Заради пееенето на македонски песни ни гонеха тия, дето ги наричахме „тайни агенти“.

Хванаха ни по разхвърляните позиви. Направиха обиск в моята квартира и намериха много позиви под възглавницата. И така един ден двама цивилни агенти ме причакаха при квартирата и ми казаха тръгвай с нас. Питам защо, а те - без обяснения, не питай. Тогавя такава беше времето, че не смееш да попиташ нито кои сте вие, нито с какво право ми заповядвате, нито покажете ми заповед. И така тръгнахме - единият пред мен, другият отзад, но за да не разбере, къде ме водят извъртеха по друг път, отдолу заобиколихме и ме отведоха в милицията.

Затвориха ме в зимника на милицията, до реката. Там беше и Симеон Василински, който плачеше и викаше нощно време и така разбрах, че е там, а имаше и други, които вече не си спомням. Три дни ни държахя така, зимно време. И викнаха ме на разпит (плаче) и ми показват шифъра. И удряха по два шамара, ама такива, че, срам ме е да кажа, но от единия се напиках, толкова силни бяха, а пък аз бях още дете. В два часа през нощта разпитвахя, вдигаха ни от сън, а спехме без завивки, измръзнали, зима беше и да е имало одеяло - едно е било, а може би и немаше, но помня, че беше много студено. И къотек при секое викане. Добре поне, че не ме биха по бърбреците, та да си изгубя здравето. И всеки път ме карат да прочета шифрованото писмо. А аз и да искам, не мога да го прочета без да имам пред себе си шифъра. И ме биха и разпитвахя всека вечер. А ние просто се чувствахме македонци, горехме от идеята, а не бехме агитирани от некого, та да има кого да предадем. Ние си бехме и инициаторите, и изпълнителите. Така контактувахме с шифри, пеехме песни, говорехме, правехме позиви, просто мечтаехме...

След третия ден ни пуснаха. Добре, че не беше отворено „Белене“ по това време та куртулисахме. След този случай и след като казах, че съм македонец, ме изключиха от гимназията. Изгубих така една година. След това ходих, плакал съм на вратата да ме приемат и некак си ме приеха.

Завърших през 1961 г. Бях в казармата две години. Бях плануван за танково поделение, за свързочник, но като ми видеха досието, ме првхвърлиха от свързочник на кашик. Но докато бях там, успех да стана младши сержант и писар, защото бях образovan, а повечето не бяха.

През 1963 г. на 14 януари започнах да работя като отчетник на бригада към Държавно земеделско стопанство в с. Коларово. Преди преброяването през 1965 г. ни събраха в предприятието и ни питаха кой какъв се чувства и над 80 % се казаха македонци. Аз казах, че съм македонец и че категорично не съм българин. Инженер Тома Стоименов питаше хората какви са. Помна как извика името на Стефан Кирилов Гошев и той се изправи.

- Стефане, ти?

– Македонец.

- Що бе, и ти ли!?

Той се изплаши и каза:

- А, нее, не, българин.

А баща му умре като македонец. Още му се смея за този случай. Но тогава не пострадах директно от това.

Аз по време на това преброяване бех принуден да се скрия, защото ме заплашиха, че ќе ме претепат, ако се пиша македонец. Менчо, директорът, ме заплаши, че ако се пиша македонец, да си направя добра сметка. Затова дома не съм спал тогава, а при една съседка. Така избегнах преброителите и не се писах българин. Никога българин не съм се писал. И до днеска имаме проблеми!

Аз искам да питам (гласът му трепери), ама не знам кого, кой може да ми каже аз какъв съм - когато майка ми и баща ми са македонци, аз какъв да съм. Аз съм такъв какъвто се чувствам. Ние сме си македонци. Защото светът може да се запали от Македония, не защото ние се борим за нея, а защото трите съседни държави се борят за нея.

Спомени за репресии в Пиринска Македония: Георги Марков, председател на секцията на ОМО ПИРИН в село Коларово, Петричко

(http://pirinskamakedonija.blogspot.com/2010_04_01_archive.html, користено на 01.10.2011)

Роден съм в село Коларово, община Петрич, Пиринския дял на Македония, на 5 март 1940. Основното си образование получих в родното прогимназиално училище "Васил Левски". Още от малък обикнах историята като учебен предмет и много ми беше интересно да изуча родния си край и историческото минало на Македония. Особено с голям интерес изучавах революционните борби на македонския народ и най-вече живота на неговите герои Гоце Делчев, Яне Сандански, Пере Тошев, Дамян Груев и останалите достойни борци, пролели кръвта си за Македония.

През есента на 1954 г. Записах гимназия в град Петрич. Като гимназист в IX клас с група приятели организахме македонско дружество и започнахме да разпространяваме саморъчно написани листовки, с които се надявахме да събудим духа на хората, да усетят дейността ни, че македонската идея не е угаснала. За писмено общуване между нас си бяхме изработили закодирани думи. Милицията дълго време е била по следите ни и въпреки голямата предпазливост ни разкриха и ни прибраха в килиите на Държавна сигурност. Там престоях 5-6 денонощия и обикновено ни караха на разпити около 2 часа през нощта. След големия тормоз в ДС последва изключване от гимназията за срок от 2 години без право да продължим в друг град образованието си. След като изтърпях много унижения и обиди, все пак продължих и завърших гимназия през 1960.

През 1965 г., когато отново ни заставиха да сменим народността си, вече като младеж, отново ми беше напомняно да внимавам, за да не ме сполетят пак неприятности.

С голяма радост посрещнахме промените от 1989 година. Новите демократи ни обещаваха големи права, но за нас, македонците, такива не настъпиха. Нас отново не ни признават, но въпреки всичко със задоволство се включвам в мероприятията, организирани от ОМО "Илинден" ПИРИН и ОМО ПИРИН. На всички симпатизанти и самоопределящи се за македонци пожелавам здраве и горе главата – нашето справедливо дело ще победи !

АТАНАС БОРИСОВ СЕЙМЕНОВ

Атанас Борисов Сейменов е роден на 30 септември 1946 г. в село Коларово, Петричка община. Той е пример за това, че насилието срещу македонското самосъзнание се е практикувало не само срещу изявените македонски дейци, но и срещу всеки, който има нещастieto да бъде заподозрян. Изразявало се е не само в убийства, затвори, мъчения и изселвания, но и в заплахи, по някой шамар, задържане в милицията и т.н. Беязаните за македонски настроения са били изпращани в Трудови войски заедно с останалите представители на малцинствата и политическите. Едно своевидно признание от страна на властите, че и македонците са малцинство и репресирани.

„Появиха се надписи с тебешир; аз помня единия: „Вън българските окупаторски войски от Македония”

Казвам се Атанас Борисов Сейменов, роден съм на 30.09.1946 г. в с. Коларово. Учих в Пловдив, в Техникум по ветеринарна медицина.

По време на една ваканция бях на стажуване в кравефермата в Коларово - беше 1962 г., пролетната ваканция. Появиха се надписи с тебешир; аз помня единия: „Вън българските окупаторски войски от Македония”. Задачата в кравефермата ми беше да записвам информации за кравите и по една случайност ми остана тебешир в джоба. Бях на рожден ден и на прибиране за вкъщи, малко преди дома, под едно дърво (валеше дъжд) ме чакаха един милиционер и един цивилен - милиционерът Тома Петров от Петрич, а цивилният - Тома Стоименов от Коларово. Пребъркаха ме, видеха тебешир и решиха, че аз съм писал позивите. Пуснаха ме до вкъщи да се преоблека и като казах на баща ми, той се запали, грабна балтията и каза: „Има си закон, не могат сега да те земат, утре ке идеш”. И така стана.

Сутринта дойдоха с един джип и ме откараха в полицията в Петрич. В полицията разпити, удариха ми няколко шамара: „Ти ли си писал?!”, „С тази група ли си бил?!”. А хората от тази група беха по-възрастни от мене. Кирил Илиев, Георги Марков и Лиляна Лънова - сестра на шефа на полицията Лънов в Петрич до демокрацията. Тия беха в тая организация, но не знам какво стана с тех. Аз отричах: „Не съм аз, и да ме утепате, тая е.” Накрая, след като не признах, на втория ден вечерта ме пуснаха.

После на база на тия съмнения ме изпратиха в трудовите войски. Повече не са ме барали.

(Спомените са взети на 4 ноември 2010 г. в с. Коларово)

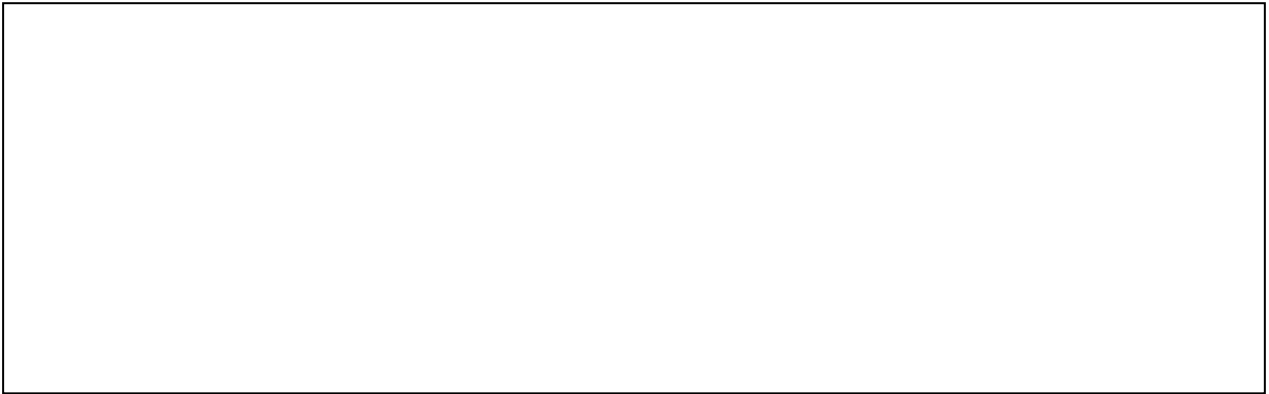

ГЕОРГИ ПЕТРОВ КОСТАДИНОВ

(ГЕОРГИ ЯНЧОВ - ГАРИБАЛДИ)

„Признава подсъдимия ГЕОРГИ ПЕТРОВ КОСТАДИНОВ... по народност македонец... по занятие ученик, ЗА ВИНОВЕН В ТОВА, че през 1960 година е образувал и ръководил група за борба за отцепване чрез бунт на Пиринския край от пределите на Народна република България, поради което... ГО ОСЪЖДА да изтърпи ТРИ години лишаване от свобода.“ (Из присъдата)

Георги Петров категорично отказа да даде спомени. Мотивира се със силния страх сред членовете на тяхната група от репресии, не толкова срещу тях самите, колкото срещу техните потомци. Поради негова изрична молба отпаднаха и кратките биографични данни, каквито давам към спомените на всеки в този сборник. Вместо това оставям символично бяло място.

ПРИСЪДА

№ _____

гр. Благоевград, 19.II.1962 год.

В ИМЕТО НА НАРОДА

Благоевградският окръжен съд на деветнадесети февруари хиляда деветстотин шестдесет и втора год. в открито съдебно заседание в следния състав:

Председател/народен съдия: Михаил Димитров;

Членове/съд. заседатели: Георги Лазаров, Иван Бърдаров;

при секретаря Иван Ангелов и присъствието на прокурора Василко Кютов разгледа доложеното от председателя Димитров наказателно дело №26 по описа на 1962 год.

ПРИСЪДИ:

Признава подсъдимия ГЕОРГИ ПЕТРОВ КОСТАДИНОВ, роден на 13.III.1945 година в с. Покровник, Благоевградски окръг, жител на гр. Благоевград, по народност македонец, български гражданин, неженен, грамотен, неосъждан, бивш член на Комсомола, по занятие ученик, ЗА ВИНОВЕН В ТОВА, че през 1960 година е образувал и ръководил група за борба за отцепване чрез бунт на Пиринския край от пределите на Народна република България, поради което и по силата на чл. 70, ал. 1

от НК, пр. 1-во, във връзка с чл. 35 и чл. 18, ал. II, и чл. 44, т. 2 от НК, ГО ОСЪЖДА да изтърпи ТРИ години лишаване от свобода.

Признава същия подсъдим при гореописаната му самоличност за виновен в това, че през месец декември 1961 година се е опитал да излезе през границата на страната без разрешение от надлежните органи на властта, но по независещи от него причини не е успял да осъществи опита си, ПОРАДИ КОЕТО и по силата на чл. 275, ал. II, във връзка с чл. 35 и чл. 18, ал. II, и чл. 44, т. 3 от НК, ГО ОСЪЖДА да изтърпи 1 (една) година и 6 (шест) месеца лишаване от свобода и да заплати глоба в размер на 100 лв.

По съвкупност на престъпни деяния, съгласно чл. 39 от НК съдът определи едно общо наказание на подсъдимия да изтърпи 3 (три) години лишаване от свобода.

Второ: АСЕН СТЕФАНОВ ХАДЖИЙСКИ, роден на 3.III.1944 година в с. Брезница, Благоевградски окръг, жител на Благоевград, македонец, български гражданин, неженен, грамотен, неосъждан, безпартиен, общ работник, ЗА ВИНОВЕН В ТОВА, че е членувал в група, която се е борила за откъсването на Пиринския край от пределите на НРБ, поради което и по силата на чл. 70, ал. II, във връзка с чл. 35 и чл. 13, ал. II, и чл. 44, т. 2 от НК, ГО ОСЪЖДА да изтърпи 2 (две) години лишаване от свобода.

Признава същия подсъдим при гореописаната му самоличност за ВИНОВЕН В ТОВА, че през месец декември 1961 година се е опитал да премине през границата на страната без разрешение на надлежните органи на властта, но по независещи от него причини не е успял да осъществи намерението си, поради което и по силата на чл. 275, ал. II, във връзка с чл. 35 и чл. 18, ал. II, и чл. 44, т. 3 от НК, ГО ОСЪЖДА да изтърпи 1 (една) година и 6 (шест) месеца лишаване от свобода, както и да заплати глоба в размер на 100 лева.

По съвкупност на престъпни деяния, съгласно чл. 39 от НК съдът определи едно общо наказание на подсъдимия да изтърпи 2 (две) години лишаване от свобода.

Съгласно чл. 43 от НК отлага изпълнението на наложеното наказание на ....¹⁵⁵ подсъдим АСЕН СТЕФАНОВ ХАДЖИЙСКИ за изпитателен срок от 5 години.

Зачита и на двамата подсъдими предварителния арест от задържането им под стража - 11.XII.1961 година, до днес.

Представеното доказателство, състоящо се от един пистолет „Наган” и два туристически ножа, конфискува.

За подсъдимия Георги Петров Костадинов оставя мярката за неотклонение „задържане под стража”, както е досега, а за подсъдимия Асен Стефанов Хаджийски изменява мярката за неотклонение от „задържане под стража” на „подписка”.

Подписали: председател М. Димитров; съд. заседатели: Г. Лазаров и Ив. Бърдаров.

Вярно с оригинала: Издава се на Георги Петров Костадинов от гр. Благоевград съгласно резолюцията на председателя на съда от 20 август 1963 година.

На Благоевградски окръжен съд (Ив. Андонов)

***

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Върховният съд на НРБ с Решение 395 от 10 април 1962 год., постановено по дело 256/62 год. на II мак. отделение, е оставил в сила настоящата присъда само по отношение на подсъдимия Георги Петров Костадинов.

Присъдата е влязла в законна сила на 10 април 1962 година съгласно горесцитираното решение на Върховния съд.

20 август 1963 год.,

Председател (М. Димитров)

гр. Благоевград

Адм. секретар (Ив. Андонов)

ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ

(21.07.1918 - 13.04.1986 г.).

Роден на 21 юли 1918 г. в Св. Врач (Сандански), Илия Тевилов е активен борец за македонската кауза. Осъден през 1949 г. на 2 години затвор за участие в македонска организация, той и след излизането си от затвора продължава своята дейност, за което е тормозен от органите на ДС. За създаването на македонска организация през 1969 г. е осъден на 4 години затвор, а наскоро след излизането му е изселен за две години в Шуменски окръг. Тормозът продължава до влизането му в старчески дом.

„През 1963 год. Тевилов организира контрареволуционна група на промакедонска основа, да се бори против народната власт за откъсване на Пиринския край от НРБ. През 1964 год. Тевилов е арестуван като организатор на младежка група от 12 души на промакедонска основа. ... През 1969 год. ... Тевилов отново е организатор на младежка националистическа група от 6 души с цел чрез въоръжена борба да откъсне Пиринския край от НРБ. ... За тези му деяния е осъден на четири години лишаване от свобода. В затвора Тевилов продължил престъпната си дейност. Изпращал писма до своите идейни връзки, в които ги съветва да не падат духом, че тяхната кауза е правилна и ще победи. Освободен от затвора през 1973 год., Тевилов продължава вражеската си дейност, поради което със заповед №542/2. VII. 1974 год. е установен принудително за срок постоянен на ново местожителство в с. Янково, Шуменски окръг. През 1974 год. за нелегална промакедонска националистическа дейност е осъден на две години лишаване от свобода. Освободен от затвора, наново е заселен в с. Янково. По време на изтърпяване на присъдата в Софийския затвор Тевилов е правил изказвания, че непосредствено след излизането им от затвора трябва да минат в нелегалност и да водят борба срещу народната власт.“ (Из „Предложение за откриване ДОР на лицето Илия Божиков Тевилов“, рег. № 12824, III отдел ДС).

„Идеите и проблемите му беха по македонския въпрос. Както на всички по-възрастни, идеята му беше, че Македония трябва да бъде обединена. И това му бе основна идея, и това им служеше като претекст, за да го съдят... не сметаше сърбите за по-добри от българите, дори предпочиташе България пред Югославия, нищо че в обвинението му пишат „проюгославски настроен“, нещо, което абсолютно не е вярно. Няма ги тия хора по селата, които бяха в основата на македонщината. Обезлюдяха селата. А младите се интересуват само как да изкарат пари.“

СПОМЕНИ НА БЛИЗЪК НА ТЕВИЛОВ

(Взети на 5 октомври 2013 г., гр. Сандански)

Тевилов е роден в Сандански, родителите му са от Серска околия, село Камила, и се преселват тук през 1916 г. През 1941-42 г. е мобилизиран на фронта и служил като

граничар. Тогава България окупира Скопие, Струмица... Германците затварят в училището в Струмица македонски партизани. Тевиров по това време е конен граничар и понеже той говореше говоримо немски, го извикват да пази училището с затворниците и когато той ги пита: „Какви сте вие?“, те му казват: „Македонци сме“. Вижда, че германците заминават с машините, и след 10-15 минути къса синджирите и катинарите и ги пуска. Свидетел за това е човек от Сандански, Илия Киров се казва, живееше на улица „Вардар“ №4 („Никос Белоянис“ по старите имена на улиците), синът му е жив и се казва Митко, и той знае. Братът на Тевиров е жив и също знае за това. Германците започват да го търсят усилено, ротният му (май Копринков се е казал) го спасява, като го укрива. След това с брат му са държали фурна в Серес до 1944 г. Съратникът му и приятел Христо почина във Варна. Беше участник в македонските чети, в Серската чета, комитска чета, той беше малко по-голям от Илия.

Тевиров преди и след затвора

През 1949 г. Тевиров заедно с Георги Груев са съдени за това, че уж са били направили опит „да влязат във връзка с американското посолство, за да оказват помощ на Гърция срещу гръцките партизани.“ Пълна глупост. Но така е документирана тази голяма измислица.

Пролетта на 1963 г. организираха „другарски съд“ в читалището на града (записите са в Благоевград) над Тевиров, един даскал, Перуков - учител в Цапарево и Кръстилци, и някои други хора беха обвинени. Мисля, че имаше един Наско, Георги Груев, който също е съден с Тевиров още през 1949 г., и много други хора, на които и имената им са забравил. Няколко месеца преди това беше задържан в ДС, не давах да имаме контакти и не давах информация. Предложиха на сина му да се откаже от баща си. По-късно Тевиров ми разказваше за тия месеци в ареста. При всеко задържане има бой. Но той беше силен и физически, и духовно, и затова в документите му пише, че е особено опасен и при конвоиране да се внимава.

Главен виновен на този „съд“ беше Тевиров. Обвинението беше за контрареволуционна дейност и промакедонски настроения. Аз не влезнах вътре, а го предавах по радиоточката и се слушаше по всички високоговорители в града; салонът беше пълен с партийни активисти. Това беше един цирк. Имаше дълги дебати от народни обвинители и обществено порицание; целта беше да се покаже, че хората, които бяха промакедонски настроени, нямат идеи, нямат мисъл - всичко, което може да си помисли човек негативно. Причината за задържането бе обвинение, че са образували група, която да върши контрареволуционна дейност, като разпространявали слухове сред населението, и че са зле настроени против „народната власт“. А групата се е събирала, обсъждали са въпроси може би как да

противодействат, коментирали са въпроса с Македония, дали са македонци, дали не са македонци, защото дълги години всички бяхме македонци тука, знаете, че имаше преподаватели по македонски език. И по този начин на езика на Държавна сигурност те са филтрирани като особено опасна група, която е привлякла много хора на брой, и понеже не могат да намерят доказателства за извършена дейност, ги обвиняват в говорене на нелицеприятни неща. За думи ги съдят. Раздута, уголемена, украсена от партийните активисти до една история на вражеска и готова да убива група, а те не са били ударили дори шамар на когото и да било. Тевиров беше задържан доста време преди съда. Тогава го уволниха от работа, наказан беше с обществено порицание и требваше да се разписва в милицията, да обещае, че нема да говори против властта, че ще си вземе сериозна бележка, и т.н.

Започнали да го следят. Слагат кодово название на досието му ДОР „Чакал“. Има досие от 12 папки. От 1964 г. са сложили подслушвателно устройство в къщата му по „М 15“. Това видех в досието. Наученото са ползвали като средство за натиск. Ние тогава още не знаехме, че има такива неща и че могат да те подслушват.

През 1970 г. пак го съдиха. Имаше македонска група, и то по-голяма, която е свързана с организация на повече хора - от Банско, Разлог, Крупник, Петрич и Благоевград (Георги Петров). Имаше и войници, но някои от участниците успяха да избягат в Македония. Той беше организаторът на цялата работа. Име не помня да са имали. Устав имаха, идеята беше да се разпространяват позиви, беха се насочили към интелигентни хора, които да пишат и разпространяват идеите. Целта им е била повече хора да разберат истинската същност на народната власт. Беше организация по македонска линия. Тя съществува близо две години, докато не внедряват агенти, както е видимо от досието му; впоследствие един от тях го пращаха в София; и при мене е идвал, сега е починал - Владо Терзиев от Склаве. За мене пушките две, които намериха, беха подхвърлени от ДС; подхвърлени, за да имат претекст да ги осъдят. Защото са водени разговори, че трябва да има и въоръжена съпротива, че историята доказва, че само с позиви нема да стане, че трябва да организират и бойни групи, че са говорили да убиват висши партийни ръководители (така пише в присъдата), но всичко е само думи. Затова и пушките са подхвърлени, за да се докаже, че не става въпрос само за думи. На следствието е имало насилие. Всичките са били пребивани и под натиск и тормоз над семействата са били принуждавани да подпишат показанията и заявления, че ще се откажат от всякаква дейност. На процеса бях. Протичаше по едни правила на кратки процеси. Прокурорът изчита колко сериозна е заплахата, че се рушат основите на държавата и че с вражески елементи трябва да се отнасят сериозно, поиска присъди от над 10 години строг тъмничен затвор. За щастие имаше софийски адвокат, който пледира успешно и намери пролуки в цялата работа, но и той самият е немал достъп до всички документи (така каза). Затова присъдите беха по 4 години в Старозагорския затвор, които беха излежани до последния ден. В затвора е бил подложен на постоянен тормоз, но винаги е вярвал, че нема да се задържат на власт комунистите, че ще си отидат. Докато беше жив, вярваше, че краят им идва. И може би това го крепеше.

Никога не е оставян на мира. Периодично е привикван. Не е имало година да не е бил привикван и прибиран в милицията. Те постоянно се стремеха да създават впечатление в хората, че имат голяма власт, която бди и знае всичко. Изселват ги целото семейство. Синът му ми разказваше, как през 3 часа през нощта дошли и казали: „Събирайте си багажа, имате право на по една чанта дрехи и тръгвайте“. Без никакво предупреждение, изненадват ги през нощта и с конвой ги изселиха в село Янково, Шуменско. Илия изкара една година там. Жена му беше вече починала,

децата беха настанени в София на квартира, синът му започна работа в строителството, живееха в една отчуждена къща.

Идеите и проблемите му беха по македонския въпрос. Както на всички по-възрастни, идеята му беше, че Македония трябва да бъде обединена. И това му бе основна идея, и това им служеше като претекст, за да го съдят, и го принуждаваха да казва, че тя трябва да бъде присъединена към България, за да му смекчават присъдите. Той я виждаше като напълно независима Македония, не към Югославия; не сметаше сърбите за по-добри от българите, дори предпочиташе България пред Югославия, нищо че в обвинението му пишат „проюгославски настроен“, нещо, което абсолютно не е вярно.

Няма ги тия хора по селата, които бяха в основата на македонщината. Обезлюдяха селата. А младите се интересуват само как да изкарат пари. И в това не можем да ги упрекваме, защото държавата ни е бедна икономически.

И мен са ме тормозили, проверявали са ме периодично къде живея. Даваха лоши характеристики и с тех не можеш да кандидатстваш никъде. Проблеми много съм имал, но не искам да говоря за тех.

Младия Тевитов пред паметника Македония в Свети врач

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ
ЗАКЛЮЧИТЕЛНО ПОСТАНОВЛЕНИЕ

По следствено дело № 327/1974 година по описа на Държавна сигурност,
гр. Благоевград, 16.XII.1974 година

Подписаният полковник ПЕТЪР АТАНАСОВ КУЗМЕВ, следовател при отдел следствен на ДС, след като проучих и анализирах материалите по приключилото следствено дело № 327/1974 година по описа на ДС,

УСТАНОВИХ

... Обвиненият ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ е роден на 21.VII.1918 год. в гр. Сандански, жител на същия град, българин, български гражданин, вдовец, осъждан, с основно образование, безпартиен, по професия хлебар.

През 1949 година за участие в нелегална промакедонска националистическа организация е осъден на 2 години лишаване от свобода. По-късно продължава да стои на националистически позиции и участва в други подобни нелегални групи, за което е профилактиран. През 1969 година създава контрареволуционна група на промакедонска основа с цел за борба против народната власт и откъсване на Благоевградски окръг от НРБ. За тази му дейност е осъден на 4 години лишаване от свобода. След освобождаването му от затвора започва работа в рудник „Славянка“, гр. Сандански, като общ работник. Отношението му към народната власт обаче остава враждебно, злослови по адрес на партийни и държавни ръководители, уговаря редица лица да избягат на Запад. Поради тези му прояви на основание, чл. 14 от Указа за народната милиция, със Заповед №542/2.VII.1974 година на началник Окръжно управление на МВР - Благоевград *** е установен принудително на местоживеене в село Янково, Шуменски окръг, където работи като строителен работник.

...Обвиняемите Тевилев и Василев се запознали в затвора през 1970 година и въпреки голямата разлика във възрастта им, поради еднородната им дейност и еднакви „идейни“ разбирания установили близки отношения. Връзките им продължили и след освобождаването им от затвора.

След предварителна уговорка обвиняемите се срещнали на гара Шумен. Оплаkali се взаимно от положението си, считайки, че при условията, в които са поставени, живот за тях в България няма. Тевилев предложил да избягат през границата за Югославия, да отидат в гр. Скопие и там да потърсят политическо убежище. ВАСИЛЕВ без колебание се съгласил с направеното му предложение, заедно обсъдили плана за бягството и решили да тръгнат за границата на 18.X.1974 година, след което се разделили.

На уговорената дата двамата обвиняеми пристъпили към осъществяване на замисленото от тях бягство... До град Разлог пътували с влака, а след това с автобус до гр. Симитли, където пристигнали към 9 часа на 19.X.1974 година. Незабавно се отправили пеша в западна посока и се движили без път, направо през баирите. Имали намерение да преминат границата в района на село Клисурса, но се заблудили, пътували през целия ден и вечерта останали да нощуват на открито. На следващия ден продължили пътя си по посока на границата, дълго се лутали в планината и осъмнали край село Брестово. Поради голямата умора и лошото време обвиняемите влезли в къщата на свидетеля *** да се стоплят и си починат. Към 11 часа на 21.X.1974 година ТЕВИЛОВ И ВАСИЛЕВ са задържани от граничен наряд в село Брестово, Благоевградски окръг, в къщата на свидетеля...

Причините, поради които обвиняемите са извършили горните престъпления, са: националистическите им убеждения, враждебното им отношение към народната власт и авантюристичните им наклонности¹⁵⁶...

¹⁵⁶ Дадени са под съд по чл. 272 от НК, във връзка с чл. 14 от Указа за Народната милиция и 279, ал. I, във връзка с чл. 18, ал. II и чл. 20, ал. II

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ II, съд. 530, т. 3, лист № 60-63, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

Из „Предложение за откриване ДОР на лицето Илия Божиков Тевилов“, рег. № 12824, III отдел ДС, утвърдено на 7 май 1976 г. от зам. началника на Окръжно управление на МВР - Шумен

ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ е роден на 21.VII.1918 г. в гр. Сандански, българин, български гражданин, вдовец, с основно образование, хлебар по професия, осъждан два пъти за контрареволуционна дейност, един път за кражба, а последния път за нелегална промакедонска националистическа дейност, безпартиен...

През 1949 год. Тевилов е осъден на две години строг тъмничен затвор и глоба от 10 000 лева за това, че е давал сведения на американското посолство, в което са издавали тайни за наличието на гръцкото партизанско движение в граничния район на наша територия и за оказваната им помощ от правителството...

През 1963 год. Тевилов организира контрареволуционна група на промакедонска основа, да се бори против народната власт за откъсване на Пиринския край от НРБ.

През 1964 год. Тевилов е арестуван като организатор на младежка група от 12 души на промакедонска основа. Целта на групата е била да въоръжи своя състав, да прекъсне телефонната връзка на гр. Сандански с вътрешността на страната и извършат терористични актове с нападение над МВР, след което взривяват най-големия мост, водещ за Гърция, и избягват в Гърция. От там щели да потърсят помощ и се завърнат в НРБ, като отпочнат партизанска война. С този акт са целели да предизвикат вниманието на ООН.

През 1969 год. Тевилов е изгонен от София и се установил на работа в с. Ласкарево, Благоевградско. Получили се данни за провеждане на остра вражеска дейност от същия, поради което е било заведено ГДОР „ЛЕШОЯДИ“. Тевилов отново е организатор на младежка националистическа група от 6 души с цел чрез въоръжена борба да откъсне Пиринския край от НРБ. Групата се е снабдила с оръжие. За тези му деяния е осъден на четири години лишаване от свобода. В затвора Тевилов продължил престъпната си дейност. Изпращал писма до своите идейни връзки, в които ги съветва да не падат духом, че тяхната кауза е правилна и ще победи. Освободен от затвора през 1973 год., Тевилов продължава вражеската си дейност, поради което със заповед №542/2.VII.1974 год. е установен принудително за срок постоянен на ново местожителство в с. Янково, Шуменски окръг.

През 1974 год. за нелегална промакедонска националистическа дейност е осъден на две години лишаване от свобода. Освободен от затвора, наново е заселен в с. Янково.

По време на изтърпяване на присъдата в Софийския затвор Тевилов е правил изказвания, че непосредствено след излизането им от затвора трябва да минат в нелегалност и да водят борба срещу народната власт. Обработвал затворниците за провеждане на остра вражеска дейност, за създаване на нелегални групи за борба срещу народната власт. Поставя цел - снабдяване с оръжие и боеприпаси, извършване на терор над висши партии и държавни ръководители, диверсионни действия и отвлечане на отговорни служители от ДС за отмъщение. При провеждане разговорите със затворниците Тевилов им определя линия на поведение в затвора и навън, за да не привличат вниманието им върху себе си. Той счита, че те трябва да са примерни във всяко едно отношение. В своята бъдеща работа Тевилов смята да

използва помаците за осъществяване на враждебните си планове. Предварително се уговаря за начина на връзката им след излизането от затвора.

***

Строго секретно!

Екз. № _____

Печат: УТВЪРЖДАВАМ /ЗАМ. Н-К ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ МВР/ ПОЛКОВНИК:
подпис (не се чете)

7.V.1976 год. - ШУМЕН

ПЛАН

ОТНОСНО: Провеждане агентурно-оперативни
и технически мероприятия по ДОР „ЧАКАЛ“

... По време на изтърпяване на присъдата му в Софийския затвор Тевилев се изказал, че има намерение да образува бойни групи, поставящи си за цел убийство на видни ръководители на партията и държавата, и висши служители на ДС, извършване на диверсионни актове, освобождаване на Пиринска Македония и присъединяването ѝ към Вардарска Македония, СФРЮ.

За изясняване получените данни за обекта и недопускане провеждане на вражеска дейност ще се проведат следните агентурно-оперативни и технически

МЕРОПРИЯТИЯ

№1...¹⁵⁷

5. Чрез Окръжно управление на МВР - Благоевград и София да се проверят възможностите на подходяща агентура с цел маршрутиране и разработка на обекта.

Срок 15.VI.1976 год.

Отг. Ив. Петров

6. На обекта „ЧАКАЛ“ да се провежда М „ВИХРЕН“ - входяща и изходяща кореспонденция, с цел установяване на връзките му и характера на същите.

Срок - постоянен

Отг. Ив. Петров

7. Съвместно с началник отделение IV ДС да се изучи обстановката по местоживееене за провеждане на М „РОДОПИ“ на обекта при необходимост.

Срок 20.VI.1976 год.

Отг. Ив. Петров

8. Съвместно с ОР Николов и Кръстев да се наблюдава поведението на обекта, дали ще влезе във връзка с принудително изселените *** и ***, които са заселени по същата линия на територията на окръга ни, с цел изясняване характера на връзките им.

Срок - 20.VI.1976 год.

Отг. Петров, Николов, Кръстев

¹⁵⁷ Пропуснатите № 1-4 съдържат указания за използване на агенти и намиране на такива с цел следенето на Тевилев по месторабота и местоживееене

10.¹⁵⁸ Чрез ръководителя на СОНС - с. Янково и районния инспектор се въведе контрол за движението на обекта, като се задължи да се разписва в съвета сутрин и вечер.

Срок 25.VI.1976 год.

Отг. Ив. Петров

ПРЕДЛАГА: ОР, подпис (ст. лейт. Иван Петров)

СЪГЛАСЕН: Н-К ОТДЕЛЕНИЕ ТЕРИТОРИАЛНО ДС ПОЛКОВНИК _____ V.1976 год. - ШУМЕН

Отпеч. в 2 екз.

№1 - ДОР „Чакал”

№2 - IV отдел, IV у-ние

Изпълн. Ив. Петров

Написала: Делева

7.V.1976 г., Шумен

***

ПРЕДЛАГАМ

Лицето ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ да бъде изселено завинаги в друг район на страната.

ПРЕДЛАГАТ

НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ НА МВР

ПОЛКОВНИК: подпис (не се чете), 2.06.1974 г.

ОКРЪЖЕН ПРОКУРОР: подпис (не се чете), 1974

***

Строго секретно!

ПЕЧАТ: УТВЪРЖДАВАМ: /НАЧАЛНИК ОТДЕЛ 02 СГУ/ Полковник: подпис (не се чете), София, 19.IV.1979 г.

ПЕЧАТ: МВР /СОФ. ГРАДСКО У-НИЕ/ рег. №9230, екз. №____ /16.03.1979/ 1080 - СОФИЯ

ПЕЧАТ: Отдел III ДС /Пререгистрирано под №12824/24.V.1979 г.

Регистрирал: подпис (не се чете)

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

ОТНОСНО: Прекатегоризиране на ДОР „Чакал”: в ДОН.

ДОР „ЧАКАЛ“ №12824 е открит на лицето ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ...

По време на изтърпяване на присъдата си в СЦЗ ТЕВИЛОВ е правил опити да обработва други затворници за провеждане на остра вражеска дейност срещу народната власт, за създаване на нелегални групи на промакедонска основа. Поставял си е за цел да се снабди с оръжие, да извършва терор над висши партийни и държавни ръководители и диверсионни актове.

¹⁵⁸ Грешка в оригинала, след № 8 би трябвало да дойде № 9, но той е пропуснат

Имайки предвид горното, същият бе взет на ДОР под псевдоним „ЧАКАЛ“. По време на водене на делото не се получиха потвърждаващи данни за извършване на вражеска дейност от ТЕВИЛОВ.

Предвид горното

ПРЕДЛАГАМ:

На лицето ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ да се открие ДОН чрез прекатегоризиране на ДОР „ЧАКАЛ“ под същия псевдоним, категория „Националисти - промакедонци“ по линия „Промакедонски национализъм“.

ПРЕДЛАГА: Иван Ангелов

СЪГЛАСЕН: НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ 01, подпис (не се чете)

Нап. в 1 екз. / Изп.: Ангелов/АС / София, 17.IV.79 г. / 513 - В

***

СТРОГО СЕКРЕТНО!

ДО НАЧАЛНИКА НА ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ МВР, ГР. БЛАГОЕВГРАД

ПЕЧАТ: МВР /СОФ. ГРАДСКО У-НИЕ/ рег. №7151, екз. №2 /15.05.84 год./, 1080 СОФИЯ

В отдел 06 ДС на СГУ - МВР се води ДОН „Чакал“ с обект Илия Божиков Тевилков... Делото се води по линия на „Промакедонски национализъм“. Обектът живееше на различни адреси в гр. София, въпреки че адресно е регистриран от 19.01.1983 г. за постоянно в гр. Сандански, ул. „Никос Белоянис“ №2.

Разполагаме с проверени данни, че в момента обектът е с влошено здравословно състояние и е заминал за гр. Сандански и настанен в старчески дом.

Моля нареждането Ви да се установи адресът, на който живее обектът, за което да бъдем уведомени писмено с цел препращане делото за по-нататъшното му оперативно обезпечаване от Районно у-ние на МВР - гр. Сандански.

ЗАМ. НАЧАЛНИК ОТДЕЛ 06 ДС

Майор: подпис (нечетлив)

Нап. в 2 екз./ №1 – адресатът / №2 – КД / Изп. и нап. Релинов

***

По вх. №1994/18.05.1984 год.

СТР. СЕКРЕТНО

ПЕЧАТ: МВР /РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ/ рег. №3222¹⁵⁹... №____ /22.VI.1984 г./, 2800 САНДАНСКИ

ПЕЧАТ СОФИЙСКО ГР. У-НИЕ/№9802, 25.06.1984 г.

ДО НАЧАЛНИК НА СОФИЙСКО ГР. У-НИЕ МВР - СОФИЯ

На №7151/15.05.1984 год.

Уведомяваме Ви, че лицето ИЛИЯ БОЖИКОВ ТЕВИЛОВ, род. 1916 год., от гр. Сандански, е настанен в старчески дом в гр. Разлог.

НАЧАЛНИК РАЙОННО У-НИЕ МВР: подпис (Ив. Спасов)

¹⁵⁹ Прочитът на номера е несигурен, може и да е 3227 или 3277

Отпечатано в 2 екз./ №1 – адресантът / №2 – КД / Изп. Рошков / Нап. Р.К.
/20.06.1984 г.

КРДОПБГДРСБНА
ВЪРНО С ОРИГИНАЛА
Фонд № .....
Описание .....
А.С. .....
Лист № .....
Екземпляр .....
Секретар .....
Дата .....
1007

СЕКРЕТНО!

М В Р
СОФ. ГРАДСКО У-НИЕ
Рег. № 4458 Екз. № 4
23.8
1007 СФИНЯ

НИВОТО НА КЛАСИФИКАЦИЯ СЕ ПРЕМА ЗА	
КРДОПБГДРСБНА	
Дата:	10.03. 2011 г.
Против осмислен в 17 ст. СЗР на КРДОПБГДРСБНА	
Длъжност: секретар на КРДОПБГДРСБНА	
Имя и фамилия: РУМЕН БОРИСОВ	
Подпис:	<i>РБ</i>

ДО
НАЧАЛНИКА НА
ОТДЕЛ 02 - ДС
СОФ. ГРАДСКО У-НИЕ МВР
Т У К

ДОКЛАДНА ЗАПИСКА

ОТНОСНО: Извършена профилактична беседа на лицето
Илия Божилов Тевилев.

ДРУГАРИЮ НАЧАЛНИК,

На 19.02.1981 год. проведох профилактична беседа
на лицето Илия Божилов Тевилев обект на ДОН "Чакал" жив.
на ул. "Жеко Димитров" бл. 7- 33 вх., А ет., 8 ап., 11.

Беседата бе проведена във връзка с предстоящия
XII конгрес на БКП. Съдия бе предупреден устно да не допус-
ка за я бъдеще прояви на промакедонска основа с които може да
нанесе вреда на Българо-югославските отношения.

Горното за сведение.

Изп. в 1 екз.

№ 1 - ДОН 13834

Изп. Ангелов

Нап. Печева 737 б

20.02.1981 год.

РАЗУЗНАВАЧ НА

ОТДЕЛ 02 ОТДЕЛЕНИЕ 01

Ст. лейтенант:

/Ил. Ангелов/

ВЕРНО С ОРИГИНАЛА
Фонд №
Опись №
Лист №
Эксперт
Секретар
Дата

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

ПРЕДУПРЕДИТЕЛЕН ПРОТОКОЛ

София, 30.1 1979 г.

Подписаният Иван Цветанов Ангелов ~~Иван Цветанов Ангелов~~

служител в МВР. Днес съставих настоящия протокол като предупредих лицето Иван Георгиев Метков живущ Св. Георги ул. Ил. Винайска №

Че ако и в бъдеще извърши престъпленията по чл. 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 316, 317, 318, 319, 320, 321, 322, 323, 324, 325, 326, 327, 328, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 335, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 343, 344, 345, 346, 347, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 354, 355, 356, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365, 366, 367, 368, 369, 370, 371, 372, 373, 374, 375, 376, 377, 378, 379, 380, 381, 382, 383, 384, 385, 386, 387, 388, 389, 390, 391, 392, 393, 394, 395, 396, 397, 398, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 406, 407, 408, 409, 410, 411, 412, 413, 414, 415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 422, 423, 424, 425, 426, 427, 428, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 445, 446, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 466, 467, 468, 469, 470, 471, 472, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 482, 483, 484, 485, 486, 487, 488, 489, 490, 491, 492, 493, 494, 495, 496, 497, 498, 499, 500
го рече както е казано в протокола

ПРЕДУПРЕДИЛ: [Signature]
ПРЕДУПРЕДИЛ: [Signature]

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО
ГЛАВНО УПРАВЛЕНИЕ НА МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

№ 46
04.02

ДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото се издава на *Симеон Стефанов Стоянов*
роден на *27.02.1973* в гр. *Санданово*
живува в гр./с./..... ул.№.....

в уверение на това, че същият с присъди:

1. по нощ №..... на..... съд по чл.111, 9а
04.02 е бил осъден на *02* г...... м. лишаване от свобода и е
изтърпял наказанието си от *02.06.1990* до *02.06.1991* Освободен от затво-
ра.....

2. по нощ № *257/89* на..... съд по чл.101, 32
04.02 е бил осъден на *02* г...... м. лишаване от свобода и е
изтърпял наказанието си от *20.06.89* до *20.06.91* Освободен от затво-
ра.....

3. по нощ № *395/84* на..... съд по чл.101, 32
04.02 е бил осъден *02* г...... м. лишаване от свобода и е
изтърпял наказанието си от *19.12.84* до *19.12.85* Освободен от затво-
ра.....

4. по нощ №..... на..... съд по чл.....
..... е бил осъден..... г. .... м. лишаване от свобода и е
изтърпял наказанието си от..... до..... Освободен от затво-
ра.....

4. по нощ №..... на..... съд по чл.....
..... е бил осъден..... г. .... м. лишаване от свобода и е
изтърпял наказанието си от..... до..... Освободен от затво-
ра.....

да послуша пред Общински народен съвет,

ЗАВ. СЕКТОР:
[Signature]
/Р. Стоянов/

ДИМИТЪР КРУМОВ ИВАНОВ

Димитър Крумов Иванов е роден на 14.VI.1941 г. в с. Брезница, Благоевградско, жител на с. Дивдядово, Шуменско. Следва и завършва химия в Софийския университет през 60-те години на ХХ в., когато става обект на преследване заради македонските си убеждения и активности. След падането на комунизма се включва активно в македонското правозащитно движение, първо в ОМО „Илинден“, а след това и в ОМО „Илинден“-ПИРИН, на която понастоящем е член на Централния ѝ съвет. Пише стихове, статии, известен с патриотичните си рецитали. Редовете по-долу са от саморъчно написаните му спомени.

„Димитър Крумов е с македонски националистически разбирания. През 1966 година филтриран от нас за такава дейност.“ (Из досието на Димитър Иванов)

„Обектът се води на отчет въз основа на данни, уличаващи го в провеждане на националистическа македонска дейност.“ (Из досието на Димитър Иванов)

„...да се провери дали обектът пише стихове с националистическо съдържание и какви, както и каква друга вражеска дейност провежда.“

„Крумов пише стихове с националистическо съдържание, в повечето случаи на македонски“ (Из донесение на агент „Иванов“)

СЪЮЗ НА РАТНИЦИТЕ ЗА ОБЕДИНЕНИЕ НА МАКЕДОНИЯ - 1963/64 г., София¹⁶⁰

През 1963 г. след земетресението в столицата на Македония студентите от Егейския дел на Македония организираха студентски бал в стол №12 на 4-ти км и събраха скромни средства като помощ за пострадалите. Предварително ние, пиринските студенти, искахме да събираме пари и да изпратиме в Скопие, но официални лица ни заявиха, че България е достатъчно богата, ще изпрати пари, цимент и желязо и не е необходимо да „просим“ от студентите. Тогава аз им казах: „Вие си изпратете официално от българското правителство, но ние искаме да изпратиме една скромна сума от името на студентите“. Заявиха ни, че няма да позволят.

Някъде около 10.12. същата година, отивайки на вечеря в студентски стол №12 на 4-ти км в София, във фойето виждам един студент - Димитър Благоев Захов от Горно Спанчово, продава покани за новогодишен бал. След размяна на няколко думи последният разбра, че огънят, който гори в неговите гърди, не е по-слаб в моите, и веднага ме включи в инициативния комитет. Така аз станах отговорник за СДУ¹⁶¹, тъй като бях студент към ХФ.¹⁶²

Още на първата среща, на която присъстваха Д. Захов, Стоян Пандалиев, Стоян Керемидчиев, Любчо Харизанов, Иван Кересански, Борис Иванов и др., Стоян Пандалиев, който веднага се открии като водеща фигура, ни обясни за целта на поредица студентски балове, първият от които беше новогодишният - да се опознаят

¹⁶⁰ Своеръчен ръкопис на Димитър Иванов, архив на СС.

¹⁶¹ Софийски държавен университет

¹⁶² ХФ - Химическия факултет

помежду си македонските студенти, а също така да разберем на кои можем да разчитаме, за да образуваме едно здраво ядро, с които пък да се работи в Пиринския дял на Македония и из цяла България.

Новогодишният бал се проведе в Македонския дом в София и на него присъстваха много студенти. Точно в 00.00 часа осветихме с прожектор голям портрет на Гоце Делчев, излезе Ст. Пандалиев и произнесе новогодично слово. Още тогава разбрахме, че има много от присъстващите, на които може да се разчита.

Втория т.нар. пролетен бал, който кръстихме „Над Пирин слънце грее“, го организирахме още по-добре - обхванахме всички институти и факултети в София. Отпечатахме официални покани с горния надпис и се раздаваха на студентите.

Изглежда, че вече сме били следени от ДС, защото сме имали направена снимка на наша сбирка в Парка на свободата (Борисовата градина), която ми я показаха по-късно, когато бях в затвора. За място на провеждане на втория бал пак бе определен Македонският дом и секретарят на МКПД¹⁶³ г-н Иванов ни извика на разговор в кабинета си. В наше присъствие той проведе разговор с Хр. Калайджиев - македонец в ЦК на БКП. След разговора Иванов заяви, че балът не може да се проведе в Македонския дом, защото „съзирал нещо друго“. Ние заявихме, че поканите вече са раздадени и студентите ще дойдат в Македонския дом, и като разберат, че ни отказват, може да се получи нещо непредвидено. „А, значи вие заплашвате с демонстрация?!“ - каза Иванов. „Не ние заплашваме, а Вие ще я направите с Вашия отказ“ - отговорихме ние.

Като разбрахме, че са категорични, отидохме за съдействие в ЦК на Комсомола. Те ни приеха много радушно, дори ни похвалиха за инициативата и казаха, че имало предложение студентските бригади да бъдат на земячески начала. Самите те ни предложиха да проверим студентските столове и ако има проблем, ще ни съдействат. Не се наложи тяхната помощ, защото аз уредих стол №12 на 4-ти км.

В добре украсен салон с голямо желание взе участие един певец от Петрич - тогава студент, който, след като го арестували по-късно, казал: „Платиха ми и затова свирих и пях“. С още по-голямо желание се включи моят приятел и колега от Химическия факултет на Софийския държавен университет - всеизвестният сега Емил Ристосков от Сандански. Макар и млад певец, тогава все още имитиращ Никола Бадев, той грабна публиката и почти всички пееха с него. Това бяха наши, македонски песни, с които още от малки бяхме закърмени с любов към Македония, без да познаваме с подробности самата история.

Някой рецитира стихове от Венко Марковски, а аз „Доклад“ от Н. Вапцаров. Чувствайки силата на колегите си, аз много емоционално пресъздадох онова, което Вапцаров в стихотворна форма описва - своите мисли и чувства от доклада си, изнесен при учредяването на МЛК в София през 1938 год. Това взриви обстановката, няколко души ме хванаха на ръце, хвърляха ме нагоре и всички скандираха: „Македония... Македония!!!“

Стоян Пандалиев бе арестуван на 6 април 1964 г., а мен и Димитър Захов - на 16 април 1964 г.

След арестуването ми в Централен затвор - София следователят полк. Павлов ме попита: „Уместно ли беше да рецитираш това стихотворение?“ „Нима Вапцаров е в немилост?“ - отговорих аз. „Да, но той в него третира въпроса за Македония“ - добави полковникът. „Благодаря Ви (стиснах му ръката). Вие сте прозрели истината в това

¹⁶³ Македонското културно-просветно дружество

стихотворение.“ Аз още като ученик почти всичките му стихове научих наизуст и спорех с моите учители, че Вапцаров не пее за България, а за Македония, която смята за своя татковина. В противен случай той би написал „Аз пак те обичам, родино на Ботев и Левски“, а не на „Гоце и Даме“. Не без заплахи премина разпитът. Размахваше юмруци пред лицето ми, но не ме удари. От нашата група никой не беше бит, за разлика от другите (в килия №32, в която бях затворен, докараха и един печатарски работник и други, които искали да правят преврат), които сменяхме в килиите и които идваха със синини и окървавени тела (Едуард Генев от Младежка организация за национална свобода).

На втория ден ми дадоха нещо като заповед за задържането ми, където пишеше: „След разпита установих, че същият е член на тайна македонска националистическа организация“. Сега вече следователите бяха двама и аз им казах, че това не е вярно, че крадецът вика дръжте крадеца. Не ние, а вие присвоявате чужди авторитети, култура и история. Следователите се ядосаха много и преди да ме изведе милиционерът, полк. Павлов ми каза: „Колкото повече те разпитвам, толкова повече се убеждавам, че ти си едно нечестно момче, един закоравял престъпник. Торбичката - и в затвора. Аз ще те дам на прокурора...“

Накараха ме да си изложа писмено мислите за Македония и опиша моята дейност. Аз описах самия пролетен бал. Когато прочете всичко това, следователят побесня отново и изрева: „Писал си всичко друго, но не и това, което трябва... Ще стоиш долу в килията, докато поумнеееш, и тогава ще те извикам на разпит.“

Това бяха само думи за сплашване и само след два дни ме извикаха, и пак същото. Аз му цитирах и Ленин за националния въпрос. „Вие за обединение или за разединение работите“ - ме атакува полк. Павлов. Аз му цитирах Ленин: „Преди да се обединим, трябва всецяло да се разединим“.

Понеже следователят повече не желаше да разговаря с мен, няколко пъти проверява дали има ток, като завърта ключа на ел. лампа - той натискал бутона на звънеца, за да дойде милиционерът да ме изведе, но аз тогава помислих, че проверява дали има ток, за да ме сложат на електрическия стол, за да кажа това, което желаше толкова много.

И така килията и кабинетът на полковника станаха ежедневие. След като разбра, че разпитите са безплодни за него самия, той съчинил от мое име и ме принуди да го подпиша. „Ти си най-малкият и най-глупавият... Всички други си признаха, а ти отричаш. Тука няма място за патриотизъм. Не се прави на войвода“ - вече кротко ми каза. „Те ако има какво да признават, нека си признават. Аз каквото съм мислил и вършил, казах всичко“ - отговорих, но той, вече доволен, че ме изнуди да подпиша, говореше с мек тон.

Така на 40-ия ден ми направиха очна ставка с Димитър Захов и Владимир Каревски в присъствието на сестра ми и вуйчото на Захов. Полковникът каза на сестра ми: „Ще кажеш на баща ви, че неговият син е направил престъпление за 10 години затвор. Но ние ги пускаме на свобода. Ще продължат следването си. Нека да знаят, че партията и правителството им прощават... Вие, че сте македонци, македонци сте, но се мислите за повече, отколкото трябва... Пък, ако толкова много държите да сте македонци, отидете да живеете в РМакедония.“ Тогава, без много да мисля, отговорих: „Да, разбира се, че ще отидем, но заедно с братята и сестрите си и заедно с земята си, която ни е родила и откърмила.“ Но моите думи се направиха, че не ги интересуват.

На следващия ден - вече свободен, пристига баща ми да ме търси, защото през тези 40 дни не са знаели нищо за мен - жив ли съм, умрял ли съм. Майка ми по цял

ден плачела. Питали в милицията и военните да не съм мобилизиран, но никаква вест. Аз излъгах баща ми, че съм бил запас, но като го изпратих на влака, му казах самата истина и той ми каза: „Гледай си работата, за която си дошъл в София.“

В затвора останаха Стоян Пандалиев, Стоян Керемедчиев и Любчо (Дженерала), понеже у тях бе намерен проектоустав и програма на СРОМ. Стоян Пандалиев като истински македонец и потомък на Гоце Делчев, прегърнал неговите идеи с Христово човеколюбие, поемаше цялата вина върху себе си, за да запази нас, останалите, да продължим борбата. Може би тактическа грешка на ДС, че ни пуснаха преди процеса, защото ние се събрахме и за да смекчим положението на Пандалиев, разпределихме част от деянията му върху нас. Така например аз поех отговорността да твърдя, че предложението за петорките е мое, като останалите не се познават.

Повечето не бяхме запознати с устава и не бяхме дали клетва, това главно ни спаси от осъждане. Имахме няколко сбирки в квартирата на Стоян Пандалиев и една в Борисовата градина, където сме били заснети от ДС.

И така на съд бяха изпратени горните трима - Пандалиев, Керемедчиев и Любчо, които бяха осъдени съответно на 5, 4 и 2 години. Процесът беше проведен в началото на месец юли, когато студентите бяха изпратени на бригади, за да не могат да присъстват във или пред съдебната зала като подкрепа на подсъдимите.

На съдебния процес, преди да ни разпитат като свидетели по делото, бяхме заплашвани от бившите си следователи, че отново ще ни приберат: „От тука - в затвора. Джипките чакат долу. Събрахме, че ви пуснахме.“ Когато мен ме попита един от съдиите каква е била целта на проведените балове, аз отговорих: „Младежко увеселение и опознаване на земляците помежду си.“ Тогава ми показаха протокола с дознанието при разпита и прочетоха: „Целта ни беше да разясняваме историята на Македония“, и добави, сочейки с пръст: „Този подпис Ваш ли е?“ Аз отговорих: „Подписът е мой, но думите са на следователя полк. Павлов“. Същият беше седнал в залата, но не реагира, поне външно. Аз продължих: „Той ми каза така: „Пяхте ли македонски песни, играхте ли македонски хора, рецитирахте ли В. Марковски и Н. Вапцаров? Това е равностойно на разясняване на македонската история!“ Ако за Вас, др. съдии, това наистина е равностойно на разясняване на историята на Македония, нека да бъде така с думите на следователя“ - заявих аз. Тогава чух някой да казва: „Задраскай, задраскай!“ И така скалъпеният процес фръкна във въздуха, но това нямаше никакво значение, защото решението е било взето предварително.

Тримата бяха пратени в затвора, но по случай 20-годишнината от „деветосептемврийската победа“ много затворници бяха помилвани и нашите другари бяха пуснати на свобода. На „свобода“, но оттогава ние бяхме „черните овце“, следяха ни, пречеа ни всячески да се издигаме в йерархията на своята професия, и то не само на нас, но и на семействата ни.

За затворените си другари след затвора знам само това. Стоян Пандалиев след затвора живя в Благоевград и е бил учител по химия. Сега е починал. Стоян Керемедчиев беше женен за софиянка и нямам контакт с него. Любчо (Дженерала) е бил учител в Мелник, а е родом от Крупник.

Пуснаха ни след 24 май (около 40 дни задържане), а ние като студенти трябваше да събираме подписи от своите преподаватели за заверка на семействата. Поради моето дълго отсъствие не бях взел доста лабораторни упражнения. Аз показах документа, че съм задържан от органите на ДС, но те отговориха: „Ние служебни дипломи не даваме“, и с много перипетии успях да заверя семействата и да имам право да се явявам на изпити.

На следващата година в стаята, в която живеехме със знанието на управителя на студентски блок №3 на 4-ти км, ми бил направен обиск, без да зная самият аз. Това го разбрах едва по-късно, когато си прочетох досието. Чудех се къде ми е изчезнала тетрадката, в която си водех записки от по-важните моменти от историята на Македония и от художествена литература. „Нашите“ от ДС я фотографирали и я взели със себе си, а там имаше толкова ценни неща. След демокрацията ги възстанових от самото досие. Същите записали в протокола за обиск, че на стените на стаята ми били закачени портретите на Гоце Делчев, Н. Вапцаров и религиозен календар, а всъщност бяха портретите на Вапцаров, Антон Попов и Че Гевара.

Когато бях последен курс от следването, се запознах с Радой Ралин - дисидент заради неговите епиграми „Люти чушки“, където осмива кликата на Т. Живков. С него споделихме мисли върху Н. Вапцаров и шовиниста Ив. Вазов, и възгледите ни напълно съвпаднаха. Той ми предложи да го посещавам в апартамента му, но аз си казах: „Нека да завърша, пък тогава.“

След дипломирането си се завърнах в гр. Шумен и започнах работа като н-к хим. лаборатория в КОС „Хан Крум“. Отбягнах да контактувам с ръководството на МКПД „Димитър Благоев“ и ансамбъла в града, на които един от основателите бях и аз още като ученик, за да не би заради мен да ги разтурят. По-късно моите приятели ме потърсиха, дори ме избраха за секретар на дружеството. По това време от БКП поискаха да преминем към ОФ. Аз категорично се противопоставих. Председателя Любчо Юсев го принудили да предаде цялата документация, като ме подписа и мен. По-късно, по време на демокрацията, аз я потърсих в архивите се цел да се регистрираме отново, но не открих нищо. Така ние бяхме ликвидирани като легално дружество, а ансамбълът, който беше най-добрият в града, премина към съвета и го задължиха да смени македонския репертоар с местен. Ние всъщност си продължихме нашия организационен живот. Чествахме си забележителни дати от нашата богата история, за което не ни правеха забележки.

Когато един мой добър приятел - гореспоменатият Л. Т. Юсев от с. Кремен, разбра, че съпругата ми не е приета на работа във военното училище заради мен, защото съм имал лоша характеристика, помоли негов братовчед от ДС, живеещ в София, който идвал по служба в Шумен, ако може да ми помогне. След време същият му предал: „Кажете на твоя приятел, че е напълно чист.“ След демокрацията, като си прочетох досието, разбрах, че той е наредил на агента на ДС, който ме е следил, да предложи повече да не бъда под надзор, защото не съм опасен, и делото ми да бъде закрито и изтеглено в София.

Аз подадох молба, за да си прочета делото (по време на демокрацията) през май, а ми го дадоха едва през октомври. Толкова не ме развълнува това, че агентът е правел свободни съчинения, вероятно за да се хареса на началниците си за добре свършена работа, а това, че намерих писмо, писано до мен от Георги Кошов от Белица, и на гърба написани трите имена на сестра ми Марийка, къде работи и адресът ѝ. Вероятно писмото го е предала самата тя, като са ѝ казали: „Брат ти е тръгнал по опасен път и ти можеш да му помогнеш, да не го пратят в затвора.“

След демокрацията се включих най-активно в легалната борба на ОМО „Илинден“-ПИРИН, като създадохме секции в Шумен и Варна.

ДОКУМЕНТИ

Строго секретно

Екз. № _____

УПРАВЛЕНИЕ VI КДС
 ОТДЕЛ III
 ОТДЕЛЕНИЕ

СЪОБЩАВА: аг. „Иванов”
 ПРИЕЛ: майор Здр. Павлов
 На 29.III.1968 г.

АГЕНТУРНО СВЕДЕНИЕ

На 25.III.1968 година в Партийния дом имаше среща на учащите се от Благоевградски окръг в София с др. Кр. Тричков за разясняването на някои въпроси. На тази среща се видях с Димитър Крумов, роден в Благоевградско и живущ в Шумен, студент по химия в Софийския университет - последна година. Крумов беше задържан за известно време през 1964 година по обвинение в македонска националистическа дейност.

На срещата ние разговаряхме по редица въпроси, като за най-важни смятам следните неща:

1. При неотдавнашното гостуване на югославски народни изпълнители в София Димитър Крумов се срещнал с певицата на народни пенси от Скопие Васка Илиева и ѝ „дръпнал една пламенна реч” (по негови думи). След това ѝ предал свое стихотворение, за което тя каза на втората им среща, че я накарало да се разплаче - „кога сум го чела, сум плакала”. Обещала непременно да направи стихотворението песен и да я пее после в Скопие. Разказала на Крумов за една песен от своя репертоар, отнасяща се за Яне Сандански, която била написана от български студент в Пловдив и изпратена в Югославия. За тази песен въпросният студент бил в затвора, а на Илиева сега ѝ забранили да я пее на концертите в София.¹⁶⁴

Крумов пише стихове с националистическо съдържание, в повечето случаи на македонски и доколкото зная, чрез някакви канали, е изпращал такива стихове в София.

2. По време на цялата среща Крумов и тримата му приятели, които не познавам, се държаха презрително и настръхнало към говорещия и говореното, отправяха, разбира се, тихо хапливи изрази и бележки по адрес на отделни пунктове от изказването.

За мен това е абсолютно потвърждение на мисълта, че Димитър Крумов стои изцяло на националистическите си позиции от 1963/1964 година.

3. В процеса на разговора стигнах до твърдото заключение, че той поддържа постоянна връзка с Димитър Захов, стоящ на същите позиции.

4. През почивките Крумов ме запозна с негов „селски” Гошо - студент първокурсник. Къде - не зная. Бил брат на някой си Емил, също студент, замесен в събитията от пролетта на 1964 г. За Гошо по-късно Крумов се изрази, че бил от новото поколение, една много добра „млада надежда”.

5. Бях запознат с един младеж от Скопие, студент първи курс медицина в София, с когото Крумов и приятелите му поддържат тесни контакти.

¹⁶⁴ Става дума за песента „Кога падна на Пирина ранет Яне Сандански“, написана от Венко Темекяров_от Пловдив

6. Димитър Крумов сам пожела да ми запише телефонния номер и без да съм споменавал, на два пъти обеща, че в близко време ще ми се обади. Подхвърли и че иска да поговори за някои неща.

7. На срещата в Партийния дом имаше явно отрано събрани малки групички, които сядаха на определени, запазени предварително места. Имаше единични провиквания по време на отговарянето на въпросите от Тричков.

27.III.1968 година.

„Иванов“

София

Справка:

Димитър Крумов е с македонски националистически разбирания. През 1966 година филтриран от нас за такава дейност.

Задачи:

1. При положение че Крумов го потърси, да проведе непринуден разговор, при който да изясни с кои лица Крумов поддържа връзка, къде се срещат, името на югославския студент и др.

2. Да се възползва от поканата и на 6 април да отиде на сватбата на Стоян Панунков с цел да установи кои лица ще дойдат. Има ли между тях лице на име Илия...¹⁶⁵ какви разговори ще се водят и пр.

М.О.

***

Строго секретно!

УТВЪРЖДАВАМ:

Н-К ОТДЕЛ III, У-НИЕ VI КДС

Полковник: подпис (не се чете)

София, 10.VI.1968 г.

ПЛАН

Относно: провеждане на агентурно-оперативни мероприятия по ДОП „Националист“
- Димитър Крумов Иванов

С цел да се провери дали обектът пише стихове с националистическо съдържание и какви, както и каква друга вражеска дейност провежда,

ПРЕДЛАГАМ

Да се проведат следните мероприятия:

1. Изучаване обстановката на местоживеене и лицата, с които живее обектът.

Срок: 16 юни 1968 година

Отг. Павлов

2. Провеждане на секретен обиск с цел издирване на стихове и друга националистическа литература.

Срок: 30 юни 1968 година

Отг. Павлов

3. След изучаване на обстановката провеждане на М-15 за 15 дни.

¹⁶⁵ Многогочие в оригинала

Срок: 15 юли 1968 година

Отг. Павлов....

***

Строго секретно!
 Екз. единствен
 УТВЪРЖДАВАМ:
 Н-К ОТДЕЛ III, У-НИЕ VI КДС
 Полковник: подпис (не се чете)
 София, 11.VI.1968 г.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за провеждане на секретен обиск
 на обекта „Националист“ - Димитър
 Крумов Иванов

С цел изясняване дали Крумов пише стихове с националистическо македонско съдържание и има ли националистическа литература,

ПРЕДЛАГАМ:

На Димитър Крумов Иванов да се проведе секретен обиск на квартирата му в студентските общежития на бул. „Ленин“, блок 3, София. Понастоящем в квартирата си обектът живее сам в стая, намираща се в мазето на блока.

Обискът да се проведе на 14.VI. т.г. сутринта от 8 и 30 часа. Изваждането на обекта ще стане чрез домоуправителя на блока др. Петър Цаков, чл. на БКП и бивш служител на КДС. Същият ще извика обекта и ще му каже, че трябва да се регистрира адресно в I районно у-ние, като му обясни, че наскоро му е правена проверка от органите на адресната служба. За целта ще му даде домовата книга и ще го изпрати да се регистрира.

Начинът за извеждане на обекта е естествен и със същия е ставало дума да се регистрира. На др. Цаков действително е правена наскоро адресна проверка и Крумов действително трябва да се регистрира адресно.

Обискът ще се извърши от полковник Лазаров, майор Павлов и фотограф от IV у-ние на КДС. За охрана по време на обиска ще се ползва Цаков, който познава обекта, и ОР Терзиев, с който ще се обезпечи двустранна връзка. ...

***

Строго секретно!

Екз № _____

ДО ДРУГАРЯ НАЧАЛНИК ОТДЕЛ III, У-НИЕ. VI-КДС

ТУК

РАПОРТ

От майор Здравко Павлов,
 зам. н-к отделение при
 отдел III - VI у-ние КДС

Другарю началник,

Съгласно утвърденото предложение на ___ VI т.г. бе извършен секретен обиск на обекта на ДОП „Националист“ - Димитър Крумов. При обиска бяха намерени записки, стихове и писма с националистическо съдържание. Същите бяха фотографирани. Материалът е даден за графологическа експертиза.

При провеждане на обиска произшествия няма.

Отпечатано в I екз.

Майор: З.

Павлов

Изп.: З. Павлов

Нап.: Д.Г.

25.VI.1968 г.

***

КДС

Строго

секретно!

УПРАВЛЕНИЕ VI

Екз.

№13

№ 3398

15 юни 1968 г.

СОФИЯ

ДО ДРУГАРЯ

НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ КДС

гр. ШУМЕН

Моля нареждането Ви да се обезпечи с агентурно наблюдение Димитър Крумов Иванов, роден на 14.VI.1941 г. в с. Брезница, Благоевградско, жител на с. Дивдядово, Шуменско. Крумов е студент и понастоящем се намира в с. Дивдядово, окръга Ви. Обектът се води на отчет въз основа на данни, уличаващи го в провеждане на националистическа македонска дейност. На Крумов да се провежда и М-9.

Всички материали, представляващи оперативен интерес, да ни се изпращат, като се внимава при провеждане на мероприятията обектът да не се сигнализира.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ III, У-НИЕ VI КДС

ПОЛКОВНИК: Лазаров

Нап. в 2 екз.

1 - адресанта

2 - към дело

Изп. Здр. Павлов

МП/11.VII.68 г.

ХРИСТО ПЕЛТЕКОВ

Христо Пелтеков е роден през 1939 г. в Егейска Македония, в близост до град Серес. Семейството му е принудено да се изсели в с. Мосомище, Неврокопско, където израства и завършва основно училище. Тук през 1948 г. му преподават македонски учители, за които запазва най-добър спомен. Учредител и председател на ЕОМО през 1964 г. Изтъкнат активист на ОМО „Илинден“-ПИРИН заемал различни длъжности в нея.

„Още с вестта, че ще учим македонски език радостта на мало и голямо беше неопишуема. ... С такива чувства бяха и посрещнати в Мосомище те. ... А почва имаше, и тя беше зажадняла за македонското слово и култура. Те обаче бяха не само учители, но и хора с големи и благородни души.“

„... Дали затова, че е толкова жална, или за нещо друго, не знам, но песента беше “арестувана” /забранена/. Същата участ споходи и стотици други песни. С това се започна, и се продължи до безкрай, до всичко свързано с понятието “Македония”. Смениха се паспортите и родителите ни от македонци се превърнаха в българи.“

„Все още ме будят нощем неистовите му крясъци, които спираха всяка песен, всеки спомен за роден дом и семейство: “Спрете песента, вашта мама македонска!”, “Вън, на плаца, зрънца македонски!”, “Събличай се и бегом, три обиколки на плаца, чифути македонски!”

„- За такива като тебе, едно наказание трябва да има – смърт!“ (думи на следователя на ДС към Пелтеков).

„запомни, че в тази страна никой не може да пее каквото си иска“ (думи на Душопеев председател на Македонско-тракийското културно просветно дружество в Пловдив към Пелтеков)

Из неиздадената му книга „Съдба македонска“

Навярно обладан от неистово желание за по-добър и щастлив живот, аз съм се пръкнал на този грешен и вечно разделен свят в онази далечна, добра и щастлива предвоенна 1939 година... Първите ми спомени от онези години са свързани с тази част на Македония, която наричат “Калифорния на Балканите” и която, по силата на един престъпен и убийствен за македонците Договор, бе дадена от “цивилизована Европа” като лъвски пай на Гърция. Там е родното място на моята майка, познала в детството и моминството си облагите и радостта, които дава единствено Серското поле, станало причина за определянето на Егейска Македония като “Калифорния”. В непосредствена близост до прочутия град Серес се намират селата Тополяне и Сърмусакли, които, ако не ги делеше реката Нивернар, която тече помежду им, бяха се почти слели в едно. Именно там беше родното гнездо на майка ми Злата.

... (През 1944 г. семейството на Пелтеков е прогонено от Егейска Македония)....

Колко време сме пътували, не зная. Пред нас накрая се разпростря и просторното поле в източното подножие на Пирин. След няколко часа стигнахме до Мосомище. Ето ни най-после пред дома на татко. Чичо ни предостави една стая чисто празна, горедолу с размери 3-4 м. Татко донесе отнякъде едно ниско кюмбе. Постави го върху

дъсчения под и малко след туй се почувства приятна топлина. Постлаха една рогозина /рогозка/ от царевични стебла и ето ни в нов дом, и готови за нов живот.

През 1947 год. започнах да уча в селското училище. На следващата година пристигнаха учители от Македония, които трябваше да ни преподават на македонски. С тях запяхме и първите си песни на македонски език.

Тъй като много се е спекулирало с този въпрос, тук ми се иска да споделя своите детски спомени и впечатления за онези незабравими дни.

Още с вестта, че ще учим македонски език радостта на мало и голямо беше неопишуема. Навред из селото се говореше с безкрайно уважение и признателност за Македония и нейните учители. С такива чувства бяха и посрещнати в Мосомище те.

Между другото, тези учители, истински мисионери бяха навсякъде, те учеха както младите, така и старите. Тези неуморни сеятели на македонската духовност изнесоха уроците от класните си стаи и ги пренесоха по сбирки и седянки, по сборове и екскурзии – навсякъде, където имаше почва за просвещение. А почва имаше, и тя беше зажадняла за македонското слово и култура. Те обаче бяха не само учители, но и хора с големи и благородни души. Никога няма да забравя една пролетна екскурзия на децата от училището до местността Ливадите, на около два часа път от селото, когато след неочакван за сезона снеговалеж, аз – босоногият хлапак с къси гащички / както повечето малчугани/, бях увит в дрехата на една от учителките и отнесен на ръце в селото.

След няколко дни, не зная как и откъде, но моята учителка донесе в бедния ни дом цяла купчина от топли дрехички, на които ние с братята ми истински се радвахме дълго-дълго време. Ние всички разбирахме, че това не е милостиня, а истинска загриженост за нас, която личеше и от дълбокия интерес на тази учителка към нашето семейство и по-късно.

Но не само към нашето семейство...

Такива бяха нашите първи, и за жалост – последни, учители по македонски език, с които запяхме първите си песнички:

“Македонию златна, земю благодатна.

Твоите деца мили полни се со сили.

Вие, деца добри, да сте сите бодри.

Во наука силна, со любов обилна...”

Радост изпълваше детските ни души. Учиха ни на майчиния ни език. С гордост и патос пеехме:

“Во борба, во борба, во борба,

македонски народе, народе...”

Но, както винаги, съдбата не е била благосклонна към моя македонски народ. Един ден се разчу неприятната вест, че нашите учители са били изгонени от Пиринския край. Скоро след това започнаха да се появяват плакати на маршал Тито с окървавена брадва в ръце. Не се пееше вече песента за тримата големи – Сталин, Тито, Димитров. Македония се превърна в табу тема. Високоговорителите, окачени по дървените стълбове из село, изхвърляха своите хвалби за руските колхозни и българските ТеКеЗеСе-та. Челният съветски опит бе навлязъл масово и навсякъде. В Мосомище започнаха изграждането на воден канал за отглеждането на ориз в местността “Валтата”. .....

НЕЖЕЛАНИ ГОСТИ

Мизерия и глад бяха обзели цялото село. Щастие беше да се докоснеш до комат хляб и резен мармалад. По едно време в една от училищните стаи създадох трапезария. Голяма част от децата ползваха, незнайно как попаднали там, войнишки канчета и алуминиеви лъжици. Менюто беше бобена чорба без боб и пак някаква чорба от киселец, лобуда, съблък или тученица. Но и това беше нещо пред нищото, което го имаше в домовете ни. Работеше се неуморно в ТеКеЗеСе-то за по тридесет стотинки на трудов ден. В никакъв случай картината на тази мизерия няма да бъде пълна, ако не ни споходи и другото зло. Нали се казва, че едно зло не върви само. За кратко време по детските ни телца и дрипите по тях плъзнаха въшки. Миризма на газ и свинска мас излъчваше от всички ученици. В училищния двор довякоха от някъде една парна машина и назначиха човек, който да изпарва въшлясаните ни дрипи. Но тези гадинки бяха много упорити. Ведно с въшките се навъдиха и тахтави /дървеници/. Невъзможно беше да се спи спокойно... От набезите на паразитите спасението дойде с масовото навлизане на препарата ДДТ. Веднъж, отдавна, в разговор с мой колега, пловдивчанин и сънаборник, узнах, че в същинската България такъв проблем не е имало.

- Ицо! Можеш ли да ми отговориш кой спаси македонската нация?

За мене беше ясно, че въпросът беше непровакационен. Започнах с много известни неща. Но той не преставаше да важничи и отговори с насмешка:

- Не! Не, Ицо. ДДТ-то /прах срещу паразити/ спаси македонската нация.

Заобикалящите ни колеги се кискаха самодоволно от остроумния отговор. Е, брате мой, стана ми страшно обидно и много тъжно. Уж слънцето свети за всички еднакво... Но над нашето Мосомишко поле, то често беше затъмнявано.

Самолетите на селскостопанската авиация ръсеха над главите на трудовите хора тонове препарати, за да опази ценната тютюнева реколта, а човешкото здраве и човешкият живот нямаха никаква стойност. ...

Когато тази смрадлива за нас билка – тютюна, се предаваше на монопола, разбирахме, че трудът ни е отишъл напразно. Били сме изконсумирали всичко още с месечния аванс. Ако в някоя година се стигнеше до закупуване на някоя вещ, то тази година я считахме за особено успешна. Малко бяха свободните дни, а когато имаше такива, ние, момчетата от махалата, ходихме до “Топлицата”, “Дух стъпка” или “Свети дух”. В тези дни, приятно обладани от чувства на радост, но и тиха тъга по нещо несподделено и неизживяно, често запявахме:

*Стар бел Дедо овци пасе
горе на Пирина.
Стадото му кротко пасе,
стари Дедо с кавал свири.
Де е Гоце, де е Яне,
де са старите войводи,
кой ще нази от враг пази,
старите измряха...*

Тъжна песен! Пее се от тъжен народ. Дали затова, че е толкова жална, или за нещо друго, не знам, но песента беше “арестувана” /забранена/. Същата участ споходи и стотици други песни. С това се започна, и се продължи до безкрай, до всичко свързано с понятието “Македония”. Смениха се паспортите и родителите ни от македонци се превърнаха в българи. Антимакедонската пропаганда се засилваше с

всеки изминат ден. И естествено, накрая народът македонски, принудително беше разделен не на две, а на три групи:

Първа група: Бугарите. За тях ще има привилегии, добри служби и спокойно бъдеще.

Втора група: Македонисти. За тази група е предвидено гонения, изселничество без право на някаква служба в държавната йерархия, терор и безправие

Третата бе най-многолюдна: групата на неориентираните, на аполитичните, на лесно подаващите се за използването им в услуга на българската пропаганда.

В живота си съм се сблъсквал с много от индивидите в първа и трета група. Аз съм на мнение, че и двете групи са еднакво опасни за Македония и македонския корен. И едните, и другите живеят и трупат дивиденти за сметка на втората група. ...

Друг македонски поет - един от непрежалимите творци на Пиринския край и вечен символ на нашата надежда изрече стиховете:

*Работиме много,
Работим от сутрин до здрач,
Но хляба е малко,
но хляба не стига, деца!*

Това силно и тревожно Вапцаровско заключение много македончета го изпитаха още на крежките си детски плещи.

Така и аз, след като завърших прогимназия в селото ни, реших да уча в някой Бях Мечтата ми се сбъдна. Бях приет в УТР във Велинград. УТР /Училище за трудови резерви/ се оказа един комунистически феномен за подготовка на занаятчии за задоволяване на нуждите в "родната" ни промишленост. Курсът на подготовка беше двегодишен при най-пълен пансионат. Преобладаващото число курсисти бяха от Гоцеделчевско, Разложко, Пазарджишко и Пещерско. Когато се облякохме в униформи, ние заприличахме на малки юнкерчета. Пък и режимът си беше почти казармен. В интерес на истината, станахме занаятчии. След завършването на курса бяхме разпределени по договор из предприятията.

Аз бях разпределен на работа в Петричката кооперация "Стаханов". Без затруднения намерих квартира в квартал "Шарона". Той беше осеян с онези малки бели къщички от типа "Шаронки", заради което, предполагам, носеше това име. Попаднах на прекрасни хазаи, македонци. Много често те говореха с носталгия по Македония. Хазайката, кака Любка, майсторски пееше македонски песни. Много скоро с техния син Симеон станахме добри приятели. Той беше на моите години. ...

Повече от две години живях и работих в този подбеласицки град. В есента на 1958 година заминах войник в елитната девета танкова бригада София. Завърших школата за сержанти с отличие като първенец на випуска. Повериха ми отделение, което също беше отличено като първенец.

В поделението, където попаднах имаше много македонци, но в ротата на капитан Чернев, те бяха повече от половината. Известно е, че където има македонци, там има и песни, но това правило е още по-валидно за казармата

Именно чрез македонската песен още тогава можах да си изясня как гледат на нас, македонците, хората извън пределите на Пиринска Македония

Със своите песни, със задружния си живот в радости и несгоди, със своята упоритост и воля за победа над трудностите ние, македончетата от Пиринско, бяхме спечелили уважението и симпатиите както на командния състав, така и на повечето от

бойците. Имаше, разбира се, и изключения. Такова изключение бе поведението на един ефрейтор от Кремиковци, типичен шоп, който таеше някаква необяснима омраза към македонците и който аз помня преди всичко с нощните му набези в спалните помещения, където търсеше саморазправа с нас. Все още ме будят нощем неистовите му крясъци, които спираха всяка песен, всеки спомен за роден дом и семейство:

“Спрете песента, вашта мама македонска!”

“Вън, на плаца, зрънца македонски!”

“Събличай се и бегом, три обиколки на плаца, чифути македонски!”

Нямат край издевателствата на този велико-български шовинист, чиито братя, братовчеди и наследници /а те сигурно са много/ и днес още продължават да издевателстват над нас. Сега аз нямаше да си спомням за тези прояви на етническа нетърпимост, ако те тогава не станаха причината да разбера, да видя – по-точно, и друго едно отношение към нас, македонците. Вече разжалван, защото той наистина прекаляваше, ефрейтор Георгиев стои мирно пред строя, а застанал пред него капитан Чернев говори гръмогласно:

- Редник Георгиев, ти трябва да знаеш, че тези войници са ДРУГИ. Те са изпълнителни, честни и трудолюбиви, не клинчат в трудностите, а излизат пред тях честно и открито, и ги побеждават... Запомни добре това, ТЕ СА ДРУГИ...

Именно тези думи запомних от “родната казарма”, помня ги и днес.

През есента на 1960 год. се уволних и постъпих на работа в дърводелския промкомбинат Гоце Делчев. Там работих една година и половина. През лятото почти всяка събота и неделя ходихме на излети до Папаз чаир, много често с преспиване под открито небе. Компанията ни беше прекрасна. Пеехме стари македонски песни. За кратко време станахме любимци на многото туристически групи, но изглежда, че на някой не му хареса това, че разпространявахме македонската песен и един есенен ден комсомолският секретар и партийният велможа ни привикаха един по един в кабинета им и ни предупредиха. Те бяха решили да разбият тази агитка. Скоро разбрахме кой е доносникът и аз, афектиран, го набих публично. Той пък извадил на свой ред медицинско свидетелство, което беше съвсем достатъчно като мотив за директора Заранков да ме съвсем достатъчно като мотив за директора Заранков да ме освободи от работа дисциплинарно.

От тук започва моята истинска одисея, която е позната на десетки и хиляди, бих казал, млади и наивни македонски младежи, които времето и политическата конюнктура прокудиха от родните места и разпиляха по всички кътчета на България и за които Пиринска Македония остана завинаги една несподелена надежда, болка и страдание.

През лятото на 1962 год. напуснах Мосомище. Пристигнах в Пловдив с намерение да продължа да уча и да си търся работа. Нямах никакви близки и познати в големия град. Работа намерих бързо, макар че беше временна. Започнах новата си кариера в международния панаир. Изработвахме главно кабинки, подиуми и постаменти за експонатите. Заплащането беше добро за онези години. Само с аванса купих легло, дюшек и си платих наема. Работата ни беше обща, с още една бригада от завод “Напредък”. След работа се подготвих за изпити, които ми предстояха, за да запиша трети курс на Техникум по дървообработване и вътрешна архитектура, вечерно обучение. Тук се подготвяше така наречения среден ръководен кадър в дървообработващата промишленост. Знаех, че ще ми бъде трудно да работя и уча

едновременно, но трудно или не, започнах го сериозно. В оскъдното свободно време посещавах македонския клуб “Гоце Делчев”, Пловдив, в който имаше изграден добър ансамбъл за македонски песни и танци. Включих се в него като солист певец. Изнасяхме концерти главно в Пловдивска област. Тук се запознах със съпругата ми Александра, македонка по кръв и род, чийто баща живее до ден днешен в Тетово – Р. Македония.

Секретар на Македонският клуб “Гоце Делчев” в Пловдив беше бай Стоян Бързев, македонски преселник от село Горно Броди, Серско - едно от многото села, чиито жители са изцяло прокудени от родния край и чиито наследници днес са разпиляни като грешници-евреи по всички кътчета на Балканите.

Бай Стоян беше човек с голямо и благородно сърце, изключително активен и деен - деен както в частните си дела, така и в своята обществена дейност. Като кафедгия и общественик, животът го беше срещал с най различни личности, а и благодарение на своята природна ерудиция, той беше живата история на родното си село и революционните събития в цяла Македония. Познанията му наистина бяха огромни. В последните години от живота си той, подтикван от свои последователи и почитатели, беше написал своите спомени, но те така и не видяха бял свят, което наистина е загуба за всички нас.

ЕОМО

През лятото на 1964 год. около петнадесетина младежи на територията на село Мосомище и гр. Гоце Делчев създадохме ЕОМО - Единна Обединена Македонска Организация.

Учредяването стана в местността “Дългата поляна” над с. Мосомище. Клетвата беше положена прад стара библия и кама. За Председател на организацията избраха Христо Николов Пелтеков, а за секретар Костадин Прашков. Основно цел на организацията беше да поддържа и засилваме македонското съзнание на хората от Пиринско и навсякъде, където има македонци. Използвахме главно алманаха, книги и най-вече патриотичната македонска песен. Предстоеше нова подмяна на паспортите и нашите усилия бяха насочени, преди всичко, към нея.

Точно към това ние насочихме вниманието си, а моите пътувания до Мосомище ставаха все по-чести. Междувременно в организацията постъпваха все нови и нови членове.

От новите ли, от старите ли някой, не знам, но зная, че и тук, както в повечето македонски дела през цялата история на македонските борби, сигурно е имало и предатели. Сигурно е така, пък и последвалите събития го показват.

В същата тази 1964 година, на 14 декември, аз бях арестуван в Пловдив. Това стана надвечер около 17 часа, когато вече се бях приготвил и тръгнах за училище. Черната милиционерска камионетка беше паркирана на заден ход, с отворени врати, до самото стълбище на квартирата, в която живеях.

Милиционерът изрече нещо, след което отвори една от вратите и пред мен се разкри тъмен тесен проход. Той ме натика в тази мрачна катафалка и тръшна вратата след мен, след което потегли. Аз се опитах да напипам дръжката на вратата, но се оказа, че такава нямаше от вътрешната ѝ страна.

В участъка на квартал “Каршиака” Пловдив ме представиха на тогавашния началник участък, полковник Аргелашки. Озлобен и груб, ален като рак от гняв, той се разпореди:

- Да бъде отведен по етапен ред в Гоце Делчев, пък нека там да решават какво да правят с него!

За какъв срок, уважаемият полковник изобщо не спомена. В този участък ми съставиха протокол за вещите, като някои от тях смъкнаха от собствената ми особа: колан от панталона, вратовръзка, връзки от обувките, джобна ножка и носна кърпа. Всички тези неща те поставиха в ученическата ми чанта, където се мъдреха някоя тетрадка и учебници и ми поднесоха протокола, за да се подпиша.

Късно вечерта камионетката ме отведе в Етапно оделение на гара Пловдив.

В стаята, в която ме наблъскаха имаше четиринадесет човека, повечето от които в затворнически дрехи. Тук всеки присъстващ имаше да извърви своя път. В един ъгъл на стаята имаше мазен от кир и мръсотии нар, облицован в бризент, чийто основен цвят трудно се разгадаваше. В другия ъгъл имаше една тенекия, която служеше за писоар. От нея лъхаше убийствена воня на човешка урина и изпражнения. Още същата нощ научих от един арестант, че в Гоцеделчевско имало доста арести по македонския въпрос. Той подозираше, че и моето задържане е по този въпрос, защото вече бях му казал от къде съм. Аз от своя страна твърдах, че се е случило някакво недоразумение относно задържането ми. Волю-неволю, от момента на задържането ми, аз вече виждах провокатора в лицето на всеки.

На сутринта на 15 декември под конвой ме набутаха във влака - първо купе, първи вагон. На гара София отново ме натикаха в подобна камионетка и така се озовах в централна дирекция на МВР. Тук бях посрещнат от следователя Поповски, заканвайки се на всички, но най-вече на мен:

- За такива като тебе, едно наказание трябва да има – смърт! За предателите, – редеше той с такъв хъс, че ако зависеше от него още там трябваше да ме разстрелят – никаква милост! Ама де ги времената на Народният съд!

След двудневно стоене в килията на централната дирекция отново ме качиха на влака под конвой. Стигнахме в Благоевград.

На гарата конвоирацията ме качи на градски автобус, посочи ми последната седалка и неотлъчно застана до мен. Слезнахме на спирката, която беше в близост до окръжното на МВР и милиционерът ме подкара пред себе си. Малко след това чух свирукане с уста на химна "А бре, македонче"./ По онова време с този химн радио Скопие започваше своята емисия./ Този сигнал аз възприех като поздрав от момчетата, строители на вече изградената сграда.

След като конвоирацията ме предаде на длъжностното лице, а заедно с това и чантата с личните вещи, дежурният ме въведе в прилично просторна килия с голям нар, в която останах до края на престоя си в Благоевградското окръжно управление.

От момента на задържането ми в Пловдив до този час не бях хапвал нищо. По някое време влезе един старшина и ми поднесе в едно войнишко алуминиево канче някаква чорба от фасул и осминка хляб. След като се усамотих излапах лакомо храната, след което полегнах на нара и леко съм задрямал. Но не след дълго се събудих от огромна жажда. Устните си чувствах като изпепелени, а гърлото ми гореше, сякаш изгаряха и самите ми вътрешности, с всяка минута губех способността си да говоря. Имах чувството, че пропадам дълбоко под земята, сякаш се намирах в горещ тунел. Очите си почувствах като изскочили от своята орбита.

С усилие, но и с гняв се приближих до металната врата и започнах да блъскам неистово. Старшината в коридора ме изпсува на майка наруга ме, след което ми отвори. Той беше наясно какво става с мен. Аз се помъчих да му поискам вода, молех

го, заклинах го и накрая той, отново с псувни и ругатни ме поведе по коридора към тоалетната. Там, опрял глава на стената, вкопчил се с двете си ръце в крана, пиех спасителната вода по начин, който никак не желая да си спомням. След като се прибрах в килията за мене вече стана съвсем ясно, че чорбата, която изядох е била много солена, но тъй като бях много гладен не съм имал способността да разбере това.

Ритан, руган, блъскан, псуван, в Благоевградския арест престоях цели три денонощия. Тези три денонощия се отразиха пагубно за здравето ми. Резултатът е пропаднал черен дроб, вследствие прекаран хепатит /жълтеница/ принудително на крак. Разбира се, че това го установиха докторите след като бях освободен от ареста.

Тук, в ареста на окръжно управление на МВР се опитах да узная нещичко за разпитите на момчетата от Гоцеделчевско. В лицето на един старшина от дежурящите виждах някаква човечност, но той не пожела, или по-точно- не посмя, да ми каже нищо конкретно.

След случая със солената храна аз бях оставен без разпити. Последното, което казах е, че не съм участвал никога в никаква македонска организация. Бил съм голям наивник... Мислех си, че ще ми повярват. Но те не бързаха. Пък може би инструкцията да е била такава. Явно нямаха намерение този въпрос да превръщат в политически.

След третия ден отново под конвой ме отведоха до автогарата на Благоевград и със следобедния рейс потеглихме за Гоце Делчев.

Старшината, който ме конвоираше беше от Гоцеделчевското село Филипово. В интерес на истината той се различаваше от другите. Още на автогарата в Благоевград ми купи две банички с негови пари. Но службата изискваше от него да не демонстрира излишна човечност. В автобуса, с който пътувахме имаше две момчета от моето село. Те се опитаха да разговарят с мен, но въпросният старшина ги изгледа кръвнишки и им намекна, че това е нежелателно, че аз съм арестант и едва ли не – враг на самите тях и на държавата.

Беше вече тъмно, когато пристигнахме в града на Гоце Делчев. Времето беше много студено. По долината на Места се стелеше сковаваща мъгла. В стария участък на МВР в Гоце Делчев, сега музей, беше извършена смешната процедура по предаване и приемане на арестанта, след което ми посочиха килията, която се намира под каменното стълбище, вдясно от него. Нарът беше съвсем малък, от онези, дъсчените, които се спускат нощем, а денем се вдигат и заключват на стената. Размерите на килията бяха някъде към два на един метър. Но за какво ми трябваше по-голям нар, след като не можеше да се легне на него, тъй като рискуваш да се сковеш от студ. Спасението беше само в това да се движиш не, а да тъпчеш на място и потропваш с крака колкото се може по-дълго време.

На сутринта старшината ме заведе при следователя Янкулски, който ми зададе куп въпроси и ми връчи един лист с формуляр, протокол за разпит, обясни ми, че е безмислено да проявявам упоритост, тъй като всеки член на организацията е бил разпитван, а за доказателство отвори металния шкаф, извади протоколите и прочете един от тях. Аз отказах да попълвам протокола, след което следователят бързо натисна някакъв бутон - влезе старшината и ме поведе пред себе си, а после щракна резето на килията ми. Вече бях се напълно убедил, че аз съм последният, който трябваше да дава показания за дейността на ЕОМО.

По същото това време моите роднини и близки от Мосомище и Гоцето са знаели, че аз съм в участъка. Майка ми ходила до сестра ми в града и помолила горещо Георги Праматаров, брат на зет ми, който работеше дълги години в градския съвет да

направи нещо за моето освобождаване. Какво са говорили двамата с Янкулски не знам, но когато се срещнахме с него в кабинета на следователя и останахме само двамата, той ме посъветва с думи и меки и твърди едновременно, зад които не беше ми трудно да усетя и някаква надежда за мен:

- Защо бе, свато, тебе да праиш излишен инат? Разбери, сестра ти, братята и родителите ти се скиная от притеснение по тебе. Ти ли ке оправиш Македоният? Ти ли?

Слушах го и в себе си се подсмихвах на неговия македонски диалект, който той дори не криеше, но и не осъзнаваше като македонски език, както не осъзнаваше и себе си като македонец...Пък ,знае ли се?...

- Ако за себе си не мислиш, барем за близките си мисли, съсипаа се от грижи ората по тебе, а ти комита ке стануваш тепрџва – продължаваше да ме гълчи меко той.

Сутринта на 24 декември 1964 год. отново се озовах в кабинета на следователя. Топло беше там, а навън продължаваше да вали студен сняг. Янкулски постави протокол на масата и ми каза да го попълня бързо, и че той излиза от службата за около два часа. Аз стоях в топлия му кабинет и започнах от немай-къде да пиша това, което той ми беше прочел от признанията на един от разпитваните. Когато Янкулски се върна и надникна над протокола, той направи някаква гримаса на неодобрение и сам се зае с неговото оформяне. Почти към обяд отново ме върнаха в килията и след около два часа ме извикаха в кабинета на следователя, този път без придружител.

Там заварих старшината, който държеше чантата с вещите ми. Той ми посочи едно листче, където да сложа своя подпис, с което декларирах връщането на съпътстващите ме вещи. Следователят каза, че съм свободен и даде своя съвет да мина да се обръсна в бръснарницата, която е най-близо до участъка. Когато заставах пред огледалото, насреща си видях изнемощял, слаб и брадясал млад човек. Бяха изминали цели десет денонощия живот по килии и участъци: псуван, блъскан и подлаган съзнателно на глад и жажда. Излезнах от бръснарницата и се забързах за спирката, качих се на градския автобус и право вкъщи.

Майка и татко ме посрещнаха с разплакани очи, единственото, което ги радваше беше това, че съм на свобода.

Същата вечер беше обявена за Бъдни вечер по новия календар. На другия ден беше Коледа /Рождество Христово/.

Този ден разбрах от майка ми, че идвали от милицията и направили обиск в дома ни. Установих, че ми липсват книги на македонски език и лична кореспонденция с приятели от Македония. Тези неща и до ден днешен не ми се върнаха.

На село останах до 12 януари 1965 год. През този период не се срещнах с никой от организацията. В мене беше се загнездило съмнението. На този етап нямах нужда от срещи и ненуждни разговори. По-важно беше да се съвзема здравословно и укрепна след тези кошмарни дни, прекарани в килиите на участъците на МВР. Реших, че всичко ще се разбере след време. Както и стана. Предателят се знаеше след около три месеца. Сам издаде своята мисия. Той има дори наглостта да ме следи за кратко време и тук, в Пловдив. Същият е жив и здрав. Заемаше разни общински длъжности. Знае се неговата роля за разбиването на ЕОМО не само от членовете на организацията. Знае се. Е и какво от това?

На 14 януари започнахме да учим. Вакнацията беше свършила. Когато ме видя курсовият ръководител се изненада и ми каза, че в дневника моето име вече не фигурира - препоръка на службите на МВР. А оставаха само няколко месеца до

матура и дипломна работа. С доста молби до директора и настояването на курсовия, бях допуснат да завърша техникума.

По-тежко ми беше в завода. Там органите на държавна сигурност бяха приложили същата репресивна мярка. Партийният секретар на завод "Напредък" по онова време беше Марков. Той толкова се беше вгълбил в своята служба, че без оглед на това дали си член на партията, нареждаше и наказваше безкомпромисно. В деня, в който отидох на работа, Марков ме извика в кабинета си и с обиди и крясъци ме изпрати при личния състав, за да ме освободи. Излезнах от кабинета му и отидох при бригадира, бай Гриша /македонец по корен/. Казах му за разпореждането на партийния секретар. Той ми каза да не се притеснявам - щял да разговаря с Марков.

Така след четири дни ме викнаха отново на работа, но не в същата бригада, а в лакозаливната. Волю-неволю приех да поработя за известно време. Нямах друг избор. Опитах се чрез медицинско да се измъкна от опасния ацетон и лак, но не успях. Работих там до завършването на техникума и след като се дипломирах напуснах опасната работа.

Дали от това, че работех с ацетон и лак още неоздравял от декемврийските прекеждия не знам, но до ден днешен влача пропадналия ми черен дроб.

Междувременно, докато бях следствен ансамбалът, в който дотогава пеех беше разформиран заради това, че през есента на 1964 година проведохме турне в Гоцеделчевско, без знанието на Централното ръководство на македонските културно-просветни дружества. Това турне се оказа фатално за ансамбъла, въпреки че мина при голям успех. В село Мосомище още си спомнят за него. Помнят още моите песни "Земьо македонска", "Зайко кокорайко" и др. След като напуснах работа продължих да пея по концерти с други фолклорни групи.

В края на лятото се проведе новата паспортизация. Заминах за Гоце Делчев по същия повод. Попълних анкетната карта и отбелязах националността "македонец". В определения ден за получаване на паспорта, пред гишето остро реагирах, че ми е била заменена националната принадлежност. Служителката любезно ми заяви да отида при началника на милицията и се жалвам там. Набрах кураж и потропах на вратата му. Казах повода, за да го посетя, а той яростно ме сплаши, че ако не си взема паспорта ще извика старшината и ще ме арестува. Напуснах кабинета превъзбуден. Излезнах из града и се шетах безцелно. Реших, че трябва да получа нежелания паспорт. На другия ден трябваше да се връщам в Пловдив.

Много често на концерти някои от отговорниците се дразнеха от това, че пея главно песни на македонска тематика. Дори настояваха, просто, където е "майка Македония" да пея "майка България".

Показателен в това отношение и изобщо за отношението на властниците към македонската песен и култура е един концерт, състоял се в една есенна вечер на далечната 1966 г. в кино "Въстанически" на квартал "Кючук Париж" /заселен предимно с македонци/ на град Пловдив.

Концерта беше организиран от Македонско-тракийското културно дружество, председател на което бе другаря Душопеев – един отроден македонец от Солунско и бивш партизанин на име Цимента. По-късно той стана и председател на Районният съвет в града. Всичко в препълнената зала протичаше повече от нормално: чувах се възгласи, подвиквания към оркестъра и ...най-вече бурни и дълго нестихващи ръкопляскания. Протичаше да, протичаше до момента, в който, предизвикан и насърчаван от публиката, не запях песента "Земьо македонска". Още в отсвира между първите куплети, на фона на бурните аплодисменти, усетих някакво странно суетене

зад кулисите на сцената. Изпаднали в паника Душопеев и неговите слуги се бяха раздвижили и търсеха начин да спрат песента. Търсеха, но не го намериха; та нали публиката щеше да ги разпъне на кръст. Песента беше изпълнена докрай, публиката бисираше и аплодираше безкрай, безкрай се покланях и аз. Покланяше се привидно и другаря Душопеев, който, “деликатно” хванал ме под лакът, ме теглеше лекичко назад зад кулисите, където накрая ме издърпа, тегли ми едно “конско” и ми заръча на другия ден да го посетя в канцеларията му. Трябваше да го посетя – нямах друг избор. Той обаче нямаше търпение да дочака сам да го навестя, за да се саморазправи с мен и още в ранното утро на другия ден бе изпратил моята колежка, певицата от Пазарджишко Петя Петкова да ми напомни, че ме чака в еди колко си часа.

И така, в уречения час бях там, а там, не зная защо беше и колежката Петя: може би като свидетел на онова, което трябваше да се разиграе, или, не дай Боже, като идеен съучастник на Душопеев!? Не зная, и до днес не зная. Онова, което знам е, че във всеки ансамбъл, във всеки оркестър и културен колектив имаше и по един “идеен цензор”, който да следи за правотата на “партийната линия” в областта на изкуството и държавната политика.

В тази сутрин Цимента се беше размекнал: извади кутия бонбони, почерпи ни щедро и още по-щедро ме поздрави за успеха от предишната вечер. Всичко това, разбира се, той направи, за да ми е по-сладко, онова което трябваше да последва. И то последва:

- Абе, Христо, добре беше всичко, само не разбрах защо трябваше да пееш шовинистични песни, та не разбираш ли, че те са насочени срещу майката България, която ти е дала, дава ти и ще ти дава всичко. Защо не мислиш, ето утре ти предстои женитба, от жилище ще имаш нужда...

Тази безкрайна тирада от нравоучения, която аз веки момент се канех да прекъсна, ненадейно бе спряна от телефона. Слава Богу, това ми даде възможност да се вмества в монолога на Цимента и аз, след като той остави слушалката:

- Другарю Душопеев, вие ме поканихте за участие в този злополучен за мен концерт без предварителни условия, а и да имаше такива, аз нямаше да ги изпълня... Подбора на репертоара е право на всеки изпълнител, а колкото до песента “Земьо македонска”, която всеки случай не съм измислил аз, не виждам нищо лошо, нищо антидържавно...

- Стига, стига – прекъсна ме той,- можеше барем да замениш думита “македонска” със сам знаеш коя думичка, ами ти? Ти ...! Казвам го не само от мое име име.

- Довиждане, другарю Душопеев! Сам знаете, че текст аз не е редно да променям. – Прекъснах го аз и тръгнах към вратата.

- ...не се заблуждавай, запомни добре – дочух след себе си, преди да затръшна вратата, – запомни, че в тази страна никой не може да пее каквото си иска.

Такива бяха концертите, такъв беше живота на артиста, на всеки деец на културата в тези времена.

Реших, че е време и смених оркестъра със сватбарски състав по тази причина. По сватбите не се изискваше такъв контрол. Пък и парите си бяха малко по- добри.

През есента на 1966 год. се ожених. Родиха ни се две деца - Ваня /1967/ и Любчо /1974/. До 1974 год. живеехме на квартира на свободен наем. Събирахмехме лихвочисла за апартамент. Влезнахмехме в панелката през 1974 год., където и до ден днешен

живеем. Същата година се роди синът ни и десет дни след неговото раждане си купихме жигули.

Надявахме се, че ще ми разрешат вече да отидем до близките и родителите на жена ми в Македония. Надявахме се, но напразно. Разрешаваше се за Сашка и децата, но не и за Христо Пелтеков. Всяка година кандидатствахме за гостуване. Понякога по два-три пъти на година, но не се разрешаваше. Горката ми жена пътуваше сама, а как се е справяла със саковете и децата, Бог знае?! Опитах чрез ходатайства да ми се разреши, но и това не стана. Отговорено им е, че в характеристиката съм имал черна страница по македонския въпрос. ....

ДАРИНКА ТАПАНСКА

„За мен по-интересни бяха мъжките разговори, защото тук се говореше само за политика. Жадно поглъщах всяка дума. С тези разговори получих и първия урок по история. От тях научих, че матичната ми родина е Република Македония, че моят роден край е част от нея, но е под българска окупация.“

„Бях арестувана отново, когато отказах да приема паспорта, в който пишеше “Националност – българка.“ Тома Петров ми рече :”Тази лудост ще превърне живота ти в ад!”

Даринка Тапанска, Споделено, За правото да си македонец

(„Народна воля“, брой 8, август 2005 г.)

Където и да съм на моя животен път, в паметта ми е кодирано детството, прекарано в родното ми село Яворница с Беласица сурова през зимата. С бурния пролетен вятър, който помиташе понякога и покривите на къщите. Лятото с упоиващия мирис на кестенов цвят, слизащ от планината с прохладния вятър след залеза на слънцето. Животът, и той, подобно на земята, има своя ос, около която се върти. Есента работата на полето спираше, ако изобщо можеха така да се нарекат малките каменисти нивички в подножието на Беласица. Беднотията беше навсякъде. За мен по-интересни бяха мъжките разговори, защото тук се говореше само за политика. Жадно поглъщах всяка дума. С тези разговори получих и първия урок по история. От тях научих, че матичната ми родина е Република Македония, че моят роден край е част от нея, но е под българска окупация. Прекрачвайки прага на селското училище, в коридора ме посрещна портрет на мъж, облечен в разкошна македонска носия, на кръста със сабя и патрондаш. От първата си учителка научих, че това е дядо Ильо войвода, борец за национално освобождение на Македония. В свидетелствата ми за първи и втори клас в графата националност пишеше “Македонка”, следващите години вече пишеше българка. Обръчът около шията на македонците постепенно се затягаше и в един момент той се превърна на примка. След ликвидацията на всички македонски културни институции, както споменах по-горе, примката са затягаше, навсякъде сновяха шпиони, униформени, цивилни, сътрудници - отродени македонци, сновяха навсякъде, ден и нощ подслушваха под прозорците на къщите. Репресиран беше всеки неблагонадежден. Наред с физическото насилие като оръжие беше включена и пропагандата, промивката на мозъците, унищожени бяха много книги в библиотеките. Една от тези книги беше с разкази и стихотворения от Антон Попов, издадена през 1951 год. От Ангел Жаров (Михаил Сматракалев), успях да я взема, но по-късно при обиск ми беше конфискувана от слушители на МВР – Петрич. И тогава за пръв път бях арестувана. Годината беше 1965. Много доре си спомням разговора между Тома Петров – служител тогава, и шофьора на джипа. Петров му нареди да вкара колата през задния вход на службата, която беше в село Коларово. След проведения разпит бях закарана в Петрич. Там преспях две вечери, бях подложена на кръстосан разпит от Коста Михалчев и Инджов в присъствието на майка ми, бях бита от тях. Последва обиск. Конфискуваха тетрадка с мои стихове, посветени на Македония., на телените заграждения, с които всъщност я поделяха между нейните съседи. Оказа се опасен за българската държава и албумът със снимки на македонски революционери и поети.

През 1967 година получих колет от книги от съюза на информацията в Скопие. Книгите, заедно с трите тома речници на македонски език, бяха унищожени от служителите на МВР – Петрич.

След всичко, което се случи около мен, уплашени, моите връстници започнаха да ме избягват. Държавна сигурност се интересуваше от картона ми в библиотеката. Забранено беше да се слуша Радио Скопие, да се пеят македонски песни. Който дръзнеше да наруши заповедта, беше наказван най-строго. Такъв е случаят в село Ключ – бяха убити двама младежи при излет в Беласица. Репресиите се извършваха публично, за да бъде страхът по-голям. Няма да забравя как Илия Димитров, служител на Държавна сигурност, нанесе жесток побой на нашия съсед Благой Костадинов, който на излизане от кръчмата викаше “Жива е Македония!” Бях арестувана отново, когато отказах да приема паспорта, в който пишеше “Националност – българка.” Тома Петров ми рече :”Тази лудост ще превърне живота ти в ад!” След неуспешен опит през 1967 година да емигрирам в Република Македония, бях включена в списъка на емиграционно настроените. Това го разбрах случайно от сроднослужещ на заставата на село Ключ, който между другото ме предупреди, че ме следят. В периода от 1967 до 1971 година бях арестувана още няколко пъти от Димитър Лъонов, който за заслуги стана и шеф на МВР – Петрич. По принуда напуснах родния край, включих се в армията на текстилната промишленост, която процъфтяваше по това време във вътрешността на България. В едно писмо една приятелка от село ми пишеше :”Даре, милицията ме питаше къде си...”

За последен път бях арестувана през 1996 година на гарата в Благоевград, заедно с други членове на ОМО “Илинден”. Бяхме затворени осем човека в една килия, която по-скоро приличаше на нестопанисвана градска тоалетна. Нямахме право да ползваме тоалетна. Не помогнаха и ударите по вратата на килията. Един от съкилийниците упражни своите биологични нужди в един от ъглите. След няколко часа престой започнаха да ни привикват за разпит...

Животът продължава да се върти около своята ос, а тя е една и съща. Нищо ново под българското небе по този въпрос. Репресиите, макар и от различно естество, продължават...

ТОДОР ЙОРДАНОВ ВЪЧАРСКИ

„Убиха го. Към 15 години след побоя. Точно за македонския въпрос го съсипаха.“

СПОМЕНИ НА БЛИЗЪК

Разказва негов първи братовчед, който не желае да се споменава името му, за да си няма неприятности, допълван е от съсед.

Роден е в Благоевград, в къща, намирала се на мястото на заведението на Емил Ефтимов, на ул. Тодор Ангелов, около 1940 г.

Докато е учил в техникума в Благоевград, са искали да го вербуват, но той е отказал. Бил е приет „Право“ и дори кара три години... от Благоевград беше само той. Беше страхотен мозък.

Скарва се е с един професор за политиката, за Македония и искаха да го изгонят. Полицията от Благоевград се съгласява. ДС го пребива в София по донос на професора. Толкова жестоко е пребит, че беше се мръднал психически. След това се беше пропилил много жестоко. После се съвзе и искаше да си стане човек. И отиде на водохващането над Благоевград, на Карталска поляна, там работеше 12 години и не пиеше.

Той веднъж, като бех при него, ми призна, че „тия“ са му съсипали здравето, язък, че не е станал ветеринар. Като бех при него да го вида, дойдоха му на гости съвипускници, станали вече висши магистрати, а неговият живот е провален, и той като виде това, почна да пие пак и още повече. И накрая го намериха, хвърлен от моста на Септемврийче (местност над Благоевград). Имаше трима души свидетели, които са видели, че първо е бил прегазен, а след това го хвърлят в реката. Всички знаят, но не смееха да кажат. Убиха го. Към 15 години след побоя. Точно за македонския въпрос го съсипаха.

Може би си беше набележан да го утепат. Той беше много умен, но е отказал да влезе в МВР-то, да работи за тех. Аз съм го виждал как повръща кръв...

ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ

Илия Атанасов Воденов е роден в село Калиманци, Санданска околия, на 27.07.1949 г. Още през 1964 г., като ученик в родното си село, в седми клас се включва в младежка македонска група. През 1965 г. на два пъти отказват да му издадат паспорт, защото се е писал в молбата македонец. На 1 май 1968 г. той, Димитър Ляпчев, Никола Лиманов, Георги Апостолов (Бишаров) и Любен Пиринков създават македонска група в село Калиманци. Благодарение на провокатора И.К. на 27 септември 1968 г. е арестуван, разпитван в ДС и осъден на две години затвор.

„С тези покръствания от македонци на бугари няма нищо да спечелите, защото вие сами знаете, че кръвта македонска вода не става, затова е майка Македония, нито е сръбска, нито е българска, нито е гръцка, най си е земя македонска и ще си остане македонска.“ (Писмо на Воденов от името на организацията до Тодор Живков, 1968 г.)

„...една Македония, която се простира до България, Турция, Гърция, Сърбия и Албания, и Бяло море, и ще спечели правдата и любовта на народните маси в Пирин, Вардар и Егея, и за тях не е нужно да се издига лозунга: „Македонци от Пирин, Егея и Вардар, съединявайте се“, защото те са си сплотени по кръв и затова няма да се забави, когато ще удари часът за подписване на Солунски мирен договор.“ (Писмо на Воденов от името на организацията до Тодор Живков, 1968 г.)

„Казвах - защо да не се учи македонски, като през 1947 г. при Георги Димитров, той не беше ли комунист, защо тогава да е можело и език, и присъединяване, а сега - не?“ (Думи на Воденов към следователя Кинев).

СПОМЕНИ

на Илия Атанасов Воденов, роден в село Калиманци, на 27.07.1949 г.

Баща ми Атанас Илиев Воденов е бил кмет на селото през комунизма и не бил съгласен с порядките на създаване на ТКЗС (требвало да търси данък памук и от сестра си) и напуска партията и кметското място. Ние сме кореняци, от това село сме си. На него баща му е бил измекарярин - не е имал ниви и имоти. Майка ми е Кръстана Иванушева Воденова.

Завърших основно училище в селото. В седми клас по-големи от селото младежи - като Кръстьо Кръстев Какаров, Димитър Спасов Ляпчев, Любен Симеонов,

ме поканиха на техна сбирка и се запалих по македонския въпрос - това беше през 1964 г. Баш тогава чухме, че е излезнала книгата на Мисирков и идеята ни бе да се снабдяваме с литература, и най-вече - Мисирков. Поводът бе, че в 1963 г. започна побългаряването на македонците в България. Това бе една-единствена среща с тая група - повече не се събрахме.

През 1965 г. тръгнах за Варна, имам леля там - тя дойде на гости на 2 август, имахме събор на селото тогава, та тя ме покани като изкарам паспорт, да дойда при нея, тя ке ми намери работа. Правих три молби за паспорти, в тех писах на два пъти македонец - на два пъти ми връщаха и казаха да пиша българин или ке се качим при началника и ке има проблеми. Накрая оставих празно и така ми издадоха паспорт. Това бе преди 1965 г. Дигнах се и отидех във Варна. Един месец не ме приемаха никъде - бех 16-годишен. Принудих се да почна в „Пътища и мостове” тротоарджия. Работих в продължение на 10 месеца и се събрахме с други селски - изселници (доброволни) - ние бехме трима човека от селото, които отидохме във Варна. Излезнах на частна квартира. Тя се намираще на излизане от Варна по пътя за Бургас, в местността Погребите - там с Иван Петров бех на квартира в къщата на Стоян Дрохлев от Яново - преселник от Егейска Македония. Те са си имали група, но мен не ме включваха в началото, за да ме проверят. Говорехме на общи теми, чрез които и те ме проучваха. Слушахме все македонски песни на Васка Илиева, Бадев, Сариевски, Радио Скопие. Там бе по-свободно, не бе като в нашия край. Прочетохме в „Нова Македония” как в 1967 в Сандански е требвало да има концерт на Васка Илиева и „Танец”, и са го саботирали, като са им спирали тока. Бъзикаха ме роднини и познати, че ние сме се били предали, сменили сме си паспортите, а те там не си беха сменили паспортите - пишеше македонци, че не сме ние достойни македонци. Требва да беше 1967 г. Те беха македонска група. Иван Петров и Иван Чифутов членуваха в такава, но не ме включиха. Иван Чифутов ми каза, че съм още млад и не съм за техната група. „Като изслужиш, можеш да се занимаваш с тая работа”. През 1967 г. купувах от РеПа и се снабдявах с „Нова Македония”, не всички броеве, но се стремях повечето от броевете да ги взимам.

През март 1968 г., като се прибрах в селото, си донесох и вестниците, а и некои книги на тая тематика. По-късно всички беха конфискувани при обиска. През април 1968 г. се събираме с Димитър Ляпчев и започнахме пак на тая тема моабети - да направим група в селото по македонския въпрос. Да се снабдяваме с литература, да набираме симпатизанти, да информираме хората, да действаме за македонската кауза. Събрахме се на 1 май 1968 г. в мойта къща - аз, Ляпчев, Никола Лиманов, Георги Апостолов (Бишаров), Любен Пиринков, където положихме основите на организация. Мен ме избраха за председател, Ляпчев като групен командир - за селото, а аз да работя с хора от другите села - за конспирация. Аз намерих после в Старчево едно момче - той стана групен за Старчево и се занимаваше с тех, не аз - аз само с него. Лиманов бе касиер. Задача на дружеството бе да се набират симпатизанти на македонската идея и търсене на по-стара литература по македонския въпрос.

Междувременно почнах работа в „Хидрострой” - Сандански на обектите Мозговица и Туричка черква - изравнителя, откъдето се снабдих с взривни материали - капсули, фитил. Тук се свързах с Костадин Калпаков от Старчево - запален македонец. Разбрахме се той да основе в Старчево група - той каза, че и там има хора за тая работа. Той създаде групата, но поради конспирацията не знам колко са били. Само веднъж след това се виждахме - той идва къщи на събора в селото и тогава го запознах с касиера и командира в нашето село, без другите. За 2 август през юли написах доклад и исках да го прочета, но кметът ми отказа и поиска първо да го

прочетат и след това да го одобряват - но не го одобриха, защото бе по македонската тема и остро засегах политиката на България срещу македонците. В него се искаше признаване на македонците, връщането на македонския език и история в училищата, следване на политиката на Сандански и Г. Димитров - присъединяване към Република Македония, каквато бе тезата на Георги Димитров, или Балканска федерация - както бе тезата на Сандански. Последици за това дойдоха през септември. Направих си тогава татуировка, която нося и до днес на десната ръка - с образ на Яне в цел ръст и надпис „2 8 1968 Яне Сандански царот на Пиринска Македония” - направи ми я Пиринков вкъщи. Към края на август подготвих писмо-декларация в протест до правителството и ЦК на БКП. Но така и не я пратихме поради страх от провал. На 8 август направихме проектоустав 5 човека - аз, Ляпчев, Пиринков, Апостолов и Лиманов. Името бе ТМРО, целите - обединение на Македония. В устава не предвиждахме средствата, но имахме предвид въоръжени средства, мислехме за нападения на доброволните отряди - ДОСО, да се ограби оръжието. Да се взема от ловджии оръжие, след това да се нападат заставите. Това бяха като мечти, но ги мислехме сериозно. Не го завършихме.

Измислихме цифров шифър, с числа, отговарящи на съответни букви. Пратихме един до Варна, до споменатите там хора, за да можем да си пишем, ако се наложи. Имаме две писма на шифър, написани до Варна. На 28 август на събор в Катунци, имаха мач Катунци с Делчево (Македония). Влезнах във връзка с един от футболистите от делчевския отбор - говорихме си за пращане на литература, история. Но повече нищо не се осъществи поради наскоро настъпилния провал.

Имахме знаме, нарисова го Пиринков - червено, от една страна звезда (слънце с лъчите) и от другата страна надпис „Свобода или смърт”. Той бе художник, тогава бе младежкият фестивал и той правеше плакатите, та от там боята, но тя не стигна, за да се напише „Пиринска Македония”. Запазена е снимка от знамето в досието ми, има снимка и на шифъра.

На 27 септември 1968 г. тръгнах на работа (събираха ни с коли по селата) и на местото на събиране ме причека Спасов, тогава оперативен работник (после шеф на полицията - може би тая афера го издигна, защото - нема два-три месеца - след това и го повишиха в шеф, а и друг един - Рошков (от Пиперица), също бе повишен, като от Катунци бе преместен в Сандански), с джип, милиционерски, един милиционер и шофьорът. Идва при мене и ми казва: „Требва да дойдеш в милицията за справка”. И като отидехме долу, изважда един списък с имена и ме пита дали ги познавам - познавам ги. Имате група - нема такова нещо. Почна да чете показания на двама от тях - на Никола Лиманов и Илия Куричков - тогава бригадир на селото, а след това полицай. И на кмета мненията също. Започна разпит - какви са целите и задачите, откога. Задържаха ме и ме разпитваха и сутрин, и вечер - една седмица, и след това дойде от Благоевград майор Димитър Киров, който пое случая. Насилие и заплахи немаше. Наскоро прочетох показанията на всички в досието си и на агентите „Вихър”, „Русия” и на всички от групата. Почти всичките прехвърляха топката върху мен, за да оневинят себе си, съжаляват, че са допуснали грешка, били заблудени - за да се отърват, страшно време беше. Та целия товар поех аз. И при мен беха и книгите, и вестниците, и взривовете, и знамето - конфискуваха ги при обиск от Рошков.

Принудих се да призная, тъй като имаха всички сведения и доказателства.

Спомням си един въпрос от Кинев: „Влизаш в казармата и ако стане война с Югославия, срещу кой ќе стреляш?” „Срещу българите, аз съм македонец”. „Ќе стана да те бия, как смееш!” Казвах - защо да не се учи македонски, като през 1947 г. при Георги Димитров, той не беше ли комунист, защо тогава да е можело и език, и

присъединяване, а сега - не. Отговаряше ми, че такова е времето и политиката, и подобни. И с него прекарах две седмици на разпити. Дигнаха ме в Благоевград, седех там близо 20 дена до процеса. Делото се гледа в Благоевград и ме осъдиха на 2 години затвор по чл. 108, ал. 1 и 339, ал. 1. 6 месеца ми дадоха и за взривните материали, но те се припокриват и останаха 2 години. „Създател и ръководител на организация, целяща свалянето на правителството на България”.

След като ме осъдиха, ме преместиха в Централния затвор, седмо отделение - политически. На 14 януари (обжалвах пред Върховния съд и той потвърди) ме преместиха в Старозагорския затвор. Там се засекохме с бай Вангел Тиков - изкарахме с него в една килия и с още двама осъдени по други основания - помак и един николапетковист-земеделец. Остана ми в спомен, че са тръгнали да бегат Вангел и некой негов колега през граница и са ги хванали, и той бе по македонския въпрос, но отбегваше да говори по тая тема. Вангел беше почнал да пише там история с химикал и ми даваше да чета. Викам му - как ке ги извадиш, а той вика - ке намериме начин, но какво е направил, не знам - той имаше по-дълга присъда и остана и след мен. През 1975-1976 г., след като го освободиха, се засекохме на автогарата, тръгнах към него и ми вика: „Бегай, следат ме, и тебе ке те подгонат”. Мене ме пуснаха на 5 май 1970 г., като изкарах без свобода общо 19 месеца и 19 дена, тъй като работех, изпълнявах нормата и се брояха два дни за три, затова по-рано излезнах.

След излизането почна тормоз. Немаше празник - 2 август, 9 септември - да не ме викат в милицията в Катунци, за да ме предупреждават да не сформирам групи, да не продължаваме по тоя път или да правя некакви провокация, че дори и друг да направи, ке викат мене.

Ожених се 1974 г. През 1975/6 отимах деца. През 1977 г. се преселих в Сандански и тук на два пъти ме викаха и се скарахаме. Викам: „Вие искате да ми развалите семейството - притеснявате ги, като ме шетат по милиции”. Заплашваха, че децата ми нема да могат да учат заради мен.

В казармата бех трудовак в Кремиковци, като наказание, но така стана по-хубаво.

Хубаво, е че поне оставихме некаква следа. След мене се бе сформирала друга група в Калиманци, но не съм в течение за тех, защото се бех преместил. В тая група беха: Стоян Шунев, Георги Митрев, Емо Томалянов - не ги помна всичките. Сега повечето са към Костадинов. От хората в нашата група само аз съм в македонското движение днес, останалите се изплашиха и не участват. След падането на комунизма се включих, но и аз късно, когато се успокоиха нещата - трудно е, като изгори веднъж, човек да се реши отново.

Илия Воденов (отляво) с Любен Иванов Пиринков (в дясно), с който заедно са правили знамето на организацията

ИЗ ДОСИЕТО НА ИЛИЯ ВОДЕНОВ

Строго секретно!

Екз. единствен

УТВЪРЖДАВАМ: НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО У-НИЕ КДС ПОЛКОВНИК: подпис (не се чете)
2. IX 1968 година, БЛАГОЕВГРАД

Печат: Отдел III ДС / Регистрирано под № 4761 / 5 IX 1968 г. Регистрирал: подпис (не се чете)

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

ОТНОСНО: откриване дело за оперативна проверка на лицето ИЛИЯ АТАНАСОВ
ВОДЕНОВ от с. Калиманци, Благоевградско

На 19.VIII.1968 година младежът *** *** *** от с. Старчево направи сведение пред службата, с което уличава младежа ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ в националистическа дейност.

На 15.VIII. т.г. посредством друг младеж *** бива извикан от ВОДЕНОВ, който го разпитал дали му е известно, че в тяхното село има създадена група, която да работи по акедонския въпрос, тъй като такива били създавани на много места и вече провеждали конкретна дейност. По-нататък ВОДЕНОВ му доверил, че в тяхното село Калиманци имало изградена група от 18 младежи, която работела по македонския въпрос. Показал му проектоустав на тази група, членски карти, шифър и доклад по македонския въпрос, с който го запознал, и подчертал нуждата да се работи по македонския въпрос.

Проектоуставът е бил написан на ръка на кариран лист и в него са били фиксирани правата, задълженията и наказанията на членовете на групата. Показал му две членски карти от картон, обвити в червен плат, със залепени снимки на тях, които били на членове от групата. Шифърът е бил написан на лист от заявление с цифри, като под всяка цифра бива поставена буква в последователност на азбучния ред. Докладът е написан на ръка с мастило на кариран лист, 16 страници. В него са дадени предимно автобиографични бележки с изказвания на ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, ЯНЕ САНДАНСКИ, ПЕРЕ ТОШЕВ и други македонски революционери, а така също изказвания на наши партийни и държавни ръководители по акедонския въпрос до 1948 година.

ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ е роден на 27.VII.1949 година в с. Калиманци, Благоевградско, българин, български гражданин, неженен, неосъждан, грамотен, работник, безпартиен. Произхожда от средно селско семейство. Непосредствено след завършване на основното си образование ВОДЕНОВ е постъпил на работа в град Варна. За престоя в горния град е разказал на КАЛИНКОВ, че във Варна е имало изградена група от 6-има членове. През 1967 година се завръща в родното си село и от началото на т.г. е отпочнал работа в каскада „Санданска Бистрица“, Благоевградско.

За изяснение верността на казаното от ВОДЕНОВ, изградена ли е действително група, цели и задачи на същата

ПОСТАНОВИХ:

Да открия дело за оперативна проверка на лицето ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ от с. Калиманци, Благоевградско. Същото да бъде заведено на майор ИВАН ГЕОРГИЕВ СПАСОВ, зам. началник отделение на КДС - Сандански. Под псевдоним Ру...а.¹⁶⁶

ПРЕДЛАГА /ЗАМ. НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ КДС/ майор: подпис (не се чете)

СЪГЛАСЕН /НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ ЛИНЕЙНО/ майор: подпис (не се чете)

Отпечат. в 1 екз.

Изпълнил: Младенов

Написала: Паскалева

19.8.1968 година

***

Строго секретно
Екз. единствен

НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ - КДС

ТУК

печат: ОТДЕЛЕНИЕ КДС /нечетливо/, вх. №1012 от 23. VIII. 1968 г.

РАПОРТ

Относно: проведен разговор с ДВ Коричков

***

Строго секретно
Екз. единствен

НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ - КДС

РАПОРТ

Относно: Проведен разговор с бивш аг. „Виктор”

На 22.VIII.1968 год. проведох среща с бившия агент „Виктор”.

Срещата бе проведена в 20.30 ч., в подходящо помещение, на която агентът съобщи следното:

До 12.VIII.1968 год. той бил работил заедно с лицето Илия Атанасов Воденов от с. Калиманци към каскада „Санданска Бистрица”. Воденов притежавал две книги с македонско националистическо съдържание, обаче как са били озаглавени агентът не помни.

Един ден агентът запитал Воденов дали не се плаши от МВР за писания от него лозунг на стената на читалището в с. Калиманци. Воденов му казал, че той от никой не се страхува.

Агентът разказа, че когато били на работа на обекта „Туричка черква”, Воденов направил опит да вземе от него детонатори и капсули, обаче той не му дал, хванал му ръката и не позволил да вземе.

Други разговори не са водели.

Поставена му бе задача на 22.VIII.1968 год. да бъде в гр. Сандански, където да се срещне с Воденов. В разговор с него да му се оплаче, че не му е разрешено от МВР да отиде на гости в СФРЮ. Той вече си променил мнението и по много въпроси започнал да мисли съвсем друго, сега вече е разбрал, че и той трябва да бъде македонец. Да потърси литература и го попита как стои македонският въпрос.

¹⁶⁶ Последното е написано на ръка, но псевдонима е нечетлив.

Да го покани да отидат на риба, той имал капсули и взрив, само че взривта била зарита в земята покрай пътя, близо до с. Белъево. Ако обектът му потърси капсули и взрив,¹⁶⁷ то агентът да му каже, че той по-добре ще го съхранява и по-безопасно.

Отп. в екз. единствен

Екз № 1 към дело.

Нап. Стоянов

Изп. Спасов

Зам. началник отд. КДС

Майор: (не се чете)

***

ЗАЯВЛЕНИЕ

от *** *** от с. Калиманци, Благоевградско

На 27 август 1968 год. към 21.30 часа в двора на училището на с. Калиманци се събрах с лицето Илия Ат. Воденов. В разговора с него аз продължих разговора ни от 25 август т.г. за настроенята и работата на македонците по македонския въпрос. Обясних му, че през деня съм се срещал с др. Спасов от МВР, който бе дошъл при мен да ми търси...¹⁶⁸ Обещах му да му дам, но по-късно.

От разговора с него разбрах, че те...¹⁶⁹ нищо не знаят по нашия въпрос. Воденов наистина ми поверва. След това аз го разпитах кои са младежите в неговата (Воденов) група. Тогава той ми разказа следното: Той е създад организация, която наброява 14 човека. 7 от членовете на организацията са младежи от с. Калиманци, а именно Любен Ив. Пиринков, брат му на Лиманов, Димитър, Никола *** , *** , *** , *** и *** .

Освен младежите от Калиманци като членове на организацията са били привлечени 2-ма младежи от село Ковачево, на които имената не запомних, един от Горно Спанчово, на име Христо.

Освен това ми разказа, че имало група от младежи от с. Старчево, а по един младеж от Илинденци и Черешница, на които имената не запомних.

По-нататък го запитвах каква дейност досега са провели и как смятат да водят борбата. На това нещо Воденов отговори, че тяхната организация се нарича НМРО (Нова македонска революционна организация) и смятат на първо време набирането на оръжието, което се намира по хората в селата, и се преустановят телефонните връзки и се отиде до Кулата при граничарите и се вземе повече оръжие от склада на поделението. Когато аз му зададох въпрос, че от селата може да се потърси връзка с центъра от Петрич, Воденов ми каза, че предварително ще имат часове, който няма да позволи контакт с центъра.

По-нататък го запитвах за досегашната дейност на организацията. Той ми разказа, че организацията е направила преди известно време (около седмица) сбирка в района на стопанския двор на с. Калиманци. На тази сбирка Воденов е прочел някакъв материал за македонските борби. Докладът е бил изнесен пред групата от Калиманци. Освен това ми разказа, че...¹⁷⁰ печат от дърво и смята да направи ...я¹⁷¹ печат от фасонка от ел. крушка. Работи се върху оформяне на знаме с човешки бой, на което ще бъде нарисувано върху жълт фон петолъчка със сърп и чук, над него надпис „Свобода или смърт“. Знамето не е довършено поради липса на блажни бои.

¹⁶⁷ Авторът на текста очевидно не е знаел как се изписва думата взрив и използва следните форми: здлив, здрив, зрив, от което, както и от почти навсякъде в запазените документи, си личи извънредната неграмотност на служителите на КДС, особено на тези по места

¹⁶⁸ Нечетливо – „фуроц“?

¹⁶⁹ Нечетливо

¹⁷⁰ Притежава?

¹⁷¹ Новия?

Той е измислил шифър и го е раздал по хората от другите села. Замислил е да снабди членовете с лични карти, като за целта е събрал по 2 снимки. Но Георги ...¹⁷² е дал само 1 снимка и за ...¹⁷³ е изгубил доверие.

Групата от с. Калиманци е избрала ръководство: председател - Илия Воденов, командир - Димитър Ляпчев, домакин ... Пиринков и комисар Никола Лиманов. Определени са ...¹⁷⁴ 2 лева месечно за членски внос и имат вече събрани около 12 лева. Задължението на ...¹⁷⁵ е да съхранява взривните материали и оръжието, ако има такова. Засега имат малко взрив и фитил, които са под съхранение на Воденов.

Архивата на организацията (списъкът на 24 човека с години на рождение, местожителство, печат и снимка) се съхранява от Воденов на специално място (някъде в двора на къщата му).

За уверение, че аз се занимавам с дейност по македонския въпрос, аз дадох на Воденов една история на македонските борби от автора Диньо Кьосев и др. македонски.

След това го предупредих, че обстоятелствата са крайно неподходящи за провеждане на дейност и да не бързат с търсенето на нови членове, а наличните такива да се проверяват и проучват. С това смятам, че го убедих.

На края на разговора Воденов ми довери, че на 28 август т.г. в село Катунци, местността Зл. поток, имали насрочено събрание на съществуващата организация. В тази връзка аз го посъветвах да се откажат от събранието, понеже в разговора ми с др. Спасов последният ми каза, че за събора ще засилят мерките, понеже се опасават, че може би ще се пуснат позиви или ще се проведе друга дейност. Воденов ми каза, че те на място ще определят дали ще провеждат събранието.

П.С. Пропуснах да пиша, че Воденов възнамерява да ходи в Югославия и провери настроението на хората от Вардарска Македония за обединяване на Македония. Той е против обединяването на Македония в рамките на СФРЮ.¹⁷⁶

===

Въз връзка с горното считам, че ВОДЕНОВ е изградил националистическа група по македонския въпрос или е в процес на изграждане на такава, поради което предлагам следните

МЕРОПРИЯТИЯ:

1. Да се заведе ДОП по националистическа линия на лицето ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ от с. Калиманци.

2. Да се извършат проверки в родното му село кои са най-близките му приятели и евентуално членове на създадената от него група, и се документират проявите, които е имал същият от тоя характер.

3. Да се потърсят подходящи агенти, които да се използват за работа както по ВОДЕНОВ, така и по някои негови приятели. Да се проведе разговор с б. аг. „ВИКТОР“, който работи в бригадата на ВОДЕНОВ, и се прецени възможността му за неговото използване.

¹⁷² Нечетливо

¹⁷³ Това или сега

¹⁷⁴ Нечетливо

¹⁷⁵ Нечетливо, изглежда като помощника, съветника или подобно, но вероятно се отнася на някоя от горепосочените длъжности

¹⁷⁶ Дотук материалът е ръкопис на доносника К. следва машинописен текст от майор Спасов

4. Да се изучи обстановката в общежитието, където сега живее ВОДЕНОВ, с цел провеждане секретен обиск и търсене националистическа литература и други материали, уличаващи го в провежданата от него дейност.

5. Да се извърши управление в КДС - Варна дали действително ВОДЕНОВ е задържан като автор на националистически лозунги и се сигнализира за получения сигнал, че и там има създадена националистическа група.

6. Да се вземат мерки на събора на 28.VIII. т.г. в с. Катунци за установяване проявите и поведението на ВОДЕНОВ там и дали ще направят опит за провеждане на събрание.

7. Да се проведат бързи мероприятия по получените данни и да не се даде възможност за увличане на други младежи в такава дейност и отпочване на практическа дейност, изразяваща се в разпространение на листовки и лозунги.¹⁷⁷

8. Да се уговори с ръководството на каскадата преместването на КАЛПАКОВ на обекта, където работи ВОДЕНОВ, с цел по-пълното му използване за изясняване на сигнала.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ ЛИНЕЙНО:

майор: подпис (не се чете)

***

Строго секретно!

Екз. единствен

Печат: Отдел III ДС /регистрационен №4761/5.IX.1968 г. Регистрирал: подпис (не се чете)

Надпис в горния ляв ъгъл: УТВЪРЖДАВАМ: /НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО У-НИЕ КДС/ ПОЛКОВНИК: подпис (не се чете), 2.IX.1968 година, БЛАГОЕВГРАД

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

за възбуждане следствие

гр. Благоевград, 7 септември 1968 г.

Подписаният майор Димитър Илиев Кинов, следовател в отдел Следствен КДС, след като проучих материалите за престъпна дейност на Илия Атанасов Воденов от с. Калиманци, Благоевградски окръг,

УСТАНОВИХ:

че през пролетта на 1968 година е образувал нелегална националистическа организация, която си поставила за цел по насилствен път да се бори за създаване на самостоятелна македонска държава. Впоследствие е станал ръководител на същата организация.

Въз основа на чл. 121, 122, ал. II и 144 от НПК,

ПОСТАНОВЯВАМ:

Да се образува следствено дело № 312/1968 година по описа на ДС и се върши предварително следствие по обвинението срещу

¹⁷⁷ От тези думи е очевидно, че агентите на ДС са съзнавали напълно, че подобни идеи са силно привлекателни за македонските младежи и са необходими бързи мерки, за да се пресече разширяването на подобни организации. От друга страна, очевидно е и притеснението от най-обикновени действия като листовки и лозунги заради въздействието, което са се опасявали, че такива неща могат да имат сред подложеното на репресия македонско население.

ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ по чл. 109, ал. I от..., а така също и по отношение на всички други лица, за които по време на предварителното следствие ще се установи, че имат съвместна престъпна дейност с гореизброените подследствени.

Следовател: подпис (не се чете)

***

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

за привличане в качеството на обвиняем

гр. Благоевград, 27 септември 1968 г.

Подписаният майор Димитър Илиев Кинов, следовател в отдел Следствен КДС, след като проучих материалите по следствено дело № 312/1968 год. по описа на КДС,

УСТАНОВИХ:

Събраните по делото данни изобличават Илия Атанасов Воденов от с. Калиманци, Благоевградски окръг, за това, че през пролетта на 1968 година е образувал нелегална националистическа организация, която си поставила за цел да се бори по насилствен път за създаване на самостоятелна македонска държава. След като я образувал, станал ръководител на същата.

На основание гореизложеното и съгласно чл. 147 от Наказателно-процесуалния кодекс

ПОСТАНОВЯВАМ:

Привличам в качеството на обвиняем Илия Атанасов Воденов от с. Калиманци, Благоевградски окръг, чл. 109, ал. I от Наказателния кодекс.

Следовател: подпис (не се чете)

Постановлението ми се обяви. 28.IX.1968 година

Обвиняем: подпис (не се чете)

***

КОМИТЕТ ЗА ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

ПРОТОКОЛ

Подписаният майор Иван Георгиев Спасов, зам. н-к КДС, гр. Сандански, извърших претърсване в дома на Илия Атанасов Воденов от с. Калиманци, Благоевградски окръг, в присъствието на поемните лица:

*** *** ***, Сандански

*** *** ***, Благоевградски окръг

При претърсване намерих и иззех:

1. Папка със списък на участващите в групата и проектоустав на същата.
2. Доклад - извадки от вестник „Нова Македония“ и друга литература за прочит пред групата.
3. Две карти на Македония.
4. Молба до ЦК на БКП от групата.
5. Бележник с шифри и записки на Илия Воденов.
6. Печат с инициали СТМК.
7. Прочитна книга от Толе Паша.
8. Изрезки от вестник „Нова Македония“

9. Два броя знамена, незавършени.

Извършил претърсването: подпис (не се чете)

Присъствал:

1. подпис (не се чете)

Поемни лица:

2. подпис (не се чете)

ВЕРНО: подпис (не се чете)

СЛЕДОВАТЕЛ: _____

ПЛЕНЕНИ МАТЕРИАЛИ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА

Препис

До др. Министър-председател и секретар на ЦК на БКП Тодор Живков

МОЛБА

от

група граждани на Благоевградски окръг - Пиринска Македония

Молим да отговорите на въпросите ни във вестниците „Нар. младеж“, „Работническо дело“ и „Пиринско дело“:

1. Кои са причините за „Танец“ от Скопие да не ходи в Мелник и Роженския манастир и да се загасне токът в гр. Петрич и гр. Гоце Делчев?

2. Чия област е Благоевградски окръг - Пиринска Македония - българска или македонска, или все още имате претенции за Санстефанска Бугария, на Бледския мирен договор, но имало малко, но умни глави, за да поставят границата на България до над Кюстендил, и с каква цел е това?

3. С тези покръствания от македонци на бугари няма нищо да спечелите, защото вие сами знаете, че кръвта македонска вода не става, затова е майка Македония, нито е сръбска, нито е българска, нито е гръцка, най си е земя македонска и ще си остане македонска.

4. Няма нужда да обиждате по нашите родни герои революционери като Гоце Делчев, Яне Сандански, Гьорче Петров, Даме Груев, Никола Парапунов, Иван Козарев и Никола Вапцаров, който е написал за своята родина Македония като „Земя“, „Родина“, „Крали Марко“, „Илинденска“, „Хайдушка“, „Имам си родина“, „Песен“ и много други стихове, и много други герои като гореспоменатите.

5. Наистина Тито си прави устата за Пир. Македония, но ако е за под Тито, по-добре под Живков и под гръцката хунта, или една Македония, която се простира до България, Турция, Гърция, Сърбия, Албания и Бяло море, и ще спечели правдата и любовта на народните маси в Пирин, Вардар и Егея, и за тях не е нужно да се издига лозунгът: „Македонци от Пирин, Егея и Вардар, съединявайте се“, защото те са си сплотени по кръв и затова няма да се забави, когато ще удари часът за подписване на Солунски мирен договор.

И затова, др. Живков, можете вече да прекъснете напълно строителството в Пиринска Македония, защото нямате сметка българска.

Публикувайте го в пресата, а не както статията против Лазо Наумовски - само в „Поглед“, за да не може да се чете от всички живи хора в Пирин.

„Македония на македонците“

ВЯРНО

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (не се чете)

***

ПРИСЪДА**№98**

гр. Благоевград, 30.X.1968 год.

В ИМЕТО НА НАРОДА

Благоевградският окръжен съд, район Н, на 30.X.68 г. /хиляда деветстотин шестдесет и осма година/ в открито съдебно заседание в следния състав:

Председател: Камен Скрижовски;

Съдебни заседатели: Иван Михайлов,

Борислав Митов;

при секретаря Н. Христова и присъствието на прокурора Крум Поповски разгледа докладваното от председателя наказателно дело №252 по описа от 1968 год.

ПРИСЪДИ:

Признава подсъдимия ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ, роден на 27 юли 1949 година в село Калиманци, окръг Благоевград, жител на същото село, българин, български гражданин, неженен, неосъждан, грамотен, работник в ТКЗС, ЗА ВИНОВЕН през м. май 1968 година да е образувал и ръководил нелегална националистическа организация с поставена цел по насилствен път да е извършил престъпление против Народна република България, за което по силата на чл. 109, ал. 1 НК, във връзка с чл. 55 от СК го осъжда да изтърпи наказание 2 (две) години лишаване от свобода.

Признава същия подсъдим ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ ЗА ВИНОВЕН през м. юли 1968 година да е придобил и държал в дома си взривни материали без разрешение от надлежните органи, за което и по силата на чл. 339, ал. 1 НК, във връзка с чл. 54 от НК го осъжда на 6 (шест) месеца лишаване от свобода.

По силата на чл. 23 от НК определя подсъдимия ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ за извършените от него две престъпни деяния да изтърпи едно общо такова - 2 (две) години лишаване от свобода.

Зачита предварителното задържане на подсъдимия ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ, считано от 27.IX.1968 година, което да се приспадне при изтърпяването на наложеното наказание по чл. 59 НК.

Веществените доказателства - пет-шест каменарски взрива и фитил 10.50 см, след влизане в сила на присъдата да се предадат на органите на МВР.

Присъдата може да се обжалва пред Върховния съд на НРБ в двуседмичен срок от днес.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: (не се чете) ЗАСЕДАТЕЛИ: (не се чете), (не се чете)

*Печат: Окръжен съд - Благоевград**Печат: Вярно с оригинала, Окръжен съд - Благоевград*

Секретар: (не се чете)

МОТИВИ:

Подсъдимият Илия Атанасов Воденов, роден на 27 юли 1949 г. в с. Калиманци, окръг Благоевград, се обвинява, през май 1968 година да е организиран и ръководил нелегална националистическа организация, която е имала за цел да събори народната власт в окръга и установяване македонска държава, престъпление по чл.

109, ал. I от НК, както и за това, че без разрешение на надлежната власт е държал в дома си взривни материали, престъпление по чл. 339, ал. I от НК.

Признава се за виновен да е извършил двете приписваеми му се престъпления.

От признанията на подсъдимия, показанията на разпитаните свидетели, веществените доказателства, писмените такива, приложени към следственото дело, се установява във фактическо отношение:

Подсъдимият Воденов под влияние на чуждестранен печат се поддава на внушение, че по националност е македонец. В тези му националистически изживявания, поради отказа да бъде приет жител на гр. Варна, ограничения му мироглед и нестабилност на патриотичното му възпитание, решава да създаде организация, която да се бори срещу народната власт и народната република, за създаване на самостоятелна македонска държава от Благоевградски окръг и другите части на Македония. В очевидно несъответствие с историческата истина, поради смесване на географски с народностни понятия, изостаналост в културно отношение, незадоволени амбиции, става проводник на чужда пропаганда и предприема създаване на организация, която си поставя за цел по насилствен път да откъсне част от НР България и българското население и образуване на нова държава. По казания начин и в изпълнение на приетото решение, подсъдимият скланя няколко други младежи и създават организацията, която избира него за ръководител. Извършват някои действия по съставяне на шифър, изработват устав, провеждат събрания, търсят да разширяват организацията, намислят да изработят и членски карти. Подсъдимият е мислил в случай на конфликт на Балканите да постави себе си и организацията на разположение на Югославия. Предприето е и набавяне на оръжие - взривни материали, като пет фишека взрив и каменарски фитил, които откраднал от обект на каскада „Санданска Бистрица” и занесъл за пазене в дома си.

Посочената деятелност, създаване и ръководене на организация със задачи да извърши престъпление срещу Народната република, осъществяване на обективния и субективния състав на престъплението по чл. 109, ал. I от НК. Подсъдимият е имал добра представа за непозволеността на своята деятелност, което е изразил и в съставения устав за тайна на организацията и строга отговорност, който издаде тази деятелност. Укриването в дома му на каменарски взрив и фитил осъществява престъплението по чл. 339, ал. I от НК.

Наказанието Окръжният съд определи за деятелността по чл. 109, ал. I от НК при изключително намаляващи вината обстоятелства, за каквито взе, от една страна - лекомислието, невежеството и неопитността на подсъдимия и останалите от групата, а от друга - общото състояние на тази група, която при нормални условия би била с незначителни възможности за вражеска дейност, включително искрените признания и разкажание на подсъдимия. С оглед на казаното и по силата на чл. 55, ал. I, т. 1 от НК определи наказание две години лишаване от свобода.

За деянието по чл. 339, ал. I от НК, за което подсъдимият прави също пълни и искрени признания, малката стойност по значение на взривните вещества, укривани в дома му, при намаляващи вината обстоятелства, във връзка с чл. 54 от НК съдът определи наказание от шест месеца лишаване от свобода.

Наказанията за двете дела ОС определи и във връзка с чл. 36 от НК, като в съгласие с чл. 23, ал. I от НК определи за двете престъпления подсъдимият да изтърпи едно общо наказание една година лишаване на свобода.

Деятелността на подсъдимия наред с изложеното по-горе за по-ниска обществена опасност при обективни условия е подчертано укорима ...¹⁷⁸ зано с отношението на същия в случай на конфликт на Балканите да се постави лично той и групата в услуга на чужда държава. От тази гледна точка подсъдимият се очертава като човек с принижено чувство на отговорност и достойнство, склонен към най-тежко престъпление, да измени на своята родина и народ, която особеност на характера и съзнанието му насочват на необходимост наказанието реално да бъде изтърпяно с цел за поправянето му. Това реално изтърпяване на наказанието се изисква и от задачите на общата превенция. По такива съображения ОС не намери основание за приложение на чл. 66 от НК¹⁷⁹.

Причини за извършване на престъплението са малката култура на подсъдимия, поддаването му на чужда пропаганда и слабостта на патриотичното му възпитание.

Председател: (не се чете)

Печат: Окръжен съд - Благоевград

Печат: Вярно с оригинала, Окръжен съд - Благоевград

Секретар: (не се чете)

***

Министерство на правосъдието

Затворът - Стара Загора

УДОСТОВЕРЕНИЕ

№1507/23.06.2006

Затворът в Стара Загора дава настоящото на ИЛИЯ АТАНАСОВ ВОДЕНОВ, роден на 27.07.1949 г., в уверение на това, че същият е постъпил в затвора на 31.10.1968 г. със зачетен предварителен арест от 27.09.1968 г. за изтърпяване на присъда ПОХД №252/68 г. на Благоевградски окръжен съд в размер 2 години л. св. на основание на чл. 109, ал. 1 и чл. 339, ал. 1 от НК.

Освободен от затвора на 05.05.1970 г. с помощта на 4 м. и 22 д. от работа в негова полза. Настоящото се издава, за да му послужи при необходимост.

МП   НАЧАЛНИК НА ЗАТВОРА (И. КАРАУШКОВ)

¹⁷⁸ Не се чете

¹⁷⁹ Чл. 66. (1) (*) (Изм. - ДВ, бр. 28 от 1982 г., в сила от 01.07.1982 г., попр. бр. 31 от 1982 г., изм. - ДВ, бр. 92 от 2002 г.) Когато съдът налага наказание лишаване от свобода до три години, той може да отложи изпълнението на наложеното наказание за срок от три до пет години, ако лицето не е осъждано на лишаване от свобода за престъпление от общ характер и ако съдът намери, че за постигане целите на наказанието и преди всичко за поправянето на осъдения не е наложително да изтърпи наказанието.

АНДОН ГЕОРГИЕВ АНДОНОВ

Роден на 6 февруари 1947 г. в село Голешово, участник в македонска организация по време на комунизма и имал доста проблеми заради отказа да си смени паспорта, в който пишело „македонец“, с такъв, в който пише „българин“. След 1990 г. е член на ОМО „Илинден“, а през 1997 е един от членовете на инициативния комитет за обединение на организацията в гр. Сандански. От същата година влиза в ОМО „Илинден“-ПИРИН, в която членува и понастоящем.

„Така се образовах по македонска история, понеже нямаше литература по въпроса в България по онова време. Освен това за историята се информирах и от разказите на тогава все още живи очевидци. Където и да отидех, се интересувах и намирах такива хора и ги разпитвах. Техните свидетелства още повече укрепваха македонското ми самосъзнание.“

„Запомнете! По-добре под турско, отколкото под българско!“ (думи на Яне Сандански, цитирани от неговия четник дедо Тодор Ромов от село Рожен)

ВСИЧКО БЕШЕ ЗА МАКЕДОНИЯ

(„Народна воля“ 1-15 март 2004 г.)

Казвам се Андон Георгиев Андонов. Роден съм на 6 февруари 1947 г. в село Голешово. Родителите ми са от село Цървище, в Егейския дял на Македония. От 1950 г. живея в село Катунци. Там завърших основното си образование, а средното - в град Разлог.

Основата на македонския дух ми е дадена от татко ми – Георги Андонов Василев, още като малък. Слушах и Радио Скопие, програмата „Светлини во минатото“, водена от академик Димитър Митрев. Така се образовах по македонска история, понеже нямаше литература по въпроса в България по онова време. Освен това за историята се информирах и от разказите на тогава все още живи очевидци. Където и да отидех, се интересувах и намирах такива хора и ги разпитвах. Техните свидетелства още повече укрепваха македонското ми самосъзнание.

Спомням си например думите на дедо Колю (Никола Рачев) – Войводата, който ми беше комшия в Разлог и често ми казваше: „Кой лъже? Всичко това беше за Македония, нямаше нищо за България! Ние, партизаните, се борехме да обединим Македония. В село Фуцани, в Егейския дял на Македония, планувахме да стане обединението на трите дяла. Козаре, Парапуне, Вапцаре, Владо Поптомов се бореха за Македония. Та нали ние, старите, така ги учихме.“ Спомням си и думите на Яневия четник дедо Тодор Ромов от село Рожен: „Яне ни казваше – много от вас се лъжат, че ако дойде

България, ще ни помогне. Тя се стреми да ни завладее и лапне. Запомнете! По-добре под турско, отколкото под българско, защото под турско поне имаме за какво да се борим, имаме идея, а българите ще ни погълнат.”

От друг Янев четник, дедо Тачко, братовчед на Таската Врански (Серски), също съм слушал за какво се е борел и на какво е учел народа Яне. Казвал им: “Върховистите много ви прилъгват, че уж са македонци, а ви убиват и Македония ще я вземат на тепсия. Понеже сме будали и се лъжем.” Когато веднъж запитах брата на Стою Хаджиев – Ангелуш Хаджиев, за какво са се борели революционерите от ВМРО, понеже българската пропаганда твърди, че са се борели за България, ми отговори: “Каква България? Нема такова нещо! Всички около брат ми се бореха за Македония.” Таткото на убития разложки партизанин Костадин Патоков, с когото си приказвахме по македонския въпрос, през 1965 г. ми каза: “Цялата борба, и моят син – всичко беше за Македония, за нейното обединение. Аз учих сина си на това, той беше възпитан от нас по този път. Запомни едно! Аз съм стар и нема да дочекам, но знай - Македония ще се освободи и обедини. Вардарският дял полека-лека ще си ги прибере и другите.” Спомням си и още много подобни случаи. На събор в памет на Яне през април 1970 г., след като говориха разни историци, изкараха и един стар четник на Яне, да каже някоя дума. Той обаче каза следното: “Това е лъжа. Старика ни учеше да се борим за Македония. Къде си, Яне, да станеш и да чуеш какви ги говорят за теб!” Милицията го смъкна от трибуната и го изкараха луд. На 2 август 1976 г. в София в Македонско културно-просветно дружество “Гоце Делчев”, на площад Македония, български историци изнасяха доклади по случай Илинденското въстание. Един много стар кукушанин не издържа, стана, обърна се към публиката и каза: “Другари, докога ще търпим да ни лъжат? Как не ви е срам, другари историци! Аз лично се познавах с Гоце Делчев и заявявам, че всичко, което казахте, е лъжа. Гоце се бореше за Македония, а не за България.” Веднага милицията го изнесе навън. Този жив контакт с участниците в борбите за освобождението на Македония ме защитаваше от лъжите на официалната пропаганда.

През 1964 година станах член на една тайна македонска организация, която действаше в селата Златолист и Катунци. Покани ме Атанас Вречков през лятната ваканция през 1964 г., когато бях в село Златолист, и само чрез него контактувах с организацията. Това се правеше като мярка за сигурност. Затова не знам почти нищо за дейността ѝ, или за останалите членове. Спомням си само името на Илия Воденов. Знам също, че организацията имаше свое знаме и чета. Атанас ми казваше: “Ако се наложи, ще те пратим като делегат до Македония, на конгрес.” Аз не можах да взема активно участие, тъй като бях ученик в Разлог, а тях на следващата година ги хванаха. По-късно хора от Калиманци ми казваха, че предателят бил някой си Куричков, който след това станал работник в Държавна сигурност, а съселяните му го кръстили “Въшката.”

През шестдесетте започнаха да ни учат, че сме българи и че всичко в нашия край било българско. Трудно се издържаше. Веднъж (това беше през 1965 г.) не издържах и в час по история станах и влязох в спор с учителя Пенджаков за Паисиевата история. Той ми каза: “Ти си толкова заблуден по македонския въпрос! Всичко тук е българско.” Заплаши ме, но нямаше последствия.

За пръв път проблеми с милицията имах през юли 1967 г. в София. На Централна гара - защото разговарях с една сънародничка от Гевгелия (дори адреса ѝ помня: ул. “Партизанска” номер 1). Веднага се приближиха двама тайни агенти, потърсиха ми паспорта и след това ме дръпнаха в гарата. Викаха ми: “Ти на македонски си говорил с македонците, а?” След това в Транспортната милиция ме питаха какво сме си приказвали, казах им, че за влака. “Ти си от онзи край – македонец. Имаш връзка и предаваш, а?” Казах им, че няма нищо подобно, а те ми викат “Лъжеш!” и ми удариха някол-

ко шамара. Но накрая ми върнаха паспорта. Записаха ми данните и ме заплашиха: “Втори път да не си стъпнал тук!”

Имах много проблеми, когато започнаха да сменят паспортите, понеже в тях пишеше, че сме македонци. И аз, както мнозина други, не исках да го сменя. Веднъж в хотел в Балчик се регистрирах за преспиване като македонец. На сутринта още в пет часа пристигнаха милиционери, събудиха ме и ме попитаха: “Какво пише тук? Македонец!?”. Отведоха ме в управата. Там зачеркнаха думата македонец в паспорта, написаха невалиден и ми го върнаха. Край село Рибник на пункта за проверка на откритите листове ми скъсаха паспорта, за да ме накарат да го сменя, и ме глобиха. А в Петрич го скъсаха окончателно на две.

Веднъж на един мой приятел, Здравко Малинов, който работеше за разузнаването, му изпях песента “Таму долу Криволачко ...”. Той ми опря пистолет на челото и ми каза: “Теб нищо друго не те оправя, освен това!” Винаги и с всеки съм говорил за Македония и съм имал и други инциденти, но това не е важно. Положих големи усилия през 1990 г. да вляза в ОМО “Илинден”, тъй като не беше лесно да вляза във връзка с тях. Накрая успях и оттогава активно участвам в македонското национално движение в Пиринския дял на Македония, и в момента съм член на ОМО “Илинден” - ПИРИН.

МЕТОДИ АНДРЕЕВ ГЮРОВ

Роден в Микрево, община Струмјани, Методи Гјоров е бил исклучен од училиште во седми клас за тоа, че напишал на чина „тук седи македонец“. Тормозен е од ДС заради братовчед си Иван Димитров Гјоров, активен по македонскиот вџпрос, и заради пеене на македонски песни.

„...во седми клас написах на чина „тук седи македонец“, казаха за тоа на директора и ме исклучиха...“ (Методи Гјоров)

СПОМЕНИ ЗА ИВАН ДИМИТРОВ ГЮРОВ И ЗА СЕБЕ СИ

Братовчедџт е роден през 1949 г. Беше по Банско, учи, исклучваха го, завџрши Селскостопанскиот во Кјустендил, През месец август 1965 г., след преброявањето, тој беше на 26 години. Писаха со Иван Шутаков по асфалта заедно од Огражден (Струмјани - б. СС) до Стара гара во Сандански на 3-4 места: „Македонија не е нито срџбска, нито бџлгарска, тя принадлежи сама на себе си“.

Предаде ги един од селото, сега сино му е кмет. Задџржат го (беше минџор во Брежани, та там го задџржат). И мене ме откараха во МВР - Благоевград. Почнаха да распитваат. Викам - не сџм, а они ме кџцат. Направиха ми очна ставка и там казах - биха ме, затоа казах, че сџм бил со тебе. Невинен бех, но тия не признаваха невинен.

Братовчеда го испратиха во затвора во Бухово, во урановата мина, кџм три години. Кат се вџрна, не му дадоха работа, макар да имаше тџрсено по тоа време образование и специалност. Беше бегал през границата, кџдето го раняваат бџлгарските граничари, а след тоа југославските го вџрџчат на носилка и го предаваат.

И Шутаков лежа во затвора. По-кџсно на едно празненство един униформен му чупи магнетофона заради тоа, че свирели македонски песни, а тој го рџгнало со нож во пагона.

Бех ученик во седми клас и написах на чина „тук седи македонец“, казаха за тоа на директора и ме исклучиха, та ходих во село Палат да завџрша седми клас. Оттам отидех да уча во Кјустендил, а след тоа отидех војник.

Много пџти сџм викан во милицијата за пеене на македонски песни во Микрево. Карпатов во Сандански вика при единия случај: „Ке те фџрля од прозорецо“. Прати ме 15 дена Попов, којто беше македонец, ама не смееше да каже.

АНГЕЛ НИКОЛОВ ГЕОРГИЕВ

Ангел Николов Георгиев е роден в село Велюшец, Малешевско, през 1938 г. От 1948 г. живее в гр. Сандански.

Тормозен заради любовта си към забранените македонски песни, заради настояването да се пише македонец на преброяването и в паспорта си. Много пъти прибиран в ДС.

Особеното отношение на властите към него през 1975 г. го изпраща безпричинно в затвора.

„От баща ми научих че съм македонец“

„А аз говорех за болката, която ми е, за Македония, и цел живот затова са ме преследвали, не за друго.“

„Насилието и заплахите си беха нещо нормално, това нема какво да се крие.“

Казвам се Ангел Николов Георгиев. Роден съм в село Велюшец през 1938 г. И майка ми, и баща ми са от там. Там живях до 10-годишна възраст. Оттогава и до днес живея в Сандански. От баща ми научих, че съм македонец. Казваше се Никола Стойчев Георгиев, беше партиен член.

У дома минавах, преспивах „диверсанти“, дето ги пращаха в Македония. Настанявах ги при нас, хотели немаше. Брат ми беше учител в пограничните села в Крашияка и при него имаше един прислужник - бай Георги от Клепало, и него го изпращаха като диверсант в Македония. И ги настанявах при нас вместо на хотел.

Аз учих в Сандански основно образование и изкарах 7 клас. Казарма бех в София. След казарма почнах в ДАП - Сандански. Първо там ме притиснаха да ставам партиен член и като отказах, оттогава мира не видех. Където и да ида, от секое предприятие ме гонат. И по Кремиковци съм бил, и по язовирите... мира не ми даваха. Аз бех здрав човек, ама... Квартиранти, дето имах, и тех ги използваша, за да ме шпионират. Заедно ядете, храниш го, а той отива да те топи какво си казал. А аз говорех за болката, която ми е, за Македония, и цел живот затова са ме преследвали, не за друго.

Проблемите по македонския въпрос почнаха много отдавна. Първо беше обичта към родната музика, македонската музика, оттам тръгнаха проблемите. Много често ме викаха за това, но видеха, че нищо не става. Изглежда съм имал много богато досие, та ме тормозеха толкова години, та ме вкараха и в затвора...

Като се пенсионира, баща ми и той имаше проблеми с властта, задето се казваше македонец. По това време политиката се беше сменила и го заплашваха, че ке му вземат пенсията. Помня как Маникатов от ДС му се заканваше: „Дедо Кольо, ке ти зедем пенсията - много приказваш“.

Спомням си сменянето на паспортите. В съвета ми взеха данни и ме питат от каква националност съм, отговорих, че съм македонец. Казват ми, че нема такива. А аз викам - нали македонец бех досега. Поспорихме със служителката по тази тема и следващия ден ме викнаха в старото МВР в Сандански, но не в милицията, а в ДС,

там беха разни агенти, между тях си спомням Минков, и ми казват: „Ти какво си мислиш?“

Цел живот съм клиент на ДС (*засмива се горчиво*). Малко са болезнени тия работи, защото в миналото се ровиш, а пък миналото не ми е било никак розово...

Доста от спомените ми са избледнели. Имаше един период, работех 13 години в мина „Славянка“. Тогава там беше Вангел Тиков - учител в Палат. Имаш проблем заради него, в смисъл такъв, че не било требвало да го качвам в рейса на мината, а аз го качвах (бех шофьор). Правеха проблеми за това - първо партийният секретар бай Тодор, а после... Като работех в мина „Славянка“, там имаше много симпатизанти на нашата идея, особено микровалии.

В затвора ме вкараха през 1975 г. Това стана след един период, когато ме подгониха от работа и даже ме уволниха, забравих по какъв член. Аз нямаше какво да права, требваше да търса препитание и един ден се дигнах и тръгнах по селата да си купувам прасета, да се занимавам с гледане на прасета. И по тоя начин се озовах в с. Кръстилци. Там не намерих нищо изгодно за купуване. Оттам се префърлих по другите села оттатък и се озовах накрая в Добри лаки, а то беше погранично село и в граничната зона. Там говорих с една жена за прасета, за това-онова, за цени, а тя отива на заставата, а аз и не я знаех къде е границата, и съобщава за мене. Идват граничари и ме арестуват. А аз си нося личен паспорт и граничен пропускателен лист, всичко необходимо. Оттам ме откараха в заставата и се обаждат в милицията в Сандански, тогава Спасов беше началник, и той им дава нареждане да ме бият, предполагам, защото беха любезни граничарите в началото, а след като се обадиха в МВР, започнаха да ме бият. Боят си е бой, но след това ме откараха до границата и ми наредиха да легна на земята по лице. Легнах, какво да правя, подчиняваш се. А те с оръжие, с автоматите в ръце над мене и само си говорят нещо и чакат, може би дано побегна, та да могат да ме застрелят. Подържаха ме така. Не стреляха, прибраха ме пак в заставата. И след два часа дойде джип от Петрич, от Гранични войски. Нощувах в петричкото поделение, давах ми солено сирене, а вода не, дори и да търсиш. После ме докараха в Сандански. Почнаха да ми се подиграват тия като Спасов и може би очакваха да се поддам, да се изплаша и да стана техен човек, а аз - не. Насилието и заплахите си беха нещо нормално, това нема какво да се крие.

И така - после в Благоевград ме държаха близо два месеца като следствен. Там горе-долу добре се държаха. Като следствен имаш проблеми със зъбите, защото беше големо напрежение и премеждие, закъсах със зъбите и не искаха да ми дадат помощ, а зъбоболът беше страшен, а те само отлагаха, обещаваха все за утре и чак накрая дадох помощ. Получих една година затвор. От там в Централния затвор бях 4-5 месеца, а оттам в Бухово, където долежах присъдата и ми се събраха общо девет месеца (съкратиха я поради това, че работих там). В затвора бех 1975-1976 г. Влезнах октомври некъде.

Като ме пуснаха, като си дойдех тука, требваше пак през ДС да мина, викаха ме, просто се подиграваха: „Айде бе, войводо, като освободиш Македония, какво ќе правиш с мене?“, от тоя род. Имаше един Рангелов към ДС, държеше Огражден и се опитваше да ме обработва. „Абе ти, че си македонец, македонец си, но нищо не ти пречи да си помагаме“, с една дума - молеше ме да мина на техни страна. Много пъти ме посрещаше тоя по пътя, а не можеш да го подминеш, той държеше целия Огражденски район... Аз бех много упорит и исках да си остана с убежденията.

Поуспокоиха се нещата след това, видяха, че не мога да мина на техни страна. Не мога да мина и до ден-днешен.

Когато даваха обезщетенията на политически репресираните, на мен не искаха да ми дадат компенсация за репресиран и добавка към пенсията. Много зор видех...

(Тези спомени бай Ангел ми ги даде на 26 юни 2013 г. в Сандански. По план трябваше да прегледа още веднъж написаното и да намери, и ми даде присъдата, по която е лежал в затвора. На 29 юни обаче той ми съобщи, че не може да направи това. След като започнал да мисли и да дълбае в спомените си, не можал повече да спи и затова се извини и ме помоли нещата да спрат дотук и повече да не се ровим в болезненото му минало, а да публикувам това, което ми беше дал, без втора проверка. За съжаление болезнеността на преживяното из българските следствия, затвори и лагери е причина много македонци да потискат спомените си и да избягват да говорят за тях дори пред собствените си деца.)

БОЯН КОСТОВ БИБИШКОВ

Роден на втори август.1952 година в Елхово, Ямболско, Боян Бибишков има един сблъсък по времето на комунизма с Държавна сигурност по македонския въпрос и е прибиран в милицията за пеене на македонски песни. В спомените му има интересни информации и за други пострадали заради народността си македонци. Понастоящем Боян Бибишков е активист на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Защо мислиш, че Вапцаров е македонец, има ли други в Банско с тия идеи? Ако има, кажи имена. Тези хора са заблудени“. Накрая ми каза: „Ела пак във вторник и докарай книгите, които четеш“. ... „Щом учиш в Банско, там има други заблудени по македонския въпрос, ако срещнеш такива, да ни се обадиш.“ (думи на шефа на ДС по македонския въпрос в Сандански Илиев към Бибишков).

СПОМЕНИ

(Взети на 9 декември 2012 г. в гр. Сандански, допълнени и коригирани от същия на 15 октомври 2013 г.)

Роден съм на 02.08.1952 г. в Елхово, Ямболско. Живея в Сандански. Родът ми от майчина страна е от с. Ладарево, баба ми от бащина страна е от Разлог. Учебната 1968/69 г. бех ученик в Техникума по ел. промишленост в гр. Банско. Веднъж бех на гости при един активен борец в Сандански - Благой Цветков (със сина му Огнян Цветков бяхме съквартиранти в Банско), и стана дума за Македония, за поезията на Вапцаров, защо е казал „Над мойта страна в небето опира Пирин“, че той е чувствал Македония своя родина... Благой споделя със своя баджанак Трайчо Дамов-Катаджията (така му викат, защото беше шеф на КАТ в Сандански) как е протекла вечерта. Междувременно мен ме извикаха в милицията във връзка с една продажба от страна на брат ми на два турски пицова за една въдица. Като се намирах в коридора на милицията, Трайчо ме виде и вика: „Тоя е по македонския въпрос“, и ме качиха направо при Илиев, шефа на ДС по македонския въпрос, едно ниско човече с пронизващ злобен поглед. Почна рутинен разпит - кой съм, какъв съм, къде уча... „Защо мислиш, че Вапцаров е македонец, има ли други в Банско с тия идеи? Ако има, кажи имена. Тези хора са заблудени“. Накрая ми каза: „Ела пак във вторник и докарай книгите, които четеш“. Идвам аз във вторник и слагам на бюрото 8-9 книги, които четях: „Охридска пролет“, тетралогията на Димитър Талев, стихосбирка на Вапцаров... Нищо инкриминиращо. „Това са хубави книги“ - ми вика. Отговарям му: „Аз това чета“. Тогава ми каза: „Щом учиш в Банско, там има други заблудени по македонския въпрос, ако срещнеш такива, да ни се обадиш“. Казах му, че мога и сам да се справя с такива случаи, без да е нужно да доноснича. И така се извлекох.

Атанас Рамчев (Рамчо) от с. Катунци, Санданско, учеше в Горския техникум в Банско. Той имаше сериозни проблеми по македонския въпрос. Викан в милицията, много бит и заплашван с изключване. Бил е викан от милицията не само в Банско, но и в Катунци. Били са група от три до пет човека, но другите не ги знам. По-рано бехме близки и ми казваше по повод на тези свои проблеми: „Едвам завърших“. Сега вече е покойник.

Тук, в Сандански, в циганската махала, през комунизма имаше хора с проблеми с властите по македонския въпрос, особено за пеене на македонски песни. Например спомням си Иван Тодоров (Шайката), служител в Енергото от с. Пиперица, роден в Егейска Македония (знаеше гръцки), винаги успяваше да се снабди с най-новите плочи македонски песни. И като е в настроение, олаби грамофона - всички ги слушат, дофтаса милицията и му конфискува плочите. А той си намери други - и пак.

Е, имаше и куриози. Прибираме се аз и двама приятели от „Байкал“, пеем „Самуиле, цар македонски...“ На пазара ни посреща Синята лампа - милиционерската дежурна кола. Набутват ни и тримата на задната седалка - и в милиционерския участък (управление). Раздават ни по една листовка „Права и задължения на гражданите“.

- Който научи наизуст точка ХХХ, се прибира!

След 2-3 минути вдигам ръка:

- Готов съм! И започвам: „Забранява се след 22.00 часа да се...“ и т.н. продиктувам целия текст на въпросния член.

- Ей, ти ли си много умен и паметлив, или не ти е за пръв път? - прави гениалното си откритие старшията и се чеше под фуражката. - Айде бегай!

СПОМЕНИ ЗА ПАНДЕ ИЛИЕВ И ГЕОРГИ ГЕЦЕВ

АТАНАС СПАСОВ ГЕЦЕВ

---

*„Народът просто имаше мерак за Македония...
Тогава á научиха, че си по тая част, че държиш за Македония, свършен си.“*

СПОМЕНИ

с. Ключ, 28.03.2013 г.

Казвам се Атанас Спасов Гецев, роден съм на 5 април 1946 г. в с. Ключ, Петричко, Подгорията. Баща ми се казва Спас Митев Гецев, а майка ми - Елисавета Спасова Гецева, тя е от с. Мътница в Егейска Македония, бежанци. Имам брат, роден там през 1943 г. - Андон, той сега е починал. Бащата е роден в Старо Конаре. Ние сме шест деца. Учил съм тука, в Ключ, основно училище. Македонец съм. Къде и да мръдна - тука си ни е нашият край, ние сме македонци, от бащите и чичовците си знаем това.

Имахме македонска група тук. Преди повече от 25 години. Още не бех ходил в казарма, преди да се случи това с двете момчета през 1965 г., ние вече съществувахме като група. Те не беха към нашата група, единият, Панде, ми беше съученик, а другият, Георги Гецев - братовчед.

Имали сме контакти и с други. В Петрич сме отивали при водача на петричката група - но сега не мога да се сетя как му беше името (въпроси от присъстващите дали не става дума за Сократ Маркилов, отговаря: „Сократ го знам, не беше той“, други питат дали е Стоян Георгиев, отговаря, че не).

Ние се събирахме отсекъде - от селата Струмешница, Ключ, Габрене. Аз не съм я създал тая група, Сандо Водаров беше председател на групата. Те беха млади, познаваха се, един на друг се питаха дали искат да участват в македонската група. Много внимавахме да не ни открият, че беше опасно. Дома сме се крили да правим събрание, все тихичко, да не ни хванат; карал съм жената да ни чете македонска книга. Правила сме събрания и по полето - договориме се през деня къде и в колко

часа, и после всеки идва там. Ангел, внукът на Водаров, ни беше касиер - събирахме членски внос, но той го злоупотреби. Бехме към 15-20 човека, но идваха и от други села. От Струмешница беше Томата Манолчев. Народът просто имаше мерак за Македония, но страхливи беха. Тогава аз научиха, че си по тая част, че държиш за Македония, свършен си. Не ни откриха - криехме се. Деца бехме. Бех 17-18 години, ергенче, пред казарма, когато това се случваше.

Не помня точно коя година беше, но беше навлезъл танцът турист. И като излезна тоя танц, една вечер майор Златев, шефът на заставата, влезна в клубо, където си

Панде Илиев

правехме забавата, и вика: „Спирайте тая музика, това извращение!“ И тогава братчедо Георги Гецев - беше си буен, пъргав, държеше все за правото, рипна, допре му камата на гърдите и му каза: „Махай се от тука, тука е за младежи“. И тия му дигнаха мерника, все го дебнеха. Аз работех на „въжената“ на долна станция, товарех трупи. Бех товарач с брата на Гошо - Димитър Кирилов Гецев. И нали ергенчета, последния курс, товараме с Гошо, разтовараме в Петрич и се връщаме през селата. И на два-три пъти имахме случаи войниците да ни спират. Цигарата му е на устата на войнико и те спира. Братчедът пита: „Защо ме спираш?“ Оня вика: „Дали имаш кибрит?“ - „Е защо ти е кибрит, я цигарата ти е запалена и ти е на устата!“ - вика братчедът. „А, извинявай“ - вика оня... Те отдавна го дебнеха.

Взе се решение от трите села комсомолците да излезнат на билото на Беласица на посещение, а пък на заставата имаше един автобус бригада, дошла от България, сортирали домати. Тоя ден ние с едно момче, Ильо, тръгнахме пеш за Коларово. Аз си носех плочи, македонски, защото бех поканен на гости при едно мое гадже в с. Коларово, Петровден беше, а нейният брат се казваше Петър и носех песните за веселбата. И тъкмо навлезнахме в Яворнишко и чухме изстрели. И аз викам: „Нещо се е случило“. В Коларово ни пречекаа, пуснаа музика. Моето момиче ме кани да играм, а аз не мога - все едно червата ми се скосия, се едно предчувствам.

Сабайле се прибираме. Хората викат: „Гошо и Панде ги нема“. Питам: „Вие чухте ли го тоя изстрел, що го чухме ние?“ Като казах това, дигнаа се сички от селата, от трите села се дигнаа пред кметството в Ключ и оттам по пътя до заставата, и започнаха да искат да им се каже къде са, а властите отричаха, че знаят нещо. А кмето вика: „Тия дни ке дойде писмо от Гърция, че са минали границата“. А те - зимат им обувките и прават обратна стъпка, се едно, че са минали границата. Двамата - кметът и Златев, беа много близки.

Вече се разбра, че са избити, и казаха от заставата да не излизат сички нагоре, а само по-близки. Но баща ми фана и фърли автомата на едно войниче и вика: „Одете по мене!“ - и всички тръгнаха нагоре към балкана. А мене ме изпращат за сандък в Петрич да взема - и аз отивам. Имаше готови, взех превоз и точно в Самуилово жукчето счупи пружина и спрех. А на братчедо колата баш тогава дойде и му казах за какво става въпрос. Той спре курса за трупи, префърли сандъко на трупчийската кола и дойдехме в Ключ. Майката на Гошо кат виде колата, се фърли пред нея да я смачка, ама не може.

И питаха отгоре дали по въжената линия да ги пуснат, или на ръце. Близките не се съгласиха по въжето. Вземат две одеяла, направят носилки и тръгват надолу. Аз - един час мина - слушам на поделението плачене, препеване, показаха се - много народ, събор. Отивам право. Включих се и аз да го нося, смених носача. Хома и се завъртам да погледна братчеда. Отиваме пред съвета, кметството, там е и кръчмата,

и канцелариите на АПК-то. Там ги оставиха - отвонка на дворо. Един наш зет отиде, разкопча Гошо и се виде, че целата мишница е изрешетена с автомат. Пандето не беше толко прострелян.

Отидех при кмето и викам: „За писмото и Гърция, дето ми казваше. Ела - викам, - да видиш”. Кмето вика: „Не е моя работа”. Фанах го, за да го изфърля от терасата, а той подпре ръце на терасата, дойдеа неговите близки, отърваха го и го свалиха долу. Аз, много ядосан, седнах накрая, от мъка нема що да направам. Тогава е почнала сестрата на Гошо да бие по кмета. И това беше.

Един овчар беше видел как убиват Гошо, но Златев го заплашил: „Ако нещо кажеш, ке си до них!” Първо е убит Пандето. После Златев посега на Гошо и го ранява. Гошо, още топъл, му рипа, беше атлет, на една ръка се изправяше. Ударя майора и тогава оня още повече се разярява и го убива.

Прибрааме се вече. След погребението ме задържаха. После ни викаха в Коларово и ни разпитваха, държаха ни 60 и неколко дена в милицията. Само едно одеяло - и на цимента. Правих стачка десетина дена - гладна, прокурорът влиза и ме бие с ритници: „Оти гладуваш бе?!” На 24 часа по неколко пъти те карат на разпит и те карат да лъжеш, да кажа колко съм го бил кмета, приписваха ми, че съм бил и нагоре по балкано. Кютек! Фаща дулото на пистолето и те мъска по главата. Отваря прозорецо и вика: „Ако искаш, можеш да скочиш и да бегаш”. Изкараха ме на съд. Толко бех прежълтел, че и майка ми не можа да ме познае и вика: „Сички ги изкараха, само моя го нема”. А тя точно срещу мене. Като чух думите на майка ми, та си помислих да нападна милиционеря и да бегаме - да, ама не стана работата. Осъдиха ме за опит за убийство по чл. 205. Осъдиха ни по година и шест месеца, но обжалвахме и намалиха на една година. Бех в Централния затвор в София и там работех. Като излезнах, не ми даваха парите, които си бех изкарал в затвора. Не ми ги дадоха. И аз оттам се чуда как да се прибера, отидех на Централна гара и некак си се прибрах, но не помна как. От затвора ми бежа казали на третия ден да се обада в милицията - отивам там, питат ме за оплаквания. Казах за парите и те казаха, че парите ке дойдат до три дена, и те верно дойдеха.

Слушахме македонски песни като „Земьо македонска“. А те бежа забранени. Бех се сдобил с плочата на Васка Илиева и си я пусках. Една жена ме предаваше на милицията, те идваха и конфискуваха плочата, а аз пак събирах пари и си купувах нова. Взимаха ни македонските плочи от милицията, заплашваха ни.

Като пораснахме, ходихме за лични паспорти. Насила ни караха да се пишем българи.

Стоян Герасимов ме помоли да прекараме една машина, работех до тех, имах мотоциклет ИЖ, а и той, и аз не знаехме, че сме македонски активисти, но от различни групи - криехме едни от други. И отидехме с него до Първомай да я зедем тая пишеца машина, но там вече беше полицията. Като го арестуваха и правиха обиск в тех, идваха на два пъти, а ние сме в съдената къща, и ни питаха: „Видели ли сте нещо? Видели сте, ама нищо не искате да кажете!” Ама нищо не им казах.

И след като падна комунизмът, нашата група участваше в ОМО „Илинден“, и на Рожен сме ходили. Доста време е минало и ние сме изкуфели, убав ден не сме видели, така че не мога много да си спомня.

ДИМИТЪР СТОЯНОВ ГЕЦЕВ

СПОМЕНИ

с. Ключ, 28.03.2013 г.

Роден съм през 1946 г., на 2 февруари. Баща ми се казва Стоян Митов Гецев, а майка ми - София Ристова Гецева, те са от с. Мътница, под Беласица, Егейска Македония, тука са дошли 1944 г.

Когато даваха лични карти, аз не знаех за Македония. И като отидех, кметът ме пита: „Какъв си?“ Викам: „Българин“. „Абе какъв българин - македонец“. След 2-3 години смениха картите и пак ни викаха и питат: „Какъв си?“ „Македонец“ - отговарям. „Абе какъв македонец?!“ „Ами какъв ме пишете - таков“.

(Жена му подвиква да внимава какво говори, за да не си има проблеми).

Като отидех в казармата в Кюстендил, там все ми викаха „маке, маке“, и във военната книжка ме беха писали македонец. Проблеми имах с македонските песни - като пуснеме плочата „Земьо македонска“, и идваха да ни прават проблеми. Пак за тая песен „Земьо македонска“ почна и случаят с двете момчета.

Аз бех в затвора заради убийството на двете момчета. Казвах се Георги Кирилов Гецев и Панде Илиев Стоименов. Майор Златев с Гошо имаха проблем за тая пуста песен „Народе македонски“.

Казаха един ден, че ке има посещение на Комсомоло горе, на границата. Къщите ни с Гошо беха една срещу друга и слезнахме с него към центъро, седнахме там и правим сметка. И гледаме - оттатък идва един войник с кон и му викаме: „Какво става, градски?“ (така казвахме, понеже нали ние бехме от село - селски, а на войниците - градски), и той вика: „Сега бех в Яворница и им казах, че нема да има посещение, защото има обстановка на границата с гърците и нема да има нищо.“ И викам на братчеда, че аз ке ида брезент да зема от сушилната. Докат ида и се върна, майка ми вика: „Тие отидеха нагоре“. И аз оттам закарах Героя (така му викахме на едно момче, иначе се казваше Георги), тръгнахме за нагоре и баш на възената попаднахме на цел рейс - посещение от София. Викат ни „Какво става? Имате ли грамофон? Немаме с какво да направим веселба.“ Беше към 10-11 часа и аз се отказах да излизам нагоре, вместо това земах грамофона и напраихме веселба. И върнахме се след нея, а тия двамата ги нема. Не са се върнали. Чико ми отива и пита Златев къде са наште. Тоя вика: „Минали са границата, но всичко ке направа, Панде ке го върна, но Гошо нема да го върнеме никой път.“ През това време ние слезнахме надол. И знаеме, че тия са зад граница. Овчарите са видели по границата какво е станало, наши беха, но заплашени от Златев, не смееха нищо да кажат, оти същото ке ги снайде. Обаче имаше един, Гроздев, офицер на заставата - първо на тая при нас, после на Габрене, и от него се разбра, че са били избиеени, и то се разбра на третия ден чак. И когато разбраха хората, целото село се дигна и излезна, на третио ден тръгнахме - на заставата ни спираха и още на две места войниците с автоматите, кордони правеха и заплашваха, че ке стрелят, но пробихме и отидехме на билото. Търсиме горе на билото. Намерихме обувката, с която са правени обратните стъпки. Ние търсим около билото, ама там ги нема. Насо вика: „Ке ги колиме овците тука, наши са, но нема да бегаме, докато не ги намериме“. Гърците направиха кордон на границата и гледат.

И тогава властите видеха, че нема да се откажеме, та пратиха един войник да каже къде са убити - под границата. Открихме къде са играли карти. Заровени беха, да не се открият. Първо Панде е бил утепан. В устата на братчедо немаше зъби, сичките беха изкарани. Трети-четвърти ден беше, кат го изкараха от дупката, а кръвта му още течеше. Значи не е умрел веднага, играли са си с него. Първият куршум на Панде е бил в нозете и после още един в челото. С Гошо си е играл и всичко беше лом направено.

По-възрастните с носилки с одеяла ги сваляха. Ние, младите, отидехме към кметството, а кмето - бегал. Настигнах го кмето по пато и му викам: „Оти не си горе с хората?“ „Аз работата съм си я свършил“ - отговаря. След това десетина дена минаха, пак ги откопуваха от гробищата за следствието, но вече се беха разкапали. Направиха подписа от селото да се гледа делото за убийството в с. Ключ. МВР дойде и ни арестува, подписката я конфискуваха. Закараха ме мене, Атанас Спасов Гецев и Митко Соколов. Хората се изплашиха и всичко беше дотам.

Първо ни викаха в Коларово, а после ни откараха в килиите в Петрич. В 1-2 часа вечерта на 2 август бехме в единични килии, метър на метър, и гледам - Атанас беше разпитан преди мене и на прибиране ми вика: „Утре си бегам“. А на другио ден е съборо в селото за Илинден. В един през нощта и мене ме изкарват на разпит и ми викат: „Ако си признаеш, утре те пускаме“. Казвам им истината. „Лажеш - викат, - знаеш ли, че те чекат 15 години?“ Смея се. „Защо се смееш?“ „Та да не съм отепал човек, че 15 години“. „Ке разбереш“ - викат. Пуснаха ме сутринта и не ми даваха и да се преоблеча. Уж за да си бегам по-бързо, докато не са си променили началниците решението, по затворнически дрехи да си ходя. Прават се по телефона, че говорят, че ке ме сопрат. Ама аз казах: „Не, с тия дрехи нема да си ида“. Тръгнах си и се прибрах до дома. Осъдия ни първо година и половина, а после обжалвахме и го направиха

година. Малко лежах в Централния затвор, а после бех на обект, тухларна, седем-осем месеца. В затвора не са ме били, макар много да са ме заплашвали.

Като се прибрах от затвора, много ме следеха. Сутрин ми кажат: „Знаеш ли къде беше вчера? Бил си там и там.“ Демек всичко знаят. „И какво като съм бил - викам, - вие защо ме следите?“ А те - страх ги било да не избегам границата.

ДОКУМЕНТИ

МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО

ГЛАВНА ДИРЕКЦИЯ „ИЗПЪЛНЕНИЕ НА НАКАЗАНИЯТА“

София 1309, бул. „Н. Столетов“ №21, факс/тел. 931 15 74

Рег. №9962,

София 16.11.2011

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ при Министерство на правосъдието издава настоящото в уверение на това, че лицето **ДИМИТЪР СТОЯНОВ МИТОВ ГЕЦОВ**, роден на 06.02.1964 год. в с. Ключ, Петричко, е постъпил в затвора гр. София на 04.11.1965 год. за изтърпяване на наказание от 8 (осем) месеца лишаване от свобода, наложено с присъда по НОХД 38/65 год. на Петрички народен съд за извършено престъпление по чл. 205 от НК.

Освободен от затвора в гр. София на 22.04.1966 год.

ГЛАВЕН ДИРЕКТОР: МИТКО ДИМИТРОВ

Печат: МИНИСТЕРСТВО НА ПРАВОСЪДИЕТО/ГД „Изпълнение на наказанията“

***

ДЕКЛАРАЦИЯ

Подписаният **ИВАН НИКОЛОВ ГОГОВ**, жител и живущ в с. Ключ, обл. Софийска, притежаващ л.п., с. А №*****/83 год. на РПУ на МВР - гр. Петрич, ЕГН 330318****, **декларирам:**

През м. юли 1965 год. беше извършено убийство на двама младежи в с. Ключ, местността Беласица.

Във връзка с това аз лично присъствах по прибирането на трупове на убитите и лично видях, че двамата младежи са били зверски убити и заровени в едно дърво, като рововете бяха маскирани. Убитите бяха Георги Кирилов Гецев и Панде Илиев Стоименов. Инцидентът е станал по повод на организирана екскурзия на граничната застава, в която екскурзия е участвувал и Димитър Стоянов Гецев, първи братовчед на убития Георги Кирилов Гецев. При разкриването и пренасянето на трупове активно участие взе Димитър Стоянов Гецев, по повод на което същият бе подведен под съдебна отговорност и осъден на 1 година затвор, което наказание Димитър Гецев излежа в затвора. Присъдата му беше за това, че той не се задоволи с официалното обявление на Гранични войски и допринесе за разкриването на истината и намирането на убитите момчета, за които Гранични войски твърди, че са избягали границата.

Известно ми е, че за декларирането на неверни данни в настоящата декларация нося съответната **НАКАЗАТЕЛНА ОТГОВОРНОСТ** по чл. 313 от НК.

ДЕКЛАРАТОР: подпис (не се чете)

Печат: Подписаният Елена Янова, петрички районен съдия, удостоверявам, че подписът в настоящата декларация, положен в мое присъствие в поверения ми съд от Иван Николов Гогов от с. Ключ...

Рег. №1013,

гр. Петрич 30.05.95 г.

РАЙОНЕН СЪДИЯ: подпис (не се чете)

печат: РАЙОНЕН СЪД * гр. ПЕТРИЧ

***

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
ОБЛАСТНА АДМИНИСТРАЦИЯ - БЛАГОЕВГРАД
ЗАПОВЕД № ОА - АПО - 42
Благоевград, 26.01.2012 г.

Във връзка с постъпилото в Областна администрация - Благоевград искане с наш вх. № 94Д-00-90/28.12.2011 г. от Димитър Стоянов Гецев за изплащане на еднократно обезщетение съгласно Закона за изменение и допълнение на Закона за политическата и гражданска реабилитация на репресираните лица установих от фактическа страна следното:

Искането е подадено лично от Димитър Стоянов Гецев. Към него са приложени: Декларация по реда на чл. 4 от ЗПГРРЛ; Удостоверение с рег. №9962/16.11.2011 г. на Министерство на правосъдието, съгласно което лицето Димитър Стоянов Митов Гецов, роден на 06.02.1946 г. в с. Ключ, Петричко, е постъпил в затвора - гр. София на 04.11.1965 г. за изтърпяване на наказание от 8 (осем) месеца „лишаване от свобода“, наложено с присъда НОХД №38/1965 г. на Петрички народен съд за извършено престъпление по чл. 205 от НК; Декларация от Иван Николов Гогов; Писмо от Държавен архив - Благоевград (информацията е изисквана служебно от административния орган), от което е видно, че в отдел „Териториален архив“ - Благоевград не са предадени на съхранение данни относно обезщетяване по реда на ЗПГРРЛ за лицето Димитър Стоянов Митов Гецов.

С оглед на установените факти считам искането на Димитър Стоянов Гецев за **неоснователно** по следните съображения:

Съгласно чл. 5, ал. 1 от ЗПГРРЛ искането за обезщетение се предявява пред областния управител по последния постоянен адрес на правоимащото лице.

Димитър Стоянов Гецев е осъден за престъпление по чл. 205 НК. Съгласно действащия към момента на издаване на присъдата Наказателен кодекс (обн. ДВ, бр. 13/13.02.1951 г.) нормата на чл. 205 е със следния текст: „Тълпа, която извърши престъплението по предходния член, се наказва за метеж: подбудителите и предводителите - с лишаване от свобода от 5 до 15 години, а всички други - с лишаване от свобода от 2 до 5 години. Тълпа, събрана да извърши такова престъпление или съзаклятие, съставено с такава цел, се наказва: предводителите и подбудителите - с лишаване от свобода от 2 до 5 години, а всички други - с лишаване от свобода до 3 години.“ Систематично чл. 205 се намира в глава VII на Особената част на НК - „Престъпления против реда на управлението“, т. 1 - Престъпления против органите на властта.

С чл. 1 на ЗПГРРЛ е обявена политическа и гражданска реабилитация на лицата, които са били репресирани поради техния произход, политически убеждения или религиозни вярвания през периода 12 септември 1944 г. - 10 ноември 1989 г. С

наредбата по чл. 4 от ЗПГРРЛ изчерпателно са изброени видовете престъпления, за които следва лицата да са били осъдени, за да получат обезщетение. Видно от чл. 1, ал. 1, буква „б“ от наредбата е, че престъпно деяние по чл. 205 от НК (в сила от 13.03.1951 г.), за което е осъден Димитър Стоянов Гецев, **не е от изчерпателно изброените престъпления, за които се полага обезщетение по ЗПГРРЛ**. Наред с това се изисква деянието, за което е осъдено лицето, да бъде амнистирано. Такова амнистиране на деянието е направено със Закона за амнистия от 1964 г. За да бъде основателно искането на лицето по реда на ЗПГРРЛ, следва да са налице три предпоставки, които да са и **кумулятивно съществуващи**, а именно: деянието, за което е осъдено лицето, да е от изчерпателно изброените в ЗПГРРЛ и Наредбата по прилагане на чл. 4 от ЗПГРРЛ, деянието да е амнистирано и осъждането да е по политически причини. В конкретния случай това не е изпълнено. Следователно Димитър Стоянов Гецев няма право на обезщетение по реда на ЗПГРРЛ.

Предвид гореизложеното и на основание чл. 32, ал. 1 от Закона за администрация и чл. 5, ал. 2 и ал. 4 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица, и чл. 1, ал. 1, буква „б“ от Наредбата за прилагане на чл. 4 от ЗПГРРЛ

ОТКАЗВАМ

да уважа искането на Димитър Стоянов Гецев за изплащане на еднократно обезщетение съгласно Закона за изменение и допълнение на Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица.

Препис от настоящата заповед да се изпрати на: Димитър Стоянов Гецев, с адрес: с. Ключ, общ. Петрич, обл. Благоевград, и на Окръжна прокуратура - Благоевград.

Същата подлежи на обжалване в 14-дневен срок от съобщаването ѝ пред Административен съд - Благоевград.

КОСТАДИН ХАДЖИГАЕВ, областен управител на област с административен център Благоевград: подпис (не се чете)

Печат: ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/Областен управител

ХРИСТО СТОЯНОВ ГЕЦЕВ

СПОМЕНИ

с. Ключ, 28.03.2013 г.

Казвам се Христо Стоянов Гецев, роден съм на 24 март 1942 г. в село Ключ, после съм каран по Гърция, когато нашите са се върнали натам. Баща ми се казваше Стоян Митов Илиев Гецев, а майка ми - София Христова Гецева. Учех в с. Ключ, после две години учех за тракторист в Сандански. Не съм имал проблеми с македонския въпрос, не съм се занимавал, само при тоя случай.¹⁸⁰

Убийството става в неделя, Петровден, аз бех в бригадата. Срецам Гошо, облечен с една външна риза, и книга, и му викам да дойде с мене в Габрене да балираме сено, там се събират комсомолци да работат. Вика: „Братчед, ке има посещение горе на билото, ама - вика, - и там нема да ода“. Аз си заминах по работа. Върнах се - тия двамата ги нема. Хората чули изстрели нагоре. Понеделнико отивам на работа и се връщам - в селото хората се паникьосват. Пред хоремаго хората се събрали, държат се речи - поп Ристо кажува: „Утре всички сутринта тръгваме и нема да се връщаме, додека не ги откриеме“. И много други държаха речи - Атанас Трайков и много други. Аз отивам при кмето Ангуш Митов и викам - така и така е работата. А той вика: „Малко че ви е сложил петно, че е минал границата а вие сте и силни, наместо да се срамувате!“ Викам: „Аз ти гарантирам, че не са минали границата“. В това време дойдеха от Благоевград и Петрич - един Шакин и един друг от милицията. Аз бех при кмето, когато те казват - всичко е свършено. Аз оттам слизам долу при Георги Соколов - дедото на Гошо, и му казвам, че момчетата са изчистени. Оттам старио отиде да търси Златев, но се върна и каза, че Златев е избегал - целото семейство го нема. Реши се, че сутринта треба да тръгне нагоре. Аз и Гогата Чупаков го закарваме кмето, и той с нас да дойде, и така до горе. Другото вече брат ми ви го разказа - за трите кордона и как ги намерихме. Аз го държах кмето, докато ги разкопавах. И понеже казаха да докараме вода да ги измиеме, аз отидех, но кат се върнах, беше избегал. На брат ми казах да го намерат. (Герасимов: Чух те как каза „избега кмето“ и некои се пуция по него). После влезнах с Гогата в кметството. Отвънка целото Подгорие се беше събрало, телата беха изложени. Казах му на Ангуш: „Вече е време

¹⁸⁰ Според свидетелството на друг СГ - в случая разказващият прикрива част от истината, той е бил в македонска група, в която е бил и Георги Гецев, преди да го убият

да излезеш”. Как точно излезна, не помна. Мене въобще не ме задържаха в милицията.

ОБЩ РАЗГОВОР

(Стоян Герасимов, Васил Стойчев, Атанас Спасов Гецев и Димитър Стоянов Гецев)

Златев тука беше бетер кмет - той колеше и бесеше. После се разкри, че е имал 15-16 убийства по границата. Имаше един случай, помните ли - едно момче, бедно овчарче, не беше много добре с ума, помна предишния ден за пръв път му дадоха гуменяци за обувки и то скачаше от радост. Изкараха го от колибата и го откараха накъм границата - утепаха го там, а го изкараха, че е искал да бега, а граничара, сержанта, дето го утепа, го повишиха.

И друг случай с една ненормална жена - един, за да го повишат, я утепа и носи на гръб до границата, да я сложи на кльоно, на мрежата.

Границата е осеяна с трупове (Герасимов).

Златев не беше наказан. Май е бил повишен и преместен по Кюстендил. По донесение на Гроздев - той разкри Златев, иначе овчарите го криеха. Герасимов: Нашата група търсеше Златев да го убие, това беше една от най-важните ни цели.

На Ангуш сина му, немаше 30 години, умре от болест една-две години след убийството на двамата.

СТОЯН ГЕРАСИМОВ

ЗА УБИЙСТВОТО НА ГЕОРГИ ГЕЦЕВ И ПАНДО ИЛИЕВ

Когато бях на 17 години, през 1965 г. в с. Ключ се случи трагедия. Имаше двама младежи - Георги Кирилов Гецев (21 г.) и Панде Илиев Панделиев (18 г.), които имаха силно македонски убеждения и въпреки забраната пееха демонстративно македонски песни по кръчми и сватби. Отказваха да позволят да бъдат записани българи в паспортите, за което двамата, особено Георги, влизаха в конфликти с кмета и майор Златев - офицера на заставата (от Северна България), и други управляващи. Чувах от моите приятели (техните братовчеди), че войниците са ги причаквали на различни места, като се е стигало до скандали и побоища. Те смятаха, че не трябва по границата да служат северняци. И много от местните хора бяха против границата, където редовно се случваха инциденти, загиваха хора, беше като едно смъртно поле.

Младежите от селото, както правеха всека година, отидоха да почистват граничната бразда и да забавляват граничарите. На връщане тези двамата с още двама приятели поспират на 200-300 метра от границата край едно кладенче да починат и обедват. Техните приятели си тръгват, срещат въпросния майор на стотина метра по-долу и той ги пита има ли хора нагоре. Казват му. Той тръгнал нагоре. След около час се чуват изстрели. Хората от селото сме научени да разпознаваме кога се стреля учебно на стрелбището, но това бяха други изстрели - от пистолет и от автомат.

Слухове се разнесоха в селото веднага, че нещо е станало, но никой не знаеше какво е. На следващия ден се разбра, че двамата ги няма. Майките им припеваха и виеха от мъка. В следобедните часове взеха да се събират все повече хора в центъра на селото и особено в кръчмата (оремаго). Започнаха да се изказват един след друг, като особено впечатление направиха речите на Сандо Водаров, Борис Пасков и Атанас Мирчев. Особено революционно бе изказването на Атанас Мирчев: че границата е причина за изчезването на много млади хора и ако ги няма тия граници, що разделят цела Македония, ке има мир. Хората бяха мрачни, възбудени, несигурни. Започнаха открито да казват, че ако не ни бяха писали насила българи, немаше да има тия недоволства, бягства и проблеми. По едно време майорът влезна в кръчмата в селото и заяви, без никой да го пита, че двамата са били избегали границата, но той чрез свои връзки щел да ги върне, особено Пандето. Хората не му верваха, но все пак го изслушаха. Същата вечер в полунощ майорът напусна селото заедно със семейството си и с целия багаж. Това показваше, че има нещо нередно с момчетата.

След неговото бягство хората се усъмниха и направиха общоселско събрание, самоинициативно, с присъствие на хора и от другите села. Реши се на следния ден - среда, 14 юли 1965 г., да отидат да търсат следи от момчетата по границата. Страхът им от управници и ДС беше изчезнал. След събранието двете момчета, придружили жертвите, а имената им са Вано Нишов Арабашов и Любен Димитров Бойков, беха извикани от властта и задържани в МВР - Петрич.

Въпреки че по полето имаше много работа, в уговореното време се събраха много селяни, дойдоха и от околните села, събраха се между 500 и 1000 човека. Когато хората излезнаха извън селото - за планината в посока връх Лозен, където се предполагаше, че са минали двамата, и когато стигнаха до заставата, новият офицер (и той не беше македонец, остана само за месец-два и го преместиха) забрани да минем, че можело да станат инциденти с гръцките граничари. Беха дошли подкрепления и войниците беха общо към над стотина (обикновено са 20-30). Близките на убитите беха хванали кмета и го беха принудили да върви с нас. След много спорове между войниците и ръководителите на похода Атанас Мирчев от Ново село (по прекор Насо Бандито, който преди това бе лежал в Белене, обвинен, че е работил като разузнавач за македонското правителство от 1945 г., сега е починал, беше активист на ОМО "Илинден"), също и Георги Вангелов (буен младеж и храбър защитник на македонското), Сандо Водаров (който беше партиец, но много добър човек и македонец, той действаше по-прикрито), а имаше и други водачи, ние отказахме да се подчиним на заповедите на новия майор; хората не го послушаха, почнаха да викат: „Тази граница е наша, не ваша!“, „Не искаме убийци да пазят селото ни!“, и подобни.

И тръгнаха. Избутаха кордона и продължиха. Нахлухме в гората и поехме към билото. Имаше над 500 души от всека възраст и пол. Но пътят беше тесен, аз и другите млади бехме в първите редици, назад беха по-старите. Ходехме мълчаливо. Наближихме граничния пункт, където са бараките на войниците и горските. Кордон от стотина войници с насочени към нас автомати се опита да ни спре. Един от тях извика: „Стойте! Ще стреляме на месо!“

За няколко минути това ни спре, докато дойдоха и останалите след нас. Отзад хората напиреха и викаха: „Айде бе, оти спирате?!“

Като видяха кордона войници, почнаха да викат към тех: „По кой ке стреляте бе, айде, стреляйте, да видим!“

И се юрнаха срещу дулата на автоматите, а войниците като видяха разярените хора, свалиха автоматите и се изпокриха по гората, а ние продължихме. Излезохме на билото до границата и по съвет на по-възрастните направихме две вериги, разпръснахме се и започнахме да търсим следи от момчетата, твърдо решени да открием нещо. На браздата се появиха и гръцки войници и започнаха да ни питат какво става. Некои от селяните знаеха гръцки и им обясниха. Гръцките граничари отговориха, че никой не е минавал границата. Това силно ни смути. След около два часа се събрахме на едно място в подножието на връх Лозен, което наричахме Овчарника (защото там овчарите караха овците да пашуват), за да обсъдим какво да правим. Бехме обезсърчени, че не откриваме нищо. Започнаха съмнения, че може някъде да са ги задържали или убили, напрежението растеше и не знам накъде щеше да избие. Тогав се появи майорът само с двама войници. Изглежда беше получил заповед, защото ние бехме решени да не се прибираме. С виновен, извинителен тон каза: „Другари, знаете, че аз съм назначен от вчера и немам нищо общо с това, а също и тези двама войници. За голямо съжаление е станал инцидент, скандал в неделя

между вашите момчета и майор Златев, и те... са убити. Съжалявам! Тези войници ще ви покажат къде са зарити, но те немат вина”.

Страшен рев се надигна сред селяните и ме разтърси целия, потреперах целият от гнев. Войниците ни отведоха до едно дере на 200-300 метра под границата в гората, край овчарника - посочиха местото и хората обезумели се втурнаха в дерето. След кратко претърсване под един дънер откриха двете тела, хвърлени едно върху друго в плитка яма, захвърлени като кучета, затрупани с пресна пръст, която се беше омешала с кръв. Отгоре беше паднала една бука. Избутахме я. Изровихме ги с голи ръце. „Тука са, тука са“ - викаха хората. Чувах се викове: „Смърт на убийците!“

Изведнъж, без даден сигнал, всички млъкнаха. Полека, сякаш не искаха да ги наранят, копаещите разкриха трупове. Георги беше син от бой по лицето, а коремът и гърдите му бяха пререзани с куршуми от упор (потникът му бе изгорен от барута), на решето беше направен, хвърлен в гроба по лице и свит на две, а Панде беше застрелян с няколко куршума от пистолет в левата ръка (счупена от куршум), в гърба (в областта на сърцето и главата, може би при опит да бяга). Личеше си, че трупът му е бил влачен до това място. Занесоха ги внимателно до близката рекичка и ги измиха. По-запознати хора започнаха оглед на местото и се виде, че там, където момчетата са почивали, има останки от консерви и храна, но и от кръв. Там са били застреляни и след това замъкнати. Изглежда е имало сбиване (майорът имаше синка на окото). След разкриването на момчетата кметът използва суматохата и избега. „Дръжте го, дръжте го“ - развикаха се хората и две-три момчета се втурнаха да го гонат. Беха го настигнали към заставата.

Останалите направиха носилки и вдигнаха момчетата на рамо и ги понесоха към селото, като носачите се сменяваха по трудния път. Късно след обед ги донесохме в селото и ги положиха в домовете им. Но преди това на центъра Димитър Стоянов и Атанас Спасов доведоха кмета и го заставиха да присъства на събранието на площада в селото и да отговаря. Сестрата на единия от убитите се хвърли върху него с нокти, някои почнаха да хвърлят камъни по него и ако не се беше намесил партийният секретар Киро Димов и някои по-изтъкнати партийци, сигурно кметът щеше да пострада много. Държаха се много речи не само за този случай, но и за други, за държането на граничарите и заплашването на местните, и всичко това под покровителството на властта, че народът се чувства македонски, а не му позволяват да изразява чувствата си и съзнанието си, и беше в капан между границата и властите, забраняващи всичко македонско.

Аз участвах в тези събития. Случаят не само възмути населението, но и предизвика силни реакции сред различни хора, дори и сред партийците. Подтикнат от тази несправедливост, аз написах няколко позива, които разпространих с моя братовчед Динчо Николов Емезов. Позивите беха: "Смърт на убийците, да живее народът"; "Бугари, докога ќе измъчвате македонците" (има ги в присъдата, всички са мои, а не на съпроцесника, когото обвиниха за водач, от него е "Драги български господари..."). Това беше в четвъртък. В петък и събота селата Скрът, Ключ, но и Петрич осъмнаха с позиви не само от нас, но и от други хора, които не познавах. И не само искащи смърт за убийците, но и позиви, че сме македонци, че немаме нищо общо с „тия“ - „Македония на македонците“, „Пиринският край е македонски“ и подобни.

На погребението дойдоха много хора и от околните села, и всички виждаха налепените позиви. Тия дни хората на ДС и милицията не се меркаха в селото, страх ги беше, а и имаше защо. Това продължи десетина дена, докато бе назначена експертиза и в селото дойде комисия, която изкопа погребаните и направи преглед. Случаят обаче бе потулен, никой не бе наказан, нема виновни, на убийците нищо,

само семействата получиха по 5000 лева. Вместо това няколко дена след комисията започнаха масови арести на активните участници в търсенето.

Делото за убийствата се потули. Вместо убийците бяха осъдени активните при търсенето младежи - като Димитър Стоянов, Димитър Соколов, Атанас Спасов, и една жена - Цвета.

***

СПОМЕН ЗА МЛАДИТЕ МАКЕДОНСКИ МЪЧЕНИЦИ ОТ СЕЛО КЛЮЧ

Убийството на Георги Кирилов Гецев и Панде Илиев Панделиев

Жертви и разказващи

Крум Ст. Филатов ((Септември 2009, "Народна воля")

На 11 юли 1965 г. при особени обстоятелства край границата са убити двама младежи от с. Ключ - Георги Кирилов Гецев и Панде Илиев Панделиев. Много неща около двойното убийство остават неизяснени и досега. Българските власти нямаха и нямат интерес от внасянето на яснота по въпроса. Две семейства загубиха свидни, отгледани деца. Убийците останаха ненаказани.

Няколко думи за убитите. Георги Кирилов Гецев е роден през 1943 г. в с. Ключ, Петричко, Благоевградска област. Тук завършва и прогимназия. Изкарва и тримесечен предказармен курс за шофьори.

Панде Илиев Панделиев е роден през 1947 г. в същото село. И той тук завършва прогимназия. Продължава образованието си в промишленото училище в Петрич, специалност хлебопроизводство.

Георги Гецев е любознателно момче. Според неговите съселяни той не остава непрочетена книга от читалищната библиотека в селото. Интересува се от политика. Особено жив интерес проявява към македонския въпрос. По това време той е много наболял. Причина за това е непоследователната политика на Българската комунистическа партия. За определен период от време след края на Втората световна война БКП стои на марксистки позиции по него. Признава македонски народ, нация и език. Но това е по-скоро формално. Много от партийните членове, включително на ръководни партийни постове, остават заклетни националисти. След решението на Информбюрото на Комунистическия интернационал от 1948 г. и обявяването на югославското комунистическо ръководство за ревизионисти, БКП сменя курса си по македонския въпрос.

Гецев, както и много други младежи от нашия край, търси истината. Чете много. Влиза в спорове. Македонският проблем е вероятно една от причините да се изявява като противник на тогавашната комунистическа власт. Оформя се като фигура, която сплотява младежите от с. Ключ. Обича македонската музика. Снабдява се с плочи от Р Македония. Пуска ги силно от своя грамофон, за да слушат хората от селото. Поради тези причини е обект на наблюдение от страна на органите на Държавна сигурност. Предупреждават го да не пуска македонски песни толкова силно, защото

смуцава селяните. Гецев влиза в спор с командира на граничната застава в с. Ключ по това време - майор Златев - българин от гр. Ямбол. В този период от време всички офицери по границата са българи. Между Г. Гецев и майор Златев се появява вражда на патриотична основа. Майорът многократно заявява, че македонци няма, че македонците са българи. Гецев и други младежи твърдят обратното, че македонци има и те са самостоятелен народ с различно от българите историческо развитие.

Когато между двама човека се създаде неприязън, тя се подклажда и от най-дребните неща. Омразата между майора и Гецев се засилва от няколко такива случая. Г. Гецев е шофьор и вози трупи от с. Габрене за Петрич. При един от курсовете по пътя застига каруцата на граничната застава от с. Ключ. Гецев натиска клаксона, за да му направи каруцарят път. Той не отбива. Тогава Гецев се скарва с него. Войникът, българин, го напсува на "майка македонска". Това прелива чашата. Гецев слиза от кабината и му удря шамарите.

След този случай Гецев е викан в следствието и прокуратурата. Разпоредено е да бъде следен постоянно. Агентите на Държавна сигурност и майор Златев пускат версия, че Георги Гецев крои планове да избяга през границата в Македония. На няколко пъти му конфискуват плочи с македонска музика. Конфискуват му и грамофона. На такава основа конфликтите с майор Златев зачестяват. Гецев не е човек, който лесно скланя глава.

На 11 юли 1965 г. партийната и комсомолската организации в с. Ключ организират посещение на граничната застава. Времето се оказва неподходящо. Духа силен вятър. Когато хората са вече на границата, от граничната застава им съобщават, че на посещение на заставата са дошли и бригадирки. Ще има и танцова забава и е желателно гостите от Ключ да си отидат колкото се може по-бързо. Основната част от хората си тръгват. Георги Гецев, Панде Илиев, Любчо Бойков и Иван Арабаджиев остават близо до граничната бразда. Сядат да играят карти до овчарника на ТКЗС, до изворчето, от което овчарите си наливат вода и поят овцете. Пръв си тръгва Любчо Бойков. На около 300-400 м от изворчето той е пресрещнат от майор Златев на кон. Майорът пита къде са Гошо и Панде. Бойков му казва къде са в момента. Златев му казва да се върне с него и да му покаже точно мястото. На Любчо му прави впечатление, че конят е целият плувнал в пот. Вижда също, че майорът е силно възбуден. Вместо да тръгне със Златев, той побягва към селото.

Майорът продължава пътя си и на 150-200 м среща другият тръгнал си от групата - Иван Арабаджиев. Златев и него пита за Гошо и Панде. Арабаджиев му казва. Златев и на него казва да тръгне с него, но Арабаджиев също побягва към селото.

Останали без дружината за игра на карти, Гошо и Панде тръгват към овчарника на ТКЗС. Овчар е Христо Чамуров от с. Ключ. Взимат от торбата му по парче хляб. Намират в торбата и книга. Гошо я взима и полягат да я четат. Там заспиват. Майорът намира спящите младежи. С един куршум в челото убива спящия Панде. Гошо се събужда и се хвърля към майора. Започва бой между двамата. Гошо успява да му вземе пистолета и побягва. Идват войници. Златев им заповядва да стрелят. Гошо също е убит. Двете тела са зарити на 50-60 метра в един ров. Затрупани са с камъни и са замаскирани с къпини.

Всичко това е наблюдавано от овчаря Христо Чамуров. Майорът му казва, че ако проговори, "Къе го гътне месечинката". И от страх, да не бъде убит, Чамуров мълчи. Убийството става около 16,00 часа. Стрелбата е чута в селото. Вечерта двамата младежи не се завръщат. На сутринта близките им питат в заставата къде са им децата. Майорът отговаря, че към граничната бразда има стъпки и сигурно са минали

границата. Отиват в с. Кулата и питат гръцките власти дали децата им са избягали в Гърция. Отговорът на гръцките власти е отрицателен.

На грозното убийство има още един свидетел - майор Гроздев. Той е командир на заставата в с. Габрене. По време на убийството е бил в обход на границата. Като чува стрелбата, той се насочва към мястото на произшествието. Ден след убийството идва в кръчмата на с. Ключ и при разговор казва на хората, че Гошо и Панде са убити на границата. Хората от селото са потресени от тази новина. Тогава Борис Пасков се качва на една маса в кръчмата и предлага да се окупира заставата, да търсят телата и да отмъстят за убийството. В яда си той казва: "Българите - зад Кочериново!" За тези думи е тормозен дълго от ДС.

Вдига се цялото село да окупира заставата на майор Златев. Предлагат на кмета на селото Ангуш Митов да поведе хората. Знаейки последствията, той се колебае. Тогава Георги Вангелов Чопаков с тояга в ръка и с думите: "Кмете ,селяните ти убиват, а ти си кютиш", го подкарва напред. Търсят и партийния секретар - Кирил Димов, - но той се скрива. Около 200 човека начело с кмета на селото Ангуш Митов и учителя Пандев тръгват към границата да окупират заставата и да търсят телата. Военните от заставата телефонират по-нагоре на военните власти. Идва заповед всички да се разпръснат, защото България без едно село може да мине. Когато хората от селото стигат до средата на гората, към местността Микето са посрещнати от кордон от войници от съседната заставка, въоръжени с автомати и леки картечници. Селяните са разявени от жестоката несправедливост и не се спират. Войската не смее да стреля. Войниците, а и техният офицер, чувстват справедливия гняв на тези хора. Групата от около 200 човека стига до границата. Тук отново са посрещнати от въоръжени войници. Въпреки това районът до границата е претърсен, но телата на убитите младежи не са намерени. На границата кметът Митов побягва към селото, за да се скрие. Негови първи братовчеди го настигат към местността Сливките и го набиват.

През това време се получава заповед от главния прокурор телата на убитите да се предадат на техните близки. Изпратен е един майор да се заеме с разследването на случая. Той заповядва на всички да се приберат в селото, като им обещава, че той ще се заеме с намирането на трупите. Хората не се подчиняват. Тогава разпитва войниците дали знаят къде са погребани убитите. Майор Златев няма интерес от намиране на трупите, защото много неща ще станат ясни. Ако не ги намерят, остава версията, че са избягали зад граница. Едно войниче се осмелява и показва местото. То показва с пръст, а извърта главата си да не гледа.

Откопават двата хвърлени един върху друг трупа. Панде е с дупка от куршум в челото. Гошо е с 11 огнестрелни рани, избити зъби и късано месо от лицето. Поставят ги в две одеяла. Хората засипват телата с горски цветя. Така ги докарват в селото.

Два младежки живота са рано прекъснати. Пандето няма никакви отношения с майора убиец. Той си отива само за да не бъде свидетел на разправата между двамата неприятели. Властите се страхуват от отмъщение. Майор Златев е преместен на работа в гр. Несебър. Никакво наказание няма за изпращането без време на оня свят на две млади момчета. Виновен за смъртта им няма!? По-късно слухове донасят, че той се е самоубил, като се хвърлил от 3-я етаж. Дали този злодей се е размислил, или провидението си е свършило работата, не става ясно.

Учителят Пандев, който добре вижда несправедливостта, гласно изказва възмущението си и е един от организаторите за търсене на телата на убитите, също е подгонен от властите. Обвинен е в дребно хулиганство. Затворен е за 45 дни. Виж, читателю, правосъдие в "Народна" "демократична" република България - убиецът на невинни младежи е невинен по "законите" на тази държава, а човекът, който повежда

хората да намерят телата на убитите, е виновен. Той е “дребен хулиганин”. Повече не е учител в селото. Преместен е в друго село. Всичко това не е случайно. Пандев е също македонски патриот. Симпатиите му към Гецев са и на такава основа.

В тези събития участва и Атанас Мирчев. Той вече е лежал в затвора по македонския въпрос. Сега псува военните и им казва, че са убийци на невинни хора и да си ходят в България. За това българското “правосъдие” го осъжда на две години затвор.

Братовчедите на кмета Митов, които го набиват за бягството му от границата, за това са осъдени на по година и половина затвор, която присъда излежават в Бобов дол.

След станалото хората от Ключ са много изплашени и доста време не смеят да излязат от селото, в което има постоянно милиционерско присъствие.

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ

Стоян Герасимов е роден на 10.09.1948 г. в с. Ключ, Петричко. През 1965 г. започва да пише и разпространява македонски позиви. През 1970 г. е един от създателите на организацията „Невидимите орли на Беласица“. Заловен е и осъден на затвор. След освобождаването му през 1972 г. е заточен далече от родния край. Продължава да се занимава с македонска дейност. През 1974 г. заедно с Тевилков предприемат неуспешно бягство към Югославия, но са заловени и получават по 1-2 години затвор, след което отново са интернирани. След завръщането си в родния край е отвлечен от ДС през 1977 г. Тормозен от ДС, той се отдава на вярата след 1983 г.

„...не можех да си обясня омразата им към мен заради това, че съм македонец.“

„...основната причина да тръгна по този път, път на неизвестност, откога е започнала тая борба за слободна Македония и слобода на македонците. Убийството на двете момчета от родното ми село за това, че не искаха да се пишат българи и открито пееха революционни народни песни за Македония и македонците. Това ме подбуди да търся правата на сънародниците си, както и моите, слободно да се изявявам като македонец, и то равноправен в обществото, а не да ме сочат с пръст, че съм пеем забранени македонски песни и съм искам слободата на Македония и македонците.“

„...македонският въпрос... този въпрос живо ме интересува и много искам да дам своя принос в разрешаването му в полза на македонския народ.“

„Основната цел на организацията ни е да води борба за „свободна“ и „независима“ Македония.“

„Поставената цел смятахме да постигнем посредством агитация на местното население да не се оставя да бъде претопено от българите, да се бори за възвръщането на старите си традиции, за борба за „свободна“ и „независима“ македонска държава. Това трябваше да вършим при посещенията по селата, в разговори с хората, като се стараем да ги спечелим и убедим за нашето дело. С тези наши действия искахме да организираме хората от нашия край на борба за автономна македонска държава.“ (Герасимов пред следствието на ДС)

СПОМЕНИ

Казвам се Стоян Герасимов. Роден съм на 10 септември 1948 г. в с. Ключ, Петричка околия. Баща ми е Герасим Стоянов Василев (Стойков) от с. Долене, Огражден планина, а майка ми - Траянка Демишева Василева (Стойкова), родена в с. Ключ. И двамата са израснали като сираци. И двамата са убедени македонци. Майка ми е още жива. Казва ми, че сънува македонския цар, който бил убит, това ставаше по времето, когато президент на Македония беше Борис Трайковски. Защиатава македонското, както си е, естествено, нема подправки при нея, а и езикът ѝ е чист

македонски диалект от Егейския дял на Македония. Баща ми е бил открит човек и постоянно е търсил некаква справедливост, особено за македонците. Някои роднини обвиняваха баща ми, че заради него аз съм "такъв", т.е. активен по македонския въпрос и страдащ за това. Той почина 1993 г. като член на ОМО "Илинден". Участвал е във всички активности от онзи период (1990-1993 г.), правели са се събрания в къщата ни. Съжаляваше, че въпреки страданията ми като македонец в българския затвор и заточението в Северна България не вземам активно участие в техните събрания поради моите религиозни убеждения. И двамата ми родители се занимаваха със земеделие, но беха начетени хора. Дедо ми по майчина линия Дениш Стоев Емезов е бегалец от едно кукушко село - 1919-1920 г.

Членска книжка на бащата на Стоян, в която е записана националността му

Основно училище завърших в селото. Поради различни политически причини много по-късно, когато вече бях към 30-годишен, завърших Вечерна гимназия в Благоевград. Пуснах документи за следване за учител в университета в Благоевград, но поради македонските ми убеждения и отказа ми да сътруднича на ДС ми анулираха изпита. Живял съм до 17 г. в Ключ, след това завърших професионално политехническо училище в Разлог (записах се 1964/5 г.), изкарах казарма в КЕЧ (квартирно експлоатационни части) в София.

Докато бях в Разлог, започнаха масово, насилствено, без съгласието на населението да ни сменят документите и да ни пишат в тях българи вместо македонци. Това сменяне на произхода ни ме дразнеше, но нямах обяснение защо е така. На вечеринките се изпълняваше главно народна македонска музика и по-малко модерна. Когато се играеха хората, много често и се пееха песните едновременно от играещите. През тия години 1962-1970 година най-много се пееха песните: „Земьо македонска“, „Ох, що сум толку далеко од тебе, Македонио“, „Охрид, Охрид, убав си“, „Самуиле, цар македонски“ и много други, главно от репертоара на Никола Бадев и Васка Илиева. Недоволството сред по-големите чувствах, когато на забавите влизаха партийни секретари, офицери (селото ни е гранично) и забраняваха да се пеят македонски песни, като често се стигаше до скандали и разправи между младежите и

партийните дейци в селото. Дочувах, че повечето от съселяните ми не искаха да си сменят паспортите си, защото, без да ги питат, в новите паспорти вместо македонци им пишели националност „българи“. Тази насилствена и несъобразена с волята на населението кампания на БКП доведе до много сблъсъци и много хора бяха засегнати. Уволняваха ръководители, учители, изключваха партийни членове и комсомолци и подлагаха на преследване всеки гражданин, който заявеше публично македонската си принадлежност. Започна се кампания за масово преселване на населението от Пиринска Македония във вътрешността на държавата България - в Пловдивско, Северна България, Моите родители също се бяха подвели, защото им предлагали добри условия - празни нови двуетажни къщи с по 5-6 декара и животни в Разградско и в Търновско. Къщите били изоставени от местното турско население. За късмет в деня на изселването ни от дома дошла партийна заповед, че се забранява изселването на населението, било то насилствено или доброволно. Много се радвах за това.

Такива бяха събитията в България през 60-те години, всичко се национализираше, не само имотите на хората, но и хората - почнаха да пишат „българи“ македонците, помаците, ромите, турците. В училище ни учеха за некакви врагове на народа, но аз така и не можех да видя такива, докато през юни 1965 г. не ги видех ясно - партийните секретари, кметовете, офицерите, милицията, ДС... вътрешните врагове на народа. Координираше ги Държавна сигурност, но само името ѝ беше „сигурност“. Иначе лицето, характерът, действията ѝ бяха църни, скришни, злобни, безмилостни, кръвожадни, безсрамни, властолюбиви... Това видях с очите си, разбрах със сърцето си, преживях в живота си... Народът търпеше всичко със страх, не смееше да възрази, тези, които се противопоставяха на партийните решения, бяха осъждани, интернирани, избивани, безследно изчезнали и заклеимявани, че са народни врагове. Страшни и несправедливи неща слушах да се разказват в периода преди 1964 г.

Когато бях на 17 години, през 1965 г. в с. Ключ се случи трагедия. Имаше двама младежи - Георги Кирилов Гецев (21 г.) и Панде Илиев Панделиев (18 г.), които имаха силно македонски убеждения и въпреки забраната пееха демонстративно македонски песни по кръчми и сватби. Отказваха да позволят да бъдат записани българи в паспортите, за което двамата, особено Георги, влизаха в конфликти с кмета и майор Златев - офицера на заставата (от Северна България) и други управляващи, което доведе до убийството им от майор Златев на границата, бунт на селяните и разправа с организаторите.

Аз участвах в тези събития. Случаят не само възмути населението, но и предизвика силни реакции сред различни хора, дори и сред партийците. Подтикнат от тази несправедливост, аз написах няколко позива, които разпространих с моя братовчед Динчо Николов Емезов. Позивите бяха "Смърт на убийците, да живее народът"; "Бугари, докога ќе измъчвате македонците" (има ги в присъдата, всички са мои, а не на съпроцесника, когото обвиниха за водач - от него е "Драги български господари..."). Това беше в четвъртък. В петък и събота селата Скрът, Ключ, но и Петрич осъмнаха с позиви не само от нас, но и от други хора, които не познавах. И не само искащи смърт за убийците, но и позиви, че сме македонци, че нямаме нищо общо с „тия“ - „Македония на македонците“, „Пиринският край е македонски“ и подобни.

На погребението дойдоха много хора и от околните села и всички виждаха налепените позиви. Тия дни хората на ДС и милицията не се меркаха в селото, страх ги беше, а и имаше защо. Това продължи десетина дена, докато бе назначена експертиза и в селото дойде комисия, която изкопа погребаните и направи преглед. Случаят обаче бе потулен, никой не бе наказан, нема виновни, на убийците нищо,

само семействата получиха по 5000 лева. Вместо това няколко дена след комисията започнаха масови арести на активните участници в търсенето.

Известно време мене не ме забелязваха. През август бях извикан по подозрение в кметството и разпитван от „тайния“ агент на ДС от Петрич Томата, който ме би и се заканва да ме пребие. Отговорих му, че и на него няма да му се размине за това и не знам докъде щяха да стигнат нещата, ако в този момент не беше влезнал кметският слуга и мой съсед Киро Сапунаров, та разпитът прекъсна и ме пуснаха. Към края на август, когато бях в Петрич да си купувам учебници за Разлог, край милицията внезапно ме хвана Томата, завлече ме вътре и започна разпит от трима агенти, който продължи към 2-3 часа, с много крясъци и заплахи. След това ме караха да пиша текста на позивите, включително и моите, не откриха приликата, но силно се съмняваха в мен. Пуснаха ме чак късно следобед, за да хвана последния автобус.

Делото за убийствата се потули. Вместо убийците бяха осъдени активните при търсенето младежи - като Димитър Стоянов, Димитър Соколов, Атанас Спасов, и една жена - Цвета.

Този случай промени изцяло моя живот. Започнах да търся причините за трагедията на македонците в Пиринска Македония. Дотогава не бях много запознат. Бях слушал за дедо ми, че е бил комита към ВМРО, а от баща ми знаех, че съм македонец. Но оттогава се промени целостното ми отношение към управниците.

Когато през 1967 г. завърших в Разлог и се върнах в моето село, не криех негодуванието си, пеех песни за Македония и нейните борби, песни, които бяха забранени, не криех, че съм македонец. Това мое поведение бе причина да отслужва военната си повинност в строителни войски, в КЕЧ (квартирно експлоатационни части), където изпращаха неблагонадеждните. Отидох в казармата през октомври 1968 г. и постъпих в София. В моята рота всички новобранци бяхме македонци - както от Пиринска Македония, така и от вътрешността на страната, и това силно ни сплоти. Нашата сплотеност не остана незабелязана и старите войници, подразнени, започнаха да ни тормозят по всички възможни начини за това, стигна се и до сбивания. Някои от новобранците особено се сблизихме. Насаме споделяхме, че сме македонци, и това ни даваше гордост, гневяхме се от лошото отношение в България към нас, македонците. Между тях се открояваха като по-будни македонци Георги Джингаров от село Мусомища, Димитър Стаменов от село Илинден (Санданско), Георги Свечев от Коларово, Киро Караделев от гр. Сандански. Стоян Илиев от с. Марулево, Георги Сотиров от Благоевград и др., но с тия момчета по-свободно споделяхме възгледите си за Македония и македонците. С Георги Джингаров дори се договорихме след уволнението си да образуваме нещо като група, чрез която да разпространяваме македонското ни самосъзнание навсякъде и с всички средства.

След уволнението си започнах да търся съмишленици и открих немалко. С някои от тях започнахме да формираме група, която да се противопоставя на някои български действия срещу македонците в Пиринския дел, като за целта решихме да намерим пишеща машина и други необходими средства. Ние бяхме така организирани, че никой да не познава повече от двама-трима. Аз познавах Крум Михайлов от Скрът, бивш партиен секретар, изключен от партията поради македонските му убеждения, който ни беше като началник, Славчо Николов Китин от Ключ, Никола Стефанов от Скрът (който преди процеса избега през границата и не знаем къде е до ден-днешен). Имахме хора и по Катунци (приятели на Славчо) и по Мусомища, Яворница (Тошко). Бяхме общо около десетина души, решени да вземат участие в действията. Бяхме нелегални и криехме дейността си. Използвахме и други хора, които не знаеха за какво се върши дадено нещо. На 2 май 1970 г. край Първомай направихме конгрес -

петима представители на групите: Никола, Славчо, Атанас, аз, (като Крум ни беше като баща на всички и ни съветваше, беше против кражбата на машината като опасно нещо; сега не е жив) и други, които не помна, и решихме да работим между хората, за да им повдигаме съзнанието, да знаят, че сме македонци, а не българи, че нема да оставим да останем в това положение. Действахме главно чрез позиви, надписи по стени, листовки, кой както може. Решихме да плащаме по 10 лева членски внос на месец. Ние петимата платихме веднага на касиера (Славчо), като решихме да разпространим плащането сред останалите. Там се възложи на Славчо да намери машина и да закупят листове за писане и други такива. Ние всички си имахме псевдоними - аз бех Смъртта (имената беха предложения на Славчо, а получих псевдонима може би защото изразявах по-остро и с омраза чувствата си). Славчо предложи да се наричаме Пирински орли, но не се взе решение по това. След двацетина дена Славчо ми каза, че е открил машина в Петрич. С него общувахме повече, тъй като той беше с няколко години по-малък от мене и никой не подозираше, че можем да сме близки, докато на приятелите си не споделях. Беше в ОКС (Търговията). Тя е на първия етаж, Славчо извади едно стъкло, без да го счупи, докато аз гледах отвънка да не дойде некой. Беше около 2 ч. през нощта на 23 май. Тръгнахме си към селото пеша. Но просветле (към 5 часа), защото се криехме от превозни средства. Решихме да скрием машината близо до Първомай, като се разбрахме аз да прибера машината по-късно. Аз поговорих с Атанас Гецев да идем с мотора да вземе нещо, но не му казах какво. Но като отивах на работа (бех товарач на селскостопанска продукция) и като минавах с колата край местото, видех там милиция. Предупредих Славчо за това, но той настоя да провери и там бе задържан. Направили са обиск в къщата му и намериха списък с платилите членски внос с подписи (5 души). Него го задържаха на 25 май и намериха списъка на хората, които беха давали пари и се беха подписали. Аз бех решил да предупреда и други хора да не предприемат нещо и реших да напусна селото, но ме задържаха на автобусната спирка в селото.

Откараха ме в Петрич. Показаха ми списъка. След два часа ни отведоха в Благоевград (там преспахме) и от там заминахме за София - ДС „Лозенец“. През целото време бех със завързани очи и не ми казваха къде и защо ме водят. Научавах едва от надзирателите. Три месеца бех следствен. По едно време при следователя видех баща ми. Не бех виждал татко да плаче дотогава. Прегърнахме се. „Нали виждаш, бай Герасиме, че синът ти е жив“ - каза следователят. А баща ми отговори: „Да, ама вие не знаете, по нашио край изчезват, убиват, тепат, често пъти такива като них, що не сакат да се пишат българе. Нали сме си македонци бе, защо е тая бъркотия, що правите...“ „Е, хайде сега, тука не му е местото да говорим тия работи, че по-лошо ще стане за Стоян, по-добре го съветвай да се откаже от тия убеждения!“ „Аз нищо лошо не кажувам на детето си, он по-арно и от мен знае, що е право. За правдата сте го задържали...“ „Хайде, хайде, бай Герасиме, стига толкова, виде сина си, нали това искаше. Сега съдът ще реши прав ли е, или не“. Тази среща с татко ми вдъхна голема сила.

Държаха ме дълго сам в килия, немаше с кого да говоря и не ми даваха да пея, а това ме измъчваше много. Храната бе малко, колкото да не умра от глад. Беше задушно. Периодите на самота се сменяха с усилен разпити. Питаха ме за всичките ми познати. Казвах, че за македонското си самосъзнание съм казвал на всички, но че дейност не съм развивал с никой освен вече заловените и изобличени. Като свършиха разпитите, ме преместиха в друга килия, където се запознах с Хюсеин, с който се сближих. Той одобри създаването на нашата организация, а залавянето ни оцени като детинско. Одобри идеята за автономна Пиринска Македония и сподели, че и той е за

същото и че е следствен, защото заедно с негови другари имали за цел създаване на автономна турска република в България. По-късно се срещнахме с него в седмо отделение на Софийския затвор по време на карето (разходките) и се поздравихме отдалече. Беше осъден на 12 години. От техния процес бе осъдени към 20 души, като имало и един арменец, а един - Фуат, бил осъден на смърт. В друга килия се запознах с Митко (не помня фамилията), български офицер, участвал в опита за преврат на Горуня и генерал Анев през 1964-5 г., но тогава успял да избяга, а по-късно се върнал по фалшива информация и заловен на границата. Той не само споделяше каузата ни, за която се борехме, но и се възхищаваше, че такива млади момчета се борят за справедливост, свобода, независимост, да запазят своята идентичност. Получи пет години и него после го видях в седмо отделение на Софийския.

След това до произнасяне на присъдата бех в седмо отделение на Софийския затвор (отделение за политически и смъртни). Минах там 4 месеца. Тук се запознах с Мустафа, младо турче, и Сашо от Бобов дол, и двамата съдени за бягство през границата. И двамата одобряваха идеята ми за автономна Пиринска Македония. Само един - Милчо от София, бе против автономията, но и против насилието срещу македонците. След една разходка, вдъхновен, аз запех силно в килията македонски революционни песни - „Самуиле, цар македонски“, „Земьо македонска, поздравявам те“ и „На 4-ти май во борба загина Гоце Делчев“. Когато от прозорчето на килията запех „Болен ми лежи Орце Поп Йорданов“, целият затвор се взриви от аплодисменти. Аз след първия куплет започнах да рецитирам на пълен глас: „...го даде свойот живот за слободата на Македония“ и т.н. Аплодисментите на затворниците от всички килии оглушиха затвора. Милиционерите започнаха да нахлуват по килиите и побеснели да разпитват кой пее, но никой не ме издаде. Вместо това с чукане по стените и морзова азбука започнаха да пристигат от всички страни поздравления от затворниците към мене. На следващия ден на карето всички разбраха кой е пеел и скрито ме поздравяваха, освен това започнаха да се сипят върху мене жестове на внимание - затворниците оставяха на пътеката по цигара, някаква храна, дори имаше и пари, като посочваха, че са за мене. Това още повече ме окуражи. Каузата, за която бех в затвора, се подкрепяше от повечето затворници, независимо от вяра и етнос.

След като преместиха Мустафа, на негово място вкараха един около 50-годишен прошарен, набит мъж, любезен и приветлив, който се запозна поотделно с всеки от нас. Казваше се бай Илия Тевилев от Сандански. „Ти ли пееше бе, дете?“ - усмихнато ме погледна бай Илия. „Яс“ - отговорих. „Ного арно, секой треба да разбере дека сме македонци и Македония никога нема да загине...“ Тези негови убедени думи ме изпълниха с възторг. Оказа се, че той е в затвора вече 4 години по присъда за образуване и участие в нелегална македонска организация. Той убедено ми заяви: „Знай, че към 1987 г. Македония и македонците ке бъдат свободни“. Бехме заедно само няколко дни (десетина), но достатъчно, за да се запомним и когато излезем, да продължим борбата за автономна Македония на македонците в Пиринска Македония. Разменихме си адресите и се разбрахме да се потърсим.

Преди процеса бех извикан от следователя Спасов и там видях още един следовател и моите другари, като ни беше предложено да признаем, че престъплението ни не е политическо, а криминално, за да получим по-малки присъди. Отказахме, като казахме, че дори и да кажем това, то мотивите ни са ясни - създаване на македонска организация, писане на позиви, дори и кражбата на машината е с политически мотиви. „Това оставете на нас“ - казаха ни и ние се съгласихме, като казахме, че „каквото и да кажем, вие ке си направите каквото искате“. Тогава не предвидяхме, че с този акт искат да опорочат нашата борба, идеята и каузата ни, а бързахме да излезем на свобода.

Съдиха ни в Благоевград. Отведоха ни с влака в общо купе с белезници на ръцете и без право на разговор. От следствието в Благоевград ни отведоха до съда пеша, с белезници на ръцете, по средата на улицата, а пред съда, който се намира на площада, нарочно доведени и подготвени неколцина граждани започнаха да крещят срещу нас, че сме искали да сваляме властта, че сме били родоотстъпници. Милиционерите въобще не си направиха труда да им кажат нещо. Ние мълчаливо и с гордо вдигнати глави минахме покрай тех и влезнахме в съда. Тук се запознахме с адвокатите си, наети от нашите близки. Моят беше Иванов (секретар на адвокатите в Благоевград), на бай Крум беше Крум Неврокопски. Обясних на моя адвокат, че не се чувствам виновен освен за кражбата на машината, но че и нея направих заради убежденията си, а не за обогатяване. Той каза, че ме разбира, но сме били подведени по много опасен член от НК и че ще се опита да отклони същността на обвиненията срещу нас. Не знам - викам, - не разбирам нищо от тия членове, знам само, че не се чувствам виновен. Ааа - вика, - това да не си го казал пред съда.

Слушах изказванията на свидетелите - всичките се изказваха положително за мен, като човек, търсец отговори за несправедливостите към населението в този край, особено защо им се забранява да изразяват свободно убежденията си, македонската си народност, забраната за пеене македонски песни и демонстриране на македонските традиции. Особено силно ме вдъхнови и разчувства дъщерята на бай Крум Тимов, която не знам защо беше вписана като свидетелка по делото (казваше се Павлина и беше на моя възраст). На поставения ѝ от съдията въпрос какво мисли за деянията на баща си, тя отговори не с другари, както беше прието, а с „господа съдии“, и каза: „Как не ви е срам да изправяте баща ми на съд за това, че не е съгласен с отношението на властите към самия него и неговите убеждения, че е македонец? Освен това вие знаете ли кой е баща ми? Той е един човек, борил се винаги срещу насието, неправдите, лъжите, бил е активен ремсис в младежките години, комунист, войник по фронтовете през Втората световна война, активен партиен функционер при учредяването на народната власт... А сега вие, вие го обвинявате. Знаете ли как се е грижил и хранил нас и населението в тия следвоенни години, че се е жертвал за всички нас? Не знаете, но сте готови да го осъдите, защо?“

Съдиите се споглеждаха сконфузени. След изказвания на няколко свидетели отложиха делото за следващия ден. Адвокатът ми тържествуваше, защото изказванията на свидетелите по-скоро ни оправдаваха, отколкото обвиняваха. На следващия ден делото продължи, но с друг тон. Говореха адвокатите ни. Моят говори особено хубаво за подбудите ни да търсим справедливост и дори предупреди съдиите ни, че ако те днес ни осъдят нас, младежите, за това, че търсим справедливост, може би утре ние ще ги осъдим за тяхната несправедливост.

Не знам дали изказванията на свидетелите повлияха, или намесата на Кръсто Тричков, който тогава беше областен секретар на партията в Благоевградско (бащата на Славчо - бай Кольо, който беше партиен член, и някои от близките на Славчо беха ходили при него заедно с дъщерята на Крум Михайлов), който, казваха, че е наредил смекчаване на присъдите, оказаха влияние. Очаквахме големи присъди, тъй като беха политически, но на втория ден, когато съдиите се изправиха да ни съобщат присъдите, видяхме, че ни се усмихваха. Обвиненията ни беха изведнъж обърнати повече на криминални. Единственият „криминален елемент“ беше, че Славчо беше откраднал освен тая машина още една, но развалена, и кражби на пари, към 100 лева, от държавни предприятия, но всичко с цел финансиране на нелегалната ни дейност. Но съдиите се изказаха, че предвид това, че политическата страна на делото не било осъществена, младежката ни възраст и възможността да преосмислим деянието си, ни дадоха минимални присъди. Осъдиха ме на пет месеца за създаване на нелегална

организация и кражба. На бай Крум Тимов като подбудител на населението към недоволство против народната власт - една година - това беше минимумът по член 108 (за сваляне на властта). На Славчо Траянов - осем месеца за кражди и участие в нелегална организация. Ние бехме много доволни от присъдите не само заради техната минималност, но и защото не можах да осъдя убжденията ни. Това дело се разчу сред населението и даде стимул за мнозина. Единия месец го изкарах в същия затвор и излезнах. Но един от милиционерите, слушайки твърдите ми заявления, че и като излеза, пак ще си бъда македонец и няма да крия това, ми каза: „С тоя акъл скоро пак ще ми бъдеш клиент в затвора“.

Като излязох, имах чувство, че навсякъде ме следят. Приятелите ми ме посрещнаха със съмнение, някои се плашеха да контактуват с мен. Приятелката ми от Скрът се беше омъжила. Започнах да събирам около себе си по-сериозни хора, да търся и отмъщение за себе си и убийството, като исках да разоблича властта като цело - убеден бях, че ни обвиняват и тормозят само за това, че сме македонци. Беха ми пращани хора (провокатори) от ДС. Такъв беше Андон Тушов Бакалов, който викаше по кръчмите: „Македония на македонците“ - търсеше контакт с мен и настояваше да образуваме тайна македонска организация, и искаше да ме запознае с Атанас Анджиров, пришълец в селото ни от оградженските села, и с Тома Манолчев от подгорийското село Градешница. Некои беха свестни, но не смееха да не се подчиняват, защото беха вече белязани. Продължавах да пея открито македонски песни и да изразявам македонското си съзнание. Некои се опитваха да ме разубеждават, да ме приканват да се откажа от тия идеи, защото сама птичка пролет не прави, много са се опитали да решат македонския въпрос, но досега никой не е успял. А аз им казвах, че както добре знаят, аз не съм сам, има много, които търсят признаването и събирането на македонците в една държава. Веднъж едно момче, племенник на зет ми Христо, ми каза, че чул разговор между баща му Трайчо Джаферов и чичо му Тушо Джаферов, който беше криминален следовател в МВР - Благоевград, който казал на баща му, че за тия момчета от процеса по македонския въпрос живот в България нема да има. Аз сам усещах, че за мен живот тук нема. Това момче ми предложи да избягам с него през гръцката граница. Казваше се Петър Трайков Джаферов. Аз не приех, защото се опасявах, че е клопка, за да бъда убит на границата. Освен това какво ке стане, ако всички македонци вземат да бегат за това, че не са признавани и са тормозени, то какво ке остане в Пиринска Македония? А близките ми пък кроеха други планове, без да ме питат - искаха да ме оженат, като мислеха, че така ке сопра да мисля за Македония, и след много увещания зет ми успя да ме наговори. Ожених се за едно момиче - Деспа. Целото село дойде. Така се правеха македонските сватби. А Петър мина границата. Той беше недоволен от „народната власт“ и се чувстваше македонец.

През 1971 г. се готвех да се преселя в Петрич, записах строителни курсове за разряд, а записах и Вечерна гимназия в града. Веднага ми се присламчи Христо Терзиев от с. Михнево, комсомолски секретар и съученик, който взе да ме кани на вечери, на които освен ученически теми обсъждахме и политически. Беше очевидно агент на ДС, но за разлика от другите агенти, не отричаше, че има македонци и Македония, но ги наричаше югославски цигани и ме съветваше много да не се набърквам в „тия работи“.

Тези и други причини са подготвили задържането ми от ДС през февруари 1972 г. Бях задържан и заплашен, че ако не спра да убеждавам хората, че сме македонци и търсим правата си, пак щели да ме затворат. „Ке ме вкарате, викам, ако съм извършил некаква дейност, а за това, че споделям убежденията си пред хората, не можете да ме спрете“. „Ще видим, ще видим“, ми се заканваха служителят на ДС Инджов, шефът на

МВР - Петрич Михалчев и агентът на ДС от село Коларово Димитър Лъонов. ДС се опитаха да изфабрикуват, че отново създавам тайна македонска организация, но не успяха нищо да докажат и да ме дадат на съд. Затова по неписаните закони, не по НК, а по пълномощията на ДС, по административен път бях изселен от родния край. Бях задържан на път за училище от агента Лъонов и двама цивилни. Вкараха ме в килия в МВР и ми казаха, че ако съм размислил тази вечер, утре можело и да ми се размине това, което били решили. Цела нощ не спях и се чудех в какво ли ме обвиняват този път, защото освен че публично споделях убежденията си, нищо друго не бех правил. Следващия ден ме отведоха в кабинета на шефа на МВР Михалчев, който направо ми се нахвърли яростно:

- Абе, Стояне, докога ще се занимаваме с теб? Ти ли ще оправяш Македония и македонците?!

- Ама какво искате от мен бе, що съм ви направил толко, че не ме оставяте на мира?

- Какво ли?! Откакто си излезнал от затвора, не се спираш да убеждаваш хората, че са македонци, и искаш да обединяваш Македония, така ли е бе?!

- Това са си лични мои убеждения. Никого не съм убеждавал - хората са си македонци, що ке ги убеждавам аз?

- Е, щом е така... Митко, водете го да си събере багажа от квартирата. Изселваме те Стояне, докато не ти дойде акълът, там по Северна България ще те изпратим...

Тази вест ми дойде като гръм от ясно небе. Но се въздържах да реагирам. Немаше какво да направя. Но не можех да си обясня омразата им към мен заради това, че съм македонец, и открито им заявих това. Закараха ме двама агенти до квартирата, събрах си багажа и ме качиха на влака под конвой. Успях да кажа на хазаина да каже на съквартиранта ми Христо Илиев Стоянов да съобщи на родителите ми, че са ме изселили от ДС и че ке им пиша.

На 4 май 1972 г. бех изселен в Гара Кръстец, Габровско, първоначално за три години, като, ако се поправя, ще ме пуснат, ако не - става доживотно. Това доведе до развод (на втората година след изселването, но процесът започна няколко месеца след изселването - тя казваше, че ке ме чака, но аз й казах - не знам дали ке мога да се върна и не искам да страдаш зарад мене, и макар да не бе много съгласна, накрая прие. По-късно разбрах, че и тя е давала сведения за мене, както и почти всички хора около мен беха разпитвани).

Това изселване от родния ми край ме разтърси дълбоко. В първите няколко месеца, обхванат от дълбока тъга, написах първото си стихотворение.

О-о-о, Небеса...
 О-о-о, Вселени...
 Да бех се вълк родил в гората,
 в усои с радост бих живял,
 а вечер с мъка в тишината
 срещу луната бих ревал...

Но нá, човек родил съм се да страдам
 и от кого, на кого да се оплачам,
 когато подлостта навред се шири...
 Не знам тя има ли другари?...

Къде са днес светците на земята,

къде са техните мечти...
 Да шепнат дума подир дума
 за вечните ни правдини!

Още с пристигането си бех представен на началника на МВР в Габрово полковник Начев, който ме изгледа намръщено от главата до петите и ми каза строго какъв е режимът, правилата и ограниченията, като ме задължи всеки ден да се явявам пред техния сътрудник в Гара Кръстец Стоян Димитров, за да го уведомявам, че съм там. Стоян бе възрастен и ми се видя добър човек. Предупреди ме много-много да не говоря. А аз го попитах: „Нима ще трябва да лъжа, че съм дошъл тук от хиляда километра само за да работя, а не че съм изселен само защото съм македонец?“. „Е, ти си знаеш - вика, - но за последствията не отговарям.“

Назначиха ме шлосер. Веднага се разнесе вестта, че е изселено тук, от Пиринска Македония, едно македонче, защото не е искало да се пише българин. Но вместо да ме отбягват за това или да се плашат да общуват с мен, както правеха в селото ми съселяните и дори роднините, тук бех навсякъде посрещнат със съчувствие и уважение. Дори имаше хора, казваха: „Ако има един свестен българин да милее за България, както това македонче милее за Македония, България ще се оправи. Не слушате ли бе как с целото си сърце пее песни за Македония и във всяка народна песен се споменава за Македония?“ Като посетех некая от двете кръчми в селото, там ме караха да пея македонски песни, а аз само това и чаках. Там се сприятели с мен Христо Петров, майка му - от Гевгелия, се оженила за баща му по време на окупацията и така дошла да живее в гр. Плачковци, на 40-50 км от Гара Кръстец. Той беше разказал на майка си за мен и един ден жената дойде да ме види и от радост, че съм македонец, започна да ме прегръща, като че ли съм й роден син. Представи се като Станка. „Станка Македонката, така ми викат“. Приеха ме като свой в семейството си и често ме канеха на гости, а като бех при тях, имах чувство, че съм си у дома. По-малкият син, Любчо, много се интересуваше от Македония и македонците. Само бащата ме приемаше малко по-студено, гледаше на мен като на политически и веднъж ми каза: „Абе прав си, ама ке загубиш и младост, и здраве“. Запознах се и с един друг македонец, бай Георги Младенов, доколкото си спомням, от с. Ляски (Гоцеделчевско). Като чул, че има македонец, изселен заради македонските работи, още първите дни ме потърси и ме намери в работилницата. „Ела винаги, когато искаш да си поговорим за нашата Македония“, ми каза. „И аз съм македонец, от Гоцеделчевско, но отдавна живея тука“. Имаше там хора от Гоцеделчевско, изселени в периода 1948-1960 г.

И пред него споделих, както пред всички, основната причина да тръгна по този път, път на неизвестност, откога е започнала тая борба за слободна Македония и слобода на македонците. Убийството на двете момчета от родното ми село за това, че не искаха да се пишат българи и открито пееха революционни народни песни за Македония и македонците. Това ме подбуди да търся правата на сънародниците си, както и моите, слободно да се изявявам като македонец, и то равноправен в обществото, а не да ме сочат с пръст, че съм пеел забранени македонски песни и съм искал слободата на Македония и македонците. Казвах това на всеки, но не на всеки казвах какви конкретни действия мисля, че трябва да се предприемат по този въпрос - съмнявах се, не вервах на всеки. Запознах се там с четири момичета от моя край от село Яворница, които работеха там: Боряна, Йорданка, Величка и Добрина. Йорданка се оказа приятелка на Стефан Джеферов, който ме молеше заедно да избегаме през границата. Добрина пък каза, че е с моите идеи и дори предложи да ми помага, но че сега не е моментът за тия работи.

Тези хора оформиха моята нова приятелска среда там. Аз все повече се учудвах, че македонци има навсякъде... И някои работници в рудника споделяха симпатиите си към проблема на македонците в България и искаха да се разреши, да се знае и признае, че има македонци и Македония, та да нема тия омрази помежду ни...

В Габрово имаше ученици от нашите села с интерес по македонските работи. Не съм сигурен откъде беха разбрали, но ми идваха на посещение. Имаше един от Яворница - Тошко, един от Ключ - Георги, и още един, които ми предложиха услугите си - ако има какво да им кажа да извършат за Македония, беха готови да го направят. Не знам дали не са били изпратени, но поне единия го познавах и познавам, и в него не се съмнявам. Те ме канеха на гости, идваха при мене, говорехме си за Македония, за положението на македонците, може ли да се оправи, предлагаха си услугите. Аз не криех македонските си чувства и това привличаше онези, които се чувстваха македонци, и те сами идваха.

Като се поопознах с бай Георги, започнах повече да му се доверявам. Той ми каза, че имало едно македонче на моя възраст, което искало много да се запознае с мен. Казах му, че съм ограничен в движението, само до Трявна ме пускат най-много, та ако може, да го доведе в Гара Кръстец. „Не - каза бай Георги, - тука те следят много и е опасно. Ке дойдеш с мен нелегално вечерта с влака до моето село, но ке се правиш, че не ме познаваш“. Така и направихме, отидохме в неговото село Енина и там той ме запозна с човека, който се оказа, че ми е адаш - Стоян. Стоян и баща му ме приеха с голямо уважение. В разговора стигнахме до убеждението, че трябва всички македонци из цяла България да се обединим, но засега поединично да изразяваме принадлежността си и да се сплотяваме. Насахме със Стоян се договорихме да образува той група от македонци от село Енина и от Казанлък, но тайно. Стоян се съгласяваше, но смяташе, че трябва да се действа в Пиринска Македония, а не тук, в България. „Тука - вика, - на нас не ни държат много сметка дали сме македонци, или не, но в Пиринска Македония ако кажеш, че си македонец, свършено е с човека, разтурят му всичко в живота“. Въпреки това Стоян се съгласи по принцип, че трябва да се сплотяваме и изявяваме, та като му дойде времето, да се покажем сите...

Станка Македонката ме запозна с баба Пандора - възрастна жена от Битоля, която всека година ѝ гостуваше за по 10-20 дена. Когато чула за мене, баба Пандора пожела да ме види. Аз като се запознах с нея, каква радост беше да чуя чист македонски език! Тази жена така ме прие, че се чудеше какви подаръци още да ми даде, но аз приех само плочи с народни песни на Васка Илиева, Никола Бадев и др. Запознахме се към края на летото на 1972 г. Изпратих по баба Пандора писмо до властите в Битоля, в което им описвах положението на македонците в България и ги молах да помогнат някак си. На следващата година тя дойде, но тоя път заедно со внучката си Павлина Стефанова от Битоля. Харесахме се с нея. Баба Пандора и Павлина насаме ми обясниха, че са предали писмото ми и сега търсели вариант да ме освободят от изселването ми.

- Най-добре е, ако можеш да дойдеш в РМакедония - ми каза Павлина.
- Значи трябва да предприема бягство през границата?
- Да - каза тя, - ако ти е нужно нещо, ке те снабдим. Само да дойдеш в Македония.
- Павлина, и тука е Македония, Пиринскиот дел на Македония къде е?
- Но на теб ти трябва свобода, а не затвори - ме убеждаваше тя. Дойдеш ли в Македония, ке можеш да направиш всичко, което можеш за цела Македония.

Обещах ѝ че ке направа всичко възможно, за да мина границата.

С тая цел, а и желеайки да организирам македонска група, направих среща с Георги Джингаров от село Мусомища през същата 1973 г. (бехме познати от казармата, където се бехме зарекли да си помагаме по македонските въпроси). Той работеше в рудниците на гр. Раднево, Старозагорско, а аз знаех точния адрес. И с писмо, пуснато в пощата на влака, директно го извиках и той дойде в Кръстец. Така пусках писмата си до моите приятели, по влака, а не по пощата, оти бех преследван... Той дойде. Голема беше радостта ни да се видим. Излезнахме от стаята ми и отидохме в гората, защото се съмнявах, че може да има и микрофони в нея (което по-късно от досието си установих, че е верно). В гората ние волно си говорихме за случилото се досега и за бъдещето. Попитах го дали може да ме снабди с динамит, пистолет и патрони. На въпроса защо са ми, отговорих - за самоотбрана, ако се наложи. А аз правех планове да взривим тунелите от Кочериново до Гара Пирин (сега Кресна), та да се знае, че от гр. Кочериново надолу, цело Благоевградско е македонско... Георги на следващото му гостуване в началото на 1974 година ме снабди с динамит и пистолет барабанлия с 10-20 патрона, за повече ми каза - следващия път. Казах му, че следващ път може и да не се видим повече, но ако може да организира среща с някои македонци от неговото село, като ке гледам след месец-два да ги посетя нелегално за ден-два в село Мусомища. Той ми обеща. Срещата се осъществи през летото на 1974 г. Аз заминах за Гоце Делчев и Мусомища с влака до Пазарджик, с теснолинейката до Добринище и до Мусомища с автобус - нарочно, за да не би случайно некой да ме разпознае, ако пътувам по линията София-Благоевград, и да ме предаде на ДС. Пътувах цела вечер и стигнах около обед. Посрещна ме Георги Джингаров, представи ме на домашните като приятел. Отидохме на Папаз чаир. Там се събрахме аз, Георги Джингаров, брат му Костадин Джингаров, Крум Керезиев - съмишленик от казармата, и Димитър (Чандо). Там им споделих преживяното от мен и че се налага да мина границата. Попитах ги дали мога да разчитам на тех, а те отговриха - винаги можеш да разчиташ на нас. Говорихме си за развиване на македонска дейност. Радостен и доволен от срещата, заминах за Гара Кръстец.

В края на лятото получих писмо от моя сънародник и съмишленик, с когото бехме за кратко заедно в седмо отделение на Софийския затвор - Илия Тивилов от гр. Сандански. Беше излезнал от затвора и сега ми пишеше, че и него са изселили в село Янково, Шуменско, и ме молеше, ако имам възможност, да ида да го видя. Използвах това, че моят надзорник ми имаше доверие и вече по-редко ме наглеждаше, и отидех. Намерих го в една турска къща. Като се видехме, сълзите ни потекоха, заплакахме от радост, а и от мъка, прегърнахме се братски и почнахме да се утешаваме. След час разговор стигнахме до заключение, че за нас в България нема живот, нема да ни позволят да споделяме възгледите си за Македония и македонците, и затова решихме да преминем границата към Югославия край с. Брестово, Благоевградско, където бай Илия некога е карал военната си служба и затова му било познато и още не бе заградено с бодлива тел като другите части на границата. Решихме на 19.10.1974 г. бай Илия да се качи на влака за София, а аз да тръгна от Гара Кръстец. За този ден аз се готвех близо година.

(Тук свършват спомените, дадени ми от Стоян Герасимов).

ОТВЛИЧАНЕТО МИ

от тайните служби на Държавна сигурност в НРБ заради непокорството ми да продължавам да се изявявам като македонец.¹⁸¹

¹⁸¹ Саморъчно написан текст от Стоян Герасимов в края на 2012 г., ръкопис.

Това се случи през месец септември 1977 година. Бяха изминали осем месеца, откакто бях освободен от задължителното ми изселване по административен ред, а преди да ме заселят, още през месец май 1972 година бях изтърпял присъда лишаване от свобода заради участието ми в контрареволуционна организация „Невидимите орли на Беласица“, образувана нелегално поради масовото и насилственото ни писане в паспортите (в личните карти) без наше съгласие „българи“, а не македонци, каквито се изявявахме от Пиринския дел на Македония. Наскоро през оная 1965 година в родното ми село Ключ беха убити двама младежи от моята махала, които пееха на обществени места забранените тогава македонски народни песни и демонстративно отхвърляха насилието срещу македонците. Населението от Пиринския дел на Македония беше подложено на масово принуждаване да не говорят на майчиния македонски език (особено в училищата), да не пеят македонски народни песни на обществени места, да не се пишат македонци в паспортите и ония, които реагираха, бяха подложени на масово и постоянно гонение; много от тях, особено младежите, бягаха през границата или във вътрешността на България, а ония, които оставаха, беха или предупреждавани, или уволнявани от административните им служби, или задържани и осъждани - имаше и много убити по границата, уж са искали да избягат нелегално в другите държави.

Всички тези събития през ония години в Пиринския дел на Македония мен и много други младежи ни предизвикваха да се противопоставим на тези нечовешки насилия към македонското население - кой как може, където и да е. Нашата току-що образувана нелегална организация си постави за цел масово да разпространяваме сред населението позиви с различно съдържание срещу насилието на „народната“ власт, ръководена от тайните служби на ДС, и противопоставяне на населението срещу незаконните действия на ДС. Един от позивите беше: „Македонци, българи не се пишете!“

Така при участието ми с един мой съмишленик в открадване на пишеща машина, с която възнамерявахме да пишем позивите, за да не ни разпознаят, с моя съмишленик Славчо Николов Траянов от родното ми село бяхме задържани от органите на ДС.

Организацията ни беше разкрита и трима от нея бяхме осъдени на лишаване от свобода и от политически съображения и тримата ни осъдиха на минимални присъди от една година. Но след освобождаването ни от затвора преследванията срещу нас продължиха още по-яростно от страна на ДС - гр. Петрич. Срещу нас се започна клеветническа война с цел злепоставянето ни пред населението и репутацията ни, авторитета ни, който нарастваше в района в наша полза, да се поуърне¹⁸² и да ни злепоставят насекъде, където и да почнем работа. И като не успявах, целата ни група беше принудително разпръсната. Един от тях - Никола Стефанов Косефов¹⁸³ избягал през границата, Славчо Николов Траянов от с. Ключ го взеха в казармата, а мен след повече от една година на преследване от ДС - гр. Петрич ме изселиха в Гара Кръстец, Габровско. Беше изселен по административен ред и водачът на организацията ни Крум Михайлов Тимов от с. Скрът. Така - до оная злокобен най-црн ден от живота ми на неравната борба срещу насилието на ДС към ония македонци, що се противопоставяха явно на терора към македонците от ДС на НРБ.

Беше петият септемврийски ден, както писах по-горе, бяха изминали осем месеца от поредното ми изселване, осем месеца на свобода. В килиите на ДС бех се запознал с една жена от Благоевград, с която имах интимна връзка и по тая причина бях започнал работа в рудник „Ораново“, гр. Симитли. Жената се казваше Христина

¹⁸² Неясна дума

¹⁸³ ????

Георгиева Крекманска, баща ѝ беше убит от народната власт, когато тя е била на 3-4 години, когато остава сираче. Тази връзка между нас се задълбочи и тя не искаше да ме загуби, защото явно виждаше, че съм преследван от ДС и аз често ѝ споделях, че ако продължават така, че ми намина границата. ДС не можеше да се примира да няма постоянен контакт с мен, за да ме контролира да не върша агитационни мероприятия между населението в Пиринския дел на Македония. Използваше много агенти и сътрудници ДС, за да ме контролира, но не се задоволяваше от докладванията им за мен. Работех в рудник „Ораново“ като помощник и майстор-копач, та на този 5 септември 1977 година бях си заминал на село, иначе бях в общежитието на рудника в квартал „Ораново“ на гр. Симитли. И както обикновено, посещавах хоремаго на селото ни в Ключ с приятели, с роднини се черпехме, споделяхме някои работи и около 10-11 часа¹⁸⁴ се прибрах в дома ми в село Ключ, Петричко. Нашето семейство се помещаваше в едноетажна къща с четири стаи. Една от тях беше определена за мен. В другите стаи спяха баща ми с майка, по-малкият ми брат Иван и най-малката ми сестра Антоанета. Другите ми три сестри се бяха омъжили. Тази нощ си легнах около 11 часа вечерта. В стаята си съм сам. Външната врата на къщата дотогава никога не я заключвахме. И така през тази нощ след полунощ, около 12.30 часа, в съня си усетих, че някой ме бутна грубо да се разбудя, отворих сънливо очите си и не можах да разбера сънувам ли, бълнувам ли, или това е действителност. Над главата ми имаше насочен пистолет и някакъв образ на човек, който резко ми каза: „Ставай и без да гъкнеш, иначе ще ти пръсна мозъка!“ Разсъних¹⁸⁵ се изплашен. Срещу мен стоеше човек с насочен пистолет към главата ми, а друг проверяваше дали немам някакво оръжие под възглавницата. Имаше и друг човек в стаята, стоеше до вратата с насочен шмайзер към мен и по нареждане на този човек започнах да се обличам тихомълком. Тези хора ми сложиха белезници и без да усетят родителите ми, брат ми, сестра ми, ме изведоха навън. А отвън ми сложиха белезници, беше и тъмно, но забелязах, че цялата ми къща беше блокирана от цивилни агенти, между които забелязах кмета на селото Георги Мирев и кмета на с. Скрът Благо; забелязах и комшията Киро Попмитов, таен агент на ДС, и много други цивилни хора - около 10-20 души. Набързо ме бутнаха в джип, паркиран на улицата до къщата. Вързаха ми очите с някаква кърпа и джипът се отправи за някъде. На задната седалка до мен имаше отстрани двама души и отпред на седалката друг освен шофьора, които ми се заканваха яростно и подигравателно, че това ми бил краят, щом не съм свеждал глава, и други такива закани... Аз мълчах - бях изпаднал в шок, стресиран, нищо не отговарях - така около два часа път, когато джипът спря. Отвързаха ми очите и видях, че се намирам в подземен гараж. Още не можех да се свестя, не знаех къде се намирам и чак когато ме вкараха в една килия от дежурните полицаи (милиционери), разпознах, че се намирам в ареста на ДС при МВР - град Благоевград. Милиционерите ме познаваха добре от предишните ми арести и уж ме съжаляваха и ми говореха - ...пак ли ти бе, не ти ли дойде акъло... Не си спомням след колко дни, но имаше два-три, не знам защо, сигурно защото бях изпаднал в шоково състояние, на 3-4-ия ден бях заведен не при следовател, а при началника на ДС - Благоевград Стоил Ацев, който с ярост и омраза към мен ме обвиняваше, че отново съм кроил планове да бягам през граница, имали данни, че отново съм пропагандирал убежденията си пред гражданите, че съм македонец, че съм си измислял някаква самостоятелна Македония, с македонци, живеещи в нея... за което този път немало да видя бел ден скоро... щели да ме вкарат в затвора за дълги години... Аз, все още в шок, депресиран от случилото се с мен, отговарях му безразлично: „Що сакате, това правете с мен, целта ви е да ме

¹⁸⁴ Т.е. 23.00 часа

¹⁸⁵ В оригинала „събудих“

унищожите...” Отново ме върнаха в килията и там видях, че имам съквартирант. От разговорите, що споделяха арестантите в килиите помежду си, аз не разбрах той защо е задържан, а аз споделих с него както случая ми сега, така и накратко някои работи от миналото си, и особено, че сега отново искат да скалъпят някакъв процес срещу мен за убежденията ми и за това, че съм подготвял да избягам през границата. Тогава съкилийникът ми, който се представи за Павел Капитански от Благоевград, живял в големите блокове на бул. „Марица“, започна да ме упреква необичайно помежду арестанти. От опит знаех, че много не се упреквахме по килиите, в арестите и в затвора помежду си арестанти и затворници. А той, „Капитански“, започна да ме упреква, че съм стоял на неправилни позиции по македонския въпрос и съм имал намерения да избягам през границата, което не било добре за мен... Макар и шокиран още от случилото се с мен, усетих, че е внедрен агент, и реших да се възползвам от това, като се престорих, че мисля, че наистина няма файда от моите убеждения и замисли... и ако ме освободат, че се откажам от подобни действия и замисли, що съм ги имал досега... Тези мои изказвания изглежда беха приети с малко доверие от г-н Капитански и той ме посъветва да ги споделя с началника на ДС Стоил Ацев, ако ме викне пак на разпит при него. И наистина след ден-два бях отново извикан при г-н Ацев, н-к на ДС. И след кратък разговор, в който същият настояваше да не се занимавам повече с македонския въпрос и да не се крия от служителите на ДС, които искали да ме контролират при условията, когато бях изселен в Гара Кръстец от тамошната ДС. Аз се съгласих да не им създавам неприятности, а те да ме оставят да работя, уча, създам семейство. И Ацев ми обеща, ако наистина не се занимавам с политика, сега щели да помислят да ме освободат. А този г-н Капитански както се яви в килията, така и изчезна от нея. И макар по-късно, когато бях освободен от отвличането ми, да го потърсих този г-н Капитански, до ден-днешен не съм го виждал. А на мен след 10 дни в ареста, отвлечен от ДС, началникът на ДС Стоил Ацев след кратък разговор и с по-мек тон ми каза, че са решили този път да не ме съдят, но щел съм да остана под тяхно наблюдение и ако не съм се поправил, немалко да ми се разминат затворът отново...

Бях освободен от ареста на ДС, но не и от преследванията ми. Навсякъде ме наблюдаваха с що се занимавам, с кой споделям и що споделям... Докато през 1983 год. през лятото се запознах с вярващи хора в живия Господ Исус Христос, в Който и аз повярвах и Му се предадох, като с това официално отказах да се срещам със служители на ДС, които бяха определени да ме наблюдават и контролират. Единият служител на ДС беше Костадин Стоянов Вълков, а другият - Илия Тенекеджиев. Когато им отказах да ме преследват, те побеснях, като ми се заканваха, че пак ќе ме изселят или ќе ме фърлят от влака, ако продължавам този път да проповядвам и Евангелието - благата вест за спасение на душата ни и убежденията за македонците и Македония. Този път, вече подкрепян от вярата ми в Бога и Исус Христос, се обърнах към окръжния прокурор на Благоевград, пред когото разказах как ДС продължава да ме преследват, заканват и тормозат семейството ми (бях се оженил), заплашват и твърдяха, че сега, след като съм се обявил и като вярващ в Бога, пак съм им кроил нещо против тях - ДС.

На този разговор с окръжния прокурор на Благоевград г-н Крум Малешевски бях изслушан внимателно от същия и ми обеща, щом съм тръгнал по божия път: „Иди си спокоен и докато аз съм окръжен прокурор, и косъм от главата ти няма да падне“. Този прокурор ме познаваше добре, защото на един от процесите ми той ми беше главния обвинител и сега, когато ме слушаше, се радваше, че съм тръгнал по Бога. И наистина от тази ни среща с прокурора от 1985-1986 г. официално ДС не ме преследваше, открито не бях заплашван... и до ден-днешен оттогава не съм бил по полицейските

участъци привикван... Но и до ден-днешен тази бивша ДС, разпространила се навсякъде, във всички институции на държавата РБългария, продължава омразата срещу мен да изявява по различни начини. Пречат да ми се признаят всички репресии срещу мен за политически чрез областни управители, съдии... Пречат да ни се регистрира в съда „Сдружението на репресираните македонци в България“. С мълчанието си за репресиите срещу нас, македонците, властите в РБългария и сега показват омразата и непризнаването ни не само като македонци, но и като репресирани, отвлечани, незаконно убивани, преследвани заради принадлежността си - македонци. Това още повече показва, че ни има, и то насекъде, не само в един или друг дел от Македония, но и насекъде по света. Борбата ни за свободна, независима, цела Македония на македонците продължава. Не се плашете никога и никой не може да си присвои Македония, и никой и никога не може да е друг, ако е македонец. Се ке го боли, за секой македонец и цела Македония.

Тази история е истинска с отвлечането ми от службите на ДС в Р България, доказана от удостоверения, свидетели, както и всичките ми репресии срещу мен от ДС в периода от време 1965 г. до 1989 г.

С уважение и Бог да е с нас: подпис (не се чете),

Стоян Герасимов, с. Ключ, област Благоевградска, община Петрич.

ДОКУМЕНТИ

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

ДИРЕКЦИЯ „ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ“

ул. „Шести септември“ №29

рег. № 10151/07.12.2004 г.

УДОСТОВЕРЕНИЕ

Настоящото удостоверение се издава на **СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ**, жив. в гр. Благоевград, жк „Ален ак“, бл. 22, вх. А, ап. 9,

в уверение на това, че с административен акт по политически причини е бил изселен в с. Кръстец, окр. Габровски, за времето от 28.04.1972 г. до 20.10.1974 г.

Удостоверението се издава на основание чл. 7 от Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица, обнародван в Държавен вестник, бр. 12 от 13.02.2004 г.

СОФИЯ

ДИРЕКТОР НА ДИА - МВР: И. Комитски,

печат: „МВР - Дирекция информация и архиви“

Вярно с оригинала: подпис (не се чете)

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ

ДИРЕКЦИЯ „ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ“

ул. „Шести септември“ №29

рег. № 10151/28.07.2006 г.

ДО **СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ**, ЖК „АЛЕН МАК“, БЛ. **, ВХ. *, АП. *, ГР. БЛАГОЕВГРАД

Уведомяваме Ви, че след извършената повторна проверка в архивните фондове на ОДП - Благоевград се установи, че по политически причини сте бил незаконно задържан за времето от 06.09.1977 г. до 15.09.1977 г.

Настоящото се издава на основание ЗПГРРЛ /ДВ, бр. 29 от 05.04.2005 г./

СОФИЯ

ДИРЕКТОР НА ДИА - МВР: И. Комитски,

печат: „МВР - Дирекция информация и архиви“

Вярно с оригинала: подпис (не се чете)

***

ДЕКЛАРАЦИЯ

от

Иван Герасимов Василев, живущ в гр. София, кв. „Красна поляна“, *****, ЕГН *****, л.к. *****, изд. 29.05.2000 г., МВР - гр. София.

Долуподписаният уверявам, че познавам лицето Стоян Герасимов Василев, живущ в гр. Благоевград, жк „Ален мак“, *****, ЕГН *****, л.к. № *****, изд. 30.03.2000 г., МВР - гр. Благоевград.

Той ми е роден брат и много добре си спомням, че беше репресиран по политически причини многократно. Беше осъден по политически причини като член на контрареволуционна организация и активната му дейност през 1970 г. - от 25.05. до 25.12.1970 г. за политическите му идеи беше осъден на 5 (пет) месеца. Също така от м. май. 1972 до м. декември 1976 г. беше изселен от ДС на МВР - гр. Благоевград - Петрич, през който период за опит за бягство през граница беше осъден на лишаване от свобода и отново интерниран от Благоевградския окръжен съд.

Тези присъди са документирани от Окръжен съд - Благоевград, МВР и Държавен архив - гр. София, ул. „Гурко“ №32.

Няма да забравя, когато една лятна нощ на 1977 г. около 02.00 ч. в родния ми дом в с. Ключ нахлуха някакви хора и отведоха някъде брат ми. На другия ден разбрахме, че е в следствен отдел на ДС - гр. Благоевград. Поради липса на доказателства, за да бъде осъден, той беше освободен.

През всички години след освобождението му от затвора от 1976 г. до 1989 г. брат ми беше преследван от ДС - гр. Петрич и гр. Благоевград.

През всичките години той беше лишаван от правото да избира работа и училище. Учеше във Вечерната гимназия в гр. Петрич, но беше изключен и интерниран през 1972 г.

Поради политическите убеждения и идеи на брат ми аз бях пренебрегван и разпитван. Костваше ми доста усилия, за да бъде избран някъде. Смятам, че поради тази причина бях разпределен да служа в Строителни войски в гр. София.

С подписа си удостоверявам, че написаното по-горе от мен е вярно, според чл. 313 от Наказателния кодекс.

Подпис: Иван Василев

03.02.2006 г.,

София

Печат: „Република България * Нотариус № 361“, подпис (не се чете)

Печат: „На 07.02.2006 г. Валентина Маркова, нотариус в район - Районен съд - град София, рег. №361 на Нотариалната камара, удостоверявам подписите върху този документ, потвърден: Иван Герасимов Василев, с. рег № 542, събрана такса 3 лв., попис (не се чете)

Вярно с оригинала: подпис (не се чете)

ИЗ ДОСИЕТО НА СТОЯН ГЕРАСИМОВ ПОСТАНОВЛЕНИЕ

за възбуждане на предварително следствие,
гр. Благоевград, 27 май 1970 г.

Подписаният Стоян Йорданов Мишев - следовател при отдел Следствен ДС, като проучих материалите за престъпната дейност на СЛАВЧО НИКОЛОВ СТОЯНОВ, роден на 8.III.52 год. в с. Ключ, Благоевградско, СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ, роден на 10.IX.48 год. в същото село, и други,

УСТАНОВИХ:

В началото на м. май 1970 год. *** СТОЯН ВАСИЛЕВ *** от с. Скрът, Благоевградски окръг *** от същото село са образували нелегална националистическа организация, поставила си за цел откъсване на част от територията на НРБ и присъединяването ѝ към „независима“ македонска държава. За осъществяване на горната цел Стоянов и Василев са откраднали пишеща машина от ОТК, гр. Петрич, с която да пишат и размножават позиви и други агитационни материали против НРБ.

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 1, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата: 14.01.10.

ХАРАКТЕРИСТИКА

На Стоян Герасимов Василев - жител на с. Ключ, Благоевградско

Др. Василев произхожда от селско семейство.

Баща - Герасим Стоянов Василев, роден на 23.IV.1927 год. в с. Долака, Благоевградско... безпартиен... В село Ключ се ползва с добър авторитет...

Майка - Траянка Декишева Василева. Родена 1927 год... По характер тиха и скромна.

Сестра *** ...ползва се с добър авторитет...

Сестра *** ...ползва се с добър авторитет....

Брат *** ... малолетен.

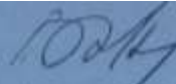
Самият Стоян Герасимов Василев е роден на 10.IX.1948 год. в с. Ключ, Благоевградско. Основното си образование завършва в родното си село, след което продължава същото в Професионалното техническо училище по ремонт на селскостопански машини в гр. Разлог. Отслужил е военната си служба в редовете на БНА през 1969 год. Като ученик в училището не е проявявал никакви порочни наклонности. Като ученик в училище е членувал в ДПО „Септемврийче“. Понастоящем е член на ДКМС. Като член на ДКМС е участвал в инициативите на организацията. Ползвал се е с авторитет сред населението.

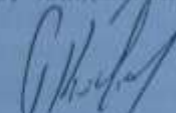
Лични качества: по характер тих, скромен и трудолюбив.

В момента работеше в ДЗС като товарач в транспорта.

Печат: Селски ....ен съвет * община КОЛАРОВО/.... КЛЮЧ....¹⁸⁶

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 44, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

ПРЕДСЕДАТЕЛ:
(В. ХАНЯНОВСКИ)

ЧЛЕНОВЕ: 1.
(Г. КАЦАРСКИ)

2.
(К. ВЪЛКОВ)

3.
(Г. ХРИСТОВ)

ВЯРНО С ОРИГИНАЛА
Секретар:

ПРОМЕНИТЕ СА НАНЕСЕНИ В РЕГИСТЪРА НА _____ 1990 г.
ПРОМЕНИТЕ СА НАНЕСЕНИ В КАРТОТЕКА № _____

1990 ГОДИНА.

МАТЕРИАЛИТЕ СА УНИЩОЖЕНИ ЧРЕЗ СТОПЯВАНЕ НА 20.6.
1990 ГОДИНА.

Отп. в 2 ЕКЗ.
1 - Отдел ОЗ - ДС
2 - Служба ОЗ - ДС
Изп.: Христов
Нап.: Харизанова
15.06.1990 г.

Със. размножено в 1. екз,
за сн. П-МО рол № 537/29.03.01П
Доразмножения, екз. - ГИА-РДВР
Н-к ГИА-РДВР
под п.
/В. Станболов/
06:04.2004г.

Части от досиетата са унищожавани.

¹⁸⁶ Пропуснатият текст в печата е нечетлив

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ
ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ
гр. София, 29.V.1970 год.

Подписаният Стоян Крумов Спасов - следовател при отдел Следствен ДС, днес разпитах в качеството на обвиняем лицето:

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ - роден на 10.IX.1948 год. в с. Ключ, Благоевградски окръг, жител и живущ в същото село, българин, български гражданин, неженен, неосъждан, образование VIII клас, член на ДКМС, по професия шлосер-монтьор, работи в ДЗС - с. Коларово, Благоевградски окръг, като общ работник.

По поставените въпроси обвиняемият отговори, както следва:

СЛЕДОВАТЕЛ: - ВАСИЛЕВ, предявява Ви се постановление за привличането Ви в качеството на обвиняем по чл. 109, ал. I, във връзка с чл.чл. 95, 108 и 110 НК, и чл. 195, ал. I, т. 5, във връзка с чл. 20 от същия закон, за това, че в началото на м. май 1970 год. заедно с *** и други сте образували нелегална националистическа организация, която си поставила за цел да откъсне част от територията на НРБ и присъединяването ѝ към „свободна“ и „независима“ македонска държава.

За провеждането на пропагандна дейност за осъществяване на горната задача, в съучастие със *** по предварителна уговорка сте откраднали от ОКС - гр. Петрич пишеща машина, с която да пишете и размножавате пропагандни материали срещу НРБ.

Разбирате ли предявеното Ви обвинение?

ОБВИНЯЕМ: - След като се запознах с предявеното ми постановление за привличането ми в качество на обвиняем и разясненията, които ми бяха направени на посочените текстове на закона, разбирам същността на извършеното от мен престъпление и наказанието, което се предвижда за него. ...

СЛЕДОВАТЕЛ: - На основание на чл. 40 от НПК Ви поканвам да дадете обяснения по предявеното Ви обвинение и съгласно правата Ви по закона доброволно, по собствена инициатива и искрено да разкажете пред следствието за престъпната си дейност.

ОБВИНЯЕМ: - Действително на 2.V. т.г. заедно със *** *** *** образувахме нелегална организация, която имаше за цел да агитира местното население да води борба за уреждане на „македонския въпрос“ в негова полза, за създаване на „самостоятелна“ и „независима“ македонска държава. За да пишем и размножаване на пропагандна литература с промакедонско съдържание, за постигане на поставената цел заедно със СЛАВЧО откраднахме пишеща машина от ОКС - гр. Петрич.

ВЪПРОС: - Откога се познавате със СЛАВЧО СТОЯНОВ?

ОТГОВОР: - Славчо познавам по-отблизо от м. декември 1969 год. Запознаването ни стана случайно, по повод неговия протест да се запише българин в новия си паспорт. Обясних му, че по този начин ще си навреди, без да има някаква полза. След това на няколко пъти СЛАВЧО е идвал в компанията ми, с която пеем македонски песни, за да ни слуша. Пеехме песни, които са записани на плочи в Югославия и пренесени оттам в България. В тази компания влизат ***, ***, ***, всичките от Ключ, и *** от с. Габрене, Благоевградски окръг. Веднъж той ме запита дали нямам връзка с някоя организация, която да се занимава с „македонския въпрос“. Отговорих му, че

нямат сведения и връзка с такава организация, но се интересувам от този въпрос и може да създадем по-късно такава, когато открия други, които да се интересуват от този въпрос. Тогава СЛАВЧО ми каза, че преди известно време е имало създадени такива нелегални организации в селата Петрово и Катунци, Санданско, но са били разкрити, а членовете им осъдени. Не ми обясни откъде ги знае тези неща. В последващи разговори отново сме обсъждали този въпрос, дейността на тези организации, какво са постигнали и какво са искали да постигнат. СЛАВЧО ми е разказвал по-специално за организацията в с. Катунци, където събирали членски внос и са имали пишеща машина. Така в разговори с такъв характер до м. януари 1970 год. двамата стигнахме до решението да създадем такава нелегална организация и ние.

През м. февруари т.г. една вечер, когато заедно с компанията си пеехме македонски песни в хоремага в с. Ключ, към мен се приближи един младеж, когото познавах по физиономия. Той ми даде едно листче, на което имаше написана песен, и ме помоли да я изпеем. Аз се съгласих и изпълних желанието му, след което отидох и седнах на неговата маса. Заедно с него седяха *** и още едно момче, което до този момент не познавах. Поведохме разговор с него относно песните, които пеем, Каза, че и той обича песните, като постепенно преминахме на обсъждане на „македонския въпрос“ *** и другото момче не взеха участие в разговора ни, като пиеха ракия и гледаха настрана. След като разговаряхме известно време, момчето, за което по-късно разбрах, че се казва НИКОЛА, ме попита дали имам желание да работя по „македонския въпрос“. Отговорих му, че този въпрос живо ме интересува и много искам да дам своя принос в разрешаването му в полза на македонския народ, но до този момент не съм имал възможност за това. Отговорих му по този начин, защото не го познавах. В действителност преди пет години написах в селото един лозунг, който закачих на мястото, където са афишите за филмите. Същият имаше текст: „СМЪРТ НА УБИЙЦИТЕ! ДА ЖИВЕЕ НАРОДЪТ!“ Лозунга написах по повод убийството на двама местни младежи от граничарите, когато са ходили около границата с Гърция. НИКОЛА ме окуражи, като ми каза, че има хора, които работят по „македонския въпрос“, и поиска да се срещнем след два дни в с. Скрът, Благоеградски окръг, за да ме запознае с един човек, който имал големи познания и се занимавал с него. Аз приех предложението му и на уречения ден отидох в с. Скрът, където се срещнахме.

ВЪПРОС: - Колко пъти сте отивали в дома на КРУМ ТИМОВ, по чия инициатива е ставало това и какви разговори сте водили с него?

ОТГОВОР: - Срещата ми с ТИМОВ стана след филма, пред читалището на селото. Там той ми каза да отида към училището, което е на около 30 метра от читалището, и там да го чакам. След малко към мен дойде един възрастен човек и застана на разстояние от мен. Видях, че НИКОЛА се приближи до него, затова отидох при тях и аз. Там той ме запозна с възрастния човек, който се нарече КРУМ МИХАЙЛОВ, като каза, че аз съм момчето, за което са говорили преди. На тази среща не сме разговаряли, като КРУМ каза, че вече е късно, като предложи да отида в дома му някой ден, за да поговорим. След това се разделихме и аз си отидох в село.

След около 4 дни от запознаването ми с КРУМ, беше събота, когато аз отидох в с. Скрът, за да се срещна и говоря с него. Гледах филма, който прожектираха, като на излизане срещнах НИКОЛА. Казах му, че искам да отида при бай КРУМ. Той се съгласи и ме поведе към дома му. Предупреди ме, когато влезем, пред неговите близки да казвам, че съм отишъл за покупката на мед. Влезнахме заедно с НИКОЛА и намерихме бай КРУМ в стаята. Когато останахме сами, той започна да ни говори за „македонския въпрос“. Тогава аз поисках да му разкажа биографията си, за да ми има доверие. Разказах му, че съм завършил училище в Разлог, че работя като товарач в

ДЗС, че преди години писах лозунги против властта, за което съм викан в МВР - гр. Петрич. Бай КРУМ одобри написването на лозунг с такова съдържание.

В процеса на разговора ни аз му казах, че има много хора, които мечтаят за автономна Македония, но няма кой да ги организира, за да водят борба за това. Обясних му, че лично аз до този момент сам съм разговарял и обсъждал този въпрос с жители на нашето село, които са съдени за такава дейност, и със своите познати от казармата. Казах му, че същите живеят в Гоцеделчевско и Санданско. Попита ме дали познавам някои хора, които работят в тази насока, на което аз отговорих, че не познавам, но съм слушал, че има такива. Имах предвид разговорите ми със СЛАВЧО и хора от моето село. Тогава бай КРУМ ни каза, че с този въпрос се занимават големи хора, че „македонският въпрос“ бил разглеждан в ООН, но не посочи откъде притежава тези сведения. След това надълго и нашироко ни обясни какво представлява този въпрос - че Югославия иска да присъедини нашия край към своята територия, Гърция също искала да присъедини местата, населени с македонци, към същото се стремяла и България. Накрая обобщил, че македонците искат да се образува „самостоятелна“ и „независима“ от никого Македония, като се позова, че преди години е имало македонска държава, има и сега такава, но била разделена. Посочи, че в автономна Македония трябва да влезнат Пиринска, Егейска и Вардарска Македония. Обясни ни, че ние сме само свидетели на тези големи работи и ще трябва да се подготвим с каквото можем, за да подпомогнем решаването им в наша полза. Поясни, че засега е необходимо да създадем организация, която да има за цел да провежда агитация сред местното население, да разяснява така наречения „македонски въпрос“, като се стремим да привлечем повече привърженици. Посочи ни примери от работата на някакви организации, но не уточни в кои места работят. Каза още, че има хора от местното население, които мислят като него, но в момента било още рано да се действа, понеже населението не било подготвено и нямало да има полза. Стана въпрос, че съществувала история на Македония, с която обеща да ни снабди, да я прочетем. Преди да се разделим, ни препоръча да четем вестници и да следим международните политически събития, за да имаме обща представа от тях. Напомни ни да не разговаряме пред странични лица и да се пазим от разкриване, тъй като дейността ни е нелегална и забранена от закона. Същото знаехме и ние и затова му обещахме да внимаваме.

В началото на м. март т.г. в с. Ключ дойде НИКОЛА с още едно момче, което се нарече АТАНАС. В него познах момчето, което седеше на масата на *** и разговаряше със ***, когато се запознахме с НИКОЛА. Последният ми каза, че АТАНАС¹⁸⁷ е сигурно момче и член на организацията, след което насрочи среща в тяхното село, за да посетим бай КРУМ по негово искане.

С НИКОЛА се срещнахме след киното пред читалището. С него беше и АТАНАС. Тримата отидохме в дома на бай КРУМ, като АТАНАС влезе сам, за да провери дали стопанинът си е вкъщи. Каза, че ако е вкъщи, ще повдигне пердето на прозореца, което ще е знак да влезем. След около 15-20 минути АТАНАС излезе и ни повика да отидем. В стаята заварихме бай КРУМ, дъщеря му и жена му. Докато излезнат, започнахме да играем на карти и да се черпим с ракия, която бай КРУМ донесе. След като двете излезнаха, спряхме играта и започнахме да разговаряме и коментираме въпроси относно дейността на организацията ни. Отначало бай КРУМ запитва знаем ли нещо ново по „македонския въпрос“, на което ние отговорихме отрицателно. Бай КРУМ каза, че трябва да търсим сигурни хора по селата, на първо време поне по един, а

¹⁸⁷ Имената в този пасаж са заличени в оригинала и са възстановени по логика и на база на останалата информация

след това е необходимо да образуваме и групи. Трябваше да подбираме хора с образование. Тези групи ще бъдат подчинени на един човек, като не трябва да се познават помежду си. Трябваше да се познаваме само ние четиримата. Постави и задача да разберем какво е отношението на местните хора по „македонския въпрос“ и доколко те биха го подкрепили. Тогава стана въпрос, че трябва да прочетем литература с такова съдържание, за да можем да обясняваме на хората този въпрос. Бай КРУМ каза, че той ще се погрижи за това, като поясни, че както в България, така и в Югославия има хора, които работят по „македонския въпрос“. Обясни ни, че имал връзка с югославски граждани, които са идвали при него и му донасяли литература, и пак ще дойдат. Очаквал ги в скоро време. Сред книгите ще има и история на Македония, за която ни бе обещал още на предишната среща. Аз и *** го попитахме кои са неговите хора по селата, на което бай КРУМ отговори, че има такива, но не бива да ни казва за тях и не трябва да ги познаваме. Стана въпрос за моите приятели от казармата, като бай КРУМ ми каза да им се обадя, както намеря за добре, и да ги уведомя, че в нашия край има организация, която работи за „свободна“ Македония. *** каза, че ще трябва да напишем лозунги, които да разпространим по селата, на което се противопостави ***, като каза, че това не е нужно, защото може да бъдем заловени. Бай КРУМ каза, че ще помисли по този въпрос, но ако пишем, ще правим това на ръка. Тогава аз му казах, че познавам едно момче, което има пишеща машина, но е повредена. Обясних му, че момчето е сигурно и е от нашето село. Имах предвид ***, който ми беше казал, че има повредена пишеща машина, която аз исках да поправам. Бай КРУМ одобри това, но каза, че ако не може да се поправи, ще пишем на ръка. Тогава не се интересува от ***. Накрая разговаряхме за международното положение. Тогава ни каза, че в България е идвал и пак ще идва президентът на Югославия ТИТО, но не ни обясни по какъв повод ще бъде това посещение.

Както на предишната среща, така и сега бай КРУМ каза на НИКОЛА, когато го вика на публично място, където има хора, да си поставя показалеца на ръката напречно на устата. Това ще бъде за него знак, че иска да говори с него по въпроси на организацията.

Към края на м. март. т.г. се срещнах с НИКОЛА и АТАНАС на киното в тяхното село, след като завърши филмът. Въпреки че беше около 22.00 часа, решихме да отидем при бай КРУМ, за да се уточним къде да се съберем и учредим официално организацията си. Дватамата с *** останахме да чакаме на една пресечка от къщата на бай КРУМ, а *** отиде да го извика. Забави се около половин час, след което двамата дойдоха. Отдохме на края на селото, на около 20 метра от дома на бай КРУМ. Там седнахме на земята и започнахме да обсъждаме организационни въпроси. *** се отдели на около 5-6 метра от нас до една нива, за да наблюдава и ни предупреди, ако се зададат хора. Бай КРУМ каза да решаваме по-бързо въпросите, защото било късно. Аз казах, че сме дошли да определим време и място, където да се съберем и учредим организацията си. Бай КРУМ се съгласи да изслуша предложенията ни. Аз предложих да използваме събора в с. Първомай, който щеше да се състои на 2.V. т.г., за да се съберем и обсъдим тези въпроси. *** каза, че на това събрание трябва да изберем ръководство на организацията, начело на която да застане бай КРУМ. *** предложи в ръководството да има и касиер. Не мога да си спомня дали *** или ***, но един от двамата предложи да имаме клетва, за да се закълнем. Не мога да си спомня на коя среща, но бай КРУМ каза, че ще намерим УСТАВ за организацията, като каза, че ще го вземе от Югославия, където имал хора. Не мога да си спомня на коя среща стана въпрос за знаме на организацията. Бай КРУМ ни каза, че знамето трябва да има жълт, бял и черен цвят, като на него трябва да има избродиран орел. На една от тези срещи бай КРУМ постави въпроса за 4.V. т.г. да напишем и разпространим лозунги по случай

годишнината от убийството на ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ. Аз го подкрепих, но *** се противопостави от страх да не бъдем заловени, поради което това предложение не се възприе. На тази среща взехме решение да се срещнем на 2.V. т.г. на събора в с. Първомай, за да учредим организацията си. Аз и *** трябваше да намерим подходящо за тази цел място, след което да уведомим другите. Аз казах на бай КРУМ, че за това събрание ще поканя моите хора от казармата и от нашето село, но имена не съм му казвал. Той одобри това мое намерение. Преди да се разделим, взехме решение да не се събираме до определената среща, за да не будим подозрение в хората. Бай КРУМ ни предупреди да се пазим много от провал, като ни напомни, че него го следят от МВР.

ВЪПРОС: - Какви са отношенията между бай КРУМ НИКОЛА и АТАНАС?

ОТГОВОР: - Тримата са от едно село и са в приятелски отношения. Бай КРУМ има авторитет сред двамата, слушат го във всичко.

Горното продиктувах, прочетох го, вярно е записано, за което се подписвам.

ОБВИНЯЕМ: подпис (не се чете)

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (не се чете)

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 90 - 97, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ
ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ
гр. София, 4.VI.1970 год.

Подписаният Симеон Крумов Спасов - следовател при отдел Следствен ДС, днес разпитах в качеството на обвиняем лицето:

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ - с установена самоличност.

На зададените въпроси обвиняемият отговори, както следва:

ВЪПРОС: - Кога, къде и от кого е образувана нелегалната ви организация?

ОТГОВОР: - Когато през м. февруари 1970 год. се запознах с НИКОЛА, той ми каза, че идва по поръчение на един човек, който искал да говори с мен. Аз се съгласих и впоследствие бях запознат с бай КРУМ. В общуването си с тези хора разбрах, че групата им съществуваше още преди да се присъединя към тях. Това се потвърждава от факта, че на срещите, които имах с тях, до м. май т.г. се поставяха задачи за изпълнение като търсене на доверени хора, обсъждане въпроса за писане на лозунги, търсене на пропагандна литература, за да повишим общата си култура и да я ползваме при дейността си, и т.н. Понеже дейността ни беше стихийна, неорганизирана, всеки вършеше каквото искаше по свое усмотрение, на една от срещите ни аз предложих да отстраним тази слабост, като се съберем на събрание, на което да присъстват всички членове на организацията, и да изработим план за работата ни. Освен това до този момент не беше определен ръководител, който да ръководи дейността ни, въпреки че това се вършеше негласно от бай КРУМ. На това събрание трябваше да изберем и ръководство, име на организацията, да приемем устав и да набележим конкретни задачи за изпълнение. Това мое предложение бе одобрено и взехме решение събранието ни да се състои на 2.V. т.г. в землището на с.

Първомай, което е на около 15 километра от с. Ключ, защото този ден всички си бяхме вкъщи. Аз предложих да намерим подходящо място предварително, с което присъстващите се съгласиха. НИКОЛА заяви, че двамата с него ще намерим такова място, след което ще съобщим на останалите къде ще се срещнем. Понеже на това събрание искахме да доведем и други хора, които да са наши съмишленици, за да не стане провал, аз предложих парола за срещата. Ако времето е хубаво, тя трябваше да бъде: „ВРЕМЕТО Е ХУБАВО!“. Отговорът трябваше да бъде: „ХУБАВО Е, НО ЩЕ СЕ РАЗВАЛИ!“. Ако времето е действително лошо, паролата трябваше да бъде „ВРЕМЕТО Е ЛОШО!“, а отговорът - „ЛОШО Е, НО ЩЕ СЕ ОПРАВИ!“. Тази предпазна мярка се възприе от всички. След като се съберем, щяхме да решим кой ще ръководи събранието и ще дава думата за изказвания.

Няколко дни преди 1.V. т.г. двамата с НИКОЛА с автобус отидохме в с. Първомай, за да определим подходящото място за събранието ни. Насочихме се по реката - р. Струмешница - източно от селото. На около 300 метра от него намерихме полянка, около която имаше явори. Двамата с НИКОЛА решихме, че полянката е подходяща за провеждане на нашето събрание. За да запомним точно мястото и за да обясним на другите как да стигнат до него, НИКОЛА направи на земята с клечка скица на мястото, след което си тръгнахме. Върнахме се с една случайна кола, която спряхме на шосето.

Преди да се разделим с НИКОЛА, определихме си кой на кого ще съобщи за мястото и времето на събранието. Трябваше да се съберем около 13.00 часа направо на мястото. Аз трябваше да съобщя на СЛАВЧО, а НИКОЛА - на АТАНАС и бай КРУМ. Освен това, както се бяхме уговорили на предишната среща, аз трябваше да уведомя моите познати от Гоцеделчевско и Санданско. За имената им не бях казал на никого от организацията. На СЛАВЧО предадох за мястото на срещата на 1.V. т. г.

На 2.V. т.г. сам се придвижих с автобус в с. Първомай. Известно време престоях на събора, след което се придвижих към мястото на срещата. Там пристигнах около 13.00 часа, но още нямаше никого. След около един час дойдоха заедно НИКОЛА и АТАНАС. Парола не сме си разменяли, понеже се познавахме добре. Малко по-късно дойде и СЛАВЧО. Тогава *** каза, че бай КРУМ няма да дойде, защото се страхувал да не го заловят от МВР, тъй като бил под наблюдение. Аз казах, че не съм успял да уведомя моите познати от Гоцеделчевско и Санданско, поради което събранието ще проведем четиримата. За СЛАВЧО двамата казаха, че го познават от училище, били са съученици някога.

Още преди 1.V. т.г., когато на едно наше събиране стана въпрос, че трябва да имаме клетва, без да ми е поставял някой такава задача, аз съставих клетва, като използвах тази на хайдуги от една пиеса, която чух по радиото. Преди да започнем разискванията, предложих да се закълнем за вярност към македонския народ, че при никакви условия няма да се издаваме, че ще бъдем честни, дисциплинирани и предани революционери и че ще защитаваме до последна капка кръв република Македония. Това мое предложение се възприе единодушно, като аз прочетох на всеки един поотделно клетвата, съставена от мен, а те повтаряха след мен. На мен я прочете ***, а аз повтарях след него. По мое нареждане СЛАВЧО записа имената на присъстващите и заклелите се в един бележник и всеки се подписа. Клетвата бе необходима, за да знаят членовете на организацията, че ще има наказание при нарушаването ѝ и издаване на организацията.

След този тържествен за нас акт аз взех инициативата да ръководя събранието. Обясних на присъстващите, че знаят за какво сме се събрали, което те потвърдиха.

На СЛАВЧО предварително аз бях обяснил защо ще се събираме. Въпреки това аз им казах по кои въпроси ще разговаряме ,а именно:

1. Как да запазим в тайна организацията ни, за да не бъдем разкрити от органите на МВР.

2. Да изберем ръководство на организацията, което да осъществява ръководство и контрол за изпълнение на поставените задачи.

3. Да си изберем псевдоними, за да опазим в тайна имената на членовете.

4. Разделяне на Подгорието и Огражден на райони на действие, за да не си пречим, и на всеки да се посочи какво конкретно трябва да работи с оглед мястото му в ръководството.

5. Да се даде име на организацията.

6. Да се набележат целите на организацията и да се запознаят присъстващите с тях, както и средствата, с които ще бъдат постигнати тези цели.

7. Поставяне на конкретни задачи за изпълнение.

За да запазим в тайна организацията си, се взе решение да внимаваме пред кого говорим и да не се посочват участниците в нея. Новопостъпващите да се знаят само от този, който ги е привлякъл, и ръководителя на организацията. По този начин се осигурява конспиративност на членовете ѝ. По селата трябва да се създадат отделни групи, членовете на които да не се познават помежду си, а ще ги познава само техният ръководител. По този начин се намаляваше опасността от провал.

ВЪПРОС: - Кои са ръководителите на организацията ви?

ОТГОВОР: - След като се изчерпаха разискванията по т. 1 от дневния ни ред, аз предложих да си изберем председател на организацията, който да я ръководи и на когото да се подчиняваме. Тогава *** направи предложение за такъв да изберем бай КРУМ, когото всички познавахме. Други предложения нямаше и той бе избран единодушно за председател на нелегалната ни организация. По мое предложение бяха избрани заместник-председател, касиер, протоколчик и секретар на организацията.

За заместник-председател, който да помага на председателя в ръководството на организацията, единодушно бях избран аз - по предложение на ***. Бях избран с условието, когато приемем за член някой по-учен, по-образован, той да стане такъв. По мое предложение СЛАВЧО бе избран за протоколчик, а АТАНАС - за касиер на организацията. Той прие да изпълнява тази длъжност, но поиска всеки месец да проверяваме сметките му. За секретар избрахме НИКОЛА, след което преминахме към другите точки на дневния ред.

*** или *** предложи да си изберем псевдоними, които да ползваме при дейността си, с което останалите се съгласиха.

За бай КРУМ, председателя на организацията ни, НИКОЛА предложи да го наречем ИСТИНАТА, понеже винаги говорел истината.

Аз си избрах псевдонима СМЪРТТА.

НИКОЛА си избра псевдонима УСМИХНАТИЯ.

СЛАВЧО си избра псевдонима НЕУЛОВИМИЯ.

АТАНАС си избра псевдонима МЪЛЧАЛИВИЯ.

С тези псевдоними СЛАВЧО ни записа в бележника си и ние се подписахме в знак, че присъстваме на събранието и че сме положили клетва. В този бележник трябваше

да се записват с псевдонимите си новите членове на организацията, които трябваше да издирим и приемем.

На срещите ни още преди събранието бяхме стигнали до извода, че Подгорието и Огражден трябва да разделим на региони, във всеки от които трябва да работи един от нас. Това трябваше да стане, за да има плановост, работата да се извършва организирано, да не си пречим един на друг и всеки да се чувства отговорен за работата, която извършва в поверения му район. Сега, на събранието, всеки сам предложи района, в който има най-големи възможности за работа.

АТАНАС пръв си избра като район на действие Огражден, където има около 10-12 села. Мотивира се, че в тези села имал роднини.

За себе си избрах част от Подгорието, като поех и задължение да работя в Гоцеделчевско и Санданско, където имам познати.

СЛАВЧО си избра да отговаря за гр. Петрич, тъй като там учи.

НИКОЛА каза, че най-добре познава Подгорието и че ще работи в неговия район с мен и бай КРУМ. Последният често е казвал пред нас, че познава добре този район.

В така определените райони отговорниците трябваше да провеждат агитация за автономна Македония, да набелязват лица, които ни симпатизират и биха могли да бъдат привлечени в организацията ни. Освен това трябваше да се пишат позиви, които да разпространяваме всеки в района си.

Във връзка с писането на позиви взехме решение всеки от нас да изготви по няколко лозунга, които след това ще обсъдим общо и след приемането им ще ги напишем и размножим на ръка, след което ще ги разпространим. Във връзка с това *** каза, че е по-добре да намерим машина, на която да пишем позивите. Всички присъстващи се съгласиха с това негово предложение и се взе решение да намерим такава, но подробности по намирането ѝ не бяха обсъдени. Накрая решихме, че е най-удобно кой както намери, така да ни снабди с пишешца машина.

За да посрещнем разноските, които щяхме да имаме във връзка с писането на лозунгите, *** предложи да събираме членски внос в размер на 5 лева на месец. Аз казах, че сумата е голяма, но събранието прие решение членският внос да бъде 5 лева на човек месечно, а за СЛАВЧО, понеже е ученик и няма доходи - по 2.50 лева месечно. Взехме решение да съберем членски внос и за м. април т. г., който трябваше да бъде събран до 10.V. т.г., а за м. май - до 28.V. т.г. В бъдеще членският внос трябваше да се събира до средата на текущия месец.

Със събраните средства трябваше да закупим хартия, индиго, блажна боя и др. канцеларски материали необходими ни за пропагандната ни дейност сред местното население.

С блажната боя смятахме да напишем лозунги по селата за 2.VIII. т.г. - Илинден.

На събранието стана въпрос, че организацията ни трябва да има и знаме. *** каза, че трябва да закупим черен, жълт и бял плат, от които да се ушие знамето ни, защото смятахме, че знамето на Македония има тези цветове. Това го знаем от разговорите ни с бай КРУМ. На него трябва да има герб с орел. Решихме допълнително, когато съберем парите от членския внос, да натоварим човек, който да закупи необходимите платове и да ушие знамето.

Аз предложих да дадем название на организацията ни, като посочих, че от книгите и от живота зная, че всички организации са имали име. Повечето от присъстващите заявиха желание да дадем за название на организацията името на някой македонски революционер. *** предложи да я наречем на името на Яне Сандански, но не се

възприе, понеже последният не е от нашия край. НИКОЛА предложи името на ГОЦЕ ДЕЛЧЕВ, но не се възприе по същите съображения. Тогава аз предложих за име на организацията ни названието „НЕВИДИМИТЕ ОРЛИ НА БЕЛАСИЦА“. Мотивирах се с това, че дейността ни ще бъде тайна, конспиративна, че нашата организация е първа в този край, че на герба на Македония е имал изобразен орел. Освен това в нея трябваше да членуват хора главно от нашия, Беласишки край.

ВЪПРОС: - Какви са целите и задачите на организацията ви?

ОТГОВОР: - Основната цел на организацията ни е да води борба за „свободна“ и „независима“ Македония.

Задачите, които трябваше да изпълним за осъществяване на поставената цел, са: да пишем лозунги и позиви против властта и да накараме местното население да се почувства македонско, като го накараме да поиска отделяне от България и образуване на автономна Македония. Трябваше да водим агитация на местните хора и да ги приобщим към нашите схващания по „македонския въпрос“. За да вършим по-добре тази дейност, направихме и разделението на нашия край на съответни райони и определихме отговорници, от които ще се търси отговорност за извършеното по поставените задачи.

ВЪПРОС: - С какви средства смятахте да постигнете поставената цел?

ОТГОВОР: - Поставената цел смятахме да постигнем посредством агитация на местното население да не се оставя да бъде претопено от българите, да се бори за възвръщането на старите си традиции, за борба за „свободна“ и „независима“ македонска държава. Това трябваше да вършим при посещенията по селата, в разговори с хората, като се стараем да ги спечелим и убедим за нашето дело. С тези наши действия искахме да организираме хората от нашия край на борба за автономна македонска държава.

На една от срещите ни, преди събранието бай КРУМ ни каза, че „на нас не ни трябва оръжие. Нашето оръжие ще бъде словото и писането, и разпространяването на позиви с македонско съдържание“. Именно в този дух бяха и решенията, които взехме на събранието: всеки от нас да напише по няколко лозунга, които след колективно обсъждане ще напишем и размножим в много екземпляри, като след това ще ги разпространяваме по селата.

ВЪПРОС: - Има ли устав организацията Ви?

ОТГОВОР: - На срещите ни преди събранието взехме решение организацията ни да има устав, за който бай КРУМ каза, че ще ни го набави от Югославия, където имал хора. На самото събрание няхахме такъв и не сме приемали изработен от нас. Впоследствие този въпрос не сме разглеждали, понеже нямаше време, тъй като бяхме разкрити.

ВЪПРОС: - С какви средства разполагаше организацията ви?

ОТГОВОР: - Като заместник-председател зная, че в момента на залавянето ни разполагаме само с парични средства от членския внос.

На 17.V. т.г. в с. Ключ ме потърсиха НИКОЛА и АТАНАС, за да ме предупредят от името на бай КРУМ, че наскоро била разкрита нелегална македонска организация, която работела в гр. Петрич. По негово поръчение трябваше да вземем всички предпазни мерки, за да не се провалим и ние. След това, в изпълнение на решенията на събранието, аз дадох на АТАНАС 10 лева (една банкнота от 10 лева) за членски внос за месеците април и май. Дали другите членове на организацията са платили членския внос, не зная.

Огнестрелно оръжие нашата организация не притежава. Аз имам една ловджийска кама, която нося със себе си нощно време. Лично от НИКОЛА знам, че и той притежава кама, която носи със себе си. За тези ками бай КРУМ ни е казвал да носим със себе си, но не ни обясни защо да ги носим.

Освен това бай КРУМ бе разпространил между нас книжка с македонско съдържание, издадена в Югославия и написана на македонски език.

ВЪПРОС: - Каква литература по „македонския въпрос“ сте чели и откъде сте я вземали?

ОТГОВОР: - През м. април т.г. получих от *** една книжка на македонски език, за която той каза, че е получил от бай КРУМ. Тя имаше размери 25/15 см, имаше мека корица, на цвят светлосиня с бели черти. Носеше заглавието „СВЕТЛИНИТЕ НА МИНАЛОТО“. Не обърнах внимание на автора ѝ. Не беше много дебела и доколкото си спомням, в нея се разглеждаше „македонският въпрос“. Не я прочетох цялата, понеже не разбирам добре езика. Когато ми я предаде, *** ми каза, като я прочета, да я върна пак на него. Не ми обясни откъде я е взел бай КРУМ и дали има още. Аз не изпълних това, а след като я прочетох, я дадох на СЛАВЧО, за да я прочете, като го предупредих, че е на сръбски¹⁸⁸ език, и след като я прочете, да я върне пак на мен. Не съм му обяснявал откъде съм се снабдил с нея, а и той не ме е питал за това.

Освен тази книжка-брошура дадох му и една моя книга - „Актуални въпроси на Македония“. Същата е на баща ми и я намерих в чекмеджето на масата. Не си спомням кой е авторът ѝ. Същата е написана на български език и в нея става дума за езика, културата, традициите на македонската нация. Имаше и пасажии за Илинденското въстание, ВМРО и др. подобни. След прочитането на тази книга СЛАВЧО трябваше да ми я върне.

Друга литература, въпреки че имах желание, не съм чел.

ВЪПРОС: - Предявява Ви се брошура на сръбски език, лилава на цвят, със заглавие „МАКЕДОНИЯ ПРЕД ДРУЖЕСТВОТО НА НАРОДИТЕ 1920-1921 год.“, която е книжка седма на библиотека „Светлини от миналото“ и е издадена от Радио и телевизия - Скопие.

Познавате ли предявената Ви брошура и какви обяснения ще дадете по нея?

ОТГОВОР: - В предявената ми брошура познах тази, която ми даде за прочит *** и за която той ми каза, че е получил от бай КРУМ. От тази брошура прочетох само един лист и след това я дадох да я прочете и СЛАВЧО, като му казах да ми я върне.

Горното продиктувах, прочетох го, вярно е записано, за което се подписвам.

ОБВИНЯЕМ: подпис (не се чете)

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (не се чете)

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 98 - 106, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

¹⁸⁸ По-горе Герасимов казва, че книгата е на македонски език, на какъвто тя наистина е била. Названието на езика „сръбски“ представлява интерпретация на записващия - както се вижда и в следващия въпрос на следователя, той нарича езика сръбски, въпреки че книгата е на македонски и е издадена в Скопие.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ

гр. София, 6.VI.1970 год.

Подписаният Симеон Крумов Спасов - следовател при отдел Следствен ДС, днес разпитах в качеството на обвиняем лицето:

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ - с установена самоличност.

На зададените въпроси обвиняемият отговори, както следва:

ВЪПРОС: - Какви разговори сте водили със СЛАВЧО по отношение дейността си с бай КРУМ?

ОТГОВОР: - След като се запознах с бай КРУМ, НИКОЛА и АТАНАС, аз продължих да се срещам със СЛАВЧО и в разговорите си с него му доверих, че познавам хора от с. Скрът, които работят по „македонския въпрос“. Казах му, че участвам в тяхната организация и в работата ни ръководи възрастен човек, но без да казвам името му. Казах му, че и НИКОЛА, и АТАНАС също са членове на организацията. СЛАВЧО познаваше тези лица от ученическите си години. Казал съм му, че ни е поставена задача да издирваме хора от местното население, които да ни симпатизират, за да ги включим в организацията. Поставих от своя страна и на него тази задача, като трябваше да ми се обади, когато намери такъв човек. Той се съгласи да ни помага, като аз му казах, че по-късно ще се съберем и тогава ще го приемем за член. Казах му, че ще ни трябва неговата пишеща машина, и той се съгласи да ни я предостави. Една вечер ми каза, че не можал да я намери, като изказа съмнение, че е възможно баща му да я е скрил някъде.

Преди да се съберем на 2 май 1970 година, СЛАВЧО ми каза, че е намерил наш съмишленик. Това е ГЕОРГИ ***¹⁸⁹ от с. Ключ, който сега живее в с. Градешница, а учи в гр. Петрич. След събранието ми каза, че *** от с. Ключ му е говорил по „македонския въпрос“, но СЛАВЧО не се издал пред него, че се интересува от това. Също така ми е казал за няколко момчета от гр. Петрич, негови съученици, че имали желание да работят по „македонския въпрос“, но не им е доверил за организацията ни.

СЛАВЧО ми каза, че *** от с. Ключ бил викан в МВР - гр. Петрич, където го разпитвали дали членува в нелегална организация.

От своя страна, аз уведомих бай КРУМ, че съм включил в дейността на организацията едно момче от наше село, като не му обясних какво точно съм му възложил да върши. Той одобри това мое действие, тъй като аз изпълних неговото нареждане да търсим и привличаме наши съмишленици от околните села. Бай КРУМ не ме запита за името му, а и не поиска да го заведе да се срещне с него.

ВЪПРОС: - Какъв подбор смятахте да правите на новопостъпващите членове и какъв беше редът за приемането им?

ОТГОВОР: - В непринуден разговор с хората трябваше да разберем кой ни симпатизира и е наш съмишленик, след това щяхме да разговаряме с него по „македонския въпрос“, за да разберем дали ще поиска да работи с нас за неговото разрешаване, и едва тогава ще го поканим в организацията ни. Освен това тези хора трябваше да имат колкото се може по-голямо образование. Последното условия беше

---

¹⁸⁹ Името на този човек установих с помощта на Стоян Герасимов. За съжаление той не си спомня друго освен малкото му име. Наричали го Георги от Колибите, защото по това време бъдещата Долна Градешница представлявала няколко колиби.

наложено от бай КРУМ, понеже тези хора по-добре се ориентирали, имали по-добра обща култура и щели да бъдат полезни за организацията ни.

ВЪПРОС: - Каква структура имаше организацията ви?

ОТГОВОР: - Начело на организацията ни стоеше председател - бай КРУМ. В ръководството влизаше зам. председател, секретар, касиер и протоколчик. Всеки член на ръководството имаше определен район на действие във всяко населено място, в който трябваше да организира малки групи. Те трябваше да бъдат най-много до 5 човека, да не се познават помежду си, като техен ръководител трябваше да бъде един, който ще ги познава. Той, от своя страна, ще бъде подчинен на отговорника на района. Хората от групата не трябваше да познават отговорника на района. По предложение на бай КРУМ трябваше да установим връзка с Югославия. Това щеше да направи той самият с неговите познати, които щяха да му донасят литература по „македонския въпрос“.

На третата ми среща с бай КРУМ ние си разделихме района на действие. Бай КРУМ си определи 3 села, аз - две села, АТАНАС - района в Огражден, НИКОЛА - останалите три села в Подгорието, а за Славчо определихме гр. Петрич. Аз трябваше да му съобщя това, което направих на 2 май 1970 година на събранието.

ВЪПРОС: - Кои лица знаят за образуваната от вас нелегална националистическа организация?

ОТГОВОР: - Освен участниците в нея - бай КРУМ, НИКОЛА, АТАНАС, СЛАВЧО и аз, за организацията ни знаят КРУМ КЕРЕЗОВ от с. Мусомища, Благоевградски окръг. Освен това исках да се свържа с КИРИЛ КАРАДАЛЕВ от гр. Сандански, който е наш съмишленик по „македонския въпрос“, за да го привлече към организацията. Със същата цел писах писмо и на ГЕОРГИ ДЖИНГАРОВ от с. Мусомища. С последните двама не успях да вляза във връзка.

Връзка с тези лица трябваше да установя по препоръка на бай КРУМ, в изпълнение на решението да привличаме съмишленици в организацията ни. Тези хора познавам от казармата. В края на м. февруари т.г. с писмо се обадих на ДЖИНГАРОВ от с. Мусомища. Писах му за общи работи, като целта ми беше да установя връзка с него. От него получих отговор, като пишеше неща относно работата си, как се уредил след казармата и др. На това негово писмо аз отговорих, но не съм засягал „македонския въпрос“. На това писмо не получих отговор.

В края на м. март т.г. отидох по работа до гр. Благоевград, а оттам заминах за гр. Разлог, за да оправя книжката си за тракторист. След като си свърших работата, намерих свободно време и отидох до с. Мусомища, Благоевградски окръг. Пътувах с автобус. В селото потърсих ДЖИНГАРОВ, но ми отговориха случайни хора, че не бил в селото. Тогава намерих КЕРЕЗОВ, който по професия е електротехник и работи в гр. Гоце Делчев, в някаква кооперация. В селото пристигнах вечер, затова го намерих там. Двамата излезнахме в селото и се разходихме с негови приятели. Пренощувах при него, но нямаше възможност да разговаряме, защото при нас спа и брат му. Сутринта на следващия ден заминахме за гр. Гоце Делчев, като по пътя и в рейса говорихме за настроенята на местните хора и отношението им по „македонския въпрос“, и дали има нелегални организации, които да работят в тази насока. Той ми отговори, че със сигурност не знае, но се чувствало, че има хора, занимаващи се с тези неща, и сигурно има и организации. След това ме запита как вървят тези неща в нашия край и прояви интерес към нелегални организации. Аз му доверих, че има организация в с. Ключ, в която влизам и аз. Казах му, че ни ръководи един възрастен човек, че засега сме около пет човека, но постоянно издирваме наши съмишленици, за

да я увеличим. Относно задачите на организацията му казах, че ще пишем лозунги за автономна Македония, ще събираме членски внос, че към началото на месец май ще се съберем всички членове на организацията, за да решим някои организационни въпроси и дадем насока на работата си. Накрая му поставих задача да издири и привлече наши съмишленици, като го поканих да дойде на нашето събрание, за точната дата на което щях да го уведомя по-късно. КЕРЕЗОВ обеща да дойде на събранието ни, като каза, че има много хора, които биха работили за автономна Македония. Уточнихме се, като му пиша писмо да дойде в гр. Петрич или с. Ключ на определена дата, след което ще го заведе на събранието ни, след което се разделихме.

Сутринта, преди да тръгнем за гр. Гоце Делчев, двамата с КЕРЕЗОВ отидохме в дома на ДЖИНГАРОВ, за да се видя и с него, но сестра му ни каза, че е заминал преди една седмица за гр. Ямбол, където искал да постъпи на работа.

С КИРИЛ КАРАДАЛЕВ от гр. Сандански се свързах преди 1 май т.г. посредством писмо. Понеже бях загубил адреса му, дадох същото на *** от с. Коларово, с когото сме служили заедно и познава КИРИЛ КАРАДАЛЕВ, учи в този град и обеща да го предаде на последния. В писмото написах, че го очаквам на 2 май т.г. в гр. Петрич на автостанцията, където ще говорим за някои работи. Със *** се срещнах след събранието и той ми каза, че е предал писмото на КАРАДАЛЕВ, при което последният казал, че няма възможност да отиде на определената дата в гр. Петрич, като казал аз да отида в Сандански при него. Предполагам, че е разбрал за какво става дума, и затова е поискал аз да отида при него и да разговаряме по този въпрос. С него сме съмишленици още от казармата. По *** му изпратих известие, че до края на месец май може да отида при него, но не зная дали му е предал това.

ВЪПРОС: - По какъв начин съобщихте на КРУМ КРЕЕРЗОВ за датата на събранието на нелегалната организация?

ОТГОВОР: - Към края на м. април т.г. *** ми каза, че заминава за гр. Гоце Делчев по работа. Като разбрах това, казах му, че ще го използвам да свърши една полезна работа. Обясних му, че трябва да отиде до с. Мусомища, Благоевградски окръг, за да съобщи на един наш съмишленик да дойде на 2 май в с. Ключ или в гр. Петрич, за да говоря с него. *** се съгласи и тогава аз му написах името на КЕРЕЗОВ на едно листче, обясних му къде и как да го намери, като го предупредих, че КЕРЕЗОВ има братовчед, който има същото име и презиме, за да не се обърка. Понеже нямаше пари за път, дадох му 7 лева. След няколко дни *** ми се обади и ми каза, че е търсил този човек, но не го намерил в дома му и не е предал поръчката ми. По този начин не успях да се свържа с КЕРЕЗОВ и да го извикам за събранието ни.

ВЪПРОС: - Какво Ви е съобщил СЛАВЧО по отношение на ГЕОРГИ?

ОТГОВОР: - Още преди събранието ни СЛАВЧО ми съобщи, че имал приятел на име ГЕОРГИ, който се занимавал с „македонския въпрос“. Предупреди ме да не казвам на никого за ГЕОРГИ, защото още не бил сигурен в него. След събранието, когато се прибирахме в село, СЛАВЧО ми говори отново за този младеж. Каза ми, че той имал роднини в Югославия, които можели да ни помогнат в дейността ни. При разговорите си с него той говорил много разпалено по „македонския въпрос“ и на него му се струвало, че и той има някаква група, която работи в тази насока. Понеже на ГЕОРГИ предстоеше матура, реших да разговаряме с него, след като я вземе, за да не му пречим. С роднините на ГЕОРГИ мислехме да влезем във връзка с македонци в Югославия, които се занимават с „македонския въпрос“, да им поискаме литература по този въпрос и да ни окажат помощ в дейността ни. На СЛАВЧО казах да не съобщава на ГЕОРГИ за организацията ни, за да не стане провал.

ВЪПРОС: - Каква практическа дейност имате като заместник-председател на нелегалната организация „Неуловимите орли на Беласица“?

ОТГОВОР: - Като зам. председател на организацията дадох писмено нареждане на СЛАВЧО какви задачи стоят пред него за разрешаване и какво конкретно да извърши. Бележката написах в дома си в с. Ключ, а му я дадох на 10.V. т.г., когато се срещнахме в хоремага в с. Ключ. Задачите бяха следните: в специална тетрадка като протоколчик-писар той трябваше да запише името на организацията, имената на членовете и техните псевдоними и да вписва всеки новоприет член. Освен това трябваше да записва всеки, който ни симпатизира, а също и тези, които смята, че ни следят и могат да ни издадат.

Такова писмено нареждане съм дал само на СЛАВЧО, бях започнал да пиша и за ***, но се отказах.

ВЪПРОС: - Предявява Ви се бележка, написана на лист от бележник със син химикал, започваща с думите „Работа на СЛАВЧО СТОЯНОВ за изпълнение на служебния си дълг“ и завършва с „...това засега на специална тетрадка“.

Какви обяснения ще дадете за посочената бележка?

ОТГОВОР: - Предявената бележка е същата, която написах на собствения си бележник и предадох на СЛАВЧО. В нея описах указанията за неговата работа в изпълнение на „служебния си дълг“ от името на подгорската нелегална организация „НЕУЛОВИМИТЕ ОРЛИ НА БЕЛАСИЦА“. Тези указания му дадох по собствена инициатива. Дадох му ги писмено, понеже смятах, че така по-добре ще ги запомни и изпълни. В уверение на това, че е написано от мен, аз се подписах в горния край на листа.

ВЪПРОС: - В обясненията си от 3.VI.1970 година обв. СЛАВЧО СТОЯНОВ обяснява следното: ГЕОРГИ при един разговор ми каза, че имал момчета с него, които имали връзка с югославската УДБА в гр. Струмица... Горното съобщих на СТОЯН ГЕРАСИМОВ, за да има предвид за нашата организация, ако стане провал, да потърсим убежище в Югославия.

Какви обяснения ще дадете по казаното от СЛАВЧО СТОЯНОВ?

ОТГОВОР: - Казаното от СЛАВЧО СТОЯНОВ е вярно, но аз не съм обърнал внимание на тези факти. Имал съм предвид да опозная само човека като наш съмишленик, а по-късно щяхме да говорим за връзките му. Повтарям, че той ми е говорил само за роднини на ГЕОРГИ в Югославия, но не зная дали те работят в УДБ - гр. Струмица.

ВЪПРОС: - Каква политическа дейност имате като член на нелегалната подгорска организация?

ОТГОВОР: - В изпълнение на указанията на бай КРУМ и взетите решения на събранието на организацията на 2 май т.г., продължих да издирвам наши съмишленици. Разговарях в село и в работата си с местните хора и преценявах тяхното отношение по проблемите на „македонския въпрос“. До този момент не съм се насочил към нови хора. СЛАВЧО ми е говорил за СТОЯН от с. Петрово или Катунци, който бил разпален наш привърженик, но понеже бил работил в София, не сме поставяли въпрос за неговото привличане в организацията. За този човек СЛАВЧО ми каза на събранието ни.

В изпълнение на решенията на събранието заплатих членския си внос на касиера на организацията ни АТАНАС за два месеца - 10 лева. Освен това снабдих *** с пари,

за да отиде да извика на събранието КЕРЕЗЕВ, за които той обеща да ми ги върне, но до този момент не ми ги е върнал.

На събранието взехме решение всеки от нас да състави в чернови вид лозунги, с които да вършим пропаганда сред местното население за образуване на автономна македонска държава. Допълнително щяхме да се съберем и да ги обсъдим, преди да ги напишем. В изпълнение на това решение написах лозунги, с чието съдържание призовавам населението на Подгорието и Огражден да се бори за самоопределение и отправям клевети срещу правителството на НРБ и БКП.¹⁹⁰ Някои от лозунгите са:

„Благодарим ти, БКП, че ни учиш на воля и свобода. Имаме една молба към вас, приятели комунисти - оставете Пиринска Македония сама да решава своята съдба“.

„Народе, народе, народе, спрете бугарското робство, имаме си наша македонска нация, имаме и език, убав и приятен, имаме история, каквато всички имат. Силата сте Вие, работници, селяни, бедни и богати, учени и прости, сакайте слобода, училище наше. Македонци, българи не се пишете! Имате си име златно македонско“.

„Какво сакате от нас, българи, земя Ви дадохме богата, хора работливи и наивни! Взехте ни езика, взехте ни душата. Волята не даваме - свобода или смърт“.

„Драги български господари на македонската земя. Докога ще измъчвате македонския измъчен народ?“

„Ако вие, бугари, не сакате ова, що сакаме ние, пиринските македонци ке го извокуват со кръв“.

За да пишем и разпространяваме тези лозунги, заедно със СЛАВЧО откраднахме по предварителна уговорка пишешца машина от ОКС - гр. Петрич.

ВЪПРОС: - Предявяват Ви се два бележника, в които има написани мисли и лозунги против народната власт, за „свободна“ и „независима“ Македония.

Какви обяснения ще дадете по тях?

ОТГОВОР: - Бележникът с твърдите корици е мой и в него съм помествал свои и чужди мисли. Бележникът с меките корици е на сестра ми ***, но го използвам аз със същата цел. И в двата има освен написаните мисли по отношение на македонския народ и лозунги, с които го призовавам да се бори за автономна Македония. Горните обяснения се отнасят за тях.

Освен на двата бележника такива мисли и лозунги съм писал и на отделни листове от тетрадка, които са иззети при направеното претърсване на дома ми.

ВЪПРОС: - Предявява Ви се бележник, малък формат, с меки корици, в който на първа страница са написани имената на НИКОЛА, АТАНАС, СЛАВЧО и СТОЯН, като всеки се е подписал срещу тях.

Какви обяснения ще дадете за посоченото тефтерче?

ОТГОВОР: - Предявеното ми тефтерче е на СЛАВЧО СТОЯНОВ. На същото той по мое нареждане записа на събранието имената на присъстващите и всеки се подписа, че е положил клетва и е присъствал на събранието.

ВЪПРОС: - Предявява Ви се лист от бележник с написана на български език клетва, започваща с думите: „Клетва на всички македонски революционери...“ и завършва с думите: „... Заклех се, подпис“.

Какви обяснения ще дадете по предявения Ви лист?

¹⁹⁰ И тук личи интервенцията на следователя в думите на Герасимов

ОТГОВОР: - Текста на клетвата на предявения ми лист съм написал аз. Това е клетвата на организацията ни, която написах по собствена инициатива, за да се закълнем на събранието. Изготвих я, като използвах изрази на войнишката клетва и такива от чута по радиото пиеса. За заклеването присъстващите се подписаха в бележника на СЛАВЧО.

След събранието дадох листчето на СЛАВЧО, понеже искаше да намери СТОЯН от с. Петрово или Катунци и да закълне и него.

ВЪПРОС: - Предявява Ви се бележник с написана реч, която започва с думите: „Другари...“ и завършва с „...това що не виждал и чувал, това що е?“

Какви обяснения ще дадете по предявения Ви бележник?

ОТГОВОР: - Предявеният ми бележник е мой. Текстът представлява речта, която исках да произнеса на събранието. Написах я предварително, като с нея исках да открия събранието на организацията на 2 май. т.г., но не сторих това, понеже се стеснявах от присъстващите. В същия бележник имам поместени свои мисли относно положението на македонците, а така също и чужди мисли по този въпрос.

ВЪПРОС: - Кога, по какъв начин и откъде откраднахте пишещата машина?

ОТГОВОР: На 10 май т.г. СЛАВЧО ме намери в с. Ключ в близост до хоремага и ми каза, че е намерил на едно място в гр. Петрич пишеща машина, която имало възможност да се открадне за целите на организацията. Обясни ми само, че ще бъде открадната от някакво предприятие. Аз се съгласих с това негово предложение, но му казах да проучи добре мястото и възможностите за това. СЛАВЧО обеща да направи това и ще ми съобщи резултата следващата събота - на 16 май т.г. На тази среща му дадох и листчето с неговите задачи.

За предложението на СЛАВЧО не казах на никого. На 16 май. т.г. се срещнахме в дома ми в с. Ключ, където ми каза какво е направил в изпълнение на взетото решение да откраднем машината. Каза ми, че е проучил добре мястото и че можем безопасно да я откраднем. Обясни ми, че ще влезем през прозорците, които били ниски.

Подготовката ни бе кратка. Аз взех със себе си едни кожени ръкавици, за да не оставим следи, а в себе си носех, както винаги, и кама. СЛАВЧО отиде до дома си, откъдето взе едно парче червен плат, за да увием машината в него. За гр. Петрич заминахме в 20.00 часа с автобуса... (след като откраднали машината СС)... тръгнахме пеша за село. По пътя взехме от улицата един кол, за да носим по-удобно вързопа... В село Първомай пристигнахме около 04.00 на 17 май т.г., където аз предложих да укрием машината в храстите около пътя, на около 200 метра от селото, и продължихме пътя си за с. Ключ пеша. По пътя казах на СЛАВЧО, че още същата вечер ще отида и ще взема машината, като ще я укривя и съхранявам в дома си.

Не взех обаче машината, понеже видях, че няма къде да я укривя. Със СЛАВЧО се срещнах едва на 23 май т.г. в хоремага на с. Ключ късно вечерта. Обясних му, че не съм взел машината, понеже няма къде да я скрия. Тогава той изяви желание да отиде и да я вземе още тази вечер. Тогава му казах, че през деня съм пътувал с колата, с която работя, покрай мястото, където скрихме машината, при което съм видял два джипа с много хора и че се страхувам, че са я открили. Казах му да не ходи на това място, защото смятах, че е поставена засада, и който отиде, ще бъде заловен. Пред мен той се съгласи да не ходи, но не беше много убедителен. ...

ВЪПРОС: - Кой от организацията ви знае за извършената кражба на пишещата машина?

ОТГОВОР: - Лично аз не съм казвал на никого за кражбата на пишещата машина...

ВЪПРОС: - Кой и къде щеше да пише позивите?

ОТГОВОР: - Не бяхме определили къде ще се пишат позивите. Смятахме да потърсим подходящо място за това. Колкото се отнася до човека, който щеше да ги пише, то *** беше казал, че всички ще се учим да пишем на машина, като не бяхме определили точно кой ще пише.

ВЪПРОС: - Какви са мотивите Ви за образуването на нелегалната националистическа организация „НЕУЛОВИМИТЕ ОРЛИ НА БЕЛАСИЦА“?

ОТГОВОР: - В книгите, които съм чел, тези на Димитър Талев и др., се говори за македонски народ, македонски нрави и обичаи, македонски език и култура. Под тяхно влияние и това на възрастни хора, които ни разказват същото, в мен се създаде революционен дух и стремеж да се борим за самостоятелна държава. По-късно се свързах с бай КРУМ и неговата организация и от него научих, че е имало и има македонска държава, но сега била разделена на части. Под влияние на тази информация в мен се появи желанието да дам своя принос за създаването на „независима“ Македония.

Горното продиктувах, прочетох го, вярно е записано, за което се подписвам.

ОБВИНЯЕМ: подпис (не се чете)

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (не се чете)

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 107 - 119, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ
ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ
гр. София, 12.VI.1970 год.

Подписаният Симеон Крумов Спасов - следовател при отдел Следствен ДС, днес разпитах в качеството на обвиняем лицето:

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ - с установена самоличност.

На зададените въпроси обвиняемият отговори, както следва:

ВЪПРОС: - В протокола за разпит от 6.VI. т.г. на стр. 5 обяснявате, че сте изпратили СЛАВЧО СТОЯНОВ при КЕРЕЗЕВ, за да му съобщи, че искате да се срещнете и да разговаряте с него.

По какъв начин СЛАВЧО трябваше да направи това и от какво КЕРЕЗЕВ щеше да се увери, че той отива при него от Ваше име?

ОТГОВОР: - На СЛАВЧО му дадох бележка, на която написах името и адреса на КЕРЕЗЕВ, и местоработата му. Устно му казах, когато намери КЕРЕЗЕВ, да му каже паролата: „Времето е хубаво“, на което той щеше да отговори: „Хубаво е, но ще се развали“. Ако времето е действително лошо, то паролата трябваше да бъде „Времето е лошо“, а отговорът: „Лошо е, но ще се оправи“. Тази парола бях уговорил предварително с КЕРЕЗЕВ, понеже предвиждах, че може би няма да мога лично да го уведомя за събранието. А това ще направя по човек...

ВЪПРОС: Откога съществува тази парола и кои лица знаят за нея?

ОТГОВОР: - Паролата и отговора ѝ измислих аз в казармата. За нея знаят ***, ***, ***, ***. Четиримата в разговорите си разбрахме, че сме съмишленици по „македонския въпрос“. Решихме да се включим в някоя организация, когато се уволним, за да работим по него. Паролата измислих, за да можем да се свързваме четиримата посредством непознати лица - наши съмишленици. До този момент никой не е идвал при мен с тази парола, а от своя страна аз съм изпращал само СЛАВЧО до КЕРЕЗЕВ.

ВЪПРОС: - Кога и какви разговори сте водили за въоръжаване на членовете на организацията ви?

ОТГОВОР: - При една от срещите ми с бай КРУМ ТИМОВ и НИКОЛА последният каза, че всеки от нас трябва да има нож - кама, който да употребим при нужда - при побой и други случаи. Аз си купих от Петрич ловджийски нож с дължина около 25 см, който носех, когато излизах нощно време. НИКОЛА ми каза, че има нож, а за останалите членове на организацията не зная дали притежават такива.

На срещата ни през април 1970 година аз направих предложение да се снабдим с пистолети, за да ги употребим, когато се наложи - когато ни грози залавяне от органите на властта и др. подобни положения.

ВЪПРОС: - За носене и притежаване на огнестрелно оръжие е необходимо разрешение на надлежните органи на властта.

По какъв начин смятахте да се сдобие с такова?

ОТГОВОР: - Известно ми е, че за носене на оръжие е необходимо да имам разрешение, но не съм се интересувал откъде мога да взема такова и кой ще ми го издаде. След като се снабдях с пистолет, ако нямаше начин да си извадя разрешение, смятах да го нося, без да имам издадено такова.

Бай КРУМ на срещата през м. април т.г. каза, че по този въпрос ще говорим по-късно. Трябвало да видим как ще се развият събитията и тогава ще говорим за оръжие.

ВЪПРОС: - Какви решения взехте по отношение на снабдяване с оръжие?

ОТГОВОР: - Когато се събрахме на 2 май 1970 година в село Първомай на събрание, някой от нас предложи да се снабдим с пистолети. Аз го подкрепих, като казах, че всеки сам ще трябва да се снабди с пистолет. Взехме решение всеки да се погрижи сам за въоръжаването си.

ВЪПРОС: - За какво смятахте да употребите пистолетите?

ОТГОВОР: - Предназначението на оръжието е да се произвеждат изстрели. С такава цел искахме да се снабдим, но не сме говорили по кого ще стреляме и кога ще стане това. Искахме да сме въоръжени за всеки случай и смятахме да употребим оръжие само при необходимост. Това щяхме да решаваме конкретно за всеки отделен случай.

...Горното продиктувах, прочетох го, вярно е записано, за което се подписвам:

ОБВИНЯЕМ: подпис (не се чете)

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (не се чете)

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 120 - 123, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

ПРОТОКОЛ ЗА РАЗПИТ

гр. София, 19.VI.1970 год.

Подписаният Симеон Крумов Спасов - следовател при отдел Следствен ДС, днес разпитах в качеството на обвиняем лицето:

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ - с установена самоличност.

На зададените въпроси обвиняемият отговори, както следва:

ВЪПРОС: - Предявяват Ви се пет броя писма, номерирани с номера от едно до пет, изпратени от Ваше име и иззети при направеното претърсване в дома Ви в с. Ключ, Благоевградски окръг.

Какви обяснения ще дадете по предявените Ви писма?

ОТГОВОР: - Писмата, номерирани от едно до три, са изпратени на мое име от моя братовчед ГЕОРГИ ИЛИЕВ МИЛКОВ от с. Ключ, който в момента е войник в поделение 85250 в София. Аз бях още войник, когато той постъпи в казармата. Преди да отида аз войник, с него сме споделяли мисли по „македонския въпрос“, а така също и когато се връщах в домашен отпуск в село. По-точно с него сме обсъждали въпроса, че е имало македонска държава, македонски народ, нрави и обичаи, и бихме искали и сега да има такива. Относно това по какъв начин да стане не сме говорили. Споделяли сме с него, че и сега трябва да се пишем македонци, за да запазим нацията от претопяване. На някои от тези разговори са присъствали и приятелите, с които пеехме песни. Тогава не стигнахме до някакво решение относно разрешаването на „македонския въпрос“. В няколко негови писма до мен той ми писа няколко лозунга, отнасящи се за Македония - „Да живее Македония“ и „Македония свободна днес трябва да живее“, „Македонско име няма да загине“. В едно от писмата си се беше подписал „заместник-командир по политическата част“. Преди да отидем войници, често ни хрумваше, когато пиехме, да си измисляме имена, съответстващи на имената на градове в Югославия - маршал ОХРИД, маршал СТРУГА, маршал СКОПИЕ. Някой от тези приятели му беше писал за това, което сме измислили, и затова той в едно от писмата си се е подписал като мой приятел по политическата част. С него разговори за създаване на организация, която да работи по „македонския въпрос“, водихме през 1969 год., когато си бях отишъл в отпуск на село. Тогава той ми каза, че сега няма условия за това, а трябва да почакаме, за да преценим как ще се развият събитията, и тогава да създадем организация. Тогава му казах, че членовете на организацията могат да бъдат всички, които са наши съмишленици, но засега трябва да ги издирим и приобщим към нас. Относно работата на организацията не сме разговаряли. Тогава той имаше желание да стане член на такава организация. За създадената по-късно в негово отсъствие организация той не знае нищо.

...Горното продиктувах, прочетох го, вярно е записано, за което се подписвам.

ОБВИНЯЕМ: подпис (не се чете)

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (не се чете)

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА опис № - АЕ II, съд. 482, т. 2, лист № 124-125, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ НА МВР - ДС, ГР. ПЕТРИЧ

Печат: УТВЪРЖДАВАМ: НАЧАЛНИК РАЙОННО У-ИЕ МВР МАЙОР: подпис (не се чете), ПЕТРИЧ 12.II.1972 ГОД.

Печат: Отдел III ДС /пререгистрирано под №7702/11.III.1972 г. Регистрирам: подпис (не се чете)

Печат: РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ МВР - ПЕТРИЧ, вх. №464 от 14. II. 1972 г.

ПРЕДЛОЖЕНИЕ

за откриване на ДЕЛО ЗА ОПЕРАТИВНО НАБЛЮДЕНИЕ на лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ от с. Ключ, Благоевградско.

При разглеждане материалите от проведените профилактични мероприятия по ГДОП „ХОЛЕРА“ №7448, водено на лица за националистическа дейност на промакедонска основа, чийто обект бе и лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ, се установи следното:

...През 1965 година е разобличен за написване и разпространение на лозунги с вражеско съдържание. През 1970 година е участвал активно в разкритата нелегална контрареволуционна организация „НЕВИДИМИТЕ ОРЛИ НА БЕЛАСИЦА“, в която имал псевдоним СМЪРТТА. Същата организация си била поставила задача да се борят за автономна Македония. За това му участие като подследствен е осъждан на 8 м. лишаване от свобода, обаче на делото е даден криминален характер за кражбата на пишещата машина от групата.

Завърна се от затвора през 1971 година, отново с. осв. „СТРОИТЕЛ“ започнали да говорят за подобна дейност. Чрез СС пожелал и през м. август същата година се запознал с лицето СТО*** от с. Струмешница. Двамата като съмишленици разговаряли по македонския въпрос. Тогава Василев дал указания на *** как да започнат обработване на нови техни съмишленици и по-късно изградят нелегална организация. За целта му потърсил и снимка, каквато преди това взел от осв. „СТРОИТЕЛ“. Говорил за конспиративна дейност, като казал на МАНОЛЧЕВ, че свръзката между тях двамата за в бъдеще щял да служи СС.

С предложение, утвърдено от ръководството на МВР, в дните 8-10.2.1972 г. бяха проведени профилактични разпити на *** и ВАСИЛЕВ. Разпитани бяха също така ***, ***, *** ХАДЖИЙСКИ, *** СМИЛКОВ, СЛАВЧО *** и др. като негови съмишленици.

Установено бе, че ВАСИЛЕВ се занимава с активна националистическа дейност, като за целта изучава и обработва съмишленици. При разпита хитро и умело се опитваше да прехвърли цялата вина върху лицето БАКАЛОВ, което подозирал, че е сътрудник на ДС. От показанията му се констатира, че прави признания за разговори само с онези лица, които подозира, че са свързани с органите на МВР. За интимните си приятели из младежките среди на село отказва да говори.

Предвид това, че ВАСИЛЕВ рецидивира като националист и сега отново остава неразоръжен, а е годен след известно време отново да премине на активна вражеска дейност,

ПРЕДЛАГАМ:

На лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ от с. Ключ, Благоевградско, да се заведе ДЕЛО ЗА ОПЕРАТИВНО НАБЛЮДЕНИЕ от категорията „Рецидивирал националист“, по линия на VI-то, под псевдоним „ЧУМА“, което да се води от р-ч, мл. лейт. ДИМИТЪР ГЕОРГИЕВ ЛЪОНОВ.

Гр. Петрич, 11.II.1972 г.

ПРЕДЛАГА: И-р подп. Н. Смилков

СЪГЛАСЕН: ЗАМ. Н-К НА МВР подп.: подпис (не се чете)

11.ИИ.1972 г.

Печат: РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ МВР - ПЕТРИЧ

Отпечатано в 1 екз. за към ДОН №7702

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист № 6-7, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

**РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ НА МВР, ОТДЕЛЕНИЕ ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ -
ПЕТРИЧ**

Печат: РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ МВР - ПЕТРИЧ, вх. №226 от 29. I. 1972 г.

ДО ДРУГАРЯ НАЧАЛНИК Р-ННО У-ИЕ ТУК

СПРАВКА

ОТНОСНО: Проучването на лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ ОТ С. КЛЮЧ,
БЛАГОЕВГРАДСКО

Лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ... През лятото на 1965 год., когато бяха убити двамата младежи от с. Ключ при опит да преминат границата, Герасимов се намирал в родното си село и заедно с лицето *** е участвал в писането на лозунги против КГЗ м-р Златев... Герасимов често пъти слушал в техния дом да се слуша само македонска музика и да се говори по македонския въпрос, което оказало влияние в неговото по-нататъшно оформяне като гражданин. Герасимов не е имал открити прояви, но често пъти се събирали на групички в хоремага и пеели македонски песни. През 1967 година Герасимов отива да служи в БНА и служи в гр. София, КБЧ. Идвайки си в отпуск, Герасимов отново се събирал със старите си приятели и обикаляли всички села по района. Там той се свързва с други младежи и в разговор помежду си решават, че те са македонци и трябва да работят за Македония, като утвърждават своя парола след уволнението си по какъв начин да се свързват, но група не сформирали.

През 1969 год. ГЕРАСИМОВ се завръща от казарата и се установява на работа в родното си село... В с. Ключ често пъти виждали Герасимов да се събира с младежи и по-възрастни граждани и с тях да води спорове по македонския въпрос. Той се свързва с лицето Славчо Николов от с. Ключ, с когото стават неразделни приятели. Герасимов, след като бива свързан с Крум Михайлов от с. Скрът, решават да образуват нелегална организация, която да се бори за автономна Македония. Герасимов като участник в организацията и съучастник в кражбата на пишешца машина бива осъден на осем месеца лишаване от свобода. Герасимов отива в затвора, но и там не се отказва от предишните си възгледи.

След завръщането му от затвора Герасимов започва работа като товарач и се оженва за дъщерята на ***, като накарва същата да си смени паспорта в македонка, ако иска да живее с нея.

...

О.Р. мл. лейт. подпис (не се чете)

Отпечат. в 2 екз./№1 ГДОП „Холера“/№ 2 към дело./изп. нап. Лъонов

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист № 8-9, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

Строго секретно!

Печат: УТВЪРЖДАВАМ /НАЧАЛНИК Р-ННО У-ИЕ МВР/ МАЙОР: подпис (не се чете),
6.II.1972 год., ПЕТРИЧ

Печат: РАЙОННО УПРАВЛЕНИЕ МВР - ПЕТРИЧ, вх. №796, 6.III.1972 г.

ПЛАН

ОТНОСНО: Провеждането на агентурно-оперативни мероприятия по ДОН „ЧУМА“, заведено на лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ от с. Ключ, Б-ско

С цел компрометиране, изолация и изясняване някои моменти от дейността и поведението на лицето ГЕРАСИМОВ, и контролиране поведението му ще бъдат проведени следните мероприятия:

1. Ще се установят и проверят лицата, засечени в бележника, писма и показания, като връзки на Герасимов с оглед на вземане отношение към тях.

Срок: 30.IV.1972 г.

2. По отношение всички лица от групата на Герасимов, за които при разпита съзнателно отбягваше да говори, ще се провежда М-9 с цел контролиране характера на връзките им.

Срок: шестмесечен

3. Провеждане на мероприятия за изолация и компрометиране на лицето ГЕРАСИМОВ, за целта:

а/ Прие се „декларация“ от Василев за връзка с нас и се провеждат „официални“ срещи и разговори с цел.

1. Използване контакта за въздействие.

2. Използване контакта „демонстративно“ за изолация и компрометиране.

б/ При разговорите със засечените лица да се набляга на момента, че Герасимов ги е наклеветил и че той е виновникът за всичко и за викането им в МВР.

Цел: Засилване „санитарния“ кордон около Стоян Герасимов.

в/ Тезата за „поведението“ на Стоян Герасимов да се разпространява на „ухо“, чрез осв. „Строител“, „Иванов“ и др., които ще я научат чрез същите, а именно, че Герасимов е разобличил *** и е станало скандал при разпитите, целта ще бъде също zlepоставяне, изолация и компрометирането на Герасимов пред гражданите.

Срок: 30. V. 1972 год.

4. По отношение на обекта Василев да се приеме курс на приобщаване, а не гонене.

Тази линия да се провежда и от другите органи.

Същата линия да се провежда и по отношение на другите лица от групата.

Официално да се използва недоволството, че Стоян Герасимов е разобличил ***¹⁹¹ и други.

Срок: постоянен

¹⁹¹ Първото име вероятно е Андон, а второто започва с Б или В, може би Бакалов, споменат в друг документ

5. Ще се организира наблюдение за изясняване ще продължи ли Герасимов да поддържа връзка с лицата, които той укриваше умишлено за връзките си с тях, и обратно.

Срок: 15.III.1972 год.

6. Да се провежда на лицето Герасимов М-9 за шест месеца с цел изясняване връзките му в страната.

Срок: шестмесечен

7. Да се изясни какви са отношенията на Герасимов с неговите чичовци, които живеят в гр. Петрич, и посещава ли той домовете им и какви разговори водят с тях, като се направи проучване на същите и се вземе отношение към тях.

Срок: 25.V.1972 год.

9. Да се изготви предложение за изселването на лицето Стоян Герасимов Василев от района ни.

Срок: 5.III.1972 год.

ПРЕДЛАГА: РАЗУЗНАВАЧ: мл. лейт. подпис (подпис на Лъонов)

Отпеч. в един екземпляр./№ 1 - към дело 7702/нап./изп. Лъонов

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист № 11-12, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

**МИНИСТЕРСТВО НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ
ОТДЕЛ СЛЕДСТВЕН - ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ
ПРОТОКОЛ ЗА ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ**

гр. Петрич, 10.II.1972 год.

Подписаният Петър Кановски - следовател при отдел Следствен на ДС, на горната дата извиках в РУ МВР - гр. Петрич лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ от с. Ключ, Благоевградско, и го предупредих за следното:

1. Да престане да се занимава с нелегална националистическа дейност.
2. Да престане да води националистическа пропаганда сред населението.
3. Да престане да се среща и разговаря с лица, известни с националистическите си разбираня.

В случай че не изпълни горните предупреждения, ВАСИЛЕВ беше предупреден, че ще бъде подведен под наказателна отговорност по чл. 108 и чл. 109 от НК и ще бъде предаден на съд.

За горното съставих настоящия протокол, който е подписан от предупреденото лице.

ПРЕДУПРЕДЕН: подпис (Герасимов)

СЛЕДОВАТЕЛ: подпис (Коновски)

ВЯРНО С ОРИГИНАЛА КЪМ ДЕЛО №7448

Направил преписа мл. лейт. подпис (подпис на Лъонов)

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III раз. 1160, лист № 28, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

Из две СПРАВКИ, изготвени от мл. лейтенант Лъонов**СПРАВКА**

1. Стоян Герасимов Василев - на 23 год., женен, в процес на развод, осъждан за нац. дейност, филтриран за такава през м. II.1972 год. работи в гр. Петрич като строител, няма добро поведение.

2. Герасим Василев - на около 48 год., от с. Ключ, женен, неосъждан, работи в Горско стопанство - гр. Петрич, обича да пее мак. песни с нац. съдържание, има отрицателно отношение към органите на МВР и нар. власт.

3. ***¹⁹², женен, неосъждан, живее в гр. Петрич, по професия учител, с нац. наклонности.

4. П*** Н*** от с. Ключ, женен, неосъждан, безпартиен, учител в с. Скрът, с нац. наклонности, уволняван за такива, обича в пияно състояние да говори и пее мак. песни с нац. съдържание.

5. *** от с. Ключ, женен, неосъждан, болен по мак. въпрос, води се на отчет.

6. *** год., от с. Ключ, бивш директор на училището, член на БКП, доскоро бе писан в паспорта като македонец.

7. Л*** К*** от с. Ключ, бивш ИР, осъждан, болен по мак. въпрос, води се на отчет.

8. Кр*** Т*** от с. Ключ, женен, неосъждан, член на БКП, директор на училището в с. Ключ, няма прояви.

МЕРОПРИЯТИЯ

Да се уведоми ОР, отговарящ за района, където живее ***, и се набележат мероприятия с цел контролиране поведението му по месторабота и местоживее и изучаване неговото отношение по мак. въпрос. Да се установи какви роднински връзки има *** в Югославия и уточни кое е лицето ***, и при кой е отседнал на гости в с. Ключ, какви са връзките му с Тупаров.

Да се набележат мероприятията за контролиране поведението на лицата с националистически наклонности, какво е сега тяхното отношение и се изучат връзките им понастоящем в района и с лица от Югославия.

Изготвил: Раз. мл. лейт., подпис (Лъонов)

Отпеч. в един екз /№ 1 към дело 7702 /изп./нап. Лъонов

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист №49, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

СПРАВКА

1. Стоян Герасимов Василев - на 23 години, от с. Ключ, женен, неосъждан, известен на органите на ДС.

2. ***¹⁹³ от с. Ключ, неженен, неотслужил, осъждан за нац. дейност заедно с Герасимов, пръв негов приятел, няма добро поведение и държание сред обществото, не работи.

3. *** от с. Ключ, не работи, неосъждан, неженен, приятел на горните две лица, няма добро поведение.

¹⁹² Първото име изглежда е Любомир/Любчо

¹⁹³ Вер. Славчо Стоянов

4. *** от с. Ключ, неженен, неосъждан, не работи, образование VIII клас, няма добро поведение.

5. *** от с. Ключ, неженен, неосъждан, понастоящем се намира в гр. София, където работи.

6. *** член на БКП, женен, неосъждан, работи в ДЗС - счетоводител.

МЕРОПРИЯТИЯ

1. Да се установи чрез *** за кое лице от чичовците на Герасимов се отнася това и се съберат повече данни относно статията, писана от него, и къде се намира сега тя.

2. Да се установи младежът *** от с. Чучулигово, приятел на Герасимов, и да се насочи агентурата за изясняване на връзките му с Герасимов.

3. Да се установят приятелите на *** и при идването му в района да се проведе разговор със същия и се изясни отношението му с Герасимов и на каква основа почиват връзките му с него.

4. Да се набележат мероприятия за контролиране поведението на младежите, явяващи се като приятелски връзки на Герасимов и Стоянов.

Изготвил: Раз. мл. лейт., подпис (Льонов)

Отпеч. в 2 екз. /№1 к.д. 7702 /№ 2 - мат. за Герасимов/изп./нап. Льонов

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III раз. 1160, лист №54, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

Из разговор на мл. лейт. Льонов с Анжаров

...По негово мнение Герасимов можело да подлуди някои млади момчета и да им навлече беля на главата. Виновник за това не е само Стоян, а и неговите близки, чичовци и най-вече баща му, който от време на време си позволява дори да пее македонски песни и да говори по този въпрос пред други хора... В селото съществували много хора, които обичали да говорят по македонския въпрос, но ние, понеже сме знаели, че само те говорят, и при най-малкото нещо веднага тях сме търсели.

Попитам Анжаров кои лица от Ключ според него се увличали по македонския въпрос, но той каза, че в момента не може да ми ги каже, щял да проучи това нещо и тогава ще ми каже.

Горното за сведение!

Стоян Герасимов е на 23 год., от с. Ключ, женен, осъждан, работи в гр. Петрич, известен на органите на ДС.

МЕРОПРИЯТИЯ

Да се подържат връзки с *** Анжаров с цел zlepоставяне и подронване авторитета на Герасимов, като се привлича към съобщаване на някои неща, които му са известни.

Изготвил: раз. мл. лейт., подпис (Льонов)

Отпеч. в 1 екз. /№ 1 к.д. № 7702 /изп./нап. Льонов

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист №56, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

Строго секретно!**ПРЕДЛОЖЕНИЕ****ЗА ПРИНУДИТЕЛНО УСТАНОВЯВАНЕ В ДРУГО МЕСТОЖИТЕЛСТВО ЛИЦЕТО
СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ ОТ С. КЛЮЧ, БЛАГОЕВГРАДСКО**

Печат: УТВЪРЖДАВАМ МИНИСТЪР НА ВЪТРЕШНИТЕ РАБОТИ /ГЕН.
ПОЛКОВНИК: _____ СОФИЯ _____ III.1972 ГОД.

СЪГЛАСЕН: ГЛАВЕН ПРОКУРОР НА НРБ _____ СОФИЯ _____ III.1972
ГОД.

...

Поради това, че лицето се явява общественоопасно и е консумирало достатъчно противодържавна дейност, но по политически причини не е целесъобразно подвеждането му под съдебна отговорност с цел пресичането възможността му да развива по-нататъшна националистическа дейност, изолирано от средата му и за назидание на другите,

ПРЕДЛАГАМ:

Лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ да бъде изселен във вътрешността на страната по чл. 14 от УНМ за срок от 5 (пет) години.

НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО У-НИЕ МВР:

ПОЛКОВНИК _____ III.1972 ГОД., БЛАГОЕВГРАД

ОКРЪЖЕН ПРОКУРОР: ..... III.1972 ГОД., БЛ-Д

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист №57, 59, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

По вх. № 11474/18.X.1972 г.

Строго секретно!

Екз. №1

НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ

МВР - ГАБРОВО

Печат:...36/7/получено на 23.X.1972 г.*Печат:* ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ... Бл-Х868... 24.X.1972 г...¹⁹⁴*Ръкописна бележка:* Др. Бонев за изпълнение, 25.X.1972 г., подпис (не се чете)

Уведомяваме Ви, че съгласно заповед от 28.IV.1972 год. лицето СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ - роден на 10.X.1948 година, бе принудително установен на местоживееене за срок от три години в с. Гара Кръстец, мина „Лев“ - Габровски окръг. От датата на изселването до днес ГЕРАСИМОВ посещава с. Ключ, Благоевградско, няколко пъти.

Посещенията на ГЕРАСИМОВ в с. Ключ след неговото принудително установяване на друго местоживееене създават известни настроения и коментари сред гражданите

---

¹⁹⁴ Печатите са нечетливи

на с. Ключ - от рода на тези, че органите на МВР не могат да направят нищо и нямат основание да санкционират лицата, занимаващи се македонски национализъм. Посещенията на ГЕРАСИМОВ влияят отрицателно и върху лицата с националистически прояви поради това, че при посещенията си в с. Ключ ГЕРАСИМОВ изказва задоволство от положението си в Гара Кръстец и че само в нашия край се занимавали с македонстващите, а на друго място нищо не им правели.

Желателно е да не се разрешават посещения на ГЕРАСИМОВ в окръга ни без наше съгласие.

НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ МВР:

полковник: подпис (не се чете), 21 октомври 1972 година

Отп. в 2 екз. /№1 - адресанта/№2 - към дело/изпълнил: Проданов/написала: Стоицова/23.X.1972 год.

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист № 86, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

СТР. СЕКРЕТНО!

Екз. единствен

Печат: ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ НА МВР - ГАБРОВО/ВХ. № 2350/получено на 25.VI.1973 г.

ТУК. ДР. ЗАМ. ОКРЪЖЕН НАЧАЛНИК МВР - ДС

РАПОРТ

ОТНОСНО: Проведен разговор с обекта на ДОН „Чума“ - СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ, от с. Ключ, Благоевградски окръг, изселен по линия на ДС в Гара Кръстец за срок от три години.

От капитан СТЕФАН МАНЕВ БОНЕВ - разузнавач при отделение VI, ДС - Габрово.

Др. Началник,

На 14.VI.1973 година в гр. Трявна от 11 до 12 часа проведох разговор с обекта на ДОН „Чума“ - СТОЯН ГЕРАСИМОВ...

След това уведомих обекта Герасимов за резултата от молбата, която той е изпратил до началник Окръжно управление на МВР - Благоевград и с която е молил да бъде освободен предсрочно, че същата остава без последствие, т.е. не е удовлетворено желанието му.

В процеса на разговора същият разказа следното за своето минало и бъдеще.

Още през 1965 година него заедно с други младежи и възрастни хора от родния му край е започнал да ги вълнува въпросът за Пиринска Македония - за създаване на автономна Македония. Отначало са писали лозунги по този повод, след това са водили разговори защо е необходимо да се създаде автономна република и пр. Като причина за създаване на такава изтъкна, че от Пиринския край имали много близки, които живеели в Югославия, и в случай на нужда (спешно) да се видят или посетят взаимно нямали възможност, трябвало да мине много време, докато се получи разрешение. Това е била едната причина, и втората - че преди това в личните им паспорти пишело по народност македонци, а след това ги пишели българи...¹⁹⁵ За

¹⁹⁵ Многогочието е в оригинала

всички тези вълнения всеки един от тях е бил наказан и е изтърпявал наказанието си. Този въпрос обаче все още е вълнувал хората от неговия край и при събирания на отделни хора са го коментирали. *В тази връзка направи сравнение, че тук - на Кръстец, като се съберат повече хора, започвали да говорят за работа, пари, коли, жени. Това нещо в родния му край го нямало, там говорели повече по политически въпроси и най-вече по въпроса за Македония.*¹⁹⁶ ...

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист № 112, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

***

Из справка за Стоян Герасимов, Габрово, 15 март 1974 г.

Изселен от родния си край във връзка с развиване от същия на националистическа дейност по македонския въпрос... След освобождаването му от затвора е продължил националистическата си дейност, като е обработвал нови съмишленици за обединение на Македония... През м. февруари 1973 година подаде молба да му бъде разрешено прекарването на част от годишния си отпуск в родното си село. По време на престоя си там се е събрал в компании с лица с националистически настроения и са пели песни с такова съдържание...

Герасимов направи сравнение, че тук, в Гара Кръстец, където е изселен, като се съберат хората, започват да говорят за работа, пари, коли и др. Това нещо в родния му край го нямало, те при такива случаи говорели за политически въпроси и най-вече по въпроси за Македония.

Тук, в Кръстец, нямало условия да се занимава с националистическа дейност, тъй като този въпрос не вълнувал хората в този край.

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА, опис № - АЕ III, раз. 1160, лист № 120, 121, експерт (подпис: не се чете), секретар (подпис: не се чете), дата 14.01.10.

¹⁹⁶ Курсивът е подчертан в оригинала

СЛАВЧО НИКОЛОВ ТРАЯНОВ

Роден на 8 март 1952 г. в с. Ключ, Петричко, още в пети клас започва да задава неудобни въпроси в училище, пише македонски лозунги, тогава обаче му се разминава. По-късно заради участието си в „Невидимите орли на Беласица“, за нуждите на която открадва пишеща машина, през 1970 г. е осъден на осем месеца затвор. След освобождението продължава да има различни проблеми с Държавна сигурност. След 1990 г. се включва в ОМО „Илинден“ и е един от битите от полицията и специалните части граждани в Рожан на 20.04.1992 г. Пише стихове, някои от които са дадени тук като част от заловените документи на „Невидимите орли на Беласица“.

„Аз понеже не мога да пея, проблеми за пеене на македонски песни не са ми правила“

„по това време възрастните хора си имаха македонски книги и си ги четеха тайно, на нас ни беше много интересно и когато ги намерехме, ги четехме.“

„като си подадох документи за личен паспорт, в селския съвет казах: „Не искам да ме пишете българин“. Казаха, че не може македонец. Тогава казах: „Пишете ме славянин“. И това не искаха и ме писаха българин. Така, без да ни питат, ни смениха паспортите.“

Роден съм на 8 март 1952 г. в с. Ключ, Петричко. Родители: майка - София Цветкова Траянова от с. Камена, Петричко, но иначе семейството ѝ е изгонено от гърците от село Шугово, Егейска Македония; баща - Никола Стоянов Траянов (неговият баща е от Кукуш). Слушал съм за брат ѝ на баба ми - Ристо Гогов, че е бил общински кмет през турско в с. Скрът.

Бех пети клас в село Ключ, тогава се запалих по македонските работи. Първият спор по този въпрос ми беше с директора на училището Крум Тупаров: „След като сме българи, защо руските войници при освобождението на България са стигнали до Кочериново и не са продължили по-надолу?“, а той нищо не можеше да ми отговори на това. Тогава заради тия спорове децата ме кръстиха древногръцки македонец - така ни учеха в училище тогава, че македонците са били древни гърци. Пиших македонски лозунги по сушилнята, по тоалетната в стопанския двор - те подозираха все некой по-голям за това, а не некой като мене, и затова не ме хванаха. Лозунгите беха: „Вън българите от Македония, Македония на македонците!“. Тогава по това време възрастните хора си имаха македонски книги и си ги четеха тайно, на нас ни беше много интересно и когато ги намерехме, ги четехме.

Спомням си за Панделей Пасков - учител в местното училище, в тия години, когато се сменяваха паспортите и от македонци ни пишеха българи, него най-много го гонеха по тия въпроси и дори го изселиха по огражденските села да учи децата. Понеже реагираше и беше голем музикант (учител беше и по пеене, и по други предмети - начален учител), и пееше македонски песни. Друг един - Глигор, магазинер беше, убеден македонец - и него като други постоянно го викаха, заплашваха ги да не

пропагандират тази идея, че има македонци. Видех го веднъж как отнесе една книга на един бай Иван и аз се добрах до нея и я прочетох, и от нея научих химна на македонските революционери. Имаше доста такива книги, които тайно циркулираха, но по-късно при обиска всичко ми събраха. Даже имаше една брошура за Владимир Поптомов и неговия апел от Москва защо са се борили партизаните тука: „Македонци, илинденци, патриоти, партизани, вдигнете високо знамето на Илинден, да пребъде делото на Гоце Делчев и Яне Сандански!“, още го помна - такава им е била каузата.

През 1964/1965 г. смениха документите: паспорти, карти, ученически... Тогава аз станах пълнолетен и като си подадох документи за личен паспорт, в селския съвет казах: „Не искам да ме пишете българин“. Казаха, че не може македонец. Тогава казах: „Пишете ме славянин“. И това не искаха и ме писаха българин. Така, без да ни питат, ни смениха паспортите.

(Стоян Герасимов: Тогава въобще не ни питаха, искаш-н'искаш, те пишеха българин!)

Проблемите почнаха да се явяват с течение на времето. Тогава се чу за тия мои позиции, изказани в съвета, и се свърза с мене Стоян Герасимов.

(Стоян Герасимов: Наш'те родители са като братя, заедно работеха в Горското и покрай тех и ние много се уважавахме.)

Събрахме се и си направихме организацията: „Невидимите орли на Беласица“ й беше името.

(Стоян Герасимов: Ти предложи да е соколи, но се прие орли.)

Взехме си пишеща машина, за да бъде по-автентично и за да не могат да ни хванат по почерка. Като го направихме това - те дигнаха целата милиция, целата Подгория пламна тогава. Не можехме да развиеме некая по-голема дейност - нас не хванаха в самото начало. Машината я бехме фърлили край пътя и покрили. Реших да проверя какво става. Качи ме един на такси (само един си имаше в селото). Беше 24 май (Герасимов ми каза да не ходя) и отидех на местото на машината - видех, че има много хора наоколо, но реших да проверя дали е там машината, и проверих - развих я (бехме я замотали в един плат), оставих я на местото и след това продължих към Петрич и там хванах през нивите. И горе на спирката на село Беласица ме хванаха - а те сложили боя на торбата, червена, дето не се мие, и така ме хванаха. Откараха ме в с. Яворница - познах по музиката, защото имаше събор, а аз нищо не виждах, защото имах качулка на главата. На шофьора, Геров, беха забранили да казва за случилото се. А аз му казвах после: „Поне на баща ми тайно да беше казал“. А баща ми беше видял, че на тавана имаше друга машина, и той я скрива в нивата. И отиват да правят обиск в дома. Но той после при разпита е казал къде е. Даже беше ходил при баба Ванга да пита какво ке ме прават. И тя му каза: „Са го гледам, има некаква машина, защо му е? Ке им искат много големи присъди, но ке се намерат хора и може да се размине.“

Хванаха ме на 24 май месец 1970 г. Държаха ни един-два дена в Петрич, а после в Благоевград. Разпитва ме Михалчев - удари ми два-три тупаника, иначе не ме е тепал много - аз понеже ходех с дълга коса като „Бийтълс“ и им се набивах в очите преди това още. В Благоевград не съм разпитван, там полежах известно време и после пак с вързани очи ме откараха в ДС в София. Там вече бех в една стая със земеделец от Варна - от земеделския процес - Петър Пасков, голем процес беше. Това е 1970 г.

Да ти кажа, тормоз немаше - имаше разпити, ако не отговориш нещо, те пуснат, после пак те привикат на разпит. Не мога да кажа, че имаше и заплахи. Винаги ме караха и следователи, и адвокати да топя другите, за да може, понеже са по-големи,

по-голема отговорност да понесат - а аз си казвах, че съм бил аз. Бех на 18 години и един месец. Понеже случаят беше свързан с убийството на тия, двете момчета от Подгорията, и властите не искаха да дават гласност на случая, да не се вдига шум, и по тая причина се даде криминален характер на случая.

Ние почти си бехме само следствени - дадох ми 8 месеца, и оставаше малко за затвор - в седмо отделение в затвора, там са само политически и смъртни, и там изкарахме част от следствието. Те беха от едната страна, а ние от другата - в едно отделение. И некой път вечер викаха: „Сбогом, братя!“ - изкарвах некой.

Най-големият проблем, който Стоян го създаде в затвора, е, че запея „На 4 май 903-та в борба загина Гоце Делчев“ - от прозореца запе - целият затвор се дигна, а пееше от прозореца срещу дирекцията на милицията. Спуснаха капациите, почнаха да лопат по всички килии: „Кой пееше?!“

(Стоян Герасимов: Скриха ме затворниците, а после на карето като разбраха кой е пеял, ме черпеха.)

Пееше и „Орце се разпна“ - голем глас имаше.

(Стоян Герасимов: И хората в селото, като запеех в кръчмата - ставах прави и слушаха, а после - черпеха.)

Като излезнах от затвора, ми правеха така: като дойде 2 август и съборът, ме задържат за една вечер, за да не бъда на събора - на няколко пъти така (спомням си три). Единия път като временно задържан на разпит се засекохме със Стоян - идвали беха големци от София и искали да ни видат.

(Стоян Герасимов: Аз като дойдех на село, и първо още от рейсо ме викаха в милицията, та после ме пускаха.)

Те били фанали тая, дето продава билетите на спирката, и аз като си купа билет и тя каже закъде пътувам, като пристигна, те ме чакат вече: „Документите, моля!“ Аз много ги ядосвах, защото знаех едно стихотворение на Иван Вазов, много актуално и сега, ке ти го кажа:

Златна лира да бих аз имал,
лира чутовна, що е чудеса правила,
аз бих те събудил от дремка вековна,
Македонийо, земьо моя мила.
От гроба би станали
Марко, Кракра, Самуил държавни
и рекли - за Македония отново сме готови.

Аз понеже не мога да пея, проблеми за пеене на македонски песни не са ми правила.

Не ми давах възможност да се развивам. Аз не пиех и не пушех, та не можеха да ме хванат, да ми намерат цаката.

След нашата група се появи групата на Сократ заедно с Ристо Гогов.

Когато отидех в Съюза през 1993 г., работех заедно с таджики и узбеки, и като им кажех, че съм македонец, ми се покланяха (очите му се насълзяха) и казваха: „Александър Македонски наша принцеса е земал“. Един се снима с мене и каза: „Като се прибера в Узбекистан, ке ида на македонската врата, през която Александър е влезнал в столицата ни, и понеже ти не можеш да идеш, аз ке ида със снимката ти там.“

Макар да не станах член на некоя македонска организация след 1990 г., но винаги, като е имало нужда, съм участвал. След 1992 г., когато не позволяваха да се полага венец и цветя на паметниците, аз се качих веднъж по време на такъв случай на паметника на Гоце в Благоевград и извиках: „Да живее Македония!“ и „Македония на македонците“, и целата полиция връз мене. На събора в Рожен 1992 г. ме биха с палки полицаите, носех църно знаме с надпис „Кирил и Методи - Македония - Яне“. Свалиха ме на земята, удариха ми неколко палки и ме риташа, но чух един глас: „Без палки!“ - и ме оставиха.

Когато се събираха членове за регистрация на ОМО „Илинден“-ПИРИН, и аз се подписах, но понеже не виждах, казах на друг да попълни, оти не виждам добре - дадох си данните и се подписах. А после, кат не проверявах, бех болен и беха намерили дъщерята, чрез нея чак в болницата ми се обадиха да ме питат защо съм се съгласил да се подпиша. Аз умирам, а те такива работи ме питат. Яд ме е много за тая работа, за проверяването.

(Стойков: Те притискаха тогава онези, които видат, че се плашат, за да вземат от тех фалшиви показания срещу партията. Като видеха, че човекът не се плаши, повече не го и питаха...)

(Герасимов: Като дойдеха при мене, бех на двора, работех нещо и вземах балтията, за да цепа дърва, а те като видеха това, викат: „Охо, земаш секирата“, викам им: „Не е за вас, за работа е, вие какво искате?“ Като видеха, че не става, си отидеха. Като подадох жалба до прокурора, после даже ми се извиниха.)

Не съм и кандидатствал за обезщетения за репресиран, а и на моите съпроцесници не им признават тая присъда за политическа - нали уж е криминална.

(Стоян Герасимов: Се едно сме я откраднали тая машина, за какво? Да не би да можехме да я продадем на некой? Та кой би посмел по времето на комунизма да купи крадена пишеща машина... (смее се).

(Село Падеш, Благоевградско, 26 февруари 2013 г. Присъства Стоян Герасимов.)

ДОКУМЕНТИ

Печат: М-во на ПРАВОСЪДИЕТО/ ЗАТВОРЪТ, СОФИЯ /Рег. № 3795 / 07.09.93 г./

СОФИЯ, КОД 1309¹⁹⁷

СЛУЖЕБНА БЕЛЕЖКА

¹⁹⁷ Номерът на кода е нечетлив, възможно е 909, 309 и др.

Управлението на Софийски затвор дава настоящата на Славчо Николов Стоянов Траянов в уверение на това, че същият е постъпил в затвора на 24.05.1970 г. за изтърпяване на присъда по НОХД №307/70 г. на РС - Благоевград, осъден на 8 месеца лишаване от свобода, чл. 109.

Освободен от затвора на 29.12.1970 г.

Настоящата се издава да послужи пред съдебните власти.

07.09.1993 г.,

София
НАЧАЛНИК НА ЗАТВОРА:
подпис (не се чете)

ПРОТОКОЛ ЗА ОБИСК

с. Ключ, 26 май 1970 г.

Подписаният майор Тома Великов Петров, ОР при Районно управление МВР - гр. Петрич, на основание заповед № _____ 196__ год. на началник на _____ и чл. 83 от НПК, в присъствието на поемните лица:

1. Любен Димитров Лъонов, гр. Петрич, ул. „1 май“ 1;
2. Крум Михайлов Тимов, жител на с. Скрът, Благоевградско;

поканих лицето Никола Стоянов Траянов от с. Ключ да предаде търсените вещи и документи, а именно _____, но понеже то отказа, извърших обиск в жилището на Никола Стоянов Траянов от с. Ключ в негово присъствие, при който намерих, описах и иззех следното:

1. Пишеща машина, марка стар образец, производство „Георги Каблешков“, акционерно д-во, гр. София.

2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17

По намерените, описаните и иззетите вещи се дадоха от обискирания следните обяснения:

Машината е скрита от мен в личното ползване на Александър Георгиев Пасков от с. Ключ. Преди това машината бе укрита на тавана в къщата ми, върху която беше поставен...¹⁹⁸

Настоящият протокол се състави в три еднообразни екземпляра, един от които се даде на обискирания Никола Стоянов Траянов, а останалите два се предават по принадлежност ведно с иззетите вещи към сл. дело, преписка № _____ от 1970 год.

Обискът започна в 12 часа и завърши в 13 00 часа.

Извършил обиска: подпис (не се чете)

Поемни лица: подписи (не се четат)

Обискиран: подпис (не се чете)

¹⁹⁸ Две нечетливи думи

ЗАЛОВЕНИ РЪКОПИСНИ ДОКУМЕНТИ НА ОРГАНИЗАЦИЯТА НЕВИДИМИТЕ ОРЛИ НА БЕЛАСИЦА

„Саморъчно написани от обв. Герасимов проект за Клетвата и Дневен ред на Събранието“¹⁹⁹

I. Да положим клетва за верност и преданост към сички другари и целия македонски народ. (повтаряйте):

заклевам се в името на поробения македонски народ: да бъда предан, честен, дисциплиниран, революционер. Заклевам се да пазя тайната на революционния комитет, както зениците на очите си. Да защитавам своята република Македония до последна капка кръв. Ако наруша моята тържествена клетва нека бъда измъчван, убит, преследван от целия македонски народ.

Заклех се:

с подпис: *подпис* (не се чете)

II. Да се избере революционен комитет, който се състои от 8 души (човека) (2) от Гоце Делчев и от Благоевградско, 2 от Сандански и 2 от Петричко. Ке гледаме според условията.

III. Решение на революционнио комитет:

От ваше име и от името на македонскио народ нека се закулнем.

Нека остане завет.

Сакате да знаете как ке се борим.

както работим земята си, така ке се борим или по-точно с воля и смелост.

„Саморъчно написана реч от обв. Герасимов, която сметал да прочете на събранието“

Другари

¹⁹⁹ Това и следващите заглавия в почернен курсив са написани от служител на ДС на ръка острани на полето. В текстовете е запазен автентичния език и правопис.

Радвам се, че имам честта да говоря пред група приятели, братя на моето сърце. Радвам се, че довживех да видам, да чуям една мечта, която мечтаех и мечтаят всички македонски сърца. Това е едно начало, един път за ослободуване на един прокурден, измъчен, гаврен народ от целио свет. Почти по целата земя е стъпвал преследвания крак на македонец. На секаде е терал живот, на секаде изпозлван, измъчван и гонен от алчното око на поробителя. Ного умреха за слободата, ного ке умрат и ного ке се раждат наши синове и братя. Не е останала и нема да оставим да изчезне от страниците на световния печат името наше, златно македонец, никаков не станува.

Другари, според мен излишно е да споменувам защо сме се собрали тука. Секи е дошъл да види да чуе що може да се прави, как да се работи и каков е пъто, по който ке вървим. Идеята е ясна, но как това ке решим сега ние тук. Ке знаите сички, македонския народ беше продаден от свои и сега го продават на различни цени. Ако някой от нас продава себе си, ке продаде и нас и целият македонски народ. Затова сме съберени тук от различно с еднакви сърца. Да положим еднаква клетва. Секи от нас знае ного или малко за нашио народ. Секи знае защо се борим. Но некой от нас по ралзични причини с еколебае от ного неща. А колебанието е знак на провал с самия себе си, да не говорим за борба с такъв силен и алчен з абогатство поробител, който не преследва на сека крачка. За да се премахне тази зараза от нас, секи треба да знае защо се бори и да бидем признати от целото прогресивно човечество. От иситната никой не се е спасил. Смао смъртта спирала живота на ного борци за слободен независим живот. Ние сме обречени на смърт, а заедно со нас и целиио македонски народ. Ако ние в това бурно време спием, бурата ке отвлече сички ни. Ке отнесе едничката надежда за Македонија. Що треба да правим другари?

Борбата в момента ке ни биде волята. Как да го разберем и как ке го разбере целио македонски народ по-специално в Пиринска Македонија. Сички от нас, които сем тук ке дадат предложения, с които ке работим от сега нататък.

Изхождайки от условията при които живеем, на първо место треба ни здрав револуционерен комитет, който ще определи ролите на сички револуционери, а в това число и нашио народ, който чека слобода от друг, а не разбират, че другите са те.

Другари, македонци, нека се откажем от нашио живот, нашите деца ке знаят, че техните бащи с аумрели за слобода!

Но преди да се откажем да извършем велико дело целиот свет да знае и помни как македонец жадува за слобода. Как со крџв попива черната земя, която ни роди и рани. И така да браним своето.

Да се борим со целото тело за слобода на нашата мила Македонија.

„Саморъчно написана от обв. Герасимов клетва, положена от участващите на събранието“

КЛЕТВА на сички МАКЕДОНСКИ револуционеристъпили во редовете на македонската освободителна организација, която се бори за вечни правдини и нейното освобождение от балканските поробители.

Се заколнуваме во името на един загубен, поробен, измъчен народ дека ке му служим честно, предано на нейнио принцип. На принципите нот реолуционерниоо комитет на Пиринска Македонија. заклевам се да пазя тайната решението от рволуционерниоо комитет. Да защитвам своята република Македонија до последната капка крџф.

Заклевам се да не допусна от моя страна грешка, която е во вреда на моите другари и целиот македонски народ.

Ако наруша моята клетва или одкажа от принципите на револуционнио комитет, нека беда наказан со смърт от мои другари преследван и измъчван от целио македонски народ.

Заклех се:

подпис: Името

„Саморъчно написаното от обв. Герасимов ???? име на нелегалната организација, имената на ръководството и с псевдонимите им и задачите за изпълнение от обв. Соянов

Работа на Стоянов за изпълнение на служебния си дълг:

Имената на подгорската македонска организација: „НЕВИДИМИТЕ ОРЛИ НА БЕЛАСИЦА“:

Крум Михайлов Тимов председател: „ИСТИНАТА“

Стоян Герасимов Василев заместник председател „СМЪРТТА“

Никола Стефанов Костов секретар на организацијата „УСМИХНАТИЈА“

Славчо Стоянов протоколчик (писар) „НЕУЛОВИМИЈА“

Атанас Борисов Петров касиер „МЪЛЧАЛИВИЈА“

Да се води отчетност за сичко извършено:

I. Да запишем сички имена на селата от подгорието и огражден: на секи съмнителен човек независимо дали е от наша страна или от страна на бугарите на наша -/-/ се пише македонци а на бугарска -/-/ се пише бугарски агенти предатели и рпеочие това е за секи на специална тетратка.²⁰⁰

(на снимката се виждат и последните два реда от друга страница): „имена приемаш само от сигорни хора: С...“ (подпис)

„Саморъчно написани от обв. Василев инкриминираци антидържавни лозунги“

„Браќа, народ поробен, ако ние не можем своето дело, ние да го довършим умрем, нашите деца ќе продължат борбата за слобода на нашио народ. Македония раѓа и ќе роди още борци.

Македонците са извор на правдини во целио свет.

Но ќе знајте предадени сме от свои.

Народ готови ли сте.

„Кръв ќе леем“.

Нашата идеја ќе биде постигната.

Какво сакате от нас българи: земя ви дадохме богата, хора работливи и наивни. Взејте ни езика, взехте ни душите.

²⁰⁰ Продължението не е запазено.

Волята не даваме.

Смърт или слобода.

Македонския народ беше продаден от свои и сега го продават на различни цени.

Народе по-убаво смърт но не и съмнителен робски живот.

Не сакаме война, не сакаме убийства, не сакаме роби да умрем, сакакме слободна Македония, сакаме да се учи нашио език. Сакакме да умрем македонци, да се пишем македонци. Ако вие бугари не саката ово що сакаме ние Пиринските македонци ке си го извоюват со крвта на некои наши браќа но са правда. Се заколнуваме в името на народа дека ке им служим честно предано на принципите на револуционата организација да не накажат со смърт ако откажем от тия принципи на Петричката организација за слободата на Македония. Клетва!

„Работници селяни браќа нищо да не оставим за врагот сичко за народот македонски“

„Нема народ кој да не плачи за слободата на своя народ. Во цел свет секи се бори за своята независимост. Браќа македонци, ния кого чекаме. Дедо Иван от Русия сега нема да дойде: Сами браќа ке се бориме, со уста, со раце, со срце и ке победиме врагот, който пие нашата чиста македонска крв.“

Нардо пчелен, народ мъчен, народ грабен, колко време ти ке търпиш сички да те газят. Колко време ти ке търпиш обиди закани. Колко, колко; стига вече имаме си сичко

Народе мой турчин те граби пет века, фашист те гази много. Сега кой? бугарин и грък.

Турчин с емъчи д ани потурчи. Грък се мъчи да ни погърчи. Сърбин се мъчи да ни посърби. Българин се мъчи да ни заблуди. Сички тия алчни християни разделиха теб Македонио парче на парче, късче по късче. За да те ядат от сите страни.

Борете се македонци за Македония.

„Инкримираци антидържавни материали саморъчно написани от обв. Стоянов“

Какво си ти Македонио сега.
Какво си ти - една нещастна страна
заличена от картата на света.

Забравена си вече от света
Забравена от своите синове
Аз тебе питам Македония
за дълго ли ще, за дълго ли
ще бъдеш забравен от света.

***

Я излез Гоце от гроба
да видиш Гоце народа
на който за свобода да се бори завеща

Да видиш какво прави сега.
 Стои с наведена глава
 Стои и чака своя ред
 да иде в черната земя.

***

Ти беше / си силна страна
 в теб царувал Македон, Филип, Александър
 царувал цар Самуил
 Във теб роди се Кирил и Методий.
 Роди се Делчев, Янето Сандански
 Ти майка си на Димитров и Благоев
 За теб Вацаров песен написа.
 За теб Антон Попов и Парпунов загина.
 За тебе всички измраха
 а твоето име пазяха.
 Аз тебе само имам Македонио
 страна на хиляди ....²⁰¹

***„Псевдонимите на членовете на организацията с определен членски внос,
 саморъчно написани от касиера на същата - Атанас Петров“***

По 5 лв

1. Истината
2. Смъртта
3. Усмехнатия
4. Мълчаливия
5. Неуловиямият.

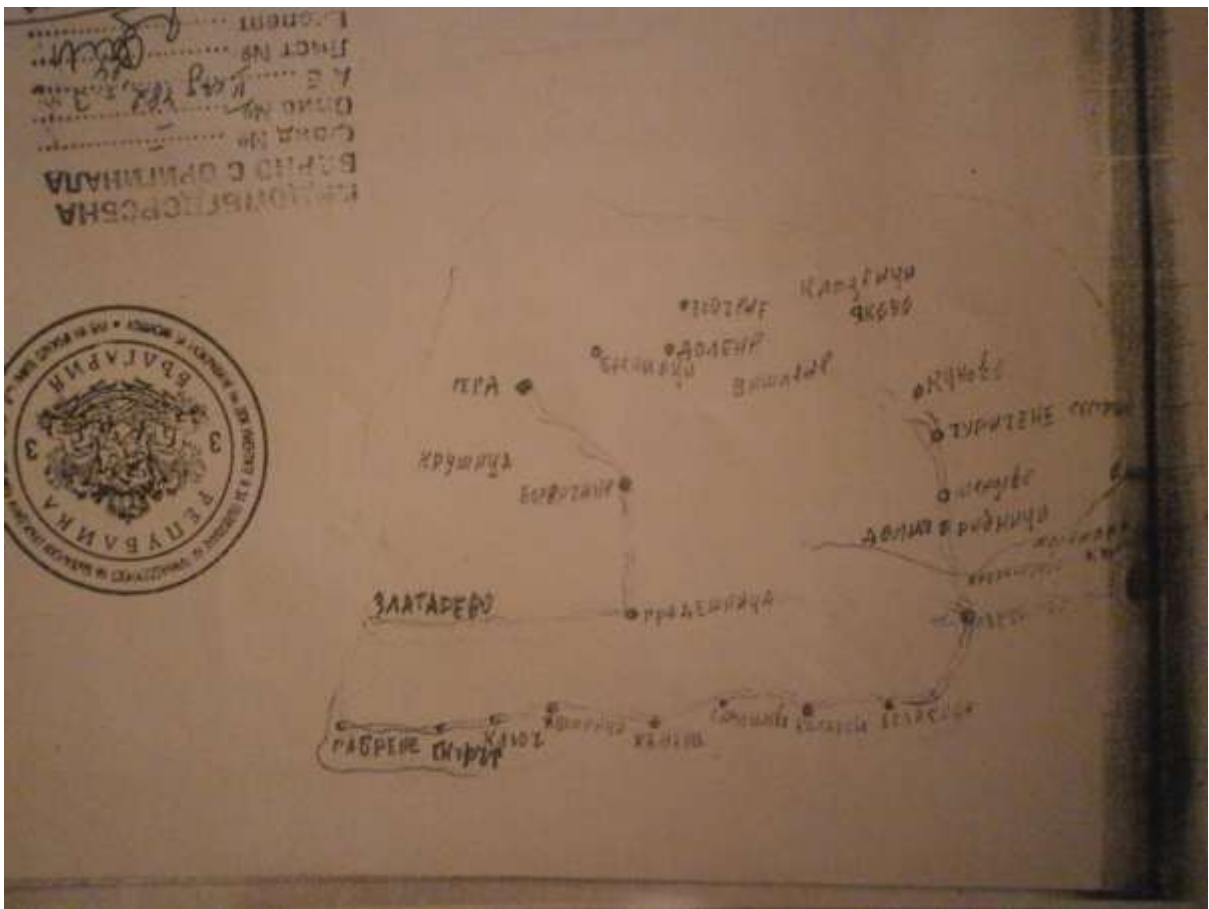
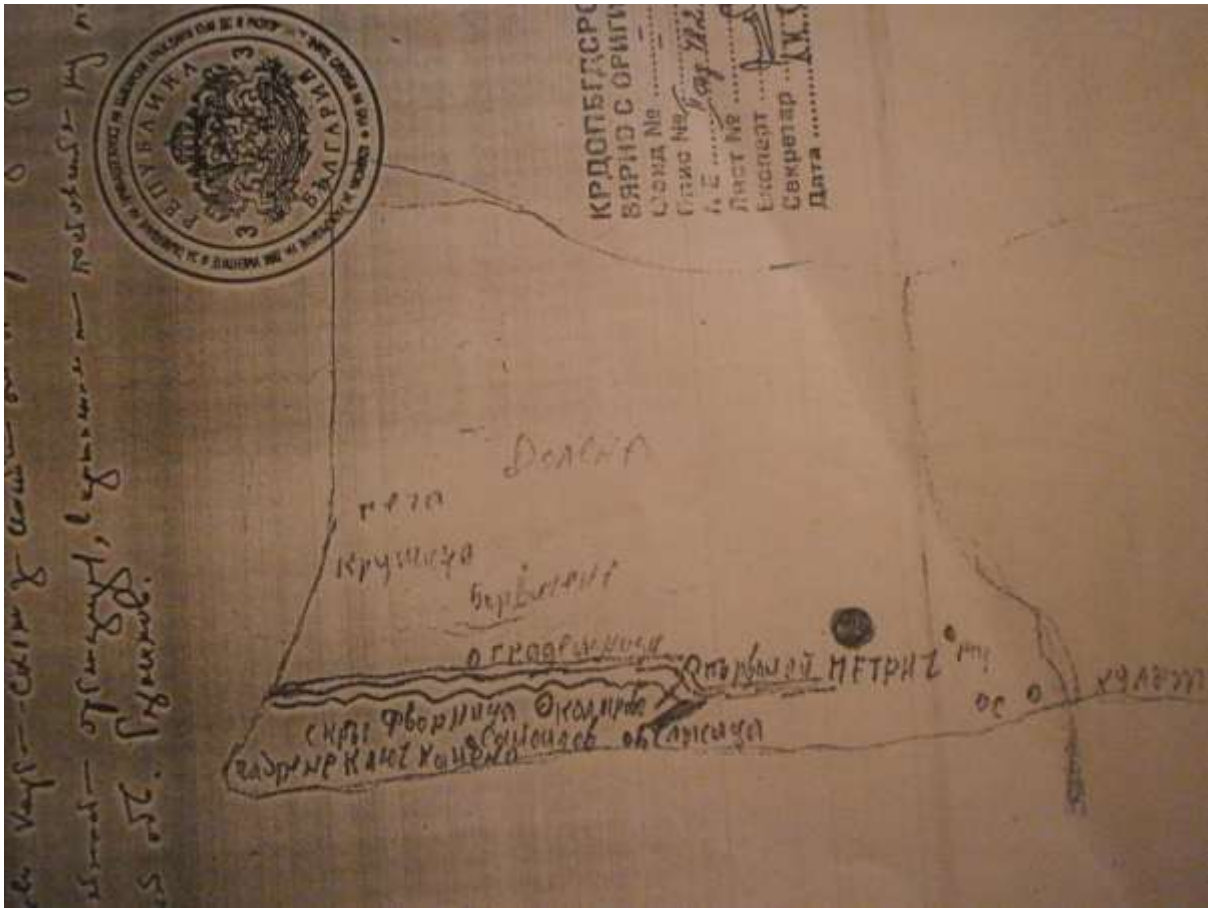
(отстрани са написани имената):

Атанас Лютвиев № 4 б

... Йорданова Спасова.

*Печат: КРДОПБГДСРСБНА ВЯРНО С ОРИГИНАЛА опис № - АЕ II съд. 482, т. 3 лист № 8 - 24,
 Експерт (подпис - не се чете), Секретар (подпис - не се чете), Дата 14.01.10.*

ПЕТЪР ХРИСТОВ МИЦКОВ

Петър Мицков се занимава с македонска дейност още от ученически години, в Техникума за лесничейи във Велинград, където се запознава с Иван Петров. Двамата по-късно поддържат връзка с шифровани писма. Той се съгласи да напише своите спомени, но за съжаление връзката ни рязко прекъсна и всичките ми усилия да се свържа с него останаха напразни. Мога само да предполагам, че се е случило най-лошото.

Публикувам един негов спомен и няколко стихотворения от „Народна воля“.

„от няколко години репресиите срещу по-будните македонци се засилваха, беше подета широка кампания за „разясняване на истината за македонския въпрос“, носеше се мълва, че има решение на ЦК на БКП да ни правят българи. През ноември със сигурност знаехме, че опасенията ни не са напразни – при обучението на преброителите за предстоящото преброяване в Благоевградски окръг изрично е наредено в графата „националност“ да записват всички жители на окръга като българи.“

„органите на ДС, при които неведнъж бях привикван за „справка“, целяща разясняване на „грешните“ ми позиции по македонския въпрос“

*„Пеце, ке подаеш молба?“ (Имаше предвид „молба“ за промяна на националността.)
„Оти ме питаш? – викам. – Не знаеш, оти таква молба нема да подпишам? Ако ми сменат паспорто, да го сменат – ако не сакат, яс немам зор.“ Паспортът ми го смениха, направиха ме пълноправно гордо социалистическо тиренце.“*

ДА НЕ ЗАБРАВЯМЕ!

Петър Мицков, 45 години от насилственото побългаряване на македонците от Пиринския дял на Македония

(„Народна воля“ януари 2011 г.)

През декември 1965 година щеше да се проведе поредното преброяване на населението в България. Очаквахме го с тревога, защото от няколко години репресиите срещу по-будните македонци се засилваха, беше подета широка кампания за „разясняване на истината за македонския въпрос“, носеше се мълва, че има решение на ЦК на БКП да ни правят българи. През ноември със сигурност знаехме, че опасенията ни не са напразни – при обучението на преброителите за предстоящото преброяване в Благоевградски окръг изрично е наредено в графата „националност“ да записват всички жители на окръга като българи.

По това време отбиха военната си служба в мина „Пирин“ в с. Брежани, Благоевградско, тъй като поради неблагонадеждност не ми позволиха да служа в редовната българска армия. Опасявайки се за най-лошото от страна на органите на ДС, при които неведнъж бях привикван за „справка“, целяща разясняване на „грешните“ ми позиции по македонския въпрос, реших да се възползвам от една вратичка в закона за преброяването, даваща възможност при отсъствие от постоянното си местожителство по време на преброяването дадено лице да бъде

преброено в населеното място, в което се намира. Затова си взех платения отпуск и заминах във вътрешността на страната при приятели и роднини.

Преброиха ме в град Копривщица. Оказа се, че съм постъпил правилно – преброителите извън Благоевградски окръг не са имали специални инструкции относно преброяването на македонците. Разбрах го от разговора ми с преброителя, който на изричното ми напомняне в графата „националност“ да пише македонец, ми отвърна: „Аз и сам щях да те попитам. Нали знам, че си от Петрич.“ И така при преброяването на населението през 1965 година в Копривщица се оказа и един македонец.

По този начин избягнах насилието върху мен и поставих пред свършен факт началника на ДС в Петрич Коста Михалчев. Никога няма да забравя удоволствието, което изпитах, когато видях позеленялото му от злоба и безсилие лице. А какво трябваше да преживеят много македонци в Пиринско през оня мразовит декември на 1965 година... Ако можеше да говори, сеновалът в с. Коларово би могъл да разкаже на какво са били подложени по-образовани младежи от цялото Подгорие, държани там, докато ги принудят „доброволно“ да подпишат „молби“, че желаят да бъдат записани като българи. Така беше по цяло Пиринско – страх и насилие. А в демократичната България и до днес нагло се разпространява като неоспорима истина твърдението на централния и на окръжния комитет на БКП по онова време, че преброяването е проведено в обстановка на „пълна свобода“ – твърдение, което самият Живков опровергава, споменавайки двадесет години по-късно за „един маньовър“, за който знаели само четирима души, в резултат на който, по неговите думи, „за няколко дни цялото население в този край осъмна като чистокръвни българи“. (Виж Чавдар Маринов, „От „интернационализъм“ към национализъм. Комунистическият режим, македонският въпрос и политиката към етническите и религиозни общности“, с. 14.) Пък аз ще прибавя – да, на книга.

През 1973 година трябваше да сменя паспорта си – не бях го сменил дотогава, защото в новите паспорти вместо националност поставяха тиренце, а аз няхах никакво желание да се превръщам от македонец в безлична чертичка. Когато отидох в градския съвет да подам документи за нов паспорт, служителката, моя добра позната, ме попита: „Пеце, ке подаеш молба?“ (Имаше предвид „молба“ за промяна на националността.) „Оти ме питаш? – викам. – Не знаеш, оти таква молба нема да подпишам? Ако ми сменат паспорто, да го сменат – ако не сакат, яс немам зор.“ Паспортът ми го смениха, направиха ме пълноправно гордо социалистическо тиренце.

За моя радост нямаше никакви последствия от реакцията ми при подаването на документите – служителката не беше уведомила милицията за думите ми. Където и да е сега, дълбока признателност и поклон.

Тогава написах стихотворението „Разпънати на кръст“. То е посветено на всички, които през онази страшна 1965 и последвалите я години на насилие над македонците в България не се предадоха и останаха такива, каквито са се родили – македонци.

РАЗПЪНАТ НА КРЪСТ (1973)

На всички, които през 1965 година отстояваха македонското име

Лист форматна хартия –
формуляр канцеларски
с напечатани няколко реда.
Малко късче хартия,
наглед –
като хиляди други бумаги,
но изписана с думи,
по-страшни от всички куршуми:

М О Л Б А

от (име, презиме, фамилия),
живуц. ....

Моля да ми бъде сменена
националността
от македонец на българин.

Подпис:

Впиши си името
и подпиши!
Доброволно,
съвсем доброволно.
Впиши си името
и подпиши!

Декларирам:

Тая земя,
на която с любов съм заченат
и с любов съм роден,
за да нося любов и надежда,
е чужда.

Чужди са Охрид и Преспа,
де още
в безлунните нощи
вълните през сълзи разнасят
кървави вопли
на ослепени войни.

Чужд е белия град на Егея
със звучното име на македонска царица
–
Тесалоника –
твоя град, щерко на Филип
Админта,
Александрова сестро.

Чужда е моята нежна Беласица,
чужд е хайдушкия Пирин
с усойте гъсти,
пълни с легенди и песни
за славни комити,
положили кости за тебе,
Родино.

Чужди са майките с черни забрадки,
дето през дългите-дългите нощи,
самотни,
кървави ризи през сълзи прегръщат
наместо любими съпрузи
и синове свидни,
чакани-недочакани.

Впиши си името
и подпиши!

Декларирам:

Святата кръв на дедите,
пролята за тая земя,
за да бъде свободна и силна,
дъждовете отдавна измиха –
не остана и помен от тия светци.
Вече няма и нужда от помен –
нали станахме все атеисти.

Чужда,
чужда е тая земя,
а ние
под наем живеем на нея –
досадни натрапници.

Впиши си името
и подпиши!

Всичко в мене крещи.
Ужас вкlescва гърдите.
Буца страшна засяда във
гърлото
и душú,
и душú.
А насреща –
униформената доброволност,
самоуверена,
самодоволна,

цинично ухилена,
заканително сочи със пръст:
– Ще подпишеш ли?

Хищен,
спуска се мрак
с белезници и зинало дуло,
месечина-стръвница
по нощите
пие отново човешки души.

Безнадеждност
и мъка...

– Ще подпишеш ли?

Нямам глас.
Мълчаливо отказвам.

Тъмнина...

Обр. № 6 (§ 61 от Общия правилник
и т. 159 от Правилника за изпитите)

НРБ
МИНИСТЕРСТВО НА ПРОСВЕТАТА И КУЛТУРАТА

Народно основно училище „В. Левски“
гр. с. Доларово ок. Плирския

СВИДЕТЕЛСТВО

ЗА ЗАВЪРШЕНО ОСНОВНО ОБРАЗОВАНИЕ

№ 40

Гейор Христов Мицков
роден на 25 IV 1944 год. в гр. с. Доларово
околия Пейришка по народност македонец
гражданин се явил през 1957/1958 уч. година на изпит за завършено основно образование
като редовен ученик в Народно основно
училище „В. Левски“ гр. с. Доларово
околия Пейришка и показва следния успех и поведение:

№ по ред	Учебни предмети	Успех	
		с думи	с цифри
1	Български език и литературно четене	Отличен	6
2	Математика	Отличен	6
3	История	Отличен	6
4	География	Отличен	6
5	Руски език	Отличен	6
6	Физика	Отличен	6
7	Химия	Отличен	6
8	Биология	Отличен	6
9			

Общ успех: Отличен (6)
Поведение: Безупречно (6)

С това свидетелство увенчаване има право да продължи образованието си в по-горна степен учебно заведение.

Директор: Дим. Зид

Изпитна комисия:

- Дим. Мичков
- Тодор...
- ...
- ...
- ...
- ...

Печат

ТАЛЕ МИЛЕВ ТАЛЕВ (ТАЛЕВСКИ, ЙОШЕВ)

Роден в днешен Сандански на 21.07.1945 година, няколко пъти минавал границата и участвал в нелегална македонска организация заедно с Вангел Тиков. Заловен при пореден опит за минаване на границата, е съден за участието си в организацията и осъден на затвор. След излизането от затвора Тале Талев успява да избяга в Югославия и до днес живее в Скопие, като продължава живо да се интересува от македонския въпрос и положението на македонците в България.

„Прехвърляйки се от влак на влак и спейки по тези гадни килии по гарите, аз почувствувах суровия живот и какво значи да бъдеш македонец в България - подценяван, непризнаван и малтретиран.“

„...книгите „Македония“, „Съществува ли македонска нация“, „Бугарска под църном руком“, „Илинденска епопея“, „Европейската криза“, „Героични времена“, „Етнографската идея на македонските славяни“ и „Една грамофонна плоча“ по силата на чл. 53 от НК се изземват и с изключение на грамофонната плоча, да се предадат за унищожаване, тъй като нямат стойност.“ (Аутодафе, наредено от българския съд, част от присъдата срещу Талев)

СПОМЕНИ

(Взети спомени на 13 февруари 2013 г., Драчево, Скопие.)

Роден съм в гр. Сандански на 21.07.1945 г. Татко ми Миле е от село Слепче, Демирхисар, Битолско; бил е осъден без съд от комунистите в Свети Врач като ванчовист заедно с много други хора. Осем години лежи в затворите в София, Плевен,

лагера в Белене и се прибира през 1951 г. Съдени са в Благоевград. Съдията бил скрижовалия некой, на който дедо му бил войвода. Майка ми се казва Параскева Савова от Егейския дел, от Драмско. Татко ми ходел през 1941-42 г., когато тази територия била към България, по търговия, бил е вдовец, се срещнал с нея и я взел за жена.

Веднъж помня, че татко ми се срещна на улицата с един от своите съпроцесници и този човек се разплака и каза (запомних му думите): „Миле, ти си щастлив, че синът ти е жив, а нашите ги...“

Откъде знам, че съм македонец ли? Татко ми ме научи, че съм македонец, кой друг - от таткото тръгват всички работи, той ми разказваше, че не сме бугари, а македонци.

Като дете осъден бех и изпратен в „Макаренко“ - школо за превъзпитание, като военно училище, с военни режими.

***

(Следват спомени на македонски език на пишеща машина, превод мой - СС).

През 1961 г., пътувайки с влака от Сандански за София, както е обичай, от всяка гара се качват пътници. В купето, в което седях аз, влязоха трима-четирима човека, които не познавах. През това време, докато седяхме заедно, без дума да продумам, тези хора започнаха някаква дискусия за някакво събитие във връзка с гимназията в Благоевград, поради писане на някакви работи, които не се харесвали на българската власт. По време на разговора един от тези приятели попита онзи, който каза за случая в гимназията в Благоевград с учениците и техните лозунги. Този човек с нетърпение очакваше какво ще му отговори на този въпрос. Човекът, който бил чул за това събитие, започна подробно да разказва как учениците, които учили в благоевградската гимназия, писали лозунги, че Македония принадлежи само на македонците, както и македонските революционери. Преди влакът да стигне до Благоевград, един от пътниците ме попита: „За къде пътувате вие, момче?“ Отговорих: „За София“.

Когато влакът пристигна в Благоевград, хората, които пътуваха с мен, слязоха на гарата и тръгнаха към града, а аз продължих към София.

След тяхното слизване се замислих за техния разговор. Опитах се да си обясня тази дискусия във връзка със случая в Благоевград. Влакът скоро пристигна в София. Слязох и тръгнах за у дома. Прибрах се, но не можех да забравя този разговор. И реших пак да обмисля всичко това, тъй като нямаше с кого да разговарям. Очаквах с нетърпение да се прибере чичо ми от работа и да му разкажа какво се е случило в благоевградската гимназия. Когато се прибра, му разказах какво бях чул във влака. Той ме погледна и се усмихна. Беше много доволен от това, което се е случило в гимназията. Помолих го да ми обясни какви са тия лозунги: „Македония принадлежи само на македонците“. Той ми каза: „Още си млад, за да ти кажа какво значат тези работи“. Аз продължих да го моля да ми обясни какво значат всичките тези неща. И той започна да ми разказва, че ние сме македонци и сме дошли от Западна Македония. „Ние сме дошли тук, за да се откачим от религиозната власт. Защото от нашата къща са били всички комити, защото са се борили за свободата на Македония. Затова, това е било, което си чул във влака.“ Започна да ми разказва, че дедо ми е бил секретар на Йордан Пиперката, бил е прочут комита в Западна Македония. При подялбата на Македония дедо ми заминава в четата на Яне Сандански в Пиринския дел. Останали сме в Пиринския дел и са ни прехвърлили през границата в Свети Врач (Сандански). „Останахме да живеем там, а тази част също принадлежи на Македония.“ На мене ми текна защо татко ми е бил в затвора, защото досега не знаех. Започна чичо да ми разказва, че неговото затваряне е било свързано с Македония. Исках

подробно да науча за неговото затваряне. И започна да ми разказва от поделбата на Македония все до Втората световна война. Съществували са различни македонски организации, имащи за цел освобождението на Македония. Каза ми, че и татко ми е бил замесен в некая от тия организации, затова през 1945 г. е бил затворен в България. Преди да бъде затворен, е бил по грешка член на някаква организация, която си е поставяла за цел присъединяване на Македония към България. Когато разбрал, че не е чиста македонска организация, която да се бори за идеята на Гоце Делчев, се отказал и веднага формирал друга група в града. След края на Втората световна война започват да се разхвърлят²⁰², че Македония ще бъде присъединена във федерацията на Югославия, но за Пиринския край - ще бъде постепенно присъединен към републиката²⁰³. Но татко ми и неговите другари не били доволни от постепенното присъединяване към републиката и започват да оказват нова съпротива на новосъздадената българска власт и дискутирали, че отново ще бъдат излъгани и че ще останат под окупацията на България - те били убедени, че няма да бъдат признати като македонци. И затова са били затворени и обвинени като фашистка банда (бореща се - СС) против комунизма в България.

„И беха осъдени без присъда от българските власти. Ти беше много малък и ние те гледахме, защото баща ти беше в затвора, затова и не ги знаеш тези работи. Чакахме да пораснеш и сами да се разбудят в тебе тези неща и схващания. Тази голяма история ти сам ще я разбереш - целата идея на онези събития, които са се случили и ще се случват отсега нататък“.

Удаде ми се възможност да си отида в Сандански при моите родители. Казах на баща ми за това, което се е случило в Благоевград, а той ми каза, че е знаел за това събитие, и ме попита от кой знам за това. Казах му, че когато пътувах за София, чух за това във влака, и той се изненада, че се заинтересувах от това събитие, тъй като мислеше, че съм още дете за такива работи. Рекох му: „Защо не си ми казал досега, че ние сме македонци, които живеем в този край, а онези - българи?“ Учуди се откъде знам тези работи и му каза, че чичо ми разказа за македонската история. „Чичо ти не е трябвало да ти разказва, защото си млад за тези идеи, за които ние сме се борили“.

Казах му, че и за него знам, че е лежал по затворите за нашите македонски права. Попита ме какво мнение имам аз за цялата тази работа. Казах му, че сега е ред аз да го заменя, и той започна да ме целува от радост, когато чу това от мен. Попитах го: „Ако умра, дали ще ти бъде жал за мен?“ Той ми каза, че Македония е дала много синове в борбата и не трябва да жалим. Започна да ми разказва по-подробно за всички събития, които са се случвали „в Македония, а не за България, както сте учили в училищата“.

Поседях известно време при него и се върнах обратно в София. По пътя постоянно размишлявах за тези неща, които бях чул от родителите си - така се чувствах като прероден. Когато пристигнах в София и се прибрах у дома, постоянно молах чичо ми да ми разказва за Македония.

Минаха две години и през 1963 г., по време на ваканцията, помолих чичо ми да ме пусне в Сандански. Цялата почивка изкарах с другарите в парка, постоянно разговаряхме за историята на Македония. Някои от моите другари знаеха по нещо, някои научиха от нас и всеки ден се събирахме в парка и разговаряхме за тези неща.

Един ден ме викна началникът на милицията, който ми беше комшия - Димитър Кацаров. Отидох горе при него в стаята, седнахме и започна да ме пита как е в София,

²⁰² В оригинала очевидно е изпуснат текст, вероятно става дума за разхвърляне на позиви или агитация

²⁰³ Т.е. СР Македония

как е училището. Казах му - никак. И така премина на разговор във връзка с баща ми. И започна да ми разказва, че на времето татко ми е бил на погрешен път, (посъветва ме - СС) да не приемам неговите разговори, ако ми разказва неща, които са срещу държавата и закона в България. Казах му, че няма нищо от това, което ми говори, и поисках да ми обясни какво иска да каже с това за татко ми. Каза ми: „Все пак знаеш за какво става дума. Аз като по-възрастен от тебе искам да те посъветвам, за да не пострадаш млад. И сам виждаш, че татко ти нищо не спечелил от всичко това”.

Разсърдих се и открито му казах, че все пак ще дойде ден и край на тази работа. Каза, че съм твърдоглав, задето не приех (съвета му - СС), че няма да стигна до добър край - какво искаше да каже с това, не го разбрах. Освободи ме да си ходя. На вратата ме спре и ми рече: „Ще бъде по-добре, ако си заминеш за София”.

Нищо не му отговорих, отидох си вкъщи и разказах на татко ми за какво ме беха викали. Татко ми каза, че са ми вдигнали мерника и сигурно ще вземат някои мерки срещу мен. Минаха два месеца и от съда дойде призовка - обвинителен акт. Прочетох го заедно с татко ми. В него пишеше неща, които немаха връзка с мене, и татко ми каза, че отсега нататък ке трябва да се паза. Пишеше, че трябва да бъда в съда на 1 август 1963 година. Хората, които ме познаваха - роднини и приятели в града, се учудиха от този обвинителен акт и дойдоха да присъстват на делото. Когато съдията откри делото, покани свидетелите, които беха подготвени от властта против мен. Заедно с мен съдеха още двама, с които немаха никаква връзка. Наистина тези двамата заслужаваха да бъдат осъдени, защото беха най-големи престъпници и пияници в града. И те самите се чудеха защо ме съдят заедно с тях. В съдебната зала имаше и възрастни хора, които си говореха тихо отзад, и некой от тях рече: „За това дете (за мене) е нагласена целата работа“. Съдията започна да чете обвинителния акт и посочваше, че съм бил гангстер, пияница, голям паразит и т.н. И накрая каза, че ме осъждат на 4 години изселване от родния край и че ще изкарам наказанието си в село Ковачево, Сливенско. И допълни, че в срок от три дни трябва да бъда готов и ще бъда изпроводен под охрана.

Завърши делото, срещнах в коридора двама от свидетелите и им казах, че ще ми платят за всичките тези лъжи. На следния ден срещнах секретарката на съдията, която едно време беше у нас на квартира и си имахме уважението един на друг. Помолих я да ми каже как така ме осъждат, без да съм направил грешка? Каза ми: „Повече не мога да ти кажа, но един ден сам ще разбереш”. Питам и татко ми да обясни, а той ми каза: „Гледат навреме да те експедират от града, защото предвиждат, че по-нататък ще имат трудности с теб”.

И на 3 август 1963 г. сутринта дойде милиция да ме отведе в милиционерския участък. Сбогувахме се. Попитах баща ми дали му е жал. Той ми каза: „Отсега нататък ще разбереш на кой цар служиш и ще се изпечеш като дрен”.

В един часа с двама милиционери отидохме на гарата, качихме се на влака на път към определеното от съда място. Във влака бях с белезници на ръцете - плашеха се да не им побегна като голям престъпник на властта. Помолих ги да ме освободят от белезниците на ръцете, а те ми отговориха, че така им било наредено. Прехвърляйки се от влак на влак и спейки по тези гадни килии по гарите, аз почувствах суровия живот и какво значи да бъдеш македонец в България - подценяван, непризнаван и малтретиран. Стигнахме до определеното място в село Ковачево, Сливенско. Отведоха ме при председателя на общината (при Стойко), оставиха ме при него, дадох му писмото, което носеха от Санданско, и милицията си отиде. Председателят отвори писмото, започна да чете, като от време на време поглеждаше към мен. Когато свърши с четенето, ме запита дали е истина всичко онова, което пише в писмото.

Казах му, че аз не знам какво пише в това писмо, и мисля, че щом властта ме праща при вас, сигурно е така, защото не мога да се противопоставя на властта. А той ми отговори, че така както ме преценява, писмото няма никаква връзка с мен. Между другото ми каза, че и жена му е македонка, от град Банско, и на мен ми стана много милно, когато каза това.

(В текста, който следва, Тале е назначен да работи като разтоварач и настанен при човек от селото, който му казва, че е служил в армията заедно с македонци и бил много доволен от тях. Животът тръгва добре, обаче става обект на агитация от страна на Комсомола, които агитирали младежта, че той е много лош човек, убиец и нехранимайко, и се опитват да накарат хазяина му да го изгони. Стига се дотам да му наредят всяка сутрин и вечер да ходи в милицията да се разписва.)

(Тук писмените спомени свършват и започват отново устните, взети на 13 февруари в Скопие)

***

В село Ковачево останах като войник, след като бех интерниран, и когато дойде краят на военния срок, оставаше ми още месец, един от българите - лейтенант или млад сержант - идваше на проверка да гледа как ние, трудоваците, работим. Виде ме да разговарам с един млад войник и отдалече ми напсува майката македонска. Това ме изпровокира и взех лопатата да го ударя. Веднага ме прибраха в казармата и чакаха един полковник от Стара Загора да дойде да разследва, а той като дойде, ме покани в стаята и ме разпита (не му помна името), подаде ми ръка и ми честити като на един храбър македонец. Призна ми, че и той е македонец (докато аз се чуда дали не е провокация), а той е егеец, като дете преселен во Бугария. Каза ми, че ще ми помогне да замина, за да не ме осъдат, помогна ми, качи ме на влак в Стара Загора за София и ми каза: „Оттук нататък спасявай се сам”. Той дотогава следял моя живот в казармата и ме пазел.

Аз от София дойдох в Сандански. Почнах да планирам да избегам. 1964 г. на радиото имаше Скопие, говореха за Ганев, че македонците от Пиринска Македония не са национално освободени. Започна преброяването - никой не ни питаше, писаха ни какви си искаха. След това започнаха насила да ни сменяват личните карти, тогава младежта в Сандански се разбунтува около тия работи. Имаше тогава доста затваряния на тия, които беха по-революционно настроени.

Моите документи беха взети при интернирането. Аз се влюбих в една девойка и с нея избегах през граница. Пък се върнах. Оттук ме върнаха да се организираме като македонци. Памтам еден Киро от внатрешни, що ни разпитваа, но не ни оставиха да останем, а да се върнем, да се борим за своите права. Върнах се. Формирахме група аз, татко, Вангел Тиков и имаше още един - дето ни предаде, но името не си спомням - семкар беше, после неговия син го сгази кола. Предателят ни предаде заради место - искаше един началник от полицията да му вземе местото, и той ни предаде, за да спаси къщата си.

Ние се събирахме тайна македонска организация с цел за разпространяване на националните чувства и за освобождение на Македония и присъединяване към РМакедония. Групата съществуваше - веднъж седмично се събирахме у нас, у дома. Но понеже бехме предадени, и от комшиите ни следеха кой влиза, кой излиза - всичко. Събирахме стари книги. От един бивш книжар намирахме стари книги от дъщеря му. Четехме ги и стигахме до повече информация за македонската история. Създадохме я

към 1966, 1967 ни предадоха, 1968 г. бех в затвора, а през 1969 г. избегав во октомври во Югославия.

Арестуването на групата стана, когато аз требваше да дойда в РМакедония, пак да се видя с хората, всички от групата знаеха, че аз съм човекът, който ходи през граница, това беше първото ми отиване през граница след връщането ми. Хванаха ме по пътя за Цапарево, всичко е било договорено, полицията ме чакаше, хванаха ме - в джип и право за Благоевград, Там разпит. А другите вече арестувани в Сандански. Немаше насилство и закани, прехвърлиха ме в София. Там ме разпитваше Тодор Павлов - министър на науката, щипянец. Толкова голем човек се намеси в тия работи, те се месят (македонците), българите не знаят как да се месят.

Осъдиха ни в Благоевград на 5 години затвор, но поради някакви причини ги намалиха на 2. Отлежах 1 година в София и преди да изляза от затвора - пак при Тодор Павлов ме отведоха. На първите разпити той ми обеща - нема да лежиш толко години, но да ни помагаш младите хора да ги насочваме към истината, че нема македонци, а ние сме българи. При последното виждане каза: „Отиваш в Сандански, там никой нема да те закача, аз ке контролирам и ако се появи некая група - да ме информираш”. Аз разбрах, че това е предателска работа, а в нашата фамилия предатели не е имало - така ми казваха и татко ми, и чичо ми, и започнах да права план как да избегам в РМакедония. Дали е случайно, или нарочно наредено, ми се закачи Миле - Емил Филипов, запознахме се, И ден след ден планувах как да бегам, той ми каза, че и той иска да избега. Поминахме низ истото место Цапарево - Студената вода, Клепало - Берово. Тъй като бех пострадад, веднага ме оставиха. По-късно разбрах, че некой се застъпил за македонците, които бегат, да не ги връщат вече - некой щипянец, и спреха да ги връщат.

Опитвах да го тормозат, когато жената му идеше на гости, след това веднага го вземаха по 15 дена в ареста.

В затвора бех малтретиран, проблеми със стомаха. Не знам какво ми направиха, бех заразен в устата - не можех да ям, казах на пазача да ми намери лекар, за да видят каква е работата, и като дойде, лекарят каза: „Ех, майката техна, какво са ти направили”. Целата уста в рани се беха направили. И после дълго имах проблеми с устата.

В затвора в София си татуирах Македония. Началникът на затвора викаше: „Гледай го, и тука работи зарад Македония” (жена му: „Като ходехме в Гърция или в Югославия на море, требваше да му слагам лепенки, за да немаме проблеми”).

Надпис:“ МАКЕДОНИЈА НА МАКЕДОНЦИТЕ /Гоце Делчев - Даме Груев“.

(жена му): „Когато посещавах Сандански през комунизма, за да видя близките на Тале (той не можеше), от граница имах ескорт по 4 човека и където и да мръднеш, те ме следеха. Имах роднини в Петричко и от тех само по един от фамилия беше останал, другите ги унищожиха...”

ДОКУМЕНТИ**Постановление за вземане мярка за неотклонение на Миле Талев Йошев****ПОСТАНОВЛЕНИЕ****за вземане мярка за неотклонение**

гр. София, 8 ноември 1968 год.

Подписаният майор Стефан Марков Петков - следовател в отдел Следствен КДС, след като прегледах материалите по следствено дело №352/ 968 година по описа на КДС по отношение на МИЛЕ ЙОШЕВ - роден през 1905 година в с. Слечка, Югославия, жител на гр. Сандански, ул. „Мелник“ №11, българин²⁰⁴, български гражданин, образование 4-ти клас, осъждан, строителен работник, безпартиен, който е привлечен в качеството на обвиняем за престъпление по чл. 109, ал. II и III, във връзка с чл. 108 на основание чл.чл. 91 и 92 от Наказателно-процесуалния кодекс,

ПОСТАНОВЯВАМ:

Вземам мярка за неотклонение „задържане под стража“ на обвиняемия МИЛЕ ТАЛЕВ ЙОШЕВ до разглеждане на делото.

Настоящото постановление подлежи на обжалване пред главния прокурор на Народна република България.

Следовател: подпис (не се чете);

Постановлението прочетох: 9 ноември 1968 г.

Обвиняем: подпис (не се чете).

РАЗРЕШАВАМ

Прокурор: ДРум.²⁰⁵, 8.XI.68 г.

(ръкописен текст отстрани): ...новление ...разрешавам мярката за неотклонение ...Миле Талев Йошев „задържане под стража“... 17.XII.68 г., прокурор зав. отдел. ДРу...

Печат: НАР. РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ * Главна прокуратура

***

ПРИСЪДА

№13

гр. Благоевград, 18 II.1969 год.

Печат, отстрани нечетлив: „... три .... сжда на 17.V.1969 г.“

В ИМЕТО НА НАРОДА

Благоевградският окръжен съд на 18 февруари 1969 година в открито съдебно заседание, в следния състав:

Председател: Камен Скрижовски;

Членове /съд. заседатели: Стоян Михайлов, Димитър Китанов;

²⁰⁴ Характерен пример за пълното несъобразяване с волята и самоопределението на македонците в българските официални документи - макар самият да се самоопределя като македонец, да не се смята за българин и е подсъдим именно като член на македонска организация, все пак официалните власти самоволно го определят като българин

²⁰⁵ Вероятно Д. Руменов

при секретаря Н. Попниколова, в присъствието на прокурора Крум Поповски разгледа докладвано от председателя наказателно дело №26 по описа на 1969 год.

ПРИСЪДИ

Признава подсъдимите ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ, роден на 2.XII.1924 г. в с. Велюшец, окръг Благоевград, жител на гр. Сандански, бълг., бълг. гражд., неосъждан, безпартиен, с полувисше образование, по професия учител; ТАЛЕ МИЛЕВ ЙОШЕВ, роден на 24.VII.1945 г. в гр. Сандански, жител на същия град, бълг., бълг. гражд., жен., неос., безп., шестокласно образование, по професия оксигенист; и МИЛЕ ТАЛЕВ ЙОШЕВ, роден през 1905 г., в с. Слечка, Битолска околия, бълг., бълг. гражд., неграм., жител на гр. Сандански, строителен работник, за ВИНОВНИ през 1968 г. в гр. Сандански първият от тях, Вангел Стоев Тиков, да е образувал и ръководил група, а останалите двама, Тале Милев Йошев и Миле Талев Йошев, да са членували в тази група, изградена с цел да извършва престъпления против Народната република чрез разпространяване на антидемократична и националистическа идеология за отделяне на Пиринския край от НРБ и присъединяването му към СФРЮ, създадена със съдействие на чужда държава, за което по силата на чл. 109, ал. III, предл. I от НК, във връзка с ал. I на чл. 109 от НК за Вангел Стоев Тиков, и чл. 109, ал. III, предл. II от НК, във връзка с ал. II на чл. 109 от НК за последните двама, Тале Милев Йошев и Миле Талев Йошев, във връзка с чл. 55 от НК за тримата, ги осъжда да изтърпят наказание:

ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ - ПЕТ години лишаване от свобода и лишаване от права по чл. 37, т. 6 от НК да бъде учител в срок от шест години от влизане в сила на присъдата;

ТАЛЕ МИЛЕВ ЙОШЕВ - ДВЕ години лишаване от свобода; и

МИЛЕ ТАЛЕВ ЙОШЕВ - ЕДНА година лишаване от свобода.

ПРИЗНАВА подсъдимия Вангел Стоев Тиков, при посочената по-горе самоличност, за ВИНОВЕН на 17 октомври 1968 г. в съизвършителство с Тале Милев Йошев да е направил опит да излезе през границата на страната ни без разрешение на надлежните органи на властта, за което по силата на чл. 279, ал. I от НК, във вр. с чл. 18, ал. II от НК и 54 от СК го осъжда да изтърпи наказание една година лишаване от свобода и заплати глоба в полза на държавата 80 лева.

ПРИЗНАВА подсъдимия Тале Милев Йошев, при посочената по горе личност, за ВИНОВЕН на 24 септември 1968 г. да е излязъл през границата на страната и на 29 септември 1968 г. влязъл обратно, а на 17 октомври 1968 г. да е направил опит да излезе през границата на страната в съучастие с Вангел Стоев Тиков, в трите случая без надлежното разрешение на съответните органи на власт, за което по силата на чл. 279, ал. I от НК, във вр. с чл. 54 от СК го осъжда да изтърпи наказание една година и два месеца и заплати глоба в полза на държавата 80 лева.

По силата на чл. 23, ал. I от НК определя на подсъдимите Вангел Стоев Тиков и Тале Милев Йошев за извършените от тях по две престъпления да изтърпят по едно общо наказание, както следва:

ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ - ПЕТ години лишаване от свобода и лишаване от права по чл. 37, т. 6 от НК да бъде учител за срок шест години от влизане в сила на присъдата; и

ТАЛЕ МИЛЕВ ЙОШЕВ - две години лишаване от свобода.

ЗАЧИТА предварителното задържане на подсъдимите Вангел Стоев Тиков и Тале Милев Йошев, считано от 19 октомври 1968 г., а на Миле Талев Йошев - от 8 ноември

до 17 декември 1968 година, по силата на чл. 59 от НК за приспадане при изтърпяване на наказанията.

По силата на чл. 66 от НК отлага изпълнението на наложеното наказание на подсъдимия Миле Талев Йошев с изпитателен срок три години от влизане в сила на присъдата.

ВЕЩЕСТВЕНИТЕ доказателства - пакет, съдържащ: два броя вестници, книгите „Македония“, „Съществува ли македонска нация“, Бугарска под църном руком“, „Илинденска епопея“, „Европейската криза“, „Героични времена“, „Етнографската идея на македонските славяни“ и „Една грамофонна плоча“²⁰⁶ по силата на чл. 53 от НК се изземват и с изключение на грамофонната плоча, да се предадат за унищожаване, тъй като нямат стойност.

На тримата подсъдими се определя първоначален режим на изтърпяване на наказанията общ такъв.

Присъдата може да бъде обжалвана пред Върховния съд в двуседмичен срок от днес.

Председател: подпис (не се чете);

Членове: подписи (не се четат).

Присъдата е влязла в законна сила на 30 април 1969 година с Решение №288 на НС на РБ, с което същата е оставена в сила.

Вярно с оригинала при Окръжен съд - Благоевград.

Печат: ОКРЪЖЕН СЪД * БЛАГОЕВГРАД

Секретар: подпис (не се чете)

МОТИВИ:

Подсъдимите Вангел Стоев Тиков, Тале Милев Йошев и Миле Талев Йошев, всички жители на гр. Сандански, се обвиняват:

Първите двама - Вангел Стоев Тиков и Тале Милев Йошев, да са образували и ръководили, третият, Миле Талев Йошев, да е членувал през 1968 г. в гр. Сандански в група, която си поставя за цел да извърши престъпления срещу Народната република чрез разпространяване антидемократична и националистическа идеология за отделяне Пиринския край от НРБ и присъединяването на същия към СФРЮ, престъпната дейност при това да са извършили по указание и съдействие на чужда държава, и се иска наказание съответно по чл. 109, ал. III от НК, във вр. с чл. 108 от СК и ал. първа на чл. 109 от НК за първите двама и ал. втора - за третия.

Подсъдимият Тиков се обвинява и за престъпление по чл. 279, ал. I от НК, във вр. с чл. 18, ал. I от НК, загдето на 17 януари 1968 г. се е опитал да излезе през границата на страната без разрешение на надлежните органи, а Тале Милев Йошев - по чл. 279, ал. I от НК, загдето на 24 септември 1968 г. излязъл, на 29 септември 1968 г. влязъл и на 17 октомври 1968 г. направил опит в съучастие с Тиков да излезе през границата на НРБ без надлежно разрешение на съответните държавни органи.

Подсъдимият Вангел Стоев Тиков признава да е извършил приписваемото му се деяние опит да премине в Югославия без надлежно разрешение. Не се признава за виновен да е образувал и ръководил група с поставена цел извършване престъпления срещу НРБ чрез разпространяване антидемократична и националистическа идеология за отделяне Пиринския край от Народната република и присъединяване към СФРЮ, и

²⁰⁶ С кавички в оригинала

групата да е образувана по указание или съдействие на чужда държава или организация.

Останалите двама подсъдими признават да са членували в група с поставена цел извършване престъпления срещу НРБ. Не признават групата да е образувана по указание или със съдействието на чужда държава или организация, Тале Милев Йошев не признава да е организатор или ръководител на групата.

Подсъдимият Тале Милев признава да е извършил приписваемото му се престъпно деяние по чл. 279, ал. I от НК - за излизане, влизане и опит да излезе през границата на републиката.

По делото е безспорно установено, че подсъдимият Вангел Стоев Тиков има полувисше образование, по професия е учител, уволнен от служба поради нездравяване в политическо отношение изказвания и прояви, както и за създаване груповщина в учителския колектив (Решение №922 от 2 май 1968 г. по гр. дело №1813/1968 г. на ВС).²⁰⁷

Двамата Йошеви и останалите свидетели напълно и определено опровергават Тиков и твърденията му, че за себе си се е стремил да изяснява от каква народност е, тъй като посочват на недвусмислената пропагандна дейност на Тиков, че както той самият, така и българското население от българския Пирински край, че било от друга националност, в очевидно противоречие с най-елементарната историческа истина, а от македонска такава, сама по себе си ясно, категорично, недвусмислено и убедително указва на лъжовност на обясненията и от друга страна, на наличие оформено съзнание в този подсъдим, в ущърб на истината и действителността, че той не е българин, че трудещите се от Пиринския край не принадлежат към българската народност, че твърденията за някакви търсения и лутания за самия него са очевидна измислица. Поведението на подсъдимия Тиков, с неговото образование и професия, прогимназиален учител, така, както се установява от упоменатите доказателства, определено сочи на оформена и утвърдена личност, със съзнание за национална принадлежност, в непримиримо противоречие със самата историческа истина, а не търсеца себе си да изясни, отровена от антидемократична и националистическа идеология. ...²⁰⁸

Пределно ясно се установява и целта на групата както от обясненията на двамата Йошеви, така и от показанията на свидетелите Пчеларов, Никола Москов, Роза Руйкова и други, а именно чрез разпространяване антидемократична и националистическа идеология да се работи за отделяне на Пиринския край от НРБ и присъединяването му към СФРЮ.

За антидемократичността и националистическата същност на идеологията на групата говори и характерът на литературата, с която подсъдимите са се снабдили, веществените доказателства и най-вече книгата „Трите ...ла“²⁰⁹, фалшификация и пасквил, издание на михайловистката мафия по извършените от тази фашистко-терористическа организация убийства на Даскалов, Тодор Паница и Чаулев, фалшификация и опит да оправдаят тежките престъпления, „Бугарска“, шовинистическо сръбско издание против България, българския народ, двете книги на Ангел Динев и др.

²⁰⁷ Следва пропуснат текст, в който се описват другите двама подсъдими и обясненията на Тиков, които са дадени в негова защита

²⁰⁸ В пропуснатия текст се оспорват обясненията на Тиков, че е търсел да си изясни националната принадлежност с обстоятелството, че се е обърнал към по-малко грамотни от него хора вместо към „наши научни институти“, и че се е опитал да мине границата

²⁰⁹ Нечетливо в оригинала, вер. се отнася за книгата „Трите дела“

Целта на групата - чрез разпространяване на антидемократична и националистическа идеология да се работи за отделяне от страната ни и присъединяване на Пиринския край към СФРЮ, по същество е такава за извършване престъпления срещу Народната република, по чл. 95 от НК, като дейност за откъсване част от българската територия и присъединяването към друга държава - измяна, а така също по чл. 108 от НК, доколкото е разпространявана и се е целяло разпространяване антидемократична и националистическа идеология, пропагандиране очевидната неистина за небългарската принадлежност на населението²¹⁰ от Пиринския край. ...²¹¹

Установено образуваната група, нейната цел, организатора и ръководителя, членуванията, за квалификацията на дейността остава от значение и за изясняване има ли участие в създаването, или да е съдействала образуването на групата чужда държава или организация. Защитата на двамата подсъдимии поддържа, че ако се приема за установено наличието на група, то същата е възникнала без чужда намеса, под форма на указание или съдействие, по тяхна инициатива, с довод, изключване квалификация по алинея трета на чл. 109 от НК.

Обсъдени събраните по делото гласни и писмени доказателства по въпроса за характера на образуваната група в насока има ли участие чужда държава или организация за създаването на групата с указание или съдействие указват и водят на изводи, точно обратни на тези, на които подсъдимите и тяхната защита се силят, а именно на неоснователност на довода за липса на квалифициращи престъпленията в такива по третата алинея на чл. 109 от НК обстоятелства.

Подсъдимият Тале Милев Йошев подробно признава на следствието, които признания поддържа и в съдебно заседание, че те, самият той и Вангел Стоев Тиков, както и Миле Талев Йошев, са търсели връзка с Югославия, че на него е била възложена такава задача, в изпълнение на която се е срещал с граждани на Югославия, посещаващи България, и сам е преминал в Югославия. В подкрепа на обясненията на Тале Милев Йошев за връзки с Югославия е и бележката, приложена на л. 93 от сл. д., том II, от която, преценявана с упоменатите обяснения, с пътуването на Вангел Стоев Тиков до Благоевград следва и се установява, че подсъдимите са се стремели, искали и търсели връзка с чужда държава. ...²¹²

Посочените безспорно установени обстоятелства потвърждават убедително и неопровержимо за създадени връзки на групата с Югославия и на изграждането на същата със съдействието на органи на посочената чужда държава. Обстоятелството, което и защитата поема за обосноваване на довода за група, създадена и съществуваща още отпреди връзката с Югославия, а именно заявлението, направено от Вангел Тиков на Тале Милев Йошев да обясни, че имало организация, ръководена от Тиков, следва и държим правилно да се осветли и обясни с оглед на основните изводи дали то сочи на създадена вече организация или група отпреди връзката с чужбина, или всичко допреди този момент е само подготовка и приготвяне за създаване на групата и само за представяне на дейност в чужбина, при което да се подсигури търсеното съдействие.

...приема за установено, че групата е създадена със съдействието на чужда държава, окончателно изградена след завръщането на Тале Милев Йошев, до който

²¹⁰ Добавено е с химикал „българското“ - от целия текст е очевиден стремежът съдът по всякакъв начин да демонстрира верността си към новата линия на БКП по македонския въпрос

²¹¹ Пропуснат е текст, вече коментиран в обвинителния акт по отношение на клетвата и списъка членове и ръководители, като съдът приема, че те са действителни, а не само примерни

²¹² Пропуснати са два абзаца, в които съдът по същество повтаря аргументите от обвинителния акт

момент е имало само подготвителни прояви, търсене на хора, увещания, уговорки, опипване на почвата...²¹³

Наред с казаното за група, установено да е изградена със съдействие на чужда държава, ОС счита, че по смисъла на чл. 109, ал. III. от НК под създаване по „указание“ или със „съдействие“ се разбира, включва и обхваща участие не само към момента на възникване на организацията или групата, а при всички случаи, когато такава намеса настъпва и по-късно. От момента на заангажиране организацията, респективно групата, с чужда държава или организация същата прераства за в бъдеще в качествено ново по своята същност образувание, като такава, възникнала по указание или със съдействие от чужбина... Или, с други думи, по-голямата, повишената обществена опасност за в случая по смисъла на чл. 109, ал. III. от НК, свързани не с еднократността към момента на образуване, но когато указанията и съдействията съпровождат дейността и живота на третираните организации или групи. С оглед на същността на повишената опасност от обсъждания характер на смисъла и разума на закона съответно посоченият вече обхват на понятията „указание“ и „съдействие“ съобразно с изискванията за необходима защита на Народната република.

...Вангел Стоев Тиков е с полувисше образование, учител, уволнен за националистическа пропаганда... Наказанието по чл. 37, т. 6 от НК - лишаване от право да бъде учител, ОС наложи по силата на чл. 114 от НК, като обсъди слабостите в патриотичното и интернационалното възпитание и съзнание на подсъдимия, изживяваните от него националистически идеи, обърканост и приниженост на патриотичното му съзнание, което сочи, че няма качества за учител и възпитател...²¹⁴

От всички събрани по делото доказателства ОС приема за установено, че подсъдимият Тале Милев Йошев за дейността, квалифицирана като престъпление по чл. 109 от НК, е действал по указание и под ръководство на подсъдимия Тиков. Под въздействие на последния възниква и обърканост в съзнанието на Тале Йошев за неговата народностна принадлежност²¹⁵, при такива също обстоятелства той търси литература, връзки, преминава в Югославия, връща се. При казаните обстоятелства е безспорно, че този подсъдим нито е организатор, нито ръководител на групата, а най-обикновен член на същата. По тези съображения и във връзка с установеното в

²¹³ Пропуснатият текст се отнася на многократно цитирани твърдения за връзки, пароли и т.н. с Югославия. Чрез тях и цитирания по-нататък аргумент съдът заобикаля обстоятелството, че групата е възникнала спонтанно, а не по подбуда и указания откъм. Квалифицираната дейност като само подготвителна към създаване на групата (увещание, търсене на членове и опипване на почвата) е особено коварен аргумент, защото по същество повечето македонски и други антирежимни групи в България са свеждали дейността си именно до тази „подготвителна“ фаза, т.е. всяка една много лесно би могла да бъде обвинена, че е създадена от чуждо разузнаване при наличие на минал контакт с чужденци и чужда литература. Подобен подход предствява чиста манипулация и софизъм и неслучайно Върховният съд е принуден да го промени и да даде друго тълкувание, отхвърляйки създаването по „указание“ на чужда държава (виж следващия документ). Прави впечатление и силното преувеличаване на връзките с Югославия - като контакт с югославски турист с цел купуване плоча с македонски народни песни се квалифицира като търсене на контакт с Югославия, а зад редица гръмки квалификации се прикрива скромното обстоятелство, че търсената връзка и съдействие с Югославия се свежда до желанието за набавяне на македонска литература.

²¹⁴ Изпуснат е текст, в който се повтарят обвиненията в присъдата, коментират се личните качества на обвиняемите като аргумент за смекчаване или утежняване на вината, при което се срещат отново обидни квалификации, „обясняващи“ поведението на подсъдимите - като „личността на подсъдимия, която е значително примитивна“, наред с позоваване на тяхното работническо потекло, разкаяние, възраст и т.н.

²¹⁵ Характерен пример за стремежите на органите на властта в България да „обяснят“ небългарското и македонско самосъзнание като продукт на объркване, причинено от някой друг. Така самото македонско национално самосъзнание се представя като пропаганда, объркваща уж коренното българско такова. От спомените на самия Тале, поместени в този сборник, е ясно, че той не е имал българско самосъзнание, а македонското такова развива под влияние на чичо си и баща си, доста преди да се запознае с Тиков.

фактическо отношение ОК²¹⁶ признава подсъдимия Тале Милев Йошев за невиновен по обвинението му за престъпление по чл. 109, ал. III, във вр. с ...²¹⁷ първа от НК.

Причините за извършване на престъпленията за подсъдимия Вангел Стоев Тиков са буржоазни изживелици във възпитанието на същия, като националистически идеи, егоизъм и озлобление, неправилности в патриотичното му възпитание, принизени морални задръжки и кариеристична амбициозност.

А причините досежно Тале Милев Йошев и Миле Талев Йошев са ниската им култура, проявявано лекомислие и лековерие, неправилности в патриотичното им възпитание.

Председател: *подпис (не се чете)*.

***

РЕШЕНИЕ №288

гр. София, 30 април 1969 год.

В ИМЕТО НА НАРОДА

Върховен съд на Република България, I наказателно отделение, съдебно заседание на шестнадесети април хиляда деветстотин шестдесет и девета година, в състав:

Председател: Димо Стойнов;

Членове: Хр. Павлов, М. Менев;

и секретаря _____ в присъствие на прокурора Кр. Павлов изслуша доложеното от съдията Д. Стойнов наказателно дело №213 по описа за 1969 година...

Против присъдата са подадени жалби от подсъдимите Тале Милев Йошев и Вангел Стоев Тиков.

Прокуратурата даде заключение, че жалбите са неоснователни и че присъдата трябва да бъде оставена в сила. ...

ПО ЖАЛБАТА НА ПОДСЪДИМИЯ ВАНГЕЛ СТОЕВ ТИКОВ:

... Върховният съд като провери основанията за изменение на присъдата, изложени в жалбата, и след служебна проверка, съгласно чл. 231 НПК на всички доказателства по делото, намира, че жалбата е неоснователна.

Първоинстанционният съд е преценил обективно доказателствата по делото и изводът, до който е дошъл, е обоснован.

... Второто основание в жалбата е за нарушение на закона. Според защитата неправилно, незаконосъобразно деянието на подсъдимия било квалифицирано по посочените по-горе текстове и по-точно неправилно деянието било квалифицирано по чл. 109, ал. III НК. Според защитата създадената група не е била създадена по указание и съдействие на чужда държава или чужда организация, и затова деянието следвало да бъде квалифицирано по чл. 109, ал. I НК.

Върховният съд счита становището на защитата за незаконосъобразно...

Чл. 109, ал. III НК предвижда две хипотези. Едната хипотеза е налице тогава, когато организацията или групата е създадена по указание на чужда държава или чужда организация, а втората хипотеза ще е налице тогава, когато организацията или групата е създадена със съдействието на чужда държава или чужда организация. Различието между тези две хипотези се състои в това, че при първата хипотеза

²¹⁶ Сгрешено вместо ОС

²¹⁷ Нечетливо

идеята, инициативата за образуване организация или група изхожда от чуждата държава или чуждата организация, а при втората хипотеза инициативата за образуване на групата може да принадлежи не на чужда държава, а на отделните лица, действащи на територията на НРБ.

В конкретния случай не е налице първата хипотеза, защото групата е била образувана по инициатива на самите подсъдими. Налице е обаче втората хипотеза на чл. 109, ал. III НК. В случая имаме група, която е създадена със съдействието на чужда държава. Това е така, защото, когато подсъдимият Тале Милев е бил в чуждата държава, той се е свързал с нейните органи и е получил от тях указания и съдействие. Подсъдимият Тале Милев се връща в България, групата се събира и той прави достояние на членовете ѝ указанията и съдействието, което ще указва чуждата държава. От този момент нататък, щом като подсъдимият Вангел Стоев Тиков се съгласява да ръководи такава организация, а останалите се съгласяват да бъдат членове на организацията, то повече от очевидно е, че те стават: Тиков - ръководител, а останалите - членове на тази група, която вече, така да се каже, се пресъздава в нова група, която ще работи в бъдеще при указанията и съдействието на чуждата държава. От този момент обществената опасност на тази група и на членовете ѝ става по-голяма и затова е предвидена по-тежка отговорност.

... Неоснователно е оплакването за явна несправедливост на наложеното наказание. Законът предвижда наказание лишаване от свобода от 10 до 15 години. Окръжният съд е признал на подсъдимия изключителни и многобройни смекчаващи вината обстоятелства и е слязъл значително под определения минимум. Няма никакво основание така определеното наказание да бъде намалявано. Обществената опасност на деянието и на дееца са твърде завишени.

ПО ЖАЛБАТА НА ПОДСЪДИМИЯ ТАЛЕ МИЛЕВ ЙОШЕВ

... Неоснователно е искането за приложение на чл. 6, ал. I НК. С оглед обществената опасност на деянието и на дееца подсъдимият следва да изтърпи наложеното му наказание.

Наказанията на двамата подсъдими и по чл. 279, ал. I от НК са също съобразени с обществената опасност на деянието и на подсъдимите, и следва да останат в същите размери.

Водим от изложените съображения, Върховният съд

РЕШИ:

Оставя в сила присъда №13 от 18.II.69 година, постановена по НОХД №26/69 година на Благоевградския окръжен съд.

ПРЕДСЕДАТЕЛ: подпис (не се четете);

ЧЛЕНОВЕ: подписи (не се четат).

М П

Сборна такса 5.00

Важно за срок от 6 месеца!

РАЙОНЕН СЪД
Сандански
Бюро за съдимост
№ 194
22.1.1992
гр. Сандански

**СВИДЕТЕЛСТВО
ЗА СЪДИМОСТ**

Санданският районен съд удостоверява, че от справката направена в Бюрото за съдимост се оказва, че:

ТАЛЕ МИЛЕВ ИОНЕВ
роден на 21.07.1945 г. в гр. (к.) Сандански
окръг Софийска област син (дъщеря) на:

1. Майка - Паранева Савова Димитрова
(трите имена)
2. Баща - Мила Талан Йован
(трите имена)

1. Върховния съд на НРБ-1 нав. отд. с решение № 288 от 30.11.1969г. по Н.Д. №213/69г. е оставил в сила пр. № 18 от 16.11.1969г. по Н.О.Д. №26/69г. че Благоевградският окръжен съд е признат за виновен на осн. чл.109 ал.ВотНпр.1 във вр.с ал.2отчл.109Нпчл.35Нпчл.ОСЪДАНА 2/два/година лишавана от свобода.

Настоящото важи за представяне пред ОБНС - гр.Сандански за получаване на обществено ПМС

РАЙОНЕН СЪДИЯ: *[Signature]*
СЕКРЕТАР: *[Signature]* (печат)

ОБЪРНИ!

Признат за ВИНОВЕН на осн. чл.279ал.1 от НК във вр.с чл.54 от СК го ОСЪДА на 1/една/година и 2/два/месеца лишаване от свобода и да заплати глоба в полза на държавата 80/осемдесет/лева.

По силата на чл.23ал.1от НК определя на подсъдимия да изтърпи едно общо наказание от 2/две/година лишаване от свобода.

Присъдата е влязла в законна сила на 30.04.1969год.

22.1.1992год.
гр.Сандански

Секретар: *[Signature]*
Петрова/76

РАЙОНЕН СЪД
САНДАНСКИ

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ
Областна администрация
Благоевград

ЗАПОВЕД

№ 08-АПО-80

Благоевград, 16.03 2012 г.

РЕШИХ:

Уважавам искането на Тале Милев Ташев /Йолев/ за изплащане на еднократно обезщетение съгласно Закона за изменение и допълнение на Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица на основание осъждане по политически причини.

Да се изплати на Тале Милев Ташев /Йолев/ сумата от 671 /шестстотин седемдесет и един/ лева.

Препис от настоящата заповед да се изпрати на Тале Милев Ташев /Йолев/, с адрес: гр. Сандански, ул. „Мелник“ №11 и на Окръжна прокуратура Благоевград.

Същата подлежи на обжалване в 14 - дневен срок от съобщаването ѝ пред Административен съд - Благоевград.

КОСТАДИН ХАДЖИГАЕВ

Областен управител на област с
административен център Благоевград

Изготвил: Антония Методиева, ул. Юриско

Съгласувал: Ася Велкова, директор АПОФУС

Георги Баханов, Зам. областен управител

ДИМИТЪР ТОДОРОВ ЛЮЛЕЙСКИ

Димитър Люлейски лично не е репресиран по македонския въпрос, но разказва за други репресирани. Той е пример за тихата съпротива сред част от партийните кадри по селата, които са игнорирани партийните директиви по македонския въпрос. Член и активист на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Немам спомени да е имало насилие, за да се пише некой македонец, некой да са го били.“

„в един листник Праноглаво - махала на Брежани. Там е писал позивите „Македония на македонците“... Вкараха го в затвора. Като се върна след две години, той ... казваше, че не са го били, но с некакви медикаменти са го направили да не е човек.“

СПОМЕНИ ЗА ГЕОРГИ МАРКОВ ОТ БРЕЖАНИ И ДРУГИ

Казвам се Димитър Тодоров Люлейски, роден съм в с. Ракитна на 26.08.1934 г. Родителите ми са оттук - Тодор Стоянов и Петра Благова. Дедо Стоян Цветанов (по баща), когато мис Стоун е била в района на Сърбинов, той е бил един от охраната, докато тя е седела 20 дена, за да може на 21-ия ден да се кръсти детето ѝ. То е кръстено в черквата на Сърбиново от отец поп Найден, касиер на Яне Сандански. На жената прабаба ѝ го е откарала да го кръсти, а другата ѝ баба е била кърмачката. Аз учих в Ракитна - начално и основно образование в Брежани, а средното - в Лясковец (Горнооряховско). Немам спомени да е имало насилие, за да се пише некой македонец, некой да са го били.

Некъде 70-те години, Георги Марков, роден в Брежани (Качева махала), беше учил в Плевен „Водно стопанство и канализация“ и стана тук, в Брежани, секретар на Общинския комитет на Комсомола. Ние сме се срещали много пъти и сме говорили. Заедно с един учител в Горския техникум в Банско и Станке Равначки от Крупник създават македонска организация. Та те решават на събора, който се правеше в Ракитна, да напишат лозунги като „Македония на македонците“ и Марков открадва пишещата машина на ТКЗС - Брежани и я носи в един листник Праноглаво - махала на Брежани. Там е писал позивите „Македония на македонците“. Обаче се усъмняват в него и почват да го следат. Разкрива го ДС, Любен Марчев беше местният на ДС, и го хващат както пише и така провалят разлепването. Вкараха го в затвора. Като се върна след две години, той имаше такива приказки - казваше, че не са го били, но със некакви медикаменти са го направили да не е човек. Движеше се с една торба и не беше психически наред. Почина човекът много скоро след това. Много пъти съм се срещал с него. И Крупничанина беше в затвора. Те са били голема организация накъм Банско, но в нашия край знам само тия.

Аз работех на открития рудник, а други едни работеха като спускачи, но не мога да си спомня името, но ги вкараха в затвора по македонския въпрос (жената на единия беше медицинска сестра в Кресна), беше брат на Васил Манов. Братя Манови са починали. Иначе съм имал много разговори с различни хора, че сме били македонци, и сме си говорили за това, а и тия, които правехме събора в Ракитна, бехме с тия разбираня. Чичо ми Илия Гълъбов и аз го организирахме (аз бех партиен секретар, а той кмет, и над 15-20 години съществуваше съборът, до демокрацията). Брат ми една година в доклада включи „Македония на македонците“, което беше докладвано на Иван Гълъбов (съвпадение на имената, немам роднинска връзка), та тоя окръжен началник на МВР покри случая.

БОРИС ГЕОРГИЕВ ПАВЛОВ

Борис Павлов, роден на 10.02.1938 г. в Крупник, Симитлийско, завършва полувисше образование в София и работи като учител, докато през 1971 г. е уволнен заради македонската си дейност, сега пенсионер. Преследван е за македонското си самосъзнание по време на комунизма. През 1968 г. заедно с Йордан Костадинов, Владо Коцелов, Ангел Шаров и Кирил Панчев в Рилския манастир създават Пирино-македонска комунистическа партия. След идването на демокрацията е активен деец на ОМО „Илинден“, ръководител на ЦКРК и в един мандат е председател на организацията.

„Че съм македонец, съм научил още в детските години от моите родители.“

„Баща ми, дедо ми, прадедо ми - всички са били македонци.“

„При преброяването през 1946 г. целата махала се писаха македонци, само едно семейство се писаха българи.“

„създадохме я с основна задача - даване на отпор на българската антимакедонска пропаганда чрез беседи, срещи и разговори с близки и познати за запазване на нашата национална идентичност. И поставихме задача всеки от нас да се запознае с историята и борбите на македонския народ. Името на организацията беше Пирино-македонска комунистическа партия.“

„Ние сме македонци! Думата българин тука при нас се спомена за пръв път през 1914 г., когато в кръчмата в Кадиица дойде един български офицер, който влезна в кръчмата, свали калпака, удари го в земята и извика: „Вие сте българи!“ Тогава за пръв път се чу думата българин тука.“ „И моят дедо, и баща ми - всичките бехме македонци.“ (дедо Ристо Димчев, 70-годишен, 1974 г.).

Казвам се Борис Георгиев Павлов, роден в с. Крупник, 10.02.1938 г. Родителите ми са от селата Ракитна и Мечкул. Дедо ми по майчина линия е участник в Кресненското въстание - Илия Топалски. По бащина линия дедото също е участвал в него, но не съм сигурен много, защото е починал, когато баща ми е бил малък.

Че съм македонец, съм научил още в детските години от моите родители. След това, като почнах ученик в прогимназията в Крупник, пеехме само македонски песни (плаче). Младежта беше много надъхана и връстниците ми, и по-възрастните от мене беха много надъхани като македонци. При преброяването през 1946 г. целата махала се писаха македонци, само едно семейство се писаха българи - Новакови, ей тука, отсреща живеят (посочва), и на никой от това семейство не се оказа никакъв натиск и тормоз. Малък бех, но добре си спомням. При второто преброяване (1956 г.) бех ученик в Дупница и затова за него не помна.

1952 г. станах ученик в Механотехникума в Дупница - там имаше много ученици от Пиринска Македония, и то повечето от Петричко, от Благоевградско - малко. Между нас, македонците, съществуваше много силна колективност и водехме атаки, полемки с местните ученици, като по некой път се стигаше до побоища по македонския въпрос. Те ни подиграваха езика, за тех беше непонятен. Като ме

изкараха на черната дъска, аз си говоря на македонски и онези започнат да се смеят. И в междучасието започваме такова... Между македонците имаше една голема сплотеност.

(Георги Христов, се намесва и казва, че в училище и на него са му правели забележки за езика в час по география.)

В Дупница има и семейства македонци, но на тия от Радомирско им беше непонятен говорът ни.

Там завърших в 1957 г. и отидех войник в Горна баня, в танковата бригада. Там служещите ме наричаха Македончето и ни казваха македонци. Изкарах танковата школа и бех командирован в Хасково, в танковия полк. Там в една градска отпускатна излезнахме с един колега, млад сержант, отидехме на кино, тогава прожектираха филма „Солунските атентатори“ и по време на филма един от зрителите, като се извика в салона: „Има ли македонци тука?“ (а в Хасково има цел квартал македонци, бежанци от Егея), и в киносалона стана тихо. Тогава още го нямаше този натиск срещу македонците, както по-късно.

В техникума не бех обърнал големо внимание на македонския въпрос, но в казармата имаше един мерач, чирпанлия (плаче), и ми вика: „Абе, Павлов, ти си македонец, ама чувстваш ли се македонец? Ти знаеш ли в библиотеката каква литература има за Македония?“ И аз отидех в библиотеката и взех книгите на Димитър Талев (а ние тогава не го изучавахме Талев). Ама зех първото издание - те после я промениха. И тогава ми проблесна повече по този въпрос.

Прибрах се в Крупник през 1959 г. и почнах работа в мина „Пирин“ - Брежани, там работех в машинната работилница с млади момчета, много скромни, много добре ме приеха, сработих се с тех. Всички се чувстваха македонци, нямаше там да се говори за българи. И оттам отидех учител в Механотехникума в Благоевград през 1963/4 г. - понеже немаха кадри тогава и създаваха такива. Там се запознах с Йордан Костадинов, който като мене беше учител по практика. Записах се тогава полувисше в института за учители специалисти в София. Там имаше много обществени предмети - история, педагогика, социология, психология, и там си изградих миогледа. Завърших го и станах редовен учител (преди това ме водеха непостоянен, макар да си работех редовно). Тогава започна кампанията на Тодор Живков за геноцида на македонската нация. Споделях вижданията си най-добре с Йордан Костадинов. Направи ми впечатление, че другите учители не ги интересуваше.

Започна натискът. На преброяването 1965 г. аз се писах македонец и кварталният отговорник, който беше и преброител, поради това ме заплаши, че ще имам големи неприятности, и настоя да се пиша българин, но аз отказах. И наистина след два дена управителят на Механотехникума Геров ме извика в канцеларията на директора. И при него имаше агент на Държавна сигурност, но не му знам името, така и не се представи, май че беше Младенов от Покровник (това по-късно го разбрах).

(Христов: Имаше двама Младенови в ДС, единият беше прокурор.)

Директорът се обръща към мене и казва: „Павлов, ти си се писал на преброяването македонец?“ „Да, другарю директор“ - отговарям. А оня от ДС ме гледа, ама не казва нищо. „Баща ми, дедо ми, прадедо ми - всички са били македонци.“ И това беше. Той ми каза: „Добре, Павлов, но помисли си по този въпрос!“ - и аз излезнах. А оня от ДС през цялото време само ме гледаше и мълчеше.

При това преброяване при Богомил Драмчев в Крупник отиват преброителите (все учители, такива хващаха) и жена му пишат я българка и тя вика - не! Той им казва: „Ако не ни пишете македонци мен и жена ми, да се махате от тука“. И ги изгонва. На

следващия ден го викат в съвета и го държат 24 часа да си смени националността. Но той устоя и после го освободиха. И той, и жена му си останаха македонци. Немаше последици - той беше шофьор на открития рудник.

След това почнахме да споделяме с Йордан Костадинов, с Владо Коцелов, с Ангел Шаров (запознах се с тях чрез Йордан) и Кирил Панчев от Яново. Събирахме се и си споделяхме, и дойдохме до извода, че трябва да създадем некаква организация, която да даде отпор на антимакедонската политика на българската комунистическа партия. През 1968 г., nekъде към 10 август, на Рилския манастир я създадохме, с основна задача - даване на отпор на българската антимакедонска пропаганда чрез беседи, срещи и разговори с близки и познати за запазване на нашата национална идентичност. И поставихме задача всеки от нас да се запознае с историята и борбите на македонския народ. Името на организацията беше Пирино-македонска комунистическа партия. Тъй като с Данчо бяхме запознати с марксизма-ленинизма и неговите становища по националния въпрос, и че там се дава съвсем различна трактовка в сравнение с тази, давана от Живков, та затова така решихме и приехме такава трактовка. Не избрахме ръководство, всички бяхме равни, като всеки взе задача да създава клетки по своите райони.

При отиването ни на Рилския манастир през 1968 г. за изпълнение на плануваното мероприятие ние направихме посещение на манастира и музея, намиращ се в него. При отиването ни при олтара на манастира установихме, че са изобразени държавните гербове на Македония, България, Сърбия, Русия и Украйна, доколкото си спомням. Направи ни впечатление, че гербът на Македония е коренно различен от този на България. Йордан успя с фотоапарата да го снима, за да го имаме като исторически факт за нашата бъдеща борба.

Започнахме да работим, като всеки от нас си създаваше група, без да споменава имената на другите, само казваш, че има център. Така групите помежду си не се познават, нито пък хората в групите знаят някой друг от организаторите освен своя, а връзката между групите я осъществявахме ние. Мене ми поставиха задача и аз създадох група в Крупник. Една от основните задачи бе да се срещна с Любен Киров, който бе учител в Мелник и след това в Крупник, който е бил участник в студентските събития и бе лежал 2 години в затвора. Те са имали студентска група, която изпратила писмо до Хрущов по отношение на политиката на БКП по македонския въпрос, и той и Стоян Пандалиев (от Кулата - бил е говорител по радиото на македонски език) лежат по 2 години в затвора за това си дело. И двамата сега са мъртви. С тях беше и един от Петрич, май Костадин се казваше, беше известна личност, чичо му бе в Окръжния комитет на партията, но този после предаде позициите си и мина на български. Аз се срещнах с Любен посредством Богомил Драмчев, който стана член на нашата партия, и Любен се съгласи да се присъедини. В моята група бяха Богомил Драмчев и жена му Любка, Любен Киров и Васил Манов (работеше като спасител в мината в Брежани, иначе е от Брезница). Към нелегалната група от 1968 год. в с. Крупник нека да бъдат записани и следните участници: Асен Раклеов, Йосиф Топалски, Димитър Топалски и Петко Гемов, всички от с. Крупник²¹⁸. Разбрахме се Любен да говори със Стоян Пандалиев за провеждане на съвместни действия. Но Стоян впоследствие почина и намерението пропадна. Започнахме да търсим още хора, съмишленици, да проповядваме нашите идеи, да защитаваме идентичността си. Плащахме членски внос по 1 лев за покриване на организационни разходи. С тия пари с Владо отидехме на един събор в Делчево и взехме от там два тома история на Македония, прекарахме я с големи усилия, крихме ги всеки по една под седалките, големо напрежение беше.

²¹⁸ Последното изречение е взето от писмото на Борис Павлов (виж бележката на края на спомените)

(Христов: Аз пък така тогава вкарах грамофони плочи, от тоя събор...)

Събирахме литература. Правехме събрания, срещяхме се всека вечер, понеже бех учител в Механото и там живеех, а не в Крупник. По инициатива на Данчо ми се постави задача да направа контакт с Васил Манов, който работеше в Брежани. В това време ученици от Механотехникума беха изпратени там на стаж и аз използвах този момент като техен отговорник и се срещнах с Васил Манов. Той ми каза, че в Брежани имало група на Георги Щърбев и че се познава с него. Уговорихме се да направим среща и при едно отиване в Брежани я направихме. При разговора се оказа, че Щърбев е необразовано момче. После разбрах, че е откраднал пишеща машина от ТКЗС. По-късно разбрах, че той е бил капан на ДС. По времето на първата ни среща той по едно време каза: „Имам малко работа, ке ме почекате”. Мина час, дойде по едно време. Запознах го със задачите, които имаме, че имаме организация, без да споменавам имена, коя е основната задача - борба за запазване на нашата националност. Казах му, че ако нема литература, ке му дадеме. Той ми каза, че ходил в Македония, срещал се бил с представители на правителството в Македония. Мене това ме усъмни - кой ще се среща с такъв като него. И приключи с него тоя разговор. След три месеца, май беше некъде 1969 г. или дори 1970 г., определям му среща в Благоевград, на Ловния дом. Аз отивам на срещата, а той дойде след това. И по едно време отсреща идва една джипка, слизат от нея трима души, обръщат фотоапаратите и започват да снимат, като снимат и нас. Разговаряхме по нашите въпроси. Той имаше задача да създаде група в Брежани, но не направи нищо. А аз след срещата отидех при Владо, който работеше в една канцелария близо до Икономическия техникум, казах му за срещата и си заминах. След 2-3 дена, месец август беше тогава, летото, аз вече бех нащрек. Бех си вкъщи, в Крупник - идва разсилният от кметството и вика: „Боре, търсат те в кметството”. Беше сутрин рано. Децата спиеха. Разбрах, че нещо става. Целунах децата и викам на жената: „Край, викат ме в съвета”. Отидех и видех една джипка вънка. Вътре в съвета - човек на ДС, Марчев, един простак, колкото искаш...

(Христов: Всички са такива там!)

И ми каза, че съм арестуван, и без никакви други обяснения защо съм арестуван ме вкараха в джипката и - в Благоевград, в ДС. Там бех 10-15 дена следствен. Следовател беше Кирил Владимиров. Той разпитваше нормално, без насилие. Но в килията, където бех, не ми даваха да спия, пазачите тропаха по вратата много силно, за да не позволят спане. Поиска Владимиров да си кажа, а аз отричам, че има каквото и да е. Посочи ми някои данни и поиска да кажа името на организацията. Като му казах Пирино-македонска компартия и той: „Ооооу...” (смръщва се). Идва друг следовател, не му знам му името, и той вика: „Абе ти като учител как можеш да се занимаваш с такива работи, как можеш, ние имаме такава богата история”, просто акъл ми дава. И му викам: „Да, имаме много богата история, хубава история, македонска история”.

Повече не ме и занимава. Последния ден ме вкараха при началника на ДС Боян Минков, един черен, мръсен...

(Христов: Направиха го генерал после...)

Имаше при него един от Добринище. И той като ми се развика: „Да вземе човек сопа и да ви строши главите!” - и ми задава въпроса: „Сега какво ке правиш, ке те изключим и нема да имаш право да си учител? Или си с нас, или против нас!” Искане да ме вербува, значи, но аз му отказах: „Аз ке бъда честен македонски гражданин, македонец, отказвам се и от учителство, и от всичко.” Освободиха ме, но ме махнаха

от учителството през 1971 г., след зимната ваканция - викнаха ме в отдел „Просвета” и ми връчиха заповедта за уволнение.

Докато бех задържан, е бил задържан и Владо, а аз не съм знаел. Моето задържане дойде от Брежани, от Щърбев. Той е бил в контакт с Любе Марчев и неговото закъснение на срещата в Брежани, предполагам, е било, за да предупреди Любен Марчев за срещата. И след това при срещата в Ловния дом - никой не знаеше от нашата организация - само аз и Щърбев. Значи от него е дошло. При разпита за него изобщо не споменавах, но ми направи впечатление, че на масата имаше папка с името на Георги Щърбев, дело „Георги Щърбев”.

(Стойков: Люлейски ми разказа за един Георги, само че го нарича Марков, който бил откраднал пишеца машина, за да пишат той и групата му позиви, но е бил арестуван и затворен, а след като се върнал от затвора, вече не бил добре психически. Възможно е да е същият и да са го пречупили и направили сътрудник.)

Е, да - същият е! Като излезнах от ареста, първата ми задача беше да обада на Данчо в Крумово, Пловдивско, където живееше, след като го съкратиха от училището, да го предупредя, преди да бъде арестуван той. Имам сестра в Сливен и отивам със семейството на гости при сестра ми Лиляна, от Сливен хващам рейса за Пловдив, някъде през нощта пристигнах и направо отивам в Крумово при Данчо. Той се изненада. Обясних му какво е положението, че има разкритие, и му казах всичко, което е станало, запознах го с провала. Той реагира спокойно. След това си отидох, а след един ден го арестуват, карат го в Пловдив и София. Арестуват и Кирил Панчев, който беше студент. На тех вече завеждат дело. Аз съм си задавал често въпроса защо минах толкова леко. Владо Коцелов го изселиха, а Кирчо и Данчо ги съдиха и осъдиха на по 2 години.

(Христов: И моя братовчед Бундов, и него го осъдиха.)

Спомням си една дума на полковник Боян Минков при следствието: „Ти знаеш ли, че на нас началниците от София ни слагат слаби оценки заради вас. Водат ни сметка... Ке фана да ви кача на една джипка и да ви префърля в Македония.” Отговорих му: „Нашето место и родина са тук и тук трябва да останем.” Той се вбеси.

Погледнато реално, вината на мен и останалите е еднаква, едно сме вършили. Но може би, за да не се дава гласност тук, в Пиринска Македония, че тук учители се занимават с македонския въпрос, та затова така постъпиха, затова и Владо само го изселиха, а на него му беше втори път - преди това бе арестуван заради ученическа група в Банско. Мисля, че за това ми се размина само с уволнение.

Когато отидох в личен състав на отдел „Просвета” да ми връчат заповедта за уволнение, дават ми заповед за дисциплинарно уволнение по член за нарушение на трудовата дисциплина. Но аз казах: „Не, пишете точно за какво съм освободен”. И тя ходи при началник отдела Стоянов (бил е учител в Сандански по химия), върна се и писа - „освободен по националния въпрос”, и фактически ми дадох две заповеди. И като се прибрах у дома, ми се обаждат от техникума да върна последната заповед, ама не им я дадох.

След уволнението почнах да търся работа по предприятията. Имах колеги от техникума, които работеха в Завода за измерителни инструменти и уреди (ЗИИУ) в Благоевград; там беше инженер Ивануш Кацаров, който беше изцяло на наши, македонски позиции с жена си, но се страхуваше и внимаваше, та той ми обеща и задвижи въпроса. Директор беше Кирил Антонов от Сандански...

(Христов: Ние седехме в Сандански в гимназията на един чин с него.)

Подадох молба, чекам да се обадят - месец, два - нищо. Отидех в ЗИИУ-то, срещнах Ивануш, викам: „Какво става?“, а той: „Директорът спрел молбата“. От ДС ме следели в кое предприятие ходя да търся работа и се намесват. И вика ми Ивануш, че директорът иска да се срещне с мене (а аз го знам директора от мината, където ме убеждаваше да не напускам). Отивам, влизам, викам: „Другарю Антонов, искали сте да се срещнем“. „А, аз - вика, - те познавам тебе. Слушай, Павлов, тебе ке те приема на работа само когато се откажеш от своите национални убеждения. Ке разговаряме за историята, ке седнеме и ке видиш, че не си прав.“ И викам му: „Аз не се отказвам от моите национални убеждения, много благодаря и за разговорите, и за историята“ - и му треснах вратата и излезнах. Той после израсна в Окръжния комитет на партията.

Аз отидех при Геров, производствен директор в ЗМК - Благоевград, като си мислех - ако там не може, ке хода в мината, а ако и там не може, остава да бегам границата (имах стока тогава, с това се занимавах, друга работа немах, а границата не е далеко). Та отивам в ЗМК и викам, че е болен Геров. Отидех му дома - живееше до джамията в Благоевград. Вика: „Павлов, какво ти?“ „Другарю Геров, идвам за работа“. „Ооо, веднага те змам“ - знаеше какво мога. „Ама защо си без работа?“ „Дисциплинарно ме уволниха“. „Ама защо?“... „Слушай, преди да ме назначиш, прочети заповедта за уволнение“ - и му я давам. Погледна ме. Не бе очаквал от мене. Потупа ме по рамото и вика: „Какво бе, ние едно време за това се борехме.“ Това ми даде криле.

Знаеш ли в такова положение какво значи така да те подкрепят, да ти помогнат? Той имаше връзки в ДС, в началото там беше работил. Отидех при него и веднага ме назначи технолог към механичния цех. След един месец и без заповед ме направиха организатор по производството. След още месец ме викна горе и вика: „От утре ставаш началник цех“. И там изкарах началник цех 22 години.

През 1974 г. тука, в Крупник, провеждаме излет една компания 5-6 души (аз, Кипро Шопов, Милчо Манов, Чудомир Вальов), тука тръгваме по билото и излизаме на Ала Борун, близо до границата (там има некаква станция, ама дали е на разузнаването - не знам). На връщане отиваме в местността Татарките. Седнахме на одмор. В това време от Кадица идва един възрастен човек, дедо Ристо Димчев, и аз го поканих да дойде при нас. Дойде. Между другото го питам: „Какъв си ти по националност и какви сме ние тука населението - македонци или българи?“ Той ми казва пред групата: „Ние сме македонци! Думата българин тука при нас се спомена за пръв път през 1914 г., когато в кръчмата в Кадица дойде един български офицер, който влезна в кръчмата, свали калпака, удари го в земята и извика: „Вие сте българи!“ Тогава за пръв път се чу думата българин тука.“ Той имаше към 70 години и каза: „И моят дедо, и баща ми - всичките бехме македонци.“ Това мене силно ме въодушеви.

Йордан го чекаме да излезне от затвора и пак да почнеме да работим. Панчев излезна и почна работи в „Мерки и теглилки“ в Благоевград. Владо се върна и почна в мината. Те го пушнаха Данчо и той почна работа като конструктор в ЗИИУ-то. Той обаче не можеше да се съдържа, беше много смел, открито атакуваше по македонския въпрос. Докато при такава обстановка трябва да бъдеш по-внимателен и да не показваш какво ти е на сърцето. И пак го хванаха. Аз една сутрин отивам на работа в завода, носех в джоба мои литературни опити, звъни телефонът и секретарката: „Павлов, търсят те“. А Геров вече не беше директор. Беше един от Игралище, Борислав Петков, в душата си също македонец, много хубав човек. И аз изстинах. В канцеларията - двама агенти. Вкараха ме при заместник-директора. А аз бележките в портмонето ги скъсах и хвърлих предварително, преди да влезна. Направиха ми там пълна проверка, обиск, всичко обърнаха, ама нищо не намериха. Викам - арестуван си, но не ми вързаха ръцете, защото пълно народ наоколо, а гледаха никой да не

разбере, и наистина хората така и не беха разбрали, че съм арестуван. Жената работеше в завода за инструментално оборудване с директор Димитров от Игралище. Аз викам на единия полицаи: „Чекай да се обада на жената”, а той: „Никакво обаждане”. Бутнаха ме в джипа и ме откараха в апартамента ни в „Струмско”. Направиха тотален обиск, ама не намериха нищо. Когато правих освет на апартамента, приятелите ми беха подарили картина с изглед на Пирин и отзад надписана на македонски език. И Марчев, този мръсник, това просто долно говедо, като виде, че е надписана на македонски, я взема и така и не я върнаха. Оттам с джипа в Крупник. Майка ми, Бог да я прости, беше жива, тя не можеше да ходи, аз на нея съм се изметнал, тука немаше ограда, по двора тичаха агнета, тя искаше да затвори вратата, а един от агентите я хвана грубо за рамото, викам: „Не те е срам!” Почнаха да роват тука насекъде. Историята, що я донесохме от Делчево, Владо ми я даде с други документи и я скрих зад едни одеяла в гардероба. И си викам - са ако я намерат, край. Ама не можах да я намерат. Излезнаха и агентът от Покровник точно на вратата вика: „Павлов, сега не те бараме повече, но ако втори път... край!” И аз оттам зимам книгите и ги давам на един братчед и той ги беше скрип. Ама после се оказа, че братчедът бил приятел с Марчев, но последният нищо не разбра за книгата. А след демокрацията я зех и я дадох на Данчо. Тези обиски беха 80-те години некъде, след ареста на Данчо.

През това време, докато правеха обиските, са викнали жената в ДС при Младенов от Петрич и Кацарски, и са настоявали и я заплашвали (много се беше изплашила) да ме агитира да се откажа от моите убеждения, че иначе ќе ме изгонат от работа.

Минаха месец два оттогава. Получавам съобщение да се ява при Младенов и Кацарски. Отивам - те двамата в стаята. Питат ме по македонския въпрос, викат ми, че съм бил заблуден, да се откажа от идеите си. Аз викам: „Вижте какво (а Кацарски беше ученик в Механотехникума и го знаех), историята и вие я знаете, и по-добре от мене, ама не смеете да си кажете, защото вие служите на софийските чорбаджии! Тоя, дете ти виси над главата (там беше портретът на Георги Димитров), той е казал на Петия конгрес на БКП, че който не признава македонската нация, той е великобългарски шовинист и т.н... И той рипи и вика: „Вие с Йордан сте дебелоглавци”, и ме освободиха.

Последното, което вече беше - викат ме една сутрин при директора Борислав Петков. Там беше и партийният секретар Здравко Георгиев, и заместник-директорът Терзийски. Петков беше много внимателен, а партийният секретар започна да ме пита за Данчо, Данчо искаше работа при мене в завода, но не го назначиха. Та вика партийният: „Нека дойде, ние ќе го оправим тоя Данчо, а ти трябва да се откажеш от тия работи, инак ќе те изгоним, от работа”. Отговарям: „Аз се отказвам от работата си, но от националните си убеждения никога нема да се откажа”. Петков ми каза тогава: „Павлов, отивай си, но си гледай добре работата”.

От групите на другите знам само, че тази на Владо беше в Градешница, но не ги помня по имена.

Кандидатствах за книжка, но така и не ми дадоха. До днес съм си без кола.

След разгрома на нашата партия от ДС ние бехме разпръснати на различни места. Като началник цех в ЗМК - Благоевград поставих задача пред себе си, че борбата трябва да продължава при новите условия с различни методи и средства. През 1978 год., м. август, пред ръководството на цеха излезнах с предложение да проведем екскурзия до Рилския манастир. Целта ми беше да запозная колектива на цеха с тоя исторически факт - гербовете. Това мое предложение беше прието и през м. август колективът на цеха посети манастира. При отиването ни пред олтара установих, че

герба на Македония го няма и на негово място е поставен един парцал. В този момент имаше две групи екскурзианти, водени от екскурзовод, запознаващ с историята на манастира. Нашата група се присъедини към тях. В момента, когато екскурзоводът спре да говори, аз му зададох следните два въпроса:

1. Какво символизируют поставените държавни гербове на олтара?
2. Преди години присъстваше гербът на Македония, защо го няма днес?

Отговорът на първия въпрос: Държавните гербове, изобразени на олтара, символизируют големия съюз, съществуващ между славянските народи през Средновековието, който за съжаление днес го няма.

На втория въпрос отговорът беше, че гербът на Македония е свален за реставриране.

Истината обаче е друга, тя е следната: При водене на следствения разпит на Кирил Панчев от следователя Кирил Владимиров, за да докаже справедливостта на нашата борба и съществуването на нашата национална идентичност, Кирчо му разказал за този исторически факт. Веднага по нареждане на ДС гербът на Македония е махнат от олтара на манастира. Споменавам за герба на Македония, защото това е един много силен исторически факт, непознат на много антимакедонисти и на наши македонци. Нека бъдещите читатели, интересувачи се от историята на Македония, да бъдат запознати и да го разпространяват.

През 2003 год. в с. Крупник проведох един диалог с интелектуалци по отношение на македонския въпрос. В диалога участваше и Крум Костов, учител историк в местното училище, написал „История на с. Крупник“, антимакедонист, голем българоман. Лично аз много го уважавах като гражданин, но не и като историк, независимо от това, че е написал история за с. Крупник. При водене на диалога аз му зададох въпроса защо ДС през 1971 год. свали герба на Македония от олтара на Рилския манастир. Той пребледня и скочи срещу мен като звяр, казвайки, че това, което казвам, е лъжа и не подлежи на никаква истина. Тогава от групата интелектуалци се обади свещеникът на селото поп Величко и каза: „Прав е Боре, аз по това време бях на работа в Рилския манастир, и сега в момента гербът е поставен на своето си място“. След намесата на поп Величко групата интелектуалци напусна диалога като попарени. С това искам да потвърдя голямата сила, която има този исторически факт при водене на нашата борба. За съжаление аз оттогава не съм ходил до манастира и не мога да кажа със сигурност, че гербът е върнат на своето място и дали не е променен от тези варвари.²¹⁹

*„Аз ке бъда честен македонски гражданин, македонец, отказвам се и от учителство, и от всичко.... Нашето място и родина са тук и тук трябва да останем.“
(Думи на Павлов пред ДС).*

„Аз се отказвам от работата си, но от националните си убеждения никога нема да се откажа“.

²¹⁹ Спомените са взети на 16 ноември 2012 г., а са допълнени с писмо, написано саморъчно от Павлов и отнасящо се до пасажите за герба на Македония в Рилския манастир и допълващо членовете на нелегалната група.)

***

**Заповедта за уволнение на Борис Павлов, в която е посочена причината:
„Занимаване с националистическа дейност, несъвместима с политиката на
нашата партия и народна власт“.**

Препис

ОКРЪЖЕН НАРОДЕН СЪВЕТ, ОТДЕЛ „НАРОДНА ПРОСВЕТА“

БЛАГОЕВГРАД

ЗАПОВЕД №12

Благоевград, 11. I.1971 год.

На основание т. 65 от Правилника за назначаване и освобождаване от длъжност на директорите и учителите и във връзка с чл. 129, буква „з“ от Кодекса на труда - злоупотреба с доверието чрез занимаване с националистическа дейност, несъвместима с политиката на нашата партия и народна власт,

ОСВОБОЖДАВАМ

БОРИС ГЕОРГИЕВ ПАВЛОВ от длъжността учител - специалист по шлосерство в Техникума по механо-електротехника - Благоевград, считано от 12. I.1971 год.

Препис от заповедта да се връчи на лицето, директора на техникума и касиера за сведение и изпълнение.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ: *Ас. Серафимов*

ВЯРНО: Печат: „Окръжен народен съвет - Благоевград/отдел „Народна просвета“

ЗАВ. ЛИЧЕН СЪСТАВ: *Ас. Тасев*

***

Втори препис на заповедта за уволнение на Борис Павлов, в която вече е избегнато признанието за истинската причина за уволнението му и е променен членът от правилника, на основание на който го уволняват, а е допълнен нов от КТ (Кодекса на труда)

Препис

ОКРЪЖЕН НАРОДЕН СЪВЕТ, ОТДЕЛ „НАРОДНА ПРОСВЕТА“

БЛАГОЕВГРАД

ЗАПОВЕД №12

Благоевград, 11. I.1971 год.

На основание т. 64 от Правилника за назначаване и освобождаване от длъжност на директорите и учителите и във връзка с чл. 129, буква „з“ от Кодекса на труда - злоупотреба с доверието, за дейност, несъвместима със званието учител

ОСВОБОЖДАВАМ

по чл. 31, буква „в“ от КТ

БОРИС ГЕОРГИЕВ ПАВЛОВ от длъжността учител - специалист по шлосерство в Техникума по механо-електротехника - Благоевград, считано от 12. I.1971 год.

Препис от заповедта да се връчи на лицето, директора на техникума и касиера за сведение и изпълнение.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ: *Ас. Серафимов*

ВЯРНО: Печат: „Окръжен народен съвет - Благоевград/отдел „Народна просвета“

ЗАВ. ЛИЧЕН СЪСТАВ: Ас. Тасев

***

ОКРЪЖЕН СЪВЕТ НА ПРОФСЪЮЗИТЕ

№ 213, 19.II.1971 г.

гр. Благоевград

Благоевградски окръг, с. Крупник, Др. БОРИС ПАВЛОВ

Копие: ЦК на Съюза на българските учители, пл. „Ленин“ №4, София

(част от печат: „Благоевград .... ка... 71.11“)

Проверката във връзка с молбата Ви до ЦК на Съюза на учителите установи, че заповедта на отдел „Народна просвета“ за освобождението Ви от длъжност е основателна.

ПРЕДСЕДАТЕЛ ОСПС: П. Проданов

Печат: Окръжен комитет на професионалните съюзи * Благоевград

***

Документ, удостоверяващ, че не е имало нарушение на правилника за назначаване на учителите

МИНИСТЕРСТВО НА НАРОДНАТА ПРОСВЕТА

№ ПС - 40/8.IV²²⁰.1971 г., СОФИЯ

ДО БОРИС ГЕОРГИЕВ ПАВЛОВ

с. Крупник - окръг БЛАГОЕВГРАД

При направената проверка не се установи при уволняването Ви нарушение на Правилника за назначаване на учителите.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ: Хр. Давидков

²²⁰ Прочитът на номера и датата са несигурни - СС

КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ

Крум Михайлов Тимов от с. Скрът, Петричко, роден на 24.09.1913 г., е преследван заради македонските си убеждения. Отначало комунист, след смяната на курса на БКП по македонския въпрос той напуска партията. Осъден е и пратен в затвора през 1970 г. за това, „че е образувал нелегална националистическа организация, която си поставила за цел да откъсне част от територията на НРБ и присъединяването ѝ към „независима“ македонска държава“. През 1974 г. е изселен за две години от родния край. След падането на комунизма е обезщетен само за изселването, а за затварянето властите отказват, защото „не е ясен политическият характер на присъдата“. Гротескното в случая е, че един от отказите е подписан от областния управител Владимир Димитров, който като служител на ДС активно е участвал в репресиите над хора като Тимов. За съжаление Тимов не бе сред живите, за да мога да му взема спомени.

„аз не спрех да мисля за освобождаване на Македония от вековното робство... От 1969 година взех самоволно решение да поведе младежта на борба за национална свобода.“ (Крум Тимов, 1970 г.)

„На нас не ни трябва оръжие. Нашето оръжие ще бъде словото и писането, и разпространяването на позиви с македонско съдържание.“ (Думи на Тимов пред организацията.²²¹)

„Югославия иска да присъедини нашия край към своята територия, Гърция също искала да присъедини местата, населени с македонци. Към същото се стремяла и България... македонците искат да се образува „самостоятелна“ и „независима“ от никого Македония... преди години е имало македонска държава, има и сега такава, но била разделена... в автономна Македония трябва да влезнат Пиринска, Егейска и Вардарска Македония“ (обяснение на македонския въпрос, дадено от Тимов, според разпит на Стоян Герасимов)

„За бай КРУМ, председателя на организацията ни, НИКОЛА предложи да го наречем ИСТИНАТА, понеже винаги говорел истината.“ (от разпит на Стоян Герасимов)

СВОЕРЪЧЕН ТЕКСТ НА КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ²²²

ПРИСЪДА № 81, Благоевград, 29.IX.1970 год.

Бяхме на дело в Благоевград, на дело за желанието ми да се освободи Македония от вековното робство. Бил съм винаги, от 1939 година член на македонската младежка организация, 1939 от 1 - беше - след и от срещата ми с Йонко Н. Вапцаров в с. Скрът при големата чешма оръч.²²³ който ми донесе вестник „Нова Македония“ и ми каза, че не трябва идеалиста да го плаши смъртта, а трябва да се бори за своя национална свобода. За тая идея аз приех да върша работата на организацията за секретар, в която членуваха прости и учени, аз никога не спирах да мисля, как и кога може да се стигне до това мое желание. След 1941 година аз от 15 септември заминах войник в Струмица и оттам отидех в гр. Битоля, в щаба на 15 дивизия, където бяха много мои

²²¹ От разпит на Стоян Герасимов.

²²² Според Стоян Герасимов този текст трябва да е писан по време на самото дело в Благоевград през 1970 г. Намерен е в документите, съхранявани от Славчо Траянов.

²²³ Неясно.

другари и най-ученият Кирил Григоров Зендемов²²⁴ от гр. Щип, и Сашо Попов, син на тютюнов търговец.

Във войнишкия ми живот аз не спрех да мисля за освобождаване на Македония от вековното робство. След завръщането ми в дома преди 9.IX.1944 година ние тук, в с. Скрът, приехме да бъда аз секретар на Ремса без отстъпка в преврата.

Служих на идеите си до последно до 1969 година верно до побългаряването и напуснах партията с молба и предоставяне на партийния билет. За мене бе вече измама за националния въпрос. Аз требваше да поема борба за нашата македонска свобода. Нито затвор нито изселване, нито снайпери, нито засади, нито последни закани. От 1969 година взех самоволно решение да поведе младежта на борба за национална свобода.

Първите, които подадоха²²⁵, бяха следните млади момчета:

1. Славчо Николов Траянов от с. Ключ. Младеж, който в нищо не обвинен;
2. Стоян Герасимов Василев, необвинен в нищо;
3. Никола Стефанов Сотиров;
4. Атанас Серафимов Ефтимов от с. Скрът;

и много младежи, които, желяещи свободата на народа на Македония, да се отърват от вековното робство. Но от тях излезнаха предатели на добра подготвена организация. Славчо Николов Траянов от село Ключ в първото ми заседание бе да снабди организацията с пишеща машина, за да се разпространи в окръга за освобождаване на Пиринска Егейска и Вардарска Македония и за нейзиното обединяване.

С уважение: подпис (не се чете)

Крум Михайлов Тимов,

с. Скрът

„КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ... в началото на м. май 1970 год... заедно със СТОЯН ВАСИЛЕВ, СЛАВЧО СТОЯНОВ и други лица са образували нелегална националистическа организация, която си поставила за цел да откъсне част от територията на НРБ и присъединяването ѝ към „независима“ македонска държава.“
(От постановление за привличане в качеството на обвиняем, гр. Благоевград, 27 май 1970 година).

ПОСТАНОВЛЕНИЕ

Образец № 5

За привличане в качеството на обвиняем

гр. Благоевград, 27 май 1970 година.

Подписаният МИХАИЛ ЙОРДАНОВ МИШЕВ, дело при отдел Следствен ДС, след като прегледах материалите по ___ дело № /1970 година по описа на КДС, установих, че събраните по делото изобличават КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ, че в началото на м. май 1970 год. същият заедно със СТОЯН ВАСИЛЕВ, СЛАВЧО СТОЯНОВ и други лица са образували нелегална националистическа организация, която си поставила за цел

²²⁴ Несигурен прочит.

²²⁵ Вероятно е изпуснато „молби“

да откъсне част от територията на НРБ и присъединяването ѝ към „независима“ македонска държава.

На основание на гореизложеното и съгласно чл. 147 от Наказателно-процесуалния кодекс,

ПОСТАНОВЯВАМ:

Привличам в качеството на обвиняем КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ от с. Скрът, Благоевградски окръг.

чл. 9, ал. I, във връзка с чл.чл. 95, 108, 110 от НК.

Следовател: *подпис* (не се чете)

Постановлението прочетох, обвиняем: *подпис* (не се чете)

27 май 1970 година

Ап - 456 - 4000 - 64

Печат: РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ / Комисия за проверка на документите и обявяване причастност на българските граждани към ДС и разузнавателните служби на БНА

Печат: ВЯРНО С ОРИГИНАЛА / Секретар: *подпис* (не се чете)

„Обвиняемият Тимов от есента на 1969 год. до 26 май 1970 год., когато е бил задържан е изопачавал тенденциозно историческите документи и разпространявал неверни твърдения против единството на българския народ.“ (от обвинителния акт 1970 год.)

ОБВИНИТЕЛЕН АКТ

по следствено дело №136/1970 год. по описа на ДС, подписа вх. № 852/1970 год. на Окръжна прокуратура - Благоевград

ПО ОБВИНЕНИЕТО НА

СЛАВЧО НИКОЛОВ СТОЯНОВ от с. Ключ, по чл. 195, ал. I, т. 3, 4, 5 от НК;

СТОЯН ГЕРАСИМОВ ВАСИЛЕВ, с. Ключ, по чл. 195, ал. I, т. 3 и 5 от НК;

КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ, с. Скрът, Благоевградски окръг, по чл. 108 от НК.

I. Обвиняемият Тимов от есента на 1969 год. до 26 май 1970 год., когато е бил задържан, е изопачавал тенденциозно историческите документи и разпространявал неверни твърдения против единството на българския народ. Подбуждал политически неукрепнали младежи към провеждане на противодържавна агитация и пропаганда сред местното население. Системно е събирал в дома си младежите Стоян Герасимов Василев, Атанас Борисов Петров, Никола Стефанов Костов, Славчо Николов Стоянов и Стоян Николов Вълчев, които е обработвал на идеологическа основа и насаждал у тях омраза към БКП и народната власт в страната. ...

Установената фактическа обстановка сочи престъпление по чл. 108 от Наказателния кодекс, извършено от обвиняемия Крум Михайлов Тимов от с. Скрът, Благоевградски окръг.

Причина за извършеното престъпление е непрекъснатото изоставане на обв. Тимов от развитието на нашето общество. Същият страда от болни амбиции, че не е дооценен и не му е дадена „заслужената“ служба в Народния съвет в родното му място. Изпаднал е под влияние на пропагандата на Радио Скопие и югославски граждани, които са посещавали нашата страна.

Тимов страда от манията, че е компетентен по всички въпроси от политически характер...

Благоевградската окръжна прокуратура като взе предвид горното и на основание чл. 159, буква „в“ от НПК,

ОБВИНЯВА:

... КРУМ МИХАЙЛОВ ТИМОВ, роден на 21.X.1921 год. в с. Скрът, Благоевградски окръг, жител и живущ в същото село, българин, български гражданин, осъждан земеделски работник, със седмоласно образование, изключен от БКП,

В ТОВА, ЧЕ

Крум Михайлов Тимов от есента на 1969 год. до 26.V.1970 г. в с. Скрът и други селища на бившата Петричка околия е разпространявал клеветнически твърдения, засягащи държавния и обществен строй в страната, както и литературата с такова съдържание, с цел да създаде затруднение на Народната република - престъпление по чл. 108 от НК.

Печат: КРДОПБГДСРСБНА, ВЯРНО С ОРИГИНАЛА опис № - АЕ II съд. 482, т. 1, лист №1, 5, Експерт (подпис - не се чете), Секретар (подпис - не се чете), дата: 14.01.10.

***

КОМИСИЯ ЗА РАЗКРИВАНЕ НА ДОКУМЕНТИТЕ И ЗА ОБЯВЯВАНЕ НА ПРИНАДЛЕЖНОСТ НА БЪЛГАРСКИ ГРАЖДАНИ КЪМ ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ И РАЗУЗНАВАТЕЛНИТЕ СЛУЖБИ НА БЪЛГАРСКАТА НАРОДНА АРМИЯ

Гр. София, ул. „Врабча“ №1, тел. 02/8004506, e-mail: info@comdos.bg

Иzx. № КИ-Ч-09 3062/04.02.09

ДО ВЕНА МИТРЕВА КРУМОВА

УВАЖАЕМА ГОСПОЖО КРУМОВА,

По повод Ваше искане с вх. № КВ-08-11830/09.12.2008 г., във връзка с прилагането на Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресирани лица и по искане на Комисия за проверка на документите и обявяване причастност на българските граждани към Държавна сигурност и разузнавателните служби на Българската народна армия, ДИА МВР извърши проверка и установи следното:

Крум Михайлов Тимов, ЕГН 2409130030²²⁶, „като борец за македонска нация в България“ на 21.06.1974 г. е бил изселен в с. Малък Преслав, Силистренско.

Изселването е отменено на 15.05.1976 г., а на 18.05.1976 г. е окончателно освободен.

Председател: *Ефтим Костадинов*

²²⁶ Цифрите са поправени с химикал: 2110180000, а над тях е написано пак с химикал: 2110100000. Оставям ЕГН-то понеже, човекът е починал.

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД

Изх. № 94 К - 00 - 35 (2)

07.04.2009 г.

До г-н Стефан Фиков - председател на централната комисия за ПГРРЛ, Министерство на правосъдието ...

по наш вх. № 94К-00-35/12.03.2009 г.

Уважаеми г-н Фиков, ...

С присъда №81/25.09.1970 г. на Благоевградския окръжен съд по нак. дело № 307/1970 г., на основание чл. 108, вр. чл. 54 от НК, Крум Михайлов Тимов е признат за виновен, че е образувал нелегална националистическа организация, която си поставила за цел да откъсне част от територията на НРБ и присъединяването ѝ към „независима“ македонска държава. Постъпил е в затвора на 27.06.1970 г. и е освободен на 29.10.1970 г. със зачетен предварителен арест. За посоченото деяние Крум Михайлов Тимов не е обезщетяван по досегашния ред на ЗПГРРЛ. Същият е обезщетен през 1993 г. със сумата 18 300 лева за изселването му от 21.06.1974 г. до 18.05.1976 г.

Видно от приложените към искането документи, не е ясен политическият характер на присъда № 81/25.09.1970 г. на Благоевградския окръжен съд по нак. дело №307/1970 г., с която е осъден Крум Тимов.

В тази връзка... приложено Ви изпращам преписка с наш вх. № 94К-00-35/12.03.2009 г. за произнасяне относно наличието или липсата на незаконна политическа репресия в настоящия случай.

Приложение: съгласно текста, съдържа 26 бр. листа.

Владимир Димитров, областен управител: *подпис*
печат: ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/областен управител

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОБЛАСТЕН УПРАВИТЕЛ НА ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД

ЗАПОВЕД

№ ОА - 178

Благоевград, 01.04.2010 г.

Във връзка с постъпило в Областна дирекция - Благоевград искане с наш вх. № 94К-00-35/12.03.2009 от наследниците на Крум Михайлов Тимов от с. Скрът, община Петрич, област Благоевград...

С решение от 09.03.2010 г. Централната комисия по ПГРРЛ към МП „отхвърля искането за установяване на незаконна репресия поради липса на доказателства за политическите убеждения, които са обусловили твърдяната репресия.“

С оглед на така установените факти считам искането на наследниците на Крум Михайлов Тимов за неоснователно по следните съображения:

...

В конкретния случай постановената присъда не е свързана с произхода, политическите убеждения или религиозни вярвания на лицето през периода от 12 септември 1944 г. до 10 ноември 1989 г. Следователно не е налице политическа репресия.

Предвид гореизложеното...

ОТКАЗВАМ

да уважа искането на наследниците на Крум Михайлов Тимов от с. Скрът...

С уважение: ВАЛЕРИ СМИЛЕНОВ, областен управител (подпис)

Съгласувал: Ася Велкова, директор АПОФУС (подпис)

Изготвил: Антония Методиева, ст. юрисконсулт в дирекция АПОФУС (подпис)

печат: ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/областен управител

***

РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ОБЛАСТНА АДМИНИСТРАЦИЯ - БЛАГОЕВГРАД

ЗАПОВЕД

№ ОА-АПО-7

Благоевград, 05.01.2012 г.

Във връзка с постъпила молба в Областна администрация - Благоевград, наш вх. № 94К-00-96/28.12.2011 г., от наследниците на Крум Михайлов Тимов от с. Скрът, община Петрич, област Благоевград, за повторно произнасяне по Закона за изменение и допълнение на Закона за политическа и гражданска реабилитация на репресираните лица (вх. №94К-00-35/12.03.2009 г.), установих следното:

...

С решение от 09.03.2010 г. Централната комисия по ПГРРЛ към МП „отхвърля искането за установяване на незаконна репресия поради липса на доказателства за политическите убеждения, които са обусловили твърдяната репресия“.

Предвид изложеното считам искането на наследниците на Крум Михайлов Тимов за възобновяване на административното производство за неоснователно...

ОТКАЗВАМ

да допусна възобновяване на административното производство за отмяна на влязла в сила заповед № ОА-178/01.04.2010 г. на областния управител на област Благоевград. ....

Костадин Хаджигяев: (подпис),

областен управител на област с административен център Благоевград

печат: ОБЛАСТ БЛАГОЕВГРАД/областен управител

ДЕКЛАРАЦИЯ

от Стоян Герасимов Василев - Благоевград...²²⁷, ЕГН ****

Долуподписаният Стоян Герасимов Василев заявявам като свидетел, че лицето Крум Михайлов Тимов от с. Скрът, община Петрич, област Благоевград, познавам още в началото на 1970 г. Запознах се с него чрез един от свидетелите по наказателно дело №81/25.09.1970 г. (името - Никола Стефанов), с когото споделяхме като младежи политическата обстановка в нашата държава и особено в нашия край, свързано с насилственото ни писане българи, а не македонци, каквито се самоопределяхме. Нашите убеждения съвпадаха, като аз споделих, че през 1965 г., м. юли, от нашето село Ключ убиха двама младежи на по 18 г. и 21 г. поради факта, че пееха македонски народни песни публично и отказваха да ги пишат в паспортите им българи, за която случка аз и някои мои приятели писахме позиви против убийците и тогавашните управници. От своя страна, Никола ми сподели, че познава някои хора от неговото село Скрът, които също са преследвани заради убежденията си, че са македонци и много от тях са потърпевши. По мое желание Никола ме запозна с Крум Михайлов Тимов, с когото още при първата ни среща се оказа, че убежденията ни като македонци и към враждебното отношение на управниците към всеки жител от района ни, дръзнал да се прояви по някакъв начин, че е македонец, директно го уволняваха, ако е на някоя служба, преследван заедно с цялата му фамилия, осъждани много от тях, а някои убивани - тези ни убеждения съвпадаха. По тази причина (политическата обстановка в района ни) решихме да образуваме тайна нелегална организация, поставяща си за цел изобличаване на управляващите и тяхната асимилираща политика към населението от Пиринска Македония и образуване на автономна Република Македония в Република България. За целта всички участници в организацията по различен начин и средства осъществявахме намеренията си. Аз с моя съпроцесник Славчо Николов Траянов от моето с. Ключ решихме да се снабдим с пишещи машини, с които възнамерявахме да пишем позиви против тогавашните управници „комунисти“ и тяхната политика против македонското население в Пиринския край на Народна република България. Крум Михайлов Тимов беше избран за председател на организацията и той никога не ни е съветвал да вършим нещо не политическо, дори отделните кражби на пари от Славчо Николов Траянов, за които е действал сам, според него тези пари са били за закупуване на материали за писане на позиви. А кражбата ни на пишеща машина е ясно доказано и от Окръжен съд - гр. Благоевград по присъдата ни, в които мотиви е посочено за писане на позиви против управляващите и техните зли дела срещу македонците. Моят съпроцесник Крум Михайлов Тимов от с. Скрът, както е описан в присъдата, е бил политик. Всичко, което е вършено против него, е само за произхода му, политическите му убеждения и политическите му деяния, особено в периода, откакто аз го познавам, до неговата смърт. Това се доказва и от члена, по който е осъден по присъдата ни, от изселването му по-късно през 1974 г. и от взаимоотношенията му към някои хора, с които е живял, работил, всички са само за политическите му убеждения и особено за това, че е македонец. За този прекрасен политически деец в Пиринския край свидетелствам сега, че всички репресии срещу него са само по политически причини, и ако моето свидетелство не е достатъчно да докаже произхода и политическите му убеждения на Крум Михайлов Тимов, ще съберем много такива от още живи негови приятели, близки, съседи, познати.

---

²²⁷ Тук е посочен адресът

За горното написано доказвам, че е верно, за което се подписвам.

Стоян Герасимов Василев (подпис).

Печат: 17.01.2012 г. Виолена Тодорова, нотариус в район Р.С. Благоевград, рег №469 на Нотариалната камара, удостоверявам подписите върху този документ, положени от Стоян Герасимов Василев, ЕГН *****, Л.К. № *****/ 22.01.2010 г. от МВР - Благоевград, с местожителство Благоевград.

рег. №134

Нотариус: *подпис* (не се чете)

ДИМИТЪР АНДРЕЕВ ВОДЕНИЧАРОВ

Димитър Воденичаров, роден на 22 октомври 1944 г. в с. Долна Градешница, е пример за човек, сменил напълно своята македонска позиция и възприел българската. Поради това неговите спомени ни дават една оригинална гледна точка и представляват в много отношения ценно свидетелство. Спомените взех в неговия дом в Долна Градешница на 30 януари 2013 г.

„То си беше нещо като редно да се интересуваш от македонския въпрос в онова време. И в пресата, и насекъде се говореше за македонци, дори и във военната книжка и паспорта ми пишеше македонец... беше това несправедливост да ни наричат македонци - това го осъзнах по-късно.“

„Бехме свикнали с тая мисъл - че сме македонци и сега насила ни правят българи - имаше ответна реакция.“

„...образувахме група с цел на хората да им обясняваме, че не сме българи, а македонци.“

Казвам се Димитър Андреев Воденичаров, роден съм на 22 октомври 1944 г. в с. Долна Градешница, имам шест сестри и един брат. Майка ми е Руска Апостолова Велева, а баща ми - Андрея Трайков Воденичаров от Шугово (дн. Платанаки), Гърция, Демирхисарско. Преселват се през 1924/5 г. Изселват ги в Тополовград, бивше Кавакли; немаат земя и стават измекари; майка ми е готвачка в английска мисия. След 2-3 години поради липса на препитание се преселват - баща ми в Крупник, а майка ми в Благоевград. Майка ми работи в тютюневата фабрика, а баща ми е измекар. Майка ми е глуха, но баща ми е решил твърдо да се ожени за нея. Женят се и 1930-31 година се преселват в Горна Градешница, където заварват по десетина семейства крушовалии, мератовалии, кърчовалии и 5-6 семейства шуговалии.

То си беше нещо като редно да се интересуваш от македонския въпрос в онова време. И в пресата, и насекъде се говореше за македонци, дори и във военната книжка и паспорта ми пишеше македонец. След 1965 г., когато стана преброяването и беше премахнато това (и требваше!), беше това несправедливост да ни наричат македонци - това го осъзнах по-късно. Аз бех преброител тогава в Долна Градешница. Малко хора се пишеха македонци - понеже немаше насилие и контрол, но повечето хора се пишеха българи.

Бехме свикнали с тая мисъл - че сме македонци и сега насила ни правят българи - имаше ответна реакция. Че демек сме македонци и почнахме да споделяме с някои близки това нещо. Най-вече с Ангел Томов Кулалиев, той беше с мен в Дупница, в института, където учех, той ме свърза после с Владимир Коцелов и Атанас Секулов. И образувахме група с цел на хората да им обясняваме, че не сме българи, а македонци. Наприхме няколко сбирки, такива по къщите, един път и в нас се събрахме на чаша вино и на моабет. Немахме име, нито ръководство, макар като ръководител

да се изявяваше Владо - като най-възрастен и най-изявен. Това стана след 1968 г. Бехме 5-6 души. Тримата братя Кулалиеви, Секулов, Коцелов, Павел Коцелов и аз. Целта беше да се разяснява, да им внушаваме на хората, че са македонци, а не българи. Така беше една-две години. Акции немахме. Ходехме на Предел една година, на събора на 2 август. Слушах, че некой е хвърлял листовки с македонско съдържание, но аз не помна това дали е било от нас и дали не е било тогава, или по-късно.

Баща ми ме натисна да стана член на БКП, защото, ако не си - не можеш да създадеш кариера. И към 1969/70 г. станах партиен член. Баща ми беше партиец. В месец декември ме приеха, а месец март ме изключиха - като ни разкриха, те дигнаха дандания, без да има толкова смисъл да вдигат такава дандания, но такава беше целта...

Аз работех по това време като учител в Езерец (махала на с. Ощава). Опитах се тук да агитирам две момчета от Езерец, но те не се поддадоха на агитация, дори ми се смееха. Един ден дойде призовка да се ява в Кресна, в отчетно бюро за справка. Отидех, беше към два-три часа следобед. И гледам - нашата група, изправени един по един. Привикаха ме и мене на разпит. Започнах да отричам. Казаха: „На нас всичко ни е ясно“. Викаха ме след това в Общинския комитет на партията, а след това и в Окръжния комитет, и ме изключиха от партията, като ми дадоха поправителен срок - ако не направа издънки, пак ќе ме приемат. Уволниха ме дисциплинарно и от работа. Шест месеца, от март до септември, работих в лозарската бригада в Градешница, където бех под наблюдение от на тия-ония, даже некой път ме провокираха дали ќе реагирам. След като се случи това нещо, сестрите ревнаха, започнаха да ме кандардисват да не се занимавам и аз обещах повече да не се занимавам с това нещо. От другите само Коцелов го интернираха. Останалите се разкараха и не се занимаваха повече - те имаха такава работа, че немаше как да ги уволнат, а аз - понеже бех учител и това е несъвместимо с тия работи.

Владимир Коцелов и Секулов искаха да продължим да работим, но аз отказах, по-добре не - има кой да ги решава тия проблеми.

Назначиха ме на работа в махала Миланчевци към с. Ощава през септември 1970/1971 г. Ожених се през 1970 г. Жената излезна разбрана и стабилна и повече с тая работа не се занимавах. Искаха да ми върнат партийното членство през 1970 г. есента, нашата партийна организация в Градешница ми предложи, но аз отказах. Защото не бех настроен към партията, не исках пак да се подмазвам. И повече не са ме търсили.

Повече проблеми с властите немах, но и не съм се занимавал. Зафанах се с тютюн и зеленчуци, за да мога да взема жилище в града, и това ме откъсна от всички политически идеи.

В началото се чувствах македонец, но после четох много книги - Талев, разни исторически издания пуснаха нашите тогава, на Спространов, на един американски кореспондент и една брошура, и в тех се говори, че сме българи, а не... А и още повече баща ми се е чувствал винаги българин и се е пишел... Баща ми никога не е имал проблеми, че се е чувствал и писал българин; те не са имали съзнание, че са македонци като народност. Та под въздействие на тия работи разбрах, че съм българин.

МЕТОДИ ЛАЗАРОВ

Методи Лазаров е роден в село Кешишли, Серско, на 18 май 1943 г., в революционен род. По време на комунизма се включва в групата на Илия Тевилев, лежи в затвора, няколко пъти минава нелегално границата.

„Всички бяхме арестувани. Язък, че не излязохме в гората – не сме по-долни от кюрдите ние, македонците.“

„В килиите на Държавна сигурност умряха много македонци от побоите, аз имах късмета да оцелея, но защо, Господ знае.“

„От 16 – 17-годишен съм тръгнал по македонска линия, но така, като сега, борба не се води. Това не е борба. Ние вече нищо не можем, а младите пият кафе. Нашите врагове са единни срещу нас. Ако продължава така, македонската кауза ще загине: гледаш - асимилираха ни. Излез на улицата и виж колко са македонските патриоти. Готов съм да се жертвам за Македония, но сега нищо не се прави, само мухабет.“

ГОТОВ СЪМ ДА СЕ ЖЕРТВАМ ЗА МАКЕДОНИЯ

(в „Народна воля“, брой 3, 1 - 15, февруари, с 3,4)

Казвам се Методи Лазаров, роден съм в село Кешишли, Серско, на 18 май 1943 г. Татко ми е от с. Гореме и се казва Стоян, а майка ми - Мироба. Чичо ми Иван Беровец е водил македонска чета. Друг мой чичо - Иван Тросков от Гореме, беше в една въоръжена група от 5 - 6 души в Каршиака и беше връзка на групата на Герасим с Р Македония.²²⁸ Доставяли са оръжие. След това изкара 12 години в Белене и в плевенския затвор. Чичо ми Тиро също е участвал в доставките на оръжие от Македония. Когато се опитват да го хванат, избягва към границата, към Голак, въоръжен с шмайзер и гранати. Убива няколко милиционери. Намерили го подпрян на една бука с оръжие в ръка и стреляли в него, мислейки, че е жив, но той вече е бил мъртъв.

През 1968 г. по предложение на Илия Тевилев се събрахме в новата му къща, до Новата черква, на ул. “Св. св. Кирил и Методий” в гр. Сандански. Присъствахме той, синът му Михаил - тогава младши сержант, аз и още един човек. Тогава решихме да създадем македонска група. По-късно, при един разговор Михаил Тевилев каза, че може да вземе каса взрив и капсули, за да създадем въоръжена група. Взехме взрива и го скрихме в една пещера на Предела. След това Илия Тевилев ми каза, че един негов човек има 11 пушки манлихери в село Ляски (до с. Лиляново, Санданско). Взехме ги оттам и заедно с Иван Анзов – Камаджията, ги пренесохме на няколко пъти в село Ласкарево. Тогава там беше интерниран бай Илия Тевилев. Любчо Демиревски ни снабди с пишеща машина и ни даде 2 пистолета. Той беше човек на НР Македония. Идваха в Сандански заедно с Асен Хаджийски, от Благоевград.

Започнахме да набираме членове. Бай Илия привлече около 30 човека от селата Склаве, Ласкарево и Делчево. Спомням си само името на Владимир Терзийски от Склаве, за други имена не се сещам. Най-много членове имаше от с. Склаве. Искахме да излезем в балкана и да се борим като македонска чета. Целта на тази наша нелегална македонска група, или както я наричахме бригада, беше да се бори за освобождение на Македония. Планът ни включваше да убием отделни хора в Сандански - слу-

²²⁸ Това сведение на Методи Лазаров изглежда съмнително в този си вид – групата на Герасим е имала отрицателно отношение към Югославия.

жители на властта, да се снабдяваме с оръжие чрез нападане на милиция и военни, да се разраснем. Събирахме се, говорехме, решавахме, стреляхме, обучавахме се. Бай Илия каза: “Ще ознаменуваме първата македонска бригада да се казва “Пирин.” Имахме и знаме – две хоризонтални линии - черна и зелена , без нищо друго, но защо точно тези цветове, не знам.

Вече беше 1969 г. Тъкмо се бяхме приготвили да излезем в Балкана с оръжие в ръка, когато бяхме предадени от някакъв човек от Благоевград – подозирам един човек от квартал “Грамада” в Благоевград. Може би и ние сгрешихме. Ден и половина преди датата на излизането ни в балкана се събрахме в Ласкарево на печено агне, напихме се, бай Илия почна да стреля. Полицията имаше снимка от нас и къщата. Чакали са последния момент. Аз се прибрах в Сандански да взема дрехи за планина. С мен беше един човек, чийто брат днес е в Р Македония. Каза ми, чакай да ида до тоалетна, а се обади в милицията. Усетих, че става нещо. Излязох от ресторант “Република” и ми се нахвърлиха служители на МВР, удариха ме, вкараха ме в джип и директно бях откаран в Благоевград. Същата вечер арестуват бай Илия. Агентите му казали, че е пристигнала нова машина за хляб (той беше пекар), след това го хващат и също го докарват в Благоевград. Всички бяхме арестувани. Язык, че не излязохме в гората – не сме по-долни от курдите ние, македонците.

Държаха ни разделени. Пристигнаха специално за случая хора от София. Започнаха да ни бият. Показаха ни пушките, но аз отрекох, че съм ги виждал. Тогава трима-четирима скочиха и ме биха. Сложиха ми щик на гърлото и ми казаха: “Ще цепиш територии! Сега ще те убием, казвай!” След това ме удариха силно и повече не помня, защото припаднах. Въобще, там съм ял много бой.

Мина процесът. Осъдиха ме на три години и шест месеца лишаване от свобода по чл. 108 (за притежаване на оръжие) и чл. 305 (за сепаратистична дейност). Присъдата беше малка, за да се избегне политически скандал, защото Любчо Демиревски, внук на партизанина Демиревски, беше човек на НР Македония. Бай Илия беше осъден на 4 години като водач, а останалите - на по 2-3 години. Изпратиха ни в Старозагорския затвор. Не ни правеха специални проблеми.

Когато излязох на свобода, ме поставиха под наблюдение. Не ми даваха работа. Опитаха се да ме вербуват, но аз отказах. Започнаха посещения вкъщи, проверки. Затова взех мерки да изчезна от България. Беше 1972 г. Тръгнах към с. Раздол, на границата с Югославия, и избягах в Берово. Там имам чичо, който ме посрещна добре. Властите не разбраха нищо. Оттам минах в Гърция. Предадох се и ме отведоха в лагера за бежанци Лаурион, на 50 км от Атина. Поисках политическо убежище и ми дадоха. Казах, че съм избягал, защото съм против комунистите. Но след два месеца разследване те разбраха и ми казаха “ти защо ни лъжеш, не си бил срещу комунистите, а си бил от групата на Илия. Ще те оставим, понеже баща ти е бил полицай, а имаш и добра характеристика”. Имаха карта на Сандански. Питаха ме за хора, които и аз не знаех, а те ги знаеха.

Приех да замина за Канада. Канадците ми дадоха международен паспорт, питаха ме какъв съм, аз отговорих, че съм македонец и така ме записаха в паспорта. Там се свързах с македонската диаспора, ходих на македонски събори. След една година и седем месеца взех самолет и като турист заминах за Атина. Отидох към Дойран и се опитах да мина границата към Струмица с намерение да остана да живея там. Но гърците ме хванаха на границата. Казаха ми, че щом се опитвам да избягам в Македония, сигурно съм македонски агент. Затвориха ме в Солун, а след това ме качиха в джипка и ме предадоха на българите.

В България ме отведоха в Управлението за Държавна сигурност на ул. “Развигор Попов”, четвърти район, квартал “Лозенец” в София. Започнаха страшни побоища. Заплашиха ме със смъртна присъда: “Ти имаш много да плащаш”, ми викаха. Осъдиха ме на 18 години затвор за “измяна на родината” по чл. 104, който предвижда 15 – 20 години затвор или смърт. От Сандански бяха дали много лоша характеристика за мен: “По-добре да не се връща в Сандански”, и настоявах за смъртна присъда.

Изпратиха ме в Старозагорския затвор, където останах 10 г. и 4 месеца. Там се запознах с Йордан Костадинов, който беше осъден на 1 година затвор за македонска дейност. Един ден идва някакъв полковник от Държавна сигурност от София, извика ме в администрацията и ми каза: “Ние ще те пуснем на свобода, а ти ще идеш в Македония да ни служиш”. Аз отговорих “не, имам само една година затвор, по-рано можеше и да се излъжа, но сега искам просто да изляза честно, като македонец”. Няколко държавна Македония, имало само България, ми каза. “Аз си знам”, му викам. Ядоса се. След това ме караха по карцери, правеха ми разни провокации, но слава Богу, издържах.

След като излязох на свобода, през 1985 г., на няколко пъти ходих нелегално в Република Македония, в Струга. Ако ме бяха хванали, щяха да ме убият. В килиите на Държавна сигурност умряха много македонци от побоите, аз имах късмета да оцелея, но защо, Господ знае.

Когато след 10. 11. 1989 г. отидох в Струга, ми предложиха да остана да живея там, предлагаша ми работа и жилище. “Много добре я знаеш македонската история – ми казваха. – Македония има нужда от хора като теб, виж колко много албанци има в тоя град.” Отговорих, че ще отида до Сандански и пак ще дойда, но не отидох повече.

От 16 – 17-годишен съм тръгнал по македонска линия, но така, като сега, борба не се води. Това не е борба. Ние вече нищо не можем, а младите пият кафе. Нашите врагове са единни срещу нас. Ако продължава така, македонската кауза ще загине: гледаш - асимилираха ни. Излез на улицата и виж колко са македонските патриоти. Готов съм да се жертвам за Македония, но сега нищо не се прави, само мухабет.

ЯНЕ ПЕТКОВ (ЧОВЕКЪТ АМФИБИЯ)²²⁹

Яне Петков Петков, роден на 6 август 1954 година в гр. Сандански, е уважаван гражданин в родния си град, известен с рекордите си в плуването, поставяни в Сандански (плуване под вода) и в Охрид (2013 г., плуване вързан в чувал). По време на комунизма има проблеми с властите поради македонското си самосъзнание.

Дългогодишен член и активист на ОМО „Илинден“-ПИРИН.

„Разказите за героичните подвизи на македонските войводи ме караха да се гордея и да се чувствам и аз македонец. Макар че тук, в България, бе забранено да се чувстваш така.“

СПОМЕНИ

(Спомените са взети в гр. Сандански на два пъти - през февруари 2013 и коригирани и допълнени на 17.10.2013)

Казвам се Яне Петков Петков, роден съм на 6 август 1954 г. Нашият род е Петковски, но някои семейства в него са на „ов“ - Петкови, системата ги пишеше на „ов“. Дедо ми се казваше Яне Петков Петковски. Баща ми Петко Янев Петков е роден в Сандански през 1933 г. Майка ми Анка Атанасова Петкова е родена тука, но родът ѝ е от с. Махалата, родена е през 1935 г.

Ние бехме земеделски край. Имаше традиции вечерно време, като се прибираха големите от полето, се събирахме край огнището и ние, малките, слушахме от възрастните за подвизите на ВМРО, на македонското движение, за Яне Сандански, за Гоце Делчев и много други. Навремето много се говореше за това, беше популярно. Слушал съм как бащата на моя дядо Петко е бил затворен в Солун, защото е помагал на македонските чети. За случая научил Яне Сандански и се обърнал към некой от пашите, като му казал, че този човек трябва да се освободи, инак, ако умре, той ще им отмъсти. Турците се стреснали и го пуснали веднага, но от многото изтезания и лошите условия в затвора се е наложило да го лекуват в една тамозна болница. Там умира, и гробът му е там. Нашите са ходили да видят гроба (това го знам от дедо ми и от баба Илинка). Разказите за героичните подвизи на македонските войводи ме караха да се гордея и да се чувствам и аз македонец. Макар че тук, в България, бе забранено да се чувстваш така.

Основно образование завърших в Сандански, в Първо основно училище „Климент Охридски“, а средно - в Текстилния 4-годишен техникум ТТТ „Начо Иванов“ в София, който се намираше на булевард „Ботевградско шосе“. По време на ученето там се запознах с Любен Нушев, който впоследствие стана главен счетоводител на окръга. По това време той следваше висше образование, икономика. Той ми даде идеята как да си набавям македонска преса, даже той ме отведе първия път. Това беше към 1972/73 г. Така почнах да ходя в бившето югославско посолство, където беше македонският консулат - близко е до Народната библиотека и всеки вторник вземах

²²⁹ Известен със серията рекорди, които е поставял, плувайки под вода или вързан. Последният е в Охрид, в началото на септември 2013 г.

пресата за една седмица назад - „Нова Македония“, „Политика“ и др. Там се събираше опашка, ред и се получаваше безплатно. Това, че имах македонски вестници и списания, много бързо се разчу и от други квартали и техникуми, наши македонци идваха в моята квартира да ги четат. Моята квартира я нарекоха „македонският щаб“. Докато бех в София, три пъти се местих и на последното място вече я наричаха така - намираще се на „Ботевградско шосе“ в частна къщичка. Никакви проблеми немах за това - макар да имах спорове с преподавателката по комунизъм, която усети, че имам информация, която я нямаше в българския печат. Но проблеми немах там. В София беше по-свободно по македонския въпрос - в нашия край повече страх имаше.

Веднъж в двора на техникума при мен дойде Костадин от нашия край, от с. Лозеница. Той ми зададе въпроса: „Ти как се казваш - Янко или Яне?“ И аз му казвам: „Яне“. И той ме сграбчи от радост, вдигна ме във въздуха и ми каза: „Ти си македонец!“. Показа се, че той самият е много запален македонец и че целото село Лозеница - всичките се чувстваха македонци.

Бях запазил една поредица за Яне Сандански, за живота и делото му, от вестник „Нова Македония“. През 1978 г. работих временно в строителството в Сандански, на строежите идваха много хора и някои виждаха тези вестници, защото по време на работа аз винаги говорех за Македония, за истинската ѝ история и понеже на един не му се верваше нещо за премеждията на Яне Сандански, аз взех тези статии, за да ги види. Дадох му ги (викаха му Левката) да ги чете и когато той ми ги върна, един брой липсваше. Дали волно или неволно, някой му беше зел един от броевете и бех наклеветен в „народната милиция“. Извикаха ме в милицията, посрещна ме „другарят“ Карпатов от ДС и ме прие в кабинета си, държа се много вежливо, защото познаваше рода ми и с чичо ми Живко Петковски бяха големи приятели. Разговорът беше доста дълъг. Зададе ми въпроса откъде ми са вестниците „Нова Македония“, какъв се чувствам и така нататък. Отговорих му, че съм македонец. Отговорът не му се хареса и изгуби сума ти часове да ме агитира, че съм българин, да ми промени начина на мислене. Много дълъг разпит беше, но беше учудващо вежлив, не ме е заплашвал с нищо. Но несъмнено е дал данните от разговора ни където трябва и оттогава животът започна да ми става труден. Оттам нататък тръгнаха провокатори след мен. Провокират ме за нещо, за да им повиша тон и да им отговора. Бех млад, лесно се провокирах - не се страхувах и използвах това. Задържан бех два пъти по различни поводи и съм викан в милицията на два пъти. Малко след викането при Карпатов ме задържаха и от килията ме изкараха да почиста една канцелария. И гледам там, на бюрото, броя от „Нова Македония“, който липсваше. Лежах пет дена. Повода на задържане не си спомням.

Заради македонския въпрос избегвах да ме приемат на работа. Работех 9 години водно спасяване (Червеният кръст), след това към инструменталния цех. Без работа съм оставал затова, че не съм с тех. Но аз душата нема да си продам.

Брат ми Георги слушаше редовно поп парада и „Три гонга“ - предавания по Радио Скопие за музика. Беше писал писмо до радиото. По Радио Скопие го поздравиха и само заради това го привикаха веднага в милицията. Бехме ученици в основното - в края на 60-те години. Почнали да го разпитват. Пуснаха го, но притесненията, които ги събираш при такива срещи... Повече не посме да пише до Радио Скопие. Заплашвах я с килия, я с Белене, носеха се мъльви за биячи, може и да е немало, но страхът и заплахата действаха много силно. Много строго се държаха по отношение слушане на Радио Скопие.

Помня, когато Васка Илиева идваше да пее в Сандански на стадиона, от сцената хвърляха грамофонни музикални плочи с македонски народни песни към публиката.

Но милицията зорко следеше и веднага се хвърляше към всяка плоча, изземваше ги от хората и ги трошеше там, на място, пред очите на публиката и на гостите от Македония. Не даваха да се слуша македонска музика - беше ни забранено. Например говореше се, че милицията слуша вечерно време в коя къща се чува македонска музика и са влизали вътре и са изземвали плочите. На един мой познат му пратиха плоча, опакована, по пощенски път, получи я, но напукана. Тежко беше под железната завеса, бехме ограничени.

След 90-а година се включих в македонското движение и досега имам последици за това. Например в общината, като се искаше спонсорство за моите рекорди в Охрид - отказаха, защото съм бил македонец и от ОМО „Илинден“-ПИРИН. На 10 септември 2013 г. поставих световен рекорд в Охридското езеро, като изплувах 2 километра и 338 метра завързан, поставен в чувал и още веднъж завързан през чувала. Като на места температурата на водата беше под 20 градуса. Плуването продължи 2 часа и 47 минути.

КОСТАДИН МЕТОДИЕВ ПЕТКОВ

Роден на 31 януари 1932 г. в Микрево. Имал проблеми с Държавна сигурност заради македонското си самосъзнание по времето на комунизма. Брат му е репресиран заради участие в македонска организация. Активен деец на македонското движение в България след падането на комунизма - първо на сдружението „Яне Сандански“, което става един от основателите на ОМО „Илинден“, а след това на ОМО „Илинден“-ПИРИН. Почина на 31 август 2013 г.

„Трябва да ти кажа, че македонците се раждат такива. По кръв. Мен никоой не ме е учил, че съм македонец. Но македонския дух съм приел от дядо си Ефтим, който е участвал в Горемското въстание, и от баща си - Методий. И двамата бяха македонци патриоти. Така и знанието, и чувството, че съм македонец, съм получил по наследство от дядо ми и татко ми.“

**Македонците се раждат такива,
спомени на Костадин Методиев Петков,
(„Народна воля“, януари - февруари 2006 г.)**

Трябва да ти кажа, че македонците се раждат такива. По кръв. Мен никоой не ме е учил, че съм македонец. Но македонския дух съм приел от дядо си Ефтим, който е участвал в Горемското въстание, и от баща си - Методий. И двамата бяха македонци патриоти. Така и знанието, и чувството, че съм македонец, съм получил по наследство от дядо ми и татко ми. Освен това четях многобройна литература за Македония, вземайки позитивното и отсявайки фалшификатите. Започвайки от Библията, където е дадено най-важното: за Александър - сина на Филип, който излязъл от страната Китим, с армията си. След това съобщенията за исторически открития и археологически находки от времето на македонските владетели, като например за откриването гроба на Филип Македонски в Егейска Македония, от където се вижда, че в четвърти век преди новата ера Македония е била велика държава.

Македонството в мен се е зародило в много ранни години. Роден съм на 2 февруари 1932 г. по паспорт, макар всъщност да съм роден на 31 януари, Атанасовден. На първите преброявания през 1946 и 1956 г. се писах македонец. Тогава можеше, беше свободно и доброволно. Когато служех в казармата, често ни говореха за партизаните, а аз говорех за комитите, и ми се смееха, но аз държах, че ние си знаем за тях и те са се борили за нас.

Когато взеха да отричат македонците, брат ми застана начело на македонска организация и имаше много проблеми. Отиде и в затвора. Аз тогава се държах настрана.

Но някъде към 1974 г. на преброяването имах големи неприятности. Пак се писах македонец и започнаха да ме тормозят. Четири дни ме разкарваха из милицията в Сандански и партийния клуб в Микрево. Тогава партийен функционер в Микрево предложи да ме прекарат през границата с паспорта и да ме пуснат да замина в Югославия. Изтръпнах, защото това беше еднакво на сигурен разстрел при "опит за бягство". Последната вечер беше най-грозно. Емил Гаджелов, началник на милицията

в нашата община, дойде вкъщи и ме закара в милицията. Там започна да ми крещи и да ме заплашва, като ми сочеше примера с Имре Наги, дето го убили с тояги. Накрая ме попита: “Къде искаш да живееш - тук или в Югославия?” Тук, казвам, тука съм се родил, тука са ми роднините, къде ще ходя. “Ами защо си се писал македонец тогава?” - ми вика. “Зачертайте, щом искате” - му казвам. И тогава ме пуснаха. Беше след полунощ, към 1.30. Цяло време се оглеждах назад, за да не ме следи някой. Особено като минавах моста на Струма. Все си виках, че може да пратят някои след мене и да ме хвърлят в реката. Прибрах се със страх, жената и децата още не бяха легнали, чакаха ме.

КРАТКИ ИНФОРМАЦИИ ПОДХВЪРЛЕНИ В РАЗГОВОРИТЕ ПРИ СЪБИРАНЕТО НА СПОМЕНИТЕ

Никола Кутрулев 25 януари 2010 г. Сандански

Михаил Петров Кацаров от с. Игралище бил арестуван по македонския въпрос – като младеж се събирал в Сандански с некаква група да си говорят по македонския въпрос. Бил арестуван в автобус и в него намерили позив „вн българските окупаторски войски от Пиринска Македония“. Държали го към 3 месеца в ареста и бил много мъчен - бил поставен в тесна килия, където само да може прав да стои без да мърда и му капела на капки вода на главата. После избегвал всекакви разговори по македонския въпрос.

Георги Марков и Никола Атанасов²³⁰ на 4 ноември 2010 г. в с. Коларово

Георги Марков:

- Иван Тимчев од Камена е бил заместник партиен секретар и работел подмолно против властата. Бил е в затвора по македонския въпрос.

- Не го избраха за кмет в Самуилово по време на комунизма, зарад Македония не го избраха, иначе цело село беше за него. Не мога да му се сета името ... беше иначе на събранието в Коларово. Имаше и други, които беа с партията и власта и дори некои беа принудени да ни преследват, а по душа беа македонци (в разговора не става ясно за кого е дума, може би Тимчев?).

- Гогов от с. Ключ и Спартак от с. Кулата са лежали заедно с Тимчев в затвора.

- Някой Огнян Титимов от Джигурово е страдал, но не е сигурен по какъв въпрос.

Никола Атанасов (Посочи имена на хора, за които смята, че са или биха могли да са репресирани по македонския въпрос):

- Благой Митов от с. Михново.

- Атанас Мирчев от с. Ключ.

- Кирил Илиев Гоцков от с. Коларово. Синът му Любен е жив и още е активен по македонския въпрос. На 24 02 1949 г. Кирил е изпратен в ТВУ в Белене, откъдето избегва с един друг човек, но като стигат до границата същия го предава и е изпратен в затвора в Плевен.

- Николай Кахчиев от с. Скрът.

- Стефан Иванов Чеперов.

- Братята Илия и Стойчо Костадинови Митрови от с. Долна Крушица са лежали в затвора за разнасяне на „вражеска литература“ – предполагаемо македонска .

²³⁰ Никола Атанасов е Председател на дружеството на репресираните в Подгорията.

ЗАКОНИ ПО КОИТО СА СЪДЕНИ МАКЕДОНЦИТЕ

ЗАКОН ЗА ЗАЩИТА НА НАРОДНАТА ВЛАСТ

чл. 1, ал. I и II

чл. 4

чл. 8

чл. 9 ал. I

чл. 98, ал. II, съотв. чл. 1, ал. II ЗЗНВ

НАКАЗАТЕЛЕН ЗАКОН до 1950 г.

чл. 48

чл. 58

чл. 247 ал. 2

чл. 324

чл. 51 пс. 1 НЗ

НЗ 1950 и други години

чл. 30 пп. 1-4, 6 и 7

Чл. 60 (останалите цитирани членове от този закон обикновено са комбинирани с този член).

чл. 99 „б“, алинея „нова“

чл. 112 п. 1

чл. 117 „а“

чл. 155 „а“ ал. I и II

чл. 399 ал. II

чл. 14 от Указа за народната милиция - изслевање

ЗЗР – БЗНС – Н.Петков

чл. 5.

Наказателен Кодекс до 1968 г.

чл. 20

чл. 28

чл. 35

Чл. 68

чл. 70 ал. I във вр. с чл. 18 ал. II и(ли) във вр. с член 44 п. 1 от НК.

чл. 88 от н.к. във връзка с чл. 35

чл. 91

чл. 93, ал. 1 и 2 и във връзка с чл. 82 и чл. 36 от НК

чл. 104, ал. I във връзка с чл. 18, ал. II

чл. 108

чл. 109 ал. 1 и 3 във връзка с чл. 108 и 20 от НК

чл. 109 ал. I. от НК,

чл. 275, като цяло, или конкретно по ал. II във вр. с чл. 18 ал. II и(ли) във вр. с чл. 44 п. 3 от НК.

чл. 283

чл. 341

чл. 339 ал. I

НАКАЗАТЕЛЕН КОДЕКС

В сила от 01.05.1968 г. Обн. ДВ. бр.26 от 2 Април 1968г., попр. ДВ. бр.29 от 12 Април 1968г.,

чл. 20

чл. 23 ал. I от НК,

чл. 36 от НК

чл. 37 т. 6 лишаване от права по чл. 37 т. 6

чл. 54 от НК

чл. 55 от НК

чл. 108

чл. 109 ал. I и III, предл. I от НК, във връзка с ал. I на чл. 109 от НК или във връзка с чл. 95, 108 и 110 НК

чл. 109 ал. III, предл. II от НК, във връзка с ал. II на чл. 109 от НК

чл. 114 от НК

чл. 195 ал. I, т. 5, във връзка с чл. 20

чл. 272 от НК във връзка с чл 14 от Указа за народната милиция

чл. 275 ал. I. във вр. с чл. 35 от НК

чл. 279 ал. I от НК във вр. с чл. 18 ал. II и чл 20 ал. II от НК и 54 от СК

чл. 279 ал. I от НК във вр. с чл. 54 от Същ. К или с. чл 18

НАКАЗАТЕЛНО-ПРОЦЕСУАЛЕН КОДЕКС

чл. 109 ал. I

чл. 121,

чл. 122, ал. II

чл. 144

чл. 207

ДОКУМЕНТИ ОТ БКП

*Из изложение на Т. Живков за македонския въпрос пред пленума на ЦК на БКП,
11-12 март 1963 г.*

Основните положения на това изложение, което ще направя тук, са утвърдени от Политбюро... Аз ще започна най-напред с въпроса за така наречената македонска нация, македонска народност. Имало ли е и има ли македонска нация? Ако вземем въпроса в исторически аспект, да кажем през средните векове, не е имало никаква македонска нация... Да разгледаме по-нататък въпроса за националното съзнание на македонското население към средата на миналото столетие, до освобождението на България от турско робство... никаква македонска националност не е съществувала тогава...

Да вземем друг въпрос - въпроса за така наречения македонски книжовен език, който сега се създава в Скопие. Отделен простонароден и книжовен славянски македонски национален език никога не е имало. Македонският език е народен език, наречие от нашите западни наречия, диалект...

Първо, ние трябва да признаем - разбира се, когато се създадат условия за това, не сега - създаването на Народна република Македония в рамките на Федерална народна република Югославия. Тя съществува. Съществува само във Вардарска Македония, но съществува. Да твърдим, че не съществува и че няма да съществува - такава позиция нито ще бъде издържана марксистически, нито ще бъде правилна политически, нито някой ще ни подкрепи.

Второ, че в рамките на Македонската народна република, във Вардарска Македония се формира македонско национално съзнание. Това съзнание не е изградено, както твърди Георги Димитров на Петия конгрес на партията, то е в процес, то не е оформено, но се оформява, ражда се и се развива. Това е сложен процес. Трябва да видим факторите, които влияят за формирането на националното съзнание на населението във федерална Вардарска Македония.

Кои са тези фактори? Първо, населението на Македония не беше освободено заедно с другото българско население от турско робство, а остана под турско робство и след освобождението на България...

Друг фактор, който също оказва влияние, това е, че през Втората световна война това население и македонската партия води съвместна борба против фашизма не с нашата партия, а с Югославската комунистическа партия. Те заедно воюваха, заедно се бориха и имаха една обща съдба. Там се разгърна масово въоръжено въстание, масова борба против фашизма заедно с Югославската комунистическа партия, под нейно ръководство. Това е също един важен фактор.

Вардарска Македония се освободи, там се създаде държава със свое правителство. Изгражда се единна социалистическа база с Федеративна народна република Югославия. Тук трябва да кажем, че играят роля и денационализаторските методи, които югославското ръководство и по-специално македонското ръководство упражнява върху населението.

...Следователно какъв е изводът? Ние следва да признаем публично - аз пак повтарям, когато се договорим с тях, не сега - обективното съществуване на Македонската народна република и формирането на македонско национално съзнание. Ние не желаем да пречим на този процес, напротив, ние желаем да му съдействаме. Не можем обаче да се примирим в никакъв случай това национално съзнание да се формира, да се изгражда на противобългарска, националистическа, шовинистическа основа...

За Пиринския край. Населението от Пиринския край е част от българската нация. Никаква македонска националност там няма и не може да има. Там не стана обособяване на македонско национално съзнание, както във Вардарска Македония,

въпреки че ние много съдействахме за това... И не може да става дума там за някаква македонска националност, за особена македонска народност.

Следователно това население в никакъв случай не може да се счита за част от македонската нация, която се формира сега във Вардарска Македония, и най-малко може да става дума някога то да се присъедини към тая нация...

Следва в бъдеще да се противопоставяме на всякакви аспирации, откъдето и да идват те, и специално от страна на скопските ръководители, това население да се таксува като македонска националност. Това население за нас е такова, каквото е населението например на Видинския край или каквото е населението на другите райони на страната.

В Пиринския край трябва открито да разясняваме нашата марксистко-ленинска позиция по отношение на това население и да пресичаме всякакви чужди влияния. Необходимо е да се създават условия за премахване и коригиране на допуснатия натиск да се пишат македонци. Това обаче трябва да се провежда тактично и гъвкаво, тъй като има хора, които са отровени, объркани и няма да приемат тая постановка. А ние много сме помогнали за това объркване. Нужно е активно, непрекъснато да утвърждаваме българското национално съзнание в това население. Трябва да се положат специални грижи за още по-бързото развитие на икономиката в този край и особено на промишлеността, да се свързва още по-тясно тая икономика с икономиката на останалата част на страната.

По отношение на подбора на кадрите трябва... да се сложи край на деленето на българи и македонци. Въобще в нашата страна македонска националност няма, нито в Пиринския край, нито някаква друга македонска националност, на която е председател др. Христо Калайджиев.

Ние така поставяме въпроса. Няма защо да упражняваме насилие. Тоя, който се чувства македонец, нека се пише македонец. Но македонска националност няма²³¹ нито в Пиринския край, нито в Беломорска Тракия, нито в нашата емиграция в Канада или САЩ. Само във Вардарска Македония обективно исторически се формира македонска нация...

След днешната дискусия в Централния комитет на партията Политбюро трябва да уточни тези въпроси. Как ще провеждаме тази линия в Пиринския край - по това също допълнително ще се уточним.

(ЦДА, ф. 1 б, оп. 5, а.е. 567, л. 274-289)

²³¹ [1] Това място е особено характерно - макар да не може да си позволи да отрече открито правото на самоопределение, а реално нито факта, че мнозина се чувстват и пишат македонци, тук Тодор Живков заявява, че самоопределението като македонец е без значение - както и да се пишат хората, те не могат да се смятат и да бъдат признати за македонска националност, а ще бъдат третирани като българи. Самоопределението им не се третира като самосъзнание - поотделно хора, деклариращи се македонци, може да има („отровени, объркани“), но те заедно не правят група, малцинство или националност. Тази позиция реално е в сила и до днес.

**Из протокол от заседание на ПБ на ЦК на БКП относно планирани мероприятия
по македонския въпрос**

София, 26 март 1968 г

ПРОТОКОЛ "А" № 128

НА ЗАСЕДАНИЕТО НА ПОЛИТБЮРО НА ЦК НА БКП, СЪСТОЯЛО СЕ НА 26.III.1968

г.

Присъствуват другарите: Борис Велчев, Боян Българанов, Живко Живков, Иван Михайлов, Иван Попов, Пенчо Кубадински, Станко Тодоров, Тодор Живков, Тодор Павлов, Цола Драгойчева, Лъчезар Аврамов, Ангел Цанев, Иван Пръмов и Венелин Коцев.

[...]

РЕШЕНИЯ:

Лично! Строго поверително!

М Е Р О П Р И Я Т И Я

за изпълнение решението на Политбюро по македонския въпрос:

1. В срок от 6 месеца да се информира цялата партия /по вътрешно-организационен път/ и актива на Отечествения фронт, профсъюзите, Комсомола и другите обществени организации, както и актива на БЗНС за становището на нашата партия по македонския въпрос.

За целта да се подготви и отпечата в Бюлетина за вътрешнопартийна информация специален материал.

2. До края на 1970 г. Министерството на народната просвета:

- да организира внимателно преглеждане, преработване и издаване на учебниците по история, литература, география и други дисциплини за всички степени и видове учебни заведения, като осигури задълбочено и научно, в съответствие с историческата истина, осветляване на живота и борбите на българското население в Македония и Тракия /Западна и Източна/;

- да предприеме съответни мерки за подобряване подготовката на учителите и преподавателите по горните дисциплини;

- от следващата учебна година да увеличи броя на студентите-стипендианти от социалистическите и капиталистическите страни по балканистика.

3. Още през 1968 г. да се разгърне научноизследователска, издателска и друга дейност по въпросите на историческото минало, културата, бита, нравите, обичаите и пр. на българското население в Македония. Във връзка с това: (16)

а/ Българската академия на науките:

- да поеме инициативата за изработване на единно становище на българските историци, литературоведи и езиковеди по отношение на историята, културата и езика на Македония;

- съвместно със съответните научни и културни институти и ведомства, да организира научни изследвания и написването на научни трудове по отделни съществени страни, въпроси и проблеми от миналото на македонското население;

- да събере и издаде изворни материали, особено от гръцки, турски и сръбски източници за историята на Балканите и българските земи;

- за целта, заедно с Института по история на БКП, в срок до 30 март 1968 година, да разработи и представи за утвърждение специален план за издаването на научни трудове и изворни материали;

- с помощта на Министерството на външните работи и националната комисия за ЮНЕСКО да издири стари исторически документи в архивите на различни страни, осветляващи истината по македонския въпрос и да осигури пренасянето и разпространението им в България. Министерството и комисията за ЮНЕСКО да съдействуват за публикуването на такива документи и изследвания върху тях в изданията на международните организации.

б/ Комитетът за изкуство и култура:

- да вземе мерки за срочното издаване или преиздаване в необходимия тираж на наличните научни трудове, документи и други архивни материали, художествени произведения, популярни брошури и пр., в които обективно се осветлява историческото минало на Македония;

- да осигури преиздаването на книгата "Кратка история на националноосвободителното движение в Македония" от Д. Кьосев;

- да организира събирането на народни песни и изучаването на обичаите, традициите и ритуалите на населението от пиринската фолклорна област и други части на Македония като осигури издаването на най-хубавите народни песни и написването на научно-популярни брошури за произхода, характера и същността и обичаите, традициите и ритуалите, като част от общата съкровищница на българското народно, творчество;

- да вземе необходимите мерки за издирване на историческите места и съответното им обозначаване, както и за реставриране на историческите паметници в Благоевградски окръг, свързани с миналото на българския народ;

- да осигури преглеждането на експозициите в историческите музеи и привеждането им в съответствие с историческата истина;

- да ускори построяването на телевизионен предавател на Пирин;

- "Балкантон" широко да разпространи грамофонни плочи с песни на Държавния ансамбъл "Пирин" и изпълнения на самодейните колективи от събора "Пирин пее"; Българската кинематография в непродължително време да създаде художествени игрални, документални и научно-популярни филми, свързани с историята и борбите на населението от Македония, както и късометражни документални филми за успехите на населението от Благоевградски окръг в социалистическото строителство.

в/ Под ръководството на отдел "Пропаганда и агитация" на ЦК на БКП, през 1968 и 1969 г., да се подготвят и издадат специални учебни помагала по македонския въпрос за нуждите на политико-просветната и пропагандистката работа на партията, Отечествения фронт, Комсомола и другите обществени организации.

г/ В периодичния печат /сп. сп. "Ново време", "Исторически преглед", "Военно-исторически сборник" и др./ да се дава аргументирано и в спокоен тон отговор на фалшификациите по македонския въпрос.

д/ Институтът по история на БКП:

- да следи материалите, които излизат в Югославия по македонския въпрос и да информира своевременно ЦК, като предлага съответни мерки. С оглед на това др. Румен Аврамов до края на януари 1968 г. да направи предложение за подсилване на секцията по македонския въпрос;

- в срок от една година да осигури преглеждането на всички архивни материали по македонския въпрос и да предложи документите, които трябва да се публикуват или предоставят за ползуване от наши и чуждестранни научни работници.

4. Да се направи необходимото за обективно осветляване на световната научна общественост по македонския въпрос. За тази цел:

а/ Българската академия на науките:

- съвместно с Института по история на БКП да покани през 1968 година някои изтъкнати съветски учени-славяноведи, балканисти и други на гости в нашата страна и в подходяща форма да ги запознае с историческите документи и нашето становище по македонския въпрос;

- заедно с Комитета за изкуство и култура да издири световно известни учени-славяноведи, византолози, балканисти и др. и да се сключат с тях контракти за написване и публикуване на трудове по македонския въпрос в духа на историческата истина;

с помощта на Комитета за приятелство и културни връзки с чужбина и Славянския комитет в България да снабдява редовно учените-слависти, историци, филолози и други в чужбина с публикации, научни трудове и наши рецензии на чуждестранни трудове по македонския въпрос и да кани у нас такива учени на срещи, разговори и съвещания за изясняване истината по този въпрос.

б/ Комитетът за приятелство и културни връзки с чужбина:

- да предвижда в плановете за културно сътрудничество специални мероприятия, улесняващи връзките на нашите научни работници и институти с научните работници и институтите в другите страни, занимаващи се с македонския въпрос; да даде указания на българските културни центрове в чужбина да разгръщат конкретна дейност за изясняване на нашето становище по македонския въпрос и за активно въздействие върху обществеността в съответните страни;

- заедно с Министерството на народната просвета да дадат съответни инструкции в курсовете по български език при нашите културни центрове и българските училища в чужбина да се приемат и македонските емигранти, които се чувствуват българи, и техните деца.

в/ Славянският комитет в България:

- да подобри още повече външния вид, оформлението и съдържанието на сп. "Славяни", за да може то още по-добре да осветлява истината по македонския въпрос;

през 1968 година да увеличи тиража на списанието с още 2000 броя и да организира разпространението му в социалистическите страни, в това число и СФРЮ, а една част да разпространява и в България;

до края на първото полугодие на 1968 година да излезе с конкретно предложение за подобряване списването и разпространението на вестниците на българската емиграция в САЩ /"Народна воля"/, Канада /"Ново време"/ и Аржентина /"Български глас"/, а така също за продължаване издаването на българския вестник "Единство" в Австралия, с оглед всички тези издания да съдействуват в още по-голяма степен за изясняване историческата истина по македонския въпрос.

г/ Агенция "София-прес":

- да осигурява издаването и разпространението в чужбина на научни материали за живота и борбите на българското население в Македония;

- да издаде в масов тираж на руски, френски, английски и испански език кратка научно-популярна история на България.

д/ Комитетът по въпросите на българската православна църква да направи съответни постъпки пред Българската патриаршия;

- да изяснява историческата истина по македонския въпрос, голямото културно-просветно дело на Екзархията в Македония и особено славната възрожденска борба на българското население за българска църква и български училища пред църковните среди в другите страни в своите печатни издания;

- да изяснява македонския въпрос пред православните български среди в чужбина чрез българските църкви там, на които да се изпраща подходяща литература за организиране или обогатяване на съществуващите библиотеки при църквите и подпомага мероприятията им за поддържане будно българското национално съзнание;

- да не признава засега автокефалността на Македонската православна църква, като междуременно изяснява нашето становище по македонския въпрос и действителното положение на Македонската православна църква, особено пред Патриаршията на Руската православна църква и Вселенския патриарх.

е/ Отдел "Външна политика и международни връзки" на ЦК на БКП и Министерството на външните работи да вземат мерки нашите дипломатически представителства в чужбина да разясняват становището на БКП по македонския въпрос в страната, в която се намират. С оглед на това:

- през първите месеци на 1968 година в София да се проведе среща на българските посланици в европейските социалистически и някои капиталистически страни, на която да бъдат запознати с развитието на отношенията ни с Югославия и становището на нашата страна по македонския въпрос, както и за начина на действие на дипломатическите мисии при изясняване на нашите схващания по този въпрос. Същото да бъде направено по подходящ начин и с ръководителите на всички останали български дипломатически мисии;

- в дипломатическите мисии на НР България в европейските социалистически страни, в Англия, Франция, Италия, САЩ, Австралия, Канада и Аржентина, да се възложи на определен служител да следи и проучва дейността на другите страни по македонския въпрос, както и дейността по този въпрос на научните и културни институти в съответната страна и да предлага мероприятия за изясняване на нашето становище по македонския въпрос, за спечелване научните среди и обществеността за нашата теза. Отдел "Външна политика и международни връзки" на ЦК, съвместно с Министерството на външните работи да определят поименно тези другари и да им дават съответни указания.

5. Отдел "Външна политика и международни връзки" на ЦК на БКП в срок от три месеца да направи конкретно предложение за начина и формите по изпълнение на т. т. 1 и 2 от решението на Политбюро от 13 април 1967 година, които предвиждат да се направи опит за постигане на единно становище по македонския въпрос с ръководителите на СФР Югославия и СР Македония и да се информират братските комунистически партии за нашата линия по македонския въпрос.

6. Отделът "За работа с масовите организации и турското население" най-късно до края на м. февруари 1968 г. да внесе предложение за изпълнение на т. 6 от решението на Политбюро от 13 април 1967 година, което предвижда македонските културно-просветни организации у нас да се преустроят на принципите на землячествата.

7. Държавният комитет за планиране, съгласувано със съответните министерства и ведомства, до края на първото шестмесечие на 1968 година да внесе в Министерския съвет конкретно и обосновано предложение за значително увеличаване на капиталовложенията до края на петилетката за ускоряване развитието на икономиката и културата в Благоевградски окръг и другите граничещи със СР Македония наши градове.

8. В бюджетите на окръжните комитети на партията в Благоевград, Кюстендил и Перник за 1968 година да се предвидят съответно 10 хиляди, 5 хиляди и 3 хиляди лева за литература по македонския въпрос, която да се раздава безплатно на гостуващи в тези окръзи граждани от СР Македония.

9. Контролът по изпълнение на горните мероприятия се възлага на отделите на ЦК на БКП: "Външна политика и международни връзки", "Наука и образование", "Пропаганда и агитация" и на Института по история на БКП.

10. Другарите Давид Елазар, Георги Владиков, Константин Теллалов, Георги Бранков и Кр. Стойчев да обсъдят възможностите за съсредоточаване на работата по македонския въпрос в Славянския комитет и към края на м. март 1968 година да внесат в ЦК на БКП конкретно предложение.

12.III.1968 г.

ЦДА, ф. 1Б, оп. 35, а.е. 127, л. 4-5, 16-23. Оригинал. Машинопис.

***

Стенографски запис²³²

ЗАСЕДАНИЕ

на Политбюро на Централния комитет на БКП

11 април 1989 г.

За по-нататъшно единение на българската социалистическа нация.

ПЕНЧО КУБАДИНСКИ:

... От документа се остава с впечатление, че той се отнася само до населението, което сега е въввлечено във възродителния процес.

Всъщност обаче въпросът за единението на българската социалистическа нация и патриотичното възпитание е много по-голям.

Той е комплексен и е свързан с компактните наши българи емигранти в Македония, Тракия и западните покрайнини, с българите от Пиринския район, както и с българите цигани.

При това положение може би решението трябва да се попълни и обогати, за да се обхванат всички елементи на процеса за по-нататъшното развитие и единение на българската нация.

Следва да се имат предвид и засилилите се напоследък македонистки настроения сред някои интелегентски и младежки среди.

Аз смятам, че на територията на бившия Благоевградски окръг или, както казваме, Пиринския район, в резултат на това, че ние не противопоставяме нашата дейност на

²³² http://old.omda.bg/arhiv/prilojenia/dokumenti_bkp/politbuyro_11_04_1989_1.htm, ползвано на 9 ноември 2013 г.

активната работа, която се провежда от страна на Югославия и по-специално на Македония, там започва отново формиране на един процес на македонско съзнание, особено сред младото поколение. 5-6 радиостанции по пет пъти на ден предават за това население.

Кажете с какво отговаряме ние?

С абсолютно нищо. Това става един ден, два дена, година-две, 10 години и т.н. и този процес дава вече своите резултати. Има неизяснени въпроси в нашите научни среди по тези проблеми.

Считам, че нашата партия е имала ясни позиции още по времето на Благоев по този въпрос. И тези позиции са били почти еднакви чак до Вълко Червенков. Това са позиции, които Коминтерна е утвърдил, че българите в Македония не са българи, а са македонци и те могат да си разрешат въпросите само в рамките на балканска федерация. Това са тезите още на Любен Каравелов и на Христо Ботев.

Какво показва историята у нас?

Историята показва, че това е едно наивно виждане, защото всички партии имаха ясно отношение по въпросите, включително и по въпроса за наследството от Отоманската империя.

Те имат концепция още преди 120 години.

Фактически едва след Априлския пленум този въпрос намери единствено правилно решение в разработките на др. Живков. Даже на Осмия пленум и след Осмия пленум, когато се отрекоха тези неща, тези въпроси не са разработени в нашата историография.

Напротив, постановките останаха такива, каквито бяха по-рано. След постановките на Априлския пленум имаме специален пленум на ЦК на партията, на който бяха изяснени редица въпроси.

Др. Живков е много прав, че нашата историческа наука не се хвана с тези въпроси.

Напротив, създадоха се специални групи, които и сега развиват теорията, че македонското население се развива след Кресненското въстание, след Освобождението на България по свой път и се формира като македонска нация. И понеже ние сме една от страните, в която има такова население, ние не сме изяснили този въпрос. Даже ако някой наш учен излезе по тези въпроси, веднага му се слагат най-различни епитети. Създадено е едно становище и се смята, че само то е правилно.

Ние като партия, като Централен комитет не знаем много неща, които сега стават в този район.

Аз смятам, че това не е правилно.

Ние с др. Дюлгеров бяхме в Петрич на годишнината на партийната организация. Седем-осем километра преди Петрич те спират на бариера не можеш да влезеш[6].

Може да си от Петрич, може да си от София, трябва да имаш разрешение, да те проверят кой си и тогава да те пуснат през тази бариера.

Как може да съществуват такива неща?

Каква страна сме ние?

Населението негодува и казва: Ние живеем зад бариерата.

... Хората, които живеят в Петрич - те са 40 хиляди души заедно със селата, - когато влизат и излизат от Петрич, всички ги проверяват и сега на този пропускателен пункт.

Смятам, че работата с това население е предоверена на някои хора.

Ние трябва да седнем и да разгледаме този въпрос, защото от доброто намерение на партията се провеждат други работи.

Те се провеждат от Югославия, те се провеждат чрез радиостанции и по други начини.

И сега има младежи, които казват: Ние сме македонци, ние не сме българи, какво искате вие?

Чрез една анкета могат да се проверят тези неща. Но въпросът не е до анкета, а до реалната действителност.

Те предават по 5-6 пъти на ден за Македония, за България, за македонизъм.

А ние какво правим?

Може ли някой да ми каже как ние реагираме?

Никак.

Ние си мълчим и корозията продължава. Това е идеология и тя дава своите резултати. Ако се намери някой да каже нещо, веднага му се слагат епитети и той се отдръпва настрана.

Аз поставям този въпрос толкова сериозно, колкото сериозен е целият въпрос за единението, защото докато приказваме по тези въпроси, хората си вършат работата. А това не е работа на една група хора, това е работа на нашата партия.

Сърбите имаха създадена концепция още по времето на Александър Обренович...

Тези концепции важат и сега за титовци безусловно. Затова те взеха територии не само през Освободителната война, но и сега са в агресивно състояние.

... Дали тази концепция е от буржоазна партия, дали от демократична, дали от комунистическа - всички те бият в една насока, а ние в продължение на 60-70 години имаме 20 концепции. Все утвърждаваме концепции, а всичко става за сметка на България.

Аз много съм доволен от постановките и в доклада, и в изказването на др. Живков, но смятам, че не можем да минем така леко тези въпроси.

Ние сме длъжни да навлезем в тях и да вземем едно или друго отношение. Това отношение трябва да бъде в духа на представените документи.

Не става въпрос да искаме територии.

Аз смятам, че постановките на Живков, когато той разговаря с Тито, са много ясни: Вие създавайте републики, каквото щете правете, обаче в нашите работи не се бъркайте.

Вярно ли е, че не се бъркат в нашите работи? Не е вярно.

Аз бях на посещение преди няколко месеца в Югославия миналата година и на срещата се нахвърлиха срещу мен защо Добри Джурев кълне българските войници на Сливница. Аз им казвам: "Слушайте, ако искате да си подобряваме отношенията, може да ги подобряваме само на базата на ненамеса във вътрешните работи на едната или другата страна. Какво вие правите, какви републики създавате - това си е ваша работа, ние не ви се месим. Какво ние ще правим в България, къде ще кълнем нашите войски,

какви ритуали ще имаме - това са наши вътрешни работи. Вие защо се месите в нашите работи? Ние нямаме нужда от настояничество.”

И мен ми се струва, че този въпрос е много сериозен. В нашето желание да бъдем докрай лоялни в международните си отношения ние често пъти сме съгласни да правим компромиси, които не са компромиси за момента, а са исторически компромиси.

Аз мисля, че тези въпроси са много сериозни. Доколкото съм се занимавал и се занимавам с тях, в такава същност ги виждам и смятам, че е правилно тези неща да се огледат.

Необходимо е да се направи сериозен преглед на всички научни и културни институти и да се прецени позицията на отговорните лица, работещи в тях, по този проблем. Сред тези кадри има такива, които са носители на неправилни схващания по възродителния процес и националния въпрос и това е една от причините за разпространението на nihilизма у нас. Не е тайна, че известни научни работници и особено историци не подкрепят процеса, а други направо го отричат.

Считам, че работата в Института за социални теории и Дружеството за разпространение на научни знания "Георги Кирков" трябва да се насочи много по-определено към развитието на процеса за единението на българската нация. Не може такива институции да се занимават с отвлечени понятия, както Институтът за социални теории. Излезе една тяхна книга за положението в търговията, отношенията Турция и Европа. Тя е много интересна книга.

Аз считам, че дружество "Георги Кирков" трябваше да натовари всеки един от беседчиците, които са докладчици и лектори в политически аспект, да изнесат поне по 10-15 лекции в определени общини и села.

Къде са тези прояви? Няма ги.

Една голяма част от тях даже са против тези наши решения. А ние говорим за единение и за укрепване единството на българския народ и на българската нация.

Аз считам, че тези неща трябва да се разработят в документ. ...

Към стр. 23 и 24. Прави впечатление, че на обществените организации се възлагат твърде общи и изпълнявани досега от тях задачи.

Във връзка с това целесъобразно би било да се потърсят някои акценти в работата на обществените организации по патриотичното възпитание на народа, които произтичат от техните нови възможности в условията на самоуправлението и самодейността....

И ние трябва с широта да приобщаваме, да привличаме в лоното на този народ всички членове, които се раждат на тази българска земя.

ПЕТЪР ДЮЛГЕРОВ:

Другари, мисля, че можем да приемем този документ със съображенията на др. Живков, без много особени уточнявания.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Аз смятам, че той не трябва да се публикува.

ПЕТЪР ДЮЛГЕРОВ:

Съображенията и това, което каза др. Кубадински, ме карат да споделя и аз някои мисли.

Другарят Живков в съображенията си поставя въпроса, че фактически социалистическата революция у нас се извърши, без да е решен националният въпрос. Даже нещо повече. И след социалистическата революция има много неща, върху които може да се разсъждава.

ТОДОР ЖИВКОВ:

И след социалистическата революция ние поддържахме, че трябва да включим Пиринския край във федерация с Югославия.

ПЕТЪР ДЮЛГЕРОВ:

Не претендирам за точност, но съм убеден, че съществува необходимост от цялостен анализ и преценка на политиката на партията по националния въпрос и то за дълъг период от време. Струва ми се, че интернационализмът на партията, класовият ѝ характер в известни периоди придобиваха характер на идеологически постулати и се е отивало твърде далеч от гледна точка на националните интереси.

Какво имам предвид?

Известно е, че в началото на 30-те години от Коминтерна се взема решение за многонационална държава - тракийци, македонци, добруджанци и т.н. - и на тази основа за бъдещо федерално устройство на България.

Какво е това освен един краен nihilизъм?

След 9 септември 1944 година се започна македонизацията на населението от Пиринския край, и то методично, сериозно. Аз там съм се родил и там съм живял.

Всички тези етапи съм преживял.

Каква трагедия беше за това население.

До какво положение беше доведено то.

През това време не само говорещите турски език, но и помаците официално в нашата политика, в програмни документи на партията се приемаха като турци.

Казвам всичко това, за да подчертая, че ролята на партията като изразител и защитник на националните интереси на народа и на държавата, на патриотизма на народа и младежта намери ясно изразено присъствие в нейните програми, документи и практическа дейност след Априлския пленум от 1956 г.

Исторически и с нищо незаменима в това отношение е ролята и заслугите на др. Живков.

Ние сме съвременници и участници в този процес. Аз си спомням като комсомолски ръководител в Благоевградски окръг, това е в началото на 50-те години, че се започне обследване на окръжната партийна организация и на кадрите. Работата отиваше към разправа при това масова разправа с кадрите, по същество към разгром на окръжната партийна организация.

Аз не преувеличавам, другари. Тогава бях в младежка възраст и може би съм приемал по-емоционално тези неща, но си спомням и не мога да не споделя, че на заключителния етап в тази проверка ръководството на комисията се пое от др. Живков. И другарят Живков всъщност обърна нещата на 180 градуса и бяха предотвратени тежки последствия. Обвиненията бяха в македонизъм, в титовизъм.

Другари, нямате си представа какъв ужас беше. Аз бях тогава комсомолски ръководител. При мен идват членове на комисията и казват: "Напиши примерно, че

Мадолев е агент на Тито, че Хаджииванов е такъв и такъв". Викам: "Какво да пиша бе, другари?" До младежките дейци идваха тези работи.

Обстановката беше невероятна. Благодарение на това, че в заключителния етап, когато докладът, изводите и предложенията бяха готови за разправа, за съд, изключване и пр., другарят Живков се намеси директно, работата се обърна и кадрите и окръжната партийна организация бяха съхранени.

Спомням си, че след Априлския пленум, през 1957 г. другарят Живков престоя доста дълго време в окръга. Спомням си срещите в Благоевград, в Разлог, на Семково с първи секретари на околийски комитети и т.н. Наред с икономическите и други проблеми главният въпрос беше генерална промяна на политиката към Пиринския край и неговото население. От тогава нещата започнаха да се поставят на своето място.

А през 1962 г. при откриване на Текстилския комбинат др. Живков заяви публично, че в Пиринския край живее чистокръвно патриотично българско население.

Всъщност през това време беше снето наистина едно тежко бреме, което населението там трябваше да носи, и то в резултат на политика, която тогава се провеждаше.

Другарят Кубадински тук разви някои въпроси. Аз смятам, че след Априлския пленум с най-непосредственото и най-пряко участие на др. Живков в Благоевградски окръг се извърши огромна работа във всички области.

ТОДОР ЖИВКОВ:

Най-напред този окръг е зареден с промишленост. Там има висше учебно заведение, има телевизионен център.

ПЕТЪР ДЮЛГЕРОВ:

И се извърши огромна идеологическа, политическа и т.н. работа. Вие си спомняте Вашите посещения в Благоевград, атмосферата Ви е добре известна. Така че аз не бих се съгласил напълно с другаря Пенчо Кубадински.

Не смятам, че в Благоевградски окръг, така да се каже, съществува благоприятна почва, условия и пр. за развитие на македонизма.

ДОБРИ ДЖУРОВ:

Той има основания. Младежите, които идват при нас като войници, от година на година това, за което Пенчо говори, има място. Значи фронтът някак си се разширява. Следователно трябва да видим къде са корените.

ПЕТЪР ДЮЛГЕРОВ:

Аз не подценявам това.

В същото време мисля, тъй като това е един много голям въпрос, свързан с проблема, който обсъждаме - единение на българската нация, - свързан е и с една сериозна научна оценка на националноосвободителните и революционни движения в един голям район, не само в Пиринския край, - че са на зрели условията да се даде една пълна и всеобхватна оценка на националноосвободителното и на революционното движение в Пиринския край, а също и в Македония.

Имам предвид, че вече дълго време съществува, даже се изостря и задълбочава една поляризация на мнения и становища сред нашите историци и учени. Вече тя отива, така да се каже, към общественици и политици. Просто е нужно това да се направи. Може би трябва да се възложи на др. Йотов със съответна група да се внесе

яснота. Сега наистина съществува едно ненормално положение във връзка с оценката и на националноосвободителните, и на социалните борби в този район.

Аз не мога да не спомена и началото на 70-те години.

Във връзка със смяната на имената в окръга се създаде сложна обстановка. Аз няма да забравя никога заседанието на Политбюро, на което др. Живков не само прецени обстановката с присъщия му реализъм, но фактически пое голяма отговорност. Имаше двама докладчици.

Това беше след събитията в Якоруда. Аз бях нащрек, готов бях на всичко. Имаше и законни основания, ако се стъпеше на закона, и в затвора да отида, да бъда изключен от партията и т.н., ако нещата се преценяваха от формална гледна точка. Но реално се оцени сложността на обстановката. Другарят Живков вдигна тогава чашка коняк и каза: "Ха наздраве по този случай, момчета внимавайте."

Кадрите, които работихме през това време, не можем да го забравим никога. Впоследствие този процес се разпростря и върху българите мюсюлмани, сред които асимилацията на турските поробители бе засегнала и езика.

Казвам всичко това, за да изтъкна историческата роля на Априлския пленум, на другаря Живков. Истина, която трябва добре да се знае и помни както от днешните, така и от бъдните поколения по националния въпрос и формирането на една политика, една дълготрайна стратегия на БКП по националния въпрос, по патриотичното възпитание и т.н.

Мисля, че трябва да продължи и по-нататък разработването на онези характеристики и черти на партията, които я правят изразител на националните интереси на целокупния български народ, на неговия патриотизъм и в исторически, и в съвременен аспект, а и от гледна точка на бъдещето.

Смятам също така, че съвсем не сме лишени от опасността характерният nihilизъм и чувството за малоценност, особено сред младежта, да получат нови проявления, особено сега във връзка с всички процеси, които се развиват в света, - отваряне, проникване, заключителни документи, конвенции, общуване и т.н. Информацията вече е огромна. Мисля, че това е съвсем реален проблем пред нас - да не допуснем проявления и развитие на nihilизъм, на чувство за малоценност и т.н., естествено за сметка на патриотизма. Мисля, че и този въпрос се нуждае от по-нататъшна разработка, като се имат предвид съвременните реалности и тенденции и то не въобще, а конкретно с оглед на днешната вътрешна и международна обстановка и развитието ѝ по-нататък.

Мисля, че със съображенията, които изложи др. Живков, този документ може да се приеме.

ПЕНЧО КУБАДИНСКИ:

Ти отричаш ли, че всеки ден 5 радиостанции говорят за населението в Благоевград?

ПЕТЪР ДЮЛГЕРОВ:

В никакъв случай не отричам. Аз казвам, че оттатък работата търсенето на възможности да се влияе на това население е в процес на постоянна активизация и висока степен на интензивност. Това е безспорно. ....

ДОБРИ ДЖУРОВ:

Другари, аз искам да изкажа някои съображения по въпроса, който обсъждаме.

В проекторешение "А" е казано: "За по-нататъшното единение на българската социалистическа нация".

Струва ми се, че поводът да обсъждаме този въпрос беше възродителният процес, но въпросът, който обсъждаме, има малко по-широк аспект и по-широк план. По мое дълбоко убеждение обсъждаме изключително важен въпрос, свързан със съдбините на нашата нация за бъдеще, тъй като не става въпрос само за ислямизираното българско население някога, в XVI, XVII век, а става въпрос и за една друга група от българското население, което населява югозападната част и югозападния триъгълник на нашата родина.

Става дума и за една друга група, на която и Пенчо се спря - циганската група. От тази гледна точка проблемът е изключително важен.

ТОДОР ЖИВКОВ:

А и еврейската група се раздвижи, даже и арменците.

ДОБРИ ДЖУРОВ:

... Ако ние бяхме далновидни след Освобождението, нямаше да допуснем това положение, което в крайна сметка доведе до тези неща, за които говори др. Петър Дюлгеров по отношение на западния триъгълник.

На кого да се опре партията?

Безспорно на науката, Университета, институтите.

Освен разработка на тази програма тук трябва да има и една последователност в разработката на нашата история, защото nihilistичното отношение към нашата история в крайна сметка е една от причините за това състояние, което имаме сега.

Очевидно историята трябва да намери достойно място в тези институти към БАН, в училищата и пр. ...

На трето място, очевидно съответните ведомства имат място, включително и Министерството на народната отбрана. Но момчетата идват при нас на 18 години, те по същество вече са формирали у себе си някакво виждане, някаква вътрешна нагласа, някакво поведение по въпросите на историята на нашия народ. Много трудно е за година и половина, за две години да ги прекършим, така да се каже.

Основа трябва да им се даде в основните и средните училища не само по отношение на историческия аспект на тяхното обучение и възпитание, но и по отношение на тяхната ...

ТОДОР ЖИВКОВ:

... Но тук да вземем отношение и към нашата наука, че тя решително трябва да се преустрои.

Защо са ни тези институти, когато са далеч от тези проблеми?

Ние трябва да разформираме някои институти, които не работят по тези проблеми. Ние трябва да плащаме за такива трудове. Направил такъв труд - ще му платиш, не е направил - няма да му платиш.....

ГЕОРГИ АТАНАСОВ:

Искам да кажа следното.

Когато говорим за национално единение, ние говорим за българско национално единение.

Става дума за конкретните мерки, които могат да реализират една такава постановка. И в този смисъл аз мисля, че трябва да си даваме сметка, че ние извършваме поврат, особено в една част от населението, към българско национално единение в един неблагоприятен за нас период.

И трябва да си даваме сметка, че на нас няма да ни ръкопляскат.²³³...

Вторият момент: българският елемент върви назад.

Аз затова казах: единение, но на българска национална основа.

Защото ако не вземем мерки, след 100 години може да се казва България, но тази България ще бъде с турско сърце....

Ние трябва, другарю Живков, да се върнем към някои ваши постановки на Тезисите за младежта и Комсомола от 1967 г.

И не само за раждаемостта, а за ритуали, символи, с които да се работи с народа, с младежта, за да се постига това единение. ...

Третият наш противник е този нихилизъм, който се шири.

В Гърция, ако човек каже, че е македонец, това се смята за национално предателство.

Ако в Югославия някой каже за българин, че е македонец, това се смята за национално предателство.

Ние в България сме още в етапа, когато трябва да се консолидираме като обществена позиция. Някои наши учени се кичат с това, че имат по-различна позиция от официалната позиция.

И аз мисля, другарю Живков, че ние трябва по този проблем с интелигенцията, с народа, с комунистите, с всеки да се разберем в дома му.

Става дума за съдбовен проблем и никой не може да изповядва друга вяра по този съдбовен проблем.

Може някой да е против властта, може някой да не харесва Комунистическата партия, но по проблема българи ли сме, като българи ли трябва да се чувствуваме и да работим като българи за тази държава, трябва да има пълно единение.

А някои сега залагат на тази позиция, за да нанасят политическо поражение. Тези хора трябва да отидат в затвора или нещо друго да ги последва.

И в този контекст ние трябва да проведем специални мерки за лично ангажиране на интелигенцията.

Аз не искам да се спирам на други въпроси, но смятам, че трябва да си дадем сметка за специфичните особености на етапа, в който разгръщаме работата, и нашите практически мерки да отчитат тази специфичност.

Другари, така се сложиха историческите обстоятелства.

Ние сме много стара, но същевременно и много млада държава.

Изминаха малко повече от 100 години от освобождението.

Нашата държава се създаде върху територията на един разпокъсан народ.

И в един етап официалната политика беше обърната повече към обединението на територията, отколкото към вътрешната консолидация на народа.

²³³ Става въпрос на първо място за възродителния процес на мюсюлманите, но както се гледа навсякъде се имат наум всички малцинства.

И буржоазните политически правителства изгубиха ценно време, пропуснаха шанса да решат този въпрос.

Освен това те допуснаха предателство спрямо националните интереси, доколкото не се ориентираха правилно в тогавашната международна обстановка и натрупаха невероятни проблеми пред България.

Две национални катастрофи, пред трета катастрофа и низ от грешки на прогресивното движение.

Може би един от мотивите на тези грешки е и стремежът да се противодействува на тази неправилна политика на буржоазията. Но грешките са си грешки.

И ние фактически от 35 години след Априлския пленум провеждаме линия на консолидация, на сплотяване, на единение.

И аз трябва да кажа, че тази линия даде богати плодове.

Ние може да се срещаме с рецидиви, но ние решихме въпроса за македонците смело след Априлския пленум. Опитът на историята показва, че трябва да се работи с поглед напред за столетия.

Когато се говори и когато се пише по тези въпроси, трябва да се има предвид, че нещата следва да се разчитат на десетилетия и столетия.

Още повече ние сме малка държава, ние не сме Америка и трябва да проучваме опита на другите държави.

Ние досега не проучвахме опита на тези държави, които умеят да асимилират. Вземете Елзас и Лотарингия - това е коренно немско население, но го направиха французи. ...

ГЕОРГИ ЙОРДАНОВ:

... И трагедията започна от усилията за обединение. Там катастрофира и буржоазията, и нашата партия - илюзиите за класов романтизъм, балкански федерации, коминтерновските схващания и т.н.

Между прочем, ние сме твърде срамежливи, когато оценяваме историята и когато трябва да изтъкваме ценностите на априлската политика. А младежта и интелигенцията знаят тези неща.

С нищо няма да падне авторитетът и на наши кумири, ако съобщим и техни грешки.

Всеки знае какво изказване е правил и Благоев в Народното събрание. Така е мислил, така е разсъждавал. От това той не престава да бъде Димитър Благоев.

Георги Димитров - също поради редица исторически и конкретни обстоятелства.

Имено априлската национална политика е тази политика, която осигури една перспектива при окастрена България, за да се реализират задачите чрез единението.

И аз мисля, че думата е намерена точно, защото това е същността на цялата политика.

Ние може да бъдем много по-силни от големи държави, които са разединени, ако национално сме единни.

Другият много голям въпрос е, че наистина ще трябва около този лозунг да се обединят всички - и живеещите в България българи, и да отделим малко по-голямо внимание на българите, които се намират извън пределите на страната.

Някои ни предупреждаваха да внимаваме с тези музеи, които се направиха във всички гранични райони - Силистра, Толбухин[3], Варна, Кърджали, Благоевград и т.н., че те обхващат осветляване на въпроси, които се намират и извън пределите на страната.

Но въздесйтвието е много вярно и силно, защото това е история.

Ние фактически сме забравили една цяла територия след Берлинския конгрес - това е Приморавието.

Данните са, че българите, които живеят в Сръбската република, са в много тежко положение и ни корят, че не им обръщаме никакво внимание.

Цялата югославска федерация е изградена на антибългарска основа.

Следователно нека ние да си провеждаме междудържавната политика на подобряване на отношенията и на търговия, но когато дойде въпрос до наука, до факти, до история, ние трябва да бъдем категорични.

За голямо съжаление трябва да спорим и с приятели, и с приятели от Съветския съюз.

Когато се отива на такива открити разговори, се вижда, че могат да се постигат и резултати.

Сега например се възражда цял фонд и движение в Съветския съюз за паметта на Кирил и Методий. Те ползват нашия опит, цитират всичко, но ако ние не създадем най-мощния и оригинален ...²³⁴ за Кирило-Методиевото дело на базата на кирилицата и Преславския събор, ще изпуснем много голяма възможност.

Препоръката, която Вие дадохте, другарю Живков, да се намерят такива поводи да се организира интелигенцията, като Преславски събор и други, трябва да се използват.

Много са правилни критичните бележки към училището, към науката, към културата. Във връзка с това ние си правим самокритични изводи.

Но до какви заключения стигнахме?

Подценявали сме редица въпроси.

Дори интелигенцията, която се създаде до Априлския пленум, с погрешното разбиране по националния въпрос сега създава най-големите трудности.

И това обновление на учителския персонал и т.н. трябва много смело да ги проведем.

Другарят Атанасов правилно предложи да сложим приоритети. След като решим въпросите за пътищата, електричеството, водата и хляба сега трябва във всички тези селища да има училища и място, където да се съберат за елементарна културна дейност; да решим въпроса за радиото и телевизията. И повече мисионери да работят по тези въпроси там, без да се натрапват, като имат и съответния факт.

Правилно се каза, че в едно такова решение, в една такава стратегическа работа по единението много са важни международните аспекти.

След Виена това е проблем, който ако подценим, ще направим грешка.

В международните форуми сега имаме съюзници в лицето на Гърция и Кипър. ...

---

²³⁴ Липсващ текст в оригинала.

Струва ми се, че едно от най-големите достойнства на априлската национална политика е, че ние много тактично и умно провеждахме истината за историческата съдба и бъдещето на народа си, без да се съобразяваме докрай с внушения отвън.

Големите ни грешки по националния въпрос са били, че рецепти, които се пишат отвън, се прилагат за конкретните български условия. Това е голяма заслуга на другаря Живков, защото всички знаем през какви трудности се е минавало и при Хрушчов, и при Брежнев, а може би и в други случаи, за които ние не сме информирани.

Така че сега има условия и при преустройството ние да си отстоим националния интерес и да го проведем и цивилизовано, и с много добра тактика в името на голямата стратегия....

ТОДОР ЖИВКОВ:

Тук са два въпроса.

Едното е материалът.

Но дали така трябва да постъпим?

Аз като че ли се настройвам на друга вълна. Един документ за морално-патриотичното възпитание и единството на народа. А може допълнително вътрешно да се публикува.

И допълнително някои съображения във връзка с възродителния процес.

Може да кажем допълнително за цигани, за македонци и т.н.

ЙОРДАН ЙОТОВ:

Приемам Вашето предложение, защото, като слуша човек нашите разисквания, вижда, че ние започваме от един частен въпрос - възродителният процес, и отиваме към проблеми, за които сега не сме се подготвили да ги решим. ...

ЙОРДАН ЙОТОВ:

Във връзка с това бих искал да споделя някои съображения.

Подкрепям това, което другарят Георги Атанасов много ярко формулира.

Става дума за единение на българската нация, на българите.

Но мисля, че тук има два момента, които ние практически смесваме, а те са доста различни. Нация и етнос и етническа група не се покриват.

Когато говорим за единение на българската нация, като че ли сме склонни да разглеждаме въпроса така: единение на етническа основа.

Ако така подходим, винаги ще поддържахме едно напрежение в България, тъй като сме еднонационална държава, но има малки или по-големи етнически групи, които живеят при нас.

Затова трябва много добре да помислим какво е съдържанието на понятието българин и да не го свеждаме само към етническата принадлежност, а да го извадим на едно по-широко равнище. Понятието българин означава човек, който живее в България, който се е родил на тази земя и т.н.

Иначе ще възбудим евреи, арменци, гагаузи и т.н. Това са малки етнически групи, но ако ние поставим акцента върху българщината, върху етническата група българи, ние ще провокираме национализма у тях. Затова трябва много внимателно и гъвкаво

да подхождаме, преследвайки тази цел: България като географско понятие да не остане един ден без българи.

Вторият момент е свързан с грешките на нашата партия по националния въпрос.

Аз не мога да приема, че нашата партия от своето основаване е допускала грешки по националния въпрос.

Никак не мога да приема да се сложи знак на равенство между Димитър Благоев и Вълко Червенков, между Димитър Благоев и онова, което беше решавано през 20-те и 30-те години от Коминтерна. ...

Нека да не изтръгваме нещата и явленията от историческата обстановка и само от сегашните позиции да произнасяме присъди.

Аз съм убеден, че ние с Вас, другарю Кубадински, ако действахме в онези условия, щяхме да действаме така, както е действувал Благоев. Ние с Вас бяхме партизани. Но ние се борехме за социалното освобождение на България, а не отидохме с корпуса да се борим за освобождението на Македония. ...

Две думи за българската интелигенция.

Аз не искам да я оправдавам, но трябва да признаем, че тя е възпитана в едно време, когато господствуваха много догми, имаше много догми и по националния въпрос, и една част от нея не може да се освободи от това, което е натрупано в нейното съзнание.

Затова аз подкрепям предложението, което се съдържа в документа. Ние трябва да заложим на младото поколение.

Ние трябва да подготвим нови отряди от историци, от философи, от социолози и т.н., които с ново мислене, на основата на априлската национална политика, да могат да разсъждават, да виждат и с тяхна помощ да можем да преобразим и съзнанието на целия наш народ.

Мисля, че все пак ще бъдем несправедливи, ако във връзка с това дадем една негативна оценка на цялата българска интелигенция.

Аз мисля, че преобладаващата част от българската интелигенция стои на позициите на априлската национална политика. Отделни са хората, които открито или под сурдинка не споделят тази политика. Страхувам се, че ако дадем такава оценка, ние вместо да я приобщим, ще я отчуждим и ще получим обратни резултати. ....

IV. ДОКУМЕНТИ ОТ ДЪРЖАВНА СИГУРНОСТ

№ 1.

Кратък отчет на отделение „А“ за времето от 9 септември 1945 г. до 9 септември 1946 г., в който се посочва ролята на отделението в установяването, арестуването и легализирането на „македонските бандити“.

КРАТЪК ОТЧЕТ НА ОТДЕЛЕНИЕ "А" ЗА ВРЕМЕТО
ОТ 9 Септември 45 г. до 9 Септември 946 год.

ЗА II-рия ПЕРИОД. 235

с. 4

6. Едно значително число от служителите на отделението взеха активно участие в установяването и арестуването на македонските бандити, а така също трябва да се каже, че за да се легализират мнозинството от тия бандити се дължи на работата на отделението чрез свои секретни сътрудници.

с. 6

отражение в политическия живот е от първостепенна важност. Като по-съществени постижения на службите в провинцията в тази насока ще отбележим:

III. Горно-Джумайска област:

Разкриване конспирация на легионери и ратници.
Разкриване малка конспиративна група съставена от македонству-
Предизвикване изключването от редовете на опозици- ющи.
онните партии тяхни верни членове /чрез С.С./.

Началник отделение "А":

/Г.Ст.Ганев/

(Държавна сигурност - Политическа полиция, Из архивите на ДС, т. 5, София 2011, с. 47, 48, 49)

№ 2.

Из строго поверителен отчетен доклад за работата на Първи отдел на ДС за 1950 г.

О Т Ч Е Т Е Н   Д О К Л А Д
за работата на отдел I-ви ДДС за 1950 година.

с. 2

Дейността на македонствуващите михайловисти и др. реакционери от македонското малцинство, в сравнение с 1949 година, е по-ограничено. Между протогеровистите и михайловистите се забелязва сработване, а след задържане на някои протогеровистни водачи, като ПЕРО ШАНДАНОВ, ЛЕВ ГЛАВИНЧЕВ и др. има уплаха и разчитане повече на развоја на международните събития

- 3 -

и външния империалистичен натиск. Константирани са отделни случаи на създаване нелегални организации в Гоце Делчев - р-ки "Авантюрист", "Сандански" и подготовка за терористическа и бандитска дейност. В Петричко бе намерено хвърлено оръжие и боеприпаси, които по наши данни са били предназначени за групата на ИВАН ЖЕКОВ - обект на разработка "Дезертъор" за отпочване на бандитска дейност.

На някои места анархистите, легионерите, бившите ^{михайловистите} полицаи и протогеровистите се ориентирват към прека подготовка на терористическа дейност. На 27 декември в Пловдив бе разгромена нелегална терористическа

с. 9

По македонско малцинство обектите на обслужване не са обхванати добре най-ценна активна групова разработка се води в ДС-Петрич - "Дезертъор" обектите, на която са уличени в създаване нелегална група и подготовка за бягство.

с. 14

Много с.с. не се явяваха точно на срещите. Не са провеждани с месеци срещи с с.с. "ПЕТРИЧКИ" и "ФИЯТ" - по македонско малцинство. Повечето

...

РЕАЛИЗАЦИИ

с. 15

Най-много реализирани разработки ^{в отдела} има ^{по} линията н.петковисти - 137 с 33 обекти, следвана от анонимки-10 реализации с 29 задържани лица, македонци-михайловисти, фашистки организации и др./виж таблица № 4/.

с. 16

"ОГНЯРИ"-Гоце Делчев, март 50 г. задържани са 4 и $\frac{1}{2}$ убит михайловисти средняци. Създали нелегална организация и се въоръжили за бандитска дейност. "ДЕЗЕРТБОРИ" - Петрич, задържани 7 михайловисти и н.петковисти 3 кулаци и 4 средняци за бандитизъм, създаване нелегална група установили връзки с гръцкото разузнаване, на което предавали шпионски сведения, подготвяли канал, води се следствие.

с. 18

тура или документиране престъплението. Някои разработки в отдела като "ПУЛТ" "ЧЕПАН" по линия на младежи и др. се водят повече от една година без придвижване, главно поради липса на агентура, а по р-ка "СТАМЕН" по македонско малцинство повече от 8 месеца не е постъпило агентурно донесение и никой не се е сетил да проконтролира и потърси отговорност. Най-слабо са контролирали инспекторите.

...

ПРЕДСТОЯЩИ ЗАДАЧИ И МЕРОПРИЯТИЯ.

с. 19

2. По най-важните и централни разработки да се търсят на всяка цена връзки с контрареволуционни задгранични центрове и с шпионски централи за пресичане из самите корени вражеската дейност - геметовски, националистически, троцкистки, задгранични центрове; турско, титовско и др. разузнавания по линия на малцинствата; реакционни и шпионски религиозни централи по линия на духовенство - Ватикана, икуменическият съвет, евангелски мисии и пр.

...

3/11. I. 1951 година
София

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ I-ВИ ДДС:

/Б.Думков/

С/С-2 екз.

(ДС, т. 5, с. 135, 136, 142, 146, 148, 150, 151)№ 3

Из доклад за състоянието на агентурно-оперативната работа на Първи отдел на ДС, в който се привеждат статистически таблици за наличната агентура, както и обекти на следене според различни категории, сред тях малцинства, македонци и михайловисти.

Строго поверително!

ДОКЛАД

НЕКЛАСИФИЦИРАН § 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

ЗА СЪСТОЯНИЕТО НА АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНАТА РАБОТА В ОТДЕЛ I ДС

1. Оперативен и помощен отчет на вражеските контингенти. Състояние на водените разработки и наблюдението на подотчетните бази.

с. 5

На помощен отчет, който е в процес на изграждане са взети 7.171 лица, които по линии се разпределят:

1. Н.петковисти.....	2450	7. Бивши хора.....	1791
2. БЗНС	45	8. Малцинства	124
3. Троцкисти и тр. костовци	313	9. Духовенство	660
4. Анархисти	137	10. Интелигенция и младежи....	210
5. Антинародни партии.....	506	11. Държавен апарат	154
6. Фашистки организации... 610		12. Анонимки	71
	<u>4061</u>		<u>3110</u>

с. 3

то се водят с добър темп. По турско малцинство обектите не са обхванати добре. Сравнително по-добре се обслужват турците в Хасковски окръг, където се водят 25 р-ки и 30 ОИД на 76 обекти. По македонско малцинство обектите не са обхванати. духовенството се разработва от 946 г., но до сега

с. 11

7. Състояние на агентурно-информационния апарат.

...

1. Н.петковисти и БЗНС	95	агенти	15	информ.	-	рез
2. Селячество.....	6	"	22	"	-	"
3. Троцкисти, анархисти, ант.партии...	62	"	27	"	-	"
4. Фашистки организации	76	"	17	"	-	"
5. Малцинства	42	"	23	"	-	"
6. Духовенство	34	"	27	"	-	"
7. Интелигенция	15	"	216	"	18	"
8. Държавен апарат.....	11	"	39	"	-	"
9. Анонимки	2	"	33	"	-	"
			<u>339</u>	<u>419</u>	<u>18</u>	

с. 13

РЕАЛИЗАЦИИ

Най-много реализирани р-ки имаме по линия "Н.петковисти" - 25 р-ки с 33 обекти, следвана от анонимки - 10 реализации с 29 задържани, македонци, михайловисти и др.

От общия брой на задържаните сравнително малък е процента на осъдените главно по недостатъчна документация за вражеската дейност на обектите.

(ДС, т. 5, с. 154, 156, 164, 166)

№ 4.

Строго поверителна справка за отдел III на ДС - национални малцинства, от 20 август 1952 г. във връзка с издадена заповед за активизиране на дейността в тази област. Както личи от този и други документи, България е признавала наличие на национални малцинства на своя територия, сред които и македонското.

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГ ДСРСБНА

Строго поверително!

5

С П Р А В К А

За отделение "Нац. малцинства" по издаване заповед за активизиране агентурно-оперативната работа по линия на III-ти отдел.

I. НЕОБХОДИМОСТ ОТ ОБСЛУЖВАНЕ

Поради това, че реакционната част сред турското и македонско население се явява контингент на капиталистическото разузнаване, които се използват за шпионска, вредителска и друга дейност, разпалването на изселническия въпрос сред турското население, използване добрите ни отношения с Югославия до резолюцията на информбюро за създаване на масова агентура за използването им против нашата партия и изопачаване разрешението по македонския въпрос, се явява необходимост от разработване и обслужване на същата

II. ОБЕКТИ НА ОБСЛУЖВАНЕ И РАЗРАБОТВАНЕ ПО ЛИНИЯ НА "ИМ"

и.

Б/ По линия на македонско население се обслужват - централния и градски комитет на д-во "Гоце Делчев", неговите секции в София и останалите дружества в страната.

Разработват се - бившите членове на ВМРО /Иван Михайлов/ /Протогеров/ и техните подделения, като "Шар", "Вардар", "Въртоп" и "И.К. Яворов", завърнали се студенти след резолюцията на информбюро от Югославия, протитовски елементи и други вражески такива.

III. КАКВО Е СЪСТОЯНИЕТО ПО ЛИНИЯТА И КАКЪВ ОПЕРАТИВЕН СЪСТАВ ОБСЛУЖВА СЪЩАТА ПО ВАЖНИ НАСЕЛЕНИ ПУНКТОВЕ.

Турското и македонско население в страната наброява към 860.000 души, от които 560.000 турци, 170.000 македонци и 130.000 българомахамедани.

Такова е състоянието и по линия на македонско население. Предимно такава население има, като се изключи Благоевградски окръг, в Пловдивски, Бургаски и Сталински, където един оперативен работник работи по няколко линии и се отразява зле върху работата

Предвид горното е необходимо да се увеличи оперативния състав в горните по-важни окръзи за активизиране работата сред реакционната част на турското и македонско население.

IV. КАКВИ ОСНОВНИ ЗАДАЧИ ТРЯБВА ДА СТОЯТ ПО МЕСТА ЗА ПОДОБУВАНЕ И АКТИВИЗИРАНЕ РАБОТАТА ПО ТАЗИ ЛИНИЯ.

с. 3

- 3 -

7

и окръжни секретари на БКП по места.

Е/ По македонско население

1. Да се вземат срочни мерки за привеждане в известност, независимо от тяхното местонахождение /на свобода, в затвора, или ТВО/, бивши активни македонствувачи от михайловистките и протогеровистките организации и техните поделения, всички терористи в миналото, репресирани от народната власт за минала и настояща антинародна вражеска дейност, техните близки синове и дъщери, близки на забегнали зад граница, връзки на титовските емисари и агенти носители на титовската националистическа пропаганда.

2. Да се вземат на разработка или помощен отчет всички бивши авторитети и ръководители на михайловистките и протогеровистките организации, бивши терористи, всички които са имали и имат връзки с титовските емисари и членове на "Нар. фронт" заподозрени като титовисти, имащи близки на отговорна работа в Югославия и близките на ликвидирани от народната власт след 9. IX. 44 год.

3. Да се вземат всички мерки за разкриване и обезвредяване на каналите за прехвърляне на шпиони и деверсанти на наша територия, а при възможност да се използват за изпращане на наша агентура зад граница.

4. По постъпващите сигнали по подготовка на терористическа дейност да се вземат екстрени мерки и да се завеждат веднага агентурни разрасотки с извънредно бързи темпове, като за такива сигнали да се уведомява незабавно министерството.

5. Да се вземат на оперативно обслужване всички съществували легални македонски организация "Гоце Делчев" и др. за установяване и пресичане на титовското влияние сред малцинството и за издирване на протитовските и др. вражески елементи.

6. Да се задълбочи практиката на използването на маршрут-на агентура, особено за Благоевградски окръг и разселените във вътрешността на страната.

7. Да се вземат мерки, шото оперативния кадър: работещ по македонско население, да бъде запознат добре с македонския въпрос, с Лениско-Сталинското разрешение на националния въпрос и отношението на БКП и титовци по македонския въпрос.

20 Август 1952 год.
С о ф и я

СЪСТАВИЛ СТ. РАЗ: *Д. Димитров*
лейт. /ив. Димитров/

(ДС, т. 5, с. 171-173)

№ 5

Списък със следните македонски организации и клубове извън България.

СТРОГО ПОВЕРИТЕЛНО!

5 ДЕКЕМВРИ 1954 ГОД.

С П И С Ъ К

на задграничните централи, организации и групировки на българската вражеска емиграция, по които следва да се изготвят общителни справки.

с. 4

VI. СЪЮЗ НА БЪЛГАРСКИТЕ ЕМИГРАНТИ В ЮГОСЛАВИЯ.

Основан през 1951 г. Седалище СТАРИ ЛЕЧЕВ. Сега се ръководи от ИВАН МООНОВ ЦВЕТКОВ.

Подкомитет "Пирински клуб" в СКОПЈЕ. Сега се ръководи от РАДОЙ СПАСОВ.

Секция в ШЕШЕВО.

Секция в БИТОЛЯ

Секция в СТРУМИЦА

Секция в БЕРОВО

Секция в ГОСТИВАР

Секция в ПРИЛЕП

Секция в КОЧАНИ

-5-

Секция в ЦАРЕВО СЕЛО

Съюзът издава в-к "Глас на българите в Югославия",
а подкомитета - в-к "Пирински глас".

Отпечатано в 6 екз.

Екз. № 1 - Др. зам. к-р Кулбишев
Екз. № 2 - Др. и-к Ч. и-к ДС полк. Мурджов
Екз. № 3 - Др. и-к Ч. и-к ДС полк. Вушиков
Екз. № 4 - }
Екз. № 5 - } Ч. и-к ДС
Екз. № 6 - }

Х. Българска войска в Гаси
КАЙЗЕРСЛАУТЕН, ЗАП. ГЕРМАНИЯ
Създадена през ноември 1951 г.
(ега се ръководи от капитан
БОРИСЛАВ БАЙЧЕВ

ЗАМ. НАЧАЛНИК УПРАВЛЕНИЕ I-ДС:

/Подполковник Точо Точев/

Данни които трябва да бъдат събрани за ръководителите на
вражеските емигрантски организации, намиращи се зад граница :

1. Трите имена,
2. Къде е роден и точни рождени дати,
3. Таща, майка, братя, сестри, деца и други близки в страната,
4. Други връзки в страната,
5. Образование, общо, специално и пр.
6. Професия,
7. Обществена дейност; в страната и зад граница,
8. Връзки с чужди разузнавания,
9. Последен адрес на лицето - в страната и зад граница.

2 февруари 1954 година,

С о ф и я .

(ДС, т. 5, с. 175, 178, 179, 180)

№ 6.

Отчетен доклад от 1956 г., с който се съобщава за настроения сред
населението в Пиринска Македония за присъединение към Вардарска, за
разбиването на ООМ и от който се вижда, че дори организации с
проюгославска насоченост са третираны като михайловистки.

Стрџага секретно!

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРОПБГДСРСВНАОТЧЕТИИ ДОКЛАД

За съставаието на агенгурно-спера-
гивнага работа по линия на отдеп I,
при III управление ДС, за 1956 год.

с. 5

В резултат на тази пропаганда на много места в округа бяха подадени заявления за напускане на ТКЗС, засилиха се националистическите изказвания и тенденции за присъединяване на Пиринския край към Югославия. Не много по-късно по инициатива на бившия михайловски Андон Вангелов Зайков от с. Самуилово, Петричко, на територията на Петричка околия бе създадена нелегална организация, за обединение на Македония / ООМ/. Благодарение на взетите бързи мерки не се допусна извършването на практическа вражеска дейност, документираща се дейността на главните обекти и чрез задържането им се пресече разрастването на организацията, която бе взела в кратък срок застрашителни размери. Характерно за тази организация бе това, че се спекулираше с партийни и марксистически постановки по Националния въпрос и се правеше всичко възможно да се докаже необходимостта от присъединяването на Пиринска Македония към Вардарска Македония, в рамките на ОНРЮ. Организацията имаше и згоден устав и клетвени декларации.

Организацията бе разкрита по време на операцията по арестуване на членовете ѝ в с. Самуилово, Петричко, на 15.06.56 год. и всички членове бяха арестувани.

Организацията бе разкрита по време на операцията по арестуване на членовете ѝ в с. Самуилово, Петричко, на 15.06.56 год. и всички членове бяха арестувани.

Членовете са обвинени: Вражеска дейност и група пропагандисти и

с. 22

През м. юли и август 1956 год. постъпиха много сериозни агентурни и други данни за изграждане на македонска националистическа нелегална организация на територията на Петричка околия. Установи се, че главните организатори на същата се присъединили към масови вербовки и възнамеряваха да проведат широка конференция. Благодарение добрата работа на Околийския началник МВР – Вълков и неговия заместник Шакин, дейността на същите бе бързо документирана, добре се проведоха секретните и зашифровани арести и проведе резултатно следствие. Потвърди се, че същите са създали нелегална организация за обединение на Македония "ООМ", с цел нелегална и легална работа за присъединяване на Пиринска Македония към Вардарска Македония, в рамките на ФНРЮ. Приели бяха устав и клетвени декларации. За успешно проведената работа в един много важен момент /по същото време в Югославия пребиваваше нашата парламентарна делегация/, от ЦК на Партията се и оказва благодарност на другарите, обезвредили навреме тези вражески елементи.

с. 28

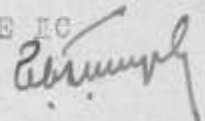
Задържани бяха 5 рък свидетели и организатори на нелегална националистическа македонска организация от Петричка околия – ООМ. Същите след разпит от 5 дена признаха подробно дейността си и бяха освободени по политически причини.

с. 36

13 януари 1957 година

НАЧАЛНИК ПЪРВИ ОТДЕЛ, III У-НИЕ ДС

майор

(АКРДОПБГДСРСБНА) – М, ф. 13, оп. 1, а.е. 1328, л. 1-36. (8 М-13, оп. 1, а.е. 1328 - CD към т. 5, 3-III-Sekretno politichesko upravlenie digitalno izdanie na Komisijata po otkrivanе na dosietata, 28 август 2012)

№ 7

Из отчетен доклад на III отделение на ДС за 1956 г., в който се споменава за засилена активност след излизането от затвора на осъдените за проюгославска дейност и за разбиване на македонска организация в Пиринска Македония.

Строго секретно!

Екз. № _____

Разновиден - рел. №: В-693/26.05.1985

ОТЧЕТЕН ДОКЛАДНа III управление ДС за 1956 година.

с. 11

Характерно е известно активизиране на вражеската дейност след освобождаването от затвора на осъдените по югославска линия и за измяна на Родината.

с. 13

В борбата с врага нашите органи провеждат успешно мероприятия за разлсжение и разкслебаване на врагсвите, заедно с мерките за пресичане на най-острата вражеска дейност и наказване на активно действащите врагове и изолиране от тях на увлечените трудеши се в антинародна дейност.

с. 23

По линиите на първи отдел беше оказана помощ в Пловдив по реализациите на легионери и в залавянето на двама нелегални. На Благоевградски окръг беше оказана непосредствена помощ по изясняването на обстановката около опитите за създаване на нелегална македонска националистическа организация.

19. I. 1957 г.

С О Ф И Я

НАЧАЛНИК III УПРАВЛЕНИЕ ДС
ген. майор:*Едушев*

РАЗМНОЖЕНО В 1 екз.

*за ИВИ-ГЦ**26 03. 58г.*(ДС, т 5, с. 197, 199, 209)**№ 8**

Из доклад на III отделение на ДС от септември 1959 г., в който се споменава за разбиването на 5 младежки македонски организации в Пиринска Македония в началото на 1958 г.²³⁶

Строго секретно!**ДОКЛАД**

ОТНОСНО: Състоянието на работата и задачите на III у-ние на ДС в изпълнение на решенията на ПБ на ЦК на БКП за работата на МВР, ръководните документи на МВР и в светлината на опита на съветските другари и на своя такъв.

(с. 6) Особено опасни бяха в това отношение опитите на югославските ревизионисти да подклаждат националистически настроения сред някои слоеве в Благоевградски окръг, където само в началото на 1958 г. бяха обезвредени последователно 5 сепаратистически (младежки) групи...

(с. 11) Раздвижиха се при наша помощ и някои окръжни управления по придобиване на агентура сред буржоазната интелигенция. Налице са успехи на територията на бившите Софийски, Пловдивски, Варненски, Русенски и Старозагорски окръзи, а по-податливите на вражеска дейност младежи в Благоевградски, Пловдивски, Хасковски и Софийски окръзи.

с. 35

ПРЕДЛОЖЕНИЯ:

а) да се обединят линиите „легионери“, „ратници“, „отецпаисиевци“, „цанковисти“, „михайловисти“, „социалдемократи“, „демократи“, „радикали“ и „анархисти“ в една - „БИВШИ ДЕЯТЕЛИ НА БУРЖОАЗНИ И НАЦИОНАЛИСТИЧЕСКИ ПАРТИИ И ФАШИСТКИ ОРГАНИЗАЦИИ“.

²³⁶ Поради бледостта на оригинала предавам откъсите от документа в препис.

...

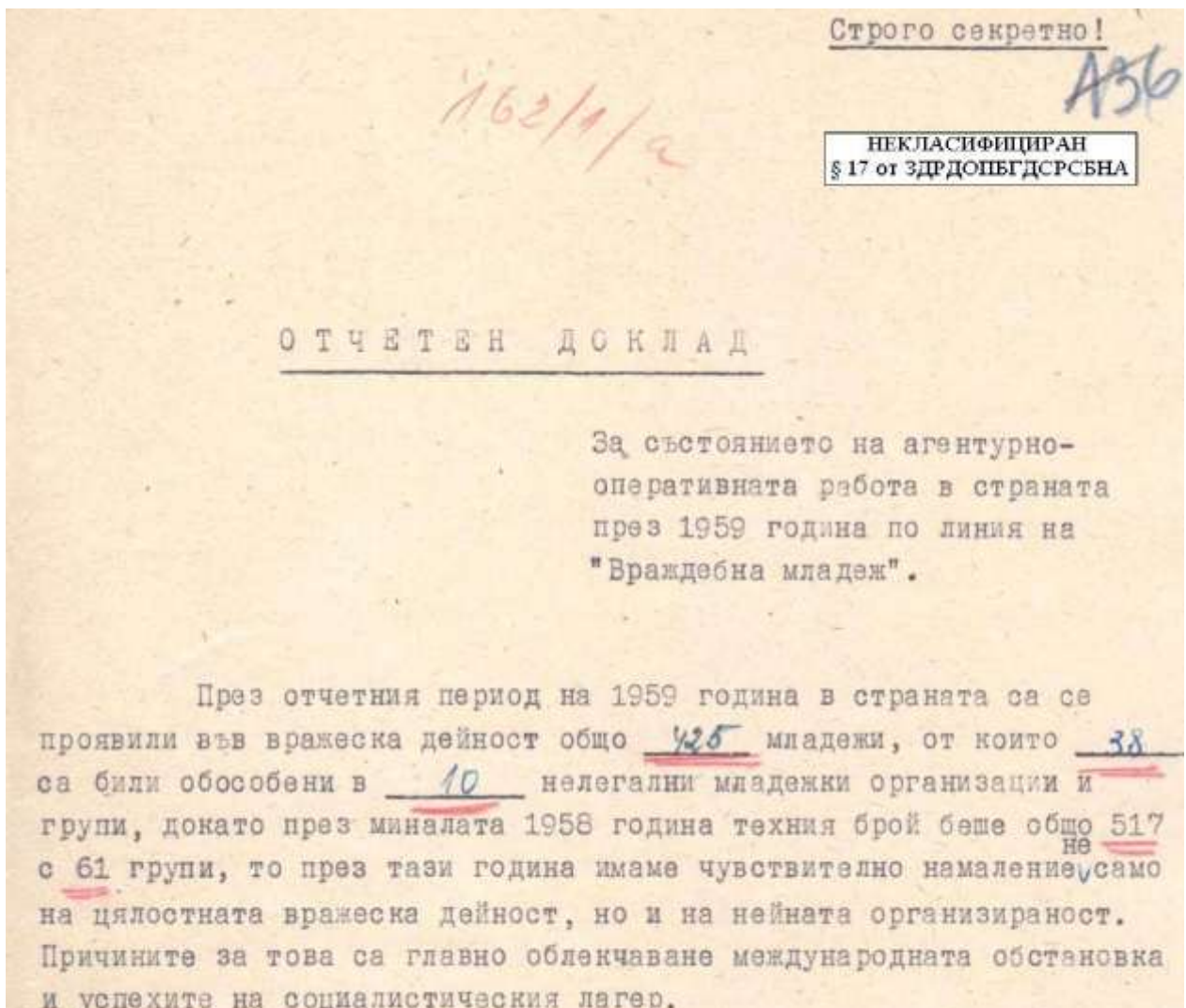
Началник III управление ДС - ген. майор: _____,
София, _____ септември 1959 г.

(АКРДОПБГДСРСБНА) – М, ф. 13, оп. 1, а.е. 1723, л. 12-37 (15-М-ф13, оп. 1, ае 1723 (CD към т. 5, 3-III-Sekretno politichesko upravlenie digitalno izdanie na Komisiyata po откриване на досиетата,

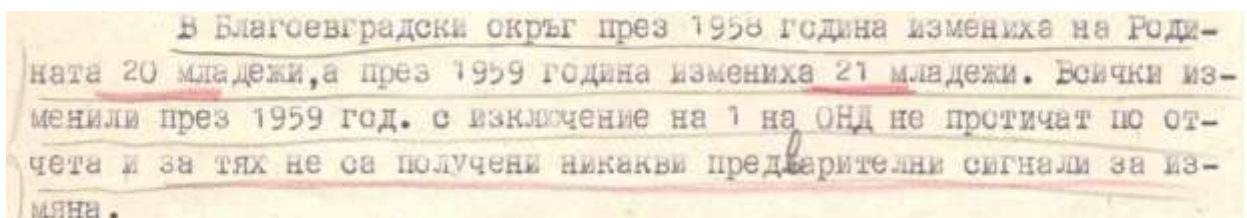
[http://comdos.bg/%D0%9D%D0%B0%D1%88%D0%B8%D1%82%D0%B5%20%D0%B8%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/ds-i-politicheska-politsiya, 28 август 2012\)](http://comdos.bg/%D0%9D%D0%B0%D1%88%D0%B8%D1%82%D0%B5%20%D0%B8%D0%B7%D0%B4%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F/ds-i-politicheska-politsiya, 28 август 2012)

№ 8

Отчетен доклад за 1959 г. по линия на „враждебни младежи“, от който е видно, че според броя на разкрити младежки организации Благоевградски окръг заема челно място, като се посочва, че повечето такива са на „националистическа“ македонска основа.

с. 4

с. 5

Най-характерни нелегални организации, както и през тази година са в Благоевградски окръг, където възникват на националистическа основа. В окръга през годината са разкрити 3 младежки контрареволуционни националистически групи по които са филтрирани общо 14 младежи и 1 осъден.

По повод разпространяването на листовки в с. Раздол е бил задържан младежа ИВАН СТОЙКОВ ПЕТРОВ от същото село. При разпита същия признава, че е образувана нелегална националистическа група която да се бори за обединението на Македония. В групата са влизали младежите: ГЕОРГИ ГАБРИЛОВ и ИВАН СЕРАФИМОВ от с. Раздол и ПЕТЪР МИЦКОВ от с. Коларево, ученик в техникума-Велинград. Първата дейност на групата била написване и разпространяване на листовки с противобългарско съдържание. Обектите след разпита биват филтрирани.

Намерения за създаване на подобна националистическа група имал и младежа БЛАГОЙ ЯКИМОВ ХРОСИНКОВ от с. Илинденци. За целта е говорил с 10 младежи, но само ПЕТЪР КИРИЛЮБ АНДОНОВ от същото село се е съгласил с него. Двамата решили да събират по 5 лева членски внос с които средства да закупват литература, в която е отразена борбата на македонския народ и да я разпространяват между членовете. След разпит обектите са филтрирани.

Реализирана бе и ГПР с главен обект БЛАГОЙ КОНДУРКОВ от с. Мариюстиново. Същия бе установил връзка с югославското посол-

с. 6

ство в София, от където е получавал националистическа литература и е имал намерение да образува националистическа група. Обекта след разпит бива филтриран.

с. 9

В началото на м.ноември 1959 година по инициативата на ГК на Комсомола в Гоце Делчев е било организирано бригадирска вечер, която съвпаднала с заминаването в казармата на младите войници. За да ознаменуват това заминаване младежа НИКОЛА АТАНАСОВ БЕЛЕМЕЗОВ е хвърлил бомба близо до училището, където били събрани младежите. В резултат на това се всело смут и дало лошо отражение. За направата на бомбата Белемезов е бил подпомогнат с взрив от АНГЕЛ ДИМИТРОВ ПАНДЪВ. За тези им прояви младежите са филтрирани.

Данните за годината показват, че най активна вражеска дейност сред младежите имаме в окръзите:

	Реализирани		Форми на вр. дейност			
	по р-ки	без р-ки	нел. орг.	подг. бег.	измен. ниле	кул. прояви
1. Лясковски	13	66	-	66	6	4
2. Благоевградски	26	21	14	4	21	-
3. Софийски окръг	22	15	-	22	-	13
4. Ст. Загорски	-	22	5	6	6	11
5. Н. Болски	-	21	-	10	8	2

с. 12

Най-много разработки има заведени през годината от окръзите: Софийски, Благоевградски, Видински и след това от делението. В

с. 13

Що се отнася до окръзите, подобряване на активния отчет имат: Софийско градско, и Благоевградски.

През отчетната година в страната са реализирани общо 425 младежи, от които от окръзите 391 и от отделението 34 души.

с. 14

Въпреки намалението на вражеската дейност в Благоевградски окръг по отношение нелегалните контрареволуционни националистически организации, в сравнение с 1958 год. при 5 нелегални организации с 80 участници, то през тази година имаме 3 националистически организации с 14 обекти, които са реализирани чрез филтрация, като по характерните са посочени в оперативната обстановка по нелегални организации.

с. 17

В окръзите нововербованата агентура през отчетната година е 146 срещу 303 за 1958 година или 50%. По добре в това отношение в сравнение със другите окръзи работеха: Благоевградски-25 агенти; Видински-17 агенти; Кърджалийски- 15 агенти;

с. 17

15.1.1960 година
 За НАЧАЛНИК ОТДЕЛЕНИЕ 3
 капитан- *М. М. Младен*

(АКРДОПБГДСРСБНА) – М. ф. 13. оп. 1. а. е. 1718. л. 1-18).

№ 9

Отчетен доклад за 1959 г. на отдел „Анонимки“, от който е видно, че според броя на анонимни писма, позиви, надписи и според борбата срещу тях Благоевградски окръг е на едно от челните места в страната, като се посочва, че повечето такива са на „националистическа“, т.е. македонска основа.

ОТЧЕТЕН ДОКЛАД

за работата на отделение
„Анонимки“ през 1959 година.

I. ОПЕРАТИВНА ОБСТАНОВКА

През изтеклата 1959 година разпространението на вражески анонимки е по-малко в сравнение с 1958 година. Общо за страната за 1959 година са установени 507 случая на разпространени анонимки, с общ брой на анонимките 1261 докато през 1958 година имахме 610 случая с 2167 броя. От разпространените през 1959 година анонимки 125 случая са на разпространение на листовки и афиши с общ брой 838, вражески надписи – емблеми, карикатури и др. по стените 56 случая, 326 случая на анонимни писма с общ брой на писмата 367.

Териториално разпространението на вражеските анонимки е както следва:

ТАБЛИЦА

за вражеските анонимки разпространени през 1959 година

окръзи	листовки		писма		надписи случаи
	случаи	брой	случаи	брой	
София	10	104	134	153	10
Соф. окръжно	5	38	12	14	1
Благоевград	15	26	9	11	2
Бургас	6	25	5	5	3
Варна-градско	2	8	14	14	7
Варна-окръжно	6	77			1
Видин	3	7	4	4	
Браца	5	29	5	5	-
Габрово	2	2	4	6	2

с. 4

Разпространените анонимки в Благоевградски окръг са предимно с националистическо съдържание.

с. 5

ТАБЛИЦА

За движението на анонимните разработки през 1959 година

на окръзи	наличност към 31.XI. 58г.	ново свалени		реализирани		наличност на 31.XII.59 без рки
		завед.	от отчет	р/ки	случаи	
Отд."Анонимки"	61	38	27	17	-	58
Соф. градско	27	15	11	7	10	24
Соф. окръжно	13	4	4	2	4	11
Благоевград	30	18	18	7	4	23

с. 6

Както се вижда от таблицата най-много анонимни разработки се водят в отделение "Анонимки" при III управление ДС, Соф. градско, Благоевград, Бургас, Габрово, Кюстендил, Михайловград, Пловдив-градско, Русе, Разград, Смолян, Утара Загора, Търново, Хасково и Ямбол и най-много новозаведени разработки има в тези окръзи. В Габрово и Хасково многото разработки са заведени от предишни години.

с. 11

Т А Б Л И Ц А

За разкритите анонимки в страната през 1959 год.

окръзи	реализ. /р/ки	разкр. автори	окръзи	реализ. р/ки	разкр. автори
Отд. Анонимки	17	17	Пловдив гр.	7	9
София гр.	17	18	Пловдив окр.	2	2
София окр.	6	6	Плевен	5	6
Благоевград	11	23	Пазарджик	9	10
Бургас	10	10	Русе	6	6
Варна гр.	5	13	Разград	5	6
Варна окр.	9	9	Смолян	4	4
Видин	7	8	Силистра	4	4
Враца	7	8	Сливен	1	1
Габрово	10	11	Стара Загора	5	5
Димитрово	2	2	Търговище	4	4
Коларовград	1	2	Търново	10	10
Кюстендил	6	6	Толбухин	1	1
Кърджали	2	3	Хасково	1	1
Ловеч	6	6	Ямбол	8	8
Михайловград	6	6			

Или всичко 196 разработки с 225 автори.

с. 14

През годината бяха разкрити няколко групи, разпространители на листовки, а именно:

1 "Драскач"-Благоевград, за разпространени на 4 пъти вражески националистически листовки в с.Скрът. Авторите са четири младежи по на 18 години. Филтрирани.

с. 15

2. "Келеш"-Благоевград, за разпространени листовки през 1958 година в с.Добротино. Авторите са 6 петнадесетгодишни младежи. Разпитани и предупредени.

...

Добре резултати постигнаха и окръзите Софийско градско Благоевград, Габрово, Пазарджик и Ямбол.

с. 17

Добра помощ оказахме на окръг Благоевград по разработките за разпространени националистически листовки.

с. 19

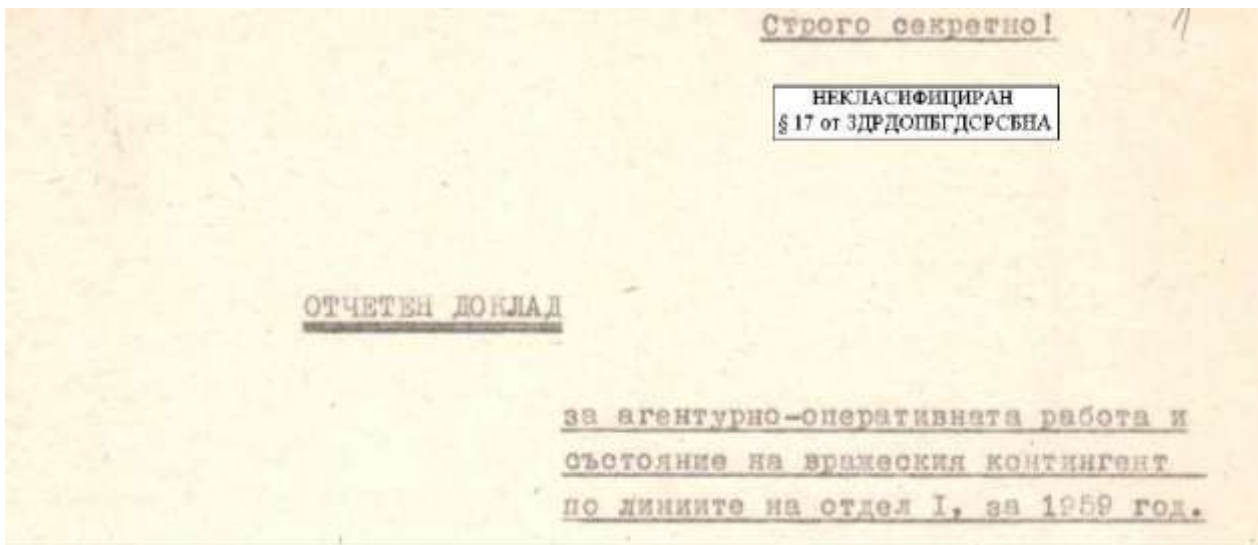
18.I.1960 година
София

ЗАМ Н-К ОТДЕЛЕНИЕ "АНОНИМКИ"
-майор:

(АКРДОПБГДСРСБНА) – М, ф. 13, оп. 1, а.е. 1715, л. 1-19)

№ 10

Из отчетен доклад от 1959 г., в който се говори за сепаратистки македонски настроения в Пиринска Македония и възникване на македонски групи.

с. 2

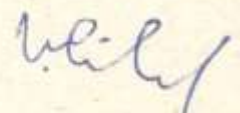
През отчетния период имаме приблизително същата обстановка всред националистическите настроени младежи и македонци, главно в насока за обхвъсване на Пиринска Македония и включването ѝ в рамките на ФНРО или за създаване на самостоятелна македонска държава.

За осъществяването на тези свои намерения националистически настроените македонци и младежи създадоха нелегални организации за борба срещу народната власт. Причините за сепаратистически настроения в някои среди от националистически настроените македонци са главно под влияние на радиоemisите на радио Скопие и пропагандата на кулишевци, че тъй наречения македонски въпрос е разрешен най-правилно в Югославия със създаването на самостоятелна македонска република.

с. 26

София, 26.I.1960 г.

ЗА НАЧАЛНИК ОТДЕЛ V -
- Подполковник:

(АКРДОПБГДСРСБНА) – М, ф. 13, оп. 1, а.е. 1712, л. 1-68)

№ 11

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРОПБГДСРСБНА

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Reg. № 2129 Екз. № 20
11 МАР 1977 19 год
СОФИЯ

СЛУЖБА
(ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ)
РАЗПОВЕРЕНО
по Reg. № 2299
от 22.11.2004г.

15
Строго секретно!
Екз. - 20

Б Е Л Е Ж К И

За някои нови моменти в идеологическата подривна дейност на противника срещу НРБ след Хелзинки.

с. 8

Югославските пропагандни органи използвайки Заклучителния акт от Хелзинки провеждат активна подривна дейност срещу нашата страна на основата на т.н. "македонски въпрос". Все по-открито и настойчиво предявяват ~~инвазивни~~ аспирации към Щиринския край, където според тях живеело "македонско население", което било "подтиснато" и "денационализирано" от българските власти.

(АКРДОПБГДСРСБНА) 30-М-f22, оп.1, ае58)

№ 12**Из информация за обстановката в навечерието на Белградската среща.**

144

Строго секретно!

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРОПБГДСРСБНА

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Reg. № 3885 Екз. № 1
19 год.
27 IV 1977 София

ИНФОРМАЦИЯ

за подривната дейност на противника в навечерието на Белградската среща

*А. Машин
За подготовка
23.4.1977*

с. 3

Разширяват своята пропаганда за чужбина и средствата за масова информация и пропаганда на СФРЮ. През

с. 4

февруари т.г. беше основана радиостанция "Югославия", която ще информира подробно слушателите си за вътрешно-политическия живот в страната и нейните становища в международните организации, ще излъчва и информационни програми за чужбина на двадесетина езика, в това число и за България. За нуждите на радиостанцията край Белград започна строителството на късовълнов радиопредавател, който щял да бъде най-мощният в Европа и един от най-силните в света.

В ненамаляващата антибългарска пропаганда на югославските средства за масова информация и пропаганда продължава да се утвърждава тенденцията да се увеличават материалите срещу НРБ, нямащи нищо общо с така наречения македонски въпрос. Техният относителен дял от антибългарските публикации и радиопредавания е 34%, докато останалите 66 процента се отнасят за вътрешната и външната ни политика, дейността на БКП, социалистическия начин на живот, "критика" на културния ни живот, "критика" на икономическата ни политика, антисъветизъм и проблемите, свързани с Хелзинки.

с. 12

Под влияние на нарасналата активност ^{на} външния противник вражеските и нелоялните прояви сред интеллигенцията, младежта, народностните групи и контрареволуционните елементи в страната бележат увеличение. Оживено се коментират предстоящата среща в Белград, антисоциалистическите, "дисидентските" прояви в някои социалистически страни. Правят се злостни антисъветски и антисоциалистически изказвания. Злослови се, че в социалистическите страни липсвала демокрация и се потъпкваха правата и свободите на човека. Увеличават се замислите и отделни опити да се подготвят и изпратят клеветнически материали до конференцията в Белград

(АКРДОПБГДСРСБНА) 32-М-f22, оп. 1, ае56)

№ 13

Из „Доклад относно дейността на отдел III управление VI ДС през 1973 г.“

Строго секретно

... „Под влияние на „Освободителния комитет на Македония“ в ГФР и скопската пропаганда се засилва националистическата дейност на проскопска основа. Изграждат се някои нелегални организации и групи, които си поставят задача със сила да присъединят Благоевградски окръг към Югославия. Някои от националистическите елементи правят опити да поставят македонския въпрос на разглеждане пред конференцията за разоръжаването, други пък са установили контакти със служители от скопските органи на сигурността.“

„През годината са открити следните дела на оперативен отчет...“

ДОП „Пощальон“ - заведено на научен работник, професор от института на БАН по български език, по линия на промакедонски национализъм и за съмнителни връзки и лица в ГФР.

Обектът е бивш участник в дейността на обектите „Мерзавец“. Провежда му се М-9, а след завръщането му от граница предстои провеждането на М-„Пирин“ и Дунав...

ДОН „Националисти“ - по линия на промакедонски национализъм. По обекта бяха проведени активни мероприятия в продължение на година и половина, в резултат на което към него се подходи оперативно. Същият се очертава с големи възможности за използването му по линията.

ГДОП „Мерзавци“ - в резултат на проведените разнообразни агентурно-оперативни и оперативно-технически мероприятия за обектите се получиха обилни данни за провежданата от тях промакедонска националистическа дейност.

Обектът „Историка“ - бяха установени негови връзки с представители на задграничните македонски организации, многобройни връзки у нас и с представители на СРМ, които обработва за свои съмишленици по македонския въпрос.²³⁷

Обектът „Адютанта“ - от М-„Дунав“ се установи, че той съхранява по месторабота литература (брошури и статии) по македонския въпрос. Бяха открити и негови стихове с антипартийно съдържание. В последно време обектът търси усилено свои стари връзки, които обработва и приканва към създаването на нелегална организация за борба за присъединяването на Благоевградски окръг към Югославия по насилствен път. В тази връзка той хули партията и народната власт, като обяснява, че българите от Вардарска Македония²³⁸ не искали да се присъединяват към България, защото у нас режимът не бил демократичен и пр.

Във връзка с последните данни се провеждат активни мероприятия с цел в кратък срок да се вземат мерки за пресичане на враждебно-поддривната дейност на обектите.

ДОН „Двуличник“ - по линия на промакедонски национализъм. По обекта бе придобит един агент и проведени редица други агентурни и технически мероприятия като „Дунав“, М-9, „Пирин“ ВН и др., чрез които се потвърди, че той провежда активна националистическа промакедонска дейност. Освен това се занимава с трансфер на валута, незаконна търговия и др. Проявява интерес към някои държавни тайни, прави опити да се свързва с югославски дипломати, а напоследък се самопредложи на органите на ДС за използването му зад граница, където според него имал достатъчно възможности...

От получените през годината сигнали за вражеска дейност по-характерни са следните случаи:

Бяха прихванати 42 писма, адресирани до различни ведомства, институти и отделни лица, в които в антипартиен, националистически начин се разглежда македонският въпрос, като се упрекуват БКП и правителството, че правят отстъпление от курса от 1948 г. За издирване на автора е заведено заедно с II отдел на управлението ДООИ „Шовинист“.

Димитър Александров Ралов, на 60 години, пенсионер, с висше юридическо образование. В съучастие с други лица той размножава и разпространява материали с промакедонско националистическо съдържание. Предложен е за филтрация, която предстои да бъде извършена от следствения отдел на ДС...

Димитър Трифонов Симидчиев, 20-годишен, е писал писмо до Радио Скопие с националистическо съдържание. Предотвратено е изпращането на писмото, а към Симидчиев предстои вземане на отношение.

От прихванатото писмо до майката на Владимир Башев се вижда, че неизвестен автор, описвайки недоброто положение на българите в Скопие, хули по нашата действителност и отделни партийни и държавни ръководители. От проверката се установи, че писма с подобно съдържание са получавали и други български граждани. Авторът бе установен - Мавро Бонев Огнянов, изменник на родината, който сега се

²³⁷ И от този пример личи, че инициативата идва от македонците в България, а не откън.

²³⁸ Това е характерен за използвания език от ДС пример. Няма начин човекът да е наричал населението от Вардарска Македония българско, след като е искал отцепването на Пиринска Македония от България и присъединяването ѝ към СР Македония. ДС налага своите схващания дори когато описва думи и действия на противниците си.

намира в Скопие и по идващи на гости у нас югославски граждани изпраща писма, които ги пускат по нашата вътрешна поща...²³⁹

ПО РАБОТА С ОКРЪЖНИТЕ УПРАВЛЕНИЯ

...Под ръководството и с активното участие на отдела бе пресечена дейността на нелегалната организация на промакедонска основа в Петричкия район. Членовете на организацията са си поставили за цел да водят борба за принуждаване правителството да признае „македонците” като нация и откъсване на Благоевградски окръг от България и присъединяването му към СРМ в рамките на Югославия. Организацията е имала устав и печат. Някои от ръководителите са установили контакт със скопските органи на сигурността, откъдето са искали да получат указания за по-ефективна работа.” (25)

МВР - управление VI - ДС, № 10234, 30 декември 1973 г., с. 7, 12, 13, 14, 16, 17, 18, 20, 25.
подписано от началника на отделението полковник Лазаров.

№ 14

ДОКЛАД

за резултатите от разглеждане състоянието и работата на VI управление на ДС и и дадените оценки и указания от ръководството на МВР²⁴⁰

...

Враждебна дейност и прояви на основата на промакедонския национализъм придобиват по-ярко изразени антибългарски и антисъветски характер. Продължава размножаването и разпространяването на националистическа литература и подготовка за писане на материали с промакедонско съдържание.

...

Не се водят разработки за своевременно разкриване и пресичане на вражеската дейност на някои скопски емисари, посещаващи нашата страна...

По линия на IV отдел

...

Нашата работа срещу промакедонския национализъм също трябва да се активизира, като се вземат решителни мерки за пресичане на каналите за подривната дейност на емисарите от Скопие и други от средите на националистически настроената емиграция (с. 26)...

²³⁹ Случаят е описан крайно нескоропано, но от факта, че става дума за избягал от България „изменник на родината”, който се е установил в Скопие, може да се приеме, че става дума за македонец. „Българите в Скопие” в случая е отново произволна интервенция на ДС за обозначаване на македонците в Скопие.

²⁴⁰ Важни инфромации се съдържат и на с. 7 и 10 в документа. На с. 7 се споменава дело „националисти”, „ГДОР „националисти” в Окръжно управление на МВР Благоевград”, а на с. 10 се оплакват от „слаби агентурни позиции” сред почти всички сфери на наблюдение освен македонската.

По линия на V отдел

...

Да се ограничи достъпът до съборите на българо-югославската граница само за близки от граничните райони, като на място се преценява кой да бъде допускан (27)²⁴¹

(МВР Управление VI ДС, вх № 4209, 16 май 1975 г., с. 5, 6, 26, 27)

№ 15**ДОКЛАД****ОТНОСНО оперативната дейност на V отдел при VI управление на ДС през 1974 г.**

....

Анализът на анонимната дейност през отчетения период показва чувствително занижение на броя на писмата и лозунгите с националистическо съдържание²⁴², третиращи подмяната имената на българите, изповядващи мохамеданската вяра, както и тези с промакедонски национализъм, а тези с антипартиен характер спаднаха до 5 броя. В същото време известно увеличение се забелязва в разпространението на анонимни писма с религиозно съдържание.

(МВР, управление VI - ДС, вх. № 9746, 28 декември 1974 г., с. 9)

№ 16

Строго секретно!

Екз. единствен

ОСНОВНИ ЗАДАЧИ, КОИТО СТОЯТ ПРЕД ОПЕРАТИВНИТЕ РАБОТНИЦИ ОТ VI УПРАВЛЕНИЕ НА ДС НА СЪВРЕМЕННИЯ²⁴³ ЕТАП

Когато говорим за национализма, не можем да не отчетем използването на т. нар. „македонски въпрос“ за подривна дейност против интересите на българския народ. С него се спекулира още от освобождението на България от османско иго и противникът го използва и понастоящем за поддържане на постоянно напрежение в междудържавните ни отношения с Югославия.

Националистическата дейност по тази линия се проявява в две форми:

Нелегална - изграждане на нелегални групи и организации, стремеж за снабдяване с оръжие и размножителни средства за печатане, писане и разпространяване на материали с националистическо съдържание.

Легална - стремеж за използване на македонските културно-просветни дружества, Славянския комитет, Славянското и Тракийско дружество и други за провеждане на подривна дейност срещу нашата страна.

Трябва да отбележим, че раздухването на т.нар. „македонски въпрос“ се е превърнало в държавна политика на Югославия. Отговорни партийни и държавни дейци, печатът, телевизията и радиото грубо изопачават историческите факти и

²⁴¹ Това е във връзка с бягствата през граница и „разложителното влияние отвън“.

²⁴² Според същия документ броят на анонимни писма с такова съдържание е 27 от 18 автора (с. 9).

²⁴³ „Съвременния“ е зачертано с молив и написано „настоящия“.

отправят злостни нападки срещу нашата страна. По количество и злост антибългарската пропаганда на Югославия превъзхожда неколkokратно²⁴⁴ материалите на всички империалистически подривни и идеологически центрове и емигрантски организации, насочени срещу нас.

Това налага работата ни срещу нелоялната дейност, провеждана от югославска страна и от враждебни емигрантски организации на база на промакедонски национализъм, да се строи на основа решенията на Десетия конгрес на БКП и Февруарския пленум на ЦК на БКП.²⁴⁵ Трябва да се подобрява нашата агентурна работа срещу промакедонския национализъм, за провеждане на целенасочени и настъпателни мероприятия сред националистически настроената емиграция и за парирание на опитите за враждебна дейност на промакедонска основа.

Необходимо е да се вземат решителни мерки за пресичане на каналите от Скопие, за бързо документиране и обезвреждане²⁴⁶ дейността на скопските емисари и те да бъдат предавани на съд.²⁴⁷ Съвместно с партийните комитети и другите обществени организации да се води широка профилактично-разяснителна дейност и се провеждат мероприятия за повишаване на националното самосъзнание, особено на българите от Пиринския край.²⁴⁸

...Делата с окраска „Нелегални групи и организации“ да се водят с ускорени темпове за бързо установяване състава на участниците, конкретната им противодържавна дейност и пресичане на престъпните им намерения. Чрез агентурата внимателно да се изяснява дали се провежда линия на единодействие между вражеските остатъци, произхождащи от различни среди.

По делата с окраска „Противодържавна агитация и пропаганда“ е необходимо да се провеждат ускорено мероприятия за документиране дейността на обектите и предаването им на съд. Там, където това е нецелесъобразно, те да се профилакират чрез предупреждение или изселване. В никакъв случай не бива да им се позволява да тровят атмосферата около себе си. ...

(МВР, управление VI - ДС, вх. № 4207, 16 май 1975 г., с. 24, 25, 31)

№ 17

Строго секретно

Екз. №1

СПРАВКА

ОТНОСНО подривната дейност на противника сред интелигенцията в първото тримесечие на 1975 г.

...Георги Божинов, промакедонски настроен, написа очерка „Гора зелена, вода студена“, чието съдържание има антисъветска насоченост. Очеркът бе публикуван през месец март тази година в списание „Септември“.

(МВР, управление VI - ДС, вх. № 5205, 17 юни 1975 г., с. 7)

²⁴⁴ Фразата „превъзхожда неколkokратно материалите на всички“ е задраскана с молив и отгоре е написано „не е по-малка от тази на“. На края на изречението пак с молив е дописана немного ясна дума, вероятно „за преброяването“. Въпреки че и в двете си форми тази констатация е много ясна, в самия документ се проявява явна тенденция да се премълчава македонският въпрос и да се дава предимство на всякакви други.

²⁴⁵ Срещу този пасаж с молив е написано „не“.

²⁴⁶ Последната дума е допълнена с молив.

²⁴⁷ Подчертаният текст е зачертан с молив.

²⁴⁸ Подчертаният текст е зачертан с молив.

№ 18Строго секретно
Екз. №2**СПРАВКА*****ОТНОСНО постигнатите успехи, слабости и недостатъци в борбата срещу идеологическата диверсия на противника в период 1974-1975***

...Работено е по 2778 сигнала за вражеска дейност, от които 1236 от отделите на управлението, главно за: улики за шпионаж, закани за терор, идеологическа диверсия, изграждане на нелегални групи и организации, националистическа протурска и промакедонска дейност, противодържавна агитация и пропаганда, подготовка за бягство и др.

Към лицата, протичащи по сигналите, своевременно е взето ефективно отношение за пресичане и въздействие. Предадени на съд - 3; Взети на оперативен отчет - 27; Профилакирани - 358; Взети на списъчен отчет - 110; Предадени на други отделения - 154 (за 84 лица сигналите не са потвърдени).

...Недостатъци има и при воденето на делата на оперативен отчет. Техният брой по линия на протурски и промакедонски национализъм, православно и католическо духовенство и религиозните секти, ционизма и контрареволуционните остатъци не отговаря на активността на противника. Все още допускаме дълго време да се водят дела за противодържавна агитация и пропаганда и групиране на вражески елементи на идейна основа...

НАЧАЛНИК НА VI УПРАВЛЕНИЕ НА ДС:

полковник (не се чете)

Нап. в 2 екз.
№1 - др. Цветко Баров
№ 2 - VII отдел
Изп. VII отдел
Нап. Симеонова
2.X.1975

*(МВР, управление VI - ДС, вх. № 8305, 4 окт. 1975, с. 8, 11)***№ 19**Строго секретно!
Екз. №2**СПРАВКА*****ОТНОСНО подривната дейност на противника и нейното отражение сред интелигенцията през първото шестмесечие на 1975***

...Георги Божинов, промакедонски настроен, написа очерка „Вода зелена, гора студена”, чието съдържание има антисъветска насоченост...

Н-К VII ОТДЕЛ, VI У-НИЕ ДС:

полковник (не се чете)

Нап. в 2 екз.
№1 - I отдел
№ 2 - VII отдел
Изп. VII отдел

Нап. Симеонова
27.X.1975

(МВР, управление VI - ДС, вх. № 9287, 9. 10 Е. 1975, с. 7)

№ 20

Строго секретно!

Екз. № 4

VII

СПУЖБА
ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ

СВЕРЕНО

№ 2009

от 01.09.2000г.

МВР - У

1447

С П Р А В К А

Др. Симеонов
27. II. 1976 г.
Македонија

ОТНОСНО: състоянието на контраразузнавателната работа на VI управление ДС по вражеската емиграция през 1975 г.

- 10 -

При посещенията си тези невъзвръщеници установиха широки контакти с научни и културни дейци, с бивши хора, със свои близки, съученици и съидейници в миналото. Проявиха интерес към отрицателни процеси и тенденции главно сред интелигенцията, събираха на "тъмно" информация за състоянието на идеологическия фронт, за интеграционните процеси в СИБ, за отношенията на НРБ с балканските страни, особено със СФРЮ, по "македонския въпрос". Направиха опити да поощряват лични контакти на наши интелектуалци със Запада. Положиха усилия да си създадат база и поводи за нови посещения.

София, 17.II.1976 г.

Нап. в 3 екз.

№ 1 - ВГУ

№ 2 - ПГУ

№ 3 - VII отдел

изп. VII отдел

нап.МС

НАЧАЛНИК VI УПРАВЛЕНИЕ ДС:

ген.лейтенант Иван Иванов

(ДС, т. 5 с. 311)

№ 21

Строго секретно!

М Е Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Reg. № 0907 Екз. № 3
22. XI. 1977 19..... год.
СОФИЯ

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПВГДСРСБНА

С П Р А В К А

Иван Иванов
12.5.2008

за оперативната обстановка в
страната по линия на анонимна
дейност в периода 1974-1977 г..

с. 2

Увеличава се анонимната дейност с националистическо съдържание. В Старозагорски, Разградски, Шуменски, Кърджалийски, Благоевградски и други окръзи, протурски националистически настроени лица изказват несъгласие с партийната политика за изграждане на единна българска социалистическа нация; в писма до турското посолство и до консултвата, до свои близки в Турция превратно тълкуват позицията на НРБ по изселването, а някои съзнателно съобщават държавни тайни.

с. 3

Премакедонски националистически елементи от Благоевградски и други окръзи, подбуждани от спекулациите на югославските средства за масова информация, в анонимки настояват за "самостоятелна македонска държава", за "Македония на македонците". Злословят, че БКП водела "асимилаторска политика".

с. 5

4. За подобряване работата по издирване авторите на анонимни материали, там където тя е най-активна, да се отпуснат допълнително нови щатни бройки на следните подразделения на МВР: Софийско градско управление МВР - 3, Пловдив - 3, Стара Загора - 1, Благоевград - 1 и отделение "Експертизи" при V отдел в управлението - 1 специалист по стилно-езикови изследвания.

София, ... 1977 г.

НАЧАЛНИК VI УПРАВЛЕНИЕ ДС:

Ген.-лейтенант _____

нап. в 3 екз.

1-р-вото на МВР

2-"Анонимки"

3-VII отдел

изп. полк. М.Костов

нап. Захариева/22.XI.77 г.

м.№ 9980

(ДС, т. 5, с. 323, 324, 326)

VII

Др. Стошев
24. 9. 1976 г.
Френков

П Р А В К А

МВР—У РА ЛЕНЕ VI-ДС
Вх. № 7549 23. IX. 1976 г.

ОТНОСИО: Поддривната дейност, провеждана от противника чрез чуждестранните специалисти, аспиранти и преподаватели през периода 1974–1975 година

с. 6

Както и в предишните години, чрез специалистите се изучават някои проблеми на небългарските народности у нас. Социологът Хуберт Говертс от Белгия разработваше тема за демографските особености на България. Събираше данни за раждаемостта и смъртността сред малцинствените групи, гражданските им права, отношението им към народната власт. В устните си изявления стигаше до извода, че в България по отношение на това население властта водела дискриминационна политика.

6. 01. 1976 г.

(ДС, т. 5, с. 298)**№ 23**

§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

Строго секретно!

М В Р
 ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
 Рег. № 1634 Екз. № 1
 24. 09. 1977 19 год.
 СОФИЯ

СЛУЖБА "ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ"
РАЗПОВЕРЕНО
по Рег. № 2137
от 02. 10. 2000 г.

Д О К Л А Д

За оперативната обстановка по линиите
 и направленията на VI управление ДС.

с. 30

В последните години комплексът от дейности на основата на т.н. "македонски въпрос" стана едно от главните направления на идеологическата диверсия, провеждана пряко срещу НРБ и косвено срещу СССР и останалите страни от социалистическата общност. Той влиза в стратегията и тактиката на империалистическите държави в този район на Балканите. Голямо съдействие в това отношение им оказват ръководството на СФРЮ, което използва "македонския въпрос" като база и предлог за разпространяване на своето влияние и налагане на своята теза за строителството на социализма.

Югославските подривно-пропагандни органи в последно време все по-открито и настойчиво предявяват аспирации към Пиринския край на НРБ, където уж живеело "македонско население", което било "подтиснато" и "денационализирано" от българските власти.

Друго направление на антибългарската дейност на югославските подривни органи е извеждането на подривната

с. 31

дейност срещу нашата страна на територията на други страни. С подобна цел бе създадено "Движение за освобождение на Македония", което развива активна дейност в Канада, Австралия и някои западноевропейски страни.

В резултат преди всичко на подривната антибългарска пропаганда на СФРЮ, отделни лица от Пиринския край и бежанци от Вардарска и Егейска Македония се ангажират в провеждането на остра промакедонска националистическа дейност. Правеха опити за изграждане на нелегални групи, които да пробуждат "македонското национално чувство", търсеха връзки с лица от СФРЮ и служители на югославското посолство. Националистически настроени граждани пишат и разпространяват материали, листовки, позиви, лозунги и заплашителни писма с промакедонска съдържание.

№ 24

Посочени конкретни случаи на репресирани интелектуалци с македонско самосъзнание в доклад, касаещ "идеологическата диверсия".

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Reg. № 2073 Екз. № 1
ОМВР 1577 19 ГОД
СОФИЯ

Министерство на
ВЕТА
Вз. № 2830 от 10.3.77

Григор

Другарки и другари,
Ленинската постановка за не...

СЛУЖБА
"ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ"
РАЗПОВЕРЕНО
по Рег. № 2405
15.12.2004г. № 1077

Димитров
29.4.1977г.
Григор

с. 15

- 15 -

Списание "Септември" орган на СБП, през март 1975 г. отпечати очерка "Гора зелена, вода студена" от автор, който е промакедонски настроен, уволняван от журналистическа работа от различни вестници. Втората част на това произведение имаше направо клеветнически, антисъветски характер. Личеше напълно не само стила, но и похватите на родоотстъпника Солженицин.

Друг писател провеждаше усилено антибългарска агитация и пропаганда на проскопска основа. Озлобен от някои неблагоприятия в личния и творческия си живот, разпространяваше клевети срещу отговорни наши ръководители.

с. 46

не
 Пропагандните органи на СФР Югославия също се стараят да създадат база за подривна дейност сред българите с мохамеданска вяра. Забелязва се дори координираност в тази насока с подривните и пропагандни органи на Турция. Средствата за масова информация на СР Македония започнаха все по-целенасочено да клеветят, че в нарушение на задълженията, произтичащи от Заключителния акт на Европейското съвещание, не се давало право на "самоопределение" на отделните народностни групи в НРБ. Правят намеци, че българите с мохамеданска вяра могат да бъдат "свободни" само ако Пиринският край се присъедини към Югославия.

с. 47

за
 Едно от главните направления на идеологическата диверсия срещу нашата страна на основата на национализма продължава да бъде комплексът от дейности на т.н. "македонски въпрос". В нашата страна такъв въпрос не съществува, той ни се натрапва от ръководството на СФР Югославия. Тя активно го използва за разпространяване своето влияние на Балканите и за налагане на "югославския модел" в строителството на социализма.

На редица международни срещи и прояви представители на югославските идеологически и научни институти открито

- 48 -

и невъздържано атакуват позициите на ИРБ по "македонския въпрос", стремят се да печелят световното обществено мнение на тяхна страна. Специалните служби на СФРЮ също продължават да провеждат организирана дейност срещу нас, правят опити за обработка и вербовка на наши граждани на основата на промакедонски национализъм.

Както е известно, югославските ръководни кръгове настойчиво предявяват аспирации към Пиринския край на ИР България, където уж живеело "македонско население, подтиснато и денационализирано" от българските власти". Антибългарската дейност на югославските подривни органи от територията на други страни се води чрез инспирираното от тях "Движение за обединение и освобождение на Македония", с клонове в Канада, Австралия и някои западноевропейски страни.

Чрез гости, туристи, по пощата и по други пътища се правят опити за внасяне и разпространение в нашата страна на литература с националистическо и антикомунистическо съдържание, грамофонни плочи и магнитофонни записи и други материали, възхваляващи СРМакедония.

Особено злостна и клеветническа е югославската пропаганда, относителният ѝ дял в цялостната антибългарска пропаганда вече достигна над 24%. В различни публикации и материали, излъчвани по радиото и показвани по телевизията се използват всички и всякакви поводи за хули и клевети против БКП и ИРБ. В началото на м.г. основна тема беше проведеното преброяване на населението и жилищния фонд през декември 1975 г., а в последно време на преден план излязоха спекулациите с действията на окупационните войски на буржоазна България. Сега експлоатират събитията в с. Бойник и участието на Българската народна армия в разгрома на фашизма и освобождението на Югославия. Характерно е, че

- 49 -

при разглеждането на събития и факти, свързани с тези теми, те се интерпретират съвсем безотговорно и превратно, поставят се под общ знаменател действията и политиката на буржоазните български правителства и на БКП и НРБ. Особено характерна в това отношение е речта на Тито, когато му бе присъдена докторска степен. Значително се увеличиха и материалите, разглеждащи в негативна светлина проблеми от нашия вътрешно-политически живот. Правят се опити да се раздуват и генерализират някои слабости и нерешени въпроси, предимно в снабдяването, търговията и услугите.

В началото на т.г. ръководството на СФРЮ предприема някои нови стъпки за разширяване на подривно-пропагандната си дейност срещу нашата страна. Телевизионният център в Белград започна излъчването на програми на български език. Предавания от началото на 1978 г. за "българската народност в Югославия" ще излъчва и телевизионния център в Пил. В процес на изграждане е мощен късовълнов предавател "Югославия", който ще предава на редица чужди езици, включително и на български.

В резултат на масираната антибългарска пропаганда от страна на Югославия, отделни лица от Пиринския край и бежанци от Вардарска и Егейска Македония се ангажират в провеждане на промакедонска националистическа дейност, която в някои случаи придобива особено остър характер. Правят се опити за изграждане на нелегални групи за пробуждане на "македонско национално чувство", търсят се връзки с лица от югославското посолство и различни служби и органи на СФРЮ. Националистически настроени лица пишат и разпространяват материали, позиви, лозунги и заплашителни писма с промакедонско съдържание. Така например през юни 1975 г. беше задържан разследван, осъден бивш юрис-консулт на Министерството на външната търговия, който заедно с други двама свои съмишленици възнамеряваше да създаде нелегална националистическа орга-

- 50 -

низация, която да води борба за обединяването на Македония и създаване на самостоятелна македонска държава на буржоазно-демократична основа.

За осъществяването на своята цел групата замисляше използването на най-активни и остри методи и форми на борба, включително и терористически действия, които да създадат недоволство срещу официалната "мекушава" българска политика по македонския въпрос.

На една от първите сбирки на групата през м.май 1974 г. обсъждали обстойно как да водят борба за разширяване личните права и свободи на българските граждани, отслабване на политическите и икономическите връзки на НРБ със СССР, с оглед отклоняването ни от социализма, набиране информация от министерства, централни ведомства и партийни органи за злоупотреби, неуредици и неудачи, допускани от отделни ръководители и довеждането им до знанието на народните маси, с оглед дискредитиране на съществуващата у нас система и пр.

Впоследствие замисляха включването в организацията на лица недоволни, наказвани или противници на социалистическата система у нас, които чрез провеждане на противодържавна агитация и пропаганда, въоръжени акции и др, разчитайки на военна помощ от капиталистически страни, да ликвидират социализма в НР България.

(АКРДОПБГДСРСБНА) М-122, оп.1, ае56)

№ 25

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Рег. № 11829 Екз. № 1
- В. К. 1987 19 год.
СОФИЯ

И Н Ф О Р М А Ц И Я

За обезпечаване сигурността на българските граждани, временно пребиваващи зад граница по линия на отдел 02

Злостна антибългарска и антисоциалистическа пропаганда провежда лидерът на анархистичното движение и секретар на българската секция на ББС Александър Христов, ИР от 1959 г., който от наш източник се опитвал да събира информация за идейно-политическите течения на Балканските страни, ратувал за обединение на национал-шовинистична основа на македонското население в Гърция, СФРЮ и НРБ. Опитвал се, чрез

с. 6

специализиращи преподаватели в Англия, да изпраща в България анархистичния вестник "Народна воля".

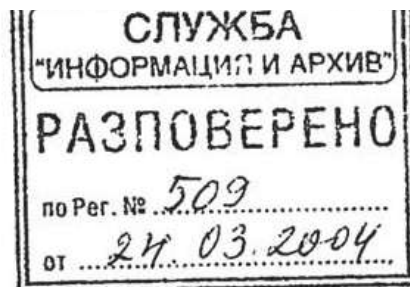
Нап. в 2 екз.
№ 1-отдел 08
№ 2-отдел 02
Изп. Шапчев
Нап. Тодорова /1983
8.9.1982 г.

НАЧАЛНИК ОТДЕЛ 02
Полковник
/Дянков/

(ДС т. 5 с. 417, 418)

№ 26

М В Р
ШЕСТО УЛ. АРЛЕНКЕ ДС
Рег. № 9646 Екз. № 1
18. VI. 1982 18 год.
СОФИЯ

И Н Ф О Р М А Ц И Я

ОТНОСНО: Някои по-характерни негативни явления
и враждебни прояви в средите на художествено-
творческата интелигенция и средствата за
масова информация

с. 26

През последните години се засилиха и посегателствата върху културното и историческото ни наследство. Пресечени са опити на български и чужди граждани да изнесът незаконно от НРБ архивни документи по т.нар. "Македонски въпрос", хомогенното сребърно Рабишко съкровище – II – I век пр.н.е., уникални монети от Криводолското златно съкровище, плащеница от 16 век на църква във Велико Търново, голям брой икони и други предмети с голяма музейна

с. 27

стойност, оценени на около 500 хиляди долара. Бяха издирени и предадени на държавния музеен фонд и над 300 старобългарски, старогръцки и етиопски ръкописи от 10–15 век, старопечатни книги от 16–17 век, два преписа на Паисиевата история, голямо количество архиви, лична кореспонденция и снимки на бившата кобургска династия и други.

(ДС т. 5 с. 477)

№ 27

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

137

Строго секретно! 56

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Reg. № 8242 Изв. № 1
30 IX 1977 19 год.
СОФИЯ

СЛУЖБА
"ИНФОРМАЦИЯ И АРХИВ"
РАЗПОВЕРЕНО
по Рег. № 2299
от 22.11.2004 г.

ИН Ф О Р М А Ц И Я

за идеологическата подривна дейност на противника срещу НРБ след Съвещанието в Хелзинки.

*Ср. Р. Терзинов
за се мислира за фондове
28.11.78 г. (Мини)*

с. 14

Шгославското партийно и държавно ръководство отдавна се стремят да завоеват политическо влияние у нас. Като не могат да постигнат никакви резултати в това отношение, те водят активна и постоянна клеветническа кампания против НРБ, дори и против нашата история. Спекулират особено много с т.н. "македонски въпрос", които спекулации в крайна сметка се свеждат до териториални претенции към Пиринския край на НРБ.

НАЧАЛНИК VI УПРАВЛЕНИЕ ДС
Ген.-лейтенант
[Signature]

нап. в 2 екз.
1-отдел "Военен"-ЩК на БКП
2-VII отдел
изп. Хр.Лазаров
нап. Захариева/30.IX.77 г.
м.л. 7976

(АКРДОПБГДСРСБНА) 34-М-122, оп.1, ае58)

№ 29

12

(146)

Строго секретно!

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Рег. № 0907 Екз. № 3
22 XI 1977 19 год.
СОФИЯ

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

С П Р А В К А

за оперативната обстановка в
страната по линия на анонимна
дейност в периода 1974-1977 г..

Др. Стоишев
Б.Т. Лазаров

Анонимната дейност е най-активна в София, Пловдив, Варна, Благоевград, Стара Загора, Русе и Враца.

с. 3

Премакедонски националистически елементи от Благоевградски и други окръзи, подбуждани от спекулациите на югославските средства за масова информация, в анонимки настояват за "самостоятелна македонска държава", за "Македония на македонците". Злословят, че БКП водела "асимилаторска политика".

с.5

София, ... 1977 г.

НАЧАЛНИК VI УПРАВЛЕНИЕ ДС:
Ген.-лейтенант _____

нап. в 3 екз.
1-р-вото на МВР
2-"Анонимки"
3-VII отдел
изп. полк. М.Костов
нап. Захарнева/22.XI.77 г.
м.№ 9980

(АКРДОПБГДСРСБНА) 35-M-f22,op.1,ae74)

№ 29

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

Строго секретно!

М В Р
ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС
Reg. № 2068 Екз. № 2
19 ____ год.
СОФИЯ

И Н Ф О Р М А Ц И Я

ОТНОСНО: Състоянието на работата на органите на ДС против идеологическата диверсия на противника и мероприятия за подобряване на агентурно-оперативната дейност.

с. 7

Активизират се усилията за реализиране стремежите на югославското ръководство за влияние у нас. На основата на т.н. "македонски въпрос" и на антисъветска, ревизионистическа основа се засили клеветническата

с. 8

кампания срещу НРБ. Териториалните претенции към Пиринския край на НРБ се обосновават с фалшификации на историята, а практически се подкрепят от активна идеологическа обработка и вербовка на наши граждани, събиране на информация, усилия за създаване на националистическо подполие, "интернационализиране на македонския въпрос".

с. 10

Отделни лица от Пиринския край под въздействието на масираната пропагандна и друга враждебна дейност на СФРЮ се ангажират в промакедонски националистически изказвания, обявяват се за "македонци", някои замислят изграждане на нелегални групи.

с. 16

В срок се изпълняват и съвместните ни мероприятия по "Движението за освобождение и обединение на Македония" и "Македонската патриотична организация". Провежда се целенасочена агентурно-оперативна дейност по обектите "Главорез" и "Гарван" за неутрализиране на тяхното влияние сред емиграцията и съмишлениците им в страната. Предстои решаване на главната задача – довеждане на "Гарван" у нас. Продължава работата по Скопския център. Своевременно бе разкрит опит за подстава на нашите органи агент на югославските специални служби. Изучават се сътрудниците от емиграцията на български език в радио "Скопие", с цел оперативно подхождане и вербовка на някои от тях.

№ 30

НЕКЛАСИФИЦИРАН § 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА	СТРОГО СЕКРЕТНО!
М В Р ШЕСТО УПРАВЛЕНИЕ ДС Рег. № <u>341</u> Екз. № <u>1</u> <u>12 ЯНУ 1979</u> 19 <u> </u> год. СОФИЯ	
Д О К Л А Д	
За оперативната дейност на <u>отдел 01</u> при 06 управление ДС през 1978 г.	

с. 6

Предстои да се доуточнят лицата в някои звена на БАН, в които се разработват въпроси, представляващи интерес за СФРЮ и по всички останали линии и обекти на обслужване на тази основа.

с. 20

<u>Нап. в 2 екз.</u>	НАЧАЛНИК 01 ОТДЕЛ
№ 1 - 07 отдел	Полковник: <i>Петров</i>
№ 2 - КД	/Н. Петров/
Изп. - Сандев	
Нап. - ВЗ/МС/Костова	
София, 17.01.1979 г.	

(АКРДОПБГДСРСБНА) 39-М-f22,op.1,ae80)

№ 31

ОДГОВОРИ ДОГОВОР

СТРОГО СЕКРЕТНО!

ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ НА МВР
ГР. ПЕРНИК

МВР—У. РА. ЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 7902 от 9. IX. 1979 г.

Рег. № 4832 Екз. № 1

Дата: 9 IX 1979 год.

*Р. Иванков
20.9.79г
Феланди*

И Н Ф О Р М А Ц И Я

ОТНОСНО: Състоянието на борбата на органите на ДС от Окръжно управление МВР Перник против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване подполи и легална опозиция в страната

с. 5

Налице са и случаи на прояви на промакедонски национализъм, които се подклажда от югославски граждани посещаващи нашия окръг. Прокарват се тенденции враждебни на линията на Партията по така наречения "Македонски въпрос". Така обекта на ДОР "Твърдоглавия" в спомените които пишеше за Македония прокарва тенденция, че тя е съществувала като самостоятелна държава. В тази насока е ползувал литература дадена му от негови познати, издадена от Академията на науките в Скопие.

с. 11

Обектите на изяснените дела са:

На ДОР " Твърдоглавия" - работнически произход, член на БКП. Причини за вражеската му дейност - националистически про-македонски подбуди и неудовлетвореност.

с. 14

Отп. в 3 екз.

№ 1 - под. 72400-ДС

№ 2 - ИА

№ 3 - към дело

Изп. Минков

Нап. Недкова-4380

3.09.79 г.

(Д. Куманов)

(АКРДОПБГДСРСБНА) 40-М-122.оп.1.ае68)

№ 32

М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ

Per. № С 11406 Екз. № 1
18.09.1979 г.
Бургас

VI
МВР — УПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
вх. № 7951 от 20.08.1979 г.

ДО
НАЧАЛНИКА НА
ПОДЕЛЕНИЕ 72400- ДС
СОФИЯ

на в. № 2780/17.08.1979 година
По вх. № 5350/20.08.1979 г.

Dr. Ivanov
21.9.79
Здравейте

И Н Ф О Р М А Ц И Я

ОТНОСНО: Състоянието на борбата на органите на ДС против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване подпольне и легална организация в Бургаски окръг

с. 8

През първото полугодие на 1979 година сигналите по окраска се разпределят:

- ПАП - 9
- Турски национализъм - 5 :
- Македонски национализъм - 1

с. 11

Отп. в 4 екз.

№ 1 - под. 72400-ДС-София

№ 2 - отдел Инспекторат при МВР - София

№ 3 - отделение 06 ДС Б-с

№ 4 - информация и анализ

Изп.: В. Ангелов

Нап.: Милчева - 4624

17.09.1979 година

НАЧАЛНИК:

Ген. майор:

Черкезов
/и. Черкезов/

(АКРДОПБГДСРСБНА) 41-М-122, оп. 1, ае67)

№ 33

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

СЕКРЕТНО!

СОФИЙСКО ГРАДСКО У - НИЕ НА МВР

М В Р
СОФ. ГРАДСКО У - НИЕ
Рег. № 29082 Екз. № 1
21/х 1979 г.
1080 - СОФИЯ

МВР - У. РАВЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 7992 21. IX 1979 г.

СЪСТОЯНИЕТО НА БОРБАТА НА ОРГАНИТЕ НА ДС
ПРОТИВ ИДЕОЛОГИЧЕСКАТА ДИВЕРСИЯ И ОПИТИТЕ НА ПРОТИВНИКА
ЗА СЪЗДАВАНЕ НА ПОДПОЛИЕ И ЛЕГАЛНА ОПОЗИЦИЯ В СТРАНАТА

с. 3

Идеологическата диверсия провеждана от югославските подривни органи през периода 1977-79 г. се концентрира върху т.нар. "македонски въпрос". Наред с изключително активната пропаганда чрез средствата за масова информация, югославските органи използваха свои граждани, пребиваващи у нас за оказване на идеологическо въздействие. През 1977 г. се забелязваха някои нови моменти в тактиката на тези органи. Правеха опити да ползват за свои цели граждани на страни от третия

с. 4

свят. Т.напр. чрез индийски и пакистански граждани събираха сведения за настроенията на българския народ по отношение на Югославия? През същата година се получиха данни, че югославски служители по туризма се стремят да създават антибългарски настроения у съветски туристи, посещаващи Югославия, на които след това предстои посещение в нашата страна.

През 1978 г. идеологическата диверсия от югославска страна се активизира във връзка с разменените между двете страни документи. След речта на др. Тодор Живков в Благоевград, Декларацията на Министерство на външните работи, писмата на ЦК на БКП до СЮК и XI конгрес на СЮК се забеляза раздвижване и подчертана реакция от страна на югославските специални служби. Документите се разясняваха сред югославските граждани на събрания в изгодна за СФРЮ светлина. Ограничиха пътуванията за България чрез изземване на част от паспортите, въведоха задължителен обмен на валута по неизгоден за гражданите курс. Характерно е това, че отношението на специалните служби към наши граждани, пребиваващи в Югославия се промени - намаляха грубите провокации, но се увеличиха изстъпленията от страна на местното население.

с. 10

Като и през 1977 год. българо-югославските отно-
 я представляваха постоянна тема за коментари. Провива-
 е интерес към многобройните емисии на радио Скопие, и
 някои печатни издания на Белград. Особено оживено се ко-
 ираше публикуваната през 1978 г. Декларация на М-во на
 ните работи по българо-югославските отношения. Характер-
 , че значителна част от контингента одобряваше Декларацията
 изразяваше мнение, че на Югославия не трябва да се пра-
 отстъпки. Същевременно Партията се укоряваше за това, че
 лимо закъснение поставя този въпрос.

с. 28

Необходимо е да се засили наблюдението на контингентан
 но-оперативната работа сред различните групи от столичното
 население, към които най-често се адресира идеологическата ди-
 версия. Това най-често се отнася за народностните групи и по-
 специално за българските турци, интелигенцията и др.

В тези основни насоки ръководството на управлението
 ще усъвършенствува в бъдеще своята дейност против идеологичес-
 ката диверсия на противника.

Нап. в 4 екз.
 № 1 - 1004. 72400
 № 2 - ЦА - Финансов
 № 3 - КС
 № 4 -

Изн. Анастасов/Нап. Гаврилова -2265 6
 17.09.1979 г.

НАЧАЛНИК:
 Ген. майор:
 /Л. Варудинов/

(АКРДОПБГДСРСБНА) 43-M-f22,op.1,ae68)

№ 34

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРОПБГДСРСБНА

СТРОГО СЕКРЕТНО!

★
М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
гр. В. ТЪРНОВО
рег. №-С-6092 экз. № 1
21 IX. 1979 г.

МВР УПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
8028
Вх. № _____ от _____ 1979 г.

ДО
НАЧАЛНИК УПРАВЛЕНИЕ 06-ДС
град СОФИЯ

На № 2780/17.8.1979 г.
По вх. № 2875/20.8.1979 г.

И Н Ф О Р М А Ц И Я

ОТНОСНО: състоянието на борбата на органите на ДС против
идеологическата диверсия на територията на
Великотърновски окръг

с. 2

Югославската делегация потърси форми и пътища за
разпространяване на македонски народни приказки.

с. 9

Отп. в 3 екз.

№ 1 адресата

№ 2 отд. 06-ДС

№ 3 ИАЗ

Изп.: Ст. Илиев

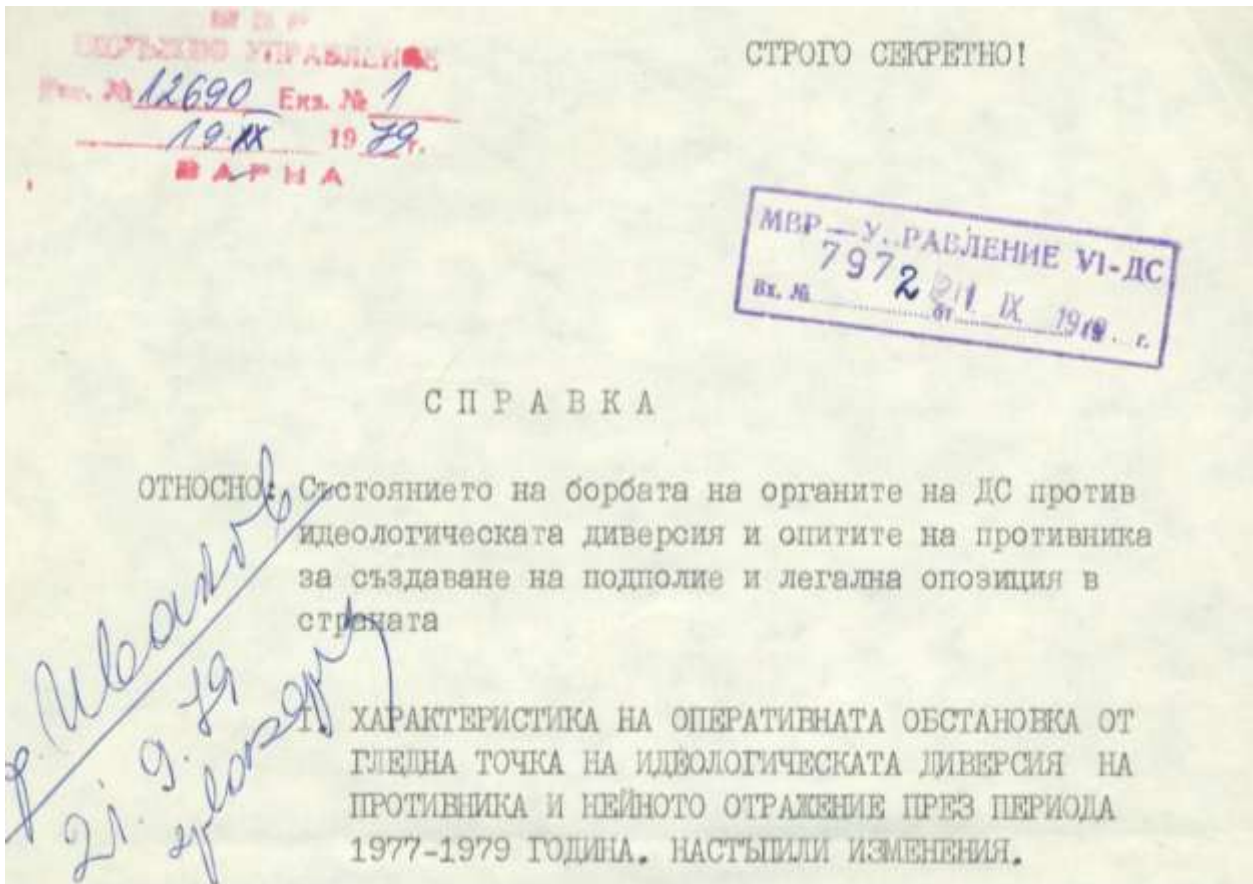
Нап.: Лалева-4686

18.09.1979 г.

(Р. Минчев)

(АКРДОПБГДСРСБНА) 44-М-122, оп. 1, ае67)

с. 2 „Поддривната дейност на противника е насочена главно към ....

- поддържане и разпалване на националистически анти-български настроения, изселническа психоза и подстрекаване към враждебна дейност на националистическите елементи в средите на народностните групи;

с. 5

В Югославия се правят опити за провокиране с така наречения "Македонски въпрос" без някакъв ефект. Съществува практика за използване на подкупи с цел обработка на членове от капитанския състав.

Идеологическата диверсия провеждана от екипажите на югославските кораби също бележи тенденция на активност. Тя се характеризира главно в пропагандиране "предимствата" на югославския социализъм, демонстриране западния начин на живот и морално битово разложение.

Варна 19.09. 1979

(АКРДОПБГДСРСБНА) 46-M-f22,op.1,ae67)

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

СЕКРЕТНО!

ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
Reg. № 4858 Сл. № 1
19.09 1979
3000 - ВРАЦА

МВР — У. РАВЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 7980/21 IX 1979 г.

И Н Ф О Р М А Ц И Я

*п. Вацков
1978*

ОТНОСНО: Данни по темата: "Състоянието на борбата на органите на ДС против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване на подполье и легална опозиция в страната "

с. 9

Поради настъпилите изменения в оперативната обстановка с Югославия, забелязват се и в нашия окръг показатели за активизиране на югославските специални служби.

Характерното в поведението на югославските граждани пребивавали в окръга е незаконната търговия, но заедно с това някои провеждат и ясно насочена враждебна дейност.

Неустановен югославски гражданин през 1978 година в магазин за хранителни стоки в гр. Враца разпитвал продавачката за липсващите стоки. Заявил, че в България се получават малки заплати. Коментирал българоюгославските отношения, обяснявайки, че Югославското партийно и държавно ръководства се стремят да присъединят Благоевградски окръг към СР Македония, мотивирайки се, че Македония винаги е била едно цяло и не може да съществува разделена. Обяснил, че югославските власти не им разрешават да идват в България, затова се принуждават да минават през Румъния.

с. 10

Наши граждани са останали възмутени от факта, че на събора в местността "Славчето" на 1.7.1979 година на много щандове търговците от СФРЮ заедно със закупените стоки давали на българските граждани безплатно вестници и списания. Съдържанието им било насочено изключително против политиката на БКП по Македонския въпрос и възхвала на Югославския "самостоятелен" път към социализма, "социалистическото самоуправление в СФРЮ" и необвързаността ѝ. Това са преди всичко в-к "Братство" и списание "Мост" издавани от издателство "Братство" гр. Ниш на български език.

с. 15

Любомир Васев, чл. на БКП, оркестрант във филхармонията Браца, около честването на Илинденското въстание и югославската пропаганда по повод произхода на Вапцаров се изказал, че "Вапцаров е македонец по произход, тъй като е роден в Банско". При други изказвания твърдял, че Пиринския край трябва да бъде даден на Югославия, тъй като е част от така наречената Пиринска Македония.

с. 18

Националистически прояви в класическия смисъл на това понятие, както от средите на българското население от турски произход, така и от средите на македонци, власи, цигани и др. няма. Отделни лица, обаче правят изказвания в този аспект. Получавани са данни за стремеж и опити от циганските малцинства в Кнежа, Б. Слатина и някои села на окръга да си обособят самостоятелни футболни отбори и колективи за художествена самодейност, които са парирани веднага с помоща на партиините комитети по места.

с. 31

ципство . югославска

– Особено внимание да се обърне на враждебната пропаганда и получаваните сигнали за националистическа дейност от страна на румънски граждани посещаващи Оряховски и Козлодуйски райони на окръга.

...

Отп. в 3 екз.

№ 1 У-ние VI ДС
 № 2 ИАЗ
 № 3 VI-то отделение

Изпълнил: Р. Тодоров
 Написала: Петкова-7623
 19.9.1979 година

ЗАМ НАЧАЛНИК ОУ МВР-ДС
 ПОЛКОВНИК
 (Д. Тинчев)

Handwritten signature: *ДТ*

(АКРДОПБГДСРСБНА) 47-М-22, оп. 1, ае67)

№ 37

СТРОГО СЕКРЕТНО!

М В Р
 ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
 Рег. № 5765 Екз. № 1
 19.9.79
 БВО-ГАБРОВО

М.П. — У. ПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
 Вх. № 8027 от 19.9.79 г.

АНАЛИТИЧНА С П Р А В К А

ОТНОСНО: Състоянието на борбата на органите на ДС в Габровски окръг против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване подполие и легална опозиция в страната

с. 21

Вербовани са и са използват като агенти за влияние 7 аг. от които 6 по линия "Турски национализъм" и 1 по линия "Югославско разузнаване" за работа в средите на промакедонски настроените лица. С помощта на тези агенти и останалата агентура по турска линия успешно се неутрализират проявите на изселническа психоза сред българските турци и не се допуснаха националистически прояви при ликвидиране на македонското културно-просветно дружество в гр. Габрово.

Към 31 юни 1979 година се водят 79 дела на оперативен отчет възникнали в резултат на идеологическата диверсия и нейното отражение. От тях ДОР – 8, (2 по линия "Икономика", 1 по "Здравеопазване", 1 по "Интелигенция", 1 по "Легионери", 1 по "Бивши хора" 1 по БЗО, 1 по "Турски национализъм"), ДОП – 30 (1 по линия "Гръцко разузнаване", 1 по "Югославско разузнаване", 2 по "Западно-германско разузнаване", 2 по "Туризъм", 7 "Вражеска емиграция", 8 "Икономика", 1 "Интелигенция", 1 ВУЗ, 2 "Младежи", 3 "Подготовка на бягства", 1 "Македонски национализъм", 1 "Турски национализъм"), ДОН – 37 (2 "Вражеска емиграция", 2 "Интелигенция", 2 "Здравеопазване", 1 ВУЗ, 3 "Подготовка на бягства", 1 "Младежи",

с. 27

Отп. в 2 екз.
 № 1 – София, у-ние 06-ДС
 № 2 – ЗИА, Т у к
 Изпълн. П. Петков
 Написа: Иванова-4093
 19.09.1979 г.

ЗАМ. НАЧАЛНИК по ДС
 Подполковник:
 (В. Гашев)

(АКРДОПБГДСРСБНА) 48-М-122, оп. 1, ае67)

МВР — УПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
7979 от 21 IX 1979 г.

ДО
УПРАВЛЕНИЕ 06-ДС
СОФИЯ

ОКРЪГ: ПАЗАРНИК
№ 836 Ек. 1
19.9 1979 г.
4400-ПАЗАРНИК

На № 2780/17.08.1979 г.

ИНФОРМАЦИЯ

ОТНОСНО: Състоянието на борбата на органите на ДС в Пазарджишки окръг против идеологическата диверсия на противника за създаване на подмолна и легална опозиция в страната По вх. № 1661/20.8.1979 г.

с. 2

Гости и туристи от СФРЮ при посещенията си в окръга ни се опитват да провеждат идеологическа подривна и разложителна дейност.

През м. Април 1978 година при посещение в град Благоевград на курсисти от техникума по оптика град Панагюрище същите установяват контакти с трима югославски младежи, които са им предлагали грамофонни плочи, убеждавали са ги, че живота в Югославия е по-хубав, канили са ги на гости, някои от девойките си разменили адресите и установили кореспондентски връзки. Югославски граждани, посещаващи окръга разпространяват грамофонни плочи с националистическо съдържание, извършват незаконни валутни сделки, водят разложителна и аморална дейност. През 1977 година беше пресечен опита на лицето Филип Костадинов Янков от град Велинград да предаде написан от него сценарий за филм или пиеса с промакедонска насоченост за издаването му в СФРЮ. За целта

с. 3

същият беше установил контакти с югославски гражданин, чрез когото възнамеряваше да изпрати материала. Проведени са профилактични мероприятия за скланянето на Янков да не изпраща материала.

Забелязва се активизиране на дейността на радиостанции на СФРЮ, предимно на радио "Скопие" за оказване на идеологическо въздействие. Определени среди, предимно младежи изказват предпочитания към слушането на музикални рубрики и класации и стремеж за участие в такива предавания, използвайки канала на международната кореспонденция. В някои от ресторантите и заведенията на СП "Обществено хранене" се използват записи с механична музика от югославските народи, а естрадните състави включват в репертоарите си такава музика.

ОТПЕЧАТАНО В 3 ЕКЗ.
 № 1 - под. 72400
 № 2 - ЛД "ИД"
 № 3 - ИА
 Изпълнил: Шикерджиев
 Написала: Владова-1882
 19.09.1979 г.
 Пазарджик

НАЧИШНИК
 Полковник:
 (И. Тунчев)
 1979 г.

(АКРДОПБГДСРСБНА) 50-М-22, оп. 1, ае68)

№ 39

ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
 Рег. № 12426
 13.09.79
 5800-ПЛЕВЕН

7939
 1979 г.

И Н Ф О Р М А Ц И Я

ОТНОСНО: състоянието на борбата на органите на ДС в ОУ на МВР-ПЛЕВЕН, против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване на подполие и легална опозиция в страната.

Иванов

Идеологическата диверсия сред младежта особено учащата се осъществява предимно чрез музикалните радио-предавания на "Би-би-си", "Свободна Европа", радио Атина, радио Аркара, Скопие и други, в които се поднасят и тенденциозни политически новини и коментарии.

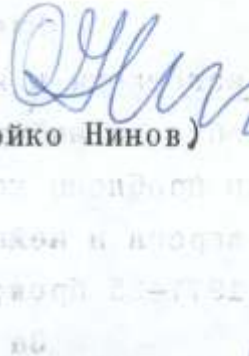
с. 4

Получени са много данни за осъществяване на идеологическа диверсия от страна на западни специалисти, гости, туристи и други. Дейността им се изразява в демонстрация и възхвала на капиталистическия начин на живот, критика на съществуващия ред и начин на живот в страната гостуващите турски, граждани провеждат националистическа пропаганда и подбуждат към изселване част от турското население. Подобни националистическа пропаганда провеждат гръцките и югославските гости.

с. 5

За такава дейност през периода са били разобличени и изгонени от страната 7 турски, 1 гръцки, 1 югославски, 1 западногермански граждани.

с. 8

Отпеч. в 3 екз. - НАЧАЛНИК:
 № 1 под. 72400 - Генерал-майор:
 № 2 отд. 06-ДС (Стойко Нинов)
 № 3-ИА
 Изп: Д. Атанасов
 Нап: Лазарова-4991
 19.09.979г. Плевен

(АКРДОПБГДСРСБНА) 51-М-f22, оп. 1, ае68)

№ 40

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

Строго секретно!

М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
Per. № СЗ-с 12182 Екз. № 1
20 IX 1979
СТАРА ЗАГОРА

МВР-У. РА. ЛЕТИМЕ VI-ДС
7975
Вх. № от 21 IX 1979 г.

ИНФОРМАЦИЯ

ОТНОСНО:- Състоянието на борбата на органите на ДС против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване на подполие и легална опозиция в страната.

Иванов
1979

-12-

- Брой вид, окраска наделата на оперативен отчет към м. юни
1979г.

ГДОН "Заблудените" по линия на промакедонски национализъм
с окраска "Противодържавна агитация и пропаганда".

с. 20

Отпеч. в 4 екз.

№ 1-Подделение 72400-ДС
гр. София.

№ 2- И и Анализ -Тук

№ 3- РУ МВР-Казанлък

№ 4-РУ МВР-Раднево

Изп. Йорданов

Нап. Кирчева/З-3316

20. IX. 79г.

НАЧАЛНИК ОКРЪЖНО У-НИЕ МВР
20 IX. 79г. полковник-

№ 41

М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
Рег. № С 10434 екз. № 1
19.9.1979 г.
Д Л О В Д И В

Строго секретно!
МВР—У. РАБЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 8025 от 4 септ. 1979 г.

СЪСТОЯНИЕТО НА БОРБАТА НА ОРГАНИТЕ НА ДС ПРОТИВ
ИДЕОЛОГИЧЕСКАТА ДИВЕРСИЯ И ОПИТИТЕ НА ПРОТИВНИКА ЗА СЪЗДАВАНЕ
НА ПОДМОЛИЕ И НЕГАЛНА ОПОЗИЦИЯ В СТРАНАТА

с. 4

Особено впечатление през XXXIV МП – 1978 г правеше подчертания интерес на някои представители на западни фирми по така наречения "македонски въпрос", споделяйки позициите на югославското правителство.

Западногерманският гражданин Гьотц от фирмата "Круп" твърдял, че нашата страна трябва да отстъпи Пиринския край на Югославия. Заявил, че България е единствената страна, която не се противопоставя на Съветския съюз, както това са направили Полша, Чехия, Унгария и Румъния.

В това отношение югославските представители продължиха да провеждат националистическа, промакедонска пропаганда.

Директорът на югославското търговско представителство "Агроопрема" Остоич на XXXIV МП – 1978 г заявил, че трябва да отстъпим Пиринската област на Югославия за да създадат една обща Македония. По време на същия панаир разпространиха над 54 вида рекламни и пропагандни вестници, брошури и листовки, в които е отразен югославския модел на социализъм, политика на необвързаност, самоуправление, новата им делегатска система за избор на ръководни, стопански, административни и други дейци.

-8-

Бързо се реагираше на всички сигнали за промакедонски прояви. Отделни граждани на СФРЮ и лица без гражданство бяха изгонени от страната и не се допуска отново да посетят Н Р Б.

-16-

В края на отчетния период делата по окраска и линии се разпределят както следва:

ДОР - 12

линии в) промакедонски национализъм - 1

с. 17

ДОН-102 по линии

и) промакедонски национализъм - 2

отп. в 2 екз.№1-управление VI /отдел VII№2-към дело:

изп. Стойнов

нап. АБ-6294

18.IX.1979 год.

гр. Пловдив

Н-К ОКРЪЖНО У-НИЕ МВР

генерал-майор:

П. Пенчев

Пловдив 20 IX.1979 година

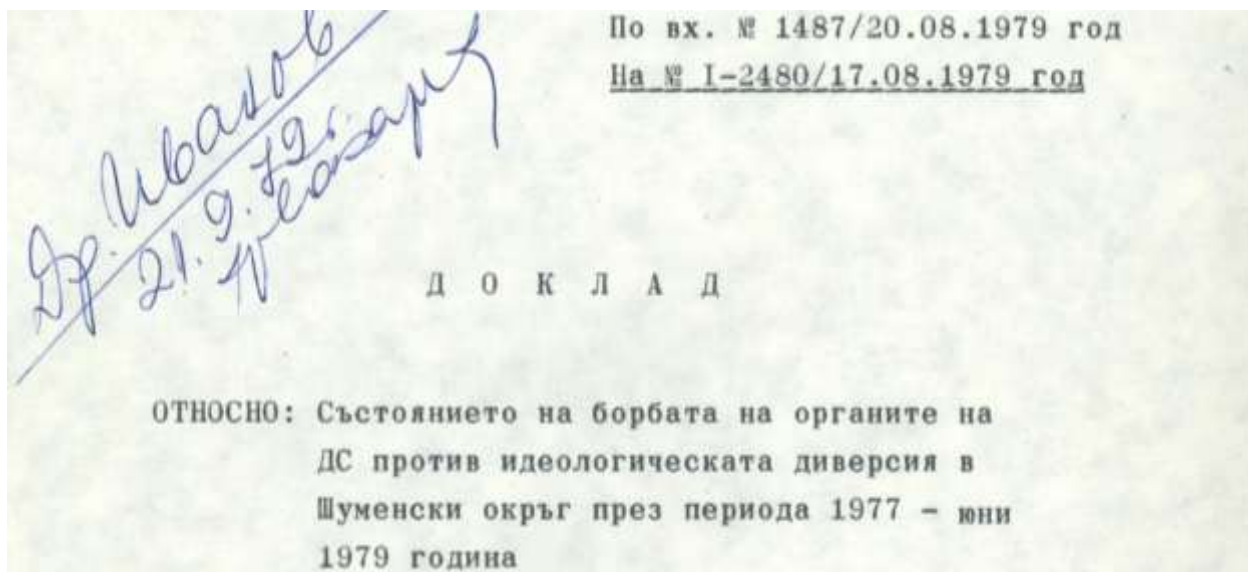
(АКРДОПБГДСРСБНА) 55-М-122, оп.1, ае68)

№ 42

М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
Рег. № 5017 Екз. № 1
20-IX 1979 г.
9700-ШУМЕН

МВР-УПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 7982 от 21 IX 1979 г.

ДО
НАЧАЛНИКА НА ПОД. 72400 ДС
СОФИЯ

с. 2

- Известно активизиране дейността на проюгославски настроени лица в окръга, главно под въздействието на официалната югославска пропаганда и дейността на югославското дипломатическо представителство;

с. 19

Окраска /категория за ДОН/	ДОР	ДОП	ДОН	ДОИ
Протурски национализъм	4	6	21	-
Промакедонски "	-	-	2	-
Религиозни секти	1	-	4	-
Противодържавна агитация и пропаганда	3	-	-	-
Идеологическа диверсия	-	1	1	-
Приготовление за бягство	2	1	2	-
Вражеска емиграция	1	-	3	-
Анонимна дейност	-	-	-	4
	=====			
ВСИЧКО	11	8	33	4

(АКРДОПБГДСРСБНА) 60-M-f22,op.1,ae68)

№ 43

СТРОГО СЕКРЕТНО!

НЕКЛАСИФИЦИРАН
 § 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ

Рег. № 4818 Екз. № 1
27.9.1979 г.
 ЯМБОЛ

ДО
 НАЧАЛНИКА НА
 "СЕКРЕТАРИАТ" МВР
 На № I-2780/17.08.1979г.
 По вх. №2378/79г.

МВР — УПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
 Вх. № 8049 25. IX. 1979 г.

С П Р А В К А

Иванов
9. 79г.
Секрет

ОТНОСИНО: Състоянието на борбата на органите на ДС против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване на подполне и легална опозиция в страната към 30.06.1979 година в Ямболски окръг.

След анализиране на характерните проявления и на резултатите от идеологическата диверсия на противника на територията на гр. Ямбол и окръга бяха констатирани следните по-основни насоки в провеждането ѝ: отражение на западната и проскопската ра-

дио пропаганда...

с. 5

През периода в резултат на проскопската пропаганда на радио "Скопие" обектите на ЕДОП "Националисти" на строго конспиративна основа направиха известни усилия за сплотяване и провеждане действия на промакедонска основа.

с. 6

Характерно за изброените в началото на справката дела, че те са с обекти преди тази си дейност репресирани от народната власт.

Отп. в 3 екз.

№ 1 – адресата

№ 2 – рег. № 3605

№ 3 – ИАС

изп. Хр. Йорданов

нап. Атанасова-2976

20.09.1979г.

НАЧАЛНИК:

Полковник: *[Signature]*

М. Стоев

(61-M-f22, op. 1, ae68)

№ 44

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

СТРОГО СЕКРЕТНО!

М В Р
ОКРУЖНО УПРАВЛЕНИЕ
Рег. № 8444 Екз. № 1
25. IX 1979 г.
2700 – Благоевград

МВР – УПРАВЛЕНИЕ VI-Д
Вх. № 8111
2076 IX 1979

ДО
НАЧАЛНИК УПРАВЛЕНИЕ 06
гр. СОФИЯ

Д О К Л А Д

Dr. Ivanov
24.9.79
consent

За състоянието на борбата на органите на ДС против идеологическата диверсия и опитите на противника за създаване подмолие и легална опозиция в Благоевградски окръг

Основно направление за проникване и провеждане на идеологическа диверсия и вражеска агитация и пропаганда за населението на окръга се явява СФРЮ.

Социалистическа федеративна република Югославия още от 9.9.1944 година провежда организирана и целенасочена идеологическа подривна дейност срещу НРБ. В основата на политиката си към нашата страна югославското партийно и държавно ръководство е заложило трайно "македонския въпрос", като средство за постигане на своите цели.

Утвърждаването на македонско национално малцинство в Благоевградски окръг с предоставени му права на културна автономия и при подходяща обстановка, присъединяването му към СР Македония е стратегическа цел на югославската политика. На XI конгрес на СЮК, този курс стана официална партийна политика и залегна в конгресните решения.

В съдържанието на публикуваните и излъчвани многобройни материали присъствува груб национализъм на антибългарска основа. С най-провокационен и жлъчен тон се коментират "нечувания терор и репресии" за "асимиляция" на населението в окръга. Клевети се нашата дружба и братство със съветските народи, атакуват се интернационалните позиции на БКП.

с. 5

От тяхна страна се поставя въпроса за разширяване на сътрудничеството на по-ниско ниво - първични партийни организации, стопански предприятия, спортни дружества, културни институти. Това се обяснява с тяхното схващане, че низовите кадри не споделяли официалната политика на БКП по македонския въпрос и на тех по-лесно може да им се влияе.

с. 7

Трябва да се подчертае, че между промакедонските националистически прояви в окръга и провежданата от Югославия идеологическа диверсия има непосредствена връзка. В значителна степен тези прояви са пряк резултат от перманентната антибългарска пропагандна кампания в Югославските информационни средства (най-вече радио Скопие) и изпращаните в окръга емисари.

Това се потвърждава от анализа на промакедонските прояви през отделните етапи. При всяко активизиране на антибългарската кампания (особено във връзка с преброяването в нашата страна) се отчита и ръст на националистическите настроения.

249

с. 8

Първи фактор, съдействащ за наличието на националистически настроения, са последните от партийния курс през 1946-1948 г. довед до налагане на "македонско" съзнание сред населението в окръга по изкуствен и административен път.

От 1974 година съществуващите в окръга промакедонски настроения нямат организиран характер. Изразяват се главно в пеене на националистически песни, четене на промакедонска литература, коментирание предаванията на Радио Скопие и изказване несъгласие с политиката на Партията по македонския въпрос. В повечето случаи носителите на подобни настроения са младежи с неукрепнало политическо съзнание, с недостатъчен житейски опит и без исторически познания за същността на македонския въпрос. В отделни случаи с такава дейност се занимават лица, известни с националистическите си разбирания, за което са репресирани в миналото.

с. 11

²⁴⁹ Това е дежурно обяснение от страна на ДС не само на "промакедонските" прояви, но и въобще на всички други несъгласия с линията на партията като недоволство от икономическото положение, предпочитане на капиталистическите страни, желание да се напусне страната, проява на религиозност и т.н. Логиката е, че несъгласие с „единствено истинската позиция на партията“ не може да се появи иначе освен по път на манипулация и индоктриниране.

Радиопропагандата макар, че не е характерна за окръга също оказва отрицателно влияние. Същата прониква чрез емисиите на радио "Гласът на Турция, "Скопие" и "Свободна Европа". Резултат от злостната антибългарска пропаганда на радио "Скопие" бе стихването процеса на изселване в Шуменски, Разградски и Търговишки окръзи поради скорошното "присъединяване" на окръга ни към СРМ. Отделни отявлени туркофили редовно слушат емисиите на

с. 16

Беглеца УГРИН СТОЕВ пред събеседниците говори, че трябва да се сложи край на тази власт. Да се реши въпроса с преминаването на Пиринския край към СФРЮ. СТОЕВ е обработвал агентите "Боби" и "Тодоров" и брат си да избягат зад граница, където той щял да им помогне да се уредят на работа и бързо забогатеят.

с. 17

Най-много агентура е придобита по промакедонски национализъм и югославско разузнаване, протурски национализъм и турско разузнаване, гръцко разузнаване, младежи, интелигенция, православно духовенство и противодържавна агитация и пропаганда.

За решаването на конкретни задачи е изпращана агентура зад граница: В Югославия агентите "Славин", "Георгиев", "Вихрен", "Атнасов", "Жоро", "Станке", "Дремсизов", ДЛ ТАСЕВ и ДЛ МИХАЙЛОВ. В Турция агентите "Иванов", "Стоянов" и НОР ТИБЕРОВ, и в Италия аг. "Божиков".

От агентурата е получена по-ценна информация по линия на югославско и турско разузнаване по протурски и промакедонски национализъм за целенасочена идеологическа и политическа обработка на населението в окръга от техните идеологически центрове и институти.

с. 18

Броя, вида и окраската на делата на оперативен отчет към 31.06.1979 год. по отделните линии са:

ГДОР - 1 - промакедонски национализъм, ДОР - 2, промакедонски национализъм, ДОР - 2 протурски национализъм, ДОИ - 6 промакедонски национализъм, ДОИ - 7 протурски национализъм - ДОИ 8 противодържавна агитация и пропаганда, ДОИ-2 терор, ГДОП - 1 протурски национализъм, ДОП - 5 македонски национализъм, ДОП - 2 протурски национализъм, ДОП - 2 интелигенция, ДОН - 1 младежи, ДОН - 49 - промакедонски национализъм, ДОН - 35 протурски национализъм, ДОН - 8 подготовка, опити и бягство зад граница, ДОН-3 духовенство, ДОН - 2 интелигенция.

Новозаведени по вид дела през 1977/1978 год. и първото шестмесечие на 1979 година:

ДОИ - 4 промакедонски националисти, ДОИ - 1 пропурски

с. 19

национализъм, ДОИ - 3 противодържавна агитация и пропаганда, ГДОП - 1 протурски национализъм, ДОП - 1 промакедонски и 1 по протурски национализъм, ДОН - 1 - ПАП, ДОН - 4 промакедонски национализъм, ДОН - 5 протурски национализъм, ДОН - 1 подготовка опити и бягство през граница.

Реализирани и прекратени през 1977 година ГДОР - 1 протурски национализъм, ДОР - 2 протурски национализъм - прекратени, ДОР - 1 ПАП - прекратен ГДОП - 1 протурски национализъм - прекратен, ГДОП - 1 по духовенство - приключен, ДОП - 1 прекратен по протурски национализъм, ДОП - 1 приключен по приготвление опити и бягство зад граница, ДОИ - 1 приключен по терор, 3-за вредителство, ДОИ - 6 приключени по анонимни материали и 1 ДОП - прекратен по промакедонски националисти.

Новозаведени дела през 1978 год.

ГДОП - 1 промакедонски национализъм, ДОП - 5 промакедонски национализъм и по 1 по ПАП, интелигенция и младежи, ДОО - 1 промакедонски национализъм, ДОО - 2 протурски национализъм, ДОО-5 ПАП и 1 ДОО - терор, ДОН - 3 промакедонски национализъм, ДОО -1 интелигенция.

Приключени и прекратени дела през 1978 година

ДОР - 1 - ПАП, ГДОП - 1 по приготвление, опити и бягство през граница, ДОП - 1 промакедонски национализъм и ДОП - ПАП са приключени чрез реализация. Реализирани са ДОО -7 по анонимни материали, ДОО - 1 за организация на нелегални групи и 2 ДОН по промакедонски националисти.

Прекратени са 2 ДОН по промакедонски националисти 1 по приготвление, опити и бягство през граница.

Новозаведени през първото шестмесечие на 1979 година:

ДОП - 2 - промакедонски национализъм

ДОП - 1 - анонимки и един ДОП по интелигенция, ДОО - 1 промакедонски национализъм

ДОН - 5 промакедонски национализъм и 15 - ДОН по протурски национализъм

Реализирани и прекратени дела през първото шестмесечие на 1979 година.

Реализирани са: 1 ГДОП - промакедонски национализъм, 1 ДОП - ПАП, 1 - ДОП приготвление, опит и бягство през граница, 3 - ДОО - по анонимни материали и 1 ДОН е прекратен по промакедонски национализъм.

По отношение на обектите дейността на ДС е насочена към бързото разкриване подривната им дейност, с цел недопускане разширяване на влиянието им, а към обектите водещи се по линия на национализма се провежда дейност за тяхното приобщаване, разобличаване, изолиране и компрометиране.

Лицата, които са водени на разработка са от различни възрастови групи. Най-много разработки са водени на лица от селски произход, работнически, служещи и младежи.

...

През първото шестмесечие на 1979 година оперативния

с. 21

състав е работил по изясняване на общо 47 сигнала: По линии се разпределят: промакедонски национализъм - 16, протурски национализъм - 9, приготвление, опити и бягство зад граница 15, ИД - 4, ПАП - 3.

През 1977 година са получени общо 120 сигнала, които по линии се разпределят: промакедонски национализъм - 38, протурски национализъм - 17, ИД - 3, ПАП - 14, приготвление, опити и бягство зад граница - 43, духовенство - 4, интелигенция-1.

1978 год. са получени 114 сигнала: от тях по промакедонски национализъм са 37, протурски национализъм 17, ИД - 3, ПАП - 14, приготвление, опит и бягство зад граница - 39 интелигенция 1, духовенство - 3.

с. 22

Проведени профилактични мероприятия по линиите и обектите на обслужване през 1977/1978 год. и първото шестмесечие на 1979 година:

През 1977 година са проведени 15 за подготовка и опити за бягство, 11 по противодържавна агитация и пропаганда, 28 - македонски национализъм, 25 - протурски национализъм, 28 авантюризъм, 8 - за подозрителни връзки с чужденци, 5 - идеологическа диверсия, 1 - несъгласие социалистическия строй и 3 по духовенство.

През 1978 година са проведени индивидуални профилактични мероприятия: ИД - 8, подготовка, опити за бягство - 24, промакедонски и протурски национализъм - 14, интелигенция и младежи - 10, противодържавна агитация и пропаганда - 14, духовенство - 3.

с. 23

През първото шестмесечие на 1979 година са проведени индивидуални профилактични мероприятия с 23 лица: ИД - 4, национализъм - 4, за приготвяне, опити и бягство зад граница - 13 и с 2 лица за несъгласие със социалистическия строй.

Проведени са 16 общи профилактични мероприятия. От тях 3 по идеологическата подривна дейност провеждана спрямо окръга и страната от капиталистическите страни и СФРЮ, 12 за повишаване обдителността на населението и 1 по изселническите въпроси.

За обща профилактика са използвани и средствата за масова информация - радио Благоевград и вестник "Пиринско дело".

Борбата против идеологическата подривна дейност в окръга е организирана непосредствено под ръководството на Окръжния комитет на БКП. В нея активно участвуват партийните комитети и обществено-политическите организации.

През периода ОУ на МВР е подготвило и изпратило до партийните комитети и държавните органи 12 информационно-аналитични документи по проблеми касаещи борбата срещу идеологическата диверсия на противника. По-голяма част от документите се отнасят за подривната дейност произхождаща от Югославия и Турция и нейното отражение в окръга. Окръжния комитет на Партията подробно е информиран и за националистическите настроения и прояви на промакедонска и протурска основа, за поведението на интелигенцията от средите на българите - мохамедани, за проявите по линия на православно духовенство.

с. 24

4. Да се подобрят и разнообразят формите на пропагандно-профилактичната дейност сред населението от окръга, като се иска помоща на централните поделения на МВР.

Отп. в Секз.

№ 1-адресата

№ 2-КД

Изп. Сачков, Фрештийски

Нап. ЛС-2383

21.09.1979 год.

Бл-град

НАЧАЛНИК:

Ген.майор

(Б. Арабаджиев)

(62-M-f22, оп. 1, ае67)

№ 45

М В Р
ОКРЪЖНО УПРАВЛЕНИЕ
Рег. № 3751 Екз. № 1
21 09 1979
3400-МИХАЙЛОВГРАД

СТРОГО СЕКРЕТНО!

МИНИСТЕРСТВО на ВЪТЪР. РАБОТИ
ТАР. ЛТ
Вх. № VII 19 г.

МВР-УПРАВЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 8048 от 25 IX 1979 г.

С П Р А В К А

ОТНОСНО: Състоянието на борбата на органите на ДС против идеологическата диверсия провеждана на територията на Михайловградски окръг.

с. 12

Към 31.06.1979 година в управлението се водят 1 ДОР, 7 ДОП и 2 ДОН възникнали като резултат от идеологическата диверсия. По линии и окраска делата се разпределят както следва:

...

1 ДОП по линия "Македонски национализъм" с окраска "Противодържавна агитация и пропаганда".

с. 14

През 1977 година е работено по 11 сигнала, от които 7 са са потвърдили и 4 не са потвърдени. От потвърдените 2 лица са взети на ДОР, 1 лице е било осъдено, 4 лица филтрирани от които 1 лице е взето на списъчен отчет. По линии сигналите се разпределят:

По "Интелигенция" - 1 сигнал; "Югославско разузнаване" - 2 сигнала; "Близки на бегълци" - 1 сигнал; "Промисленост" - 2 сигнала; "Транспорт" - 1 сигнал; "Селско стопанство" - 1 сигнал; "Младежи" - 2 сигнала; "Приготовление за бягство" - 2 сигнала.

с. 15

През първото шестмесечие на 1979 година е работено по 12 сигнала, като 6 са се потвърдили, 4 не са потвърдени и 2 не са приключени. От потвърдените 1 лице е взето на ДОР, а 5 лица са филтрирани. По линии сигналите се разпределят: По линия "Младежи" - 6 сигнала; по "Югославско разузнаване" - 2 сигнала; по "Интелигенция" - 1 сигнал; по "Селско стопанство" - 1 сигнал; по "Приготовление за бягство" - 1 сигнал; по "Близки и бегълци" - 1 сигнал.

Отпечатено в 2 екз.

№ 1 - Секретариат-
София
№ 2 - КД
Изп.: Даскалов
Нап.: Найденова-1542
21.09.1979 година

Подполковник: *Ив. Дойчев*
/Ив. Дойчев/

(63-M-f22,op.1,ae67)

№46

МВР
СОФ. ГРАДСКО У-НИЕ
Пер. № 377 Екз. № 2
12.01 1984 год.
1080 - СОФИЯ

МВР — У. РАВЛЕНИЕ VI-ДС
Вх. № 539 от 10.1.84

НЕКЛАСИФИЦИРАН
§ 17 от ЗДРДОПБГДСРСБНА

О Т Ч Е Т

ЗА РАБОТАТА НА ОТДЕЛ 06 СГУ-МВР ПРЕЗ 1983 ГОДИНА

с. 2

Най-характерното в дейността на контингента по линия "Националисти" е отричането и игнорирането на интернационалната политика на БКП и несъгласие с партийно-правителствените мероприятия за приобщаване на малцинствените групи към целокупния български народ. Това особено се отна-

...

Контингента по промакедонски национализъм се обявява в подкрепа на политиката на СФРЮ по македонския въпрос. Последователите на Ив. Михайлов разпространяват михайловистка литература, издирват и събират с цел изнасяне от страната на исторически, етнографски и други материали, свързани с дейността на ВМРО.

с. 12

От новозаведените дела интерес представляват и ДОР "Зоотехник", заведено е на лице, занимаващо се с журналистика, за ДОР "Плувец", пенсиониран юрист, лише ~~пропаганда~~ ~~пропаганда~~ и разпространява материали с промакедонсконационалистическо съдържание.

с. 13

Не отговаря на оперативната обстановка малкия брой активни дела в 03 отделение, по линиите на "Национализма", "Младечи", "Духовенство и религиозни секти". Малко е оперативния отчет като цяло в 04 отделение.

с. 15

По окраска изяснените сигнали се разпределят както следва:

Противодържавна агитация и пропаганда	- 27
Идеологическа диверсия	- 18
Подготовка за незавръщанство	- 22
Терор	- 4
Диверсия	- 5
Антидържавна дейност	- 20
Корупция и разложение	- 3
Подозрителни връзки с чужди граждани	- 9
Незаконно притежаване на оръжие	- 8
Затвор	- 2
Промакедонски национализъм	- 1
Други	- 14

...

лица с политически характер на проявите им. Създадена беше по-добра организация за доустановяването на контингента по линиите на национализма и в Софийския затвор. Значителна

с. 18

По някои линии и обекти, като промакедонски национализъм, Терор, Младжи, сектите "Баптисти", "Дъновисти", сред студентската младеж, някои уязвими институти в МА, агентурния апарат е недостатъчен и в количествено, и в качествено отношение, или е позастаряла и с изчерпани възможности, а кандидатите за вербовка са малко на брой и с пропуски в подбора им.

НАЧАЛНИК НА
ОТДЕЛ ОБ-ДС

Майор:
/П.Петков/

ИМЕНЕ	ДУХОВНОСТНО					НАЦИОНАЛИЗМ					КРО	вражески емиграция	затвори	НТС белоэмигр.	терор	незак. прит на оръжие	подг. опити за бягство, издирв. лица	анонимна дейност	забележка
	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30									
КМ 1.01.1983	1	-	6			25	7	-	11	24	12	-	2	-	2	-	52	13	
предпопте	-	-	-			2	-		2	2	2	-	-	-	-	-	5	-	
смети от КМ 21.12.1983 г.	4	-	6			20	6		13	24	12		2			40	13		
КМ 01.01.1983 г.	-	-	1			3	-		-	4	-	-	1			1	13		
отренти	-	-	2			-	1		2	2	1		-			3	9		
три изречи	-	-	1			1	-		-	2			1			1	5		
КМ 31.12.1983 г.	-	-	2			2	1		2	4	1		-			3	17		
на ЛОН	2	-	15			16	10		12	49	3		5			-			
не сключени отгов.	3	-	4			27	25		24	48	-		-			-			
двучк	-	-	-			-	-		-	30	-		-			-			
отенгучино на КМ 01.01.1983 г.	-	-	-			65	70		70	80%	100		50			-			
общо-пробле-завт. менцил. на	-	-	-			12	5		6	-					1	4			
расчети проф. вероинд. е	-	-	11			4	1		2	1								6	